Ediční řada Varia

FILOZOFICKÁ FAKULTA
UNIVERZITY KARLOVY
V PRAZE

klasicka-korejstina-14 | 06. 08. 2013 16:50

klasicka-korejstina-14 | 06. 08. 2013 16:50

大대學학諺언解해

大대學학之지道도ㄴ在지明명明명德덕
ᄒᆞ며在지親신民민ᄒᆞ며在지止지於어至지善
션리이니

大대學학의道도ㄴ본ᄅᆞᆫ德덕을본ᄀᆞᆯ애
이시며民민을새롭게홈애이시며지극
ᄒᆞᆫ善션에止지홈애인ᄂᆞ니라
知디止지而이后후에有유定뎡이定뎡而
이后후에能능靜졍ᄒᆞ며靜졍而이后후에能
능安안ᄒᆞ며安안而이后후에能능慮려ᄒᆞ慮

KLASICKÁ KOREJŠTINA

Vladimír Pucek

Vladimír Glomb

klasicka-korejstina-14 | 06. 08. 2013 16:50

FILOZOFICKÁ FAKULTA UNIVERZITY KARLOVY, 2013

VARIA

klasicka-korejstina-14 | 06. 08. 2013 16:50

KATALOGIZACE V KNIZE – NÁRODNÍ KNIHOVNA ČR

Pucek, Vladimír
Klasická korejština / Vladimír Pucek, Vladimír Glomb. –
Vyd. 1. – Praha : Univerzita Karlova v Praze, Filozofická fakulta, 2013. – (Varia ; sv. 9)
ISBN 978-80-7308-461-5

811.531 * 81'0 * 003.337 * 003.02 * 801.82 * 81'42 * 801.73 * (519)
– korejština – 15.–20. stol.
– vývoj jazyka
– korejské písmo – 15.–20. stol.
– vývoj písma – Korea – 15.–20. stol.
– literární texty – Korea – 15.–20. stol.
– jazyková analýza
– textová analýza
– kolektivní monografie

811.1/.8 – Různé jazyky [11]

This research was supported by the Academy of Korean Studies Grant (AKS-2010-R-60).
This book was supported by the Academy of Korean Studies Grant funded by the Korean Government (MOE) (AKS-2010-CAA-2102).
Tato publikace vznikla v rámci VVZ P08 *Koncepce „vlastního“ a „cizího“ v periferních kulturách Východní Asie*

Recenzovali
PhDr. David Sehnal, Ph.D.
doc. Mgr. Martin Slobodník, Ph.D.

© Vladimír Pucek, Vladimír Glomb, 2013
© Univerzita Karlova v Praze, Filozofická fakulta, 2013

Za obsah a jazykovou správnost odpovídá autor

Všechna práva vyhrazena

ISBN 978-80-7308-461-5

Obsah

Úvod 9

I. Vytvoření písma *Hunmin čŏngŭm* a stručný nástin vývoje korejského pravopisu (15. stol. – poč. 20. století) 11

I.1. Historické podmínky pro vznik korejského písma 11
I.1.1. Charakteristika korejského jazyka a periodizace jeho vývoje 11
I.1.2. Převzetí čínských znaků jako psaného jazyka v Koreji 13
I.1.3. Grafemické systémy pro zápis korejštiny s využitím upravených čínských znaků (*idu*, *ičchal*, *hjangčchal*, *kugjŏl*) 14
I.1.4. Jiné faktory jako předpoklady pro vytvoření vlastního písma 23
I.1.4.1. Sjednocování korejského etnika v jednotný centralizovaný stát 23
I.1.4.2. Vliv buddhismu a konfucianismu 24
I.1.4.3. Rozvoj školství 25
I.1.4.4. Rozvoj knihtisku 26
I.1.4.5. Studia jazykovědy a cizích jazyků 27
I.1.5. Vytvoření originálního korejského hláskového písma za vlády krále Sedžonga 29
I.1.5.1. Základní teoretické spisy týkající se nového písma 30
I.1.6. Popis fonetického systému vyloženého v základních spisech *Hunmin čŏngŭm* 40
I.1.6.1. Iniciály – souhlásky na začátku slova (slabiky) 40
I.1.6.2. Mediály 44
I.1.6.3. Finály 52
I.1.6.4. Mezihlásky 53
I.1.6.5. Intenzivy tvořené spřežkami 54
I.1.7. Vývoj korejského písma a jeho užívání v psané literatuře v průběhu 15. – počátku 20. století. 56
I.1.7.1 Druhá polovina 15. století – pozdní období středokorejštiny 56
I.1.7.2. 16. století 59
I.1.7.3. Grafémy vymizelé v průběhu 15.–16. století 62
I.1.7.4. 17. století – období novokorejštiny 64
I.1.7.5. 18. století 65
I.1.7.6. 19. a počátek 20. století – první etapa vývoje moderní korejštiny 67

klasicka-korejstina-14 | 06. 08. 2013 16:50

klasicka-korejstina-14 | 06. 08. 2013 16:50

II. Stručný přehled vývoje gramatického systému (polovina 15. stol. – počátek 20. století) 73
II.1. Morfologie 73
II.1.1. Slovo a jeho morfologická struktura 73
II.1.1.1. Množné číslo substantiv a zájmen 74
II.1.1.2. Zdloužený kmen sloves 75
II.1.1.3. Časové sufixy 75
II.1.1.3.1. Čas přítomný 76
II.1.1.3.2. Čas minulý 76
II.1.1.3.3. Čas budoucí 77
II.1.1.4. Honorifikační systém 78
II.1.1.5. Slovesný rod 81
II.1.1.6. Participium 87
II.1.2. Slovní druhy 90
II.1.2.1 Substantiva 92
II.1.2.2. Zájmena 93
II.1.2.3. Číslovky 94
II.1.2.4. Skloňování a systém pádových koncovek jmen 94
II.1.2.4.1. Nulový pád 95
II.1.2.4.2. Nominativ 95
II.1.2.4.3. Genitiv 97
II.1.2.4.4. Dativ 98
II.1.2.4.5. Lokativ, resp. odlučovací pád 99
II.1.2.4.6. Akuzativ 99
II.1.2.4.7. Instrumentál 100
II.1.2.4.8. Vokativ 100
II.1.2.4.9. Spojovací pád 100
II.1.2.5. Podstatné jméno slovesné 101
II.1.3. Partikule a postpozice 102
II.1.4. Substantivum se sponou jako nominální predikát 106
II.1.5. Slovesa 106
II.1.5.1. Slovesa dějová 106
II.1.5.2. Slovesa kvalitativní 107
II.1.5.3. Tvoření záporu u sloves 108
II.1.6. Atributivy 108
II.1.7. Příslovce 110
II.1.8. Citoslovce 112
II.1.9. Tvary ukončeného přísudku 112
II.2. Syntax 114
II.2.1. Výpovědní typy vět 114
II.2.1.1. Indikativ 114
II.2.1.2. Promisiv 116

klasicka-korejstina-14 | 06. 08. 2013 16:50

II.2.1.3. Interogativ 117
II.2.1.3.1. Změny koncovek interogativu 120
II.2.1.4. Imperativ 121
II.2.1.5. Exhortativ 123
II.2.1.6. Zvolací způsob 123
II.2.2. Souvětí 124
II.2.2.1. Souvětí souřadné (대등접속 복학문) 125
II.2.2.1.1. Souvětí slučovací 125
II.2.2.1.2. Souvětí odporovací 127
II.2.2.1.3. Souvětí vylučovací 128
II.2.2.2. Souvětí podřadné (종속접속문) 129
II.2.2.2.1. Vedlejší věty podmínkové 129
II.2.2.2.2. Vedlejší věty přípustkové 129
II.2.2.2.3. Vedlejší věty příčinné 130
II.2.2.2.4. Vedlejší věty časové 131
II.2.2.2.5. Vedlejší věty účelové 132
II.2.2.2.6. Větné spojky (větná příslovce) 134
II.2.2.2.7. Vedlejší věty přívlastkové 134
II.2.2.3. Věty podmětné a předmětné 135
II.2.2.3.1. Věty podmětné 135
II.2.2.3.2. Věty předmětné 136
II.2.3. Přímá a nepřímá řeč 137
II.2.3.1. Přímá řeč 137
II.2.3.2. Nepřímá řeč 138

III. Zavádění korejského písma: oficiální literatura 15. století 141
III.1. *Písně draků letících k nebesům* 141
(*Jongbiŏčchŏn ga* 龍飛御天歌) 141
III.2. *Písně Měsíce zrcadlícího se v tisíci řekách* 152
(*Wŏrinčchŏngangčigok* 月印千江之曲) 152
III.3. *Nähun* 內訓 156
III.4. Vzdělání lidových vrstev a žánr *hängsildo* 162
III.4.1. *Skutečná vyobrazení jednání dle Tří morálních pravidel*
(*Samgang hängsildo ŏnhä* 三綱行實圖諺解) 164
III.4.2. *Pokračování Skutečných vyobrazení jednání dle Tří morálních pravidel* (*Sok samgang hängsildo* 續三綱行實圖) 178
III.4.3. *Nové pokračování Skutečných vyobrazení jednání dle Tří morálních pravidel Východní země* (*Tongguk sinsok samgang hängsildo* 東國新續三綱行實圖) 183
III.4.4. *Skutečná vyobrazení jednání dle Pěti morálních vztahů*
(*Orjun hängsildo* 五倫行實圖) 186

klasicka-korejstina-14 | 06. 08. 2013 16:50

IV. Ukázky a jazyková analýza tradičních forem korejské poezie 195
IV.1. Poezie 195
IV.1.1. Poezie *sidžo* 195
IV.1.1.1. Obecný výklad formy 195
IV.1.1.2. Interpretace ukázek standardního *sidža* 203
IV.1.1.2.1. Odraz historických událostí v poezii *sidžo* 203
IV.1.1.2.2. Konfuciánský morální kodex společnosti Čosŏn 210
IV.1.1.2.3. Život v ústraní a písně jezer a řek 217
IV.1.1.2.4. Milostná tematika 220
IV.1.1.2.5. Písně pijácké a život ve stáří 227
IV.1.1.3. Interpretace ukázek cyklického *sidža* 229
IV.1.1.4. Interpretace ukázek výpravného *sidža* 237
IV.1.2. Poezie *kasa* 243
IV.1.2.1. Obecný výklad formy 243
IV.1.2.2. Interpretace ukázek básnictví *kasa* 244
IV.1.2.2.1. Čŏng Kŭgin: Oslava jara 244
IV.1.2.2.2. Pak Illo: Na lodi 253
IV.1.2.2.3. Čŏng Čchŏl: Vzpomínka na miláčka (druhá část) 260
IV.1.2.2.4. Píseň staré panny 264

V. Každodennost s ŏnmunem: učebnice, slovníky, korespondence 269
V.1. Sbírka znaků pro vzdělání nevědomé mládeže
(*Hunmong čahö* 訓蒙字會) 270
V.2. *Nogŏldä* 老乞大 287
V.3. První cvičení pro nevzdělanou mládež (*Tongmong sŏnsŭp* 童蒙先習 a *Tongmong sŏnsŭp ŏnhä* 童동蒙몽先션習습諺언解히) 299
V.4. Dopisy paní Kim ze Sunčchŏnu (*Sunčchŏn Kimssi kančchal* 順天金氏簡札) 308

VI. Próza 315
VI. 1. Ukázky klasické prózy (*kodä sosŏl*) 315
VI. 1.1. Kim Mandžung: Putování paní Sa na jih 315
VI. 1.2. Vyprávění o dívce Čchunhjang 327
VI. 2. Ukázky publicistických textů a „nové prózy“ *sin sosŏl* 337
VI. 2.1. Noviny nezávislosti 339
VI. 2.2. Noviny nezávislosti (독립신문 獨立新聞) 342
VI. 2.3. I Indžik: Krvavé slzy (李人稙: 혈의누, 血의淚) 346

Resumé / Summary 353
Vybraná bibliografie 354
Seznam ilustrací 358
Seznam zkratek 360

klasicka-korejstina-14 | 06. 08. 2013 16:50

Úvod

Klasická korejština je určena především zájemcům o diachronní zkoumání korejského jazyka a socio-lingvistickou situaci na Korejském poloostrově až do příchodu moderní doby. Jako taková by měla sloužit jak odborníkům a studentům koreanistiky či orientalistických oborů, tak i širšímu publiku se zájmem o vývoj korejského jazyka a klasické korejské texty.

Kniha se skládá ze tří hlavních částí. Úvodní kapitola pojednává stručně o charakteru korejštiny, užívání čínského znakového písma jako psaného jazyka v Koreji a zmiňuje také faktory, které daly základ pro vhodné podmínky k vytvoření a zavedení korejské hláskové abecedy vedle čínských znaků. Těžiště této kapitoly leží však především v teoretické analýze nového písma a jeho postupného užívání v praxi, včetně vývoje pravopisu a jazyka od 15. stol. do počátku 20. století. Dokumentuje také rozvoj korejské jazykovědy a cílenou pedagogickou činnost na představení cizojazyčných příruček, učebnic, slovníků či moralistních traktátů.

Druhá kapitola poskytuje přehled vývoje gramatického systému (polovina 15. stol. – počátek 20. století) a popisuje morfologii a syntax korejštiny v jednotlivých obdobích.

Následující kapitoly (III.–VI.) přinášejí četné ukázky literárních děl konkrétních obdobích a dokumentují tak na starých textech změny pravopisu, gramatických prostředků i stylu. Nejde o výklad dějin korejské literatury, ale o ukázky textů podle žánrů jako jsou dynastické ódy, *sidžo*, *kasa* a klasické romány (autorské i anonymní), slovníky, učebnice etc. Jednotlivá díla jsou představena jak po obsahové, tak i jazykové stránce a jsou doprovázena ukázkami textů s překlady a gramatickou analýzou.

Výběr textů byl veden snahou poskytnout čtenářům ukázky pokud možno reprezentativních děl v korejském jazyce předmoderní doby. Z tohoto důvodu jsme nezahrnovali díla, která jsou čtenářsky či slovní zásobou problematická, jako jsou např. buddhistické spisy se svou specifickou terminologií, technická literatura, medicínské spisy aj. Všechny vybrané texty tedy reprezentují univerzální srozumitelné formy korejského jazyka, rozšířené mezi čtenáři daného období. Kniha je doplněna faksimiliemi, které umožní čtenářům jak bezprostředně vnímat typografickou strukturu klasických děl, tak i v praxi vyzkoušet čtení nepřepsaného originálního textu, včetně kaligrafických či typografických zvláštností. Z důvodů praktické čitelnosti je u přepsaných ukázek doplněna interpunkce a v nejstarších textech jsou vynechány tónové značky (které však lze

klasicka-korejstina-14 | 06. 08. 2013 16:50

sledovat v přiložených faksimiliích). Kniha tak umožňuje seznámení s nejzásadnějšími texty literární tradice v korejském písmu a místem těchto děl v korejských dějinách.

Kniha je společným dílem dvou autorů, Vladimíra Pucka a Vladimíra Glomba a shrnuje jejich zkušenosti na poli historického zkoumání klasických korejských textů jak v akademické rovině, tak i především v praxi při výuce studentů Ústavu Dálného východu FF UK. Vladimír Pucek se této činnosti věnoval systematicky od sedmdesátých let, což sebou přineslo kromě mimořádné erudice i komplexní pohled na korejská bádání v této oblasti, který kombinuje jak přístup lingvistů a historiků KLDR, tak i vědecké trendy panující v Korejské republice. Tyto poznatky shrnují především úvodní kapitoly a popis gramatického systému, které poskytují detailní náhled na danou problematiku. Dílem Vladimíra Pucka jsou rovněž i analýzy ukázek literárních děl v kapitolách IV. a VI.

Vladimír Glomb se věnoval především nejstarším vrstvám textů v korejském písmu a problematice děl ilustrujících používání dvou písemných systémů v předmoderní Koreji: korejské abecedy (hangŭlu) a klasické čínštiny (*hanmunu*).

Závěrem bychom rádi vyjádřili poděkování instituci Academy of Korean Studies v Korejské republice za poskytnutí grantu k napsání a vydání této knihy. Poděkování patří rovněž mnohým korejským, zahraničním i českým odborníkům a kolegům za jejich cenné rady a pomoc při získávání potřebných materiálů. Zvláštní díky náleží Miriam Löwensteinové za přečtení rukopisu, Thorstenovi Traulsenovi za technickou pomoc při zpracování textu a Davidovi Sehnalovi za četné konzultace.

Praha, květen 2013
Vladimír Pucek, Vladimír Glomb

klasicka-korejstina-14 | 06. 08. 2013 16:50

I. Vytvoření písma *Hunmin čŏngŭm* a stručný nástin vývoje korejského pravopisu (15. stol. – poč. 20. století)

Vladimír Pucek

I.1. Historické podmínky pro vznik korejského písma

I.1.1. Charakteristika korejského jazyka a periodizace jeho vývoje

Na rozdíl od češtiny (jazyk flektivní, 굴절어) je korejština svým typem řazena mezi jazyky aglutinační (교착어) a nacházíme u ní řadu obecných rysů společných s jinými jazyky tohoto typu. Patří sem např. velký počet elementů, jež se připojují ke konci slova (afixy, koncovky, pomocná slovesa); v systému hlásek se v násloví neobjevuje likvida *r* ani skupina souhlásek; existence vokálové harmonie; omezení počtu slovních druhů (neexistují předložky a spojky); systém deklinace je pravidelný a jednotný (mj. díky neexistenci jmenného rodu). Sloveso má bohatý systém forem, ale časování je pravidelné. Charakteristický je rozvinutý systém zdvořilosti, vyjadřovaný slovesnými koncovkami, příp. sufixy. Typickým rysem je též hojnost nominálních vět a deverbálních substantiv. Slovosled je typu S-O-P (subjekt-objekt-predikát). U atributivních spojení stojí člen determinující vždy před slovem determinovaným.

Mezi aglutinační typ jazyka patří zvláště jazyky altajské, jako např. jazyky mongolské, mandžusko-tunguzské. To může souviset i s případnou genealogickou příbuzností korejštiny.

Bádání o genealogické charakteristice korejštiny dosud stále pokračuje. Zprvu se zkoumání ujali na přelomu 19. a 20. století evropští badatelé. Objevily se dokonce hypotézy o příbuznosti korejštiny s jazyky drávidskými v jižní Indii (H. B. Hulbert a v nedávné době M. E. Clippinger) či dokonce s jazyky evropskými (A. Eckardt, H. Koppelman). Vzhledem k jejich tehdy nedostatečné znalosti týkající se starších fází vývoje korejštiny a materiálů z oblasti archeologie, antropologie aj. byly jejich teorie záhy vyvráceny.

klasicka-korejstina-14 | 06. 08. 2013 16:50

Otázka genealogické příbuznosti není dodnes pro nedostatek dokladů plně prokázána. Mezi badateli v Koreji i v zahraničí se vyhranily dva odlišné názory:

(1) Korejština je prozatím řazena mezi skupinu izolovaných jazyků (고립어), tj. jazyků, které pro nedostatek průkazných materiálů nelze zařadit do příbuzenství s jinou skupinou jazyků.

(2) Korejština je řazena do jazyků altajských. Někteří současní badatelé předpokládají, že z původního altajského prajazyka se vyčlenily prototypy jazyků turkotatarských, mongolských a tunguzských. Pokud jde o korejštinu (příp. i japonštinu) existují hypotézy, že tyto jazyky se oddělily z altajského prajazyka už dříve a rozvíjely se později odděleně. Korejština je nejbližší tunguzsko-mandžuské větvi, ale tento vztah (týkající se zčásti i japonštiny) je velmi vzdálený.

Nevyjasněnost genealogického vývoje korejštiny vyvolává řadu dosud nedostatečně objasněných otázek, včetně vztahu korejštiny a japonštiny. Z tohoto důvodu se část badatelů přiklání prozatím k názoru řadit korejštinu (i japonštinu) raději mezi jazyky genealogicky izolované.

Mezi korejskými lingvisty (jak v Korejské republice, tak v KLDR) jsou zastánci obou směrů – jak teorie „izolovaného jazyka“, tak vzdálené příbuznosti s jazyky altajskými (zvl. tunguzsko-mandžuskou větví).

V této souvislosti je třeba se také zmínit o charakteru čínštiny jakožto jazyka, jehož znakové písmo bylo po dlouhou dobu jedinou formou psaného jazyka na Korejském poloostrově a ovlivnilo výrazně a trvale i slovní zásobu korejštiny. Čínština se genealogicky řadí mezi tibeto-čínskou jazykovou rodinu a typologicky patří mezi jazyky „izolační“ (dle strukturální typologie V. Skaličky), kdy jsou gramatické funkce vyjadřovány hlavně pomocnými slovy. Převzetí čínských složitých znaků jako psaného jazyka pro zcela odlišnou korejštinu (aglutinace, odlišný fonologický a gramatický systém) vedlo v podstatě k tomu, že po staletí byli Korejci odkázáni zapisovat svou mateřštinu zcela odlišným, cizím jazykem. Zde šlo zcela o jiný přístup než např. v Evropě, kde se rozšířila latinka. V tomto případě se jednalo o písmo hláskové v prostředí převážně indo-evropských jazyků a rozdíly ve fonologické struktuře bylo možno v písmu řešit např. diakritickými znaménky (háčky, čárky pro označení délky samohlásek, spřežkami apod). V případě Koreje převzetí nevhodného čínského znakového písma přivedlo korejské vzdělance k různým úpravám čínských znaků tak, aby mohli alespoň zčásti vyjádřit gramatické prostředky korejského jazyka. Tento proces byl nakonec v 15. stol. završen významným počinem krále Sedžonga a vytvořením zcela nové hláskové abecedy, vhodné pro fonologický a gramatický systém korejštiny.

klasicka-korejstina-14 | 06. 08. 2013 16:50

Periodizace vývoje korejského jazyka
Tato periodizace, zvláště pokud jde o starší fáze vývoje korejštiny, se u různých současných autorů liší. Např. I Kimun (1961) dělí středověkou korejštinu na rané období (10.–14. století, tj. zhruba období státu Korjŏ) a pozdní období (15.–16. století). V našem výkladu se přidržíme novější periodizace dle Kim Murima (김무림: 국어의 역사, 3. vyd., 2009, str. 28–29).
a) Období prehistorické: jazyk nejstaršího období (상고 국어)
b) Období historické:
1) starověká korejština (고대 국어)
– rané období: Tři království – Sjednocená Silla (do 10. stol.)
– pozdní období: rané a střední období státu Korjŏ (10.–13. stol.)
2) středověká korejština (중세 국어): pozdní Korjŏ a rané a střední období státu Čosŏn (14.–16. stol.)
3) novodobá korejština (근대 국어): střední a pozdní období Čosŏn (17.–19. stol.)
4) moderní (současná) korejština (현대 국어: od konce 19. stol.–20. stol.).

I.1.2. Převzetí čínských znaků jako psaného jazyka v Koreji
Kmeny obývající Korejský poloostrov a část jižního Mandžuska se od pradávna dostávaly do kontaktu se sousedními státy v severovýchodní Číně. Rozvíjely se mezi nimi jak styky přátelské, tak vojenské střety či probíhala obchodní výměna. Čínský vliv na Koreu nepoměrně zesílil po válkách říše Han s korejským státem Ko Čosŏn (古朝鮮), kdy po vítězném tažení (193 př. n. l.) Hanové zřídili na dobytém území tzv. Čtyři hanské správní okruhy (Hansagun, 漢四郡). Nejdéle se pod čínskou správou držel okruh Lelang (kor. Nangnang, Angnang, 樂浪). Ležel pravděpodobně zčásti na severozápadě Korejského poloostrova s centrem nedaleko Pchjŏngjangu a byl teprve v r. 313 dobyt korejským státem Kogurjŏ (高句麗, 37 př. n. l.–668).

S čínským písmem a postupně s čínskou administrativou a kulturou se Korejci postupně seznamovali zřejmě již od počátku našeho letopočtu. K širšímu užívání čínského písma ve Třech královstvích (Kogurjŏ, Päkče, Silla) docházelo postupně v období 4.–6. stol. Tak se při neexistenci vlastního písma stala psaná klasická čínština *wenyan* prvním psaným jazykem (서사어) Korejců, zvaným *hanmun* (漢文). Podobný proces v užívání čínského písma se později rozšířil i v Japonsku.

Tak se Korea dostala na téměř dva tisíce let do kulturní sféry čínského písma, resp. v širším pojetí do kulturně-geografického prostoru nazývaného periferní oblasti čínské kultury.

klasicka-korejstina-14 | 06. 08. 2013 16:50

I.1.3. Grafemické systémy pro zápis korejštiny s využitím upravených čínských znaků (*idu, ičchal, hjangčchal, kugjŏl*)

Státní celky jako Kogurjŏ, Silla a Päkče, které se konstituovaly na Korejském poloostrově počátkem 1. tisíciletí n. l., přebíraly s čínskou kulturou i čínské znaky, v té době v Koreji jedinou užívanou formu psaného jazyka. Znalost klasické čínštiny byla ovšem omezena především na úzkou vrstvu osob z kruhů aristokracie a vysoké byrokracie, které prošly státními úřednickými zkouškami *kwagŏ* (科學), tj. především konfuciáni a zčásti vzdělaní buddhističtí mniši. Prostý lid zůstával dlouho téměř zcela negramotný. Osvojení si psané klasické čínštiny bylo velice obtížné, neboť korejština jako jazyk aglutinační je od čínštiny typologicky zcela odlišným jazykem, liší se slovosledem i bohatě rozvitým fonetickým a gramatickým systémem.

Proto se záhy objevily snahy využít vhodnou úpravou čínské znakového písma také k zachycení zvukové stránky korejštiny. Byl to dlouhodobý proces, během kterého se vytvořilo několik způsobů zápisu (převážně pomocí upravených a zjednodušených znaků) k písemnému vyjádření výslovnosti původního korejského lexika a především gramatických prostředků. Tento způsob zápisu je obecně nazýván *idu* (吏頭, řidčeji též *idok* 吏讀 či *itcho* 吏吐). Šlo o dlouhodobý proces, jehož zárodečné prvky se zprvu projevovaly v porušování slovosledu klasické čínštiny, tj. místo čínského typu subjekt – predikát – objekt se prosazoval korejský slovosled typu S-O-P. Příkladem může být text na stéle 19. krále Kogurja Kwanggätchoa (廣開土, 391–413) z roku 414 anebo hraniční kámen, který nechal sillský král Činhŭng (眞興, 540–576) vztyčit na hoře Pukhansan v r. 568. Mnohé další objevené paleografické nápisy s prvky *idu* vytesané na pomnících, stúpách či odlité na zvonech v buddhistických klášterech pocházejí z období Silla a počátku Korja až do 11. století.

Dlouho bylo vytvoření tohoto způsobu psaní připisováno v análech učenci Sŏlčchongovi (薛聰, 8.–9. stol.) ze Silly. Ten však zřejmě jen systemizoval tento způsob psaní a na příkaz panovníka údajně pořídil přepis všech devíti knih klasického čínského kánonu ve formě *idu*.

Důležitým předpokladem využití znaků pro přepis korejských slov nebo morfémů bylo chápání čínského znaku z dvojího úhlu pohledu. Předně se bere v potaz význam daného znaku, jeho lexikální složka, tzv. *hun* (訓), ale současně též sinokorejská výslovnost tohoto znaku, tzv. *ŭm* (音, též *hančaŭm* 漢字音). Například u znaku 花 je lexikální význam (*hun*) květina, *ŭm*, tj. sinokorejské čtení znaku, je *hwa*. U slovního spojení 海水 má znak 海 význam (*hun*) moře (바다) a jeho sinokorejská výslovnost (*ŭm*) je 해. Druhý znak 水 má význam (*hun*) voda, sinokorejská výslovnost znaku (*ŭm*) je 수. Celé spojení má tedy význam mořská voda. Tento princip, platný pro text v *hanmunu*, dává ovšem možnost využít tyto složky jinak. V uvedeném příkladu je možné využít např. u znaku 海 pouze jeho význam (*hun*), tj. moře,

ale jeho sinokorejskou výslovnost (tj. 해) nahradit ekvivalentem ryze korejským, „přeložit“ daný význam znaku do korejštiny, tedy přečíst ho jako „바다“. Celé spojení 海水 je takto možno přeložit do korejštiny jako 바다+물, tj. mořská voda.

Jiná možnost se také naskýtala využitím sinokorejské výslovnosti znaku (*ŭm*) tak, že se naopak zcela pominula jeho složka významová. Např. znak *ŭl* 乙 (význam zákruta), se četl jako 을, příp. -를 a (bez ohledu na jeho význam) sloužil k vyjádření koncovky akuzativu -를/을, někdy dokonce pouze jako ㄹ (*-l*). Např. 王乙 (王 význam král, výslovnost 왕); u znaku 乙 se však bere v úvahu jen jeho zvuková stránka, takže -를/을/-ㄹ zde vyjadřují konc. akuzativu (왕을 krále, akuz.). Obdobně se i jiné gramatické morfémy, např. pádové koncovky, sufixy aj. vyjadřovaly čínskými znaky (bez ohledu na jejich význam), musely však mít výslovnost stejnou nebo podobnou výslovnosti příslušného korejského morfému. Např.: 隱 – partikule 은/는; 只 – bráno pouze foneticky k vyjádření gramat. morfému 지; znak 良 vyjadřoval často tvar SZ -어; 古 - spojovací konc. -고; 房 – arch. honorifikum za jménem, obdoba dnešního 님; znak 矣 označoval tvar dativu (dnešní -에) apod.

Zprvu byly tedy texty psány pouze v čistém *hanmunu*, postupně se prosazovaly různé způsoby využití čínských znaků rovněž pro přepis korejských jmen a slov. Současně s rozšiřováním *hanmunu* postupně rostl počet výrazů, zakotvených už pevně ve slovní zásobě „sinokorejštiny“.

Dalším krokem bylo využití zvukové stránky znaku bez ohledu na jeho význam. Šlo tedy v podstatě o přepis korejských slov využitím homonymie (zprvu zvl. u původních korejských jmen osob, místních jmen, názvů úřadů, hodností apod.). Opakem je způsob, kdy ze znaku (bez ohledu na jeho vžitou sinokorejskou výslovnost) se bere v úvahu pouze sémantický význam (*hun*), který je přečten (tj. přeložen) korejsky. Např. znaky 花草 (화초) mohou být přečteny jako 꽃과 풀 (květiny a tráva); znak 水 (수 voda) mohl být čten též jako 물.

Dalším krokem uplatňování nového systému *idu* bylo využití obou výše uvedených způsobů. Např. korejské slovo 구름 (mrak) bylo přepsáno dvěma znaky 屈雲. Z prvního znaku 屈 (bez ohledu na jeho význam) se převezme pouze sinokorejská výslovnost, tj. 굴. Druhým znakem 雲 (운) mrak se pak vyjádří význam korejského slova, tj. 구름. S růstem sinokorejské slovní zásoby bylo stále více uplatňováno *idu* k přepisu korejských gramatických morfémů (koncovek, partikulí, částic apod). Postupně se tento složitý systém psaní a čtení po staletí propracovával a zjednodušoval. Dodnes jsou různé formy *idu* předmětem bádání pro objasnění vývoje korejského jazyka. Nejčastěji se vydělují čtyři etapy vývoje tohoto systému. (Viz např. studii 홍기문: 리두연구. 과학원, 평양 1956.) Charakterizujme ve zkratce pouze nejdůležitější rysy a sféru uplatnění tohoto systému v praxi.

klasicka-korejstina-14 | 06. 08. 2013 16:50

1) *Idu* počátečního období
V čistém textu v *hanmunu* se počíná prosazovat korejský slovosled, některá místní jména, jména osob či tradičních pojmenování hodností byly občas přepisovány znaky, které byly (bez ohledu na jejich sinokorejskou výslovnost) přečteny korejsky. Např. místní název Yulhjŏn 栗峴 se podle významu znaků přečetl korejsky jako 밤고개 (Kaštanové údolí), nikoliv sinokorejsky (율현).

2) *Ičchal* (吏札 – „úřednický styl“)
Zásady *idu* počátečního období byly postupně systemizovány a hojněji uplatňovány především vrstvou nižších úředníků a písařů (서리, 아전) při koncipování úředních listin, korespondenci mezi úřady, soudních zápisech, právních dokumentech (záznamech o prodeji otroků, půdy, závětích) apod. Mnoho takových dokumentů se nezachovalo, neboť šlo vesměs o písemnosti denní potřeby nepovažované za literární díla. Protože zaměstnání těchto úředníků bylo často dědičné, byl tento způsob psaní propracováván po generace.

Tento způsob psaní se začal prosazovat od 1. poloviny 10. stol., nejvíce dochovaných dokumentů je však až z období Korja a počátku období Čosŏn. V textech převládá už korejský slovosled, ale slovní zásoba je převážně čínská. Tzv. *idu tcho* jsou časté především při vyjadřování korejských gramatických morfémů. Výběr znaků pro korejské gramatické prostředky byl však často nahodilý, a proto se těžko rozlišovalo, zda ten který znak se má chápat jako součást textu v *hanmunu*, anebo zda se má přečíst korejsky. Postupně se však vydělují stejné znaky pro určitý korejský morfém podle jeho gramatické funkce, příp. i zjednodušování jeho psaní zkracováním počtu tahů apod. To bylo ovšem dovršeno až později v systému *kugjŏl*. Každopádně se tento způsob stal důležitým prostředkem pro ulehčení psaní a čtení textů v *hanmunu*.

3) *Hjangčchal* (鄕札 – „domácí, tj. korejský styl“)
Tato forma vycházela z podobných principů jako *idu* a *ičchal*, ale byla tentokrát poprvé využita k zápisu literárních děl, zvl. poezie. Písně jsou jako celek nazývány termínem písně *hjangga* (鄕歌 – „písně domova“), tj. písně korejské. Dodnes se dochovalo 25 písní od čtyřveršových anonymních popěvků až po rozvitou formu v 10 verších s uvedením autorů. Z toho je 14 písní ze 7.–10. stol. z království Silla, autorem 11 písní byl mnich Kjunjŏ až z 10. stol. z počátku Korja. Charakteristickým rysem této poezie je maximální snaha nahradit co největší počet morfémů i celých slov čtením v korejštině. Na druhé straně lze někdy obtížně rozeznat, zda daný čínský znak má být přečten korejsky či sinokorejsky. Z tohoto důvodu jsou dodnes v některých případech spory, jak ten který znak číst, takže některé části textu těchto děl

nebyly dosud jednoznačně a definitivně rozšifrovány. Zřejmě z toho důvodu také tento styl psaní později zanikl. Jiným důvodem může ovšem být také fakt, že rapidně rostl a postupně zdomácněl počet slov, převzatých do slovní zásoby korejštiny z Číny.

4) *Kugjŏl* (口訣)

Tento způsob psaní a čtení na jedné straně vstřebal do sebe mnoho principů a metod z dosavadních systémů různých typů *idu*, na druhé straně se odlišoval v tom, že ponechával v zásadě text v *hanmunu* neporušený, pouze se soustředil na doplnění korejských gramatických morfémů upravenými čínskými znaky, jejichž výslovnost se blížila korejské výslovnosti toho či onoho korejského gramatického afixu. Systematickými úpravami znaků (zkracováním, užitím jen určité části znaku, jako např. radikálu apod.) se podařilo omezit počet takto užívaných zjednodušených znaků (v mnoha případech už jen značek) na minimum, tj. zhruba na několika desítek. Jejich přehled uvádí v příloze např. korejsko-anglický slovník J. S. Galea (3. vyd., 1927). Uveďme níže pro názornost alespoň několik takto vytvořených nejčastějších značek a jejich užívání.

Pro kmen pomoc. slovesa *hada* (하-) se užívalo znaku 爲, později zkráceném až na značku 丶. Např. tvar SZ 하야 (하여) se psal 爲良, spojení se slučovacím konverbem 하고 jako 爲遣, spojení 하거나 (dělá anebo...) jako 爲去那, obrat 할지라도 jako 爲乙喩良置 (i kdyby dělal) apod. Pro sloveso 있다 byl zvolen znak 有, takže spojení 있거든 (i kdyby byl...) bylo přepsáno jako 有去等, spojení 있거늘 se přepisovalo jako 有去乙 apod. Sponové -*i* (z 이다) se vyjadřovalo znakem 是, později byl znak zkrácen až na jeho dolní část 人. Koncovka -리라 se přepisovala jako 里羅, koncovka -이라 jako 是羅, podmínkové konverbum -면 jako 面 apod. Pro koncovku nominativu -*i* (-이) se zprvu užívalo znaků 亦, 是, 伊, až byl nakonec přepis ustálen na jediný šikmý tah 丶, obdobně u partikule -는/은 se znak 隱 zkrátil jen na radikál v jeho levé části (阝) apod.

Jinou zvláštností bylo užití znaků čistě fonograficky, kdy znak měl pouze čtení a připojoval se přímo pod jiný znak pro vyjádření souhláskové finály ve slabice. Např. znak 了 se četl jako -ㄴ a označoval minulé participium -n. Byl-li připsán např. pod znak 爲 jako jeho součást, četl se takto nově vytvořený symbol jako 한 (min. participium od slovesa *hada*). Obdobně 乙 označovalo bud. participium -ㄹ a bylo-li připojeno např. pod znak 加 (čteno *ka*) jako jeho součást (加), byl tak vyjádřen tvar 갈 (*kal*), tj. bud. participium slovesa *kada* - jít." (viz Pucek V. – Bušková M., *Jazyková politika v Koreji*, str. 23) Symboly pro tyto morfémy se vpisovaly do textu k příslušným znakům *hanmunu*, často menším písmem jako pomocné značky pro čistě korejské gramatické morfémy. Jejich užívání bylo omezeno především na konfuciány, učence a literáty. Ani po vytvoření korejské hláskové abecedy tento způsob

klasicka-korejstina-14 | 06. 08. 2013 16:50

psaní nezanikl, ba spíše naopak jeho popularita v určitých kruzích rostla. Důvodem mohla být nejen averze některých konfuciánů vůči hangŭlu, ale především růst počtu sinokorejského lexika v korejštině samé. Tím vznikla situace, kdy na poloostrově existovaly souběžně tři nezávislé způsoby psaní – *hanmun*, *kugjŏl* a hangŭl, který byl zčásti kombinován s čínskými znaky. Jen v menší míře byl *hanmun* později kombinován s korejskou hláskovou abecedou. Dokonce na nejvyšší konfuciánské akademii Sŏnggjungwan, místních školách *hjanggjo* a soukromých učilištích *sŏwŏn* se *kugjŏl* v období

A TABLE OF CONNECTIVES AND ENDINGS

아	牙	牙	을	乙	乙	히	屎	屎	며	旅	尒	리	里	里	뒤	代	弋
야	也	厓	리	是	丶	호	乎	可	면	面	丁	로	奴	又	더	加	加
의	厓	厂	이	伊	丶	가	可	可	나	那	尹	샤	舍	舍	덩	丁	丁
어	於	丞	인	印	印	거	巨	巨	ㄴ	那	尹	샤	士	士	든	等	卞
언	言	言	엇	吐	吐	고	古	口	니	尼	匚	셔	西	西	도	斗	卜
여	余	余	오	五	五	괴	巨	果	노	奴	又	시	寸	寸	도	刀	刀
여	亦	亦	와	臥	卜	커	果	巨	라	羅	戶	신	申	申	져	底	底
의	矣	厶	운	昷	昷	코	鼻	鼻	러	戾	尸	소	小	小			
운	隱	阝	흐	爲	ソ	마	馬	馬	리	日	日	다	多	夕			

Söljong mentioned above as a Buddhist of Silla, living toward the close of the seventh century A D., invented still another system called the *Nit'u* for the use of the *yamen* writer class. It is still in vogue.

Examples :—

이 고 .... 是 遣
이 되 .... 是 矣
흐 온 바 .... 爲 乎 所
이 오 며 .... 是 乎 旅
흐 샹 온 바 .... 爲 白 乎 所

dynastie I prosadil jako pomocný prostředek při studiu čínských klasiků. Napomohl tomu mj. také příkaz krále Tchädžonga, který nařídil čelnému konfuciánskému učenci a politikovi Kwŏn Kŭnovi (權近, 1352–1409) připravit verzi pěti klasických čínských knih v *kugjŏlu*.

Značky podle homofonního principu:

znak	*kugjŏl*	výslovnost	znak	*kugjŏl*	výslovnost	znak	*kugjŏl*	výslovnost
隱	卩	은,는,ㄴ	乙	乙	을,를,ㄹ	厓	厂	에,애
刀	刀	도	面	亻	면	屎	尸	히
牙	牙	아	也	冖	야	旅	氵	며
古	口	고	尼	匕	니	羅	亠	라
時	寸	시	多	夕	다	小	小	소
那	尹	나	代	弋	대	乎	彳	호
淚	戶	러	奴	又	노,로	於	冫	어
里	曰	리	舍	士,舍	사	西	襾	서
馬	馬	마	言	言	언	矣	厶	의
底	广	저	五	五	오	丁	丁	정
巨	巨	거,커	申	申	신			

klasicka-korejstina-14 | 06. 08. 2013 16:50

Značky podle homonymního principu:

znak	*kugjŏl*	výslovnost	znak	*kugjŏl*	výslovnost	znak	*kugjŏl*	výslovnost
爲	丷	하(할 위)	是	丶	이(이 시)	飛	巛	나(날 비)
等	丬	드(등급 등)	月	月	다(달 월)	加	力	더(더할 가)

Značky kombinované:

kugjŏl	výsl.	*kugjŏl*	výsl.	*kugjŏl*	výsl.	*kugjŏl*	výsl.	*kugjŏl*	výsl.	*kugjŏl*	výsl.
丶 卩	인	丬 卩	든	月 乙	달	寸 乙	실	十 丶	새	丶 吅	잇
日 吅	릿	巨 丶	케	巛 卩	난	令 丶	에	五 卩	온		

Základní kombinace:

丶ヒ	丶力ヒ	丶小西	丶又ヒ	丶又人	丶乙士丶	丶申大	丶寸尸大	丶寸亍	丶示	丶寸ヒ	丶ヒ人	丶心ヒ	丶心尸	丶人	丶ヒ	丶コ	丶コ尸	丶コ心尸
이니	하더니	하소서	하노니	하노라	할새	하신대	하신대	하시면	하며	하시니	하니라	하나니	하라	하야난	하야는	하야	하니라	하니
又丶夕	又大	又夕	乙又	丶丶夕	丶日人	丶ヒ	丶大	丶弋	丶牙	丶日叱口	丶叱可	丶戶丶夕	丶戶ヒ	丶示尸	丶乙	丶心ヒ	丶人力	丶人
로이다	로대	로다	으로	호이다	호리라	호니	호대	호대	이아	이렷고	잇가	이러이다	이러니	이어든	이어늘	이어니	이라도	이라
							丶ヒ丶夕	印大	丶尸广	丶士	丶舍	丶寸乙士丶	丶寸乙士丶	巨丶夕	言馬尸	言丁	日五	心尸
							이니이다	인대	인저	하사	하사	이실새	하실새	케이다	언마는	언정	리오	난
																		로소이다

Poznámka: Pojetí dvou stránek čínského znaku bylo hojně v praxi využíváno i později po vytvoření korejské hláskové abecedy zvláště v oblasti lexikografie a v učebnicích cizích jazyků, především pak ve znakových slovnících při výuce znaků. Při výkladu znaku byla složka *hun* (význam) hieroglyfu vysvětlena v hangŭlu a fonetická složka (výslovnost) rovněž. V některých případech byl výklad doplněn dokonce písmem (symboly) v *kugjŏlu*.

O tom, že *kugjŏl* byl v určitých vrstvách vzdělanců a v určitých textech hojně užíván ještě na přelomu 19. a 20. století svědčí i fakt, že přehled gra-

klasicka-korejstina-14 | 06. 08. 2013 16:50

이두 찾기 (吏讀索引)

{페지 수를 달지 아니한것은 추후에 보탠것 ‖ 아래에 있는것이 주해}

【一 畫】

乙良 (올안)。 一一二

乙良良 (올사와)。 一一二

乙齊 (올제)。 一一二

【三 畫】

上下 (차하)。 一三五一

【四 畫】

及良 (미처)。 五三七

不冬 (안들)。 九二七

不冬敎是遣 (안들이산이시끄)。 九二九

不冬令是旀 (안들시기며)。 九二九

不冬爲去等 (안들하거든)。 九二九

不冬爲遣 (안들하끄)。 九二九

不冬爲良置 (안들하야두)。 九二九

不冬爲旀 (안들하며)。 九二九

不冬爲白有昆 (안들하삶빗곤)。 九二九

不冬爲有在乙良 (안들하잇견을안)。 九二九

不冬爲在隱 (안들하견은)。 九二九

不冬乙良 (안들을안)。 五〇〇

不得 (못질)。 五〇〇

不得爲乎喩去等 (못질하온지거든)。 九三一

不喩 (안인지)。 九三一

不喩去等 (안인지거든)。 九三一

不喩良置 (안인지라두)。 九三一

不喩是去等 (안인지이거든)。 九三一

不喩是去乙 (안인지이거늘)。 九三一

不喩是良置 (안인지이라두)。 九三一

不喩是旀 (안인지이며)。 九三一

不喩是在 (안인지이견)。 九三一

不喩是乎條 (안인지이올젼)。 九三一

matických prostředků v *kugjŏlu* byl uveden dokonce v prvním moderním korejském výkladovém slovníku Mun Sejŏnga z r. 1937 v oddíle 이두 찾기.

Také v cizojazyčných slovnících ještě na počátku 20. stol. se využíval v jednotlivých heslech výklad založený na složkách *hun* a *ŭm*, jak dosvědčuje slovník J. S. Galea. Např. v hesle 션싱 (선생) učitel je význam (*hun*) znaku 先 vyložen korejským slovem jako 몬져 (vpředu, napřed, dříve), u znaku 生 jako 날 (tj. tvar bud. participia slova 나다 (narodit se, vzniknout), [션싱 (몬져) (날). The first born – an elder; a senior; a teacher; Mr. (Epist.) See 스승.] Jiný příklad: 이국인 異國人 (다를) (나라) (사름) A foreigner; an alien. V případě původních korejských slov je zde naopak po hesle (např. 집 dům) uveden čínský znak, čtení a odkaz na sinokorejský ekvivalent korejského slova: [집 家 (-가) A House. The Body. (몸). See 가샤.]. V odkaze lze nalézt pod heslem 가샤 následovný výklad: 家舍 (집) (집) A House. See 집.

Úsilí korejských vědců překonat typologickou diskrepanci mezi čínským a korejským jazykem a nalézt způsob, jak řešit problém písma vhodného pro mateřský jazyk je přivedl až na práh vytváření sylabického způsobu zápisu. Ale vzhledem k rozvitému a bohatému fonetickému systému a rovněž i aglutinačnímu charakteru gramatiky korejštiny nemělo toto řešení naději na úspěch. Ve srovnání s japonštinou a jejím jednoduchým fonetickým vybavením (srov. slabičné písmo kana) by byl pokus vytvořit jednoduché grafemické symboly pro tisíce možných slabik korejštiny nereálný a neefektivní. Ještě v 19. stol. se odhadoval počet možných a užívaných kombinací hlásek ve slabice na víc než 10 000, v současné době dosahuje jejich možný počet přes 3000.

Přesto výše uvedené snahy a výsledky tehdejších badatelů a reformátorů v oblasti jazyka a písma vytvořily teoretické základy pro realizaci možného přechodu na jednoduché písmo hláskové. Tohoto obtížného úkolu se úspěšně ujal až král Sedžong a badatelé, jež kolem sebe soustředil.

I.1.4. Jiné faktory jako předpoklady pro vytvoření vlastního písma

I.1.4.1. Sjednocování korejského etnika v jednotný centralizovaný stát

Vytváření národního jazyka/resp. jazyka národnosti je dlouhodobý proces, který byl ovlivněn mnoha faktory, zpočátku především sjednocováním vzájemně etnicky blízkých klanů a jejich spojováním do kmenů a postupným vytvářením státních celků s pevnější organizací. Tento dlouhotrvající proces nabývá v případě Koreje výraznějšího uspořádání na přelomu naší éry. Tehdy se jak teritoriálně, tak etnicky postupně vytvářela Tři království (Samguk, 三國) – Kogurjŏ, Päkče a Silla – která se územně, politicky, ekonomicky, vojensky i kulturně rozvíjela a (přes válečné střety navzájem, nebo války se sousedními státy) se dále stabilizovala. Společným rysem pro

klasicka-korejstina-14 | 06. 08. 2013 16:50

všechny bylo silné ovlivnění jejich správního systému, myšlení, kultury a způsobu života sousední Čínou. Významným faktorem pro další vývoj i komunikaci se sousedními zeměmi bylo mj. převzetí čínského písma jako společného psaného jazyka.

V průběhu staletí se postupně Tři království sjednotila pod vládou Sjednocené Silly (7.–10. stol.). Pomineme-li dnes mnohými historiky zdůrazňovanou roli části obyvatel Kogurja v nově vzniklém státu Bohai (Parhä, 渤海) a jejich snahy včlenit do periodizace dějin Koreje i tzv. Období severního a jižního státu (tj. Bohai a Sjednocená Silla), je zřejmé, že na většině území Korejského poloostrova vládl po téměř 500 let suverénní stát Korjŏ (高麗, 918, resp. 935–1392).

Sjednocování korejských státních útvarů v přísně centralizovaném správním systému bylo dále upevněno zvl. po vzniku státu Čosŏn. To vše samozřejmě ovlivňovalo rovněž proces postupného sjednocování jazyka a nářečí obyvatel tohoto území, zvl. v období Korjŏ a Čosŏn, kdy hlavní města (Käsŏng a Sŏul) ležela v oblasti střední Koreje, tj. v oblasti středokorejského nářečí.

V průběhu vývoje těchto státních celků hrály velkou roli také vlivy zahraniční, a to nejen v oblasti státní správy, ekonomiky, vojenství apod., ale zvláště také v oblasti duchovní, filozofické, náboženské, morální i kulturní, včetně výtvarného umění. Stranou nezůstalo ani bádání v oblasti jazykovědné. Zde měly zásadní význam těsné vztahy s čínskými státy, kdy se dorozumívacím prostředkem s nimi stala klasická čínština, posléze převzatá jako psaný úřední jazyk v Koreji samotné.

I.1.4.2. Vliv buddhismu a konfucianismu

Buddhismus a konfucianismus jako náboženství a vůdčí ideologie v korejských státech se šířily v Koreji od období Tří království. V období Sjednocené Silly a Korjŏ byl buddhismus státním náboženstvím. Také konfucianismus pronikající do Koreje spolu s buddhismem získával postupně velký vliv, a to zejména od poloviny období Korjŏ, kdy v podobě neokonfucianismu (častěji *sŏngnihak*, 性理學) v pojetí čínského filozofa Zhu Xiho (朱熹, 1130–1200) z období Song rozšiřoval svůj vliv i v oblasti státní správy a u královského dvora. V důsledku šíření těchto náboženství a filozofie se zintenzivňovaly také přímé styky s Čínou, zejména studia korejských buddhistických mnichů i zastánců konfucianismu v Číně. Z buddhistů je nejznámější mnich Hječcho (慧超, 704–787), který od mládí studoval v již. Číně u indických a čínských mnichů buddhismus a sanskrt. Dlouhá léta strávil putováním po Indii a návštěvou posvátných míst spojených s Buddhovým učením. Přes Tibet, Kašmír, Pamír a Turkestán se vrátil do Číny, kde zemřel. Torzo jeho cestopisu Putování po pěti indických knížectvích (*Wangočchŏčchukkuk džŏn*, 往五天竺國傳) bylo objeveno až v r. 1908 v jeskynních chrá-

klasicka-korejstina-14 | 06. 08. 2013 16:50

mech v Dunhuangu. Většina zahraničních studentů se však z Číny vracela do vlasti a stala se významnými buddhistickými mistry a literáty nebo vysokými úředníky státního aparátu.

I.1.4.3. Rozvoj školství

Také mnozí konfuciáni odcházeli na studia do Číny. Někteří zde dokonce složili přísné úřednické zkoušky, které byly postupně zaváděny i v Koreji a zvl. v období I byly pro příslušníky aristokratických kruhů podmínkou k zastávání funkcí u dvora, ve státní administrativě i v armádě. Kromě základních zkoušek v kategorii *munkwa* (文科) pro civilní úředníky a literáty a v kategorii *mugwa* (武科) pro vysoké armádní hodnostáře, se postupně zaváděly i speciální odborné zkoušky na nižší úrovni – souhrnně zvané *čapkwa* (雜科). Byly to zkoušky pro kvalifikované znalce v různých odvětvích, jako lékařství, překladatelství, právo, geomancie *pchungsu* (風水), věštění aj. Tito odborníci nemuseli být nutně podle původu příslušníky aristokratické vrstvy a společensky byli postaveni mnohem níže. Později v období I byli řazeni mezi tzv. střední stav (*čungin*, 中人). Ve společenské hierarchii byli v období I právně řazeni výše než rolníci, řemeslníci, obchodníci či otroci. Tyto nízké skupiny byly z větší části negramotné.

Velkou roli v tomto procesu hrál rozvoj školství, jak státního, tak soukromě organizovaných vzdělávacích institucí. Buddhističtí mniši se v četbě súter a jejich výkladu vzdělávali u svých mistrů v jednotlivých klášterech. Pro studium konfuciánských klasických aj. filozofických spisů byla zřízena síť státních škol (v Kogurju už ve 4. stol. škola Tchähak (太學), v Sille r. 682 škola Kukhak (國學), přejmenovaná v r. 992 na Kukčagam (國子監). Nejvyšším konfuciánským učilištěm (a současně svatyní pro kult Konfucia a významné čínské i korejské myslitele) byla škola Sŏnggjungwan (成均館), zřízená za Korjŏ v Käsŏngu. Po vytvoření státu Čosŏn byla tato instituce přenesena do nového hlavního města Sŏulu v r. 1398.

Do sítě státních konfuciánských škol na nižší úrovni patřily už od 12. stol. tzv. *hjanggjo* („venkovské školy“, 鄉校). V hlavním městě Sŏulu fungovaly na této úrovni tzv. „čtyři školy“ (Sahak, 四學). Kromě toho již od poloviny období Čosŏn byly zřizovány významnými osobnostmi a konfuciánskými mysliteli (často ve stáří v rodném kraji nebo v dočasném „vyhnanství“) soukromé školy, později nazvané podle vzoru Číny *sŏwŏn* (書院). Tyto ústavy měly často vyšší úroveň než školy státní. Jejich plný rozvoj však začal až v 16. stol. I zde byly svatyně pro uctívání Konfucia a kanonizovaných čínských i korejských zasloužilých osobností. Významné *sŏwŏny* dostávaly někdy od panovníka dokonce zvláštní dotace. Současně tyto instituce (vybavené často knihovnami, příp. i tiskárnami) se postupně stávaly mocenskými centry místních jangbanů a školskými zařízeními pro přípravu jejich synů na státní zkoušky.

klasicka-korejstina-14 | 06. 08. 2013 16:50

I.1.4.4. Rozvoj knihtisku

S celkovým rozvojem vzdělanosti rostla také poptávka po knihách, zvl. po buddhistických sútrách, dílech čínských filozofů i pracích korejských učenců. Stejně tak v kruzích aristokracie se zvyšoval zájem o díla umělecké literatury, včetně děl korejských literátů. Ruční opisování textů nemohlo nadále stačit.

V Koreji měla technika knihtisku odedávna vysokou úroveň. Svědčí o tom nález Dháraní sútry (*Daranigjŏng* 陀羅尼經) objevené v r. 1966 ve stúpě Sŏkkatchap (Šákjamuniho pagoda) v klášteře Pulgugsa z pol. 8. stol. v Kjŏngdžu. Jde o svitek slepených částí textu tištěný z dřevěných matric *mokpchan* (木版) na morušovém papíru, dlouhý 620 cm a široký 6,6 cm. Obsahem jsou mystická zaříkávání s prosbou Buddhovi za odvrácení všeho zla.

Způsob dřevořezu (xylografie), tj. tisk tuší z dřevěných matric byla dlouho základní technikou knihtisku. Nejvíce se užívala pro tisk súter a klasické čínské literatury, postupně i děl korejských autorů, včetně krásné literatury. O mistrném zvládnutí tohoto způsobu tisku svědčí na svou dobu kolosální projekt – vydání tzv. Tripitaky (Trojí koš Buddhova učení). Již od první poloviny 11. stol. byl na příkaz krále postupně tištěn soubor všech dostupných buddhistických textů jako prosba Buddhovi o odvrácení útoku tunguzských Kitanů. Kromě Korejci psaných textů v klasické čínštině zde byly zařazeny i všechny tehdy dostupné a dovezené sútry z Číny, Japonska a z kitanského státu Liao (遼, 916–1124). Vytištěný text dosáhl celkového počtu 10 740 svazků. Bohužel při vpádu Mongolů do Koreje v r. 1232 byly všechny knihy i matrice zničeny.

Nicméně na příkaz krále byl na ostrově Kanghwado v době mongolského vpádu (1232) zřízen v r. 1236 úřad pro tisk nového kánonu buddhistických textů *Čanggjŏng togam* (藏經都監). Tento obrovský projekt, nazývaný dnes Tripitaka Koreana (*Pchalman tädžanggjŏng* 八萬大藏經), byl dokončen r. 1251. Dřevěné matrice (přes 80 tisíc desek) jsou dodnes zachovány a uloženy v klášteře Häinsa. Text v klasické čínštině obsahuje přes 160 tisíc stran (cca 6800 súter a dalších textů) a je zařazen též na seznam světových kulturních památek UNESCO. Rozsahem jde o dílo, které nemělo na Dálném východě obdoby.

Až donedávna byl za vynálezce knihtisku sazečskou metodou považován Johannes Gutenberg a za nejstarší dochovanou knihu jím v letech 1452–55 takto vytištěná Bible. Dnes je tento objev připisován Korejcům. Záznamy o vynálezu kladou oficiální dvorské anály do roku 1234, tj. o téměř 200 let dříve než Gutenbergův tisk. Šlo o způsob tisku pomocí pohyblivých kovových typů *kŭmsok hwalča* (金屬活字), kdy na každé z kovu samostatně odlité liteře je jeden čínský znak. Technika tisku se v Koreji i později dále zdokonalovala. V r. 2001 zařadilo UNESCO na seznam světového kulturního dědictví spis korejského zenového mistra Päguna v klasické čínštině – *Čikči*

klasicka-korejstina-14 | 06. 08. 2013 16:50

(直指, plným názvem *Čikči simčche jodžŏl* 直指心體要節). Kniha byla vytištěna v r. 1377 v klášteře Hŭngdŏksa v Čchŏngdžu. Existence tohoto spisu byla dlouho neznámá. Druhá část tohoto díla se dostala až na přelomu 19.–20. stol. do Francie a teprve nedávno byla identifikována v Bibliothèque Nationale de France. V Koreji se tisk pomocí pohyblivých kovových typů (odlévaných zpočátku z mědi či olova, později ze železa) pozvolna rozšířil ve státních tiskárnách. Tato technika sloužila především k tisku státních dokumentů, souběžně s ní ovšem přetrvával i nadále jak tisk xylografický, tak ruční opisování.

I.1.4.5. Studia jazykovědy a cizích jazyků

V období Korjŏ udržoval dvůr politické, ekonomické a kulturní styky nejen s Čínou, ale též s dalšími zeměmi a dynastiemi v této oblasti, včetně těch, kde se užívala abeceda hlásková. To souviselo do značné míry s buddhismem a konfucianismem jako státním náboženstvím nebo ideologií. Na prvním místě bylo samozřejmě studium klasické čínštiny. Šíření buddhismu vedlo i k zájmu o sanskrt, tibetštinu aj., styky s kitanským státem Liao (遙, 916–1124) a džurdženským státem Jin (金, 1115–1264) vyžadovaly rovněž výchovu specialistů pro přímé kontakty s těmito zeměmi. Nezbytností bylo též studium japonštiny a mongolštiny a pozornost byla věnována také písmu ´Pchags-pa, které bylo sestaveno na příkaz chána Kublaje v období dynastie Yuan už v r. 1269. I když osvojování *hanmunu* a sanskrtu leželo především na buddhistických klášterech a konfuciánských učilištích různých typů, již v r. 1276 bylo v Korju zřízeno státní učiliště Tchongmungwan (通文館) jako centrum pro výchovu profesionálních tlumočníků a překladatelů. Ke konci dynastie za vlády krále Kongjanga byl tento ústav přejmenován na Sajŏgwon (司譯院, Dvůr tlumočníků). Pod stejným názvem fungoval též od počátku dynastie I, kde se vyučovalo zejména čínštině, mongolštině, japonštině a mandžuštině. Úspěšní absolventi získávali podle znalostí různé tituly v hierarchii státních úředníků. Působili též v různých státních úřadech při vyřizování diplomatické korespondence nebo jako doprovod misí vysílaných do zahraničí.

Pro vytvoření korejského hláskového písma (už vzhledem k množství sinokorejských slov v tehdejší slovní zásobě korejštiny) bylo studium klasické i současné čínštiny nezbytné.

Učenci byli přirozeně seznámeni i s písmy jiných zemí (včetně hláskových), ale přesto byli nejvíce ovlivněni tehdejší tradiční čínskou jazykovědou, zvl. v období Song a Ming. Významné pro ně bylo čínské pojetí analýzy výslovnosti znaků (v podstatě monosylabického písma, kdy v korejštině odpovídá znaku jedna slabika). Podle realizace výslovnosti znaku dělili čínští jazykovědci jeho zvukovou stránku na hlásku náslovnou (iniciálu, tj. souhlásku, *sŏngmo* 聲母) a zbývající závěrečnou (*unmo* 韻母, finálu), zvanou

klasicka-korejstina-14 | 06. 08. 2013 16:50

též rým. Pro potřeby naznačení výslovnosti se v Číně rozvíjel už od 6. stol. systém zvaný korejsky *pandžŏl* (čín. *fanqie*, 反切, dosl. „opakované rozříznutí“), což byl vlastně zvláštní systém kombinace dvou znaků (symbolů) pro naznačení výslovnosti (transkripci) znaku třetího. Grafická podoba čínského znaku totiž téměř vůbec nenaznačuje jeho čtení. Takový způsob přepisu se používal zvl. ve slovnících (i pro cizí jazyky). Např. pro vyjádření výslovnosti znaku 將 (*jiang*, 장) se napsal znak 卽 *ji* (즉), z jehož výslovnosti *ji* se „odřízla“ pouze náslovná souhláska, z dalšího znaku 亮 (vyslovovaného *liang*, 량), se vzal naopak v potaz pouze „rým” (*-iang*). Výsledná výslovnost znaku 將 byla takto stanovena na *jiang* (tj. *j* + *iang*). Tento princip nazírání na fonetický systém se nazývá v Číně i Koreji „klasická fonologie“ (*yinyunxue*, 음운학, 音韻學). Jak jsme viděli výše, byl tento způsob zčásti použit už v *idu*.

Korejští tvůrci písma vyšli z tohoto pojetí, avšak rozbili tradiční představu o slabice (znaku/slově v čínském chápání) jako základní jednotce. Rozdělili závěrečnou část slabiky („rým“) na mediálu (samohlásku) a finálu (závěrečnou souhlásku). Tím došli až k vyjádření tří základních elementů slabiky, tj. jednotlivých hlásek korejského fonologického systému pomocí jednotlivých nově vymyšlených jednoduchých grafémů. Jedině tak bylo možno zaznamenat přesně výslovnost původních korejských slov a gramatických morfémů, včetně čínských znaků v jejich sinokorejské výslovnosti (což fakticky znamenalo přepsat je do korejštiny).

Jiným důležitým východiskem bylo filozofické pojetí světa, kosmologický a světonázorový přístup. Ten vycházel plně z konfuciánských představ navazujících na ještě starší filozofické koncepty starověké Číny. Ty se odvozují především z nejstarší knihy konfuciánského kánonu klasických textů, tj. z Knihy proměn (čín. *Yijing*, též *Zhouyi* 易經, 周易, kor. *Jŏkkjŏng*, *Čujŏk*) a k ní se vztahujících pozdějších interpretací. Toto pojetí vychází z učení o nejvyšším principu celého světa, Nejvyšším vrcholu (pólu) Taiji (太極, kor. *Tchägŭk*), a z principů yin (陰, kor. *ŭm* –symbol pro zápor, ženský rod, temnotu, zemi, pasivitu, čtverhrannost, měkkost, rození, sudá čísla aj.) a yang (陽, kor. *jang* – symbol pro klad, mužský rod, světlo, nebesa, aktivitu, kulatost, tvrdost, plození, lichá čísla aj.). K tomu dále přistupuje učení o pěti prvcích (podstatách, pralátkách) – *wuxing* (五行, kor. *ohäng*), které byly chápány jako abstraktní síly, ale současně i jako hmotné částice, jež dávají věcem a jevům tvar a kvalitu a jejichž vzájemným působením a shlukováním věci vznikají a zanikají. Jsou to voda (수, 水), oheň (화, 火), dřevo (목, 木), kov (금, 金) a země (토, 土).

Důležitá byla představa, že všechny věci a jevy všehomíru jsou určovány vyššími principy a zákony, s kterými musí být v souladu, aby byla zaručena všeobecná harmonie. Tento světonázorový přístup je dnes v Koreji nazýván *jŏkkwan* (易觀) nebo *jŏkhak* (易學). Jestliže člověk (včetně svých řečových

klasicka-korejstina-14 | 06. 08. 2013 16:50

orgánů a schopnosti myslet a mluvit) je také jako součást světa řízen těmito vyššími principy a stanoveným řádem, pak ani písmo, znázorňující lidskou řeč, se nemůže tomuto systému vymknout a musí s ním být v souladu. Jednotlivé grafémy bylo proto nutné zařadit do celkového systému tak, aby harmonovaly s pěti prvky, teorií jin a jang, ročními obdobími, světovými stranami, tóny pentatonické stupnice (*oŭm*, 五音) atd. Toto přesvědčení se stalo výchozím bodem tvůrců písma v jejich činnosti a současně i argumentem k obhájení „správnosti" (*čŏng*, 正) nové abecedy. (Pucek V., Bušková M.: *Jazyková politika v Koreji*. 2000, str. 35–37.)

I.1.5. Vytvoření originálního korejského hláskového písma za vlády krále Sedžonga

Vytvoření nového písma odpovídajícího korejskému fonetickému a gramatickému systému je nerozlučně spjato s panovníkem Sedžongem, k jehož jménu bývá tradičně připojován přídomek Veliký, tedy Sedžong täwang (世宗大王, 1397–1450). Byl vnukem zakladatele státu Čosŏn, gen. I Sŏnggjeho (李成桂, 1392–1398), a jako 4. panovník vládl v letech 1418–1450. V období relativního klidu po předchozích sporech o následnictví na trůně, politickém, vojenském a diplomatickém upevnění dynastie (mj. též uznáním státu Čosŏn čínskou dynastií Ming) a následně též díky ekonomickému a kulturnímu rozvoji se panovník mohl věnovat intenzivně oblasti kulturního povznesení země. Sám se zabýval také studiem klasické literatury a bádáním v oblasti jazykovědy. Reorganizoval řadu dosavadních státních úřadů, zvláště vědeckých institucí. Pozvedl např. úřad Čiphjŏndžŏn (Ústav rady moudrých, Čiphjŏndžŏn 集賢殿), zřízený po čínském vzoru již v r. 1136, který už od konce dynastie Korjŏ značně upadal. Zde král údajně soustředil kolem 70 učenců, z nichž někteří po zveřejnění základního Sedžongova spisu *Hunmin čŏngŭm* působili i v nově zřízené instituci Ŏnmunčchŏng (Úřad pro korejské písmo, 諺文廳, 1443). Tato akademie byla zrušena až v r. 1506.

Nová dynastie se od počátku při budování státu opírala o konfucianismus, zatímco dosavadní buddhismus byl oficiálně a plánovitě potlačován. Nicméně v souvislosti s vážným onemocněním a posléze úmrtím manželky se Sedžong stále více přikláněl k buddhismu. Proto též v r. 1446 zřídil uvnitř paláce vlastní badatelskou instituci a knihovnu zvanou Čŏngŭmčchŏng (Úřad pro pravé písmo, 正音廳). Právě zde s pomocí četných učenců byla vydána v korejštině cenná literární díla buddhistického zaměření a výklad mnoha buddhistických súter. V období krále Sedžoa splynul r. 1461 ústav Čŏngŭmčchŏng s nově zřízeným Úřadem pro vydávání súter (Kangjŏng togam 刊經都監).

Zmíněné instituce a zde soustředění učenci se podíleli nejen na dalších spisech vysvětlujících teoreticky principy nové abecedy, ale též na vydávání

klasicka-korejstina-14 | 06. 08. 2013 16:50

četných knih i literárních děl v novém písmu, s cílem prosazovat užívání nové korejské abecedy v praxi.

I.1.5.1. Základní teoretické spisy týkající se nového písma

Ve velmi krátké době byly vydány tři spisy popisující principy a systém nového písma, způsob psaní a spojování grafémů do slabik, místo artikulace daných hlásek a jejich charakter. Vlastní text je doplňován i četnými výklady a příklady.

1) *Hunmin čŏngŭm – jeŭi* (訓民正音 例儀**,** 1443) **Systém správných hlásek pro vzdělání lidu – Příklady a principy**

Tento spis zveřejnil v r. 1443 sám král Sedžong pod svým jménem, i když nelze vyloučit spoluúčast učenců, které pověřil úkolem vytvořit, propracovat a teoreticky zdůvodnit nutnost prosazení nového jednoduchého písma, vhodného pro charakter korejského jazyka. Král uvádí v záhlaví traktátu stručnou předmluvu, v níž je zmíněna i motivace jeho snah – vytvořit jednoduchou hláskovou abecedu vhodnou pro korejštinu a současně s užíváním písma zvýšit gramotnost prostého lidu i kulturu v celé zemi.

> „Řeč naší země se liší od čínštiny, tudíž ji čínskými znaky nelze dost dobře zapsat. Proto jsem nově vytvořil 28 písmen, veden přitom především úmyslem pomoci lidu, aby si mohl písmo snadno osvojit a v každodenním životě je používat…“

Dále následuje zobrazení nově vytvořených 28 písmen pro základní korejské hlásky, řazené podle místa artikulace, a popis jejich výslovnosti. Výčet začíná náslovnými souhláskami na počátku slabiky (iniciála, 초성, 初聲). Ukázka:

ㄱ 牙音. 如君字初叢聲 並書如虯字初叢聲 (ㄱ je „stoličková“ [tj. velární] hláska, vyslovuje se stejně jako první hláska ve znaku 君 [*kun*]. Jestliže se [toto písmeno] napíše vedle sebe dvakrát, vyslovuje se stejně jako první hláska ve znaku 虯[뀨, *kkjuw*].

ㅋ 牙音. 如快字初叢聲 (ㅋ je „stoličková“ hláska, vyslovuje se stejně jako první hláska ve znaku 快[쾌, *kchwä*].

Obdobným způsobem jsou postupně uváděny systematicky další grafémy pro souhlásky (seskupované podle místa artikulace). Celkem je popsáno 17 písmen pro náslovné iniciály v následujícím pořadí:

ㄱ, ㅋ, ㆁ, ㄷ, ㅌ, ㄴ, ㅂ, ㅍ, ㅈ, ㅁ, ㅊ, ㅅ, ㆆ, ㅎ, ㅇ, ㄹ, ㅿ

V další části následuje podobným způsobem výčet grafémů samohlásek (mediál, 中聲):

· 如 呑字中聲 · [se vyslovuje] jako prostřední hláska ve znaku 呑 [ᄐᆞᆫ, *tchən*].

訓民正音

國之語音異乎中國與文字不相流通故愚民有所欲言而終不得伸其情者多矣予爲此憫然新制二十八字欲使人人易習便於日用矣

ㄱ牙音如君字初發聲

klasicka-korejstina-14 | 06. 08. 2013 16:50

ㅡ 如 卽字中聲 ㅡ [se vyslovuje] jako prostřední hláska ve znaku 卽 [즉, *čŭk*].
ㅣ如 侵字中聲 ㅣ [se vyslovuje] jako prostřední hláska ve znaku 侵 [침, *čchim*].
Níže pak pokračují příklady na tvar zbývajících samohláskových grafémů v tomto pořadí (z technických důvodů jsou níže místo teček (·) uváděna písmena v dnešním pravopise, tj. s krátkými čárkami):
ㅣ, ㅗ, ㅏ, ㅜ, ㅓ, ㅛ, ㅑ, ㅠ, ㅕ

Dále pokračuje výklad o užívání grafémů pro finály, tj. poslední hlásky uzavírající slabiku (종성, 終聲). „Pro finální hlásku se užívají stejná písmena jako pro iniciály." Fakticky se v této pozici neužívaly všechny náslovné souhlásky, to je zpřesněno až ve spise 해례본 v části 종성해 (Výklad o finálách).

V Sedžongově ediktu jsou jen velice stručné poznámky o pozici samohlásky ve slabice vůči iniciální souhlásce. „Písmena ·, ㅡ, ㅗ, ㅜ, ㅛ, ㅠ se píší pod iniciální souhlásku, písmena ㅣ, ㅏ, ㅓ, ㅑ, ㅕ se píší vpravo od ní." Poslední poznámka ediktu zmiňuje (bez příkladů) označování tónů tečkami nalevo od slabiky. Podrobnější pravidla jsou uvedena až v 해례본 v části 종성해 a 합자해 (viz níže).

Ve výše uvedených 17 grafémech v ediktu Sedžonga, jež byly užívány v pozici iniciály, nebyly zprvu zařazeny grafémy pro intenzivní souhlásky. Ty se objevují až v následujícím spise 훈민정음 해례 (Vysvětlení a příklady).

2) *Hunmin čŏngŭm – Härje* (訓民正音 解例, 1446) **Systém správných hlásek pro vzdělání lidu – Vysvětlení a příklady**

Tento spis byl zřejmě vytvořen podrobným a teoretickým rozpracováním základního Sedžongova ediktu díky úsilí osmi mladších lingvistů v Ústavu rady moudrých. Z nich jsou uváděni především Čŏng Indži (鄭麟趾, 1396–1478), Sin Sukču (申叔舟, 1417–1475), Sŏng Sammun (成三問, 1418 –1456), Pak Pchängnjŏn (朴彭年, 1417–1456) a další.

Pokud jde o celkové pojetí a odbornou terminologii, vycházel tento spis zčásti z tradiční čínské songské školy nejen při analýze čínských znaků, ale současně též z neokonfuciánské kosmologie a filozofie období Song. Nicméně se zde projevují nové přístupy (především třísložkové pojetí slabiky jako seskupení iniciály, mediály a finály, dále teoreticky podložené výklady o charakteru hlásek, místu artikulace, tvarech nově vytvořených grafémů aj.). To vše dokazuje vědecký přístup Sedžonga a jeho spolupracovníků. Tyto výsledky jsou překvapivě v mnohém v souladu se soudobým pojetím lingvistiky, zvl. fonetiky a fonologie.

Rovněž tento spis je psán klasickou čínštinou. Dnes dochovaný původní text byl však objeven až v r. 1940 v domě Čŏn Pchjŏngpchila v Čŏngdžu. Je vytištěn xylografickou technikou – celkem 33 stran velikosti 16,8 x 23,3 cm.

並書。如虯字初發聲
ㄱ。牙音。如快字初發聲
ㅇ。牙音。如業字初發聲
ㄷ。舌音。如斗字初發聲
並書。如覃字初發聲
ㅌ。舌音。如呑字初發聲
ㄴ。舌音。如那字初發聲

klasicka-korejstina-14 | 06. 08. 2013 16:50

Text má na jedné stránce 8 řádků, vesměs po 13 znacích v řádku. Na konci je připojen doslov jednoho z tvůrců – Čŏng Indžiho. V této stati autor zdůrazňuje nutnost, aby Korejci se zcela odlišným jazykem měli své vlastní písmo, odpovídající charakteru jejich řeči (národnostní aspekt). Stručně sumarizuje i přednosti nové korejské hláskové abecedy. Argumentuje mj. následovně:

> „Jestliže existují zvuky, jež jsou přirozené Nebesům a Zemi, pak musí existovat samozřejmě i písmo, které tyto zvuky přirozené pro Nebesa i Zemi vyjadřuje. Proto také lidé už v dávných dobách vytvořili písmo a jeho prostřednictvím bylo zprostředkováno porozumění milionům věcí a popsány (správné) cesty. Lidé následujících generací to nemohli změnit.
> Avšak jevy a okolnosti v různých místech (světa) se lišily, a tak se přirozeně i (lidská) řeč a výslovnost v závislosti na tom odlišovaly. Jazyky (obyvatel) jiných zemí než Čína mají sice svou vlastní řeč, ale nemají své vlastní písmo. Proto tyto země převzaly a užívaly čínské znakové písmo. To je stejně absurdní jako chtít zatlouci čtyřhranný kolík do kulatého otvoru. Což by to bylo možné jednoduše, bez obtíží? Ve skutečnosti všechny věci mohou být užívány bezpečně jen na správných místech, nemohou být nuceny násilím, aby byly stejné.
> Obřady, hudba a literatura v Koreji jsou srovnatelné s Čínou nebo se dají napodobit. Ale jazyk této země není stejný, jako čínština. Lidé studující knihy mají potíže při porozumění smyslu čínských znaků a ti, kteří bdí nad zákony, těžko rozlišují pravdu od lží…“

V další části pisatel zmiňuje pokus Sŏlčchonga z období Silly, který vytvořil s pomocí čínských znaků systém psaní zvaný *idu* ve snaze vyjádřit korejská slova a jejich výslovnost s pomocí čínských znaků. Čŏng Indži konstatuje, že ani tímto způsobem nelze v celistvosti korejský jazyk a jeho výslovnost zachytit. Dále poukazuje na zásluhy krále Sedžonga a zdůrazňuje zvláště fakt, že panovníkem vytvořené nové písmo je v souladu s principy všehomíra, tj. s tradiční čínskou filozofií. Je zřejmé, že tím chce Čŏng přesvědčit četné odpůrce nového písma z řad konzervativních konfuciánů o oprávnění nové abecedy a nutnosti jejího zavedení. Při argumentaci o přednostech tohoto písma – ve shodě s názorem Sedžonga – nezapomíná ani na demokratický aspekt zvýšení gramotnosti a kulturního povznesení národa, včetně prostých vrstev.

> „Písmena vyjadřují svými tvary místo artikulace, podobají se starobylému pečetnímu písmu (Číny) a vycházejí z pojetí Tří mohutností *samdžä* (三才). Grafémy založené na výslovnosti odpovídají zvukům sedmi hudebních tónů. Písmo v sobě zahrnuje jak významy Tří mohutností (Nebesa, Země, člověk),

klasicka-korejstina-14 | 06. 08. 2013 16:50

tak i pojetí dvou principů (yin a yang). Přestože počet písmen je omezen pouze na 28 grafémů, možnosti jejich přesouvání a změny jejich funkce jsou nekonečné. Písmena jsou jednoduchá, přesná a snadná k osvojení. Proto se jim vzdělaný člověk naučí porozumět během jednoho půldne, nevzdělaní lidé se jim naučí během desíti dnů...
Při využívání těchto hlásek není nic neproveditelného, poslouží pro vyjádření výslovnosti pro všechny účely. Tímto písmem je možné zapsat všechno – dokonce i svist větru, křik jeřába, kokrhání kohouta či štěkot psa."

V závěru tohoto doslovu jsou uvedena už výše zmíněná jména a funkce spoluautorů spisu. Jako úvod celého spisu *Härje* je navíc přetištěn i původní Sedžongův edikt z r. 1443.

Spis *Härje* je členěn do následujících oddílů:
a) 제자해(制字해) –Výklad o způsobu tvoření grafémů. Obsahuje zdůvodnění tvarů grafémů u souhlásek v závislosti na místě artikulace, což je spojováno filozoficky a kosmologicky především v pojetí neokonfucianismu s kategoriemi „pěti prvků" (오행,五行). V případě grafémů pro samohlásky se vychází hlavně z učení o 삼재(三才) – „třech mohutnostech", tj. symbolů pro kulatost Nebes (·), rovnost Země (一) a vzpřímenou postavu člověka (ㅣ).

b) 초성해(初聲解) – Výklad o způsobu tvoření grafémů pro první hlásku ve slabice, tj. souhlásky (iniciály). Tvary základních 5 konsonantů abecedy (ㄱ K, ㄴ N, ㅁ M, ㅅ S, ㅇ NG) znázorňují graficky postavení mluvidel při artikulaci dané souhlásky. Korelace těchto souhlásek s dalšími pojmy čínské filozofie (jako s pěti prvky, ročními dobami, se světovými stranami a tóny pentatonické stupnice) je uvedena níže (viz 1.6.1.).

c) 중성해(中聲解) – Výklad o způsobu tvoření grafémů pro „střední hlásku" slabiky, tj. samohlásku, mediálu. K zobrazení složitého systému korejských vokálů je graficky využito 3 symbolů pro „tři mohutnosti" – Nebesa, Zemi a člověka.

d) 終聲解(종성해) – Výklad finál, souhlásek uzavírajících slabiku.

e) 합자해(合字解) – Výklad o pravidlech spojování grafémů do slabik.

f) 용자례(用字例) – Příklady slov pro praktické využití nového písma.

klasicka-korejstina-14 | 06. 08. 2013 16:50

3) *Hunmin čŏngŭm – Ŏnhä* (訓民正音 諺解, 1443) **Systém správných hlásek pro vzdělání lidu – Výklad v korejštině**

Tento text obsahuje jen překlad čínsky psaného základního ediktu Sedžonga z r. 1443, tj. 의례 (celkem 28 stran), nikoliv už *Härje*. Jméno překladatele ani rok vydání nejsou známy. Předpokládá se, že byl vytištěn někdy koncem vlády Sedžonga nebo počátkem panování jeho nástupce Sedžoa. Dnes dochovaný text byl otištěn spolu s oběma výše uvedenými čínsky psanými texty v úvodu díla *Wŏrin sŏkpo* (月印釋譜) v roce 1458. Korejský překlad je psaný v korejském slovosledu, sinokorejská slova jsou tištěna čínskými znaky, pod každým znakem je připsáno jeho čtení novou korejskou abecedou. Původní korejská slova a gramatické morfémy jsou psány pouze korejským písmem. Označeny jsou zde rovněž tóny. Obsah je téměř totožný s verzí *Härje* (1446) v *hanmunu*. (Faksimilie výše uvedených spisů s podrobnou analýzou textů viz 姜信沆 (강신항): 訓民正音. 신구문화사, 6. vyd. 1995 a 알기 쉽게 풀어쓴 훈민정음, 국립국어원편 s anglickým překladem – Hunmin jeongeum – written plainly so as to be uderstood by every one, compiled by the National Institute of the Korean Language, Seoul 2008.)

Spis *Hunmin čŏngŭm – Ŏnhä* je významný především tím, že ukazuje názorně v praxi nejen jednotlivé slabiky, slova či slovní spojení, ale vykládá čínsky psaný text slovo od slova, větu po větě. Najdeme zde proto mnoho příkladů na původní gramatické prostředky a lexikum psané korejštiny, jevy intenzifikace a výslovnost spřežek, přesouvání jednotlivých spřežkových elementů z pozice finály do následující slabiky jako iniciály aj. V korejském textu se objevují též mezihlásky (zvl. ㄱ, ㄷ, ㅂ, ㅸ, ㆆ, ㅿ, ㅅ). Dále je zde mnoho příkladů, jak se formálně naplňovalo pravidlo, že každá slabika má začínat iniciální souhláskou. V případě otevřených slabik začínajících samohláskou se zde proto vkládal formálně zástupný souhláskový grafém (s nulovou výslovností). Obdobně se stejné pravidlo prosazovalo také u slabik, kde finální konsonant chybí, a proto se nahrazoval formálně souhláskovým grafémem rovněž s nulovou výslovností.

Tóny

Ve všech verzích *Hunmin čŏngŭm* jsou také uváděny tóny. U sinokorejských slabik je nejdříve uváděn čínský znak a pod ním zpravidla menším typem písma jeho korejská výslovnost. Současně jsou uváděny na levé straně slabiky také jedna nebo dvě tečky, označující tóny. Podle výkladu je patrné, že v 15. stol. existovaly v korejštině 4 tóny (사성, 四聲) a autoři písma je píší nalevo od slabiky přidáním teček (tzv. 가점법, 加點法).

1. nízký rovný tón (평성, 平聲) se neoznačoval, např. 활 (*hwal*, luk).
2. stoupavý tón (상성, 上聲) se označoval dvěma tečkami, např. :돌 (*tol*, kámen).

klasicka-korejstina-14 | 06. 08. 2013 16:50

3. vysoký (též odcházející) tón (거성, 去聲), dle některých vysoký a poté klesající tón; byl označován jednou tečkou, např. 갈 (*kal*, dnešní 칼 - nůž).
4. vcházející, „prudce ukončený tón“ (입성, 入聲) se vyskytoval pouze u slabik uzavřených finálou (폐음절), zvl. hláskami ㄱ, ㄷ, ㅂ aj., a to tam, kde byla implozivní výslovnost. Podle počátečního průběhu tónu se tento zvuk dělil opět na nízký, vysoký a stoupavý a v závislosti na tom se taková slabika (byť na konci s implozivní výslovností) označovala. Např. :입 (*ip*, ústa), tj. vysoký a náhle ukončený tón.

Teorie tónů byla převzata z Číny, ale byla uplatňována i u slov korejského původu. Není však jasné, do jaké míry se tóny v korejštině lišily od čínských. Dnes se bádání soustřeďuje i na problém, zda tyto „tóny“ nebyly též ve vztahu k silovému přízvuku, délce samohlásek apod.
Příklad označování tónů z korejského textu *Ŏnhäbon* (15. stol.):

:뎜·이:둘히면 샹셩·이·오 (점이 둘이면 상성이오) – Jsou-li tečky dvě, je tón stoupavý.

Označování tónů vymizelo z textů během 2. pol. 16. století. Pozn.: V našem výkladu a ukázkách textů se tomuto složitému problému blíže nevěnujeme a v příkladech tóny neoznačujeme.

Způsob výkladu v *Hunmin čŏngŭm – Ŏnhä* je pozoruhodný i z hlediska pedagogického a propedeutického. Nejdříve jsou vysvětleny jednotlivé významy čínských znaků a jejich výslovnost, poté jednotlivé úseky či spojení slov. Nakonec je uveden korejský překlad celé věty přepsaný výhradně korejskou abecedou. Níže uvedeme několik příkladů ze Sedžongova úvodu, dokumentující tento přístup:

Přetisk a překlad strany 1a dekretu
V lomené závorce uvádíme dnešní normu korejského přepisu čínských znaků:
Řádek 1–5.
Instrukce ke čtení jednotlivých znaků: 世솅[세] 宗종 král Sedžong, 御엉[어] 製졩[제] 訓훈 民민 正졍[정] 音흠 Král Sedžong, Jeho veličenstvo; (znak) 製 (se čte) 제; (znak) 訓 (se čte) 훈, (znak) 民 (se čte) 민; (znak) 正 (se čte) 정. (Překlad názvu spisu: Jeho Veličenstvem Sedžongem sepsaný (spis) *Hunmin čŏngŭm*)

製졩[제]는 글지스씨니 御엉 製졩는 님금[임금] 지스샨[지으신] 그리라 [글이라]. 訓훈은 ᄀᆞᄅᆞ칠씨오; 民민은 百빅[백] 姓셩[성]이오. 音흠 소리니, 訓훈民민正졍音음은 百빅姓셩 ᄀᆞᄅᆞ치시논[는] 正ᄒᆞᆫ 소리라.

klasicka-korejstina-14 | 06. 08. 2013 16:50

Znak 製 (čtený) 제 znamená sepsat (글 짓다); (spojení) 어제 znamená spis sepsaný panovníkem [임금]; znak 訓 (čtený) 훈 má význam učit [가르칠-]; znak 民 (čtený) 민 znamená lidé (백성); znak 音 (čtený) 음 znamená zvuk, hlásku [소리]; 훈민정음 má význam Správné hlásky pro vzdělání lidu. (Pozn.: výklad znaku 正 정 „správný“ nebyl vyložen.)

Jiný úryvek z textu Sedžonga (poslední dva řádky z listu 2b a 3 první řádky z listu 3a:

내 이를爲웡[위]ᄒᆞ야 어엿비너겨 新신製졩[제] 二싱밣[이] 十씹[십] 八밣[팔] 字쫑[자] ᄒᆞ노니 新신은 새라. 制졩[제]는 밍[맹]ᄀᆞᄅᆞ실씨라. 二싱十씹 八밣은 스믈 여들비라 [여덟+이라]. 새로 스믈 여듧 字쫑를 밍ᄀᆞ노니.

Proto jsem já – považuje to za užitečné – vytvořil [밍ᄀᆞᆯ다> 만들다] nově 28 písmen. Znak 新 (čtený) 신 znamená nový. Znak 制 (čtený) 졩[제] má význam vytvořit. 이십팔 znamená dvacet osm. Vytvořil jsem nově 28 písmen.

Příklady přepisu jednotlivých znaků dokládají snahy autora doplnit u otevřené slabiky formálně souhláskovou iniciálu, zatímco u slabik bez souhláskové finály doplnit rovněž souhlásku, která se nevyslovuje. Navíc přidaná písmena tedy měla nulovou výslovnost. Tato praxe však byla postupem času v psané literatuře ignorována.

Přepis jednotlivých znaků korejskou abecedou vychází z pravidel prosazovaných v díle Rýmovník Východního království (*Tongguk čŏngun* 東國正韻, 1447). Mezi autory tohoto svého druhu slovníku čínských znaků bylo též nemálo vědců, kteří se podíleli spolu se Sedžongem na vytvoření písma. Jejich snahou bylo přiblížit výslovnost znaků i přepis hangŭlem co nejvíce původní čínské výslovnosti. S určitými změnami byl tento způsob přepisu znaků a zápisu korejských slov užíván při tisku prvních literárních děl v 2. pol. 15. století. Později, zvl. v 16. stol., se však korejská transkripce postupně přibližovala měnící se skutečné korejské výslovnosti v dané době. To bylo v souladu s probíhajícím vývojem a dotvářením fonetického systému, zvl. v případě intenziv přepisovaných spřežkami.

Jedním z principů spojování grafémů do vyšších celků byl požadavek, že slabika musí obsahovat tři základní prvky v následujícím pořadí: a) náslovnou souhlásku slabiky (iniciála); b) samohlásku (mediála) a c) souhlásku uzavírající slabiku (finála). Zřejmě pod vlivem čínštiny byla tvůrci nového písma za základ řeči pokládána slabika, odpovídající v čínštině jednomu znaku, ale často svým významem i celému slovu.
Podrobnější analýza výše zmíněných dokumentů včetně vybraných příkladů je ad hoc uváděna v následující podkapitole v návaznosti na systematický výklad vývoje korejského písma a pravopisu.

世셩宗종 御엉製졩訓훈民민正졍音흠

製졩는 글지을씨니 御엉製졩는 님금지ᄉᆞ샨 그리라 訓훈은 ᄀᆞᄅᆞ칠씨오 民민은 百빅姓셩이오 音흠은 ᄉᆞ리니 訓훈民민正졍音흠은 百빅姓셩ᄀᆞᄅᆞ치시는 正졍ᄒᆞᆫ ᄉᆞ리라

國귁之징語엉音흠이

國귁은 나라이라 之징는 입겨지라 語엉는 말씀이라

나랏말ᄉᆞ미

異잉乎홍中듕國귁ᄒᆞ야

異잉는 다를씨라 乎홍는 아모ᄃᆞ에 ᄒᆞ는 겨체 ᄡᅳ는 字쫑ㅣ라 中듕國귁은 皇황帝뎅 겨신 나라히니 우리 나랏

klasicka-korejstina-14 | 06. 08. 2013 16:50

I.1.6. Popis fonetického systému vyloženého v základních spisech *Hunmin čŏngŭm*

I.1.6.1. Iniciály – souhlásky na začátku slova (slabiky)

Základních 5 grafémů (v návaznosti na „teorii pěti prvků“) reprezentovalo souhlásky podle místa artikulace a postavení mluvidel. Tato skupina náslovných konsonantů slabiky zahrnuje klíčové grafémy, tj. představitele k odvozování dalších písmen pro skupiny hlásek velárních, palatálních, bilabiálních, alveodentálních a laryngál. Začlenění těchto souhlásek do systému neokonfuciánské filozofie znázorňuje následující tabulka:

Hláska	Grafém	Tvar	5 prvků	Roč. doba	Svět. strana	Pentat. stupnice
„stoličková“ 아음, 牙音 (velární)	ㄱ k	kořen jazyka zakrývá hrdlo	dřevo 木	jaro 春	východ 東	각, 角
„jazyčná“ 설음, 舌音 (palatální)	ㄴ n	sklon jazyka k patru	oheň 火	léto 夏	jih 南	치, 徵
„retná“ 순음, 脣音 (bilabiální)	ㅁ m	tvar úst	země 土	konec léta 季夏	střed 中央	궁, 宮
„zubná“ 치음, 齒音 (alveodentál.)	ㅅ s	tvar zubu	kov 金	podzim 秋	západ 西	상, 商
„hrdelná“ 후음, 喉音 (laryngála)	ㅇ ng	kruhový tvar hrdla	voda 水	zima 冬	sever 北	우, 羽

Ve spise *Härjebon* je následně vysvětleno, že každé z písmen napodobuje místo artikulace dané souhlásky:
ㄱ (k) zobrazuje jazyk uzavírající hrdlo;
ㄴ (n) zobrazuje špičku jazyka, který se dotýká patra;
ㅅ (s) odpovídá podobě zubu;
ㅁ (m) zobrazuje ústa;
ㅇ (ng) zobrazuje tvar hrdla.
Obdobně byly vytvořeny i další grafémy pro konsonanty L/R (spojením ㄱ + ㄷ) a ㅿ (z) spojením ㅅ + ㅡ).

中聲可得成音也。ㅡ如ㅢ爲彆。ㅣ
如ㅢ爲君。ㅐ如ㅐㅁ爲業。ㅗ如ㅗㅁ爲
覃。ㅏ如諺語ㅇㅏ爲衣。ㅔ如諺語ㅅㅔ
爲絲之類。五音之緩急。亦各自爲
對。如牙之ㅇ與ㄱ爲對。而ㅇ促呼
則變爲ㄱ而急。ㄱ舒出則變爲ㅇ
而緩。舌之ㄴㄷ。脣之ㅁㅂ。齒之ㅿ
ㅅ。喉之ㅇㅎ。其緩急相對。亦猶是

klasicka-korejstina-14 | 06. 08. 2013 16:50

Toto teoretické zdůvodnění tvarů grafémů ve vztahu k místu jejich artikulace je pokládáno za jedinečný čin a originální přístup, prokazující na svou dobu vysoké znalosti fonetiky tvůrců písma.
Další konsonanty byly od základních grafémů odvozeny drobnou úpravou (nejčastěji připojením jednoho tahu) následovně:
1. ㄱ (k) > ㅋ (kch)
2. ㄴ (n) > ㄷ (t) > ㅌ (tch)
3. ㅁ (m) > ㅂ (p) > ㅍ (pch)
4. ㅅ (s) > ㅈ (č) > ㅊ (čch)
5. ㆁ (ng) > ㆆ (ŋ) > ㆆ (ʔ) > ㅎ (h)
Poznámka: ㆆ bylo zřejmě slabé velární ng, ㆆ dnes neexistující glotála.
Přidáním jednoho tahu byly vytvořeny rovněž grafémy pro tzv. **aspirované konsonanty** vyslovované se silným přídechem (ch): ㅋ (kch), ㅌ (tch), ㅍ (pch), ㅊ (čch).

Další odvozenou skupinou grafémů jsou tzv. **intenzivy** (též gemináty) – souhlásky vyslovované na rozdíl od prostých neznělých souhlásek se silným důrazem. Písmena byla vytvořena zdvojením stejných prostých konsonantů: ㄲ(kk), ㄸ(tt), ㅃ(pp), ㅉ(čč), ㅆ(ss) a zpočátku zde byla zařazena též dnes už vymizelá intenziva ㆅ(hh). To byl ovšem jen jeden (a v současné korejštině jediný) ze způsobů psaní intenziv. Níže bude uveden i druhý způsob zapisování intenziv, tj. spřežkami (digrafy a trigrafy) vytvořenými z několika různých souhláskových grafémů (1.6.5.). Byly užívány jak v pozici iniciál, tak i finál. Je zajímavé, že v ediktu Sedžonga (1443) tento odlišný typ zápisu intenziv není mezi 28 nově vytvořených písmen zařazen. Vysvětluje se to tím, že v korejštině v pol. 15. stol. nebyl dosud vývoj intenziv plně dotvořen a fixován. V textu *Härje* (1446) a *Ŏnhäbon* jsou však již některé souhláskové spřežky uvedeny.

Pro jednotlivé kategorie souhlásek, jejich charakter, způsob jejich psaní a výslovnosti užívali tvůrci písma těchto termínů:
a) ㄱ, ㄷ, ㅂ, ㅅ, ㅈ, ㆆ: „plně jasné“ (전청, 全淸), tj. dnešní prosté neznělé.
b) ㅋ, ㅌ, ㅍ, ㅊ, ㅎ: „dvojnásob jasné“ (차청, 次淸), tj. dnešní aspirované.
c) ㄲ ㄸ ㅃ ㅉ ㅆ ㆅ: „plně temné“ (전탁, 全濁), tj. dnešní intenzívy.
d) ㆁ, ㄴ, ㅁ, ㅇ, ㄹ, ㅿ: „ani jasné, ani temné“ (불청불탁, 不淸不濁), tj. dnešní sonory, mezi něž dále patří např. nazály ㄴ, ㅁ, ㅇ, likvida ㄹ L (příp. dle pozice vyslovovaná jako vibranta R) a znělé ㅿ Z.
e) ㅸ (ß) ㅹ (ʋ) ㅱ (ɸ) ㅱ (w): „lehké bilabiální souhlásky“ (순경음, 脣輕音). Některé z nich (s výjimkou ㅸ) se zřejmě ani v korejštině poloviny 15. stol. nevyskytovaly, sloužily spíše jako pomocné prostředky pro přepis tehdejší výslovnosti čínských znaků nebo zápisu kitanských vlastních jmen.
Jiný, komplikovanější způsob zápisů intenziv, bylo spojení 2–3 odlišných souhláskových písmen psaných vedle sebe, a to nejen v pozici iniciály, ale zvláště též finály.(1.6.5.).

사ᄅᆞᆷ마다ᄒᆡᆼ여 수ᄇᆡᆫ니겨 날로ᄡᅮ메便
뼌 安한 킈ᄒᆞ고져 ᄒᆞᆯᄲᅳᆫ ᄆᆡᆫ니라

ㄱ 牙앙 音ᄒᆞᆷ 이니 如셩 君군 ㄷ字ᄍᆞᆼ 初
총 䃂벓 聲셩 ᄒᆞ니 並뼝 書셩 ᄒᆞ면 如셩 蚺
끙 ᄇᆞᆼ字ᄍᆞᆼ 初총 䃂벓 聲셩 ᄒᆞ니라 牙앙는
어미라 如셩는 ㄱ ᄃᆞᆯ씨라 初총䃂벓聲셩은 처ᅀᅥᆷ
펴아나는 소리라 並뼝書셩는 ᄀᆞᆯ바 쓸씨
라

klasicka-korejstina-14 | 06. 08. 2013 16:50

V části *Härje jongdžarje* jsou uvedeny příklady na výslovnost iniciál následující formou: ㄱ: se vyslovuje stejně jako (první hláska ve slově/slabice) 골 (> dnes 갈대, rákosí). Některé další příklady (zkráceně): ㅋ: 콩 fazole (대두); ㄷ: 두텁 (> dnes 두꺼비 ropucha); ㄴ: 노로 (> dnes 노루); ㅂ: 벌 včela; ㅍ: 파 cibule; 풀 (> dnes 파리 moucha); ㅁ: 뫼 arch. hora; ㅅ: 손 ruka; ㅈ: 자 délková míra, stopa (척,尺); 죠히(dnes 종이 papír); ㅊ: 채 bič; ㄹ: 어름 (> 얼음 led); ㅎ: 부헝(dnes 부엉 sova); 힘 (dnes 힘줄 sval) aj.

Ve spise jsou dále uvedeny příklady na otevřené slabiky začínající samohláskou, Stejně jako v dnešním pravopise (podle zásady, že slabika musí vždy obsahovat souhláskovou iniciálu), nahrazuje zde iniciálu formálně grafém ㅇ, který se nevyslovuje, má nulovou hodnotu. Příklady: ㅇ: 비육 (dnes 병아리 kuře); ᄇᆞ얌 (dnes 배암> 뱀 had). Na závěr je uváděna dnes už vymizelá znělá souhláska ㅿ (z): 아ᄉᆞᆫ (아우 mladší sourozenec).

I.1.6.2. Mediály

Přehled jednoduchých samohlásek podle artikulačních vlastností:

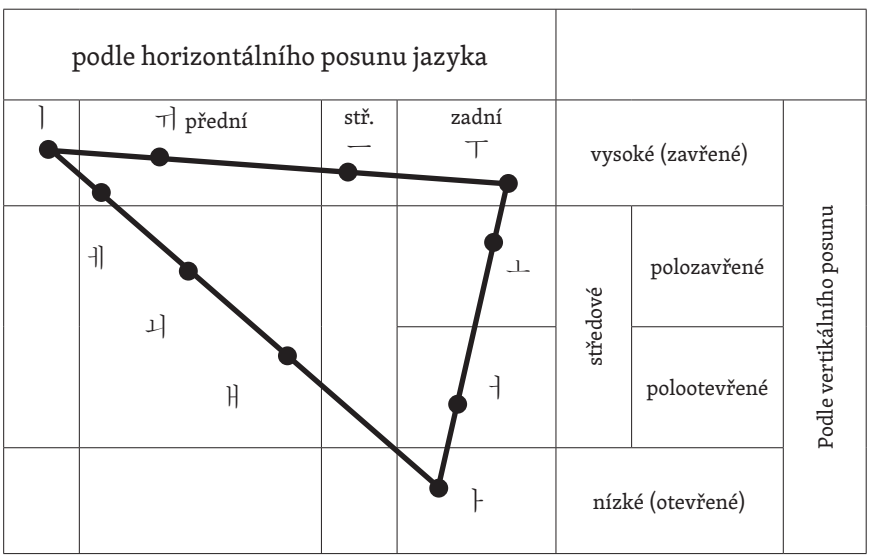

縮而聲淺。人生於寅也。形之立。象
乎人也。此下八聲。一闔一闢。ㅡ與
ㆍ同而口蹙。其形則ㆍ與ㅡ合而
成。取天地初交之義也。ㅗ與ㆍ同
而口張。其形則ㅣ與ㆍ合而成。取
天地之用數於事物待人而成也。
ㅜ與ㅡ同而口蹙。其形則ㅡ與ㆍ
合而成。亦取天地初交之義也。ㅓ

klasicka-korejstina-14 | 06. 08. 2013 16:50

Tab. 15–16 세기 조선말 모음의 4각도
류렬 (1992). 조선말력사. 평양: 사회과학출판사. str. 275

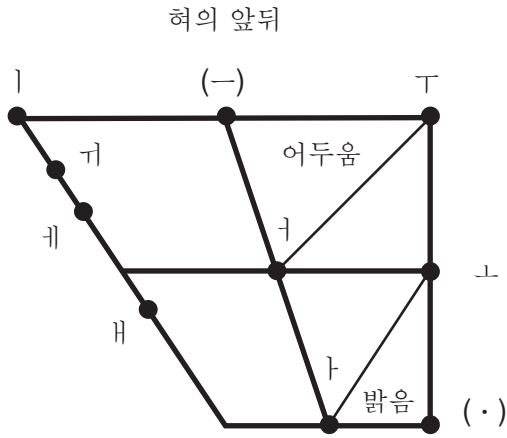

Mediály jsou hlásky uprostřed slabiky mezi iniciálou a finálou, tj. samohlásky zvané tehdy 중성(中聲), jinak dnes 모음, 홀소리, 가운데소리. Jestliže pro vytvoření grafémů pro iniciály bylo filozofickým základem učení o pěti prvcích a současně znázornění mluvidel při artikulaci, v případě samohlásek vycházeli tvůrci písma z učení o „třech mohutnostech“ . Těm odpovídaly symboly ㆍ (Nebesa), ㅡ (Země) a ㅣ (člověk). Tak byly vytvořeny grafémy pro tzv. „dolní a“ (아래 아), ă, ŭ a i. Jejich kombinacemi byly vytvořeny další grafémy pro prosté samohlásky. Zde byl opět uplatněn filozofický princip vycházející z teorie o protikladných silách yin a yang (陰陽). V řadě tzv. kladných samohlásek (양음, 陽音) byl symbol nebes umístěn nad symbolem země nebo napravo od symbolu člověka: ㆍ+ㅡ > ㅗ (o), ㅣ+ㆍ> ㅏ> (a), V řadě tzv. záporných samohlásek (음음, 陰音) je naopak symbol nebes umístěn nalevo od symbolu člověka anebo pod symbol země: ㅣ+ㆍ> ㅓ (ŏ), ㅡ +ㆍ> ㅜ (u). Tak byla vytvořena písmena pro prosté vokály: ㆍ, ㅣ, ㅡ, ㅏ, ㅓ, ㅗ, ㅜ.

Vzhledem k obtížnému psaní štětcem byl kruhový grafém ㆍ (ă) záhy nahrazen krátkou šikmou čárkou (např. 훈 hăn), u ostatních samohláskových grafémů krátkou čárkou: (ㆍ, ㅡ > ㅗ, obdobně ㅏ, ㅜ, ㅓ. To se týkalo i hlásek jotovaných. Jotované samohlásky byly odvozeny připojením polosamohláskového elementu j k základní samohlásce, tj. byly označeny dvojitou tečkou, resp. záhy dvěma krátkými čárkami: ㅏ> ㅑ, ㅗ> ㅛ, obdobně ㅓ> ㅕ, ㅜ> ㅠ.

klasicka-korejstina-14 | 06. 08. 2013 16:50

Ze základních samohláskových grafémů byly následně odvozeny další samohlásky, příp. dvojhlásky přidáním I (i):

ㅏ + ㅣ > ㅐ (ä), ㅓ + ㅣ > ㅔ (e), ㅗ + ㅣ > ㅚ (ö), ㅜ + ㅣ > ㅟ (ü),
ㅑ + ㅣ > ㅒ (jä), ㅕ + ㅣ > ㅖ (je), ㅛ + ㅣ > ㅚ (jö), ㅠ + ㅣ > ㅟ (jü).

Pozn.: Diftong „dolní a“ + i > (ㆍ + ㅣ), tj. ㅢ se později s vymizením „ ㆍ “ změnil v ㅐ .

Původně šlo o diftongy a písmem se tak naznačoval i historický proces vzniku těchto hlásek. U některých došlo zřejmě k monoftongizaci ještě před vznikem nového písma. Grafémy ㅚ jö, ㅟ jü záhy vymizely.

Obdobnými kombinacemi byly odvozeny digrafy (příp. trigrafy) pro další diftongy:
ㅗ + ㅏ > ㅘ (wa), ㅜ + ㅓ > ㅝ (wŏ), ㅗ + ㅐ > ㅙ (wä), ㅜ + ㅔ > ㅞ (we),
ㅡ + ㅣ > ㅢ. Objevovala se i spojení ㅛ+ ㅑ (ㅙ) nebo ㅠ+ ㅕ (ㅞ) aj., ale ta rovněž záhy vymizela.

Už v části *jongdžarje* jsou uvedeny obdobně jako u iniciál rovněž konkrétní příklady na umístění a výslovnost hlásek uprostřed slabiky/slova, tj. samohlásek (mediál). Např. (아래 아): 골: (갈대 rákosí); 드리 (다리 most); ㄱ래 (> 가래나무 divoce rostoucí vlašský ořech); ㅡ : 믈 (> 물 voda); 그력 (> 기러기 divoká husa); ㅣ : - 깃 (peří); 피 (proso); ㅗ: 논 (zavlažované pole, rýžoviště); 호믜 (> 호미 motyka); 톱 (pilka); 벼로 (> 벼루 destička na roztírání tuše); ㅏ : 밥 (vařená rýže, jídlo); 낟 (> 낫 srp); 사슴 (사슴 jelen); ㅜ: - 숫 (> 숯 dřevěné uhlí); 울 (:울타리 plot); 누에 (bourec morušový); 구리 (měď); ㅓ : - 널 (prkno); 버들 (vrba); ㅛ: 죵 (> 종 otrok, poddaný); 쇼 (> 소 kráva); ㅑ : 약 (druh želvy); 다야 (> 손다야 umyvadlo); ㅠ: 쥭 (>죽 rýžová kaše); ㅕ : - 뎔 (> 졀> 절 buddhistická svatyně); 져비 (> 제비 vlaštovka) aj.

[+fortis] ㅂ p [p]/[b] ㄷ t [t]/[d] ㅈ c [ts] ㅅ s [s] ㄱ k [k]/[g] ㅎ h [h]
[+tense] ㅃsp [p*] ㅉ st [t*] --- (ㅆ ss) [s*] ㄲ sk [k*] (ㅎㅎ hh) [x]
[+asp] ㅍ ph [ph] ㅌ th [th] ㅊ ch [tsh] ㅋ kh [kh] (ㆆ q)
[+lenis] ㅸW [β] ㄹ l [l]/[r] ㅿ z [z] ㅇ Åã [’]
[+nasal] ㅁ m [m] ㄴ n [n] ㅇ ng [ŋ]
(ㅉ sn [sn])

klasicka-korejstina-14 | 06. 08. 2013 16:50

Grafémy korejské abecedy a interpretace jejich výslovnosti

Základní prvky: 17 souhlásek

Grafém	Ki-Moon Lee, S. R. Ramsey (2011)	Na Čchanjŏn, Kwŏn Jŏnghwan, Kim Munki, O Hjosun (2009)	T. Traulsen (2008)	Rju Rjŏl (1992)	L. R. Koncevič (2001)
ㄱ	[k]	[k]	[k] / [g]	[k]	[k] / [к]
ㅋ	[kh]	[k^h]	[kh]	[k’, kh]	[k^h] / [$к^x$]
ㅇ	[ŋ]	[ŋ]	[ŋ]	[ŋ]	[ŋ] / [н]
ㄷ	[t]	[t]	[t] / [d]	[t]	[t] / [т]
ㅌ	[th]	[t^h]	[th]	[t’, th]	[t^h] / [$т^x$]
ㄴ	[n]	[n]	[n]	[n]	[n] / [н]
ㅂ	[p]	[p]	[p] / [b]	[p]	[p] / [п]
ㅍ	[ph]	[p^h]	[ph]	[p’, ph]	[p^h] / [$п^x$]
ㅁ	[m]	[m]	[m]	[m]	[m] / [м]
ㅈ	[c]	[ts]	[ts]	[ts]	[č], [ts] / [ч]
ㅊ	[ch]	[ts^h]	[tsh]	[ts^h]	[$č^h$], [ts^h] / [$ч^x$]
ㅅ	[s]	[s]	[s]	[s]	[s] / [c]
ㆆ	[q]	[ʔ]	[ʔ]q	[ʔ]	[ʔ] / [’]
ㅎ	[h]	[h]	[h]	[h]	[x]
ㅇ	[Ø], G, [ɣ], [ɦ]	neuvedeno	[’]	목청떨림	[˙]
ㄹ	[l]	neuvedeno	[l/r]	[r/l]	[l/r] / [л]
ㅿ	[z]	[z]	[z]	[z]	[z] / [ж]

Základní prvky: 11 samohlásek

Grafém	Ki-Moon Lee, S. R. Ramsey (2011)	Na Čchanjŏn, Kwŏn Jŏnghwan, Kim Munki, O Hjosun (2009)	T. Traulsen (2008)	Rju Rjŏl (1992)	L. R. Koncevič (2001)
ㆍ	[ʌ]	[ʌ]	[ʌ]	[ɒ], [ɐ], [ɔ]	[ʌ], [ɒ] / [â]
ㅡ	[ɨ]	[ɨ]	[ɨ]	[ü]	[ɯ] / [ы]
ㅣ	[i]	[i]	[i]	[i]	[i] / [и]
ㅗ	[o]	[o]	[o]	[O]	[o]
ㅏ	[a]	[a]	[a]	[A]	[a]
ㅜ	[u]	[u]	[u]	[u]	[u] / [y]
ㅓ	[ə]	[ə]	[ə]	[ə]	[ə] / [ŏ]
ㅛ	[yo]	neuvedeno	[yo]	[jo]	[йо]
ㅑ	[ya]	neuvedeno	[ya]	[ja]	[йа]
ㅠ	[yu]	neuvedeno	[yu]	[ju]	[йу]
ㅕ	[yə]	neuvedeno	[yə]	[jə]	[йŏ]

klasicka-korejstina-14 | 06. 08. 2013 16:50

Složené grafémy: souhlásky

Grafém	Ki-Moon Lee, S. R. Ramsey (2011)	Na Čchan-Jŏn, Kwŏn Jŏnghwan, Kim Munki, O Hjosun (2009)	T. Traulsen (2008)	Rju Rjöl (1992)	L. R. Koncevič (2001)
ㄱㄱ	[kk]	[k’]	[k’]	neuvedeno	[k’]
ㄷㄷ	[tt]	[t’]	[t’]	neuvedeno	[t’]
ㅂㅂ	[pp]	neuvedeno	[p’]	neuvedeno	[p’]
ㅈㅈ	[cc]	neuvedeno	[c’]	neuvedeno	[č’], [ts’]
ㅆ	[ss]	[s’]	[s’]	[s’]	[s’]
ㅎㅎ	[hh]	[ç]	[x]	[h’]	[ç]
ㅇㅇ	neuvedeno	[j], [i]	neuvedeno	neuvedeno	[j’]
ㄴㄴ	[nn]	[n :]	neuvedeno	neuvedeno	[nn]
ㅸ	[β]	[β]	[β]	[β], [pf]	[β]
ㅍ	neuvedeno	neuvedeno	[f]	[Φ], [f], [pf ’]	neuvedeno
ㅱ	neuvedeno	neuvedeno	[w]	[m β], [ɱ]	neuvedeno
ㅹ	neuvedeno	neuvedeno	neuvedeno	[pΦ’], [bv]	neuvedeno

Další složené grafémy, jejichž výslovnost není u většiny autorů zvlášť uvedena:

ㅅㄱ	ㅅㄴ	ㅅㄷ	ㅅㅂ	ㅂㄷ	ㅂㅅ	ㅂㅈ	ㅂㅌ	ㅂㅋ	ㅂㅊ	ㅊㅋ	ㄱㅅ
ㄴㅅ	ㄹㄱ	ㄹㅁ	ㄹㅂ	ㄹㅎ	ㅅㅈ	ㅅㅌ	ㅅㅎ	ㄴㅿ	ㄹㅅ	ㄹㅁ	ㄹㅸ
ㄹㅅ	ㄹㅿ	ㄹㅌ	ㄹㅍ	ㄹㅎ	ㅁㄱ	ㅁㅅ	ㅁㅿ				

Složené grafémy: samohlásky

Grafém	Ki-Moon Lee, S. R. Ramsey (2011)	Na Čchanjŏn, Kwŏn Jŏnghwan, Kim Munki, O Hjosun (2009)	T. Traulsen (2008)	Rju Rjŏl (1992)
과	[wa]	[wa]	neuvedeno	[wa]
뫄	neuvedeno	neuvedeno	[yoya]	[joa]
궈	[we]	[we]	neuvedeno	[wə]
꿰	neuvedeno	neuvedeno	[yuye]	[juə]
ᆡ	[ʌy]	[ʌj]	[âi]	[ɐi, ɔi]
ㅢ	[ɨy]	[ɨj]	[ûi]	[ɨi]
괴	[oy]	[oj]	[oi]	[oi]
ㅐ	[ay]	[aj]	[ai]	[ai]
ㅒ	[yay]	neuvedeno	neuvedeno	[jai]
귀	[uy]	[uj]	[ui]	[ui]
게	[əy]	[əj]	[ei]	[əi]
교	neuvedeno	[joj]	[yoi]	[joi]
뀌	neuvedeno	neuvedeno	neuvedeno	[jui]
계	[yəy]	[jəj]	[yei]	[jəi]
괘	[way]	[waj]	[oai]	neuvedeno
궤	[wey]	[wəj]	[uei]	[wəi]
ㅙ	neuvedeno	neuvedeno	[yoyai]	[joai]
뗴	neuvedeno	neuvedeno	[yuyei]	[juəi]

Vokálová harmonie

„Vokálová harmonie… je signálem typu hláskové kombinace a zároveň i jednoty, sounáležitosti morfémů daného slova… Podle povahy vokálů slova (obvykle předních nebo zadních) se volí ta varianta sufixu (s předním nebo zadním vokálem), která se s povahou slovního základu shoduje, je s ní v harmonii…“(Čermák, str. 89)

Vokálová harmonie je hojná zvláště v altajských jazycích a historicky (zčásti dodnes) je typickým fenoménem také pro korejštinu. Již tvůrci nového písma si byli vědomi tohoto jevu a dělili samohlásky v souladu s odvo-

klasicka-korejstina-14 | 06. 08. 2013 16:50

láním na staročínskou filozofii yin a yang na dvě skupiny: a) vokály „kladné“ („jasné“, yangové, 양성모음) - 아래 아 (·), ㅏ, ㅗ a b) vokály „záporné“ („temné“, yinové 음성모음) - ㅓ, ㅜ, ㅡ . Samohláska i (ㅣ) byla pokládána za neutrální a mohla se kombinovat s oběma řadami vokálů.

Tento jev harmonie vokálů téže řady se projevoval zvláště střídáním samohlásky v základním tvaru slova se samohláskou v následující pádové koncovce, sufixu či částici, a to jak u sloves, tak u jmen. Je to doloženo jak v příkladech uváděných v *Hunmin čŏngŭm*, tak v prvních literárních památkách.

Z původních 7 základních vokálových monoftongů (tj. ·, ㅏ, ㅗ, ㅡ, ㅓ, ㅜ, ㅣ) zasluhuje zvláštní pozornost vývoj výslovnosti a psaní „dolního a“, zvl. též v souvislosti s tzv. vokálovou harmonií (모음조화).

Záhy se hodnota (음가) samohlásky (·) začala pozvolně ve výslovnosti měnit, a to v 1. slabice na ㅏ, např. ᄆᆞᆯ> 말 kůň; ᄆᆞᅀᆞᆷ> ᄆᆞᅀᆞᆷ> 마음 mysl. Ve 2. slabice docházelo zpravidla ke změně v ㅡ , např.: 다ᄅᆞ(다)> 다르다 jiný, lišit se, ᄀᆞᄅᆞ치(다)> 가르치(다) vyučovat; ᄀᆞᅀᆞᆯ> ᄀᆞᅀᆞᆯ> 가을 podzim; ᄆᆞᅀᆞᆯ> ᄆᆞᅀᆞᆯ> 마을 vesnice. V některých slovech se ve 2. slabice objevuje též střídání (·) s ㅜ : 아ᅀᆞ> 아우 mladší bratr; 겨ᅀᆞᆯ> 겨울 zima.

Tyto změny zasáhly rovněž původně složený diftong jako · + ㅣ > ·ㅣ.

Již od konce 15. stol. je však patrné porušování pravidel vokálové harmonie, což trvalo až do počátku 20. století. Četné doklady tohoto procesu jsou uvedeny níže v ukázkách různých textů i krásné literatury. Jedním z důvodů těchto změn je nepochybně rostoucí počet převzatých slov z čínštiny, v níž harmonie vokálů neexistuje.

Poznámka: Pozůstatky vokálové harmonie se v současné korejštině projevují především při tvoření tzv. slovesného základu, resp. minulého kmene, např:

a) yangové samohlásky: 살다> 살아 (살았다); 높다> 높아 (높았다); 오다 > 와(오+ㅏ)> 왔다; b) yinové samohlásky: 먹다> 먹어 (먹었다); 주다> 주어 (주었다); 없다> 없어 (없었다); 흐르다> 흘러 (흘렀다); 있다> 있어 (있었다).

Zvláště v onomatopoích a slovech mimetických je střídání „kladných“ a „záporných“ vokálů u téhož slova velice pestré a vyvolává tak různé odstíny pocitů a vjemů (např. 팔랑팔랑 x 펄렁펄렁 třepotavě).

I.1.6.3. Finály

Finály jsou hlásky uzavírající slabiku, a míní se jimi souhlásky (종성, 終聲, 끝소리, 자모). V části 해례 용자례 jsou uvedeny četné příklady na způsob psaní finál stejnými grafémy jako u iniciál. Finála se píše vždy pod mediálu. V této pozici se ovšem může vyskytovat nikoliv pouze jeden souhláskový grafém, ale případně též spřežky ze dvou, příp. až tří souhláskových písmen. Jednotlivá písmena spřežky se píší horizontálně vedle sebe pod medi-

álou, tj. samohláskou. Např. 강 *kang* (řeka), 잎 *ipch* (list), 흙 *hŭlk* (hlína), 닦다 *takk-ta* (čistit).

Pro finální souhlásky bylo možné užít stejných grafémů jako pro iniciály, ale jejich počet byl později omezen. V praxi se totiž díky implozivní výslovnosti v této pozici užívalo jen osm finálních písmen (팔종성) – „osm koncových zvuků/hlásek" – ㄱ, ㅇ, ㄷ, ㄴ, ㅂ, ㅁ, ㅅ, ㄹ.

Už bylo výše zmíněno, že i v případech, kdy ve slabice finála nebyla, psal se zprvu v této pozici alespoň formálně grafém ㆁ (ng), který se však nevyslovoval. Bylo to obdobné jako s formálním užíváním grafému ㆆ (později ㅇ) u slabiky, jejíž výslovnost začínala samohláskou. Např. znak 那 vyslovovaný 나 se zprvu psal abecedou jako 낳.

Některé příklady na užití finál z výkladu 해례 용자례: ㄱ: 닥 moruše; 독 kameninová nádoba na ukládání obilí a potravin, ㆁ: 굼벵 larva, červ; ㄷ: 갇 (> 갓) žíněný klobouk pro muže z vyšších vrstev; 싣 (> 신> 신나무 javor, klen; ㄴ: 신 střevíc; ㅁ: 범 tygr; 심 >(샘) pramen, studánka; ㅅ: 잣(> 잣나무) cedrové oříšky, cedr; 믯 (>못) rybník; ㄹ: 돌(> 달) měsíc; 별 hvězda aj.

V *Hunmin čŏngŭm Härje* jsou uvedena zvláštní pravidla a termíny pro způsoby spojování 2–3 písmen, a tak vytvářet další složené grafémy, příp. spřežky. Jsou zde uvedeny dva základní typy:

a) Spojení dvou stejných písmen psaných vedle sebe (각자 병서) označuje základní intenzivy: ㄲ, ㄸ, ㅃ, ㅉ, ㅆ, ㆅ.

b) Spojení 2–3 různých souhláskových grafémů psaných vedle sebe (합용 병서) se vytvářely četné spřežky kombinací odlišných písmen, nejčastěji k, p, t, s, tch, č, n, např.

ㅂㄱ, ㅂㄷ, ㅂㅅ, ㅂㅈ, ㅂㅌ; ㅄㄱ, ㅄㄷ, ㅅㅂ, ㅅㄷ, ㅅㄱ, ㅅㄴ. Mohly se užívat podle určitých pravidel jak v pozici iniciály, tak finály. (Viz 1.6.5).

c) Spojení dvou odlišných grafémů psaných pod sebou (연서). Bylo užíváno k vytvoření písmen pro dnes už vymizelé tzv. lehké bilabiální souhlásky (순경음) - ㅸ (ß) ㅹ (ʋ) ㅱ (ɸ) ㅱ (w) (Viz 1.7.3).

I.1.6.4. Mezihlásky

Mezihlásky (사잇소리, 중간음, 삽입음) se v písmu objevují hojně v *Hunmin čŏngŭm ŏnhäbon*, kde se píší zcela samostatně mezi dvěma slabikami. Uvádí se zde těchto pět souhláskových grafémů: ㄱ, ㄷ, ㅂ, ㅸ, ㆆ . K nim záhy v prvních literárních textech přibyly grafémy ㅿ a ㅅ.

Příklady z *Ŏnhäbon*: 洪홍ㄱ字쫑[자], 呑튼ㄷ字쫑, 侵침ㅂ字쫑, 斗둘ㅸ字쫑, 快쾡ㆆ字쫑. Volba příslušné mezihlásky byla volena tak, aby místo její artikulace bylo blízko místu artikulace předchozí finálové souhlásky. Ve výše uvedených příkladech to je ng-k, n-t, m-p, m-ㅸ, ng-ㆆ.

K těmto mezihláskám přibyl záhy v prvních literárních textech též grafém ㅿ. Zpravidla se však připojoval k finále předchozí slabiky. Stejně

klasicka-korejstina-14 | 06. 08. 2013 16:50

klasicka-korejstina-14 | 06. 08. 2013 16:50

tak se přesouvalo k předcházející finále písmeno ㅎ, nejčastěji se spojovalo s ㄹ ve spřežku ㄹㅎ (později ㄹㅎ). Zde mezihláska naznačovala, že se ㄹ vyslovuje jako „L“, nikoliv jako „R“. Současně tato původně mezihláska avizovala intenzifikaci souhlásky v následující slabice. Nejčastěji to bylo po bud. participiu -ㄹ, např. 거너싫졔 [졔] když přecházel.

Rovněž mezihláska ㅂ se později často přesunovala nahoru k otevřené slabice předcházejícího slova a působila na intenzifikaci následující souhlásky. Navíc měla též funkci gramatickou - naznačovat atributivní význam prvního slova. Např. v různých složeninách slova 술> 쌀 rýže (loupaná), 좁쌀 proso, čumidza, 입쌀 neglutinózní rýže smíšená se zrny jiného obilí, 맵쌀 neglutinózní rýže, 잡쌀 glutinózní rýže, 힙술> 힙쌀 rýže z letošní úrody (히> 해 rok, 히+ㅂ+쌀); 볍씨 rýžové osivo (벼 rýže jako rostlina, 씨< 삐). (Viz 2000 Iksop Lee and S. Robert Ramsey str. 285)

Rovněž mezihláska ㅎ se objevovala později mezi substantivem a pádovou koncovkou, zpravidla po samohláskovém kmeni nebo po kmeni zakončeném sonorami jako ㅎ, ㄹ, ㅁ.

Výskyt této původně mezihlásky však býval omezen nejčastěji na substantiva jako ㅎ늘 nebesa, 돌 kámen, 갈(칼) nůž, 뜰 (뜰) dvůr, dva, 열 deset, ㅁ숨 mysl, 암 vnitřek, 나라 země, 우(위) nahoře, 자 stopa, míra, 바다 moře aj. Např. 뒤메혜: 메 (arch. hora, vkladné + lokat. 에> 혜) na hoře vzadu. 열희 ㅁ숨ㅁ 하늘히 달애시니 (열의 마음을 하늘이 달았으니 Nebesa zažehla mysl desíti (osob); 일훔> 일움> 이름 jméno. Objevuje se i před sponou, např. 나라히라> 나라이라.

Tento způsob psaní však nebyl užíván důsledně, často byl porušován: 바다히(nom.) x 바다을 (akuz.), 하늘히 x 하ㄴ리 (하늘이). Navíc vkladné ㅎ mnohdy způsobovalo nejen ve výslovnosti, ale též v písmu aspiraci následující souhlásky: 하늘콰 (하늘과 nebesa...), 하늘토 (하늘도 také nebesa), tj. vkladné ㅎ+과> -콰, vkladné ㅎ+도> -토.

Rezidua této vkladné hlásky se dochovala dokonce v nepravidelnosti aspirace u některých slov v současném pravopise, např.: 암탉 (<암ㅎ닭) slepice, 수캐 (<수ㅎ개) pes.

I.1.6.5. Intenzivy tvořené spřežkami

Již výše bylo uvedeno 17 grafémů z ediktu Sedžonga užívaných v pozici iniciály. V tomto počtu nebyly zprvu zařazeny grafémy pro intenzivní souhlásky, ty se objevují až v následujícím spise *Hunmin čŏngŭm Härje* (Vysvětlení a příklady), zatím ovšem převážně intenzivy tvořené spřežkami ze stejných grafémů, tj. ㄱㄱ, ㄷㄷ, ㅃㅃ, ㅉㅉ, ㅆㅆ, ㅎㅎ.

Spřežky (합자군, consonant cluster) ze 2–3 nestejných souhláskových grafémů (합용 병서) se hojně objevují především až v *Ŏnhäbon* v příkladech při výkladu psaní jednotlivých slov, ale zvláště hojně pak později v prvních literárních dílech v 15. stol. Tento způsob přetrval i později jako převažující

styl zápisu intenziv až do počátku 20. století. Spřežky se mohou objevovat jak v pozici iniciály, tak finály. Ze skupiny souhláskových grafémů se zpravidla vyslovuje intenzivně poslední písmeno spřežky, grafémy před ním jsou pouze signálem pro intenzifikaci. Takto vyjádřené intenzivy se podle prvního grafému spřežky dělí na dvě základní skupiny:
a) Řada -p: ㅂㄱ, ㅂㄷ, ㅂㅅ, ㅂㅈ, ㅂㅌ; ㅂㅋ, ㅂㅊ
b) Řada -s: ㅅㅂ, ㅅㄷ, ㅅㄱ, ㅅㄴ

Spřežky v pozici iniciály

a) Řada -p: ㅂㄱ, ㅂㄷ, ㅂㅅ, ㅂㅈ, ㅂㅌ; ㅂㅋ, ㅂㅊ
Příklady: ㅂㄱ: 뻐딘> 1. 꺼진 vyhaslý, 2. 빠진 spadlý; ㅂㄷ: 뻐> 때 čas, doba; 뜰> 뜰 dvůr, 뜨락 dvorek, zahrada; 뜯>뜻 význam; ㅂㅅ: 뻐> 씨 semeno; 쓰다 užívat; ㅂㅈ: 뻐> 짜(다) slaný; ㅂㅌ: 뜰> 탈 maska; 뛰여 (뛰다 skákat, SZ); ㅂㅋ: 뻐> 끼(다) plazit se; ㅂㅊ: 뻐> 때 čas, doba
b) Řada -s: ㅅㅂ, ㅅㄷ, ㅅㄱ, ㅅㄴ
Příklady: ㅅㅂ: 쎄라> 뼈 -이라 (je) kost; ㅅㄷ: 싸> 땅 země; ㅅㄱ: 쑤므로> 꿈으로 (꿈 sen, instr.); ㅅㄴ: 싸히> 사나이, 사내 muž.

Výjimečně se objevuje i spřežka *čchk*, krátce užívaná jen pro přepis jmen Kitanů nebo příslušníků jiných nekorejských kmenů. Tato intenziva ovšem není součástí korejského fonologického systému. (Viz 2000 Iksop Lee and S. Robert Ramsey s. 285)

Spřežky v pozici finály

Část spřežek užívaných v pozici iniciály se objevují též jako spřežkové finály. Zčásti to je patrné už v základních dokumentech o *Hunmin čŏngŭm* a prvních literárních dílech.

S porušováním morfologického způsobu psaní se však záhy stalo územ přesouvat poslední grafém spřežky do následující otevřené slabiky, resp. zintenzivnit tak souhláskovou iniciálu v následující slabice. V dalším vývoji se často změnil pravopis na grafémy pro intenzivy ze stejných grafémů. Navíc se v pozici finály objevují četné spřežky s prvním grafémem L, N K, jež se v pozici iniciály nevyskytují.
a) Řada -p: ㅂㅅ: 업셔> 없어 (SZ);
b) Řada -s: ㅅㅂ, ㅅㄱ; Příklady: ㅅㅂ: 밧비> 바삐 spěšně; ㅅㄱ: 밧긔> 밖에 vně, kromě; 갓갑다> 가깝다 být blízký;
c) Řada -k, -n, -l: ㄲㅅ, ㄴㅈ, ㄴㅎ, ㄹㄱ, ㄹㅁ, ㄹㅂ, ㄹㅍ, ㄹㅎ, ㄲㅅ: 넋: 넉시 duše; ㄴㅈ: 안즈시니 > 앉았으니; ㄴㅎ: 만히> 많이; ㄹㄱ: 늘근> 늙은; 굴근> 굵은 tlustý, silný; ㄹㅁ: 절문> 젊은; ㄹㅂ: 발피다> 밟히다 být ušlapán; 슬허> 슳다 (SZ); 슬프다 smutný; ㄹㅍ: 슬프다 smutný; ㄹㅎ: 슬허> 슳다 (SZ) smutný.

Pozn.: Podle současné normativní gramatiky se spřežky ze dvou grafémů dnes užívají v Koreji pouze v pozici finály. Jejich počet je celkem 11: ㄲㅅ ㄴㅈ ㄴㅎ ㄹㅂ ㄹㅅ ㄹㅌ ㄹㅍ ㄹㅎ ㄹㅁ ㄹㄱ ㅂㅅ. V pozici iniciály lze užít pouze grafémy složené

klasicka-korejstina-14 | 06. 08. 2013 16:50

ze dvou stejných písmen: ㄱㄱ ㄷㄷ ㅃㅃ ㅆㅆ ㄱㄱ ㅅㅅ. Jak je patrné z uvedených příkladů, vyvíjely se tyto spřežky po staletí.

I.1.7. Vývoj korejského písma a jeho užívání v psané literatuře v průběhu 15. – počátku 20. století.

I.1.7.1 Druhá polovina 15. století – pozdní období středokorejštiny

1) Písně draků letících k nebesům (*Jŏngbiŏčchŏn ga* 龍飛御天歌, 1447)
Toto dílo bylo na příkaz panovníka vytištěno v roce 1447 a mělo mj. prokázat, že nové písmo je vhodné též pro uměleckou tvorbu. Na jeho sepsání včetně připojených vysvětlivek v klasické čínštině se podíleli také někteří učenci, kteří byli spolutvůrci *Hunmin čŏngŭm*. Hlavním cílem bylo vytvořit hymnus, který měl utvrdit poddané v tom, že dynastie I dostala mandát Nebes, aby se ujala vlády ve státě Čosŏn. Cílem byla tedy i snaha upevnit prestiž a postavení nové dynastie. Název básně údajně navrhl sám Sedžong, který využil fakticky citátu z čínského spisu *Zhouyi*, kde se fráze „šest draků letících k nebesům" poprvé objevila. V korejské básni jsou vyzvednuty zásluhy zakladatele státu Čosŏn, gen. I Sŏnggjeho (Tchädžoa) a jeho syna Tchädžonga. Opěvováni byli také předci rodu I až do čtvrtého kolena.

Epos oslavující novou dynastii básnickou formou zvanou *akčang* (樂章 – hymnická poezie) obsahuje 125 slok (většinou dvouverší). Sinokorejská slova jsou psána pouze znaky, korejská slova novou abecedou, při čemž podíl frází psaných čínskými znaky je vyšší než text v korejštině.

2) Překlady a výklad buddhistických spisů a súter
a) Worin sŏkpo (月印釋譜, 1459)
Tato kniha je vlastně spojením dvou děl. Prvním je dlouhý epos připisovaný přímo králi Sedžongovi – Písně měsíce odrážející se v tisíci řekách (*Wŏrinčchŏngangdži gok* 月印千江之曲, 1447). Z původního vydání se dochovala jen část (194 písní). Další částí díla *Wŏrin sŏkpo* je spis *Sŏkpo sangdžŏl* (釋譜詳節 Životopis Šákjamuniho), který napsal na přání Sedžonga jeho syn, princ Sujang (pozdější král Sedžo) v době smutku po úmrtí Sedžongovy manželky Sohŏn. První verze byla v *hanmunu*, později Sedžo přeložil text i do korejštiny, zřejmě též v r. 1447 (410 písní). Obsahem této druhé části je životopis Buddhy Šákjamuniho, doplněný o buddhistické zpěvy. Obě tato díla byla později vydána v nové úpravě pod společným názvem *Worin sŏkpo* (Měsíc a Buddha) v r. 1459 ve 24 svazcích. Formou jsou také řazeny mezi hymnickou poezii *akčang*.

Toto dílo je druhým literárním dokumentem po *Jŏngbiŏčchŏn ga*, který zachycuje užití korejského písma v praxi i tehdejší stav korejštiny. Spis byl vytištěn nikoliv ve státním institutu Ŏnmunčchŏng, nýbrž přímo v královském paláci v ústavu 정음청 (正音廳), založeném v r. 1449. Později byl

萬億人ᄒᆞ야於無上覺애立不退轉ᄒᆞ라ᄒᆞ니環師ㅣ旣達妙
道ᄒᆞ야仰睎ᄒᆞ라月盖ᄒᆞ야於釋迦如來ㅅ所轉法輪애最初華
嚴과最後法華와及此楞嚴無上寶印애皆以方便健
相分別로逈脫語言ᄒᆞ며離心意識ᄒᆞ야唯義所在오曾不
依人ᄒᆞ야覺眚見病이廓無纖翳ᄒᆞ야於清淨經에能不染
汙ᄒᆞ야我願以此로流布無窮ᄒᆞ리라ᄒᆞ니其所化人이何啻
億萬이리오直如一燈이然百千燈ᄒᆞ야使冥者ㅣ皆明ᄒᆞ
而明이終不盡ᄒᆞ라ᄒᆞ니故로述序引ᄒᆞ야翼贊流通於塵墨
劫ᄒᆞ야作法供養ᄒᆞ라ᄒᆞ노建炎改元中秋吉日善集堂序

klasicka-korejstina-14 | 06. 08. 2013 16:50

klasicka-korejstina-14 | 06. 08. 2013 16:50

zřízen další úřad Kangjŏng togam (經都監, 1462), kde během deseti let byla vydána v korejštině asi desítka súter, mj. 금강경언해 (金剛經諺解, Diamantová súta, 1464), jedna ze súter nutných k získání nejvyšší státní zkoušky mnichů, tzv. 승과 僧科); 법화경언해 (法華經諺解, Lotosová súta); 능가경언해 (楞伽經諺解, Lankávatára súta) 1461, jejíž překlad je též někdy připisován králi Sedžoovi) aj.

Ve *Worin sŏkpo* jsou čínské znaky psány větší než jejich korejská výslovnost, vytištěná pod znakem. Jsou patrné četné změny v pravopise proti *Jŏngbiŏčchŏn ga*, např. při spojování hlásek ve slabiky. V Písních draků se grafém △ psal nad samohláskou v otevřené slabice nebo přesunován do pozice finály předcházející slabiky, jindy též jako ㅅ, ve *Worin sŏkpo* je už téměř ve všech případech v této pozici pouze ㅅ: 우리 나랏 말로 jazykem naší země. Proti *Jŏngbiŏčchŏn ga* se už mnohem méně vyskytuje postupně mizející grafém ㅸ.

3) Výklad ke Skutečným vyobrazením jednání dle Tří morálních pravidel (*Samgang hängsildo ŏnhä* 三綱行實圖諺解, 1481)

Na příkaz panovníka Sedžonga učenci v Ústavu rady moudrých (Čiphjŏndžŏn) vybrali ze starých čínských a korejských pramenů kolem 110 osob jako vzor morálního chování a příkladného zachovávání „tří pout“, tj. vzájemných vztahů mezi panovníkem a poddaným (군신 君臣), otcem a synem (부자 夫子) a mezi manžely (부부 夫婦). Tyto termíny v sobě zahrnovaly věrnost a poddanost panovníkovi (충신 忠臣), úctu a poslušnost dětí otci (효자 孝子) a věrnost manželky svému muži (열녀 烈女). V roce 1431 byl v *hanmunu* vydán soubor těchto příběhů, který měl sloužit lidu jako vzor ctnostného chování v neokonfuciánském duchu. Později byl spis přeložen do korejštiny, opatřena ilustracemi a spolu s textem v *hanmunu* v r. 1481 vydán.

Toto dílo také dokládá, jak se sinokorejská slova postupně podřizovala gramatickému a systému korejštiny a pravidlům výslovnosti (např. asimilaci). Např. k sinokorejskému substantivu (父母 rodiče) lze připojovat korejské pádové koncovky: 부모, 부뫼 (부모+nom. -i, přímé připojení k samohl. kmeni), 부모를 (-를 akuz.), 부모ᄋᆡ게 (-에게 dat.), tj. obdobně jako v případě 사ᄅᆞᆷ이, 사ᄅᆞᆷ을, 사ᄅᆞᆷᄋᆡ게. Obdobně lze při odvozování slovesa spojit sinokorejské substantivum + korejské pomocné sloveso, a tak umožnit k němu připojovat korejské slovesné afixy: Např. 밍셰 slib (盟세 -세 = archaický, dnes neužívaný znak, 맹세): 맹세+ᄒᆞ다 slibovat, obdobně -ᄒᆞ니라, -ᄒᆞ야ᄃᆞᆫ, -ᄒᆞ게, -ᄒᆞᆫ apod. V textu lze nalézt také příklady na asimilaci při čtení sinokorejských slov, např. 슈천리 (數千里)> 슈철리.

4) Výklad básní Du Fua (두시언해, 杜詩諺解, 1481)
Ve srovnání s předešlými knihami je zde ve slovní zásobě patrný rostoucí počet korejských výrazů, některé patrně i z nářečí. Přestože v čínském originálu jde o poezii psanou pevnou formou střídání pěti- a sedmislabičných veršů, korejský překlad rytmicky připomíná spíše prózu.

Proti prvním textům psaným před 40–50 lety se projevují četné změny v pravopise, zvl. u vkladných hlásek a spřežek. Ve srovnání s dříve hojně užívanými grafémy jako ㄱ, ㄷ, ㅂ, ㅸ, ㆆ nebo ㅅ a ㅿ se začalo psát v této pozici především pouze ㅅ. Např.: ᄀᆞᆯ우미 pláč (šustění) rákosí (갈, 울다); ᄃᆞᆯ수ᄫᆞ서리 jíní na kamenech/skalách a lesích (돌, 숱, 서리); 구ᄅᆞᆫ 기운 mračná atmosféra; ᄆᆞᆯᄀᆞ쉬 na břehu vody/řeky (물, -가에, 쉬 dativ). Některé dřívější grafémy zcela mizí, jako např. ㆆ a ㅸ: ᄒᆞᆫᆫ> 혀; ᄃᆞᅀᅵ-다> 되-다.

Grafém ㆍ se jako iniciála už neobjevuje: 당다ㅇ> 당다이 (당당히 skvěle); 그에 > 거기에 tam. Také v honorifikační sufixech dříve častý grafém ㆍ je zaměněn za ㅇ: ㅇ, 잇가, 잇고, 잇다 aj.> 이, 잇가, 잇고, 잇다.

5) Jiné naučné a odborné texty
Korejské písmo se začalo prosazovat také v oblasti naučné a odborné literaturyl, např. v knihách o medicíně, zemědělství aj. Text v *hanmunu* byl doplňován výkladem psaným hangŭlem. Jako příklad lze uvést korejský překlad lékařské encyklopedie Výklad k Receptáři korejské medicíny (*Hjangjak čipsŏngbang ŏnhä* 鄕藥集成方諺解, 1488), Stručný receptář první pomoci (*Kugŭp kanibang* 救急簡易方, 1489), Pojednání o zemědělství (*Nongsa čiksŏl* 農事直說) aj.

Od konce 15. stol. se přestává používat způsob přepisu znaků korejským písmem podle rýmovníku *Tŏngguk čŏngun*, neboť tento způsob byl už značně vzdálen v té době běžné sinokorejské výslovnosti.

I.1.7.2. 16. století
Slibný rozvoj knihtisku a vydávání prvních děl autorských i překladů z klasické čínštiny do korejštiny v 2. polovině 15. stol. byl přerušen počátkem 16. stol. v důsledku politických zvratů a soupeření různých klik úředníků a literátů. Za vlády 10. panovníka Jŏnsanguna (vl. 1494–1506), krutého, prostopášného a nevzdělaného vládce, došlo dvakrát ke krvavému „pronásledování literátů“ a vládních špiček (*muo sahwa* 1498, *kapča sahwa* 1506). Některé protestní petice proti jeho vládě byly dokonce napsány korejsky, což se stalo záminkou pro přísný zákaz užívání, vyučování a studia korejského písma. Mnoho písemných památek bylo spáleno a mnozí zastánci písma uvězněni. Tyto krvavé události jsou označovány termínem *ŏnmun kŭmnan* (諺文禁亂). To vše se projevilo na dočasném přerušení dalšího vydávání korejsky psaných knih. Státem bylo povoleno pouze psaní v klasické čínštině nebo *idu*.

klasicka-korejstina-14 | 06. 08. 2013 16:50

V oblasti dalšího zkoumání korejského jazyka a písma měla velký význam rozsáhlá činnost Čchö Sedžina (催世珍,1473–1542), dvorního tlumočníka a vynikajícího znalce klasické i současné čínštiny a *idu*. Víc než teoretickým bádáním se zabýval především tvorbou slovníků a učebnic. Velmi užitečná byla jeho nově pojatá učebnice čínských znaků, určená pro vzdělávání dětí z vyšších vrstev – Sbírka znaků pro vzdělání nevědomé mládeže (*Hunmong čahö* 訓蒙字會, 1527). Nahradila na dlouhou dobu tehdy už zastaralý rýmovník *Tŏngguk čŏngun* z pol. 15. stol. a jeho transkripci čínských znaků do korejštiny, stejně tak jako po staletí v Koreji užívanou tradiční čínskou učebnici hieroglyfů Slabikář tisíce znaků (*Čchŏndžamun* 千字文), kde bylo od samého začátku mnoho složitých znaků pro abstraktní pojmy, vzdálené praktickému životu. Čchö Sedžinovo třísvazkové dílo uvádí celkem 3360 čínských znaků, seřazených významově do 33 tematických skupin (např. zeměpis, rostlinstvo, stromy, ovoce, ptactvo, jídlo, oděvy, povozy, obchod atd., ale rovněž slova z oblasti morálky, konfucianismu, vojenství, nemocí, hudby aj. U každého znaku je v korejštině připojen význam a výslovnost znaku, včetně výslovnosti čínské. Navíc se zde ještě uvádí tradiční označení tónů.

Pro studium vývoje korejského fonetického systému, psaní a výslovnosti má neocenitelný význam přepis výslovnosti znaků, který se výrazně liší od transkripce v *Tŏngguk čŏngun*. To dokazuje srovnání několika následujících příkladů přepisu znaků v 15. století a po téměř 80 letech v díle Čchö Sedžina. V závorce je uveden dnešní pravopis.

日 싧> 실 (일); 國 귁> 국 (국); 永 웡> 영 (영); 슗> 슐> (술); 洪> 홍> 홍 (홍); 去 컹> 거 (거); 赤 쳑> 적 (적); 覃 땀> 담 (담); 漂> 퓧> 표 (표). (1978: 김영황 213).

Čchö Sedžin dále stanovil nově pořadí hlásek v korejské abecedě a jejich pojmenování a vypracoval navíc přehledné tabulky ukazující názorně způsob spojování písmen do slabik. Pro korejskou abecedu užíval termínu *ŏnmun* (諺文). Vzhledem k vymizení ㅇ klesl počet korejských písmen na 27 grafémů. Toto jeho dílo sehrálo významnou roli při dalším upevnění a sjednocování norem přepisu a výslovnosti čínských znaků i korejských slov v té podobě, jak se v době autorova života běžně mluvilo.

Další významné práce Čchö Sedžina byly překlady dvou učebnic čínštiny psané klasickou čínštinou do korejštiny. Čínská učebnice *Nogŏldä* (老乞大) byla užívána už v době Korjŏ a na příkaz krále vydána též v době Sedžongově. Čchö Sedžin přeložil tuto knihu do korejštiny, stejně jako jinou učebnici čínštiny – *Paktchongsa* (朴通事). Pro tyto učebnice je charakteristické, že obsahují mnoho dialogů (většinou v jednoduchých větách), velký počet původních korejských slov, včetně hovorových. Srovnáním pozdějších přepracovaných vydání je možné sledovat rovněž změny v užívání písma. Všechny věty jsou co do zdvořilosti psány v neutrálním stupni. Zřetelně se už vydělují koncovky ukončeného přísudku indikativu, interogativu, im-

klasicka-korejstina-14 | 06. 08. 2013 16:50

perativu a exhortativu (např. -리라, -ㄴ뇨 -랏다, -롸), doloženy jsou i nové spojovací koncovky. Jiné cenné dílo tohoto autora je slovník čínských znaků řazených podle čtyř tónů výslovnosti slabik s uvedením významu znaků v korejštině – *Sasŏng tchonghä* (四聲通解, 1517).

Druhá pol. 16. století

V souvislosti s dalším upevňováním politického a společenského systému státu Čosŏn v duchu neokonfuciánské filozofie a morálky kladl dvůr velký důraz na šíření těchto idejí mezi prosté vrstvy obyvatel, neznalých klasické čínštiny. Obdobně jako v 2. pol. 15. stol., kdy byly vydány mnohé výklady buddhistických súter, začaly být v této době státními institucemi plánovitě tištěny výklady či překlady čínských klasických děl v korejštině. Tato činnost vyvrcholila v období vlády krále Sŏndžoa (1567–1608), zvl. po zřízení speciálního institutu pro kompilaci překladů *Kjodžŏngčchŏng* (校正廳) v r. 1585. Postupně bylo přeloženo nebo anotováno sedm stěžejních klasických čínských děl (칠서언해, 七書 諺解) Z Pěti klasických knih (*Wujing* 五經) sem byly zařazeny Kniha proměn; Kniha písní (*Shijing* 詩經); Kniha dokumentů (*Shuzhuan* 書傳), zvaná též *Shujing* 書經) a Velké učení (*Daxue* 大學). Dále z tzv. Čtyř kanonických knih (*Sishu* 四書) zde jsou tři spisy – Cesta středu (*Zhongyong* 中庸); Vybraná čtení (*Lunyu* 論語) a Mencius (*Mengzi* 孟子). Souhrnně byly nazývány *Sanjing* (三經).

Už r. 1576 král Sŏndžo pověřil tímto úkolem jednoho z nejvýznamnějších neokonfuciánských filozofů a vysokého hodnostáře Julgoka Yi I (栗谷 李珥, 1536–1584). Na překladech se podílela řada dalších učenců. Celý projekt byl dokončen roku 1588. Avšak během imdžinské války s Japonskem (1592–98) byla značná část už vytištěných knih zničena nebo Japonci odvezena. Tisk nové komplexní kolekce byl dokončen (převážně xylografickou technikou) v r. 1601. Existují ovšem i starší záznamy, že již dříve za vlády krále Čungdžonga (中宗, 1506–1544) přeložil do korejštiny hlavní čínské klasické knihy Ju Sungdžo (柳崇祖, 1453–1512). Faktem zůstává, že nejstarší dochovaná verze je dodnes uložena v konfuciánském učilišti Tosan sŏwŏn (陶山書院), kde působil snad nejuznávanější neokonfuciánský učenec a starší vrstevník I Julgoka – Tchögje I Hwang (退溪 李滉, 1501–1570).

Po 150 letech od vytvoření korejského písma tak tyto překlady poskytují cenný srovnávací materiál o vývoji písma, lexika i gramatiky. Postupně se vytvořil zvláštní styl *ŏnhä*, charakteristický mj. tím, že je zde vysoký podíl slov nebo celých spojení slov převzatých z *hanmunu*, což ovlivňovalo i větnou strukturu, užívá se rovněž dost gramatických prostředků odvozených z *idu*, např. -시러금/시러곰, 하여곰 (하여금), -말미아마 (-말미암아). Také pravidla vokálové harmonie – v 15. stol. ještě dodržovaná – se v mnoha případech porušují a nepřihlíží se k harmonii kladných a záporných vokálů mezi kmenem slova a koncovkou či sufixem. Např. je patrná nedůslednost

klasicka-korejstina-14 | 06. 08. 2013 16:50

při střídání vokálů u částice -는/는 nebo konc. genitivu -의/의 či u sloves (i korejských) jako 업스리오/업ᄉᆞ리오 apod.

Překlady čínských klasických knih byly v průběhu dalších staletí často přetiskovány, protože jejich znalost byla nutná ke složení různých typů státních úřednických zkoušek. Jejich obsah i forma byly do jisté míry trvale kodifikovány, což částečně přispělo k normalizaci korejského písma. Navíc s rozvojem korejsky psané literatury i mnozí příslušníci vyšších vrstev začali vedle děl v *hanmunu* psát básně či prózu v nově vznikajících formách, zvl. *sidžo* a *kasa*. Patří mezi ně významní politici a vojenští hodnostáři i filozofové, jako Nam I, I Sunsin, Pak Illo, Čŏng Čchŏl a dokonce i zmíněný filozof I Tchögje (I Hwang), přezdívaný „korejský Zhu Xi" (např. jeho cyklické *sidžo* Dvanáct melodií z Tosanu (*Tosan sibi kok* 陶山十二曲).

I.1.7.3. Grafémy vymizelé v průběhu 15.–16. století

Z původních grafémů popsaných v různých verzích *Hunmin čŏngŭm* nebo užívaných v písemných památkách z 15.–16. stol. řada písmen přestala být postupně užívána, až vymizela úplně nebo se jejich čtení či pozice ve slabice změnilo. Patří mezi ně následující grafémy: ㅇ, ㆆ, ㅿ, ㆅ, ㅸ, ㅱ, ㅹ, ㅺ.

ㅇ (ŋ): původně zřejmě slabá velára podobná -ng (ㅇ). Neužívá se na počátku slova, objevuje se na počátku slabiky uvnitř slova nebo jako finála, kde se vyslovuje jako -ng (ㅇ). V pozici iniciály byla užívána jako formální znak s nulovou výslovností, aby byl splněn požadavek, že každá slabiky začíná souhláskou. V této pozici byla záhy zaměněna grafémem ㅇ, mj. i pro obtížné rozlišení obou podobných grafémů. Z užívání grafém vymizel koncem 16. století.

ㆆ (ʔ): Grafém ㆆ je uváděn v *Hunmin čŏngŭm* v základní řadě písmen reprezentujících velární hlásky. Byl odvozen přidáním jednoho tahu k písmenu ㅇ, ale není považován za samostatný foném. V sinokorejských slovech naznačuje výslovnost znaků, např. ve slovníku *Tŏngguk čŏngun* (1447, vytištěn 1448). Užívá se zde též místo ㅇ jako formální znak v otevřené slabice, zastupující souhláskovou iniciálu s výslovností zero. Objevuje se hojně v pozici finály, kde naznačuje implozivní výslovnost finály (내파음). Často se připojuje k participiu bud. času (-ㄹ/-을 + ㆆ > ㄹㆆ). V této pozici působí na intenzifikaci souhlásky v následující iniciále. Po sinokorejských slovech psaných znaky se užívá samostatně jako vkladná hláska (중간음, 사잇소리). Má navíc též funkci gramatickou – naznačuje atributivní vztah prvního slova ke slovu následujícímu, tj. odpovídá někdy svým způsobem genitivu (-의). V této funkci se vyskytuje buď jako vkladná hláska samostatně anebo se připojuje k finále prvního slova. Grafém ㆆ vymizel z užívání už v průběhu 2. pol. 15. století. V díle *Hunmong čahö* (訓蒙字會, 1527) už není uváděn mezi původními základními souhláskovými grafémy.

Příklady: 衣 히> 의 šaty; 揖 흡 (읍 poklona)); 한> 안 klid, pokoj; 語音 헝흠 (> 어음) – grafém ㅎ s nulovou výslovností nahrazuje zde chybějící souhláskové iniciály; 那ㅎ字 znak (čtený) „na“ – příklad mezihlásky; 不 붏> 불 (부) záporná předpona; 앓저긔> 알 적에[쩍]> v době, kdy se dozví; 길히> 갈 길[낄]이 cesta, po které půjde; 길녆 사람> [길 갈 싸람], 녀다 arch. jít – člověk, který se vydá na cestu. 하늘 뜨디시니> 하늘(의) 뜻이시니 úmysl Nebes.

ㅿ (z): Polozubná znělá souhláska (반치음) s výslovností z, často se střídá s ㅅ. Tento grafém se užíval při výuce výslovnosti čínských znaků i v násloví: 仁 싄[인], ㅣ (이 dvě); 싄 (인 člověk). V původních korejských slovech se na počátku slova neužíval, nejčastěji se nachází v pozici mezi samohláskami nebo mezi souhláskou (zvl. n, l, m) a samohláskou, ale i zde často mizí. Po sonorách se postupně mění na ㅅ. Užíval se též jako mezihláska (나랗 일훔> 나라의 이름, název země, státu). Objevuje se i v honorif. infixu -ᄉᆞᆸ- >ᄉᆞᆸ (-삽-다, 사오니). Býval užíván i při spojování slov v sousloví. Už od 15. stol. začíná užívání ㅿ kolísat, do konce 16. stol. zcela mizí.

Příklady: 아ᄉᆞ> 아우 mladší bratr; ᄉᆞㅣ> 사이 mezi; 너ㅣ> 너새 pták drop; ᄆᆞᅀᆞᆷ> 마음 mysl; ᄀᆞᅀᆞᆯ> ᄀᆞᅀᆞᆯ> 가을 podzim; 겨ᅀᆞᆯ> 겨울 zima; ᄆᆞᅀᆞᆯ> 마을 vesnice; 두ᅀᅥ 사ᄅᆞᆷ> 두어 사람 dva až tři lidé. 두서ᄃᆞᆯ> 두서ᄃᆞᆯ> 두어달 dva až tři měsíce; 어버ㅣ> 어버ㅣ> 어버이 rodiče; 한ᅀᆞᆷ> 한숨 povzdech; 손ᅀᆞ> 손수 vlastnoručně; 몸ᅀᆞ> 몸소 osobně, sám.

V některých nářečích (zvl. na severovýchodě v Hamgjŏngdo) se dodnes vyslovuje kupř. ᄆᆞᅀᆞᆷ jako 마슴.

ㅸ (ß): V Sedžongově dekretu není tento grafém uváděn, až ve spisu *Härje* je vyložen jako spojení ㅂ a ㅇ> ㅸ a charakterizován jako lehká bilabiální frikativa (순경음 마찰음), odpovídající znělému b v protikladu k neznělému p. Neužívá se na počátku slova ani jako finála, nejčastěji je v pozici mezi samohláskami, příp. po nepárových znělých, zejména ㄹ(L) a ㅿ (z). Jak je patrno z příkladů, tato hláska buď vymizela nebo se změnila v -ㅂ, hrála roli při vývoji tvoření dnešního tvaru slovesného základu (-와, -워) u nepravidelných sloves s kmenem na -p, jako např. 곱다> 고와, 춥다> 추워. U kvalitativních sloves této skupiny byl dnešní tvar participia (adjektiva) -운 odvozen z tvaru 곱-다> 고-운. Tato změna ㅸ na ㅗ/ㅜ se nerealizovala vždy přímo, ale často přes polosamohlásku -w: 바> 와, 버> 워, ㅸ> 외, 뵈> 귀. Dále se grafém objevuje též ve spojení ㅿ a ㅸ + samohláska, zvláště u některých sloves dnes s kmenem -ㅅ, např. 웃다 smát se: 웃ᄇᆞ니> 웃으니.

Příklady: 수ㅸ> lehce, snadno (수이, 쉽게, 쉽다); 시ㅸ> 새우 kreveta; 셔ᄒᆞᆯ> 셔을> 서울 hlavní město; 대범> 대범 velký tygr; 대밡> 대밭 bambusové pole, háj; 어드ᄒᆞᆫ> 어두운 (어둡다) temný; 고ᄒᆞᆫ> 고운 (곱다) hezký, 고바> 고와 (SZ); 더버> 더워 (덥다, SZ) být teplý; ᄃᆞㅸ> ᄃᆞ외> 되 (< 되다 stát se);

klasicka-korejstina-14 | 06. 08. 2013 16:50

내 겨지비 고보미 사ᄅᆞᆷ 듕에도 ᄠᅡᆨ 업스니 (내 계집이 고움이 사람 중에도 짝 없으니 Krása mé ženy nemá mezi lidmi obdoby).

V některých nářečích zůstala některá rezidua této hlásky v odlišné nespisovné výslovnosti dodnes, např. u slova kreveta místo 새우 lze nalézt též 새비, 새오, 생우.

ㆆ (x): Předpokládá se, že výslovnost intenzivy ㆆ (zadopatrová frikativa) se odlišovala od grafémů ㅎ a ㅎ, nejblíže byla zřejmě blízká výslovnosti ㅋ. Neobjevuje se v pozici finály. V textech je dochováno jen několik případů jejího užití ve spojení s ㅕ a ㅣ: ᄒᆞᆫᆫ다 (> 켜다) 1. táhnout > řezat, zapalovat; 2.(불)ᄒᆞᆫᆫ다> 혀다 zapalovat (oheň); 니르ᄒᆞᆫᆫ> 이르켜 (이르키다 SZ) vyvolat; 도ᄅᆞᆫᆫ> 도ᄅᆞ혀> 도리어 naopak. V některých nářečích se ㆆ změnilo v ㅎ. Už v polovině 15. stol. se ㆆ objevuje zřídka, na konci století definitivně mizí.

V nejstarších textech se objevují též spojeni oo a ㅥ (nn), která navenek budí dojem intenzivních grafémů. Jde však pouze o jev vzniklý stažením některých tvarů slov. Např. u tvaru ᄋᆞᆫᆫ nejde o spřežku oo, ale o spojení dvou grafémů ㅇ, označujících formálně slabiky začínající samohláskou: ᄒᆞ+ᄋᆞᆫᆫ< ᄒᆞ이여, tj. SZ tvaru faktitiva (kauzativa) slovesa ᄒᆞ이여(v důsledku elize ㅣ) – „učinit, způsobit, aby někdo něco učinil“. Podobné vysvětlení platí i pro zdánlivou spřežku nn ve slově ᄃᆞᄂᆞᆫᆫ니라. Ani zde nejde o „intenzivu“, nýbrž o stažený tvar slovesa 닿-다. Zde elizí ㅎ a regresivní asimilací konc. participia -은 (닿은) vznikl stažený tvar ᄃᆞᄂᆞᆫᆫ니라.

I.1.7.4. 17. století – období novokorejštiny

V 17. století vstupuje vývoj korejského jazyka do období novodobé korejštiny (근대어, 근대국어), trvajícího téměř 300 let až do konce 19. století. Po imdžinské válce a válce s Mandžuy (*pjŏngdža* horan 丙子胡亂, 1636) dochází na poloostrově k mnoha společenským a ekonomickým změnám a reformám, rozvoji měst a městské kultury. Vedle privilegované vrstvy aristokracie se na kulturním rozvoji země stále více začínají podílet také střední i prosté vrstvy obyvatel, včetně žen a anonymních autorů. Roste obliba poezie, zvl. forem *sidžo* a *kasa*, rozvíjí se žánr *sosŏl* aj. a s tím i vyšší gramotnost. To poskytuje mnoho materiálu pro sledování dalšího vývoje jazyka a způsobu psaní. Ve vyšších kruzích však i nadále převládá užívání *hanmunu* a ze strany státu nejsou činěna žádná centrální opatření pro vytvoření normy pravopisu, odpovídající rychle se měnícímu jazyku. V důsledku toho je pravopis značně neustálený a občas i chaotický, což je ještě násobeno ručním opisováním a vlivem nářečí různých oblastí.

V průběhu 17. stol. definitivně mizí z písma grafém ㆁ a užívá se pouze grafému ㅇ. U otevřených slabik začínajících samohláskou má ㅇ nulovou výslovnost, v pozici finály se realizuje jako velární -ng. V písmu se též ome-

zuje počet původních finálních implozivních souhlásek, tj. ㄱ, ㅇ, ㄷ, ㄴ, ㅂ, ㅁ, ㅅ, ㄹ z 8 na 7, Už dříve se totiž finální souhlásky ㄷ a ㅅ často zaměňovaly, protože při implozivní výslovnosti se obě hlásky realizovaly stejně jako ㄷ, Tak bylo ㅅ postupně i v písmu nahrazeno v této pozici za ㄷ. Dále pokračovalo v jazyce dotváření systému aspirát a intenziv, což se projevovalo postupně a nedůsledně i v pravopise. Např. 곳> 꽃> 꽃> (꽃) květ; 불> 폴 (> 팔) paže; 갈> 칼 (nůž).

Poprvé se v textu literárních děl objevila vedle nominativní koncovky -i (-이) také nová koncovka -ga (-가), a to u jmen zakončených samohláskou. V románu Kim Mandžunga Putování paní Sa na jih (*Sassi namdžonggi* 謝氏南征記) byla užita poprvé v několika případech vedle nominativu -*i*. Postupně se trvale tato koncovka začlenila do systému pádových koncovek.

I.1.7.5. 18. století

V průběhu tohoto století byl v postatě dovršen proces palatalizace (구개음화, „měkčení“). Jde obecně o jev, kdy při spojení některých souhlásek se v důsledku následujícího *i* nebo polovokálu *j* mění místo artikulace, a tím i výslovnosti dané souhlásky. Např. v češtině se to týká alveodentálních (zubodásňových) souhlásek t a d, které se změní na palatální (předopatrové) ť a ď (kost – kosti, rod – rodina).

Palatalizace v korejštině se objevuje především při spojení souhlásek t a tch s i nebo s jotovanými samohláskami, tvořenými polovokálem j. V takovém případě se výslovnost slabiky (nikoliv pravopis) mění následovně: ㄷ > ㅈ, ㅌ > ㅊ. Týká se to těchto spojení: 뎌, 됴, 듀, 뎨, 디 a 텨, 툐, 톄. Například: 던답 (젼답 suchá a zavlažovaná pole); 디구 (지구 zeměkoule); 디다 (지다 nést); 가듕(가즁 v rodině); 오디못ᄒᆞ다 (오지 못하다) nepřijít; 텬디 (쳔지 nebesa a země); 뎨자 (졔자 žák); 텬디 (쳔지 nebe a země); 톄재 (체재 forma, formát, styl). V závorkách je uvedená palatalizovaná výslovnost, která se v řeči užívala, ale v písmu zatím tato reforma nebyla provedena.)

Postupně se proces palatalizace prosazoval i v pravopise a t, tch (ㄷ, ㅌ) se začalo psát jako č, čch (ㅈ, ㅊ). Nicméně v případě následující jotované samohlásky se její pravopis rovněž zprvu neměnil (např. 뎡거쟝> 졍거쟝). 티다 (치다 tlouci). Teprve postupně docházelo ke ztrátě jotace a současnému pravopisu, tj. 정거장, 치다. V některých jihokorejských nářečích se jev palatalizace částečně projevil ve výslovnosti dokonce v případě souhlásek ㄱ a ㅋ: k> č, kch> čch (srov. v češtině babička babičce). Např. 길> 질 cesta, 기름> 지름 olej, 키> 치 postava. Řídce se projevila palatalizace dokonce ve změně ㅎ > ㅅ: 형> 셩 starší bratr. Protože v celostátním měřítku nebyl tento trend dokončen, ale přerušen, v pozdějších pravidlech pravopisu nebyl kodifikován. V některých nářečích však jsou jeho rezidua dodnes patrná.

Palatalizace se šířila ve výslovnosti z jižních nářečí od 17. stol. a v 18. a 19. stol. zasáhla téměř celou zemi s výjimkou severozápadního nářečí.

klasicka-korejstina-14 | 06. 08. 2013 16:50

V písmu se však konzervativně – bez ohledu na faktickou výslovnost – udržoval starý pravopis převážně až do počátku 20 století. Dokládá to např. *Korean-English Dictionary* 韓英大字典 J. S. Galea (Third Edition, Seoul 1927), např. „뎡거쟝 停車場 (머믈) (수례) (마당) A Railway Station." Rovněž ještě v práci A. Eckhardta *Grammatik der koreanischen Sprache*. Studienausgabe), Heidelberg, 1923 jsou běžně užívány mnohé archaické příklady pravopisu.

Další významná změna se týkala samohlásky „dolní a" (·). Ta se v první slabice slova měnila ve výslovnosti na ㅏ, ale v písmu grafém ㆍ„ · " přetrvává až do počátku 20. století. Objevuje se však nedůsledně i tendence psát hlásku „ · " jako ㅏ. Také výslovnost samohlásky ㅣ se mění. V 1. slabice se vyslovuje zpravidla jako ㅐ, ve 2. slabice jako ㅢ, později též jako ㅣ. V písmu však grafém přetrvával až do počátku 20. stol.: 쉼 (샘) pramen, 므듸> 마듸 > 마디 1. článek stvolu bambusu, 2. numerativ pro slova.

Postupně byl dokončen ve výslovnosti též proces monoftongizace dvojhlásek ㅐ, ㅔ, ㅚ, ㅟ.

Vliv učení sirhak

I když po dvou ničivých válkách v 17. stol. byly vládou postupně omezovány styky s cizinci (tzv. politika izolace) trvající až do 2. poloviny 19. stol., přesto se postupně dostávaly na poloostrov zejména z Číny za mandžuské dynastie Qing (清, 1644–1911) nové poznatky o světě. Učení zvané sirhak (Hnutí za praktické vědy, sirhak 實學) se rozvíjelo jako jedno z opozičních hnutí progresívních učenců v pozdním období I (od 17. stol. až do první pol. 19. stol.). Cílem těchto myslitelů bylo vědecké poznání reality a uplatnění získaných poznatků v praktické činnosti, směřující k nápravě nedostatků ve společnosti. Dali novou náplň konfuciánskému termínu *„silsa kusi"* (實事求是 – „dojít k podstatě věcí a jevů na základě konkrétního zkoumání skutečnosti") a byli rovněž ovlivněni čínskou školou „kritiky textů" (*gaozhengxue* 考證學), poznatky o evropské vědě, křesťanství aj. Byli to učenci – encyklopedisté, kteří sice vycházeli z konfucianismu, ale usilovali o četné pozitivní reformy v různých oblastech života (včetně přebírání užitečných poznatků a zkušeností ze zahraničí). Zkoumání reality je přivedlo k většímu zájmu o problémy vlastní země, Koreje, a mnozí z nich se aspoň okrajově zabývali též korejským jazykem a písmem, i když nadále psali výhradně v *hanmunu*. Zájmem o vědecké poznání vlastní země tak fakticky začali vytvářet základy domácí koreanistiky (Čosŏnhak 朝鮮學). Součástí hnutí jsou i silné tendence osvícenské a posilování národního cítění. Hlavní představitelé tohoto proudu byli I Sugwang, Ju Hjŏngwŏn, I Ik, Hong Täjong, Pak Čiwŏn, Pak Čega a Čŏng Jagjong.

I když bádání o korejském jazyce zůstávala relativně na okraji jejich zájmů, přesto se dochovalo mnoho děl a studií i z této oblasti. Nadále se roz-

víjela zvláště bádání o fonetice a grafemických systémech, ale vesměs šlo o neokonfuciánské interpretace vztahu písma ke kosmologickým čínským koncepcím. Významným badatelem byl Sin Kjŏngdžun.

Sin Kjŏngdžun (申景濬, 1781–?), který shrnul historii korejského čtení čínských znaků a sestavil korejský fonetický systém do přehledných tabulek ve spise Výklad korejského hláskového písma (*Hunmin čŏngŭm unhä*, 訓民正音韻解, 1750). Podává zde klasifikaci hlásek, způsob artikulace, výklad k pravopisu intenziv a slabičných finál aj. Nezávisle – ještě před pozdějším objevením textu *Hunmin čŏngŭm Härjebon* – dospěl k závěru, že nové souhláskové grafémy znázorňují místo artikulace. Práce Sin Kjŏngdžuna a dalších jazykovědců se soustřeďovaly spíše na bádání o čínském písmu a možnostech přepisu znaků korejskou abecedou, nikoliv však na aktivní snahu o prosazení písma do obecného užívání a hlubším zkoumáním vývoje a současného stavu lexika a gramatiky svého mateřského jazyka. Samozřejmě, že jeho dílo i práce jemu podobných učenců byly psány výhradně v *hanmunu*, neboť byly pouze vedlejším produktem bádání o čínském písmu.

Korejští konfuciáni v období I sestavovali po čínském způsobu rozsáhlé encyklopedie a některé z nich byly i později přetiskovány. Mezi ně patří rozsáhlé dílo Kwŏn Munhäa (權文海, 1534–1591), žáka I Tchögjeho, který na konci 16. stol. vytvořil Drahocenný rýmovník Velkého východu (*Tädong unbugunok* 大東韻府群玉). Hesla řazená do tematických okruhů obsahují mnoho dat týkajících se historie Koreje, národopisu, ukázky z jazyka Silly, slangové výrazy a navíc též seznam 164 dříve vydaných knih (z nichž mnohé byly později ve válce nenávratně ztraceny). Tiskem byla encyklopedie vydána ve 20 svazcích teprve v roce 1798.

I.1.7.6. 19. a počátek 20. století – první etapa vývoje moderní korejštiny

V tomto období hlubokého rozkladu starého feudálního zřízení procházela Korea mnoha změnami a byla vystavena velkým otřesům. Vedle tíživé situace bezzemků, povstání Hong Kjŏngnäa (洪景來, 1780–1812) v r. 1812 či perzekucí křesťanských misionářů pronikajících tajně do země a pronásledování prvních korejských křesťanů to bylo hlavně další zesílení „politiky izolace“. Prosazoval ji zejména konzervativní princ-regent Täwŏngun, který r. 1864 nastoupil do čela země za nezletilého krále Kodžonga (vládl 1864–1907). Täwŏngunův odpor proti pronikání zahraničních vlivů do Koreje pregnantně vyjadřují hesla jako 쇄국이양 (鎖國異壤 izolovat zemi, odmítnout styky s cizinou) a 척화척왜 (斥和斥倭 odmítnout smír, odmítnout styky s Japonskem). Část progresivní inteligence však už v té době prosazovala naopak změnu politiky, vyjádřené hesly jako 개국 (開國 otevření země), 내수외학 (內需外學 obrození vnitřních sil pomocí vědění z ciziny).

klasicka-korejstina-14 | 06. 08. 2013 16:50

Dlouhodobé snahy velmocí o otevření země (zčásti provázené i vojenským nátlakem a válečnými střety) skončily nakonec úspěchem. Úsilí Japonska, dalších evropských velmocí a USA o prolomení izolace a navázání obchodních a politických styků s Koreou nakonec skončilo podpisem smluv podle mezinárodních právních uzancí nejdříve s Japonskem (1876) a USA (1882), později též s dalšími zeměmi (Čína, Rusko, Anglie, Francie, Rakousko-Uhersko aj.). Korejské království Čosŏn se tak konečně otevřelo světu.

Přímé kontakty se zahraničím a příliv nových poznatků o situaci ve vyspělých zemích Západu či v Japonsku v 2. polovině 19. stol. byly jedním z faktorů, jež vyvolaly mobilizaci progresivních vnitřních sil, včetně části jangbanů, konfuciánských učenců a také některých příslušníků inteligence vyrostlé z vrstvy „středního stavu“ *čungin* (中人). Současně rostlo i vlastenecké cítění a národní uvědomění. Cílem této vrstvy obyvatel bylo osvojit si moderní poznatky (mnohdy též využitím zkušeností Japonska a Číny), vybudovat novodobý stát a zajistit jeho nezávislost.

Hlasatelem nejprogresivnějších idejí se stávají mluvčí ovlivnění filozofií evropského osvícenství, kteří viděli jedinou možnost záchrany národní suverenity (a po anexi v r. 1910 její znovuzískání) především v urychleném kulturním povznesení celého národa. Bez toho prý není možné si osvojit poznatky novodobého myšlení, vědy a techniky po vzoru Západu, příp. využít přitom i zkušeností Japonska

Představitelé korejského osvícenství navázali zčásti na ideje raného korejského osvícenství a zárodky nacionalismu některých představitelů hnutí sirhak v 17.–19. stol. Avšak hlavním zdrojem se pro zastánce modernizace země staly ideje západní filozofie, politologie a dalších společenských věd. Na přelomu 19. a 20. stol. se hojně užíval pro tyto cíle termín 계몽운동 (啓蒙 運動) – osvícenské hnutí, spojovaný především se vzděláním, gramotností a osvětou.

Pozn.: Galeův slovník z r.1897 uvádí heslo 계몽 jako ability; natural talents.) Z japonštiny byl převzat termín 문명개화 (文明開化, *bunmai kaika*), spojovaný především s novodobými politickými, společenskými a ekonomickými reformami.

Pozn.: Mun Sejŏngův výkladový slovník z r. 1937 vysvětluje spojení 개화기 jako „období rozkvětu a intelektu člověka“. Do Koreje tato terminologie pronikala především z Číny a Japonska, kde v průběhu reforem byla hojně používána o desítky let dříve.

Postupně se do podpory reforem zapojovaly širší vrstvy obyvatel a zvl. mládež. Nejrozsáhlejší reformy (zčásti skrytě prosazované Japonci) byly vyhlášeny v roce *kabo* (1894). Byly provedeny četné radikální změny nejen v oblasti státní správy, ekonomiky, financí v duchu západního kapitalistického

systému, ale také ve sféře školské, sociální (včetně uznání lidských práv) aj. Byly odstraněny stavovské rozdíly mezi obyvateli, odstraněny pozůstatky otroctví, zakázán prodej osob a dětí i sňatky nezletilých dětí. Zrušen byl tradiční systém konfuciánského školství a zkoušky *kwagŏ*. Přestože mnohé reformy byly nutné pro další rozvoj země, fakt, že byly připraveny a později i mnohdy zneužívány Japonci, vyvolaly u části obyvatel odpor. Protijaponské nálady rozjitřila rovněž brutální vražda královny Min (manželky krále Kodžonga), kterou Japonci zabili a vzápětí pohřbili v zahradě královského paláce Kjŏngbokkung (říjen 1895). Další vývoj v Koreji a mezinárodní situace na Dálném východě, zvl. rolnické povstání zastánců hnutí Tonghaků (1894–5), vítězství Japonska v čínsko-japonské a rusko-japonské válce, umožnil Japonsku v r. 1905 vyhlásit nad Koreou protektorát a v r. 1910 přinutit korejskou vládu podepsat anekční smlouvu o připojení Koreje k Japonskému císařství.

Za těchto okolností rostla aktivita vlastenecky založených přívrženců osvícenského hnutí v rozvíjení kulturně-vzdělávací a národně-buditelské činnosti, a tím posilování vlasti a její suverenity. Koncem 90. let byla v čele tohoto úsilí Společnost nezávislosti (독립협회 獨立協會, 1896–99), která svými činnostmi do jisté míry suplovala legální politickou stranu. Na její návrh povýšil král Kodžong zemi v r. 1897 na Císařství Velké Koreje (대한제국 大韓帝國) jako znak rovnosti se sousedními velmocemi. Společnost vydávala politicky a osvětově zaměřené Noviny nezávislosti (독립신문 獨立新聞), tištěné výhradně korejskou abecedou a přinášející zprávy z domova i ze zahraničí, včetně přílohy v angličtině. Členové Společnosti prosazovali požadavky demokratických práv a svobod a uvažovali dokonce o možnosti zavést v zemi konstituční monarchii.

Další rozvoj jazykovědy

Ideje učení sirhak ovlivnily též některé učence zabývající se problémy jazyka a písma.

Nejuznávanějším jazykovědcem z období před vznikem moderní lingvistiky byl Ju Hŭi (柳僖, 1773–1837). Byl to učenec-encyklopedista, zabývající se mnoha disciplínami, jako astronomií, zeměpisem, botanikou, zoologií aj. Jeho rukopisné dílo (kolem 60 prací) nazvané *Tchongmun* (通文) se před vytištěním ztratilo a zachoval se pouze zlomek, a to právě jeho nejcennější spis – Popis abecedy *ŏnmun* (*Ŏnnmundži* 諺文志, 1824). Jeho původní rukopis byl zničen během korejské války (1950–53), ale naštěstí se zachovala jedna kopie. Ta byla poprvé vydána tiskem až v r. 1937 jako příloha k časopisu Hangŭl. Dílo je věnováno výhradně korejštině a autor v něm kriticky shrnuje názory svých předchůdců, hlásá nutnost užívat korejské abecedy nejen k přepisu čínských znaků, ale i obecně jako komunikačního prostředku mateřského jazyka místo klasické čínštiny. Ukazuje též na možnosti abecedy

klasicka-korejstina-14 | 06. 08. 2013 16:50

k transkripci slov jiných jazyků. Doporučuje sjednotit psaní intenziv spřežkami ze stejných grafémů (ㄱㄱ, ㄷㄷ...), popisuje jevy palatalizace. Původ korejských grafémů však hledá v mongolském písmu. Ju Hŭi se dokonce pokusil o výpočet možných kombinací v té době užívaných korejských grafémů do slabik a dospěl k počtu 10 250 slabik.

Také vrcholný představitel proudu sirhak Čŏng Jagjong (丁若鏞, 1762–1836) se ve svých pracích dotýká částečně jazykovědy. Cenné jsou jeho Poznámky k správnému chápání slov (*Aŏngakpi* 雅言覺非). Zabývá se otázkami fonetiky, *idu*, korejského písma, výkladu přísloví, onomastiky aj. Klasifikuje slovní zásobu podle denotátů do skupin (např. příroda, zvířata, rostliny, místní jména, osoby, názvy zemí apod.). Všímá si také problémů sémantiky, etymologie, znaků vytvořených v Koreji a pokouší se o lexikálně-gramatickou klasifikaci slov. Dělí slova na *silsa* (實辭 – slova mající reálný význam) a na *hŏsa* (虛辭 – prázdná slova, která mají pouze význam gramatický). Podle uváděných příkladů připomíná jeho podrozdělení slov na *silsa* klasifikaci na jména, slovesa dějová a slovesa kvalitativní, zatímco termínem *hŏsa* naopak označuje různé afixy a koncovky.

Hlavní změny v pravopisu a výslovnosti

V průběhu 19. století se už psaný jazyk dotvářel do podoby moderní korejštiny. Konečně se i v písmu postupně začaly fixovat některé hláskoslovné změny, které probíhaly sice po staletí, ale realizovaly se pouze ve výslovnosti, v mluvené řeči. Převážně se to týkalo takových jevů jako vokálová harmonie, ztráta jotace, přepis intenzivních souhlásek apod.

Vokálová harmonie byla už v průběhu minulých staletí stále více porušována vzhledem k vymizení samohlásky „ᆞ„ᆝ z mluvené řeči, kde se její výslovnost postupně měnila na ㅏ, příp. ㅡ, ㅜ. Nesporně k tomu přispěl i fakt, že ve slovní zásobě korejštiny výrazně stoupal podíl z čínštiny převzatých slov, u nichž pravidla vokální harmonie neexistovala. Škála alomorfních pádových koncovek diferencovaných podle vokálové harmonie se v období novokorejštiny užívala stále méně striktně, až se nakonec omezila na dnešní stav. Srov. koncovky akuzativu, jehož základem bylo ㄹ: -을/를 (kladné), 을/를 (záporné). Dnes jsou zachovány pouze obě záporné formy, které se připojují v závislosti na zakončení kmene (zavřený/otevřený) bez ohledu na harmonii vokálů, např.: 손을 ruku, 바다를 moře (dříve 손을, 바다를). Totéž se projevovalo u jiných pádových koncovek, ale výrazně též při tvoření min. kmene, který vznikl ze SZ a stažením tvaru slovesa 이시다 (dnešní 있다). Min. kmen se dříve vyjadřoval celou řadou přípon v závislosti na vokálové harmonii, např.: 아잇, 어잇, 야잇, 애잇, 잇, 엣, 앳, 얫 aj. (Srov. dnešní 았/었/였.) K porušování pravidel vokálové harmonie docházelo v 19. stol. velmi často. Přitom je patrný častější výskyt „záporných“ samohlásek: 하

klasicka-korejstina-14 | 06. 08. 2013 16:50

늘> 하늘 nebe, 마을> 마을 vesnice, 가온ᄃᆡ> 가운데 uprostřed; 알어보기> 알아보기.

Ztráta jotace.

Ve středokorejštině a zpočátku i v novokorejštině byl velmi častý výskyt jotovaných samohlásek po četných souhláskách, kde to podle současných pravidel pravopisu není možné anebo to je krajně omezené. I zde způsob zápisu reagoval často opožděně za vývojem jazyka. Psaní jotovaných, zvl. po ㅅ, ㅈ, ㅊ, ㄷ, ㅌ, se udrželo až do počátku 20. stol., resp. do zavedení nového pravopisu v r. 1933, i když jejich výslovnost se postupně měnila už dříve. Např.: 세계> 세계 svět, 불샹ᄒᆞ다 > 불상하다 být nešťastný, 슝샹ᄒᆞ다> 숭상하다 respektovat, oceňovat, 즁국> 중국 Čína, 청국> 청국 stát Qing, 졍셰> 정세 politická situace, 쳔즁> 천중 mezi nebem, 죵> 종 otrok, 쟝슈> 장수 bohatýr, 텽파에> 청파에> 청파에 v modravých vlnách, 론셜> 논설 úvodník, 졍부> 정부 vláda, 올졔> 올 제 když přijde. Pravopis byl natolik neustálený a chaotický, že např. v jedné větě bylo totéž slovo (zde dokonce název vlastního státu) psáno odlišně: „…됴션 졍부와 죠션인민…“ korejská vláda a korejský lid (독립신문).

V moderní korejštině se jotované hlásky vyskytují po souhláskách ㄱ,ㅂ především v sinokorejských slovech (경제, 병원), avšak u korejských slov po ㄱ,ㅂ jen omezeně: 벼 rýže, 뼈 kost (příp. v odvozených složeninách), 겨드랑이 podpaží aj. V případě ㅅ,ㅈ,ㅊ je to vlastně až důsledek stahování (-i + ŏ > jŏ), např. u SZ: 하시었다> 하셨다 dělal (honor.), 치었다> 쳤다 tloukl, 가지어> 가져 mít (SZ), 여기었다> 여겼다 považovat (za).

K dalším změnám dochází po retných souhláskách. Samohlásky ㅡ a ㅟ se po retnicích ㅁ, ㅂ, ㅍ mění v ㅜ: Např.: 믈> 물 voda, 플> 풀 tráva, 뷔다> 비다 být prázdný; Změna ㅢ po ㄱ,ㅋ,ㅅ v ㅣ byla sice v mluveném jazyce provedena už dříve, ale pravopis ji zatím plně nerespektoval: 긔약> 기약 lhůta, 자긔> 자기 sám, 긔어히> 기어이 určitě, nepochybně, 여긔> 여기 zde, 킈> 키 postava, 싀골> 시골 venkov.

Způsob psaní jednotlivých slov a gramatických prostředků je však i nadále v mnohém poplatný tradicím a převažuje zde pravopis fonetický místo morfologicko-fonologického. Některé pádové koncovky zachovávají archaický pravopis, např. dativ (-의게> -에게). Fonetický pravopis se projevuje také častým přesunem finální hlásky do následující slabiky: 만히> 많이 (mnoho), 죠흔> 좋은; 식히다> 시키다; 차저> 찾어> (hledat, SZ), příp. se některý grafém finály vypustí (업고> 없고), 갑, 갑슨> 값은 (cena), 적어노코> 적어 놓고 (zapsat a…), 잇ᄂᆞᆫ> 있는 (jsoucí). Při tvoření slovesného základu je mnohdy porušován princip vokální harmonie (차저> 찾어> (찾아 hledat, SZ). Také při psaní intenzivních souhlásek (ㄲ, ㄸ, ㅃ, ㅆ, ㅉ) se konzervativně stále zachovává přepis spřežkami z různých dvou až grafémů: 긋> 끝 (konec); -씌> -께 (zdvoř. dativ. konc.) ; -씌셔> honorif.; 또> 또 (a nadto,

klasicka-korejstina-14 | 06. 08. 2013 16:50

navíc); 뿐> 뿐 (pouze, jen). I když hláska „dolní a“ z výslovnosti dávno vymizela, je i nadále užívána (사ᄅᆞᆷ>사람; ᄒᆞ다, ᄒᆞᄂᆞᆫ> 하다, 하는).

V textech se objevují také hovorová spojení, vznikající nejčastěji stahováním, např.: 위ᄒᆞᆯ게> 위ᄒᆞᆯ 것이, např. ᄒᆞᆯ게> 할 것이; 그걸> 그 것을 aj. Na konci vět se místo dnes běžné konstrukce -는 것이다 užívá zpravidla starší formy -ᄂᆞᆫ지라 s pomocným substantivem -지- a tvarem spony (이)라.

Značný chaos, který kvůli konzervativnějšímu způsobu psaní proti faktické výslovnosti, nářeční rozrůzněnosti apod. panoval až do počátku 20. století, se pokusili systémově a radikálně řešit až tvůrci pravopisu z roku 1933.

Přepis cizích vlastních jmen

Rostoucí kontakty se zahraničím, rozvoj publicistiky i překlady zahraniční literatury na přelomu 19. a 20. stol. vyvolaly také nutnost přepisu cizích vlastních jmen (propria) do korejštiny. Zejména se to týkalo vlastních jmen místních a jmen osob. Zpočátku bylo pro přepis těchto jmen využíváno především transkripce takových slov ve formě ustálené v Číně a Japonsku, tj. využitím čínských znaků v přepisu do korejštiny. Přepis nebyl nijak regulován, a proto se vyskytují různé varianty u téhož slova. Pro lepší představu uvádíme několik příkladů z Galeova slovníku a excerpcí z tisku a prvních děl *sin sosŏl*.

구쥬(歐洲), 구라파(歐羅巴), 유로파 Evropa, 이프리가(쥬) (světadíl) Afrika, 아세아(쥬) (světadíl) Asie, 미국(米國) Amerika, 북미쥬합즁국 (北米洲合中國) Spojené státy severoamerické, 즁국(中國) Čína (zřídka 지나); 아라사, 노소아, 로셔아, 로국(露國) Rusko, 법국(法國) Francie (též 불란셔), 덕국(德國), 일이만, 독일 Německo, 셔셔(西署) Švýcarsko, 화란(和蘭) Holandsko, 파란(波瀾) Polsko, 애급 Egypt, 이태리 Italie, 비률빈 Filipíny, 월남 Vietnam, 사파달 Sparta, 화사동 Washington, 해삼위 Vladivostok, 비사맥 Bismarck, 나파론 Napoleon, 피득대제 Petr Veliký apod.

klasicka-korejstina-14 | 06. 08. 2013 16:50

II. Stručný přehled vývoje gramatického systému (polovina 15. stol. – počátek 20. století)

Vladimír Pucek

Při analýze a popisu vývoje středověkého a novověkého gramatického systému lze aplikovat přístup, třídění a lingvistickou terminologii analogicky se současnými studiemi a normou dnešní spisovné korejštiny. Z pedagogických důvodů uvádíme *ad hoc* nejdůležitější lingvistické termíny v korejštině, i když se často liší u jednotlivých autorů jak v KR, tak v KLDR, mj. též díky snahám o purifikaci a nahrazování starších sinokorejských termínů novotvary v korejštině. Výklad je doplněn zčásti stručnými příklady ze starých textů, jiné doklady lze nalézt při četbě textů v následujících kapitolách, příp. v korejských výkladových slovnících, např. 우리만 큰사전 4 (옛말과 이두), 어문각, 1992), 劉昌惇 (유창돈): 李朝語辭典 (이조어사전), 연세대학교출판사, 1971 aj.

II.1. Morfologie

II.1.1. Slovo a jeho morfologická struktura

Morfologie (형태론) je nauka o jednotlivých částech slova a jejich lexikálních či gramatických významech. Tak se vydělují morfémy (형태소, 형태부), které mají buď samostatný lexikální význam (autosémantické, lexikální morfémy) a morfémy s jasnou gramatickou funkcí (문법 형태소, ve starších gramatikách tzv. 허사 – "prázdná slova").

Slovním základem, který má lexikální význam, je **kořen** (어근, 말뿌리). Od něho se odvozují dalšími prostředky různé tvary slova. Jsou to především **afixy** (접사, 덧붙이), tj. předpony (prefixy, 접두사, 앞붙이) a přípony (sufixy, 뒷붙이). Mohou mít jak význam gramatický, tak lexikální. Tímto způsobem se vytváří **kmen slova** (어간, 줄기, stem). Lexikálním významem těchto afixů se zabývá především lexikologie (어휘론).

Některé sufixy mají čistě gramatický význam a funkci. V korejštině jako aglutinačním jazyce jsou často řazeny (zvl. u sloves) za sebou v přesně určeném pořadí. Pro tyto kmenotvorné gramatické prostředky se v korejských

klasicka-korejstina-14 | 06. 08. 2013 16:50

gramatikách užívá často termín 선어말 어미 (prepoziční koncovky, resp. kmenotvorné přípony, dosl. „před-koncovky“, pre-final endings). Mezi základní „před-koncovky“ patří následující tvary:

a) Vyjádření plurálu u substantiv a zájmen.
b) U sloves časové sufixy pro čas minulý, předminulý, budoucí, resp. potenciál.
c) Honorifikační sufixy.
d) Sufixy pro vyjádření slovesného rodu (pasivum, faktitivum).
e) Transformační morfémy k odvozování podstat. jmen slovesných
f) Koncovky participia

Koncovky slovesné (어미, final endings) jsou dvojího typu:

a) Koncovky ukončeného tvaru predikátu (종결어미, finitní koncovky, terminative endings). Vzhledem ke slovosledu korejštiny tyto koncovky ukončují tvar slovesa ve větě jednoduché nebo v souvětí. Složitý systém tohoto tvaru predikátu navíc vyjadřuje současně slovesný způsob (tj. výpovědní typ věty) a navíc také bohatý systém honorifikační.

b) Koncovky neukončeného tvaru predikátu (비종결어미, 연결어미, conjunctive endings). Slouží ke spojování vět v souvětí souřadném i podřadném nebo spojování rozvinutých větných členů. V mnohém případě fungují jako české spojky (접속사), které v korejštině jako samostatný slovní druh neexistují. Koncovky se píší vždy dohromady s příslušným slovesem.

Pořadí jednotlivých gramatických morfémů ve slově je přesně definováno, liší se u jmen a sloves:

a) U jmen: 1. kořen, kmen, 2. sufix plurálu, 3. jmenná postpozice, 4. pádová koncovka, 5. příp. pomocná partikule.

b) U sloves: 1. kořen/kmen, 2. zdloužený kmen 3. sufix slovesného rodu (pasivum, faktitivum), 4. honorifikační sufixy, 5. časové sufixy, 6. konc. ukončeného/neukončeného přísudku.

Samozřejmě, že ne všechny tyto složky musí být nutně ve větě obsaženy. V následujících podkapitolách budou tyto gramatické morfémy podrobněji rozvedeny a doplněny příklady ze starších fází jejich vývoje. Další doklady lze nalézt v poznámkách k ukázkám literárních děl. Níže je přednostně podán výklad o hlavních jednotlivých gramat. morfémech obsažených ve slově.

II.1.1.1. Množné číslo substantiv a zájmen

Pojetí plurálu (복수) se upevňuje až v novější době, ale i ve starší korejštině bylo možno plurál vyjádřit u substantiv a zájmen obdobně jako dnes příponami -들 a -돌, výjimečně se najde i -덜, dále 네/내. 사름돌콰 하놀돌히 (석상) *Lidé a Nebesa*; 아히돌히 děti, 이 즘승들히 tato zvířata, 가마돌히 kotle (월인), 너희돌히 (너희들이) vy (plur. od *ty*); Jinou příponou množ. čísla

klasicka-korejstina-14 | 06. 08. 2013 16:50

je 내 (> 아자바님내씌 다 安否(안부) ᄒᆞᆸ고 (석상) *Vyřiďte pozdravy všem strýcům a tetám…*; 어마님내 뫼ᄉᆞᆸ고 누의님내 더브러 즉자히 (즉시) 나가니 *Matky zabloudily, a tak se ihned spolu se staršími sestrami vydaly na pochod.* (월인) 양반 외입징이덜도 (춘향전) *dokonce i jangbanští přivandrovalci…*

Zprvu se přípona plurálu užívala bez ohledu na vokálovou harmonii, později převládl tvar -들. Přípona -내 se užívala zvl. v hovorové řeči, později se změnila na 네.

II.1.1.2. Zdloužený kmen sloves

Kmenová samohláska (어간 모음) se vkládá někdy mezi souhláskou zakončený kmen slovesa a koncovku nebo příponu. V dnešní korejštině existuje fakticky jen jeden morfém s touto funkcí, tzv. zdloužený kmen), tj. -으- (먹으니까, 있으면 apod.). Dříve bylo takových samohlásek víc, jejich výběr se řídil rovněž podle vokálové harmonie. Uvádí se šest takových vokálů: ᄋᆞ/으, 오/우, 아/어, příp. ještě v jotované variantě 요/유, 야/여.

a) Kmenové samohlásky ᄋᆞ, resp. 으: 버믜 (범의)고기를 다 머그니라 (먹으니라). *Všechno maso tygra snědl.*

b) 오/우: bylo jich možno užít jak po souhláskových, tak i po samohláskových kmenech, výběr se opět řídil vokálovou harmonií. V kmenech končících na ᄋᆞ nebo 으 tyto samohlásky mizí a nahrazují se kmenovou samohláskou 오, resp. 우: ᄇᆞᅀᆞ> ᄇᆞ소 (tvar dnešního slovesa 부시다 rozbít); 깃브 > 깃부 (tvar dnešního slovesa 기쁘다). Končí-li kmen na 이, tyto kmenové samohlásky se díky asimilaci mění na jotované, tj. 요, resp. 유: 너기+우> 너규 (tvar slovesa 너기다> 녀기다> dnes 여기다 považovat za něco); 이시+우 > 이슈 (tvar slovesa 이시다> dnešní 있다); 뮈+우> 뮈유 (tvar arch. slovesa 뮈다, význam „pohybovat se“). 물 톤 자히 ᄂᆞ리시니이다 (용가) *Člověk, který jel na koni, sesedl.* ᄐᆞ다 nasednout na, jet na něčem (dnešní 타다); ᄐᆞ + participium ㄴ> 톤, záměna původní kmenové samohlásky ᆞ za samohlásku 오, tj. tvar 톤 místo 튼 (탄). Kmenové samohlásky ㅡ/ㅜ se objevují jen v dokladech z 15. století, poté mizí.

c) ㅏ/ㅓ, resp. ve spojení s ㅣ> ㅑ/ㅕ: Jde vlastně o dnešní konverbum ㅏ/ㅓ (slovesný základ, jedna ze spojovacích koncovek slovesných). V některých případech však místo své základní funkce spojovací sloužil tento morfém jen ke zdloužení kmene (obdoba dnešního „zdlouženého kmene“ 으). Mohl se připojovat k samohláskovým i souhláskovým kmenům, po kmenovém ㅣ se mění na ㅑ/ㅕ. Užíván byl jen omezeně, například před gramatickými morfémy 놀, 돈, 뇨, 니.

II.1.1.3. Časové sufixy

Prostředky k vyjádření času se u sloves vyvíjely výrazně od 15. století, a to nejdříve morfémy minulého času, postupně i vyjadřování času budoucího.

klasicka-korejstina-14 | 06. 08. 2013 16:50

II.1.1.3.1. Čas přítomný

Morfémy -니- a -리- zprvu vyjadřovaly konc. ukončeného přísudku, ale současně měly též funkci označovat čas. Morfém 니 vyjadřoval skutečnost, která se odehrála už dříve, morfém 리 naopak skutečnost, která se uskuteční později než čas promluvy. Z nich se postupně vyvinuly také základní morfémy pro tvary participií, a to ㄴ pro označení part. přítomného a ㄹ pro part. budoucí. Význam min. času měla též „před-koncovka" -더-, zatímco -거- vyjadřovala děj v budoucnosti. Postupně se tyto morfémy staly součástí ukonč. přísudku.

Především morfém ㄴ měl prvotně význam času přítomného (현재 시제), tj. děje probíhajícího v momentu promluvy (např. 오시ㄴ니라 přichází) nebo též skutečnost, která má nadčasovou a obecně platnou pravdu, zákonitost, zvyklost (tzv. gnómický prézens). Tento sufix se objevoval též ve variantě 나, zvl. ve spojení se slovesem 오다 k vyjádření děje probíhajícího v současnosti (도라오나늘 *protože se právě vrací* (두시). Další variantou byl tvar 노 (např. ve spojení s finit. koncovkami -노니, -노다, -노매라, -노소니 aj. Např: 가노매라 (*Právě*) *odchází.* (시조). 나시노소니 (*Zrovna*) *se objevuje.* (월석)

Obdobně se užívá též u sloves 잇다 (> 있다) být, existovat a 없다 nebýt: 그듸 아버니미 잇ㄴ닛가 對答(대답) ᄒᆞ디 잇ㄴ니이다. *Na dotaz, zda jeho otec ještě žije, odpověděl: „Žije".* ᄆᆞ슴 온 ᄒᆞᆫ 福(복)도 업ㄴ니 *V jeho nitru* (*mysli.* 마음) *nebylo ani žádné velké štěstí.* (월인천강지곡)

Postupně se ㄴ spojuje a splývá též s jinými formanty, až se vytvoří zcela nové přípony, např. ㄴ+니> 는> 는 (srov. dnešní konc. -는가, -는데, -는군 aj.) s významem děje probíhajícího v přítomnosti. V dalším vývoji se 는 při spojení s finitním -다 krácením změnilo v konc. -ㄴ다. Např. 눌 보리라 우러곰 온다 *Koho jsi chtěl spatřit, když jsi dokonce plačící přišel?* (월석 8:87); 어듸가 어든다 Kde jsi získal misku? (월석 7:8). ㄴ미 무로ᄃᆡ 무스글 얻는다. *Druzí se tázali: „A co jsi získal?"* (월인) 이제 ᄯᅩ 내 아ᄃᆞ를 ᄃᆞ려 가려ᄒᆞ니ᄃᆞ니. *Nyní navíc hodlám odejít v doprovodu svého syna* (석보) Předpokládá se, že formant -니 (zkrácený na -ㄴ) a formant -ㄴ (vzniklý zkrácením z -니) se etymologicky liší: -ㄴ (< -ㄴ) má vždy význam děje probíhajícího v přítomnosti, zatímco u -ㄴ (< -니) se tento význam aspektu neprojevuje. 님이신가 아니신가 *Je to můj milý, nebo není?* (사미인곡).

II.1.1.3.2. Čas minulý

Morfémy vyjadřující minulý čas (과거시제, préteritum) se dotvářely v 15. a počátkem 16. stol. Tento proces dokládají tehdejší první literární texty. Sufixy -앗, -엇, -얏, -였 vznikly spojením -아, -어, 야, 여 (pův. SZ) + složka ㅅ (odvozená ze slovesa 이시다, tj. dnešního 있다). Tak vznikly postupně tvary vyjadřující perfektum (과거완료) jako -애시, -얘시, -얬 -얫, -아시, 야시 aj. Např.: 님그미 나갯더니 *Vladař pravděpodobně odešel.* (룡가) 제 버디 주거

하늘해 갯다가 내려와... *Můj přítel zemřel a odešel na Nebesa, ale pak sestoupil (na Zem).* (석보); 버디> 벗이, 주거> 죽어, 하늘해> 하늘에, 갯다가 (가+잇다가)> 갔다가)ᄒᆞ얫도다 *Udělal to!* (두시) 竹林(죽림) 누엇더니 *Ulehl v bambusovém háji* (송강: 관동별곡).

V některých případech docházelo dokonce k elizi 이 z formantu -이시-: 새 별이 노파시니 *Nová hvězda byla vysoko.* (로걸) Vedle tvaru ᄒᆞ얏다 se vyskytoval též stažený tvar 햇다 (dnes 했다), kdy se složka 잇 připojila přímo ke kmeni ᄒᆞ. Tento morfém existoval už v *idu.*

Složka 아, 여, 야, 여 (tvar SZ) vyjadřuje minulost, zatímco složka 잇 (<이시다, tj pozdější 있다) přidávala navíc i význam trvání, nedokončenost děje. Toto spojení tedy vyjadřovalo proces a trvání děje v minulosti, tj. mělo také vidový význam, naznačovalo aspekt. Nicméně postupem doby se složka vidová oslabovala, až nakonec gramatický význam těchto sufixů sloužil především k vyjádření dokonavosti minulého děje.

I v současném jazyce mají sufixy 았/었/였 obecně význam min. času, ale ne vždy. Záleží to též na sémantickém charakteru slovesa, situaci, příp. přítomnosti některých příslovcí ve větě, naznačujících vidový význam. Často je tedy nutné chápat takovou větu z hlediska vidu jako nedokonavou, tj. jako ukončení děje a pokračování jeho stavu i nadále (완료지속).

-더

Již v 15. stol. se objevuje morfém -더- (příp. ve variantách -다-, -드-, -ᄃᆞ-). Zpočátku se vyskytoval před honorifikačním sufixem -시-, např. 네도 잇더신가 *I ty jsi tam byl?* (룡가) Později se jeho pozice ve slově zcela změnila a přesunul se až před finitní konc. slovesa a postupně se s ní spojil (ᄒᆞ더시니> ᄒᆞ시더니). Tento morfém zprvu vyjadřoval především fakt, že mluvčí (nebo dotazovaný) určitý fakt osobně viděl nebo zažil (srov. dnešní koncovky tzv. přímého svědectví 합디다, 합디까). Protože šlo o potvrzení určitého faktu z minulosti, nabyl tento sufix i význam min. času nebo spjatosti s minulostí.

일와ᄃᆞ니 *Vím, že to splnil* (관동별곡); 일오다 (>일우다> 이루다 dosáhnout, realizovat; 네도 이러ᄒᆞ다라 (*Přesvědčil jsem se, že*) *i ty jsi takový* (월석), 그딋 ᄯᆞ를 맛고져ᄒᆞ더이다 (석보) *Snažil jsem se na tom místě setkat s dcerou.* (듸>데 místo, 그듸> 그 데 na tom místě), 갓든다 *Vím* (*viděl jsem*), *že odešel.* (박통)

II.1.1.3.3. Čas budoucí

Dnešní sufix bud. času (미래시제, 미래시간토) ve tvaru -겠- se začal vyvíjet později než tvary min. času, hojněji se objevuje až v 고대소설 od 17. stol. Historicky je spjat s morfémem -거-, který vyjadřoval především modalitu (양태), tj. pravděpodobnost, možnost, přesvědčení, nutnost, snahu vykonat něco v budoucnosti apod. Vyskytoval se též ve variantách -긔-, -게- s význa-

klasicka-korejstina-14 | 06. 08. 2013 16:50

mem úmyslu, jistoty už ve středokorejštině. Např. 뎌의 목수믈 긋긔 ᄒᆞ거든 (v dnešní korejštině 저의 목숨을 끝나게 하면) *Jestliže učiní konec mého žití…* (월석); 세흘 뫼화 ᄒᆞᆫ게 ᄒᆞ샤 (셋을 모이여 함께 가게 하시여) *Shromážděte tři (osoby) a mějte je ke společnému odchodu* (-게 하다 = faktitivum), 법화.

Vztah k pozdějšímu -겠- má též starší tvar -게라: 아디 못게라 (알지 못하겠다) *To zřejmě) nebudu znát.* (박통사) Jiným tvarem s významem budoucnosti je též morfém -긧고-: 三寶(삼보)애 나아가 븐긧고 ᄇᆞ라노라 (삼보에 진출하여 붙게끔 바라노라) *Doufám, že se pustíte (do studia) a přimknete se (k učení) Tří drahoceností (buddhismu).* (석보) Společným rysem výše uvedených gramat. prostředků je „snaha přimět, nařídit, dovolit, umožnit v budoucnu něco učinit, vykonat“, má tedy blízko k současnému opisnému faktitivu (-게 하다, 하-도록), příp. sufixu -게 k odvozování adverbií od kvalit. sloves (아름답-게 krásně, 깊-게 hluboce), souvisí rovněž s konverbem 하-게(끔) ve větě výsledkové aj.

V případě morfému -겟 (> 겠) jsou zatím spory o původu ㅅ. Někteří badatelé se domnívají, že je to stejné jako v případě vývoje sufixu min. času, tj. že -앗, -엇, -얏, -였 vznikly spojením -아, -어, 야, 여 (pův. SZ) + složka ㅅ (odvozená ze slovesa 이시다, tedy dnešního 있다 být, existovat): -거+이시다> -겟> -겠. Jiní, např. 김영황 (2009, str. 233–235) tento názor nesdílejí a doporučují daný problém dále hlouběji zkoumat. 그 글도 못 일으것다 (못 읽겠다) *Ani tento text nebudu umět přečíst.* (춘향전). 지하에서 밋겟노라 *Uvěřím (tomu až) v Podsvětí.* (사씨)

II.1.1.4. Honorifikační systém

Vyjádření zdvořilosti je jednou z gramatických kategorií korejského jazyka, vyjadřující sociální vztahy. Jsou vyjádřeny specifickými prostředky. Systém honorifik v korejštině a japonštině je pokládán za jeden nejsložitějších. Ve středověké korejštině existovaly u sloves dva typy vyjadřování zdvořilosti gramatickými prostředky – zdvořilost vůči subjektu a zdvořilost vůči objektu.

a) Zdvořilost vůči subjektu

Zdvořilost vůči subjektu (임자/주체 존경, 임자/주체 존칭) vyjadřuje zdvořilost vůči podmětu děje nebo stavu. Stejně jako dnes byly základními sufixy zdvořilosti především -(으)시-, (으)샤. Uplatňovaly se pouze ve větách, kde byl podmět ve 2. nebo 3. osobě, zasluhující úctu. Např. 님그미 나갯더시니 *Vladař odešel.* 눈믈을 흘ᄅᆞ시니 *Roní slzy*. V 1. os. je užít nelze, protože mluvčí o sobě vždy mluví skromně. Výjimečně lze užít tohoto honorifika též o posvátných zvířatech nebo personifikovaných zvířatech v pohádkách, dále o božstvech apod. Tohoto sufixu nelze užít vůči dětem a osobám níže postaveným, jež podle mínění mluvčího vzhledem k jejich sociálnímu postavení nezasluhují respekt. Dalším morfémem vyjadřujícím zdvořilost vůči

subjektu byla koncovka VF -으이-, která měla též význam zdvořilosti vůči naslouchajícímu. Ta ovšem už v 16. stol. začala kolísat, často se zkracovala a její funkce zdvořilosti oslabovala. V důsledku toho se objevila tendence realizovat význam zdvořilosti jinak. Tak začal v 17. stol. proces vytváření tzv. „zdvořilosti vůči objektu". Ta je reprezentována třemi základními „před--koncovkami" s četnými variantami užívanými v závislosti na předchozí, případně následující hlásce, a to: -숩-, -ᄉᆞ오- / -줍-, -ᄌᆞ오- / -웁-, -ᄋᆞ-, -오-.

b) Zdvořilost vůči objektu

Zdvořilost vůči objektu (객체존경, 객체높임어미) vyjadřuje sociální vztah mezi subjektem děje a objektem, k němuž se děj či stav vztahuje. Základními sufixy vyjadřujícími zdvořilost vůči objektu děje jsou 숩, 줍, 슴(웁). Užití té či oné varianty záviselo na předchozí hlásce v kmeni slovesa:

-숩-: užívalo se po souhl. ㄱ, ㅂ, ㅅ ㅎ: 다 모딜 길 잡숩거니 (월석) *Všichni se vydali na strastiplnou cestu*.

-줍-: užívalo se po souhl. ㄷ, ㅌ, ㅊ. 뉘 아니 좇줍고져 ᄒᆞ리 (룡가 78) *Kdo by ho nechtěl následovat?* 人心(인심)이 굳줍더니 (룡가 66) *Sympatie lidí se utužily.*

-숩 (웁)-: užívalo se po kmeni zakončeném samohláskou: 말이슴거늘 가샤 깄ᄀᆞ 軍馬(군마) 두시고... (룡가 58) (*Lidé ho*) *zdržovali* (*aby zůstal*), *ale on odejel, zanechav vojenské koně na kraji cesty a.* 말이슴거늘: 말이(다)< fakt. od 말다; 가샤: honorif. sufix vůči subjektu, tvar SZ; 軍俗(군속)이 녜와 다ᄅᆞ샤 아슴고 믈러가니... (룡가 51) *Uvědomil si, že výpravě vojsk [Čingischána] je lépe předejít, a tak ustoupil...*군속 vojenská výprava; 녜, 녯> 옛 starý, minulost; -와 다ᄅᆞ다> 다르다 lišit se (od); 녜와 다ᄅᆞ다 dosl. „na rozdíl od dřívějška"; 믈러가다> 물러가다 ustoupit, stáhnout se.

Poté, co souhláska a grafém ㅿ (z) vymizely z fonologického systému, morfém 슴 se změnil na 옵 a následně na 옵. 님금 두옵고 믈러가...(두시) *Panovníka opustil a stáhl se...;* 두다 zanechat/opustit; Pokud za morfémy 숩, 줍, 슴(웁) následovala samohláska, finála výše uvedených morfémů ㅂ se změnila na ㅸ. Např. v případě -숩- vznikly nově tvary -ᄉᆞㅸ-, -ᄉᆞ바-, -ᄉᆞ보-. Později po vymizení ㅸ byl tento grafém nahrazen samohláskou 우: 西(서) 예 오나시든 東部(동부) ᄇᆞᄅᆞᅀᆞㅸ니 (룡가 38) *V případě, že přišel na západ, na východě v něho doufali* (*na něj čekali*). 일후믈 놀라ᅀᆞ바늘 (룡가 61) *Protože se jeho jména obávali...*; 받ᄌᆞㅸ니라 (월석) *dostal*; 아바님 뵈ᅀᆞㅸ싧 제 *Když spatřil otce...* (룡가, 91) V této větě se děj 보다 (dívat se na, vidět někoho) vztahuje k objektu 아바님 (gramat. akuzativ je zde vyjádřen jen nulovým pádem). Tak byla vyjádřena zdvořilost vůči objektu (otec), tj. *de facto* skromnost mluvčího. Navíc zde byla vyjádřena zdvořilost honorifikem -si-.

klasicka-korejstina-14 | 06. 08. 2013 16:50

Zdvořilost vůči objektu (tj. fakticky skromnost mluvčího) je dokumentována už v literatuře z 15.–16. stol. Vzhledem k tomu, že se děj týkal gramatického objektu, byl užíván především u sloves přechodných (타동사), jako např. 기드리다 čekat na, ᄇᆞ라다 doufat, 보다 dívat se, vidět, 돕다 pomáhat, 받ᄌᆞᆸ다 obdržet něco apod. V ojedinělých případech se vyskytoval též u sloves nepřechodných (자동사), např. 오다 přicházet, 나다 vznikat, 셔다 stát.

Gramatické vyjádření slovesného způsobu je pevně svázáno s vyjádřením zdvořilosti vůči naslouchajícímu (příjemci, 청자). V 15. stol. formant vyjadřující uctivost byl v pozici před formantem vyjadřujícím slovesný způsob. Obě tyto kategorie byly spolu pevně svázány, až se nakonec spojily v jedinou koncovku. Některé koncovky z 15. stol. přetrvaly dodnes, jiné postupně vymizely a naopak jiné nově vznikly.

Později se vyjadřování zdvořilosti vůči objektu postupně měnilo a mizelo, až převládlo vyjadřování vztahu zdvořilosti mezi mluvčím (화자) a naslouchajícím (청자) přímo koncovkou ukončeného tvaru slovesa (VF). Tyto změny se sice začaly objevovat už v 15. stol., plně se však tento způsob prosazoval až během 17. stol. a později. Se změnami fonologického systému a v důsledku toho i mizením některých grafémů, zvl. ᄒᆞᆼ, ᅀ a ᄋᆞ se výrazně měnil zejména v novodobé a posléze i v moderní korejštině též pravopis. Např. ᄉᆞᆸ> 습; ᄌᆞᆸ vymizelo; ᄉᆞᆯ> ᄋᆞᆸ, ale po vymizení ᄋᆞ se redukuje na -ㅂ. (Srov. dnešní konc. 받-습니다, 받-습니까, 하+ㅂ니다> 합니다, 합니까). Postupně se tyto dříve samostatné gramatické morfémy spojily s jinými koncovkami a spolu vytvářely mnohé tvary ukončeného přísudku. Např. ve spojení s tvary -니이다, -니이까 se po zkrácení fixovaly jako současné tvary VF -습니다, -습니까. V této době už fakticky hrály obdobnou roli jako honorifika vyjadřující zdvořilost vůči subjektu.

Ve slovníku 우리말 큰사전 4 (옛말과 이두, 1992, s. 5214) je uvedena široká škála různých variant zdvořilostních sufixů a jejich další vývoj v novodobé korejštině.

Výsledkem tohoto dlouhodobého procesu byla zvl. fixace jednotlivých původních honorifikačních morfémů při spojení do jediné složené koncovky. Tak se postupně vyvinuly dnešní tvary ukončeného přísudku VF. V nich je dominantní poslední složka, určující klasifikaci vět podle typu jejich výpovědi (tj. věty oznamovací, tázací, rozkazovací, vybízecí a zvolací). Současně však mnohé z nich vyjadřují též stupeň zdvořilosti mezi mluvčím a naslouchajícím. Některé honor. morfémy lze užít rovněž před koncovkami neukončeného přísudku, které spojují věty v souvětí souřadném a podřadném, ve větách přívlastkových aj.

자ᄂᆡ도 單子(단자)ᄅᆞᆯ 써 보매-ᄋᆞᆸ-소. *I já osobně jsem sepsal seznam darů a posílám je.* (단자 seznam darů, 자ᄂᆡ 1. ty, 2. já sám, osobně) 젓소이 너기ᄋᆞ와 다 먹-ᄉᆞᆸ-ᄂᆞ-이-다. *Domnívám se být vám velice zavázán, a tak vše sním.*

klasicka-korejstina-14 | 06. 08. 2013 16:50

(젓소이 = 황송하게, 죄송하게 tj. adverbium od slovesa *být zavázán, cítit se vděčen*, 녀기다> 너기다 pokládat za (zde spojení pomocí SZ: -ᄋᆞ와).

Ze současného jazyka tento způsob zdvořilosti vůči předmětu děje téměř vymizel nebo je pokládán za archaický. Přesto se občas užívá (zvl. infix -오-), např. v oficiální korespondenci, modlitbách, vývěskách pro širší okruh obyvatel apod., kdy slouží jako prostředek k vyjádření skromnosti mluvčího či pisatele a současně i jako vyjádření úcty k adresátovi. Např.: 변변찮은 물건을 보내오니 그리 아옵소서. *Vezměte prosím na vědomí, že vám posílám skromný dárek.* 깊은 경의를 표시하오면서...*S vyjádřením hluboké úcty...* Velmi častý byl také v žurnalistických textech koncem 19. stol. ve větách, kde konc. VF byla vyjádřena tvarem deverbálního substantiva -ㅁ/음, jež nemá schopnost naznačit zdvořilost. Např.: ... 신문에 낼만흔 말이면 ᄃᆡ답홀터이요 내기도 홀터이옴. *Jestliže máte něco, co by bylo vhodné uveřejnit v novinách, odpovíme vám a dokonce jsme připraveni to zveřejnit.* (Zde je dokonce -옴 užito v konstrukci se sponou (-이-) a neúplným substantivem 터+part. bud. času.).

II.1.1.5. Slovesný rod

Slovesný rod (genus verbi, 동사의 상/태) je kategorie vyjadřující poměr slovesného děje k podmětu, tj. vztah činitele (konatele, agens, 행위자, 주체) k subjektu (주어) a objektu (객체). Tvary slovesného rodu vyjadřují kdo/co je ve větě agens a kdo/co tzv. patiens (피동자), tj cíl, objekt manipulovaný dějem. Existují tři kategorie slovesného rodu: a) rod činný (aktivum, 능동상, 제힘상), b) faktitivum (též kauzativum, 사동상, 사역상, 시킴상) a c) rod trpný (pasivum, 피동상, 입힘상, 입음상). Srov. slovesný rod v současné korejštině, V. Pucek: *GKJ*, str. 130–143.

a) Rod činný

Není morfologicky vyjádřen, je tedy bezpříznakový. Podmět věty je zde zpravidla současně agentem, původcem děje. 그 나라해 가나리니 *Odejde do té země.* (월석)

b) Faktitivum

Korejština vyjadřuje faktitivum speciálními sémanticko-gramatickými prostředky, a to dvěma způsoby – příponami a opisně. Přípony jsou téměř shodné jako u tvoření pasiva, některé z nich jsou užívány dodnes. Ve středověkém a novokorejském jazyce byl počet jejich tvarů i frekvence mnohem vyšší než dnes. Zvláštností je, že stejné přípony se užívaly u faktitiva i pasiva nejen u dějových, ale i kvalitativních sloves. Připojovaly se hned za kořen slovesa, před příponami honorifikačními či časovými. Historicky byly zachyceny již v písmu *idu* a nazývány 시기, zřejmě od slovesa 시기다 (> 시키다) – nařizovat, přikazovat, nutit. Základními byly morfémy 기, 히.이 a sa-

klasicka-korejstina-14 | 06. 08. 2013 16:50

mostatné ㅣ. Postupně byly užívány i pro tvary pasiva, zřejmě proto, že obě kategorie měly společný rys, tj. že na rozdíl od rodu činného nevyjadřovaly přímého činitele, konatele děje. Naopak původ přípon 오/우 má pravděpodobně historicky souvislost s honorifikačními příponami 오/우.

Přehled přípon faktitiva (a zčásti i pasiva):
이, 히, 디, 기, 리, 붕(>오), 호, 붕(> 우), 후, 외, 이우, 히우, 이오

Za základní jsou považovány 이, 오, 우, ostatní se vyvíjely později v závislosti na okolních hláskách a jejich spojování. Někdy se jejich tvary vydělují dnes obtížně, vzhledem k pravopisu (zvl. přesunem finálního konsonantu do následující otevřené iniciály) a též pravidlům vokálové harmonie.

Výběr příslušného sufixu pro vyjádření funkce faktitiva (příp. pasiva) závisel na poslední hlásce na konci kmene slovesa. Po samohlásce se připojovalo zpravidla „samostatné i, 딴 ㅣ“, tj. finální vokál + ㅣ. U souhláskového kmene se podle charakteru souhlásky volil morfém faktitiva následovně: po ㄱ+이 nebo 히; po ㄷ+히; po ㅌ+이; po ㄴ+기; po ㅂ+히; po ㅍ+이; po ㅈ+히; po ㅊ+이; po ㅅ+기; po ㄹ+이; po 붕+이. (김영황: 조선민족어 발전력사 연구, str. 283).

Příklady odvození faktitiva: 셔다> 셰다 (이) stát> postavit; 늦다> 느치다 (히) způsobit zdržení, zdržet; 맛다 > 맛디다 (디), dnešní 맡기다 svěřit někomu, 밧다 (벗다) 밧기다 (기) svléknout (někoho); 맞다 > 마초다 (호) dnešní 맞추다 donutit k setkání, sestavit něco dohromady; 머믈다> 머믈우다 (우) přinutit někoho setrvat, pobývat (머무르다); 알다> 알외다 (외) dát někomu na vědomí, oznámit (dnes 알리다); 투다> 퉈오다 (이오) usadit někoho (na koně), svést na voze (dnes 태우다); 없다> 업시우다, 없이우다 (이우) odstranit pryč, vyloučit; 죽다> 주규다 (이우) zabít, nechat zabít (dnešní 죽이다); 굳다> 구튜다 (히우), 구틔다 (이우) zpevnit, upevnit, 보다> 뵈다 (보이다) ukázat, 날다> 날다> 날이다 nechat odletět, 눅다> 누기다 (녹다> 녹이다) rozpustit, roztavit, 오르다> 올이다 (dnes 올리다) vyzvednout nahoru, 마르다> 말이다 (dnes 말리다) usušit, 힉여> 힉다> donutit někoho něco učinit, způsobit (tvar dnes neexistuje).

-이-: 산것 죽이디 마롬과... *Zákaz zabíjení živých tvorů a...*(석보); 저희를 밥주어 빅 브로 머기고... *Dát nám jídlo a dosyta* (배 부르게) *nás nakrmit a...* (박통사); 城(성)안해 세 뎔 일어 숭 살이시니라. *V hlavním městě vznikly tři svatyně a tam nechal mnichy žít* (살+이-다> 살게 하다) (월석); 길에 몽쥬를 텨 죽이니 (오륜) *Cestou Mongdžua ztloukli a ubili* 텨> 치다 (SZ) *zbít, ztlouci*;

-기-: 빗다> 빗기다 česat se> učesat někoho; 싯다(씻다)> 싯기다 mýt se> umýt někoho; 기ᄅ말 밧기시이 (> 길마를 벗기다) *Odsedlali koně a...*(룡가);

-히-: 굳다> 굳히다 být pevný, tvrdý> zpevnit; 노피 안치시고... *Usadili (ho) vysoko a...* (앉-히-다) (월석); 여린 할ᄀᆞᆯ 하ᄂᆞᆯ히 구더시니 *Měkkou půdu Nebesa nechala ztvrdnout* (여린 arch. měkký, 할ᄀᆞᆯ> 흙을, 굳히다> 굳게 하다), (룡가, 37)

-오-: 도도다> dnes 돋다 stoupat nahoru, vycházet (např. o slunci); 녀트다 > 녈다 (> 열다); 벼스를 도도시니 (벼슬을 돋오시니) *Povýšil ho do vyššího úřadu* (룡가, 85)

-우-, často po 이 změna 이> 우: 하날히 마ᄉᆞᆯ 뮈우시니 *Nebesa pohnula jeho myslí* (odvozeno od 믜다, 믜이다> pohnout něčím); ᄂᆞᄆᆞᆫ 주규려커늘... *Tím, že se snaží ubít zbývající...* (죽-이우-려-하거든); 中國風俗(중국풍속) 흐리우디 아니 ᄒᆞ리니 (석보) *Nemám v úmyslu pošpinit čínské zvyklosti.* (흐리다>흐리우다);

-외-: Užívalo se zvl. ve spojení se slovesem 알다> 알외다 dát vědět, oznámit (dnes 알리다). 일후믈 알외시니 *Sdělil (jim) své jméno* (룡가 62); 나 말오 ᄂᆞᆷ조쳐 알욀씨니 *Ne přese mě, ale prostřednictvím jiných to oznámí.* (말오 > 말고), (월석)

-디-: 나랏 이름 쟝ᄎᆞ 世子(세자) 맛ᄭᅵ 됴리라 ᄒᆞ야. *Říká, že postupně záležitosti země svěří následníkovi trůnu.* (월인) (-됴< 디+honor. 오, dnes 맡기-리라), 仁政(인정)을 맛됴리라. (룡가 83) *...aby mu svěřil milostivou vládu.*

-아-: 功臣(공신)ᄋᆞᆯ 살아 救(구)ᄒᆞ시니 (룡가, 123) (*Ale*) *panovník nechal zasloužilého úředníka naživu a zachránil ho.*

Tento typ faktitiva je hojný zejména v 룡가 a objevuje se zvl. v nářečí provincie Hamgjŏngdo, zde dokonce ve tvaru -가 (살가-주다). Tento morfém faktitiva u slovesa ᄉᆞᆯ다 vznikl stažením ᄉᆞᆯ-구어> ᄉᆞᆯ거 nebo ᄉᆞᆯ가 a dále spojením se spojovací koncovnou -아/어 (SZ) vznikl tvar -가. Ve starší době však některá slovesa, zvl. ᄉᆞᆯ다 žít, ᄋᆞᆯ다 vznikat, ᄋᆞᆯ다 otevřít, ᄭᆞᆯ다 utrhnout, zlomit aj. mohla mít zpočátku význam jak činný, tak i faktitivní.

V 15. stol. bylo možné vytvořit i tvar faktitiva u slovesa ᄒᆞ다> ᄒᆞ이다> ᄒᆡ다, tvar SZ ᄒᆞ이여 a elizí „i“ se dokonce objevil v textu 정음언해 pravopis ᄒᆡ여: 使ᄉᆞᆼᄂᆞᆫᄒᆡ여 ᄒᆞᄂᆞᆫ마리라. Ve volném překladu: (Znak) 使 (čtený) ᄉᆞ [dnes 사] je slovo [말이라] mající význam ᄒᆡ여, tj. způsobit, přikázat, aby někdo něco udělal. Znak 使 je ve výkladových slovnících vykládán jako 부리다 s významy *najmout, přikázat, zapřáhnout, přinutit* apod., příp. jako dnešní tvar -하여금 *tak, aby; učinit, přikázat, povolit, aby...*, tj. vyjádření faktitiva. Srov. např. tvary 벼슬ᄒᆞ다 (zastávat úřad)> 벼슬ᄒᆡ다 (poskytnout, uvést do úřední funkce).

Během dalšího vývoje docházelo ke značným změnám tvarů faktitiva, zejména záměnou některých odvozovacích sufixů. U některých sloves zůstaly původní tvary nezměněny až do období osvícenství, např. -이-: 먹이다, 녹이다, 죽이다; -히-: 앉히다, 잡히다; -리-: 흘리다; -기-: 싯기다(> 씻기다), 옮기다; 우/오: 드리우다, 맞호다(> 맞추다), 일우다(> 이루다).

U mnohých sloves se však tvary postupně zaměňovaly: Např.: záměna -이- za -리-: (울다) 울이다> 울리다; -이-> -히-: 누(눕)히다; 읽이다> 읽히다; -이-> 기: 웃이다> 웃기다; -오/우: ᄉᆞᆯᄋᆞ다 (> 살다)> 살리다. U slovesa 없다 se měnil tvar následovně: 업시ᄇᆞ다> 업시우다/업시오다> 업시ᄒᆞ다.

klasicka-korejstina-14 | 06. 08. 2013 16:50

Srov. dnešní 없이하다> 없애다. Postupně se však prosazoval opisný (syntaktický) způsob tvoření faktitiva.

Příklad z textu 룡가 (20) a srovnání s pozdějšími tvary opisným způsobem faktitiva: 바ᄅᆞ래 ᄇᆡ 업거늘 녀토시고 ᄯᅩ 기피시니: *Jestli na moři nebudou lodě (způsobí Nebesa), aby voda poklesla a potom se zase prohloubila.* 바ᄅᆞ래 > 바다에·녀토> z dnešního 얕다 být mělký> 얕이다 (fakt.> 얕게 하다)·깊다> 깊이다 (깊게 하다). Zde význam odlivu a přílivu.

Syntaktický způsob tvoření faktitiva tvarem -게 ᄒᆞ다

Je to zcela odlišný analytický tvar faktitiva, který vznikl spojením -거+이 > -게+ᄒᆞ다. Obdobně se vyvinul tvar faktitiva sloučením a stažením 긔+ᄒᆞ다> -케 ᄒᆞ다 (učinit tak, aby) 천궁을 구경케 ᄒᆞ시니 (월석) *Umožní mu prohlédnout si Nebeský palác.* 내 아ᄃᆞᄅᆡ 목수믈 일케 ᄒᆞ야뇨. *To oni způsobili, že připravili o život mého syna?* (월석). 일케ᄒᆞ다> 잃게 ᄒᆞ다;

Srov. užití faktitiva v 15. stol. a v současném jazyce: 밍ᄀᆞᆯ다> 밍ᄀᆞᆯ-이-다> 만들-게 하다; 긷다> 길-이-다> 긷-게 하다; 살다> 살-이-다> 살-리-다> 살-게 하다, 녈다> 녈-오-다> 얇-게 하다; ᄒᆞ다> ᄒᆞ-이-다> 하-게 하다. Srov.: 인민의게 우리 쥬의를 미리 말ᄉᆞᆷᄒᆞ여 아시게ᄒᆞ노라. (독립신문). *Nejdříve lidu sdělíme a dáme na vědomí naše základní principy.*

Jiným prostředkem je užití pomocného slovesa) 시기다/식이다> dnešní 시키다 přinutit, přikázat. 촌애 가 장ᄒᆞᆫ 사ᄅᆞᆷ 일빅을 시겨 화살 연장 가지고... *Odešel do vesnice a přikázal stovce udatných mužů, aby prodloužili střelbu lukem.*

c) Rod trpný (pasivum)

Morfémy vyjadřující pasivum jsou v zásadě shodné s výše uvedenými prostředky k odvození tvaru faktitiva. Z nich se nejčastěji užívaly 이, 히, 기, 리, 히우 aj. Např. 불다 foukat – 불이다 být unášen větrem (dnes 불리다); 박다 tlouci, zatloukat – 바키다 (박히다) být zatlučen (např. hřebík); 싯다 (씻다) mýt – 싯기다 být umýván; 먹다 jíst – 머큐다 (먹히우다) být krmen; 밀다 tlačit – 밀리다 být tlačen, posunován. Zpočátku byly v 15. stol. dokonce zaznamenány případy, kdy tvary činného rodu byly užity ve významu pasiva. Současně se však už prosazovaly tvary pasiva, zvl. u přechodných sloves, a to zprvu přípony -이, -히-, -기-. Volba daného tvaru závisela na poslední hlásce kmene, např. tvar -기- se užíval po souhláskách ㅁ, ㄺ, ㅅ; tvar -히- po ㅂ, ㄷ, ㄱ, ㅈ, ㅁ, ㄹ, ㅿ a tvar -이- po ostatních hláskách.

-이-: 열다> 열이다 být otevřen, 듣다> 들이다 být slyšet, např. 일흐미 너비 들여(들이어) (*jeho*) *jméno se stalo široce známé/proslulé*; 믹다> 믹이다 být svázán, upevněn; 므리 어느 方(방)올 브터 이에 흘러 븟이뇨 (능엄경언해, 1641) *Z kterého směru sem přitéká a čerpá se voda?*

-히-: 막다> 막히다, např. ᄆᆞᄎᆞ매 마쿄미 (막-히-오-ㅁ-이) 몯 ᄒᆞ리라. *Nakonec tomu nebylo možno zabránit*; 잡다> 잡히다 být chycen, např. 나랏 法

(법)에 자피여 (잡-히-어) 민여 (석보) *Podle zákona země byl chycen a svázán*; 닫다> 닫히다 být zavřen, např. 東門(동문)이 도로 다티고 (닫-히-고) (월인) *Východní brána byla opět zavřena;* 젛다> 저히다 být ohrožován

-기-: 빗다> 빗기다 být učesaný; 담다> 담기다 být naplněn (nádoba), načerpán, např. ᄇᆞᄅᆞ미 아니 닐면 믈 담굻 거시 업스릴씨 (월인) *Jestliže se nezvedne vítr, nebude možné, aby voda byla načerpána.* (믈 담굻 거시> 물 담-기-오-ㄹ-것이)

-리-: 일다 (일어나다 vznikat, stávat se, přihodit se)> 일리다 할다> 할리다 (též 할이다 být očerněn, pomluven).

U sloves odvozených od sinokorej. substantiv + ᄒᆞ다 lze také vytvořit pasivum záměnou 하다 za 되다: 표시-하다 vyjádřit (něco)> 표시-되다 vyjádřit se, být vyjádřen (kým, čím).

Analytický způsob tvoření pasiva

1) SZ + 디다 (지다)

Obdobně jako u faktitiva (-게 하다, -케 하다) se vyvinul i u pasiva opisný, syntaktický tvar pasiva (통사적 구성) spojením tvaru SZ + pomocné sloveso -디다> 지다 (v původním významu 되어 가다 *stávat se nějakým,* např. dnešní 좋아-지다 stávat se lepším, zlepšovat se; 추워지다 ochlazovat se; 피곤해지다 být unavený). Tento způsob se prosazuje už v textech z 15. stol, frekvence jeho užívání se postupně zvyšovala a hojně se užívá dodnes. Původně byl tvar pasiva slovesa -디다 tvořen sufixem -이-: 디다(지다)> 디-이-다 (지이다).

집이 허러뎌 (헐-SZ -어 -지어) *dům byl pobořen a…,* 헐다> 허물다 zbořit, demolovat; ᄀᆞ름애 드르시니 믈ㅅ결이 갈아 디거늘 (월인) *Vstoupil do řeky, a protože se vodní vlny změnily…* ᄀᆞ름 arch. řeka; 믈> 물 voda; 갈다 měnit; ᄀᆞᅀᆞᆷ ᄇᆞ라미 ᄉᆡ라뎨 부ᄂᆞ니 (두시) *Podzimní vítr pomalu ustával a…* ᄀᆞᅀᆞᆷ ᄇᆞ람> 가을ㅅ바람 *podzimní vítr;* ᄉᆡ라뎨> 까라지다 (깔-아SZ+지다SZ) stávat se pomalým, mdlým.

Prosazování analytického způsobu pasiva lze dokumentovat na následujícím příkladě (권재일: 한국어 문법사, 1998, str. 118)

a) 이 네 罪(죄)ᄅᆞᆯ 帆(범)ᄒᆞ면 즁의게 ᄇᆞ리일씨니라 (능엄경언해, 1641) *Jestliže se ty dopustíš hříchu, budeš mnichy odvržen.* V jednom z pozdějších vydání tohoto díla je už stejná věta převedena do modernějšího pravopisu a rovněž byl zvolen i novější, analytický způsob pasiva: b) 이 네가 죄를 범하면 중에게 버리어 질 것이다.

…일 자세히 아시면…블평ᄒᆞᆫ ᄆᆞᅀᆞᆷ과 의심ᄒᆞᄂᆞᆫ 싱각이 업서질 터이옴 (독립신문) *Budou-li (lidé) o věcech vědět podrobně, jejich znepokojené nitro a podezřívavé myšlenky zmizí.*

klasicka-korejstina-14 | 06. 08. 2013 16:50

2) -게 되다/ᄃᆞ외다
Obdobně jako u analytického způsobu tvoření faktitiva pomocí -게 ᄒᆞ다 se tvoří opisné pasivum spojením -게 되다/ᄃᆞ외다, příp. 다ᄒᆡ다. Morfém vznikl z neúplného substantiva 것+ 에 (dativ) zkrácením na -게. Sloužil k odvozování příslovcí způsobu (jak?) od sloves, např. 깊다> 깊-게 hluboce; 아름답다> 아름답-게 krásně. Sloveso 되다 má mnoho významů, základním je *nastat, vzniknout, stát se kým/čím, pozvolna se měnit v něco, dostat se do nějakého stavu* aj. Srov. v současné korejštině: 봄이 되다; 열 살이 되다; 교수가 (로) 되다; 일이 잘 된다; 옷이 다 되었다; 신부가 된 사람; 다 되면 좋겠다; 잘 못 된 작품.

Tvar analytického pasiva lze dokonce spojit s tvarem faktitiva: 높다> 높-이-다 (fakt.) zvýšit, navýšit, 높-이-게 하다 (pas.) být zvýšen, navýšen, zvýšit se. V takovém případě není obvykle vyjádřen agens (činitel děje).

時節(시절)이 便安(편안) ᄒᆞ고 녀르미 ᄃᆞ외며 (월석) *Roční doba byla klidná, nastalo léto a…* 녀르미> 여름+이 léto; 늘근 한아비ᄃᆞ외얫도다 (두시) *Stal jsem se starým dědkem!* 최누빅은 슈원 아젼 샹쟤의 아ᄃᆞᆯ이니 샹쟤 산영ᄒᆞ다가 범의게 해ᄒᆞᆫ 배 되니. (오륜) *Čchö Nubäk byl synem vrchního místního úředníka v Suwŏnu. Když byl úředník na lovu, náhle byl napaden tygrem.* 산양 lov; 해ᄒᆞ다 uškodit, zde: napadnout, ublížit, zranit); part.+배= neúplné subst. 바+이 (obdobné jako part. + 것이). Dosl. *stalo se* (*došlo k tomu*), *že byl od tygra* (*tygren*) *napaden.* 왕이 못ᄂᆞᆷ의게 졍ᄉᆞ를 밋져 나라히 망ᄒᆞ게 되어 어매… (오륜) *Král svěřil darebákům politické záležitosti, a tak země spěje do záhuby…*; 졍ᄉᆞ politické záležitosti; 맛져> 맡기다 (SZ); 길에 몽쥬를 텨 죽이니 (오륜) *Cestou Mongdžua ztloukli a ubili.*

Pozdější změny tvarů pasiva
Během vývoje tvarů pasiva je patrná tendence užívat méně přípony -이- a nahrazovat ji tvary -리-, -히-, -기-. Např. 듣다: 들이다> 들리다 (slyšet), 밟다: 볼이다> 밟히다 (šlapat). U mnohých sloves převládl analytický způsob s pomocí pomocného slovesa 지다 – neužívání škály sufixů, které navíc byly zčásti shodné s vyjadřováním faktitiva. To byl zřejmě i hlavní důvod, proč postupně začal převládat způsob opisného tvaru, kdy bylo možné význam pasiva a faktitiva lépe rozlišit. Tento trend se výrazně projevoval zvl. v období novokorejštiny v 17. a 18. století a rovněž v 19. stol. v období osvícenství (개화운동). Uveďme několik příkladů těchto změn:

rod činný	pasivum 15. stol.	současn. korej.	překlad
ᄀᆞ리다	ᄀᆞ리씨다	가리어지다	vybrat, zvolit
ᄭᅥ리다	ᄭᅥ리이다	꺼리어지다	nemít rád, být protivný
달래다	달애이다	달애어지다	chlácholit, utěšovat
보내다	보내이다	보내어지다	posílat
브리다	브리이다	부리어지다	zaměstnávat, najímat
붓다	붇이다	부어지다	nalévat (붓다)
ᄇᆞ리다	ᄇᆞ리이다	버리어지다	odhazovat, zavrhovat
얻다	얻티다(얻히다)	얻어지다	dostat
일콛다	일콜이다	일칼어지다	volat, nazývat

II.1.1.6. Participium

Participium (규정형, 얹음토) je samostatný specifický tvar s gramatickou funkcí vyjadřující čas, zčásti však také význam vidový, příp. modální. Korejští lingvisté dokazují, že původ tvarů participia má počátky už v raně středověké korejštině, zvl. v tvaru 건.

Ten se skládal původně ze dvou elementů -거 s časově-vidovým významem a 니 s časovým významem, tj. -거니. Tvar je dokumentován už v písmu *idu* i v prvních literárních dílech 15. století. Např. 디나건 劫(겁)에 (월인) *ve strachu, který dříve prožil…*

V případě, že kmen slovesa končí na -ㄹ nebo samostatné ㅣ, souhláska ㄱ mizí a tvar 건 se změní na 언: 죽다가 살언 百姓 (백성) (룡가, 25). *Poté co (téměř) zemřeli, přeživší prostý lid…* Tak 건/언 vyjadřoval dokonavý děj u sloves dějových. U sloves kvalitativních se element -니 z původního tvaru -거니 zkrátil na -ㄴ a vyjadřoval trvání stavu: 거믄 콩은 언머의 ᄒᆞᆫ말이며… *Kolik věrtelů obnášejí černé boby a…* (언머, 언마> 얼마 kolik, několik), (노걸).

Základní původní morfémy participií byly tedy tvary ㄴ a ㄹ, ale v závislosti na poslední hlásce kmene, příp. harmonii vokálů se následně diferencovaly po předchozí samohlásce a) na -ㄴ a -ㄹ, b) po konsonantu na -은/은 a -을/을. Např. 누ᄇᆞᆫ 남기 니러셔니이다 padlý strom se (opět) vztyčil (룡가, 84) 누ᄇᆞᆫ> 누운; 갈거시니 (> 갈것이니) půjde, 업슬씨라 (> 없을씨라) (asi) nebude. Element participia ㄴ vyjadřoval čas minulý, ㄹ čas budoucí (s příp. dalšími vidovými či modálními významy). Např.: ᄆᆞᆯ 우ᄒᆡᆺ 대비믈 ᄒᆞᆫ소ᄂᆞ로 티시며 싸호ᄂᆞᆫ 한쇼ᄅᆞᆯ 두 소내 자ᄇᆞ시며… (룡가, 87) *Z koně jednou rukou skolil velikého tygra, oběma rukama chytal zdivočelé býky a…*; 길헤 업던 번개들 *blesky, které ho na pouti nezastihly…*

klasicka-korejstina-14 | 06. 08. 2013 16:50

Mnohé tvary participií však byly odvozeny především od dříve existujících tvarů ukončeného přísudku (VF), zvl. od 니 a 리, příp. navíc ještě ve spojení s archaickými zdlouženými kmeny (어간 모음) jako ᄋᆞ/으, 오/우, 아/어, příp. v jejich jotované variantě 요/유, 야/여. Názorně to ukazuje srovnání tvarů VF a tvarů participií v 15. stol. (렴종률: 조선어 조선어문법사, 1980, str. 119)

Tvary VF a tvary participií v 15. stol:

니>ㄴ	니>ㄴ	리>ㄹ
(으)니>은	(우)니>운	ᄋᆞ리>을
(ᄋᆞ)니)>ᄋᆞᆫ	(유)니>윤	으리>을
(오)니>온	(아)니>안	요리>욜
(요)니>욘	(야)니>얀	

Příklady: 너기디 못ᄒᆞ야니 (두시) (너기다> 여기다 pokládat, považovat za). *Nemůže si to představit.* 보디 못ᄒᆞ얀디 오라니. *Je to dlouho, co ho nemohl spatřit.* (두시) 두려부미 업소니. (두렵다, obávat se, tvar podstatného jména slovesného po vymizení ㅂ/ㅸ) *Není, čeho se bát.* (두시) 안즌 거ᄉᆡ (앉은 것이) věc (místo) k posazení (두시).

a) Participium přítomné -ᄂᆞᆫ/는

Tento tvar vznikl ze spojení ᄂᆞ+니 po elizi ㅣ (i)> -ᄂᆞᆫ/는. Vyjadřuje děj v přítomném čase dějových sloves, např. 밍그ᄂᆞᆫ (밍ᄀᆞᆯ다> 만들다, part. 만드는) dělající, zhotovující, 흐르는 tekoucí (월인); 싸호ᄂᆞᆫ> 싸우는 bojující; 하ᄂᆞᆯ ᄀᆞ튼 ᄀᆞᆺ 업ᄉᆞᆫ 은덕 (정철) *dobrodiní stejně nekonečné jako Nebesa* (ᄀᆞᆺ> 끝; 업ᄉᆞᆫ> 없는); 가ᅀᆞᆷ의 붓ᄂᆞᆫ 블 oheň planoucí v (mém) srdci), 붓다> 붙다 přiložit (anonym. *sidžo*); 눈물도 못 ᄉᆡᆺᄂᆞᆫ 블 (neznámý autor) *oheň, který nelze uhasit ani slzami.*

U kvalitativních sloves se tvar -ᄂᆞᆫ/는 neužívá. Bez časového příznaku se formálně užívají tvary shodné s part. minulým, tj. -ㄴ/은. 거믄 (검은) černý, 둏다> 됴흔> 좋은, 됴ᄒᆞᆫ ᄉᆡ dobré železo, ocel, ᄎᆞᆫ ᄇᆡ studený vítr (임제); 흰 ᄌᆞ의 (흰 자위 bílek), 알 ᄒᆞᆫ나ᄒᆞᆯ 흰 ᄌᆞ의 업시 노ᄅᆞᆫ ᄌᆞ의만만 두고... Předložil z jednoho vejce pouze žloutek bez bílku..., 고ᄇᆞᆫ ᄯᆞᆯ hezká dcera (석보); ᄂᆞᄅᆞᆫ ᄒᆡ 흰 ᄃᆞᆯ 가ᄂᆞᆫ ᄇᆡ 굴근 눈 *žluté slunce, bělostný měsíc, řezající déšť, těžké vločky sněhu.*

Tyto tvary odpovídají v češtině adjektivům, příp. v rozšířených klauzích též vedlejším větám přívlastkovým.

b) Participium minulé -ㄴ, -던

-ㄴ: 아기 나흔 겨집들흘 보고 *Při pohledu na ženy, které porodily (porodivší) děti...* (월석); 이 여래 나신 짜히니이라 *Toto je země, v níž (kde) se narodil Buddha.* (석보) 시슨> 씻은 umytý; 바람 조친 黃雲(황운) žluté mraky hnané větrem (조친> 좇이다, pas. od 좇다 následovat, hnát) (박인로)

-던: Tento morfém vznikl spojením formantů 더+니> 더니 a eliminací ㅣ (i)> 던. Vedle významu minulosti je zde zčásti obsažen též význam vidový – trvání děje v minulosti. Často se objevuje také ve variantě -단, -든. Příkl.: 하늘 祭(제)ᄒᆞ던 짜ᄒᆞᆯ 보고 절ᄒᆞ다가... *Když jsem spatřil zemi, konající obětní obřady Nebesům, poklonil jsem se a...*(짜, 짜+ㅎ (> 땅) země (석보), 흰 동정 거머지고 검던 머리 다 희거고나 (사설시조, anonym) *bílý límeček zčernal a (až dosud) černé vlasy zcela zbělaly!* 이튿날 ᄒᆞ던 일 ᄉᆡᆼ각ᄒᆞ니 못 니즐가 ᄒᆞ노라 *Když jsem na druhý den přemýšlela o tom, co jsem prováděla, říkala jsem si, že na to nebudu moci zapomenout.*

c) Participium budoucí -ㄹ, -을/ㅇ

U kmenů sloves zakončených samohláskou se užívá sufixu -ㄹ, u zavřeného kmene -을/ㅇ, příp. starší ᄋᆞᆯ/ᄋᆞᆭ. Grafém ㅎ zintenzivňuje následující souhlásku, ale často mizí. Např.: 도ᄃᆞᆯ 해 slunce, které vzejde (돋다), 머ᄀᆞᆯ 밥 rýže, která se bude jíst (먹다). 갈 길 cesta, po které půjdu. Tento tvar vyjadřuje děj nebo stav, který se uskuteční v budoucnosti. Zároveň může mít též význam pravděpodobnosti, nutnosti, záměru.

Poznámka: Zvláště u tvarů bud. času se současně projevuje výrazně též modalita, tj. *význam předpokladu, přesvědčení, vůle, možnosti* apod. Např. u -겠 je modálnost převládající proti tvaru -ㄹ 것이다. Odhaduje se, že v současné korejštině je poměr modality k významu futura následující: a) -겠 modalita převládá ze dvou třetin; b) –리라 (častý tvar v psané řeči) přibližně stejně; c) -ㄹ 것이다 zhruba z 50%.

d) Mezihláska ㅅ

Tato mezihláska nepatří do systému participií, protože nevyjadřuje čas. Někdy se ale uvádí v této souvislosti proto, že za určitých okolností vyjadřuje atributivní vztah mezi dvěma jmény. Vsunuje se na konec prvního slova pouze v případě, že slovo končí samohláskou nebo znělou souhláskou jako ㄴ, ㅁ, ㄹ, ㅇ . Nejčastěji se vyskytuje v případech, kdy první výraz má význam přívlastku nebo jinak blíže určuje následující slovo. Zpravidla specifikuje místo, dobu, přináležitost, množství, pořadí aj., vztahující se k následujícímu substantivu. Např.: 이틋 나래 (날에) následujícího dne (월인), 누릿 가온ᄃᆡ uprostřed světa, 하ᄂᆞᆳ 기ᄇᆞ로 안ᄉᆞ바 v objetí hedvábu Nebes (깁 hedvábí, 기ᄇᆞ로> 깁으로 instr.); 부텻 ᄆᆞᆯ근 智慧(지혜) Buddhova jasnozřivá moudrost, 나ᄂᆞᆫ 부텻 ᄉᆞ랑하시ᄂᆞᆫ 앗이라 *Jsem mladší bratr, který je Buddhou*

klasicka-korejstina-14 | 06. 08. 2013 16:50

milován. (앗> 아우), 그듸 ᄯᆞ를 dceru (jsoucí) na tom místě. 냇가에 na břehu řeky; 동지ㅅ돌 měsíc slunovratu (황진이, 시조), 길ᄀᆞ새 na okraji cesty.

Dokonce jsou i případy připojení ㅅ k pád. koncovkám, zvl. lokativu (-옛) či spojovacímu pádu.

Pořadí jednotlivých gramatických morfémů při spojování s participiem

Tvarům participií mohou předcházet pouze honorifikační sufixy jako -시 a 숩, což je velice časté. Postupně se oba tyto sufixy užívaly vedle sebe (-시 +숩+part.), až posléze splynuly s koncovkami participií ve složené tvary honorifikační.

Participium přítomné: -ᄂᆞᆫ: -시ᄂᆞᆫ> -숩ᄂᆞᆫ-

Participium minulé: -ㄴ: 신> ᄉᆞ바

Participium budoucí: -ㄹ: 실> ᄉᆞ뵬

Výjimkou je složený tvar participia -던, kde honor. sufix -시 se klade až za 더, tj. 더신, při spojení se -숩 je však pořadí pravidelné, tj. -숩던.

II.1.2. Slovní druhy

Při analýze starých textů se z hlediska soudobé lingvistiky zpravidla uvádí užívání 8 slovních druhů (품사), tj. 1. substantiva, 2. zájmena, 3. číslovky, 4. slovesa dějová, 5. slovesa kvalitativní, dále tzv. modifikátory, jež se rozdělují 6. na tzv. atributivy (관형사), 7. příslovce (부사) a 8. citoslovce (감탄사).

Přehled slovních druhů:

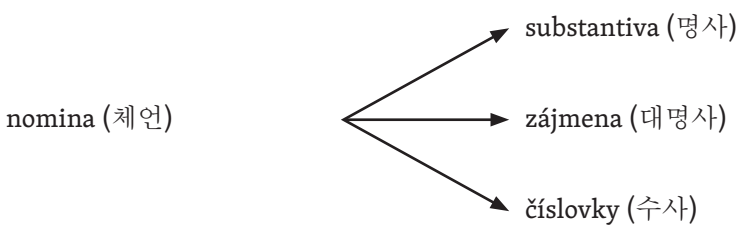

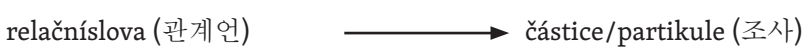

klasicka-korejstina-14 | 06. 08. 2013 16:50

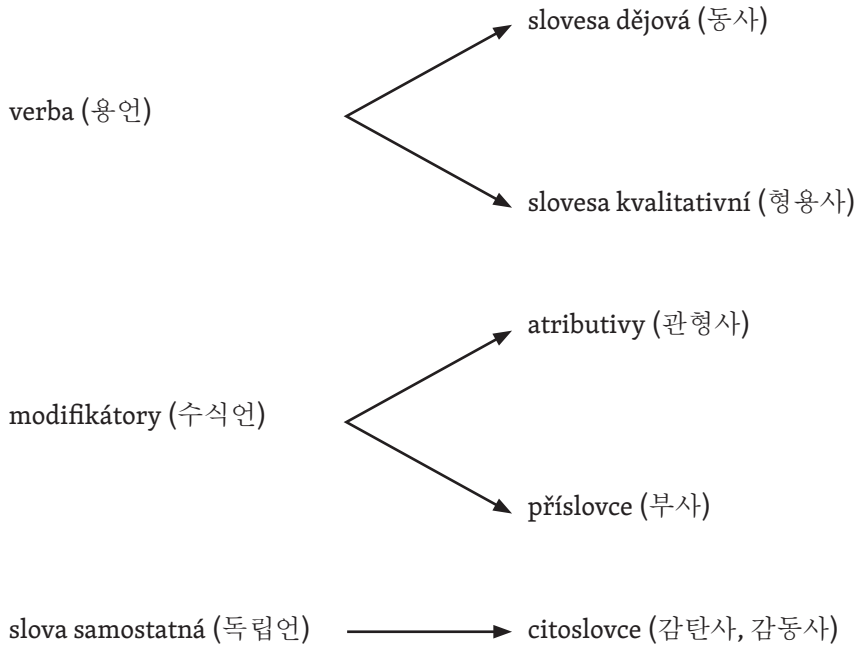

Základní dělení slovních druhů (품사) je tedy podobné dnešnímu, tj. na 체언(體言) nomina a 용언 (用言) verba. Mezi nomina se řadí **substantiva** (명사), **zájmena** (대명사) a **číslovky**.(수사). Jejich základním společným znakem jsou shodné pádové koncovky. **Slovesa** (verba, 용언) se dělí na rozdíl od češtiny na dva samostatné druhy – **slovesa dějová** (동사) a tzv. **slovesa kvalitativní** (형용사). Naše přídavná jména (adjektiva) jsou vzhledem k odlišnosti korejštiny probírána zde ve spojení s tzv. slovesy kvalitativními, zčásti s participiem. Dnes korejští lingvisté uvádějí jako 9. slovní druh navíc **částice** (partikule, 조사, 도움토). Někdy mezi ně řadí dokonce „pádové partikule“ (tj. pádové koncovky, 격토) a různé pomocné partikule (보조사), pomocná slovesa (보조동사), pomocná kvalitativní slovesa (보조형용사). Viz např. 김무림: 국어의 력사, 한국문화사, 2009, str. 163n. V mnoha jazycích, zvl. tzv. orientálních, je tato klasifikace do jisté míry oprávněná (viz Čermák, F., 1994, str. 155–6). V této práci členíme slovní druhy rovněž na 9 základních typů s přihlédnutím k rozdílům v gramatickém systému korejštiny a češtiny.

klasicka-korejstina-14 | 06. 08. 2013 16:50

II.1.2.1 Substantiva

Jako dnes lze podst. jména dělit na a) úplná substantiva (완전명사), např. 사람, b) neúplná substantiva (불완전명사, 의존명사, též závislá subst., bound nouns, dependent nouns), např. -바, -것, c) numerativy, měrné jednotky (단위명사).

Vokálová harmonie se uplatňuje především na styku kmene s koncovkou, tj. poslední samohláska v kmeni svým charakterem určuje variantu koncovky. Po kmenové kladné samohlásce následuje koncovka kladné varianty a naopak. Koncovka by měla být s kmenovou samohláskou v souladu. Po neutrální samohlásce (i) je možno použít jakoukoliv variantní koncovku.

a) V kmeni je kladná samohláska (양음, 陽音), např. ㆍ(아래 ㅏ), ㅐ, ㅗ, ㅚ: 하ᄂᆞᆯ nebesa, 사ᄅᆞᆷ člověk, 가온ᄃᆡ (가운데) uprostřed aj.

b) V kmeni je záporná samohláska (음음 陰音), např. ㅓ,ㅡ, ㅜ, ㅟ aj.: 얼굴 obličej, 녀름 (> 여름) léto.

c) neutrální samohláska: ㅣ (i), např. 길 cesta, 소리 zvuk, hlas, 누리 (arch.) svět. Po ní lze užít jak kladný, tak záporný vokál.
Je třeba brát v úvahu, že ve starší korejštině se rozlišovaly samohlásky ㅏ a ㆍ(아래 ㅏ). Postupným vývojem hláska „dolní *a*“ z výslovnosti i v písmu zcela vymizela. Srovnej:
ᄆᆞᆯ (dnes 말) kůň x 말 1. slovo, 2. dutá míra, věrtel (18 litrů)
ᄂᆞᆯ (dnes 날) ostří x 날 den
ᄉᆞᆯ (dnes 살) maso, sval x 살 šíp
ᄒᆞᆫ (dnes 한) jeden x 한 (多, 大) četný, velký

Neúplná substantiva

Jejich zkoumání je důležité, neboť neúplná substantiva jsou etymologicky spojena se vznikem mnohých koncovek, konverb a partikulí. Mnohá dřívější pomocná substantiva už dnes nejsou užívána samostatně, jen jejich rezidua nacházíme v některých složených koncovkách a příponách. Z nich to jsou především pomoc. jména ᄃᆞ a ᄉᆞ. Tento tvar je považován za základní, tj. nulový pád. Tato jména měla podobný význam jako dnešní 것 a už v 15. stol. je těžké je rozlišit od koncovek, prošla postupně značnou abstraktizací a gramatikalizací.

Pádový systém neúplných substantiv ᄃᆞ, ᄉᆞ

zdůraz. partikule:	는/은: 돈 (ᄃᆞ+ㄴ)	손
nominativ:	디 (ᄃᆞ+이)	시
dativ/genitiv:	ᄃᆡ (ᄃᆞ+ᄋᆡ)	ᄉᆡ
akuzativ:	돌 (ᄃᆞ+ᄋᆞᆯ)	술
instrumentál:	ᄃᆞ로 (ᄃᆞ+로)	ᄉᆞ로
vokativ:	뎌 (ᄃᆞ여)	샤, 셔 (ᄉᆞ아, ᄉᆞ어)

Postupnou abstraktizací a gramatalizací se tato slova stala svého druhu stavebními kameny různých koncovek, sufixů, infixů, postpozic apod. se specifickými gramatickými funkcemi. V mnohých případech se ᄃᆞ, ᄉᆞ spojují s předcházejícími jinými formanty, zvl. tvary paticipia -ㄴ, -ㄹ, rezidua ᄃᆞ se objevují např. v konc. indik. -ㄴ다, v konverbu -는데, ve formantu -디/데 v koncovkách tzv. přímého svědectví (-ㅂ디다, -ㅂ디까), ve tvarech -ㄹ지라, -ㄴ디. Často při tom postupně docházelo vlivem palatalizace aj. ke změnám (např. -디> 지). Obdobně se vyvíjely i mnohé koncovky z neúpl. substantiva ᄉᆞ, např. -ㄹ시, -ㄹ쇠, -ᄉᆞᆸ aj. Také pomoc. substantivum 수 (dnes význam *možnost* -할 수 있다/없다) je též historicky spojeno se ᄉᆞ. Kromě nich se samozřejmě užívalo už tehdy mnoho jiných neúplných substantiv, které známe dnes v podstatě shodně, např. 적 doba, 바 místo, 제 doba, 마 (얼마) kolik, 것 věc, 이 ten, který; to, co. Mnoho těchto neúplných jmen se připojovalo k tvarům participia.

II.1.2.2. Zájmena

Jako v dnešním jazyce je možná klasifikace na zájmena osobní (인칭 대명사, 사람대명사), ukazovací (지시대명사, 들이킴대명사), tázací (의문대명사, 불음대명사), neurčitá (미정대명사), zvratná (재귀대명사) aj.

Zájmena osobní: Nejstarší zájmena jsou 나 já, 너 ty a 누 (pův. pro 3. osobu (on) se později změnilo v záj. táz. a neurčité (kdo, někdo). Ve středokorejštině se fixovala osobní zájmena 나, 너, 우리, 너희. Zájmeno pro 2. os. 그대 se objevuje v různých podobách: 그듸, 그디, 그ᄃᆡ. Vzniklo spojením zájmena 그 + neúplné subst. ᄃᆡ (듸, 디). Zájmeno 3. os. 저 (on) : 뎌, 져> 저, příp. 뎨> 제. Zájmeno 1. os. (já) - 저, příp. 제 (fakticky z nomin. 저+이> 제). Dnešní 당신 vy (mající už zájmenný charakter) se v tomto smyslu dosud nevyskytovalo.

Zájmena ukazovací: 이, 그, 뎌 (져> 저). Již v 15. stol. se často objevují před neúplnými substantivy jako 사ᄅᆞᆷ, 것, čímž byl posilován atributivní charakter těchto zájmen (srov. 관형사). Vznikla zvláštní zájmena ukazovací, poukazující na místo (záj. místní): 이ᄉᆞᆫᄀᆡ, 그ᄉᆞᆫᄀᆡ, 져ᄉᆞᆫᄀᆡ (여기, 거기, 저기), a to ze zájmen ukazovacích (이, 그, 져) a výrazu 어긔 (místo) s mezihláskou ㅇ.

klasicka-korejstina-14 | 06. 08. 2013 16:50

Zájmena tázací a neurčitá: 누 kdo, 누구 (vznik 누 + táz. koncovka -고 > 누고> 누구. Tvar 뉘 = nom. od 누.

아모 (아무), 녀느 jaký, nějaký (o osobách, věcech), se záporem: žádný, nijaký

어ᄂᆞ, 어느, 어누 (dnes 어느) který, 어늘 = akuz. od 어느 (kterého)

므ᄉᆞ, 므스, 므으, 므슴, 무선 (dnes 무슨) který, jaký

어듸, 어ᄃᆡ, 어ᄃᆞ메 kde (vznik: 어느+pomoc. subst. ᄃᆞ> 어데 na jakém místě> kde, 어드러 (dnešní 어디로 kam); 어느마, 언머> 얼마 kolik; 어느 제 (v jakém čase)> 언제 kdy; 몃> 몇 kolik

Zájmena zvratná: 저, 자걋 (tj. 자갸+ vkladné ㅅ)> dnešní 자기

II.1.2.3. Číslovky

Obdobně jako dnes lze dělit číslovky (수사) na základní(기수사, 기본수사) a řadové (서수사, 순서수사, 차례수사).

Číslovky základní (korejské): ᄒᆞ나, 둘, 세, 네, 다ᄉᆞᆺ, 여슷 (여ᄉᆞᆺ) 닐굽, 여듧, 아홉, 열, 스믈, 셜흔, ᄆᆞᅀᆞᆫ, 쉰, 여쉰(> 여순), 닐흔, 여든, 아흔, 온 (100), 즈믄 (1000). Později se počet nad sto a tisíc vyjadřoval číslovkami sinokorejskými. Běžné bylo spojování číslovek: 두서 dvě až tři, 열 아홉 19 apod.

Číslovky byly tehdy často užívány před podstat. jménem, jako 관형사, tj. nesklonná atributivní slova, tedy bez numerativu. Např.: 여슷 놀이 디며 다ᄉᆞᆺ 가마괴 디고 놀 dnešní 노루 srna, 디다 (> 지다 upadnout, padnout, též jako přechodné sloveso „skolit“), 가마괴 > 까마귀 vrána. *Padlo šest srn a padlo pět vran…* (룡가).

네 우므리 나니 (우물+이 studna) *Objevily se čtyři studny* (월인석보 15. stol.) Zřídka se užívalo za číslovkou i genitivu: 닐흐늬, např. 닐흐늬 모미 (닐흔+의 몸이) 70 těl.

Číslovky řadové: korejská základní číslovka + 째 (příp. 차, dnes 째), nebo sinokorejská číslovka s prefixem 제. U korejských číslovek se mohla také místo 째 přidat jen koncovka dativu -에/애 + ㄴ (z partikule zdůrazňující, tj. -는): 하나핸 první (zde navíc vkladné ㅎ); u sinokorejských se -엔 mohlo přidat za tvar řadové číslovky rovněž: 제一엔 první. Řadová číslovka *první* měla záhy zvláštní tvar 첫섬> 첫> 첫.

II.1.2.4. Skloňování a systém pádových koncovek jmen

V důsledku střídání kladných a záporných samohlásek díky vokálové harmonii na styku kmene a koncovky se projevují hláskoslovné změny, což ovlivnilo vznik alomorfních koncovek (srov. u akuzativu dnes v případě zavřeného kmene konc. -을 (사람-을), u otevřeného -를 (개를). Tento jev se dochoval dnes zčásti už jen ve zbytcích při tvoření slovesného základu nebo v onomatopoích. Dodržováním principu vokálové harmonie se ve starších textech počet variantních koncovek značně zvyšoval. Samohláska koncovky

se měnila podle charakteru poslední samohlásky v kmeni, aby bylo zachováno pravidlo o harmonii vokálů, tj. po kladné samohlásce v kmeni kladná samohláska také v koncovce nebo naopak v případě harmonie vokálů záporných. Tak např. u akuzativu máme škálu koncovek -를, -을 (kladné), -를, -을 (záporné), příp. zkráceně -ㄹ. U neutrálních lze užít kterékoliv koncovky, např. akuz. od slova 일: 일을 / 일을, příp. při přesunu finální koncovky kmene do další slabiky („vázání dolů") pravopis 이를 / 이를.

Tato zásada se striktněji uplatňovala pouze zpočátku, ale už v období literatury *sosŏl* psaných korejsky (od 17. stol.) docházelo k značnému porušování vokálové harmonie. Např. 사름을 místo 사름을 (člověka), 나의 místo 나의 (můj). Projevuje se zřejmá tendence mizení koncovek „kladných" ve prospěch „záporných", až „kladné" koncovky v akuzativu byly zcela nahrazeny „zápornými" (-을, -를).

Další zvláštností je v pravopise (v důsledku řazení slabik vertikálně zprava doleva) častý způsob „vázání finály dolů" do následující slabiky, takže koncovky ztrácejí svou původní morfologickou podobu. Srovnej 사ᄅ미 (사름이), 사ᄅ믈 (사름을).

Jiným charakteristickým rysem je splývání koncovky s kmenem, časté zvláště u otevřených kmenů substantiv/zájmen, nejčastěji u slov zakončených samohláskami ㅏ, ㅡ, ㅗ, ㅜ, ㅣ. Řada případů byla už zmíněna výše při skloňování neúplných substantiv ᄃᆞ, ᄉᆞ. Příklad skloňování substantiva 아ᄉᆞ (zákl. tvar, nulový pád – mladší bratr) a substantiva 아비 (otec): nom. 아ᅀᅵ, akuz. 아ᄉᆞᆯ, vokativ 아ᅀᅡ; nom. 아비 (stejný jako nulový pád, splynutí 이), gen. 아비, akuz. 아ᄇᆞᆯ, vokativ 아바.

II.1.2.4.1. Nulový pád

(konc. zero), zvaný též absolutní (절대격) je shodný s kmenem, proto označován též jako 어간격. Byl rovněž hojně používán stejně jako dnes ve funkci nominativu, akuzativu, genitivu aj.

II.1.2.4.2. Nominativ

V dnešní korejštině existují koncovky nominativu (주격) -이/가, ve středokorejštině zprvu pouze -이 (-가 se v psaném jazyce objevuje od 17. stol.). V dokladech 15. stol. existuje koncovka zvaná „samostatné i", tj. 딴ㅣ. Po souhl. kmeni se připojovala koncovka -이 (사ᄅ미). Po samohláskovém (otevřeném) kmeni existovaly v zásadě dvě možnosti. V případě psaní korejským písmem se „samostatné i" připojilo přímo ke kmeni: -쇼 + ㅣ > 쇠, výsl. *sjö*> *sö* (dnes 소-가 *kráva*), v případě psaní znaky se nom. koncovka ve tvaru ㅣ připojí přímo za znak. Např. 子ㅣ (dnes 제자가 žák), 始祖ㅣ (dnes 시조가 *zakladatel rodu, dynastie*); 孝道ㅣ *cesta synovské oddanosti* (dnes 효도가); 孔子ㅣ *Konfucius* (dnes 공자가). „Samostatné i" nemá náslovnou souhlásku, a proto nemůže figurovat jako samostatná slabika, tudíž

klasicka-korejstina-14 | 06. 08. 2013 16:50

se ve výslovnosti vždy spojovalo ve výslovnosti dohromady s předcházející sinokorejskou slabikou.

Počet a druhy pádových koncovek jmen obdobné dnešním:

pád		konc. zápor. vokál	konc. kladný vokál
1. nulový pád		–	–
2. nominativ		-이/ㅣ	-이/ㅣ (v závislosti na zakončení kmene)
3. genitiv		-의	-ㅢ
4. dativ	neživot.	-에	-ㅢ, 애, 예
	život.	-의게/게/긔	-ㅢ게/게/ 긔 (-게, 긔 > honorif. –께)
5. lokativ	život.	-의게셔	-ㅢ게셔, 애게셔 (odlučovací, od někoho)
	neživot.	-에셔, 의셔	-ㅢ셔, 애셔, 예셔
6. akuzativ		-을/를	-ㅡ을/ㄹ을/랄 (zkráceně-ㄹ)
7. instrumentál		-으로/로	-ㅡ으로/로
8. spojovací pád		-와/과	-와/과 (dle zakonč. kmene), výjimečně 롸
9. vokativ		-여	-아/야

V některých případech toto ㅣ splynulo s kmenem natolik, že se tvar začal později považovat za nulový pád a přidávala se k němu opět další nominativní koncovka (-가): 나+ㅣ > 내 = nominativ, dnes 내가 *já*; 너+ㅣ > 네 = nominativ, dnes 네가 *ty* apod.

Připojování„samostatného i“ mělo však některá omezení. Spojovalo se pravidelně s kmeny zakončenými na ㅏ, ㅓ, ㅗ, ㅜ, ㅓ, ale nebylo možné připojení ke kmeni zakončeném na ㅣ nebo samohlásku, která ㅣ obsahovala, tj. například ㅟ, ㅔ, ㅐ, ㅚ. V takových případech se nominativ rovnal nulovému pádu (obě „i“ splynula). Např. 꾀 *úskok, lest, trik*; 추위 *chlad, zima.*

Později však bylo i toto ㅣ občas k takovým slovům připojováno: 里(리)이 眞實(진실)로 그러ᄒᆞ니 *Vesnice je opravdu taková…*

Koncovka -가 se vyskytuje v psaném jazyce od 17. stol., poprvé v díle 김만중: 사씨 남정기, kde se nahodile vyskytovala střídavě i s konc. 이. Pravidla užívání nebyla zřejmě ještě plně fixována. Např. 외뫼 단졍ᄒᆞ고… (외모 *vnější vzhled*) *Co do vnějšího vzhledu byla jak má být…*; 다만 ᄒᆞᆫ 낫 (낱) 자녀가 업스니… *Pouze neměla* (*ani*) *jedno dítě…* (oba příklady ze 사씨).
Některé názory na vývoj nominativní koncovky:
a) Předpokládá se, že v hovorové řeči se mohla koncovka -가 objevit už dříve, do psané řeči pronikla až v 17. stol.
b) Někteří badatelé předložili hypotézu, že se objevila v korejštině vlivem japonštiny po imdžinské válce. Tento názor nebyl obecně přijat.
c) Ve staré japonštině byla prý koncovka nominativu -i, poté -ga. Prý se jednalo vlastně o jednu koncovku -iga, která se rozdělila, stejně jako v Koreji. V písmu *idu* se nacházejí některé doklady, které tuto hypotézu podporují. Pro přepis nominativu byly využity různé zkrácené znaky (značky), čtené pravděpodobně jako 이 nebo 기, zřejmě dříve „*ik*“; dále přepis 亦 (dnešní čtení 역, dříve snad „*iok*“); jiný přepis zkráceným znakem byl čten zřejmě jako 악. Ve všech případech se objevují hlásky -i a -ka, mohly tedy sloužit pro zápis hypotetické koncovky -iga.

II.1.2.4.3. Genitiv

Koncovky genitivu (속격, 소유격, 관형조사): -ᄋᆡ, -의 (사ᄅᆞᆷᄋᆡ, 너의)

Ve srovnání s dnešním jazykem měl genitiv odlišný charakter. Ve středokorejštině byl omezen na jména životná, zvl. osoby, zatímco u neživotných genitiv zprvu zásadně tvořen nebyl. Genitiv se vyvinul z dativu. Ve starokorejštině se ještě genitiv a dativ (tj. vztah místa a atributivnosti) směšoval. Postupně se začal genitiv od dativu odlučovat. Zřejmě tatáž koncovka dativní vyjadřovala ve vztahu ke jménu životnému vztah atributivnosti (나에 책 *moje kniha*). Ve vztahu ke slovesu tatáž koncovka vyjadřovala vztah dativně-lokativní (집에 가다 *jít domů*). I v dnešní korejštině se často genit. koncovka -의 vyslovuje jako krátké -에, což má zřejmě souvislost s výše uvedeným historickým jevem.

To znamená, že dříve genitivní koncovky u neživotných jmen nevyjadřovaly přívlastek, nýbrž příslovečné určení. Ve středokorejštině je tento jev velmi častý. 매일 니른 새배 니러 학당의 가… *Každý den časně za svítání vstal a šel do školy…* (니르다 > 이르다 *být časný*, 새배 arch. 새벽 *svítání*, 일다 *vstávat*, srov. 일어나다)

Důvody: a) U neživotných ještě neexistoval genitiv, dativ a genitivní koncovky se dosud nediferencovaly, záměna proto snadná.

klasicka-korejstina-14 | 06. 08. 2013 16:50

b) Genitiv se zprvu nevyvíjel v hovorovém jazyce, ale jen v psané řeči. I dnes některá nářečí směšují genitiv a dativ. Lze se domnívat, že genitiv vznikl jako tvar psaného jazyka a díky vlivu hovor. jazyka bylo užívání genitivu často směšováno s dativem.

Doklad: příklady z 월인석보 (15. stol.) – toto dílo bylo vydáváno později i na venkově a tyto varianty obsahovaly mnoho výrazů v hovorové řeči. Právě v takovém vydání je směšování 의 a 에 hojné. 꿈에 두리ᄫᆞᆫ 이리 만커든... (월인석보) (꿈에 두려운 일이 많거든) 꿈의 돌여온 이리 만커든); (지장경 언해 Výklad Sútry bódhisattvy Kšitigarbhy); 두릫다> 두렵다 1. 두렵다 *být strašný*, 2. *bát se* (두려워하다) Překlad: *Ve snech je mnoho strašných věcí...*

K diferenciaci koncovek genitivu a dativu došlo později. U životných se to objevilo dříve, protože u osob byl vztah atributivnosti (přináležitosti, posesivnosti – 소속성) zřejmější.

II.1.2.4.4. Dativ

Koncovky dativ (여격, 여격어미): -의게, -ᄋᆡ게, -ᄭᅴ (pro životná subst.)

-에, -애, -예 (pro neživot. substant.)

Příklady: 나ᄋᆡ게 *mně*, 너의게 *tobě*, 님금 긔 *vladaři*; 오새 (옷에) *na šatech*, 기슬에 (기슭에) *na břehu*, 사이예 *mezi*, 五百年 (500년) 나라히 漢陽 (한양)애 올ᄆᆞ니히다. *Země* (*trvající*) *pět století* (tj. Korjŏ) *se přemístila* (옮다) *do Hanjangu* (tj. Sŏulu).

Morfém -ᄭᅴ(> 께) vyjadřuje vysoký stupeň zdvořilosti; tvar -예 vznikl z -에 působením předcházejícího -i > jotace. Obdobně: 海(ᄒᆡ)예 (dnes 해에 *v moři*), 놀애예 (> 노래에) *v písni.*

Vznik těchto koncovek souvisí s etymologií. Koncovky životných vznikly z genit. koncovky -의, -ᄋᆡ přidáním zájmena 그 v dativním tvaru (그에> 게). Tj. -의/ᄋᆡ + 그 + 에 > -의게/ -ᄋᆡ게 > dnešní -에게. Honorifikační -ᄭᅴ vzniklo obdobně, ale navíc přidáním mezihlásky ㅅ, tj. ㅅ+그에> -ᄭᅴ > 께.

龍(용)이그엔 이쇼리라 王(왕)ㅅ그엔 가리라 (월석 7:26) *Bude u Draka. Půjdeme ke králi.* (이그엔) Hláskoslovnými změnami se později došlo až k dnešním tvarům:

-의게> -에게; -ᄭᅴ> -께; 이시다> 있다; -리라 konc. potenciálu, v 1. os. odhodlání něco učinit v budoucnosti.

Zvláštností dativní koncovky ve středokorejštině je i zmíněný jev připojování mezihlásky ㅅ k těmto koncovkám: -ᅦᆺ, -ᅢᆺ, -ᅦᆺ. Měly funkci genitivu a byly užívány u neživotných substantiv. 보ᄆᆞᄂᆞᆫ 萬里(만리)ᅦᆺ 나그내ᄂᆞᆫ... (두시) *Na jaře poutníci* (*z dáli*) *desetitisíce mil...* (나그네 poutník) 江城(강성)ᅦᆺ 그러기 노피 正(정)히 北(북)으로 ᄂᆞ라 (-ᅦᆺ gen. konc., 기러기 *husa,* 높이 *vysoko,* ᄂᆞ라 > 날아 *letět,* SZ) *Divoké husy z Kangsŏngu letěly vysoko přímo na sever ...* Užití dativ. koncovek + ㅅ se vysvětluje tím, že u neživotných se dosud nevyvinula samostatná genitivní koncovka.

II.1.2.4.5. Lokativ, resp. odlučovací pád

Koncovky lokativu (조격어미, 위격어미): -에셔, -애셔, -예셔 (u neživot. substantiv)

-의게셔 (u život. substantiv)

Příklady: 뫼해셔 (> 뫼에서) *na hoře, z hory*; 日月(일월)에셔 *na slunci a na měsíci, ze slunce a z měsíce*; 동싱의게셔 (동생에게서) *od mladšího sourozence.*

Kromě toho se pro vyjádření lokativu užívalo i koncovek, jež vznikly z genitivu (směšovaného s dativem) + 셔, tj. -ᄋᆡ셔, -의셔: 스승 알픠셔 (앞에서) *před učitelem*.

Historicky vznikl lokativ (위격) z dativu (여격), proto v některých písemných památkách není co do funkce zřetelné rozlišení. I dnes se někdy v gramatikách mluví o dativně-lokativním pádu (여위격). Zvláště ve funkci odlučovací (행동의 이탈점) se užívalo často dativu místo tvaru -에게서 odněkud, od někoho. Tento jev je patrný i dnes: 개에게 물렸다 = 개에게서 물렸다. *Byl pokousán psem* (*od psa*).

Historicky vznikl lokativ z dativních koncovek -에, -애, -예 připojením sloves. základu slovesa 이시다 (dnes 있다, 有), tj. -에+이셔> -에셔 > -에서. Příklad: 나라해이셔도 > 나라에서도 *i ze země, i v zemi.*

II.1.2.4.6. Akuzativ

Koncovky akuzativu (대격어미, 목적격어미): -을/를, -ᄋᆞᆯ/ᄅᆞᆯ.

Základem akuzativu je -ㄹ (viz též zkracování akuzativu v hovorové řeči > -ㄹ). Někteří badatelé soudí, že variantní koncovky -를/ᄅᆞᆯ vznikly reduplikací: ㄹ+ᄋᆞᆯ> ᄅᆞᆯ, ㄹ+을> 를.

Příklady: 애ᄅᆞᆯ *dítě*, 사ᄅᆞᆷᄋᆞᆯ *člověka*, 너를 *tebe*, ᄠᅳᆮ을(뜻을) *úmysl*. Zásady vokál. harmonie byly však často porušovány, stejně tak jako výběr koncovky podle zakončení kmene, např.: 너ᄅᆞᆯ *tebe*, 나라ᄋᆞᆯ *zemi, stát*, 水(수)을 *vodu*, ᄆᆞᆯᄅᆞᆯ *koně*, 손ᄅᆞᆯ *ruku*.

小學(소학) 論語(논어) 孟子(맹자)을 강ᄒᆞ노라 *Vyzdvihuje knihy Xiaoxue, Lunyu a Mengzi* (*Mencia*).

Přímo k samohl. kmeni se často připojovala jen zkrácená koncovka -ㄹ, stejně jako dnes v hovorovém jazyce: 샐 *ptáka*, 가칠 (까칠) *straku*. Srov. dnes: 나를 보고> 날 보고. Bylo možné i užívání nulového pádu ve funkci akuzativu nebo spojování pádových koncovek jako dnes: 산에를 간다 *Jde do hor.*

Koncovka akuzativu se objevuje i jako součást v některých konverbech, např. v neúplném substantivu ᄃᆞ, tj. ᄃᆞᆯ: 子孫(자손)ᄋᆞᆯ ᄀᆞᄅᆞ치신ᄃᆞᆯ 九變之國(구변지국)이 사ᄅᆞᆷ ᄠᅳ디리잇가. *I když vychováváš vnuky, cožpak svět, který se devětkrát změní, se řídí úmysly člověka?* (konverbum -ㄴ들, význam přípustkový, ᄠᅳ디> 뜻이 *úmysl*)

klasicka-korejstina-14 | 06. 08. 2013 16:50

II.1.2.4.7. Instrumentál

Koncovky instrumentálu (조격어미): -으로, -ᄋᆞ로 (po souhl. kmeni), -로 (po samohl. kmeni a kmeni zakončeném na -ㄹ). Bylo možno užít i spojení s částicí-셔 (-ᄋᆞ로셔, -으로셔). Příklady: 모ᄆᆞ로 (몸으로) *tělem*, 버드로 (벗으로) *přítelem,* 몰애로 (모래로) *pískem*, 날로 *denně*.

II.1.2.4.8. Vokativ

Koncovky vokativu (호격어미): -아, -야, -이아, -이아, -이여, -ㅣ여, -여, -하

Koncovky -아 a -이여 se připojovaly zásadně k zavřené slabice, ostatní k otevřené: 형아 *starší bratře!* 벗아 *příteli!* 山이여! *Ó, hory!* 아이야! *Děti!* 새여! *Ptáku!* 仁(인)ᄒᆞᆫ 者(자)ㅣ아! *Ó, dobrodinče!* 君子(군자)ㅣ여! *1. Princi! 2. Šlechetný muži!*

Tvary obsahující ㅣ„i“ (např. -이여, -ㅣ여, ㅣ야) se od jiných tvarů jako -아, -야, -여 co do funkce liší. Užívaly se jen u vokativu, který měl slavnostní, patetický ráz. Historicky jde o tvar spony 이다 , resp. ㅣ다. 남자아 *Muži!* (월인석보) 仁ᄒᆞᆫ者ㅣ아! *Dobrodinče!* (논어, *Lunyu*), 형아 아이야 *Starší bratře, mladší bratře!* (Čŏng Čchŏl, *Songgang kasa*), 山이여 ᄆᆡ히여 *Ó, lesy! Ó, horo!* (처용가)

Zvláštností tehdejšího vokativu bylo, že většina koncovek co do uctivosti neměla tehdy nezdvořilý význam a mohly být užívány i pro osoby výše postavené, což dnes nelze. 형아 *Starší bratře!* 長者(장자)야 (starší člověk, senior, výše postavený, nadřízený, osoba mající vysoké morální vlastnosti apod.). Přesto se už v 15. stol. objevuje zdvořilá vokativní koncovka ve tvaru -하: 님금하 아ᄅᆞ쇼셔 (룡가 125) *Ó, vladaři! Kéž byste si to uvědomil!* Často také konc. vokativu suplovalo slovo 님. Připojovalo se k nulovému pádu jako hororifikum: 어마니! 부쳐님!

II.1.2.4.9. Spojovací pád

Koncovky spojovacího pádu (연결어미, 연결조사, 접속조사, KLDR 구격): -와, -과.

Po souhlásce -ㄹ v kmeni se mohlo užít místo -과 také koncovky -와 (viz výše ve fonet. části – elize „k“). 원이 安否(안부) 묻고 양과 술와(과) 보내라 ᄒᆞ시니라. (삼강행실도) *Prefekt se otázal na zdraví a přikázal, ať pošlou jídlo a víno.* Koncovka sloužila nejen k souřadnému spojování substantiv, ale mohla vyjadřovat i přímý předmět se slovesem: 山(산)애 드러 (들어) 果實(과실)와 믈와 좌시고...(월인석보) *Vešel do lesa a pojedl ovoce a* (*napil se*) *vody...* (좌시다 = 잡수시다 honorif. *jíst*).

Spojené (sdružené) pádové koncovky

Spojování pádových koncovek bylo už tehdy běžné, nejčastější se spojovacím pádem, např. -와/과 + nom., genitiv, dativ, akuz., instrumentál nebo dativ + spoj. pád apod. 얼굴과 ᄆᆞ숨과ᄅᆞᆯ 거두 자바... (걷어잡아 SZ – sebrat

a vzít, přenes. uspořádat, dát do pořádku, vzpamatovat se) dosl. *Uspořádal (výraz svého) obličeje a mysl a…*

II.1.2.5. Podstatné jméno slovesné

V současné korejštině se od sloves dějových i kvalitativních odvozují podstatná jména slovesná (deverbativa, 명사형 어미, 명사화, 체언형, 바꿈토). V dnešním jazyce jsou odvozena pomocí sufixů -ㅁ/음 a -기. K nim lze připojovat i některé pádové koncovky, postpozice aj. (srov. dnešní 꾸다> 꿈 sen, 걷다> 걸음 krok, 살다> 삶 život, žití, 기쁘다> 기쁨 radost; -ㅁ/음에 따라 podle, -ㅁ/음에도 불구하고 bez ohledu na apod.)

Koncovka -기 přidává často odvozenému substantivu více dějový charakter, srov. tanec x tancování. Tyto tvary se užívají často jako prostředky k vytvoření některých vět vedlejších (např. 가기-전에) nebo spojení s postpozicemi (-기(를)-위하여) apod. (Viz V. Pucek: *Gramatika korejského jazyka*, 2005, 2012, str. 172–179.)

Ve středokorejštině už koncovky -ㅁ/음 a -기 existovaly, navíc ještě konc. -디, připojovaly se ke kmeni slovesa.

a) -ㅁ/음: 그리다> 그림 obraz, 열다 plodit ovoce, 열음> 여름 (období) zrání ovoce, léto. 온가짓 그리미 이쇼ᄃᆞ이 *Jsou (má) obrazy všeho druhu* (월인석보); 果(과)ᄂᆞᆫ 여르미오 (여름-이오) *Zrání ovoce značí léto*. (월인석보).

Zpočátku však těmto koncovkám předcházely sufixy -오/우 + -ㅁ ve formě -옴, -움, -욤, -윰, ty v 16. stol. však začínají mizet.

Před zápornou sponou se tento sufix mění na 아니-롬-이(다). ᄃᆞᆮ 그림제 眞實(진실)ㅅ ᄃᆞᆯ 아니로미 ᄀᆞᆮᄒᆞ니라 (> 같으니라, ㅅ v ᄃᆞᆮ vyjadřuje genitiv, atribut). *Namalovaný obraz měsíce není opravdový měsíc, ale vypadá stejně.* (월인석보) Předchází-li honorif. sufix -(으)시, spojuje se s ním ve tvaru -샴-.

b) -기: Tato koncovka k odvozování substantiv od slovesa se v 15. stol. objevuje ještě zřídka, postupně se užívá naopak velmi často. 그림 그리기예 *při malování obrazů* (두시). Jak je patrné, k podst. jménu slovesnému lze připojovat i pádové koncovky, zvl. -예/-에 k vyjádření příslovečného určení. Zprvu se před -기 neobjevovaly jiné sufixy. Od 16. stol. se však často spojuje s honorif. sufixem -시. 어듸쏜 샹급ᄒᆞ시기를 ᄇᆞ라리잇가. *Na jaké místo doufáte, že budete povýšen?*

c) -디: Tato koncovka bývala často užívána u sloves 어렵다, 쉽다, 둏다 (좋다), 슬ᄒᆞ다 (> 싫어하다) aj. 나리이 져믈ᄉᆡ 나가디 슬ᄒᆞ다. *Den se nořil do tmy, a tak se (nikomu) nechtělo odejít.* (삼강행실도). ᄀᆞ장 보디 됴ᄒᆞ니라 *Je nejlepší na pohled.* 天下(천하)애 얻디 어려ᄫᆞᆫ 거슨 兄弟(형제)오 求키 (구하기) 쉬운 것은 田地(전지)니 *V Podnebesí je získání bratrů obtížné, (zatímco) získání pozemku je snadnou věcí.* (소학언해)

Změny odvozovacích koncovek během jejich historického vývoje lze shrnout do tří etap: a) Nejdříve začaly mizet sufixy -오/우- před -ㅁ v 16. stol.,

klasicka-korejstina-14 | 06. 08. 2013 16:50

během 17. stol. vymizely úplně. b) Pevně zakotvila konc. -기. c) Konc. -디 splynula s -기 v 15. stol. 우리 도라갈 황호 사기를 의론하리니 *Měli bychom projednat koupi zboží na zpáteční cestu.* (노걸대언해 下 51). 이 ᄒᆞᆺ 밤 자기예 *během spánku této noci...* (번역노걸대).

Morfémy -ㅁ/음, -기 a -디 (později> -기) slouží ve spojení s některými pádovými koncovkami ke konstrukci předmětných a podmětných vět. Hojně se taková spojení objevují v novověké korejštině:

고기 먹으며 술 마시기를 샹해(傷害)와 달옴이 업고... (소학언해) *Požívání masa a pití alkoholu není nic jiného, než újma (na zdraví).* 오ᄂᆞᆯ 아ᄎᆞᆷ에 ᄆᆞᄅᆞᆫ 것 먹엇기로 그저 목ᄆᆞᄅᆞ다 *Tím že (protože) jsme dnes ráno jedli suchou stravu, máme neustále žízeň.* (청어노걸대) 이 ᄆᆞ리 엇디 이리 잡디 어려우뇨. *Proč je tak obtížné zde toho koně chytit?* (번역노걸대) 이 ᄆᆞᆯ이 엇디 이리 잡기 어려오뇨.(노걸대언해) 무스 거시 가져가기 됴ᄒᆞᆯ고 *Jakou věc (co) by bylo dobré odnést?* (노걸대언해) ᄒᆞᆫ 쫄이 울기를 줄 ᄒᆞᆷ으로 왕이 ᄆᆡ양 희롱 ᄒᆞ야 *Protože jedna z dcer (krále) často plakala, panovník ji neustále škádlil* (녀ᄌᆞ독몬)

V novodobé korejštině nacházíme často ve spojení s -기 a -ㅁ slovesa jako 믿다, 쉽다, 어렵다, 생각하다 aj. 샤치ᄒᆞᆫᄃᆡ 들기는 쉽고... *Proniknout do luxusních míst je snadné...* (소학언해) Další četné příklady viz 권재일: 한국어 문법사, 1998, str. 221–238.

V období osvícenství (přelom 19. a 20. stol.) nacházíme rovněž četné doklady na užití podstatných jmen slovesných např. v prvních novinách moderního typu – 독닙신문 (1897). Zde se mj. hojně objevuje tvar -ㅁ/음 ve funkci konc. ukončeného přísudku (jinak dnes běžný způsob ukončení věty jen při stručných zápisech, osobních denících, vyhláškách apod.). Např... 속히 셩명을 보내기 ᄇᆞ라옴 *Doufáme, že... rychle oznámíte své jméno.* Tvar -ㅁ/음 tak nahrazoval dnešní co do zdvořilosti neutrální konc. VF -다/-ㄴ다 nebo složený tvar (하)는 것이다, jež jsou dnes v podobných textech běžné. Příklady: ...실샹 ᄉᆞ졍을 일게ᄒᆞ져ᄒᆞ여 영문으로 조곰 긔록홈 ... *aby se (cizinci) obeznámili se skutečnou situací, budeme částečně publikovat i v jazyce anglickém.* Hojné je i spojení podst. jména slovesného se sponou (-ㅁ/음+이다): 우리 신문이 한문은 아니쓰고 다만 국문으로만 쓰는거슨 샹하귀젼이 다 보게 홈이라**.** *To, že naše noviny nepíší v hanmunu, ale pouze korejskou abecedou, je proto, abychom všem – výše i níže postaveným, bohatým či chudým – umožnili je číst.*

II.1.3. Partikule a postpozice

A. Partikule

Některé tehdejší partikule (částice, 조사), pomocné partikule (보조사, 도움토) už vymizely, jiné byly užívány poněkud v jiném významu, mnohé jsou však až na pravopis shodné s dnešními. Dnes neexistují částice jako ᄉᆞ, 곰(옴), 곳(옷), ᄇᆞᆺ aj.

a) -사: význam zdůraznění, odlučovací, možnost užití i po akuzativní koncovce u jmen, ale také u příslovcí a dokonce u sloves. Později se hláskoslovnými změnami přeměnila na dnešní -야 (사> 아> 야). 이제사 門(문)ᄀᆞ지 왓습ᄂᆡ *Teprve nyní přišel až ke dveřím.*

b) -곰(옴): význam zdůrazňující nebo vydělující (v případě nějakého množství), blízké dnešnímu씩 u podílných číslovek anebo 번 (krát, násobek). Užívala se po substantivech, příslovcích, slovesech. Tvar 옴 vznikl elizí ㄱ z 곰. Častý je překlad „až“.

ᄃᆞᆯ하 노피곰 도ᄃᆞ샤 머리곰 비취오시라 (달아, 높이 돋아샤 멀리 비쳐라) *Měsíci, vystup až nahoru a sviť až do dáli!* ᄒᆞᄅᆞ (하루) 五百 디위옴 길이더니 (월인석보) (-디위 arch., význam dnešního 번 - krát) *Za den to byla cesta až pětsetkrát delší.*

ᄀᆞ장 먼 사ᄅᆞᆷ은 ᄒᆞᆫ 히예 ᄒᆞᆫ번곰 두번곰 와도 무던ᄒᆞ니라. *I lidé z nejvzdálenějších míst byli spokojeni (nelitovali), přestože museli přijít jednou, dvakrát ročně.*

c) -곳 (옷): význam zdůraznění, odlučovací, příp. omezovací (pouze, jen). Tvar 옷 vznikl z 곳 elizí „k”. 보ᄇᆡ옷 가져 이시면 *Jedině kdybyste měl drahocennosti...* 수페 (숲) 가기곳 가면 *Jestliže jen půjdete do lesa...* (dnes: 가기만 하면)

d) -붓: Připojuje se k nulovému pádu jmen, ve spojení se zápornou sponou zdůrazňuje zápor. Význam: *dokonce ne, ani ne*. 굼밧 아니면 *jestliže to není ani sen...*

e) -ᄅᆞ랑, -일랑: silnější zdůraznění než -는/은. 널랑 집에 있거라. *Ty buď doma!* Zdůrazňuje taky význam částice -셔(서): 거기설랑 *Tamhle přece!*

Kromě toho existovaly částice obdobné dnešním, např. -는/은 s řadou variant (-ᄂᆞᆫ, -ᄋᆞᆫ, -ㄴ), -도 (두) (i, také), -(이)란 (zdůraznění podmětu, pokud jde o, co se týče toho), -(이)나 (přibližně, nebo), -만 (pouze) aj.

f) -는/은: Je to velice frekventovaná částice zdůrazňující určitý větný člen, připojuje se nejčastěji k nulovému pádu substantiv a zájmen. Dále se přidává i k jiným pád. koncovkám, zvl. dativu a lokativu (-에, -에게, -에서) při zdůraznění místa nebo času; tehdy stojí zpravidla u na počátku věty, často se vyskytuje u podmětů v souvětí slučujícím se spoj. konc. -고, kde v závislosti na obsahu vět může mít rovněž význam odporovací (*ale*).

Významnou funkci má tato partikule rovněž při aktuálním členění věty, kdy označuje téma věty (*pokud jde o/týká se čeho*). Podměty ve větách vedlejších mají potom zpravidla tvar nominativu (-이, -가).

民(민)은 百姓(백성)이오. (*znak*) 民 *má význam* 百姓, tj. *lid.* 訓(훈)은 ᄀᆞᄅᆞ칠씨오. (*znak*) 訓 *má význam učit/vzdělávat.* (정음언해); 山에는 눈이 오고 들에는 ᄎᆞᆫ 비로다. (임제) *V horách padá sníh a (ale) v polích je studený vítr.* 첫지는...둘지는 *Zaprvé... zadruhé.* 각국에셔는 (독립신문) ve všech zemích.
-도(두): Tato částice vznikla zřejmě z neúplného substantiva ᄃᆞ a rovněž má blízko k příslovcím ᄯᅩ (또) *a nadto a* 더 *více, navíc;* 별도 ᄂᆞ리니이다. *Také*

klasicka-korejstina-14 | 06. 08. 2013 16:50

hvězdy padají; 시름한 나도 자고 니러 우니니노라 (청산별곡) *Taky já, plný obav, jsem se vyspal, vstal a dal se do pláče.*

g) -샌 (jen) a -다가 se užívaly poněkud odlišně. Částice -샌 (dnešní 뿐) ve významu omezovacím se užívala i po dativu. Např. 엇데 이에샌 夫子(부자) ㅣ 없스기뇨. *Proč jenom ona nemá muže a děti?* Částice -다가/다 se dnes užívá zpravidla s dativem pro zdůraznění místa nebo směru (차에다 설탕을 넣다 *dát cukr do čaje*). Dříve bylo možné užít ji také s akuzativem: 우리를 다가 *k nám.*

h) Některé tehdejší částice zpřesňovaly význam pádových koncovek, např. ᄃᆞ려, 손ᄃᆡ, 두고(두곤), 라와, ᄒᆞ야, 서:

-ᄃᆞ려 (dnes -더러 vůči, k, význam podobnýdativu u životných). Etymologicky odvozeno od slovesa ᄃᆞ리다 (dnes 데리다 s akuz. ve významu „jíti s, vésti, doprovázet koho“). Postupněse její tvar mění: ᄃᆞ리어 (SZ)> ᄃᆞ려> 더러. Příklad na původní význam slovesa: 山 (산) 미틔 軍馬(군마) 두시고 온 사ᄅᆞᆷ ᄃᆞ리샤 기ᄅᆞ말 밧기시니 (룡가 58) *Ponechal jezdecký oddíl na úpatí hory, vzal s sebou stovku bojovníků a odsedlal koně.* Příklad na užití ve funkci částice: 날ᄃᆞ려 닐ᄃᆞ오 (삼강) *Řekl mi:...* Částice se často spojuje s akuzativem ve významu (mluvit) k někomu, vůči komu. ᄒᆞᆫ 신인이 날ᄃᆞ러 닐오ᄃᆡ *Jeden nový příchozí pravil:...* (날> zkrác. 나를, akuz.; 닐오ᄃᆡ> odvozeno od 니르다 říci, mizení náslovného ㄴ.

-손ᄃᆡ: po genitivu nebo nulovém pádu má obdobný význam jako dnešní 한테(서), tj. u životných význam odlučovací (od koho): 네 뉘손ᄃᆡ 글 ᄇᆡᄒᆞᆫ다 (노걸대). *Ty se od koho učíš psát?* (ᄇᆡᄒᆞ다 = 배우다) Konc. -ㄴ다 má zde význam interogativu.

-두고 (두곤) má obdobný význam jako dnešní -보다, tj. srovnávací: 주구미 태산두곤 므거우니이시며... *Smrt je těžší než hora Taishan a...* (주구미 > nom. 주검 smrt)

-라와 (po souhlásce -이라와) má rovněž význam srovnávací: 아히 ᄂᆞᆺ비치 누니라와 더으더니 *Barva tváře dítěte byla nad sníh (bělejší).* (두시) (ᄂᆞᆺ> 낯 tvář, 더으다 = dnešní 더하다 být víc, -더니 spojovací koncovka s významem minulosti)

-ᄒᆞ야, -ᄒᆞ샤 po spojov. pádu -와/과 má význam „spolu, s“: 스승과 제자와 ᄒᆞ야 *učitel společně se žáky...*; 王(왕)이 比兵(비병)와 ᄒᆞ샤 寺(사)에 가신대. *Král společně s Pibjŏngem odešel do kláštera.*

-ᄡᅥ se užívala po konc. instrumentálu nebo akuzativu ve významu 가지다 „mít něco v držení, vlastnit“ anebo ke zdůraznění funkce instrumentálu (dnešní -로써). Někdy bývá ᄡᅥ>써 spojovámo etymologicky i se slovesem 쓰다 (užívat). 키 아로ᄆᆞ로써 門의 드로ᄆᆞᆯ 사ᄆᆞ시고...*Tím, že hodně věděl, použil ke vstupu bránu a...*(키 = 크게 velice, 알다 > 앎음 podst. jméno slovesné (znalost, vědění) + 으로써.

Někdy -써 už přesáhlo význam pouhé částice a zejména v doslovných překladech z klasické čínštiny se užívalo ve významu „a tím, a maje to (ho),

klasicka-korejstina-14 | 06. 08. 2013 16:50

s použitím toho apod.“ Dá se to vyložit i jako staženívýrazu 그것으로써. 오직 어디니를뼈 寶(보) 삼ᄂᆞ다 ᄒᆞ니라. *Řekl, že jedině moudrého člověka* (*maje ho*) *využije jako drahocennosti* (*pokladu*). (어디니 = 어진이, odvozeno od 어질다 „moudrý, dobrý“, 어진+이 moudrý člověk, 삼다 použít k, jako) 분묘 남글 보고 뼈 지목 삼기을 싱각하여… *Podíval se na strom* (*zasazený u*) *hrobu, a tak* (*tím*) *ho napadlo, že ho použije jako materiálu…* (남 arch. 나무)

B. Postpozice

Postpozice (후치사) se liší od částic i od pád. koncovek, většinou jsou odvozeny jako ustrnulé tvary od sloves, méně od substantiv. Jsou v pozici posledního morfému slova.

Při klasifikaci těchto gramat. prostředků badatelé nejsou zcela jednotní, některé postpozice řadí mezi částice či naopak. Mnohé postpozice se po různých změnách dochovaly dodnes. Nejdůležitější z nich jsou: -이셔, -라셔, 브터, -말미아마, -더브로, -ᄒᆞᆫ뻬, -ᄒᆞᆫ딕, -ᄭᆡ지, -체로.

a) -이셔: Vyvinulo se od SZ slovesa *býti*: 이시다> 이시어, později zkráceno na -셔(>서). Ve spojení s dativem označuje místo děje nebo stavu. Dnes časté po dativu -에 a lokativu -에서.

b) -라셔: Vzniklo z finit. konc. -라+이셔 a změnilo se z původního slovesného tvaru na postpozici jmennou, vyjadřující u substantiva podmět. Připojuje se k absolutnímu (nulovému) pádu substantiv označujících osoby. Má tedy význam blízký nominativu.

c) -브터: Tvar odvozen od SZ slovesa ᄇᆞᆮ다(> ᄇᆞᆯ다) s významem *spojovat s něčím, mít vztah k, vyvolávat něco.* Označuje též určitou situaci, příležitost k něčemu. Postupně se tvar slovesný změnil na postpozici, která ve spojení s lokativem -에서+ 부터 nebo instrumentálem -로+ 부터 má význam výchozího bodu (출발점) – *odkud, z, z kterého místa,* případně též východiska od určitého časového údaje (*od kdy*). V tomto případě se připojuje k nulovému pádu, např. v dnešním jazyce 두 시부터 *od dvou hodin*, 내일부터 od zítřka.

d) -말미아마: Tvar odvozen od SZ arch. slovesa 말미암다 (zapříčinit něco) a jako postpozice vyjadřuje příčinu a důsledek nějakého děje (*v důsledku toho*). Viz dnešní 말미아마.

e) -더브로: Tvar odvozen od SZ slovesa 더블다 (dělat společně). Postpozice má význam *společně s* (*někým*), dnešní 더불어.

f) -ᄒᆞᆫ뻬: Původně šlo o spojení číslovky ᄒᆞᆫ(jeden) + ᄲᆡᆺ (čas, doba), tj. ve stejné době; dnes význam *spolu, společně* (함께).

g) -ᄒᆞᆫ딕/손딕: Morfém vznikl spojením číslovky + neúpl. substantivum 딕, později se ustálil na tvaru -ᄒᆞᆫ딕 (dnešní 한테), většinou s významem dativu -에게, příp. 한테로 = 에게로 *komu*; 한테서 = 에게서 *od koho*.

h) -체로/쳐로: Původně tvar instrumentálu neúpl. substantiva -체. V novodobé korejštině se změnil po spojení s deverbativem na -ㅁ na postpozici -처럼.

klasicka-korejstina-14 | 06. 08. 2013 16:50

i) -ᄭᅵ지, -ᄭᅵ장: Postpozice ᄭᅵ지> -까지 má dnes význam *až do* (časově i místně), -ᄭᅵ장> 가장 *nejvíce.*

II.1.4. Substantivum se sponou jako nominální predikát

Jako v současné korejštině byla tato konstrukce věty častá. Rozdíl byl pouze v připojování spony 이다, která po souhláskovém kmeni substantiva měla tvar 이다, po samohláskovém kmeni ㅣ다. „Samostatné -i" se připojovalo případně přímo ke kmeni substantiva (platí obdobné pravidlo jako pro připojování nominativní koncovky -i).

기슬겐 빠ᄒᆞᆯ 두펫ᄂᆞᆫ 고지로다 (기슭에는 땅을 덮어있는(것은) 꽃이로다. *To, co pokrývá zemi v údolí, jsou květy.* (빠 + vkladné ㅎ = 땅, 덮다 pokrývat, 고지> 꽃이)

所(소)ᄂᆞᆫ 배라 (바+ㅣ라). *Znak* 所 *je* (*znamená korejsky*) 바 (*místo*).

樂(악)은 풍류라 (풍류+ㅣ라. *Znak* 樂 *je* (*znamená korejsky*) *hudba.*

形(형)은 양ᄌᆞ니 (양자+ㅣ니). *Znak* 形 *je* (*znamená korejsky*) *tvar, podoba* (양자) .

Ve starší korejštině se užívalo spony 이다 též jako součást slovesného predikátu, ale vždy jen u slovesa 하다.

力(역/력)을 用(용)티 아니ᄒᆞᆷ을 爲(위)ᄒᆞ얘며...*Proto, aby nepoužil síly...* (용하디> 하지 아니함을 위하야 (SZ) + ㅣ다). Nejčastější bývá takové spojení ve tvaru ᄒᆞ얘라 jako koncovka ukončeného přísudku, tj. SZ ᄒᆞ야 + ㅣ라. Kromě toho se spona užívala i po slovesných koncovkách -리, -니: 그 일후미 (이름이) 莊嚴(장엄)이니이다. *Jeho jméno je Čang Ŏm.* 엇데ᄒᆞ리잇가 (어찌하리이까> 어찌하리까) *Co bychom měli dělat?* (potenciál). Postupně se toto sponové 이 oslabovalo, až vymizelo: 하나이다> 합니다.

II.1.5. Slovesa

II.1.5.1. Slovesa dějová

Jako v dnešní korejštině existovala slovesa významová (동사), kompozita ze dvou sloves, slovesa pomocná (보조동사), slovesa postpoziční (후치사적 동사, srov. -에 대하여), kvalitativní (형용사) aj. Mnohá slovesa zanikla nebo během doby nabyla jiného významu.

Příklady na zaniklá slovesa:

애ᄃᆞ르다 (dnes význam 애달퍼하다) být zkroušený, zarmoucený
여희다 (이별하다) rozloučit se, rozejít, ztratit někoho
저ᄒᆞ다 (두려워하다) obávat se
ᄉᆞ랑ᄒᆞ다 (생각하다) myslet (dnes milovat)
녀름짓다 (농사하다) zabývat se zemědělstvím
날호다 (느리다) být pomalý, 날호야, 날호여 (adv.) pomalu
뵈아다 (재촉하다) vybízet

가시다 (변하다) změnit se
거흐르다 (기우리다) naklonit
과ᄒᆞ다 (칭찬하다) chválit
공번되다 (공평하다) být nezaujatý, spravedlivý
기리다 vychvalovat, opěvovat
녀다 (가다) jít, odcházet
괴다 (사랑하다) milovat

Jako pomocná slovesa jsou častá 십다 (싶다), 말다, ᄇᆞ리다 (버리다), 디다 (지다), ᄃᆞ외다 (되다), 내다 aj. Slovesné postpozice se užívají ve tvaru ustrnulého sloves. základu většinou ve tvaru -야: 위ᄒᆞ야 (위하여) proto (aby), 향ᄒᆞ야 (향하여) směrem k, vůči, 인ᄒᆞ야 (인하여) v důsledku aj. K odvozování sloves se užívá obdobných prostředků jako dnes, tj. např. spojování kmenů (velmi časté) nebo afixace. Např.: 맛나다 (<맞다 + 나다)> 만나다 setkat se, 듣보다 slyšet a vidět, ᄲᅧ디다 (끄다+디다)> 꺼지다 (끄다+지다) zhasnout, 내밀다 (나다+밀다) vystrčit, vytlačit;

Substantivum + sloveso: 빗+나다> 빗나다 (빛나다) zářit, 허믈+ᄒᆞ다> 허믈ᄒᆞ다 (허물하다) provinit se, udělat chybu (허물 subst. vina, chyba). Prefixace: 짓먹다 přecpat se, přejíst se. Sufixace: např. SZ+대다 (zesilující význam) 웃어대다 rozesmát se, řehtat se.

II.1.5.2. Slovesa kvalitativní

Slovesa kvalitativní (형용사) jsou v mnohém podobná slovesům dějovým, přesto se v něčem odlišují, např. nemohou tvořit tvary imperativu či exhortativu a především nemají tvar přít. participia. Mnohá vznikla ze zájmen ukazovacích nebo tázacích: 이, 그, 뎌> 져> 저); 이러하다, 이렇다 být takový (이+instr.), 그렇다/그러하다, 저렇다, 엇더ᄒᆞ다 (어떻다, 어떠하다) být jaký apod. Některá kvalitativní slovesa zanikla nebo mají odlišný význam: 가ᄉᆞ멸다 (풍부하다) být bohatý; ᄀᆞ줄비다 (비교하다) být srovnatelný; 거츠다, 거츨다 (> 거칠다 být hrubý, zlý, zpustlý; 거ᄅᆞ롭다 (참가하다) být účasten; 두렵다 (둥글다) být kulatý (dnes 두렵다 být hrozný); 머흐다 (험하다) být nebezpečný, strmý; 번득ᄒᆞ다 (분명하다) být zřejmý; 조ᄒᆞ다 (깨끗하다) být čistý; ᄌᆞᄉᆞ롭다 (중요하다) být důležitý; 오올다 (완전하다) být úplný; 하다 (크다) být velký; 헌ᄉᆞᄒᆞ다 (야단스럽다) být vzteklý aj.

Odvozování a tvoření kvalitativních sloves je obdobné jako dnes, např. spojováním kmenů: 푸러누렇다 (푸르다+누르다) žlutozelený; 허여ᄒᆞ다 희다+ᄒᆞ다 > 허여타 > 허옇다 (> dnešní 하얗다 být bílý). Další způsob je odvozování pomocí sufixů stejně jako dnes příponami -롭(다) nebo -스럽(다), připojovanými k substantivům. Srov. Dnešní 해 -롭다 škodlivý, 평화-스럽-다 mírumilovný aj. Příklady: 새롭다, 새ᄅᆞ외다, 새로외다 být nový; 웃브다 být směšný (srov. dnes v dialektech 우쁘다, spisovně 우습다 být směšný).

klasicka-korejstina-14 | 06. 08. 2013 16:50

Tvary participia kvalitativních sloves -ㄴ/은, -ㄴ/은 odpovídají většinou tvarům českých adjektiv.

II.1.5.3. Tvoření záporu u sloves

Mezi spojovací tvary je zařazeno také neúplné substantivum -디(지), odvozené rovněž od 두. Ve spojení se záporkami 안/아니 a 몯(못) slouží k vyjádření záporu (부정). Objevuje se už v 15. stol. a je téměř shodný s dnešním. Morfém -디(지) se připojuje ke kmeni slovesa + -디(지) + 안/아니(ᄒᆞ다) nebo -디(지) + 몯(못)ᄒᆞ다. Tvar 안/아니 má obecně význam záporu, tvar 몯(못) má navíc vedlejší nuanci „nemoci, nebýt schopen".

듣-디 아니ᄒᆞ-시고...*Neslyšel a...*; 그대ᄂᆞᆫ 안 들으셨나요. *Ty jsi neslyšel?* ᄲᆞᆯ 佛子ㅣ (불자+ nom. 이) 자디 아니ᄒᆞ야 수프레 두루 ᄃᆞᆯ녀... (석보) *Buddhovi učedníci neusnuli, a tak procházeli kolem lesa a...*; 부텨 맛나디 몯ᄒᆞ며 法(법) 듣디 몯ᄒᆞ며...(월석) *S Buddhou se nepotkal a Zákonu nemohl naslouchat.*

Se záporem souvisí i sloveso 말다 přestat, nechat. Ve spojení se záporkou 디(지) + 말다 vyjadřuje **zákaz**. Užívá se pouze ve větách imperativních nebo exhortativních. 너희 브즈러니 지ᅀᅥ 게으르디 말라(법화). *Stavte pilně (usilovně) a nebuďte líní!* 됴ᄒᆞᆫ 고ᄌᆞ란 ᄑᆞ디 말오... (월석) *Krásné květy neprodávej a...*; 됴ᄒᆞᆫ 고ᄌᆞ란> 좋은 꽃은 브즈러니> 부지런히; 말라 말라 다시 니르디 마라ᅀᅡ ᄒᆞ리니 (석보) *To ne! To ne! To už nesmíš říkat!*

II.1.6. Atributivy

Atributivy (관형사, 매김씨, 어떤씨) jako zvláštní druh slov předcházejících jménu (zpravidla substantivu) zřetelně vymezují nebo blíže charakterizují jeho význam. Atributivy jsou slova neohebná, nepřipojují se k nim žádné přípony či koncovky. Ani v současné korejštině není jejich počet velký, ve středokorejštině jich bylo ještě méně, ale byly frekventované. Z hlediska slovnědruhového jsou řazeny spolu s příslovci do skupiny tzv. slov relačních (관형언, 수식언).

Atributivy se konstituovaly relativně pozdě, většinou to jsou zkrácené odvozeniny od jmen, sloves dějových či kvalitativních. V 15. stol. je ještě patrný proces jejich vzniku.

Např. atributivy 모든, 모두 *všechen, všichni, vše* byly odvozeny od pův. slovesa 몯다 (dnešní 모이다 shromáždit se). Grafém ㄴ v 모든 je zbytkem participia. Obdobně atributiv 딴 *jiný* byl odvozen od kvalit. slovesa 따다 (> 다르다 jiný). Atributiv 새 *nový* vznikl ze slovesa (날이) 새다 svítat, později též 새ᄇᆞᆯ다 rozjasnit se apod., až se význam omezil na 새것 – *nová věc*> 새. Atributiv 온 *veškerý, všechen* je tvar participia odvozený z arch. slovesa 오ᄋᆞᆯ다. Později byl užíván jako korejská číslovka 100, po rozšíření sinokorej. číslovek 100 (백) se význam ustálil na *veškerý, všechen*. Také dnešní atributiv 갖은 *všechno* (obdobný význam 온갖) byl pův. odvozen od tvaru participia ᄀᆞᄌᆞᆫ od kvalit. slovesa ᄀᆞᆺ다 (>갖다) *mít v držení, mít vše.* 아버ᄉᆡ 몯 ᄀᆞᄌᆞᆫ 子

息(자식)은 어딘 이를 빅호디 몯홀씨 *Protože otec neměl děti, nemohl vychovat nikoho moudrého.* Obdobně od slovesa 외롭다 (být sám, osamocen) byl odvozen atributiv 외 jediný, osamocený, sám. Příklady některých dalších atributivů:

-새: nový; 새 구스리 나며...(월석) *Objevují se nové perly a...*(그슬 perla); Pokud by se 새 objevilo s genit. konc. -ᄋᆡ (의) nebo mezihláskou ㅅ, bylo by možné je pokládat za jméno, stojí-li samostatně, jde o atributiv.

-므슷 s variantami 무스, 무슴, 무슴 (dnes 무슨) patří mezi atributivy tázací nebo neurčité (jaký, nějaký). 그디 子息(자식) 업더니 무슷 罪(죄)오. (월석) *Jakýpak je to zločin když nemáte děti?* 그디 (그듸)> 그대 vy; 무슴 일을 ᄒᆞ엿ᄂᆞᆫ다. *Jakou práci jsi dělal?*

-어누, 어느: který, některý. 어누 나라해 가샤 나시리잇고 (월석) *Do které země půjdete a zrodíte se?* 어느; 나라해> 나라에; 나다> 낳다 zrodit se; 어느 나라해 내리시게 ᄒᆞ려뇨 (월석) *Do které země ho hodláte seslat?*

Následující slova jako 이, 그, 뎌/져/저, 어느, 무엇 jsou sice zájmena, ale lze jich užít též jako atributivů ukazovacích (지시관형사) už proto, že bez koncovky stojí co do slovosledu před určovaným substantivem. 이곧 뎌 고대 後(후)ㅅ 날 ᄃᆞᄅᆞ리잇가 (룡비 26) *Jak by to i ono místo mohlo změnit zítřky?*

Číslovky ve funkci atributivů

Rovněž základní korejské číslovky bývají v jistých pozicích řazeny mezi atributivy (tzv. číselné atributivy, 수관형사). Fakticky jsou stejné jako slovní druh číslovek, ale zvl. v pozici před numerativy (tzv. druhová jména, jednotky množství, klasifikátory, měrné jednotky, counters, 수량 단위, 분류사). Srov. v češtině 3 *kusy* (*něčeho*), 5 *lahví* piva, 2 *hlávky zelí*, 6 *pytlů* rýže, dva *metry* látky apod. Tvar některých korej. číslovek se před měrnými jednotkami zkracuje, existuje několik variant podle druhu numerativu.Systém číslovek, resp. číselných atributivů a jejich spojování:

ᄒᆞᆫ, 두, 세 (석, 서), 네 (넉, 너), 다ᄉᆞᆺ (닷), 여ᄉᆞᆺ (엿) 닐굽, 여듧, 아홉, 열ᄒᆞᆫ, 열둘 (열두), 스믈 (스므), 온 (100, arch.), 즈믄 (1000, arch.) Dále jsou zde řazeny jako atributivy výrazy 첫,첫 první, 몃, 몇, 현 kolik, 여러 několik, různý.

Spojování číselných atributivů s numerativy bylo obdobné jako v současné korejštině. Jde zejména o numerativy označující váhu, délku, objem, počet, peněžní jednotky aj. U dutých měr (obilí, tekutiny) se užívalo zkrácených tvarů atributivů, např. 서, 너 홉 (asi 0,18 litru), 되 (1,8l), 말 (18l, „věrtel“); tvarů 석, 넉 u numerativů pro délkové míry jako 자 („stopa“, asi 30 cm). Při peněžních jednotkách se také objevují zkrácené tvary, např. 석 (엿) 량/냥 3(6) stříbrných (tael) apod.

klasicka-korejstina-14 | 06. 08. 2013 16:50

II.1.7. Příslovce

Příslovce (adverbia, 부사) jsou neohebným samostatným slovním druhem a vyjadřují okolnosti, za jakých se realizuje obsah slovesa nebo adjektiva (tj. v korejštině tvar participia KS), příp. blíže determinuje jiné příslovce. (Srov. dnešní많이, 마시다, 잘 공부하다, 매우 짧다, 너무 비싸다 apod.) Ve větě plní zpravidla funkci příslovečného určení (부사어).

Adverbia se vyčlenila historicky velmi dávno, proto u některých není zřejmé, jak vznikla. Mezi ně patří např. 잘 dobře, 몬져 předem, 서로 navzájem, 불써 (> 벌써) už, ᄒᆞ마 už (obdobný význam jako 이미, 벌써), 차라리 spíše než, přednostně, především, 모로매, 모로미, 마롬애 (>모름지기) správně, nutně, 오히려 naopak, 다시 opět, 거의 (>거의) téměř; 못 nejvíce (obdobné dnešnímu 가장) aj. Mezi ně patří též záporky 아니, 몯 (>못); 매 proč (dnes 왜).

Mnohá příslovce se zachovala jako pozůstatky odvozené druhotně od jiných slovních druhů, jejich vývoj byl dlouhý. U mnohých adverbií však lze prokázat, jakým způsobem byla druhotně odvozena od jiných slovních druhů.

Adverbia odvozená od sloves dějových a kvalitativních. Některá byla odvozena přímo od kořene či kmene sloves. Např. ᄉᆞᄆᆞ, ᄉᆞᄆᆞᆺ vřele, s radostí: (< 사ᄆᆞᆺ다, 사무치다 proniknout k srdci, do mysli); 바ᄅᆞ přímo (<바로, <바ᄅᆞ다 <바르다 být přímý); ᄌᆞ조 často (자주 <잦다 být častý); 올히 správně (옳다 být správný, dnes 옳게); 도로 naopak (< 돌다 otáčet se, obrátit se); ᄀᆞᄎᆞ plně, víc než dostatečně (<ᄀᆞᄎᆞ다, <가초ᄒᆞ다 <갖추다 být vybaven, vlastnit, být obdařen); 마치 jako, stejně jako, zrovna tak (< 맞히다 mít správný odhad); ᄀᆞᆮ+ 이(같이) stejně jako, společně, spolu (ᄀᆞ티, ᄀᆞ치/갇히 <같이); 머리 vzdáleně, daleko (<멀리 <멀다 být vzdálený); 조금 málo, trochu (적다 být málo + zdůrazňující partikule 곰); ᄲᆞ로 zvlášť, separátně, jinak (< 따로 <따르다 následovat)

Četná adverbia jsou odvozena od sloves 어떻다, 어떠ᄒᆞ다, jež měla dříve řadu variant jako 엇더다/엇다다, 엇더타, 엇다ᄒᆞ다 aj. Vzhledem k palatalizaci -t (+i)> -či a následně díky předcházejícímu -s vznikla řada dalších tvarů s intenzívou -čč. např. 엇디> 어찌, 어찌하여, 어째서 proč?, z jakého důvodu?; 엇디ᄒᆞ다, 엇데ᄒᆞ다> 어찌하다. Obdobně tak byly vytvořeny dnešní výrazy 어쨌든 ať už jakkoliv, v každém případě, 어쩌면 Jakto že?! (citoslovce), 어쩌다 náhodou, příležitostně, nečekaně (우연히); 어쩐지 nevím proč, ale...; tak nějak.

Základní morfémy k odvozování adverbií od sloves jsou -아, -오/우, -이:

a) -아: 고쳐 znovu, opět (< 고치다 opravit),

b) -오/우: 마조 (< 맞다 potkat, 맞+오, dnes 마주 proti sobě, tváří v tvář, vstříc, naproti. Např. 비르수 부쳐 마조 나아... *Naproti se opět zjevil Buddha...* (석보). 비르수> 비로소 poprvé, opět, po nějaké době; 너무 příliš (< 넘다 překročit); 바로 přímo (< 바ᄅᆞ다 být přímý).

klasicka-korejstina-14 | 06. 08. 2013 16:50

c) -이: 그우리 (그울+이) valivě (dnes 구르게 <그우리다, 굴리다 koulet se valit se). 잇비 krásně, hezky, roztomile (< 잇브다, 예쁘다), 노피 vysoko, vysoce (<노프다< 높다), 머리 daleko, vzdáleně (< 멀다, dnes 멀리), 드므리 zřídka (< 드믈다 <드물다), 내내 neustále, od začátku do konce (나다 vzniknout, zrodit se).

Základní morfémy k odvozování adverbií od jmen jsou -애, -에/예, -소, -리:

V takových případech se odvozují nejčastěji od nulového pádu substantiv, zájmen, číslovek, příp. ve spojení s některou pádovou koncovkou. Od kmene jména lze vytvořit příslovce pomocí pád. koncovek či jiných morfémů:

-로 (konc. instrumentálu): 진실로 pravdivě, opravdově, 날로, 나날로 denně.

-애, -에/예 (konc. dativu): 곧 ihned, 고대 (곧+애) ihned; 만실(萬一)에 pokud, případně, v případě, že...; 즉시(卽時)예 okamžitě (vlivem předchozí samohlásky -i dochází k jotaci -에> 예).

-소: 손소> 손소> 손수 vlastnoručně, osobně, sám; 몸소> 몸소 osobně.

Dalším prostředkem bylo prosté spojení dvou jmen: Např. 어느 který, jaký (interog.)+덧 doba> 어느덧 náhle, vtom, nečekaně; 혼갓 (한갓> 한껏) do krajnosti, na maximum,

Mnohá příslovce jsou odvozená od zájmen 이/그/저 nebo druhotně od odvozených sloves 이렇다, 그렇다, 저렇다. Mohou plnit funkci odkazovací, ukazovací, tázací, vyjadřují neurčitost, míru aj. Odpovídají na otázky kdo?, kam?, kdy?, jak, do jaké míry?, v jakém stavu?, proč? apod. Např. odkazující příslovce vznikly pomocí morfému -리: 이리 tak, takto (이렇게), tímto způsobem; 그리 tak, takto, tímto způsobem (그렇게, 그다지); 뎌리 tamhle, tamtím směrem (> 져리> 저리, 저렇게); 이리져리 sem a tam (> 이리저리); 아ᄆᆞ리> 아무리 jakkoli (moc).

Některá příslovce jsou odvozena od absolutního pádu jmen nebo jejich pádových koncovek, často tehdy, když původní tvary ztratily svou gramat. funkci a vymizely. Např. 처섬 (> 처음 nejdříve, zpočátku, 장ᄎᆞ (> 장차) v budoucnu, někdy později, 참 opravdu, skutečně, 스ᄉᆡ (> 스스로) spontánně, osobně, sám, ᄒᆞ올로> 홀로 sám, osamoceně. Mezi příslovce je řazeno též slovo 萬一(만일), pův. doslova „jeden z desíti tisíc“, tj. neočekávaná událost. Postupně se toto příslovce (stejně jako 만약) stalo signálem avizujícím podmínkové souvětí, např. 만일.....-면 jestliže, v případě že.

Některá příslovce vznikla též spojením jména s jiným slovem Např. 어느덧 (어느+덧 okamžik) náhle, neočekávaně, okamžitě; 혼갓/혼갖 pouze, jen, nic víc než;

앗까> 아까 zrovna před okamžikem, před chvílí (Pozn.: pův. 앞+끼 čas, doba. Tvar substantiva 끼 měl v tehdejším pravopise mnoho variant, např. ᄡᆡ, ᄡᆡ, ᄡᆞ, ᄡᆡ, ᄭᆡ> 끼. 아히 ᄡᆡ브터 od dětských dob.) 요즘/요즈음 teď, nyní,

klasicka-korejstina-14 | 06. 08. 2013 16:50

v těchto dnech. Výjimečné jsou případy odvození nového adverbia od adverbia + jiného slova, např. 또 (또) a nadto, navíc> 또흔 (또한) navíc, kromě toho; 또는 (또는) anebo.

Zvlášť se vydělují tzv. příslovce větná (문장부사). Jsou to tvary odvozené od sloves 그렇다/그러하다, příp. 이렇다/이러하다. Užívají se v souvětích, kde nahrazují spojovací koncovky u vět souřadných i podřadných. (Blíže viz v závěru 2.2.0)

II.1.8. Citoslovce

Citoslovci (감탄사, 감동사) mluvčí vyjadřuje zvoláním své osobní pocity. Jsou to nesklonné výrazy, např.: 외: *Oh/Ach, to je smutné.* (pocit smutku, bolesti); 외 男子(남자)아 엇던 이를 爲(위)ᄒᆞ야 이 길헤 든다 *Ach, mužové! Pro jaké cíle se vydáváte na tuto cestu?* (překvapení) 아으/아아: Toto citoslovce odpovídá dnešnímu 아이구, 아아 (*Ach! Běda!*), 엥 *Opravdu? Skutečně?*, 예! *No ano!* 아서, 맙쇼샤 *Oh ne! Běda!* (vyjadřuje beznaděj).

II.1.9. Tvary ukončeného přísudku

Tvary ukončeného přísudku (종결형) se nacházejí na konci věty nebo souvětí. Již v 15. stol. můžeme sledovat v podstatě stejné gramatické kategorie a členění u koncovek ukončeného přísudku jako v dnešní korejštině. V gramatickém významu těchto koncovek vidíme dvě základní funkce:

a) Vyjádření vztahu mluvčího (화자) **k naslouchajícímu** (청자), tj. vyjádření zdvořilosti (různé stupně zdvořilosti podle věku, společenského postavení, vztahů v rodině apod.). V gramatikách KLDR se pro tuto kategorii užívá termínu 계칭 (dle Pultra „stupně osobní orientace“, vztah mluvčí-naslouchající). V Korejské republice místo termínu 계칭 užívají zpravidla 높임법. Jak víme, v této kategorii existuje několik zdvořilostních stupňů. Jejich počet dnešní gramatiky udávají různě, nejčastěji se člení na šest stupňů nazývaných následovně: 1. 존대 (vysoce) zdvořilý, 2. 해여 neformální zdvořilost, 3. 하오 vyšší střední, 4. 하게 nižší střední, 5. 해라 důvěrný, resp. neutrální, 6. 반말 nezdvořilý stupeň. Např. 1. 그는 책을 읽고 있-습니다. 2. 있-어요, 3. 있-소, 4. 있-네, 5. 있-다, 6. 있어. *On čte knihu.*

b) Současně je ve tvaru koncovky ukončeného přísudku obsažena i další funkce, nazývaná nejnověji v korej. gramatikách jako 의향법 **intencionalita**, **tj. subjektivní vztah mluvčího k průběhu děje** (**stavu**). Zde se projevuje i subjektivní vztah mluvčího k obsahu sdělení, tj. jeho záměr (intence), s jakým své sdělení pronáší. Tj. zda jde jen o prosté sdělení, nebo zda je záměrem mluvčího nějaký požadavek, např. získat odpověď na své sdělení, nebo požadavek, aby naslouchající něco udělal, nebo aby se připojil k činnosti současně s mluvčím apod. Jde tedy o **slovesný způsob** (modus), vyjádřený morfologicky četnými koncovkami ukončeného přísudku

klasicka-korejstina-14 | 06. 08. 2013 16:50

na konci věty či souvětí (VF). Podle toho se koncovky (a současně celé věty nebo souvětí) člení na následující výpovědní typy vět:

1. **Indikativní** (**oznamovací**, 서술법, 서술문)
2. **Interogativní** (**tázací**, 의문법, 의문문)
3. **Imperativní** (**rozkazovací**, 명령법, 명령문)
4. **Exhortativní** (**vybízecí**, 청유법, 청유문, v KLDR zpravidla 권유법, 권유문)
5. **Věty zvolací** (감탄문) vyčleňovány jako pátý samostatný slovesný způsob, protože na rozdíl od češtiny jsou vyjadřovány specifickými koncovkami, nikoli jen intonací.

Z tvarů indikativu lze dále ještě vyčlenit další dva typy: a) 평서법 – **obecný**, **neutrální indikativ** bez dalšího významového odstínu, v KLDR označovaný často termínem 직설법; b) 약속법 – **promisiv**, tj. tvar, kterým mluvčí naznačuje svůj příslib něco vykonat ve prospěch naslouchajícího (např. koncovka -마).

Dále se v koncovce ukončeného přísudku může navíc projevovat **modalita**, a to v případě vět oznamovacích a tázacích. Zde se vydělují tzv. **koncovky přímého svědectví** (목격법). Morfém -더- předchází koncovce a vyjadřuje to, že mluvčí daný fakt v minulosti osobně viděl, zažil (v indikativu např. koncovky -ㅂ디다/습디다). Ve větě tázací se mluvčí dotazuje naslouchajícího, zda on může osobně daný fakt potvrdit (např. koncovky -ㅂ디까/-습디까).

Modalitu vyjadřují dále koncovky tzv. potenciálu (추측법, 가능법), jež mohou naznačovat záměr mluvčího něco udělat (podmět nejčastěji v 1. osobě), anebo je v nich obsažena možnost, nutnost či pravděpodobnost. Vesměs se v nich objevuje element -ㄹ/을, v němž jsou tyto významy zahrnuty. Tyto koncovky se vyskytují v indikativu (např. -리다, -리라 aj.) nebo interogativu (např. -리까, -ㄹ/-을까요 aj.). Viz blíže pro srovnání se současnou gramatikou V. Pucek: *GKJ* 2005, 2012, zvl. oddíly *Morfologie, Syntax* a tabulky v příloze. Jak je patrné, koncovky ukončeného přísudku mají historicky vzniklou složitou strukturu a fakticky je možné je analyzovat na jednotlivé dílčí formanty, z nichž každý má specifickou funkci. Typ slovesného způsobu (bez vedlejších modálních a jiných gramatických významů nebo odstínů) vyjadřuje zpravidla poslední formant takové složené koncovky, např. u indikativu -다 (-ㅂ니다, -는다), u interogativu -까, -가 (např. -ㅂ니까, -는가) apod. Některé formanty mohou vyjadřovat více slovesných způsobů, srov. -ㅏ/ㅓ요, -오(-소), -지(요) apod. Navíc se tyto koncovky mohou spojovat s předcházejícími infixy pro vyjádření zdvořilosti (존칭), jako jsou -시- nebo dnes už archaické přípony -옵- (-오-), -습- (-삽-, -사오-), -잡- (-자오-). Srov. 하-십니까, 하-오니 apod.

V korejštině 15. století byl tento systém mnohem složitější, ale v průběhu vývoje se postupně měnil, zjednodušoval a ustaloval do dnešní podoby.

klasicka-korejstina-14 | 06. 08. 2013 16:50

II.2. Syntax

II.2.1. Výpovědní typy vět

Indikátorem typu výpovědní řeči je vždy finitní koncovka tvaru ukončeného přísudku. Ta se zpravidla skládá z několika složek, které během dlouhého vývoje ustrnuly v jedinou složenou koncovku. Čím starší je text, tím se jednotlivé složky jeví zřetelněji.

a) -ㄴ: Vyjadřuje min. čas (jde o stejný morfém jako v min. participiu). Historicky vznikl zkrácením ze staršího -니. Objevuje se v konc. -ㄴ디라, -논디라, -ㄴ뎌이고, -손 뎌, -ㄴ댜 (<ㄴ디야), -ㄴ뎌, -논뎌, -ㄴ고요, -ㄴ가, -ㄴ지고, -손고 aj. Dnes se mnohé tyto koncovky objevují v konverbech a koncovkách jako -ㄴ데, -ㄴ가, -ㄴ걸, -ㄴ지.

b) -ㄴ: Tento morfém (zdánlivě stejný jako výše uvedený) vznikl stažením z -ᄂᆞ (> ㄴ). Označuje naopak děj probíhající v přítomnosti, dnes je zachován především v konc. indikat. -ㄴ다, např. 간다 jde. 여긔야 다 뵈ᄂᆞ다. (정철: 관동별곡, 16. stol.) *Zde (odtud) je vidět vše.* (뵈ᄂᆞ다> 뵌다> 보인다, pasivum).

c) -ᄂᆞ/는: Tato konc. vznikla stažením -ᄂᆞ니 (느니) stejně jako -ㄴ (viz výše ad a) a označuje průběh děje v současnosti. Objevuje se dnes např. v participiu přítomném (먹는, 가는), též v konc. -ㄴ데, -는데, -는지 aj.

d) -노/누: Konc. vznikla zkrácením tvaru -ᄂᆞ니 (-느니). Vyjadřuje všeobecně průběh děje v současnosti. Tvar vznikl ze složek -ᄂᆞ+오/우. Přidává koncovce význam poetické krásy, je hojný v poezii. Tento morfém se vyskytuje jako součást konc. -노다, -놋다, -노라, -노매라, -논디라, -논녀, -누나 aj.

II.2.1.1. Indikativ

Věta oznamovací (서술문) neobsahuje žádost mluvčího, ale jen pouhé sdělení, oznámení, příp. vyjadřuje emoce mluvčího (typ věty zvolací) anebo případně příslib, že mluvčí něco pro naslouchajícího vykoná (promisiv).

Tvary -다, -라 jsou nejtypičtější a základní koncovky indikativu. Tvar -라 je příznačný pro sponu 이다/아니다 > 이-라/아니-라.

Před konc. -다 mohou předcházet jiné formanty, z nichž nejčastější jsou -오/우-, -더-, -으리-, -으니-, -과-, -소-, -에/애-, -게- aj. Velmi časté jsou tvary končící na -니라, např. u slovesa ᄒᆞ다: ᄒᆞ-니라, -ᄒᆞ-느-니라, ᄒᆞ-더-니라, ᄒᆞ-라-니라 aj. 그제 龍王(용왕)ᄃᆞᆯ히 次弟(차제) 안ᄌᆞ니라 (< 앉-ᄋᆞ니라). *Tehdy dračí králové seděli v řadě vedle sebe.*

Někdy se objevují ve funkci indikat. koncovek pouze samotné tvary jako -니, -리, -뇌. Jde fakticky o formanty, za nimiž následovala spona 이다, ale ta byla vypuštěna, např. -니-이다, -리-이다, -뇌-이다.

Autor 렴종률 (조선어 문법사, 평양 1980) udává následující přehled dřívějších indikativních koncovek (včetně zvolacích): 니, 다, 라, 오, 이, 뎨, 세라, 게, 로다, 뇌, ᄉᆞ라, ㄹ시고, 늬 (ᄂᆡ), 노라 (놋다), 쇼라, 소라, 로쇠, ㄴ다, 도서라, ㄹ디로다라, 루세라, ㄴ뎌이고, 리, 리어다, 로셔라, ㄹ셔이고, 로ᄌᆡ, 려다, 니라, 여이고, 지비, 지위, 지웨, 노소라, ㄹ샤, ㄹ셔, ㄹ셔, ㄴ댜, ㄴ뎌, 손뎌, 논뎌, 고야, 논고야, 여, 야, 노매라, 논디라, ㄴ디라, 리라, 리려라, 로라, ㄹ씨라, ㄹ쎄라, ㄹ띠라, ㄹ띠니라, 지라, 고라, 과라 (와라), 져라, 롸, 다이다, 야이다, 요이다, 리이다, 니이다, 노이다, 리로소이다, 도소이다, 소이다, 더이다, 거이다, 과지이다, 이니이다.

Charakterizujme některé z těchto koncovek blíže. Indikativní koncovky lze podle jejich struktury a gramatických funkcí, příp. jiných významových odstínů rozčlenit na několik skupin.

a) Tvary zakončené na -ㅣ: -이, -니, -뇌, -늬, -ᄂᆡ, -소니, -도쇠, -로쇠, -리 aj. Postupně tvar -니 přešel mezi konverba s významem spojovacím nebo slabě příčinným.

b) Tvary zakončené formantem -다: -다, -도다 (-두다), -노다 (-놋다) a dále tvary, k nimž se navíc přidá tvar spony -이다.

c) Tvary zakončené formantem -라: -라, -롸, -ᄉᆞ라, -쇼라, -소라, -다소라, -니라, -노라, -로라, -노소라, -노매라, -ㄹᄊᆞ니라, -ㄹ셰라, -ㄹ세라, -ㄹ띠라, -ㄴ디라 aj. Kromě nich též existovaly složené tvary, které vznikly z výše uvedených koncovek nebo jinak též připojením spony 이다 ve tvaru -이라, např. ᄒᆞ+야 + 이라 > ᄒᆞ얘라.

Tvary -ᄇᆡ호라, -자롸, -셰라, -노라 mají nuanci zvolací nebo jsou užívány v básnické řeči (z nich -노라 i dnes).

d) Tvary zakončené na -오 (srov. dnešní střední zdvořilostní stupeň -오/소).

e) Koncovky -샤, -셔 nebo tvary jimi zakončené, jako -ㄹ샤, -ㄹ셔, -ㄹ쎠, zvl. po participiu bud. času.

f) Tvary zakončené na -고 (často po participiu): -ㄹ시고, -ㄴ져이고, -여이고 aj. Mají rovněž citové zabarvení (zvolací), časté též po participiu. Např.: 어와 네여이고. *Oh, to jsi ty!* (너 + 이다)

g) Tvary zakončené -댜, -뎌, např. -ㄴ댜, -ㄴ뎌; mají rovněž zabarvení zvolací.

h) Tvary zakončené na -야: -야, -고야, 괴야 . Např. 간대로 혜아리는 이로괴야. *To je člověk, který uvažuje správně!* (간대로 vhodně, správně, -이 substantivizující (이)로고야 u spony; srov. dnešní zvolací konc. (이)로구나!

Nejtypičtějšími koncovkami, které se dochovaly až do období současné korejštiny, jsou -다/-라, i když výskyt -라 se podstatně snížil. Nejmarkantněji se snížilo užívání tvaru -니라, který měl knižní charakter. Tvar -ᄂᆞ다 (tvořený formantem ᄂᆞ vyjadřujícím reálný fakt + koncovkou indikativu -다) prošel do dneška následujícím vývojem:

klasicka-korejstina-14 | 06. 08. 2013 16:50

U sloves se samohl. kmenem, např. ᄒᆞ다, se -ᄂᆞ다 v 16. stol. nejdříve začíná měnit v nepřímé řeči na -ㄴ다 a v 17. stol. je tento tvar už pevně fixován. V nepřímé řeči se už -ᄂᆞ다 nenachází. Současně se postupně i v jiných typech vět jako indikativní koncovka ukončeného přísudku začíná zaměňovat (-ᄂᆞ다 > -ㄴ다). V 18. stol. už tvar -ᄂᆞ다 mizí po samohl. kmeni úplně a mění se na -ㄴ다. Např. 네 아지 못ᄒᆞᆫ다. *Ty to nemůžeš vědět.* 이 ᄆᆞᆯ은 ᄆᆞᆯ 잘 먹고 이 ᄆᆞᆯ은 ᄆᆞᆯ 먹기 쟉게 ᄒᆞᆫ다. *Tento kůň pije vodu hodně, (ale) tento kůň pije málo.*

I nadále se však vyskytuje souběžně už dříve užívaná koncovka -ᄂᆞ이다. U souhláskového kmene dochází rovněž ke změnám. V 15. stol. byl i zde tvar -ᄂᆞ다: 먹-ᄂᆞ다. Od 17. stol. se objevuje tvar -ᄂᆞㄴ다> -ᄂᆞᆫ다 (먹-ᄂᆞᆫ다, dnešní 먹-는다).

Shrnutí:

	15. stol.	16. stol.	17. stol.	souč. jazyk
samohl. kmen	ᄒᆞᄂᆞ다	ᄒᆞᆫ다	ᄒᆞᆫ다	한다
souhl. kmen	먹ᄂᆞ다	먹ᄂᆞ다	먹ᄂᆞᆫ다	먹는다

이 ᄆᆞᆯ이 쇼 거름 ᄀᆞᆺ티 즈늑즈늑 것ᄂᆞᆫ다. *Tento kůň kráčí pomalu, stejně jako (je) krok krávy.* (걷다> 걸음, 같이, 걷는다). Od 17. stol. se objevují i další nové koncovky indikativu: -ᄂᆡ, -쇠, -데, -외, -리 aj. Proces jejich vzniku: -ᄂᆡ: -ᄂᆞ이다> -ᄂᆡ이다> -ᄂᆞ다> -ᄂᆡ; -쇠: -소이다> -쇠이다> -쇠다> -쇠; -데: -데이다> -데다> -데.

II.2.1.2. Promisiv

Mezi konc. indikativu lze zařadit rovněž koncovky tzv. promisivu (약속법), kterým mluvčí slibuje naslouchajícímu či ho ujišťuje, že určitou věc obsaženou ve své výpovědi určitě splní. Dnes se užívá několik koncovek tohoto způsobu, tj. především -마, o něco zdvořilejší -ㅁ세 a ještě zdvořilejší (으)ㄹ게(요), (으)ㄹ께(요). Tyto koncovky se užívají jen v méně zdvořilé řeči.

V 15. stol. však byla konc. -마 spojována navíc s -오/우: ᄂᆞᆫ화 주마 (< 주-우-마) *Dám ti orchidej.* (난화 = 난초) ᄒᆞ마 그리호마 (< 그리ᄒᆞ-오-마) *Udělám to, udělám to tak (slibuji).* Promisiv užívá vždy jen mluvčí, tedy 1. osoba. V 15. stol. existovala u slovesa rovněž kategorie osoby (인칭법), která byla vyjadřována morfémem -오/우, v případě spony měla tvar -루-/로. U 2. a 3. osoby se tento morfém neužíval. Užívání tohoto tvaru promisivu přežívalo ještě do 16. stol.: 네 니르라 내 드로마 (듣-오-마) *Ty mluv, já tě vyslechnu.* 내 너ᄃᆞ려 ᄀᆞᄅᆞ츄마 (< ᄀᆞᄅᆞ치-우-마, 가르치다) *Já tě budu vyučovat.*

V 17. stol. už kategorie osoby u slovesa vymizela, proto se koncovky -오마/-우마 přestalo užívat, zůstala pouze dnešní konc. -마. 네 니르라 내 드

ᄅᆞ마 (듣-0-ᄋᆞ-마. (들으마). *Ty mluv, já ti budu naslouchat.* 내 너ᄃᆞ려 ᄀᆞᄅᆞ치마 (ᄀᆞᄅᆞ치-0-마). 왕실 노비 전답…즘믈을 쥬마. *Královské komnaty, otroky a služebné, pole a rýžoviště, zařízení domácnosti – to vše ti dám,* (*slibuji*). (사설시조). Kromě toho však vznikla během 16. –17. stol. další koncovka promisivu, a to -음세, ve starších textech ve tvaru -옴새. Proti -마 je zdvořilejší: 그리ᄒᆞ-옴새. *Udělám to tak,* (*slibuji*). 이러나 뎌러나 니ᄅᆞ시ᄂᆞᆫ 대로 ᄒᆞ옴새. *Ať tak, či onak, udělám to podle toho, jak vy řeknete.*

II.2.1.3. Interogativ

U koncovek tázacího způsobu (의문법) jsou ve srovnání s dnešním jazykem největší rozdíly. U některých koncovek se jejich výběr řídil též podle toho, zda byl/nebyl ve větě **tázací výraz**, anebo podle **osoby podmětu**. Např. byl-li ve větě tázací výraz, užívalo se koncovek -ㄴ고, -ㄹ고, nebyl-li, pak koncovek -ㄴ가, -ㄹ가. Tak existoval velmi složitý systém, u něhož navíc docházelo k vypouštění a stahování, zvl. kmenového 이 od spony. Protože po 15. stol. se vysoký počet těchto koncovek snižuje, postupně se mění a některé koncovky mizí, uveďme pro představu jen několik typů vět a příslušných koncovek.

a) Je-li podmět v 1. nebo 3. osobě a ve větě není tázací výraz, užívá se interog. koncovky -은가, -을가: 西京(서경)은 편안ᄒᆞᆫ가 몯ᄒᆞᆫ가 (몯ᄒᆞ-ㄴ-가) *Západní hlavní město je v klidu anebo není?* (3. osoba, není tázací výraz).

b) Je-li ve větě podmět v 1. nebo 3. osobě a navíc je zde tázací výraz (např. 엇더ᄒᆞ다, 어느), užívalo se koncovky -ㄴ고, -ㄹ고: 故園 (고원)은 이제 엇더ᄒᆞᆫ고 (< 엇더ᄒᆞ-ㄴ-고). *Jaká je nyní stará zahrada?*

c) Je-li podmět ve 2. osobě (tj. naslouchající), nezáleží na tom, zda je ve větě tázací výraz nebo ne. V tomto případě se užívalo koncovek -은다, -을다: 네 내 마ᄅᆞᆯ 다 드를따 (듣다: 들-읋-다). *Ty vyslechneš všechna má slova?* (*Vyslechneš, co ti chci říci?*) 네 엇뎨 안다 (<알-은-다> 안다). *Jak ty to víš?*

d) Jiným typem je věta, v níž nehraje úlohu osoba a koncovce tázacího způsobu předchází tvar -니-, -으리- anebo tvar spony -이-. Ve větě není tázací výraz. V takovém případě se užívá koncovek -으니가, -으리가, -이가, příp. forem -으니잇가, -으리잇가, 으잇가. Jde fakticky o spojení se zdvořilostní příponou -이- (-잇-), kterou se vyjadřuje úcta naslouchajícímu. 安否(안부) ㅣ 便安(편안)ᄒᆞ시니-잇-가. *Daří se vám dobře?* (안부 bezpečnost, v pořádku, dotaz na to, v jakém stavu se kdo nachází). 善心(선심) -이-니-잇-가 아니-잇-가. *Jste dobré mysli, nebo ne(jste)?*

e) Typ koncovek, které jsou obdobou typu d), kdy z koncovek -으니가, -으리가 bylo vypuštěno ㄱ a došlo k dalším hláskoslovným změnám. Tak vznikly koncovky -으니아, -으리아, -으니야, -으리야, -으니여, -으리여, případně dalším krácením koncovky -으녀, -으려. Např. 太子(태자) ㅣ 무로ᄃᆡ 앗가ᄒᆞᆯ ᄠᅳ디 잇ᄂᆞ-니-여. *Korunní princ se otázal: Jsou úmysly, kterých litujete?* (아깝다 želet, litovat), -ᄃᆡ: uvození přímé řeči. 數(수)를 알-려 몯하-려 *Znáš*

klasicka-korejstina-14 | 06. 08. 2013 16:50

počet, anebo ne? 功德(공덕)이 하녀 져그녀 (< 하다 být velký, četný, 적다 být málo). *Máš hodně zásluh, anebo málo?*

f) Ve větě se nachází tázací výraz, proto je užita koncovka typu -고, např. -으니고, -으리고, často vůči 2. osobě užito navíc sponové 잇 vyjadřující zdvořilost, takže výsledný tvar je -으니잇고, -으리잇고. Rovněž zde (viz výše typ e) elizí ㄱ vznikly koncovky -으니오, -으리오 a dalším stahováním koncovky -으뇨, -으료: 네 어드러 가느-니-오. *Kam jdeš?* 어드리러 가료. *Kam jdeš?*

Kromě toho lze zcela vypustit i formant -가 (-잇가) nebo -고 (-잇고) a stejně zůstane tázací způsob zachován u zbytku koncovky, tj. -니, -리. 하늘 風流(풍류)ㅣ 엇더ᄒᆞ시-니. *Jaká je hudba Nebes?*

g) Funkci tázací koncovky mají i tvary, které se připojují přímo za jméno (체언). Zde jde fakticky o vypuštění sponového -이- a případně navíc i současně mizení ㄱ z koncovek -가/-고. Tím vznikly koncovky -가, -아, -고, -오 připojované přímo k nulovému pádu jména. 얻논 樂(낙)이 무스 것-고. *Co je to za radost, kterou získáváš?* (Dosl. radost, kterou získáváš, je jakou věcí?) 이 ᄠᆞᄃᆞ리 너희 죵-가. *Tato dcera je z vašeho rodu?* (ᄠᆞᄃᆞ리>딸이)

Poznámka: Podobný jev mizení sponového -이- vidíme i v dnešním jazyce u interogativních koncovek -니, -냐. Tyto tvary lze připojit přímo ke jménu, ale jen v případě, že jde o samohláskový kmen: 이 게 사과냐 배냐? *Tohle je jablko nebo hruška?* 오늘 올 사람이 철수니 영수니? *Dnes přijde Čchŏlsu nebo Jŏngsu?* V případě souhláskového kmenu se spona objeví: 이게 감이냐 밤이냐? *Tohle je tomel anebo jedlý kaštan?*

렴종률 (1980) uvádí následující koncovky interogativu: 가, ㄴ가, 리어뇨 (> 려뇨), ㄴ고요, ㄹ가, ㄴ다, 니야 (> 냐), 니여 (> 녀), ㄹ다, 고, 요, 도소니야, 리아 (>랴), 리여 (> 려), ㄴ고, ㄹ고, ㄴ지고, 손고, ㄴ뎌, 고신뎌, 논뎌, 손뎌, 니요 (뇨), 리요 (료), ㄴ요, ᄃᆞ녀, 류, 니잇가, 는다.

네 항것가 *Ty jsi pán* (*vlastník*)*?* (15. stol.; 항것 arch. 주인 pán, vlastník) 님 이신가 아니신가 *Je to panovník* (příp. *můj milý*), *či ne?* (16. stol.) 어드러로 든단말고 *Kam vcházíš?* (dnešní: 든단말인가) (16. stol.) 너 아녀 뉘류. *To nejsi ty? Kdo* (*tedy*) *jsi?* 하나빌 미드니잇가 *Věříš dědovi?* (하나비 = 한아비> 할아버지, 믿다 věřit)

Zvláštností středokorejštiny bylo užívání fakticky indikativních koncovek jako ㄴ다, ㄹ다, 는다 aj. také ve funkci koncovek interogativních. Vysoká byla též frekvence koncovek jako -고, -뇨, -녀, -야, -여, -랴, -려, -료 aj.

U koncovek interogativu docházelo k nejmarkantnějším změnám, a to díky tomu, že postupně se při volbě koncovky přestával brát zřetel na osobu podmětu a na to, zda je ve větě tázací výraz nebo ne. I když až do období novodobé korejštiny se do jisté míry přihlíželo ke gramatické osobě, podíl koncovek -은다, -을다 ve funkci interogativu se snižoval. Přestože se např. ještě

v 16. stol. tyto koncovky v závislosti na osobě vyskytují, souběžně s nimi se už objevují i koncovky -은가, -을가, -은고, -을고.

네 언제 王京(왕경)의셔 더난다. *Kdy odjíždíš z královského hlavního města?* 네 삭슬 언메나 줄다. *Kolik (jak velkou) ti mám dát mzdu?* (삯, 얼마나) 前後(전후)에 언메나 오래 머므ᄂᆞ다. *Jak dlouho se předtím a potom zdržíš?* (머믈다) 샹공하 이제 다 됴ᄒᆞ야 겨신가. *Pane, nyní se vám daří zcela dobře?* 형님네 언제 길 나실고. *Starší bratře, kdypak se vydáš na cestu?*

V 15. stol. se tedy výběr příslušných koncovek interogativu řídil mj. podle gramatické osoby (인칭) tj. koncovky -은다/-을다. Ale postupně v 17. a 18. stol. se vedle nich začínají vyskytovat v týchž typech vět bez ohledu na podmět ve 2. osobě i další interogativní koncovky, např. -뇨: 네 므슴 아는 곳이 잇-ᄂᆞ-뇨. *Je nějaké místo, které ty znáš? Jaké místo ty znáš?* (므슴>무슨)

Příklady, kde se dosud brala v úvahu 2. osoba: 큰 형아 네 이제 어듸 가ᄂᆞ다. *Starší bratře, kam ty nyní jdeš?* 형아 내 언제 起身(기신)ᄒᆞᆯ다. *Bratře, kdy bych měl vstávat?* 네 셔울 므슴 일로 가ᄂᆞ다 (가-ᄂᆞ-ㄴ-다). *K vůli jaké věci jdeš do hlavního města?* 네 어듸 무로라 갈다 (가-ㄹㅅ-다). (묻다> 물으러, 갈까?) *Kam se jdeš zeptat?*

Příklady, kdy se i ve větě s 2. osobou objevují jiné koncovky: 前後(전후)에 언메나 오래 머믈러-뇨. *Jak dlouho se poté zdržíš?* 엇디 길흘 조차셔 더러온 말을 회피티 아니ᄒᆞ-ᄂᆞ뇨. *Proč se cestou nevyhýbáš špinavým řečem?* 네 이ᄃᆞᆯ 금음 긔 北京(북경)에 밋출-가 (밋-ᄋᆞᆯ-가) 못 밋출가. *Jestlipak dorazíme do konce tohoto měsíce do Severního hlavního města, nebo nedorazíme?* (밋다> 미치다 dorazit kam)

Od 17. stol. tedy i v takových větách začaly převládat jednoznačně interogativní koncovky jako -은가/-을가, -은고/-을고, -냐, -뇨 aj. V novodobé korejštině tak diferenciace tázacích koncovek v závislosti na osobě zcela vymizela.

Obdobné změny zasáhly i pravidlo o rozlišování koncovek interogativu podle toho, zda ve větě byl/nebyl tázací výraz. Od 16. stol. začala nejdříve mizet koncovka -은다/-을다 v tázacích větách, pokud zde nebyl tázací výraz. Tam totiž užívání týchž homonymních koncovek pro indikativ i interogativ ztěžovalo porozumění. Postupně se tedy význam koncovek -은다, -을다 začal omezovat pouze na význam indikativní.

可(가)히 ᄇᆡ호기ᄅᆞᆯ 즐긴다 니ᄅᆞ디니라. *Je možno říci, že ho učení těší.* (배우기, 이르다, elize -고 uvozující nepřímou řeč). 義(의)를 아디 몯ᄒᆞᆫ다. *Nezná spravedlnost.* (알다), příklady ze 16. stol., ve větách není tázací výraz.

Souběžně však nacházíme i později, např. v 17. stol. příklady, kde se nadále ve významu interogativu objevují -은다, -을다 tam, kde ve větě tázací výraz je. Díky jeho přítomnosti bylo jasné, že homonymní koncovky je užito v tázací větě, k záměně s indikativem nemohlo tak lehce dojít. 네 나라ᄒᆞᆯ ᄇᆡ반ᄒᆞ나 엇디 날을 저ᄇᆞ리ᄂᆞ다. *Ty jsi vlast zradil, ale proč jsi odvrhl mne?* 네 엇디 드러온다. *Proč vstupuješ?*

klasicka-korejstina-14 | 06. 08. 2013 16:50

Dále se postupně mění dosavadní diferenciace mezi koncovkami končícími na „A“a končícími na „O“, která byla určována v závislosti na existenci či neexistenci tázacího výrazu ve větě (tj. opozice -고 / -가). Narušování je patrné už od 17. stol., kdy se i ve větách s tázacím výrazem (např. 엇디, 언마 aj.) objevují koncovky na „ㅏ“, jako -가, -냐 aj. Užívání podle starých pravidel se stále více narušuje a v 18. stol. se vedle toho objevují a střídají i nadále koncovky na ㅗ/ㅛ jako -고, -뇨, -료 aj. 젹놈은 엇디 불리 날을 주기디 아니ᄒᆞ뇨. *Proč mne (ten) lupič rychle nezabije?* (죽-이-다) 우리 오늘밤의 어듸 자고 가료. *Kde budeme dnes večer spát (a pak opět půjdeme)?*

V textech ze 17. a 18. stol. se ovšem ještě stále objevují tvary na „O“: 下人(하인) 의게나 주심이 엇더ᄒᆞ올-고 *Jaké by to bylo dát to třeba sloužícím (níže postaveným)?* (17. stol.) 아래 사ᄅᆞᆷ의게나 주시면 얻더ᄒᆞ리올-고. *Jaké by to bylo, kdybyste to dal lidem dole?* (18. stol.)

V následujícím příkladě vidíme, že týž text ve verzi ze 17. a 18. stol. se již v koncovce liší (doklad na tendenci užívat více koncovek na „A“): 振舞(진무)ᄅᆞᆯ ᄒᆞ고져 ᄒᆞ오니 엇더ᄒᆞ올-고 *Chci se pohybovat a tančit* (진무), *jaké by to bylo?* (17. stol.) 振舞ᄒᆞ여 놀고쟈 ᄒᆞ오니 엇더ᄒᆞ오릿-가. *Chci tancovat a bavit se, jaké by to bylo?* (18. stol.). Tvary na „O“ se tedy v 18. stol. ještě objevují, ale už řídce, např.: 무ᅀᆞᆷ 말ᅀᆞᆷ을 알외기잇-고. *Jakou řeč mi chcete sdělit?* (*Co mi chcete říci?*). 네 므ᅀᆞᆷ 아ᄂᆞᆫ 곳이 잇ᄂᆞ-뇨. *Je nějaké místo, které ty znáš?* 우리 오ᄂᆞᆯ 밤 어ᄃᆡ 자라 가-료. *Kam se půjdeme dnes v noci vyspat?*

Nicméně převládajícím trendem je užívání koncovek na -아: 누고 모ᄅᆞ옵노니잇-가. *Kdo by to neznal?* 동ᄉᆡᆼ들을 엇지 도라보디 아니시옵ᄂᆞ니잇-가. *Proč se nestaráte o mladší sourozence?* 누고 왓ᄂᆞ-냐. *Kdopak přišel?*

V 19. stol. už rozdíly ve výběru koncovek v závislosti na existenci/neexistenci tázacího výrazu ve větě zcela zmizely, bere se už pouze jejich gramatický význam interogativu.

II.2.1.3.1. Změny koncovek interogativu

Jak bylo už vysvětleno, v 15. stol. byly typickými táz. koncovkami -다, -가, -고. Postupně s tím, jak se přestala brát v úvahu osoba podmětu (인칭) při výběru koncovek, ztratila konc. -다 tázací význam. Když se přestala brát v úvahu existence/neexistence táz. výrazu ve větě, začaly se koncovky -가 a -고 směšovat.

V 15. stol. dále existovaly konc. -으니/으리 a 어/여, které už v tomto století začínají přecházet do tvaru -으녀/으려 a takto se dále fixují na poč. 16. století. Ještě v 16. stol. se občas vyskytují starší koncovky z 15. stol. jako -으니-오 nebo -으-리-오, ale současně se objevují nově také -으뇨 a -으료: 우리 이제 즐기디 아니ᄒᆞ고 므스 일 ᄒᆞ-리오. *Nebudeme(-li se) nyní radovat (bavit), co budeme dělat?* 우리 오ᄂᆞᆯ 바ᄆᆡ 어듸 가 자고 가-료. *Kam dnešní noci dojdeme, přespíme a budeme pokračovat v cestě?*

V 2. pol. 16. stol. se vedle konc. -으녀 objevuje též -으냐, v 2. pol. 17. stol. se již sjednocují ve tvar -으냐. Totéž platí i pro sjednocování -으려> -으랴 (potenciál) a -으져 > -쟈 (exhortativ). Srov. týž text v 16. a 17. stol.:

네 어버ㅣ 너를 ᄒᆞ야 빅호라 ᄒᆞ시ᄂᆞ-녀.

네 어버이 널로 ᄒᆞ야 빅호라 ᄒᆞᄂᆞ-냐.

Tvůj otec říkal, že (pokud jde o tebe), máš se učit (říkal, aby ses učil)? 너를 (널로) ᄒᆞ야 = 하여금, 시키여, původně ᄒᆞ여> ᄒᆞ야)

Dnešní zdvořilá konc. -습니까 prošla týmž vývojem jako výše vyložená konc. indikativu, tj. < -ᄉᆞᆸ-ᄂᆞ-니-잇-가. Dále současná interog. koncovka -니 vznikla zřejmě z koncovek -ᄂᆞ니 > ᄂᆞ니 > ᄂᆞ이 > ᄂᆡ > 니. Doklady z novokorejštiny: 우믈은 어듸 잇ᄂᆞ-니. *Kde je studna?* (dnešní 있-니?); 좀은 엇디 자며 밥은 엇디 먹ᄂᆞ-니. *Jak spíte a jak jíte?*

II.2.1.4. Imperativ

Ve větách rozkazovacích (명령법) mluvčí požaduje na naslouchajícím vykonat nějakou činnost. (rozkaz). Typickou koncovkou imperativu je tvar -(으)라. Mohou jí předcházet i formanty -어- (SZ), -거-, -나-. 보-라. *Pohleď!* 두-어-라. *Polož!* 도라 니-거-라. *Vrať se!* (니다> dnešní가다, tedy dnešní: 돌아 가거라!). 도로 오-나-라. *Vrať se zpět!* (dnes: 오너라)

Koncovka -라 se s kmenem spojuje rovněž pomocí dalších formantů, takže vznikají složené koncovky -고라, -오라, -고려, které vyjadřují přání či rozkaz mluvčího vůči naslouchajícímu. 어듸ᅀᅡ 됴ᄒᆞᆫ ᄯᆞ리 양ᄌᆞ ᄀᆞᄌᆞ니 잇거뇨. 내 아기 위ᄒᆞ야 어더 보-고려. (딸이, 양자 hezký obličej, hezký vzhled, 갖은 이 člověk, který má...) *Je někde dobrá dcera hezkého vzhledu? Pokus se ji získat pro mého syna!* 됴ᄒᆞᆫ 은을 주구려 *Poskytni mi dobrodiní (milost)!*

Současný autor 권재일 (한국어 문법사, 1998) uvádí též koncovku -어써, která je proti výše uvedeným poněkud více zdvořilá (např. užívaná mezi příslušníky vyšších vrstev navzájem). 그 ᄠᅳ들 닐-어써. *Řekněte mi o jeho úmyslech!* (ᄠᅳ들> 뜻을, 닐다 = 니르다> 이르다 = 말하다)

Tvary rozkazovacího způsobu lze rozčlenit do několika řad:

a) Tvary zakončené na -고 (-오): -고, -오 (mizení-k), -ㄴ고, -ㄹ고, -손고, -ㄴ지고 aj.

b) Tvary zakončené na -가: -가, -ㄴ가, -ㄹ가 aj. a dále tvary vzniklé připojením -가, příp. -고 k jiným formantům, jako -니잇가, -리잇가, -니힛고, -리잇고...

c) Tvary zakončené na -오, -요: -니오> -뇨, -소뇨, -려뇨, -리어뇨, -리오 (> 료), -ㄴ고요.

d) Tvary zakončené na -다, např. -ㄴ다, -ㄹ다 aj. Tento tvar je vlastně tvarem indikativu, ale mohl být užit i jako interogativ, což je v dnešním jazyce zcela výjimečné.

e) Tvary zakončené na -야/여: -냐, 녀, -랴, -려, -야, -여 aj.

klasicka-korejstina-14 | 06. 08. 2013 16:50

Výše uvedené koncovky jsou z hlediska stupně zdvořilosti vesměs nižšího či středního stupně, příp. neutrální. Některé nacházíme i v současném jazyce, např.

-라 nízký stupeň: 우러라 우러라 새여 자고 니러 (울다, 울어라, 일다, 일어) *Zpívej, zpívej, ptáčku, vyspi se a vstaň!*; -소 střed. stupeň: 主人(주인) 아 내 말 듯소 (듣소) *Pane, slyš mou řeč!* 자네 아라 됴흘 양으로 하소 *To si uvědom a konej v dobrém duchu!* -오 střed. stupeň: 이 내 ᄉᆞ셜 드러보오 (사설 výpověď, řeč, 들어보다, 듣다) Zkus v*yslechni tuto mou výpověď!* (16. stol.).

Nejzdvořilejší je koncovka -(으)쇼셔, která více než rozkaz vyjadřuje uctivou žádost či prosbu a užívá se vůči vysoce postavené osobě, božstvu apod. 님금하 아ᄅᆞ쇼셔. *Ó, vladaři, kéž byste to věděl.* 王(왕)이 부텨를 請(청)ᄒᆞᅀᆞᄫᆞ-쇼셔. *Kéž byste, králi, požádal Buddhu.* (-ᅀᆞᄫᆞ-쇼셔 skromnost mluvčího + honorif. vůči králi); 구즌 비나 되쇼셔 *Oh, kéž bych se stala třeba hustým deštěm!* (궂다, 궂은) (16. stol.)

V 15. stol. je nejtypičtější koncovkou -으라, ta se až dodnes nezměnila. Rozdíl je pouze v tom, že ve střední a novodobé korejštině měla význam přímého rozkazu (dělej!), ale v současné korejštině se v tomto smyslu změnila na tvar -어라/아라 tj. SZ+라 (먹-어-라!, 받-아-라!, 해-라!). Dnes se tvar -으라 užívá v médiích v psané řeči např. v titulcích článků, názvech knih a uměleckých děl, hesel na transparentech apod. Příklad: 밀림아 이야기하라. *Tajgo, zpívej!* (název opery). Starší tvar -으라 je dále zachován v nepřímé řeči s imperativem u souhláskových kmenů (tj. ve větách žádacích). 어머니는 아이에게 밥을 먹-으라고 하셨다. *Matka řekla dítěti, aby jedlo* (*ať jí*). Současně se u slovesa 오다 začal objevovat dnešní tvar 오-너라.

Středokorejské konc. -고라, -고려, -오라 se postupně sjednotily v -고려, ta do moderní korej. přešla ve tvaru -구려: 모래로 지부로 오-고라> 모래로 집으로 오-고려. *Přijď domů tajně!* (모래로 = 모름지기 tajně, aby druzí nevěděli < 모르다)

V 16. stol. vznikla nová koncovka imperativu: -듸여, v 17. konc. -과댜, -고 (< -고려): 우리들 ᄒᆞ루밤만 자게 호듸여. *Nech nás* (*tu*) *alespoň jednu noc přespat!* 사발 잇거든 ᄒᆞ나 다-고. *Vždyť misky máš, dej mi jednu!* (달다, dneš. 달라다)

Zdvořilá konc. 15. stol. -(으)쇼셔 přešla do moderního jazyka jako (으)소서, zatímco dřívější konc. -어써 v období moder. korejštiny vymizela.

V 16. stol. se dále objevila konc. -소 (dnešní střed. stupeň zdvořilosti): 큰 형님 몬조 ᄒᆞᆫ 잔 자-소. *Starší bratře, ty si vypij jednu sklenku napřed* (*jako první*)*!* (몬저 = 먼저, 16. stol.) 짐작ᄒᆞ여 됴흘 대로 ᄒᆞ-소. *Uvažte to a dělejte to tak, jak to bude nejlepší* (*aby to bylo dobré*)*!* (16. stol.) 자네… 아므리커나 나ᄒᆞ는 대로 ᄒᆞ-소. *Ty… –ať už jakkoli* (*každopádně*) *– čiň tak, jak činím já!* (17. stol.) 자ᄂᆡ네도 그리 아ᄋᆞᆸ-소. *Vy si to taky uvědomte* (*vezměte na vědomí*)*!*

(18. stol.) Etymologie -소 není dosud jasně vysvětlena, ale zřejmě má vztah k -습- nebo –쇼셔, starému neúpl. substantivu ᄉᆞ.

Dále nově vznikly koncovky -게, -렴, -렴으나 a na konci obd. novokorejštiny též-(으)십시오: 큰 兄아 됴흔 銀(은)을 주-려무나. *Starší bratře, dej mi hojně stříbra!* 치위예 오ᄉᆞᆯ 다 가져 갈쇠 이리 오-게. *V chladnu si vezmi všechny šaty, převleč si je a přijď sem!*

II.2.1.5. Exhortativ

Exhortativ (vybízecí způsob) je tvar, kterým mluvčí vybízí či navrhuje naslouchajícímu učinit něco společně. Základními koncovkami (zprvu zpravidla v nejnižším zdvořilostním stupni) jsou -쟈, -져, -쟈ᄉᆞ라, 져라, které se vyvíjely už od 15. století. V 16. stol. se -져 začalo objevovat ve tvaru -쟈 a v 17. stol. se takto fixovalo (viz dnešní -자). 우리 이 草地(초지)예셔 사름 빅호쟈 (사름> 살음 žití) *Naučme se žít na tomto travnatém místě!* 모든 弟兄(제형)들히 헤하리-쟈. *Všichni bratři, porozmýšlejme!* (헤아리다) 그저 더긔 드러 자고 가쟈. *Jen tam vstupme, přespěme a (pak) putujme (dál).* 호믜 메고 가쟈ᄉᆞ라. *Vezměme motyky na ramena a jděme.* (Čŏng Čchŏl, 16. stol.) 우리 모다 홈긔 가쟈. *Pojďme všichni společně.* (17. stol.)

Další, již zdvořilejší exhortativní koncovky jako -셰야, , 싸이다, -새이다, -사이다 (obdoba dnešního -십시다) -새 (> dnešní -세) aj. se fixovaly postupně od 16. stol. 사ᄅᆞᆷ 브려 ᄌᆡ촉ᄒᆞ-세. *Najměme lidi a popožeňme je (pobídněme je).* (부리다). 가ᄉᆞᆷ을 맞초ᄋᆞᆸ사이다. *Spojme svá srdce!* (맞추다 spojit, dát dohromady, naladit na stejnou notu). 안자서 조용히 말ᄉᆞᆷ 아ᄋᆞᆸ새 (앉다, 앉아서, 말씀, 알다, -옵 = honorif.) *Posaďme se a tiše se dozvěďme (vyslechněme) tu řeč.* 뎡ᄒᆞ사이다 ᄒᆞ오시니. *Říká, abychom ustanovili …* (ať ustanovíme). ᄀᆞ장 됴쏘오니 그리 ᄒᆞᆸ싸이다 *Když je toto nejlepší, tak to tak udělejme.*

Proces vzniku konc. -세: -사이다, -새이다> -새> dnešní -세; vznik dnešní konc. -ㅂ시다: -ᄋᆞᆸ사이다 > -ᄋᆞᆸ시다 > -읍시다.

II.2.1.6. Zvolací způsob

Pro věty zvolací (exklamativ) je důležitý způsob jejich výslovnosti, intonace. V mnoha jazycích nejsou zvlášť vyčleňovány, neboť většinou nemívají samostatné gramatické prostředky a každá věta, zvl. indikativní, může být vyslovena jako zvolání. V korejských gramatikách bývají zpravidla takové věty vyčleňovány zvlášť (감탄법), neboť zde pro takto vyslovované věty existují samostatné specifické koncovky. Ve středokorejštině to byly např. konc. -은뎌, (později> -은져), -을쎠, -을셰라, -을세라, -에라 aj.

말ᄉᆞᄆᆞᆯ 安定(안정)히ᄒᆞ면 百姓(백성)을 便安(편안)케 ᄒᆞ린뎌. *Jestliže budete mluvit klidně, způsobíte, že lid bude žít v míru!* 됴ᄒᆞᆯ쎠. *Oh, jak je to krásné!* Koncovka -을써 se často spojuje se zdvořilostními sufixy jako -으시-, -으ᄉᆞᆸ- aj. 셩낸 가마귀 흰 빗츨 시올셰라 *Vždyť rozlícení havrani ti (tvou) bílou barvu budou závidět!* (시조) Koncovka má též odstín obavy. 긴 ᄑᆞ람 큰 한 소

klasicka-korejstina-14 | 06. 08. 2013 16:50

릭에 거칠 거시 업세라 (시조, 김종서) *Proti mému dlouhému hvizdu a říznému povelu se nic nepostaví!*

Zvolací koncovky -은져, -을써 vymizely v obd. novodobé korejštiny. Nově vznikly tyto koncovky: -고나, -고녀, -괴여, -노매라 aj. Koncovka -고나 se v 18. stol. diferencovala na -고나 a -구나: 兄(형)아 왓-고나. *Bratře, ty jsi přišel!* 블고 희고 누ᄅᆞ-고나. *Hle, je to červené, bílé a žluté!* Konc. -괴여 se v 17. stol. diferencovala na -괴여 a 괴야. 긔 더욱 반갑고야 *z něho (měsíce) se těším nejvíce!* (윤선도: 오우가) ᄇᆞ람 소리 다 ᄒᆞ나 그칠 적이 하노매라.

V současné korejštině se počet zvolacích koncovek zvýšil a důsledněji diferencoval i co do stupně zdvořilosti: I. 0, II. -군요, -구만요/구먼요, -더군요, -더구믄요/더구먼요, III. -구만/구먼 , IV. -군, -구려 -더군, -더구만/더구먼, -더구려, V. 아/어/여. -구나, 더구나. U děj. sloves v přít. čase předchází morfém -는: 오-는-군! *Přicházejí!* U spony se retrospektivní tvar -(이)더- mění na -(이)로-: 부지로운 학생이로구나 *To je ale pilný student!*

Dnešní koncovky střed. stupně zdvořilosti -오/소 měly v 16. stol. jen význam rozkazovací. Od 18. stol. nabývají i významů dalších způsobů, včetně indikativu a interogativu: 小臣(소신) 왓-소 왓-소 ᄒᆞ셔도... *I když říkáte, že on (člověk nízkého postavení) přišel, přišel...* (indikativ) 션비를 쳔ᄃᆡᄒᆞ면 쳔문이 엇더켓-소. *Jestliže literáty přijmete chladně (nevlídně), jaké bude slyšení (audience)?* (interogativ) 일등 미인 보바내야 두엇다가 날을 쥬-오. *Když si vyberete nejhezčí krasavici a pak ji odložíte, dejte ji mně!* (imperativ) (뽑다 vytáhnout z, vybrat si).

V 19. stol. se objevují hojně věty končící morfémem -어 (> později -요) u různých koncovek slovesného způsobu. Už v 18. stol. se objevují po indikat. koncovce -지 nebo -제, ale frekvence těchto koncovek se zvyšuje zvl. v 2. pol. 19. stol. v textech 고대소설. Sloužily už k označování všech typů sloves. způsobu a ve tvaru -지요 vyjadřovaly stejně jako dnes vyšší zdvořilost než samostatné -지.

II.2.2. Souvětí

Spojovací koncovky (연결어, 이음토) byly odvozeny od finitních koncovek ukončeného přísudku a též od starých neúplných substantiv. Jsou to koncovky složené z různých elementů a jejich počet čítá na desítky. Je obtížné je přesně rozčlenit podle současných kriterií, neboť slučují i pádové koncovky + morfologicko-sémantické elementy. Jsou v nich obsaženy navíc další starobylé významy jako v případě -져 a -려 (s významem záměru a snahy, 의도) aj. Analýza a jejich význam ztěžují zvláště v nejstarších textech též četné varianty těchto koncovek i mnoho archaických – dnes už vymizelých – slov. Navíc jejich tvary mohly mít zprvu i několik gramatických významů, než se jejich funkce plně vymezily. Řada spoj. koncovek byla zprvu dokonce

shodná s koncovkami VF (např. -니). To se týká i tvaru SZ, který zde řadíme mezi konc. slučující, přestože má více gramatických funkcí.

Složitý systém tvarů, sloužících ke spojování sloves v jedné větě rozvité nebo při spojování celých vět v souvětí, vyjadřují různé gramatické vztahy (často obdoba našich spojek souřadících a podřadících). Řada konverb je shodná s dnešními (liší se spíše jen pravopisem), jiné mohly mít posunutý nebo dosud ne přesně ustálený a vymezený gramatický význam, jiné naopak už vymizely anebo se dnes užívají zřídka jako archaismy.

V mnoha konverbech se vyskytují formanty tvořené hláskami ㄷ a ㅅ, jsou to vesměs pozůstatky po výše zmíněných neúplných substantivech ᄃ, ᄉ, např.: -돈, -든, -디, -딕, -데, -돌, -등, -ᄃ록, -ㄴ덴, -ㄴ데; -ㄹ시 (-ㄹ것이), -ㄹ식, -ㄹ새, -ㄹ씨, -ㄹ손 (význam -ㄹ것은) aj. Tato tendence je zřejmá i v dnešním jazyce, např. u konverb -는바, -는데 aj.

II.2.2.1. Souvětí souřadné (대동접속 복학문)

II.2.2.1.1. Souvětí slučovací

Tvary vyjadřující vztah slučovací (kopulativní, 나열관계, 합침의 관계):

-아/야, -어/여, -고; -며 (이며); -며서 (> -면서); -니, -니와, -노니, -로니; -로소니; -도소니 aj. Morfém -니 přidává někdy souvětí slabě příčinný význam, a je proto často řazen i mezi tvary vět příčinných. Obdobně konc. -거니와, -려니와 jsou často uváděny též jako prostředky vedlejších vět odporovacích. Některé spoj. koncovky lze připojovat též ke sponě: 돈이 백열히로소니... *Penízů je sto deset a...*

a) -아/야, -어/여 – dnešní SZ- s arch. variantami -악/억, -암/엄 je jeden z nejstarších a nejfrekventovanějších gramatických morfémů, který sám o sobě má mnoho funkcí, např. může spojovat více členů jedné věty (při spojení více po sobě následujících dějů, tj. fakticky význam časové posloupnosti)) nebo spojovat celé věty v souvětí. V závislosti na kontextu může vyjadřovat též vztahy podřadné, jako situaci nebo způsob průběhu děje (양태) či slabou příčinu aj. Navíc může být součástí jiných složených koncovek jako SZ+셔 nebo SZ+도 s významem přípustkovým. Často užívaný tvar -샤- (-시+아) je honorif. složeninou.

피무든 홀ᄀᆞᆯ 파 가져 精舍(정사)애 도라와...(월석) *Vykopal krví zbrocenou zeminu, vzal ji, vrátil se do studovny mnichů a...* 무든> 묻다; 파다 kopat> 파 SZ; 가져> 갖다, 갖어 SZ; 도라와> 돌아오다> 돌아+오+SZ 아). 役徙(역사)ᄅᆞᆯ 일ᄒᆞ샤 지ᄇᆞ로 도라오싫제... (룡가 18) *V době, kdy přišel o své služebnictvo a vracel se (domů)...*; 일ᄒᆞ샤> 잃어샤: 잃다 ztratit, přijít o; 오직 수를 마셔 당샹 ᄀᆞ장 醉(취)케 ᄒᆞ면 *Jestliže jenom pijete kořalku a v takovém stavu se přivedete do opilosti...* 당샹 v daném stavu; 술을 마시-억; 취케 ᄒᆞ다> 취ᄒᆞ게 ᄒᆞ다 (faktitivum).

klasicka-korejstina-14 | 06. 08. 2013 16:50

Poznámka: Stejně jako -고 se SZ spojuje s některými pomocnými slovesy (보조동사) a zčásti vyjadřuje též vid. Např. spojení SZ+있다 zpravidla vyjadřuje trvání stavu (진행상) po dokonavém ději. Srov. 문이 닫혀 있다. *Dveře (byly zavřeny a nadále) jsou zavřené.* 꽃이 곱게 피어 있었다. *Květy (poté co rozkvetly) krásně kvetou.* Obdobně se ke SZ připojuje např. pomoc. sloveso 버리다, vyjadřující dokonavost děje (잊어 버렸다). .

b) -고/오, (příp. -구-, -곡-)

Spoj. koncovka se připojuje přímo ke kmeni, ale mohou předcházet i další gramat. morfémy, zvl. sufixy honorifikační nebo časové, příp. partikule jako -사, -셔, -도, 부텨/부터 aj. Časový význam lze ovšem vyjádřit také až u finální koncovky na konci souvětí. Konverbum -고 může spojovat také děje, které následují po sobě v časové posloupnosti. (Např. v současném jazyce 그는 여행을 하고 기행문을 썼다. *Cestoval a poté napsal cestopis.*)

기픈 남군 ᄇᆞᄅᆞ매 아니뮐씨 곶됴코 여름 하ᄂᆞ니 (룡가, 2) *Protože stromy mají hluboké kořeny a ve větru se nekymácí, květy jsou krásné a úroda je dostatečná…* 불휘> 뿌리kořen; 남군> 나무; 뮈다 kymácet se, otřásat; 곶됴코> 꽃이 좋고; 여름 ovoce, sklizeň; 하ᄂᆞ니> 한 četný, mnohý. 됴ᄒᆞᆫ 일란 내게 보내오 구즌 일란 ᄂᆞᆷ의게 주ᄂᆞ니 (금강) *Hezké věci posílá mně, nehezké rozdává jiným.* 일란> 일은; 보내-오: 고 (elize 고> 오); ᄂᆞ의게> 남에게; 너희 出家(출가) ᄒᆞ거든 날(> 나를) ᄇᆞ리곡 가디말라 (석보) *V případě, že odejdeš z domova, neodcházej daleko!* 나도 자고 니러 우니니노라 (청산별곡) *Taky já jsem se vyspal, (poté) vstal a dal se do pláče.* 아바님 날 나ᄒᆞ시고 어마님 날 기ᄅᆞ시니 (정철) *Otec mi dal život, maminka mne vychovává*; 가막귀ᄂᆞᆫ 싹싹ᄒᆞ고 노루ᄂᆞᆫ 쌍통쌍통 쒸여 가오 (19. stol.) *Vrány krákorají a srny bujaře skáčou.* 쒸다> 뛰다.

Pozn.: Konc. -고 může kromě funkce souřadné a spojovací vyjadřovat současně i časovou posloupnost více dějů: ᄒᆞᆫ 자 쓰고 눈물 지고 두 자 쓰고 한숨 지니 (anonym, *sidžo*) *Napíšu jeden znak a uroním slzu, (poté) napíšu druhý a (pak) si hluboce povzdechnu.*

-고+잇다 (있다) Obdobně jako tvar SZ se -고 rovněž spojuje s pomoc. slovesem 잇다> 있다. Časové sufixy se připojují až k pomocnému slovesu. Toto spojení se užívá u DS k vyjádření průběhu a trvání děje (진행상, 지속행위), u KS trvání stavu. Např.: 구두를 신고 있다. *Je obutý/Chodí v botách.* Zasluhuje-li podmět věty vyšší stupeň zdvořilosti, užívá se místo 있다 slovesa 계시다.

c) -(으)며, (으)며서 (> (으)면서)

Tyto spoj. koncovky lze užít pouze u sloves dějových a vyjadřují děje, které probíhají současně, nevyjadřují posloupnost dějů jako -고, -(으)며, (-이며): 여슷 놀이 디며 다ᄉᆞᆺ 가마괴 디고… (룡가, 86) *Deset srn [zasažených šípy] bylo skoleno a pět vran zasaženo.* 놈이> 노루 srna; 디다 padnout, být zasažen; 까마귀 vrána. 울며 여희시니 (석보) *S pláčem (plačíce) se rozešli…*; 어희다> ztratit, zde: rozloučit se, rozejít se. V tomto případě má -며 spíše význam -면서 (souběžně probíhající děj). 좀은 엇디 자며 밥은 엇디 먹ᄂᆞ

-니. *Jak spíte a jak jíte?* 즘 spánek. 오ᄅᆞ며 ᄂᆞ리며 헤쓰며 바니니 (점철; 속미인곡) (*...svit lucerny) stoupá nahoru a klesá dolů a bloudí a míhá se sem a tam.* 헤쓰다 bloudit, 바니다> 바지하다 poletovat sem a tam.

-(으)며셔 (-며+ **pomoc. partikule** -셔/서)

말ᄒᆞ며 우숨우수며셔 쥬규믈 行(행)ᄒᆞ니 (두시) *Mluvil a smál se a to stupňoval stále víc a víc.* 우숨우수며셔> 웃음웃으며서; 쥬규믈> 쥬기다, dnes 쟁기다 vršit na sebe; 댱가 들며셔 방마조ᄆᆞᆯ 다 婚姻(혼인) ᄒᆞ다 ᄒᆞᄂᆞ니라 (석보) *Vstupujíce do manželství a setkání [snoubenců] v místnosti [ložnici] – to vše se nazývá sňatkem.* 댱가> 장가 manželství; 방마조ᄆᆞᆯ> 방에 맞이하는것은.

-(으)면서: Tato koncovka se užívala až od 19. stol. 東村(동촌) 學徒(학도) 들은 運動歌(운동가)를 블으면서 죠타죠타 하압내다 (최신초등소학) *Žáci z východní vesnice zpívali sportovní píseň a volali bravo, bravo.*

d) -(으)니와: Tento tvar vyžaduje vždy „předkoncovku“, např. -거, -어, -가> -거-니와, -어니와, -가니와.

-거니와: 어려ᄇᆡ 너기거니와 우리 나랏 말로 옮겨 써펴면...(월석) *Jestliže (to) pokládáte za obtížné* a *převedete a napíšete to řečí naší země...*; 어려ᄇᆡ> 어렵게; 너기다> 여기다. Dnes už málo užívaná koncovka má kromě souřadného spojení dvou vět též vedlejší význam uznání obsahu v 1. větě, ale současně klade větší důraz fakt obsažený ve větě druhé. Srov. v dnešním jazyce větu 이 하숙은 방이 깨끗하거니와 무엇보다도 주인이 친절합니다. *V tomto podnájmu je pokoj čistý a (ale) především je majitel hodný.*

-려니와: 져그나 기븐 줄거부미 이시려니와 내 말을 아니 들으시면... (월석) *Jestliže nebudete alespoň trochu pociťovat hlubokou radost* a *naslouchat mým slovům ...*; 져그나> 저금이라도 alespoň trochu; 기븐> 깊은; 줄거부미> 즐거움이> radost.

II.2.2.1.2. Souvětí odporovací

Nejčastější tvary vyjadřující vztah adverzativní a protikladný (대립접속문, 맞선의 관계): -대, ᄃᆡ, -ㄴ덴, -로ᄃᆡ. -ㄴ마ᄅᆞᆫ, -련마ᄅᆞᆫ, Kromě toho někteří lingvisté sem řadí též konc. -거니와 (어니와), -려니와 (어니와), příp. -고도 aj. (Viz výše, srov. též dnešní-건마는, -련마는, 만은 apod.).

a) -(으)나: 가리라 ᄒᆞ리 이시나 長者(장자)를 시키시니... (롱가, 45) *Byl sice člověk, který říkal, že (tam) půjde, ale (král) povolal důstojného muže...*; 가리라 ᄒᆞ리> 갈이라(고) 할 이; 장자 *důstojný muž, hodnostář.* 네 비록 져므나 지긔 이시니 *Ty jsi sice mladý,* ale *máš znalosti a oduševnění.* 져므다> 젊다; 지긔> 지기; 구루멧 ᄒᆡ ᄇᆞᆯ 곧ᄒᆞ나 더운 하ᄂᆞᆯ이 서늘ᄒᆞ도다. (두시) *Slunce v mracích je jako oheň, ale teplá oblaka jsou (na zemi) chladivá;* 목이 비록 옴쳤으나 만져보면 없을손가 (로처녀가) *Krk mám sice vrásčitý, cožpak ale vrásky nezmizí, když se pomasírují?*

b) -Spoj. koncovky -ㄴ대, -ᄃᆡ, -ㄴ덴 (byly v 19. stol. sjednoceny ve tvaru -ㄴ데); -로ᄃᆡ. Mohou mít volně spojovací význam, ale postupně převládl význam odporovací.

klasicka-korejstina-14 | 06. 08. 2013 16:50

-ᄃᆡ/되: 시름 마슴 업스냐ᄃᆡ 이 지븨 자려ᄒᆞ시니 (룡가, 102) *Neměl obavy, ale (přesto) hodlal (raději) v tomto domě přenocovat.* 山川(산천)은 依舊(의구)ᄒᆞ되 人傑(인걸)은 간듸 업다. (길재, 시조) *Na horách a řekách se sice nic nezměnilo, ale vynikající mužové odešli neznámo kam.*

-ㄴ대: 왕이 대비ᄭᅴ 뵈옵고 ᄯᅩ 곡ᄒᆞ오신대 대비 그치오쇼셔 ᄒᆞ여 ᄀᆞᆯᄋᆞ샤ᄃᆡ obd. novokorej., 인조대왕행장) *Král povolal královnu k audienci a navíc láteřil,* ale *královna mu řekla, aby Veličenstvo přestalo, a pravila…* 그치오쇼셔 ᄒᆞ여 nepřímá řeč; ᄀᆞᆯᄋᆞ샤ᄃᆡ uvození přímé řeči, -샤- honorif. 참새ᄂᆞᆫ ᄯᆞᆯ압 나무에서 잭잭 ᄒᆞᄂᆞᆫ데 日(일)은 동편 하날에서 돗아 오나이다 (19. stol.) *Zatímco před dvorem cvrlikali vrabčáci, na obloze na východní straně se vyhouplo slunce.* 참새 vrabec; ᄯᆞᆯ압> ᄯᆞᆯ앞 před dvorkem; 돗다> 돋다 stoupat nahoru. ᄂᆞᆫ데 má zde spíše význam situační.

-로ᄃᆡ: 入聲(십셩)은 點(뎜)더우믄 ᄒᆞᆫ가지로ᄃᆡ ᄲᆞᄅᆞ니라 (훈정언 14a,b) *Pokud jde o vcházející tón, přidání tečky je stejné a (ale) je rychlé.* 더우믄: 더으다, dnešní 더하다 *přidat něco navíc;* 더하기 přidání, obdobně jako v textu jde o podst. jméno slovesné, navíc s přidáním -우- (faktitivum), tj. 더으+우+ㅁ+은. Přitom došlo k elizi 으. (강신항: 훈민정음, 1995, str. 64)

c) -ㄴ마ᄅᆞᆫ: 實(실)로 일흠 업건마ᄅᆞᆫ… ᄀᆞᆯᄒᆞ야 니ᄅᆞ노라 (월석) *On nemá sice fakticky jméno,* ale…; *vyber si ho a řekni mu to.* 일흠> 이름; 가리다> vybrat, zvolit; 니ᄅᆞ다> 이르다 říci, oznámit.

-련마ᄅᆞᆫ, -건마ᄅᆞᆫ: 正覺(정각)ᄋᆞᆯ 일우련마ᄅᆞᆫ… (월석) *Chce sice vybudovat pavilon, ale…;* 활 쏘리 하건마ᄅᆞᆫ 武德(무덕)을 아ᄅᆞ시니 武德으로 百姓(백성)을 救(구)ᄒᆞ시니 (룡가, 45). *Mnozí stříleli z luku, ale (král Kongmin) si uvědomoval válečné schopnosti (Tchädžoa) a ten díky těmto bojovým schopnostem zachránil prostý lid.* 활 쏘리> 활 쏠+이 lidé střílející z luku; 하다 být velký, četný; 구ᄒᆞ다 zachránit.

d) -기난 커이와 (>기는 커니와/거니와): Zvláštní konstrukce zdůrazňující a stupňující odporovací vztah (*nejen že, ale dokonce ani*) sestává z tvaru deverb. substantiva -기+ spoj. konc. -커니와/거니와. Dnes je užívána zřídka. 가기난 커이와눈 거러 달희고… (사설 시조, anonym.) *Nejen že od vás odejdu, ale navíc na vás vrhnu zlobný pohled a…*

II.2.2.1.3. Souvětí vylučovací

Souvětí vylučující (disjunktivní, 선택접속 복합문, 분리선택의 관계), vyjadřující různé eventuality, kdy platí jen jedna nebo druhá (neslučitelnost), příp. obě (buď – anebo/či).

a) -(이)나…(이)나: 밤이나 낫이나 더우나 츄으나 눈이 오나 비가 오나 一心精力 (일심정력) 들이어서 뎡ᄒᆞᆫ 時間(시간) 어긔지 말고… (노동야학독본, 1908) *Ať je noc nebo den, ať je teplo nebo zima, nebo ať padá sníh či prší, ty seber svou mysl a sílu, nepromarni správný čas a…*

b) -거나/어나: 됴ᄒᆞᆫ 못 ᄃᆞ외어나 구즌 못 ᄃᆡ어나 호미 ᄀᆞᄅᆞᆯᄊᆡ (월석) *Ať je tělo dobré (zdravé) anebo špatné, péče o ně přijde nastejno.* 못> 몸 tělo, 궂다

špatný; 호미> 호미> 함 deverbat. od 하다 + nom., dosl. dělání, volně pečování, péče; ᄀᆞᄐᆞ다> 같다.

II.2.2.2. Souvětí podřadné (종속접속문)

II.2.2.2.1. Vedlejší věty podmínkové

Nejčastější tvary vyjadřující podmínkový vztah (조건의 관계): -면, -든 (-든), -거든, -ㄴ댄, -ㄹᄂᆞᄆᆡ, -ㄹ시언뎡, -ㄹ덴, -ㄹ띤댄, -ㄹ딘대, navíc lze zařadit též-아야/어야 *teprve až.*

a) -(으)면: ᄒᆡ 東(동)녀기 이시면 아ᄌᆞ미오 (월석) *Je-li slunce na východní straně, je jitro.* (동)녀기 (východní) strana; 아ᄌᆞ미> 아침(이) ráno; 바ᄂᆞᆯ 아니 마치시면 어비 아ᄃᆞᆯ이 사ᄅᆞ시기잇가. (룡가, 52) *Kdyby on nenavlékl (správně) jehlu* (volně: nepřišel na dobrý plán), *cožpak by otec a syn byli ještě naživu?* 마치다> 맞히다.

b) -든 (-든), -거든: (někdy odstín „kdyby snad, náhodou“) 사ᄅᆞᆷ 맛나든 붓그리우미 하더라 (두시) *Jestli náhodou potkáš člověka, chovej se (vůči němu) pokorně!* 붓그리우미> 부끄러움 stud, pokora; 明堂 (명당)이 기울거든 므서스로 바티려뇨 (정철, 시조) *Nakloní-li se říše, čím ji pak chcete podepřít?* 풀목 쥐시거든 두 손으로 바티리라 (정철, 시조) *Uchopíte-li mne za zápěstí, oběma rukama vás podepřu.*

c) -아ᅀᅡ/어야: teprve až; 오샤ᅀᅡ 사ᄅᆞ시릴씨 (룡가, 38) *...že je živý, (zjistíme) teprve tehdy, až on sám přijde (se objeví).* 오-샤ᅀᅡ> 오-시어야.

II.2.2.2.2. Vedlejší věty přípustkové

Věty přípustkové (koncesivní, 양보졉속 복학문, 양보의 관계) vyjadřují okolnosti, které jsou v rozporu s obsahem věty hlavní, ale přesto se děj hlavní uskuteční. V češtině jsou hojné např. spojky *ačkoliv, přesto že, byť* aj. Nejčastější spoj. koncovky vyjadřující vztah přípustkový, příp. přípustkově-podmínečný: -아도/어도, (tj. SZ+도), -(으)라도, -(이)라도, -고도 (téměř vymizelo v 16. stol.); (-ㄴ)ᄃᆞᆯ, (-ㄴ)덴, (-ㄴ)졍, -(ㄹ)디라도, -(ㄹ)띠라도, -(ㄹ)찌라도, -(ㄹ)찌라도, -(ㄹ)씬, -(ㄹ)디언뎡, (-ㄹ)지언정, -(ㄹ)시언뎡, -ㄹ찌언정), -오ᄃᆡ/우ᄃᆡ, -아ᅀᅡ/어야, -(ㄹ)션뎡, -(ㄹ)ᄲᅮᆫ뎡 aj. Mnohým spoj. koncovkám mohou předcházet i jiné morfémy, zvl. honorif. -시- (> -샤-), např. 나라해 도라오-샤-도 *I když se vrátil do vlasti...*

a) -아도/어도: 비록 못 니버도 ᄂᆞᄆᆡ 오슬 앗디 마라 (정철, 시조) *I kdybys neměl co obléci, neopovažuj se ukrást šaty jiným!*; 三兄弟(삼형제) ...田(전)을 파 보아도 金銀(금은)은 姑捨(고사)ᄒᆞ고 銅鐵(동철)도 업ᄂᆞ이다. (19. stol). *Přestože se tři bratři pokoušejí rozorat pole, o zlatě či stříbře nemohlo být ani řeči, dokonce ani měď nebo železná ruda tam není.* 파 보다: SZ+ pomoc. sloveso 보다 *pokusit se o něco.*

b) -(이)라도: 내 아ᄃᆞ리 비록 마디라도...나라ᄒᆞᆯ 앗이리니 (월석) *Ačkoliv je (tento) můj syn prvorozený, cožpak by se mohl zmocnit říše?.* 맏(아들) prvoro-

klasicka-korejstina-14 | 06. 08. 2013 16:50

zený (syn); 앗기다> 빼앗기다 zmocnit se, uchvátit; 넉시라도 잇고 업고… (정몽주, 시조) … *a ať už má duše existuje nebo ne…* 넉시> 넋이.

c) -고도: 어와 내 몸이여 섧고도 분한지고 (노처녀) *Oh běda, ty moje tělo! I když jsem smutná, mám taky vztek…*

d) -ㄴ들/-ㄴ들: 도ᄌᆞ기 다 도라가니 半(반)길 노픈들 년기 디나리잇가. (룡가, 48) *Všichni lupiči se rozutekli. Cožpak by někdo překonal (hradební příkop) hluboký jak polovina výšky vzrostlého člověka?* 도ᄌᆞ lupič, zbojník; 길 1. cesta, 2. délková míra, zvl. pro výšku člověka („sáh“, asi 1,8m), 년기> 누가 kdo; 노픈> 높은 zde o vodě, přeloženo jako hluboký). 이런들 엇더하며 저런들 엇더ᄒᆞ리 (이방원, 시조) *Ať je to takhle, co na tom, a nechť to bude onak, co na tom?*

e) -ㄹ띠라도/-ㄹ디라도: 비록 正官(정관)이 병드르실띠라도… (첩신) *Přestože čestný úředník onemocněl…*

f) -ㄹ찌언뎡: 오직 아버님ㅅ 病(병)이 됴ᄒᆞ실씨어뎡… (석보) *Ačkoliv se jen otcova nemoc zlepšila…*

II.2.2.2.3. Vedlejší věty příčinné

Nejčastější tvary vyjadřující vztah příčiny, důvodu (원인의 관계): -ㄹ씨, -ᄂᆞᆯ (-늘), -니, -ᄂᆞ로, -로셔, -ㄴ대, -매; -관대 (완대, -관데, -곤대) aj.

a) -ㄹ씨: 불휘 기픈 남ᄀᆞᆫ ᄇᆞᄅᆞᄆᆡ 아니 밀씨 곶 됴코 여름 ᄒᆞ느니 (룡가, 2) *Protože strom s hlubokými kořeny se ve větru ani nepohne, květy zde jsou nádherné a úroda ovoce hojná.* 불휘> 뿌리 kořen; 남ᄀᆞᆫ strom; 여름 1. úroda ovoce, 2. léto; ᄒᆞ느니: zde: být hojný, četný (ᄒᆞ다).

b) -ᄂᆞᆯ/ᄂᆞᆯ/-거늘: ᄀᆞᄅᆞᄆᆡ ᄇᆡ 업거늘 얼우시고 노기시니 (룡가, 20) *Protože na řece nebyly lodě, (voda) zamrzala a (opět) tála.* ᄇᆡ loď, 얼다 zamrznout, 노기다> 녹다 tát> 녹이다

c) -(으)니: Tvar vznikl původně z finitní koncovky -니, později měl funkci volně spojovací, postupně nabyl též význam lehce příčinný. Silnější, plně příčinný význam se vyvinul až později (-니까> 니ᄭᅡ).

ᄇᆞᄅᆞᄆᆡ 하ᄂᆞᆯ 계우니 어마님 드르신 말 엇더ᄒᆞ시니(룡가, 90) *Protože vichr zvítězil nad (přehlušil) slovy, co mohla matka slyšet?* 계우다> 이기다; 드르신 말> 들으신 말 (듣다).

d) -ᄆᆡ/-매: (jen po předcházející samohlásce): 님이 혜오시ᄆᆡ 전혀 미덧더니 (송시열, 시조) *Protože mne vladař zahrnoval přízní, já mu plně věřil.*

e) -관대 (완대), -관ᄃᆡ, -관데: (arch. konc. při dotazu na důvod) 뉘손ᄃᆡ 타나관ᄃᆡ 이 양ᄌᆞ조차 ᄀᆞᄐᆞ손다 (정철, 시조) Doslova: *Od koho a z jaké příčiny se vám dostalo toho, že vypadáte úplně stejně?* -손ᄃᆡ význam, dativu, příp. odlučující (kým, od koho); -ㄴ손다 konc. VF táz. (obd. dnešní-는가).

Pozn.: Teprve mnohem později se vyvinul odlišný způsob vyjádření příčiny nebo důvodu s využitím deverbativa -기 jajo -기에, -길래 nebo -기 때문에.protože, z tohoto důvodu. Podobnou funkci má také tvar part. + 까닭 +에 (으로).

klasicka-korejstina-14 | 06. 08. 2013 16:50

II.2.2.2.4. Vedlejší věty časové

Vedlejší věty časové spojkové vyjadřuje především spojka -쟈(>자) s významem okamžité následnosti. Jinak jsou užívány jiné formanty nebo jejich spojení, které vyjadřují různé typy časového průběhu děje, jako následnost, předčasnost, náhlé přerušení děje apod. Z praktických důvodů zmiňujeme tyto odlišné gramat. prostředky zde. Rovněž výše uvedený SZ -아/야, -어/여, příp. SZ+두(서) může za jistých okolností vyjadřovat způsob děje (행동방식의 관계) s různými časovými odstíny.

a) -쟈(> 자), -ᄌᆞ: Vyjadřuje skončení jednoho děje a okamžitou následnost dalšího děje, tj. vztah okamžité následnosti (순간의 관계) – *jakmile, hned poté.* Nelze zaměňovat s finitní konc. exhortativu -쟈, -져. V současné korejštině vyjadřuje důraznější odstín *okamžité následnosti* konc. -자마자. 술 닉쟈 체 쟝ᄉᆞ 도라가니 아니 먹고 어이리 (청언) *Jak to, že jakmile víno dozrálo, se prodavač se sítem (pro scezení vína) vrátil ihned domů?!* 닉다> 익다 dozrát, vykvasit; 체 síto, řešeto; 쟝ᄉᆞ> 장사 prodavač; 달 ᄯᆞᄌᆞ loď 써나가니... (교시조) *Hned jakmile měsíc vyšel, loď odplula.* ᄯᆞ다> 뜨다 Vystoupit (o měsíci); 써나다> vyrazit na cestu.

b) -다가: Vyjadřuje přerušení probíhajícího děje a následné pokračování jiného děje (중단의 관계).

셴 머리에 흑칠ᄒᆞ고 泰山(태산) 峻嶺(준령)으로 허위허위 넘어 가다가 과그른 쇼나기에 흰 동정 거머지고 (사설시조, anonym)... *své šediny obarvila na černo a sotva popadajíc dechu trmácela se přes vysoké hory a strmé průsmyky, ale náhle v prudkém lijáku její bělostný límeček blůzky zčernal a...*;나 덥습고 내 치마란 즁놈 덥고 자다가 씨야 보니 (사설시조, anonym) *Já se přikryla (mnišskou sutanou) a mnich přes sebe přehodil mou suknici a spali jsme, když jsem se náhle probudila a rozhlédla...*; 自然(자연)이 東西(동서) 漂迫(표박)ᄒᆞ다가 절로 사가질이라 (김수장, 시조) *...snad by (mé trudné myšlenky proud) odplavil na východ i na západ a ony se nato samy od sebe rozplynuly.* (도령님이) 광한루의 옷셧싸가 너 노난 모양을 보고... (춘향전) *T. přišel k Pavilonu prostoru a chladu, když vtom náhle spatřil tvůj zjev bavící se (houpáním) a...* 노넌> 노는 (놀다 hrát si, bavit se).

c) Zcela odlišný způsob k vyjádření časových vztahů je konstrukce part. + neúpl. subst. (příp. -기) + pád. koncovky, příp. navíc partikule či postpozice (např. 브터> 부터 od té doby, co; ᄭᆡ지> 까지 až do doby, kdy aj. Často lze před participiem vyjádřit též čas pomocí čas. sufixů(-았/었/였).

- (kmen) + -기 전(前)에): předtím, než. 논셜ᄭᆞᆺ치기 젼에 (독립신문 7. 4. 1896) *Dříve než ukončíme tento úvodník...* ᄭᆞᆺ치다> 끝치다 skončit.

- (-ㄴ) 후(後)에: poté, co. 이 몸 주근 後(후)면 (정철, 사설시조) *jestliže poté, co já zemřu...*; 본국 국문은 몬저 빅화 능통ᄒᆞᆫ 후에야 외국 글을 빅오는 법인ᄃᆡ (독립신문) *Existuje pravidlo, že teprve poté, co se (lidé) nejdříve naučí a zvládnou písmo vlastní země učí se písmu cizímu.* 몬저> 먼저; 빅화 SZ od 배우다, podle vokálové harmonie (배와+ vkladnéㅎ), dnes SZ 배워.

klasicka-korejstina-14 | 06. 08. 2013 16:50

- (-ㄹ/을) 제: když, v době, kdy. 지ㅂ로 도라오싫제 열희 ㅁㅅ물 하늘히 달애시니;(룡가 18) *Když se vrátil domů, Nebesa mu věnovala deset oddaných duší.* 셤안해 자싫 제 *Když se chtěl na ostrově uložit ke spánku...*

Obdobně jako v současné korejštině byla též užívána substantiva ve spojení s participii, např. (-ㄹ/을 적(에): v době, kdy; (-ㄴ) 다음(에), (-ㄴ) 뒤(에): poté, co; (-는) 사이(에): mezitím co/kdy; (-는) 중(中)에: mezitím, během čeho; (-ㄹ/을) 무렵(에) přibližně v době, kdy; (-ㄹ/을) 뻬, 째, 때 když; 병 들어 죽을 째에 (오륜) *V době, kdy onemocněl a umíral...*

II.2.2.2.5. Vedlejší věty účelové

Tyto věty vyjadřují účel, cíl, příp. snahu, záměr, tužbu (목적의 관계), nejčastější spoj. koncovky byly následující: -러/라, -져/쟈, -고져/오져, -고려/오려, -과뎌/와뎌.

a) -(으)러/라: Spoj. konc. se připojuje k DS, ve větě hlavní je nutné sloveso pohybu jako 가다, 나가자, 오다, 다니다, 떠나다 apod. Ve vedlejší větě je vyjádřen cíl nebo účel (*za účelem, s cílem, proto aby*). Do češtiny se často překládá infinitivem. Srov. 시청을 구경하러 구시가 광장에 나갔다. *Vyšel si na Staroměstské náměstí, aby si prohlédl* (*prohlédnout si*) *radnici.* V současném jazyce převládl tvar -러.

나라해 빌먹그라 오시니... (월석) *Protože přišel do té země, aby tam žebral...* 빌먹다> 빌어 먹다; 道理(도리) ᄇᆡ호라 나가샤... (월석) *Odešel, aby se učil* (*s cílem učit se*) *principům Cesty.* ᄒᆡ다뎌 져믄날의 눌을보라 가시ᄂᆞᆫ고 (정철: 속미인곡) *Za kým jdeš a koho chceš vidět v šerém dni, kdy slunce úplně zapadlo?* ᄒᆡ slunce, 다 zcela, 뎌> 디다 (지다)> SZ 뎌 (>져); 져믄날의> 저문 날에 (저물다 stmívat se); 눌을> 누구를; 보라 가다> 보러 가다.

b) -려고, příp. -랴고: morfém -(으)려- vyjadřuje *úmysl, záměr, snahu, úsilí* (의도) mluvčího něco v budoucnu udělat. Původní nezkrácený tvar byl (으)려고+ᄒᆞ다, postupně se zkracoval a spojoval s různými gramatickými morfémy a fixoval v nových složitějších spojeních. Objevuje se před spojovacími koncovkami souřadných i podřadných spojek, např. (으)려고+ᄒᆞ니> zkráceně (으)려니. Srov -려면, -려는데, -려거든 apod. Může předcházet tvaru participia, např. 나가-려고-ᄒᆞᄂᆞᆫ> 나가려는 이 *ten, který má v úmyslu odejít* apod. Stejně tak se objevuje u předkoncovky ukončeného přísudku (VF) Má tedy širší rozsah užití než jen jako konc. spojující věty v souvětí.

곳도 픠려 ᄒᆞ고 버들도 프르려 ᄒᆞᆫ다 (김수장, 시조) *I květy se už už hodlají otevřít a také vrboví se snaží zazelenat.* 이제야 아모리 ᄎᆞᄌᆞ련들 물을 곳이 업세라 (김수장, 시조) *I kdybych se až nyní snažil* (*své mládí*) *znovu najít, není místa, kde bych se mohl zeptat.* (ᄎᆞᄌᆞ련들> 찾-으-려-ㄴ들).

Pozn.: Jiným způsobem nespojkového vyjádření účelové věty/klauze je konstrukce deverbálního subst. -기 + postpozice 위ᄒᆞ여/위해서 *pro něco; aby*.

c) -고자, -고져, -고쟈 (příp. ve spojení s ᄒᆞ다); -과뎌, -과뎌. Tyto tvary mají podobný význam jako výše -려고, ale sloveso nemůže být v záporu. Vyjadřují snahu, záměr, tužbu (의향, 희망).

계지븨 모ᄆᆞᆯ ᄇᆞ리고뎌 하거든 (석보) *Pokud by ses chtěl zbavit své ženy…* ᄇᆞ리다> 버리다. 범을 잡고져 ᄒᆞ거ᄂᆞᆯ (삼강) *Protože měl v úmyslu zabít tygra…*; 님 계신 ᄃᆡ 비최고져 봄 미나리 술진 마슬 님의게 드리고쟈… (청언) *Rád bych ozářil místo, kde má milá pobývá, a rád bych mé drahé věnoval omamnou vůni jarních květů minari…* 비최다> 비치다 ozářit; 술진 tučný (zde: omamný); 마슬> 맛을 (akuz.) zde přeneseně vůně.

Kromě toho lze vydělit i další typy vedlejších vět, např. **věty výsledkové** (결과 관계) se spoj. koncovkami -도록 (ᄃᆞ록) s četnými variantami jako -디록, -두록, -어드록, -ᄃᆞ록애(에) aj. s významem *učinit tak, aby se dosáhlo kýženého výsledku.* (aby; tak aby, až do, až dokud). Jiným prostředkem je původně konc. -게, odvozující tvary adverbia od kvalitativních sloves, např. 됴케> 좋-게. U sloves dějových ovšem vyjadřuje výsledek dosažený dějem ve větě hlavní. Tvar -게끔 zesiluje význam -게, ale může vyjadřovat též vztah účelový, podmínkový aj. Morfém -도록 a spojení-게 + ᄒᆞ다 slouží také ke tvoření opisného faktitiva. Jinou konc. spojovací je tvar (-ㄹ)수록 uvozující **věty srovnávací**, (비교 관계), které vyjadřují úměrnost děje, poměr dějů nebo vlastností (*čím, tím*). K vyjádření *prostředků k dosažení nějakého cíle* slouží spoj. koncovka -ㅁ/음 + 으로, příp. +써 (tím, že).

Navíc existovaly další četné gramatické morfémy vyjadřující často nejen různé gramat. vztahy mezi větami v souvětí, ale i ve větách jednoduchých jako „předkoncovky“. Vyjadřovaly různé doplňující významy slovesa. Uveďme alespoň ty nejčastější případy:

-part. + ᄃᆞᆺᄒᆞ다: Vyjadřuje srovnání (비교의 관계) – shodu, podobnost, děj v obou větách je analogický (비교의 관계) ve významu *stejně jako, tak jako, jako by.* Zvláště s bud. participiem mívá i význam pravděpodobnosti. 그 도라오ᄆᆞᆯ ᄆᆡᆺᄂᆞᆫ ᄃᆞᆺ하며… (어제내훈) *Zdá se, že nevěří v jeho návrat…*; 져 거린의 의관은 남누하나 양반의 후렌 ᄃᆞᆺ ᄒᆞ니 (춘향전) *Oděv a klobouk toho chudého pocestného jsou sice obnošené, ale zdá se (vypadá to), že je to potomek jangbana.* 거린> 걸인 乞人) chudý pocestný; 의관(衣冠) ošacení a klobouk; 남누하다> 남루하다 obnošený; 후례(後裔) potomek; 후렌 ᄃᆞᆺᄒᆞ다> 후례+이 (spona)+ㄴ (part.)+ᄃᆞᆺᄒᆞ다.

-ㅁ/음직(즉)+ᄒᆞ다 ve významu *být hoden čeho,* např. 믿음직ᄒᆞᆫ důvěryhodný.

-(ㄹ/을)띠니, -(ㄹ/을)지니, -(ㄹ/을)디어ᄂᆞᆯ, -(ㄴ)지어ᄂᆞᆯ ve významu morální povinnosti, záměru, příkazu (*mělo by se*)

Na závěr je možno konstatovat, že během 19. stol. bylo dotvořeno nebo nově vytvořeno mnoho spoj. koncovek souřadných i podřadných jako (으)면서,

klasicka-korejstina-14 | 06. 08. 2013 16:50

-고서, -거니와, -지만(은), -든지 – 든지, 거니 – 거니 ať – nebo, -건마는,, -니ᄭᆞ> (-니까), -느라고, -거든, (-ㄹ/을)진대 aj. Už v 15. stol. existovaly mnohé koncovky shodné s dnešními, poté některé nově vznikly, jiné vymizely. Mnoho nových koncovek vzniklo tak, že se původní spoj. koncovky sloučily s „předkoncovkami“ nebo pomocnými částicemi a vytvořily se tak nově fixované tvary. Tento proces probíhal od konce 15. do počátku 16. stol., dále se postupně do konce 19. stol. přiblížil ať podobou tvarů a jejich variant nebo změnami pravopisu současnému modernímu jazyku.

II.2.2.2.6. Větné spojky (větná příslovce)

Při spojování vět v souvětích existuje ovšem ještě jiný způsob využitím tzv. větných příslovcí (문장부사). V první větě souvětí (ať souřadného nebo podřadného) se nepřipojí spojov. koncovky a věta je ukončena finitním tvarem slovesa. Spojovací funkci převezmou větná příslovce, odvozená od sloves 그렇다/그러하다, příp. 이렇다/ 이러하다 (být takový). Toto příslovce s příslušným tvarem spoj. koncovky podle charakteru a funkce větného spojení stojí vždy na začátku druhé věty. Nejčastější větná příslovce jsou následující: 그리-고 A, a tak (vztah slučující); 그러-나, 그런-ᄃᆡ, 그런-대, 그런데 Ale, avšak (vztah odporovací); 그-라도, 그래도 Přestože, Ačkoliv (vztah připustkový); 그러-니, 그러-니까, 그럴-씨, 그럴-ᄉᆡ, 그래서 A proto..., z toho důvodu (vztah příčinný, důvodový); 그러-모-로, 그러-ㅁ-으-로+써 A tím (způsobem), (věta vyjadřující prostředek k čemu; 그럿기, 그레, 그러-케 (< 그렇-게), 이러케 (이렇-게) Tak, takže, tím způsobem (v. způsobová); 그러-다가, 그갯-다가 A (ale) hned potom, vzápětí (náhle přerušení jednoho děje a přechod k jinému ději). 그러-려-고 A tak ve snaze; 그러-고쟈 rád za tím účelem aj.

II.2.2.2.7. Vedlejší věty přívlastkové

V korejských gramatikách se naše věty přívlastkové zpravidla neřadí mezi souvětí podřadné, ale vyčleňují se zvlášť jako tzv. atributivní klauze (AC), protože se v nich neužívají spojovací koncovky (konverba). Určujícím zde je **spojení participia se jménem** a vyslovují se dohromady. V této klauzi lze vyjádřit i čas, příp. vid. sufixy, které participiím předcházejí. Čas absolutní se vyjadřuje v konc. VF věty hlavní. Čas relativní se vyjadřuje u participia v AC. Podmět v atributivní klauzi je zpravidla v nominativu, podmět věty hlavní je často zdůrazněn partikulí -는/은 s funkcí tématu věty. Takto lze vyjádřit jak naše přívlastkové věty vztažné (relativní, 관계관형절/계절), tak věty přívlastkové obsahové(내용절).

늘고 병(病)든 몸을 주사(舟師)로 보내실새... (박인로: 선상탄) *V době, kdy mne – starého a nemocného – vyslali jako námořního důstojníka...*; 夕陽(석양)은 재를 넘고 갈 길은 千里(천리)로다 (시조, anonym) *Cesta, kterou musím urazit před západem slunce, je (dlouhá) tisíc mil.* 져 님아 가는 날을

klasicka-korejstina-14 | 06. 08. 2013 16:50

(>나를) 잡지 말고 지는 히를 잡아라 *Drahá má! Mne, který odchází, nezadržuj, zadrž to zapadající slunce!* 전선(戰船) 타던 우리 몸도 어주(漁)에 창만(唱晩)하고 (박인로: 선상탄) *Také já, který jsem se dříve plavil na válečné lodi, zpívám dlouho do noci na rybářské bárce a…* 나무나무 안진 시는 (춘향전) *Ptáci, kteří seděli na stromech…* 안진> 앉은.

II.2.2.3. Věty podmětné a předmětné

Stejně jako ve větách přívlastkových se v současné gramatice víc než o větách podmětných a předmětných hovoří o klauzích podmětných (subjektových) a klauzích předmětných (objektových). Nominální klauze (명사절) zastupuje v souvětí podmětnou nebo předmětnou část, způsob tvoření je obdobný. Liší se jen v tom, že nominální fráze podmětná je zakončena nominativem (někdy jen nulovým pádem), zatímco klauze předmětná akuzativem (někdy ale též jen nulovým pádem s funkcí akuzativu). Oba typy klauzí se tvoří shodně třemi způsoby: a) deverbálním substantivem -기 (ve starších textech též arch. -디); b) -ㅁ/음 a c) participiem + neúplným substantivem, např. 것 (též 거시, často zkracováno na -게); 줄(듈), příp. v instr. -로, často ve tvaru -줄노; -바/ㅂ (*to, co*), v případě připojení nominativu 이 zpravidla tvar 빈 (ㅂ+딴 이> 빈); -이 ten, kdo; to, co; -데 místo, tam kde aj.

II.2.2.3.1. Věty podmětné

a) -기(-디) + nom., příp. nulový pád nebo částice zdůrazňovací-는. V řídící větě bývají často kvalit. slovesa jako 좋다 (둏다), 나쁘다, 싫다, 부끄롭다, 쉽다, 어렵다, 힘들다, 드믈다, 재미있다, 적당하다 aj. 나리 져믈시 나가디 슬ᄒᆞ다 (삼강) *Protože den potemněl (se stmívalo), bylo smutné odejít.* ᄉᆞ나희와 계집의 욕심이 바라나기 쉽고 막ᄌᆞ르기 어려온지라 (송강, 속미인곡) *Společná touha muže a ženy vznikne snadno, ale přemoci ji je obtížné.* 발다> 곁에다르다, 더불다 spolu, společně následovat; 바라나다 současně vzniknout, společně; 막ᄌᆞ르다> 막지르다 zastavit, překonat; 죽어 닛기도 어렵고 살아 그리기도 어려웨라 (매화, *sidžo*)

Je těžké jak zapomenout (na tebe) a zemřít, tak je i stejně těžké být naživu a v osamění po tobě toužit. 닛다> 잊다 zapomenout; 그리다> 그립다 toužit v osamění; 어려웨라 finit. konc. zvolací (어려우-에라]. 지금 죠션 관인이 샹등 직판관 노릇ᄒᆞ기가 어려우나… *Nyní je pro korejské úředníky obtížné vykonávat spravedlivě práci soudců, ale…;* 샹등> 평등하게. 긔후가 더운 고로 힘드는 일 ᄒᆞ기가 괴롭고… (독립신문, 16. 4. 1896) *Protože je podnebí horké, pracovat je únavné.* 긔후> 기후 podnebí; (-ㄴ) 고로 uvození v. příčinné. 국문으로 써야… 모도 보고 알어 보기가 쉬흘터이라 (독립신문 7. 4. 1896) *Teprve tehdy, když se píše národním písmem… všichni je přečtou a porozumění je snadné.* 모도> 모두 všichni.

b) -ㅁ/음 + nom.: 말셕의 안치고 술이나 먹에 보ᄂᆡ미 엇더ᄒᆞ뇨.(춘향전) *Jaké by to bylo usadit ho někde stranou a poslat mu třeba víno, aby se napil?*

klasicka-korejstina-1.4 | 06. 08. 2013 16:50

말셕의> 말석에 bokem, stranou; 안치다> 앉히다; 먹에> 먹게; 보ᄂᆡ미> 보내+ㅁ+이;

c) -part. + neúpl. substantivum + nom.: -것: Nejčastějšími neúplnými substantivy jsou 것 (거시, zkráceně-게) a -이.

Ve starších textech se často místo 것 užívalo neúpl. substantiva ᄉᆞ, např. ve tvarech

-ㄹᄉᆞᆫ, -ㄹᄉᆞᆫ > 한 것은, -ㄹᄉᆞᆯ, -ㄹᄉᆞᆯ> 한 것을 (akuz. ve větě předmětné).

업슨거시 잇ᄂᆞ니> 없은 것이 있다 To, co nebylo (jsme neměli), nyní je (máme). 저 건네 류즁의... 얼는얼는ᄒᆞ는 게 무어신지 자셔이 보와라.>; (춘향전) *Podívej se podrobně, co je to, co tamhle naproti v místě radovánek poletuje!* 얼다> 얽다. 추쳔하난게 도레의 당연하미라 (춘향전) *Houpání na houpačce je věcí zcela přirozenou.* 하난게> 하는 것이; 도레의> 도리(道理)에; 당연하미라 (당연함+이라> 당연하는 것이다).

송졍 쥭임 두ᄉᆡ이로 은은이 뵈이난계 춘향의 집인이다 (춘향전) *To, co bylo vidět skrytě mezi besídkou obklopenou sosnami a bambusovým hájem, byl příbytek Čchunhjang.* 송졍 쥭임 (松亭 죽림); 두ᄉᆡ이로 *mezi oběma*; 뵈이난계> 보이는 것이; další příklady z období osvícenství: 졍부에셔 학교를 지여 인민을 교육을 ᄒᆞᄂᆞᆫ 거시 졍부에 뎨일 쇼즁ᄒᆞᆫ 직무요... *To, že vláda buduje školy, je nejvážnější povinností a...* (독립신문, 12. 5. 1896) 직무요> 직무오. 그 사ᄅᆞᆷ은... 의리ᄂᆞᆫ 의리를 ᄉᆡᆼ각지 아니ᄒᆞ고 다ᄆᆞᆫ 내 몸에 편리ᄒᆞᆫ 것ᄆᆞᆫ 즁희 녁임이니 (독립신문 16. 10. 1897) *Ti lidé – pokud jde o spravedlnost – na spravedlnost nemyslí a pokládají za důležité pouze to, co je pohodlné pro ně samé.* ᄆᆞᆫ > 만 pouze, jen; 녀기다> 여기다 pokládat za něco;

-이: 밤듕의 光明(광명)이 너만 ᄒᆞ니 또 잇ᄂᆞ냐 (윤선도) *Cožpak existuje ještě někdo jiný než ty, měsíci, kdo září uprostřed noci?* 너만 ᄒᆞ니> 너만 한 이 (ten, který; ten, co); 盞(잔) 자바 勸(권)ᄒᆞ리 업스니 (임제) *Není zde nikoho, kdo by uchopil pohár a nabídl ti sklenku (vína) a...* 권ᄒᆞ리 업스니> 권ᄒᆞᆯ+이; 업스니> 없으니. 길거리에셔 쟝ᄉᆞᄒᆞᄂᆞ이... 이 신문을 팔고져ᄒᆞ거든... (독립신문 7. 4. 1896). *V případě, že ti* (이), *kteří podnikají na ulici... by chtěli tyto noviny prodávat...*; 졍부 관원이라도 잘 못ᄒᆞᄂᆞ이 잇스면 우리가 말ᄒᆞᆯ터이이요 *I kdyby šlo o vládního úředníka, pokud by to byl člověk, který se nechová dobře, budeme (o tom) hovořit.*

II.2.2.3.2. Věty předmětné

a) -기 + akuz. Ve starších textech též 디(> 기). 어듸쓴 샹급ᄒᆞ시기를 ᄇᆞ라리잇가 *Doufáte, že postoupíte někam výše?*

b) -ㅁ/음 + akuz. 속이지 아니ᄒᆞᆷ을 信(신)이라 ᄒᆞ며 *Říkal, ať věří tomu, že nebude oklamán...*; 우리 신문을 보면 죠션인민이 소견과 지혜가 진보ᄒᆞᆷ을 밋노라. (독립신문 7. 4. 1896) *Jestliže budou číst naše noviny, věříme, že rozhled a moudrost korejských lidí vzroste.*

c) -part. + neúpl. substantivum + akuz., příp. nulový pád, instrumentál. - Neúplné subst. 줄(튤), 줄, 줄+로/노 (původní význam *způsob, metoda*) se často pojí se slovesy 알다/모르다 *vím/nevím*. Ve spojení s bud. participiem má význam *znát, umět, dovést zhotovit něco*. Naopak konstrukce možná se všemi participii má význam *vědět/nevědět, co; zda; to, že* apod.

긴 날이 져므는 줄 興(흥)에 미쳐 모로도다 (윤선도, 어부 시시가) *V bláznivé radosti ani nevím (si neuvědomuji), že dlouhý den přechází v soumrak.* 져므는> 져물다 stmívat, 平生(평생)에 내 셜워ᄒᆞ던 줄을 돌녀 볼가 ᄒᆞ노라 (시조 anonym, 해동가요, 1763) *Co kdyby ses pokusil podívat zpět, pak bys pochopil (to), jaké hoře jsem v tomto životě prožila.* 셜워ᄒᆞ다 být smutný, pociťovat hoře. 또ᄒᆞᆫ 학문들이 잇서야 ᄒᆞᆯ줄노 우리ᄂᆞᆫ 아노라. (독립신문 7. 4. 1896) *... a uvědomujeme si (to), že navíc musíme mít znalosti.* ᄒᆞᆯ줄노> ᄒᆞᆯ줄로 (instr.); 지금 브터ᄂᆞᆫ 죠션인민이 대한국인민이 된줄노들 아시오 (독립신문 7. 4. 1896) *Vězte (uvědomte si to), že od nynějška se lid Koreje stal lidem Velké Koreje.* -들 zde plurál vztahující se k „lidu Koreje“.

d) - part. + neúplné subst. -디(지) (pův. význam *případ*). Tento morfém má dvě základní gramat. funkce. Obdobně jako -줄 ve spojení s 알다/모르다 vyjadřuje předmětnou větu typu *vědět/nevědět kdo, kde, kdy, co, zda, že* apod. Kromě toho však pouze ve spojení s part. min. času (-ㄴ)디/지) nabývá význam časový – *jaká doba uplynula od té doby, co.* V hlavní větě bývají zpravidla přísudková slovesa jako 되다 (ᄃᆞ외다, ᄃᆡ다), 지나다, 오래다 (오라다) aj. 臣下(신하) 도외리여 stane se vazalem; 쳡노ᄃᆞ외얀디 (된지) 三年(삼년) 몯 차이셔 世間(세간) ᄇᆞ리시고 (석보) Nenaplnily se ještě ani tři roky od doby, kdy se stala manželkou a matkou dítěte, a opustila tento svět. ᄇᆞ리다> 버리다. 혼인한지 십삭만에 옥동자를 순산하니 (로처녀가) *Od té doby, co jsme se vzali, jsem po desíti měsících snadno porodila dítě jako z nefritu.* Někdy se -지 spojuje i s jinými slovesy, např.: 무어신지 보아라 (춘향전) *Podívej se (na to), co to je!*

- part. + 동: 아모ᄃᆞ라셔 온동 모ᄅᆞ더니 *Nevěděl, odkud (on) přišel.*

II.2.3. Přímá a nepřímá řeč

II.2.3.1. Přímá řeč

Přímá řeč (직접인용, 바로옮김법) je přesná reprodukce mluveného nebo psaného projevu jiné osoby, příp. reprodukce dřívějšího výroku nebo myšlenky samotného mluvčího. Věta zachovává po obsahové, gramatické i stylistické podobu původní výpovědi. Tím, že je uvozena další větou, nabývá podoby souvětí. Není nijak označena diakritickými znaménky jako v češtině. Přímá i nepřímá řeč se spojuje s větou uvozující spojovacími citačními koncovkami.

K uvození přímé řeči slouží především koncovky ᄃᆡ, -되, 가로되/ᄀᆞᆯ오대, 왈(曰), -(말ᄒᆞ)-기를. Ve větě uvozovací se vyskytuje celá řada sloves

klasicka-korejstina-14 | 06. 08. 2013 16:50

vyjadřujících mluvení, myšlení, dotaz, hodnocení obsahu řeči, náladu atd., např. *říkat, přikazovat, slibovat, žádat, ptát se, potvrdit, doporučovat, myslet, věřit,* v příp. psané výpovědi slovesa *psát, zapisovat* aj. Arch. částici ᄃᆡ (되) ve funkci uvození přímé řeči nazývá Ramstedt „konverbum citationis“.

그ᄃᆡᆺ 아버니미 잇ᄂᆞᆫᆺ가 對答(대답)ᄒᆞᄃᆡ 잇ᄂᆞ니이다. *Na dotaz, zda otec ještě žije, odpověděl: „Žije“.* 일일은 길동이 졔인(諸人)을 모흐고 의논왈 [v jiné verzi 의논ᄒᆞ여 ᄀᆞᆯ오ᄃᆡ] 이졔 함경 감ᄉᆡ… 빅셩이 다 견ᄃᆡ지 못 ᄒᆞᄂᆞᆫ지라 (홍길동전) *Jednoho dne Kildong shromáždil všechny své lidi a po poradě oznámil: „Nyní guvernér provincie Hamgjŏng… a všechen lid to už nemůže vydržet…“* 랍ᄆᆡ…교녀의게 고ᄒᆞ여 왈 앗가 추향의 말을 듯ᄌᆞ오니… (사씨) (*Služebná*) *Nammä… referovala paní Kjo, řkouc: „Právě jsem slyšela od Čchuhjang, že…“.* 함림… 린ᄋᆞ를 안고 무ᄋᆡ하여 왈 ᄋᆞ히 얼골이 우리 션인과 ᄀᆞᆺ흐니… (사씨) *Hallim… vzal do náručí(synka) Rina …se slovy: „To dítě má tvář stejnou jako můj zesnulý otec.“* 편지에 왈 쇼쥬임 동청 남방의 아름다운 선ᄇᆡ라.(사씨) *V dopise (od přítele) stálo: „Tong Čchong, pocházející ze Suzhou, je skvělý člověk urozeného původu.“*

통인니 살펴보고 엿자오되 다른 무엇 아니 *„dívka nazývaná Čchunhjang, dcera kisäng Wolmä z tohoto údolí.“* 춘향이 이러나며 붓ᄉᆞ러여이 엿자오되 시속인심 고약하니 그만 놀고 가것ᄂᆡ다. *Čchunhjang se zvedla a stydlivě pravila: „Necítím se dobře při pocitu, jak čas rychle utíká, a tak dost zábavy a já půjdu.“* 都련任(도련임님) …伯番(백번) 남아 달기를… (사설시조, anonym) *„Mladý pane… více než stokrát jste mne chlácholil, řka…*

II.2.3.2. Nepřímá řeč

Nepřímá řeč je svou povahou vlastně větou obsahovou a má strukturu podobnou jako věta předmětná. Klauze nepřímé řeči se podle slovesného způsobu dělí rovněž na klauze oznamovací, tázací, rozkazovací, vybízecí, ale musí mít vždy tvar neutrální koncovky VF (해라체). Před ní mohou být příp. časové či honorif. sufixy. Za tento tvar se připojí citační koncovka -고, která spojí volně citovanou řeč s uvozovací větou mluvčího: **finitní tvar citované řeči** + 고 + ᄒᆞ다 (zde ve významu 말하다). Morfém -고 se velmi často vypouští. V případě spony se citační konc. mění na -(이)라고 + ᄒᆞ다, Např. v současném jazyce 그는 가겠/다(고) 했다. *Řekl, že půjde;* 아이들이 언제 돌아오-느냐(고) 물어보다 *ptát se, kdy se děti vrací*; 밥 먹자(고) 제기할까 *Což abychom navrhli, že se najíme?*; 포도주를 먹으라(고) 하시오 *Řekněte mu, aby se napil vína!* 좋구나(고) 불렀다 *Volal Bravo!*

오라 ᄒᆞᆫ들 오시리잇가 *I když řeknu „přijď“, cožpak on přijde?!* 가마귀 검다 ᄒᆞ고 白鷺(백로)야 웃지 마라 (이직, 시조) *Ty, bílá volavko! Ty se neposmívej (a neříkej), že vrána je černá!* 臨古坮 (임고대)ᄒᆞ다 ᄒᆞ고 나즌 ᄃᆡ를 웃지 마소 (김수장, 시조) *Neříkej, jak vysokého postu jsi dosáhl, neposmívej se těm, kdo jsou dole!* ᄒᆞᆫ 盞(잔) 먹쟈 ᄒᆞᆯ고… (정철, 사설시조). *Říkám (vám), vypijme si jednu sklenku a…* 속담에 호랑이를 그리나 ᄲᅫᄂᆞᆫ 그리지 못 ᄒᆞ고 사ᄅᆞᆷ의 얼골은 본

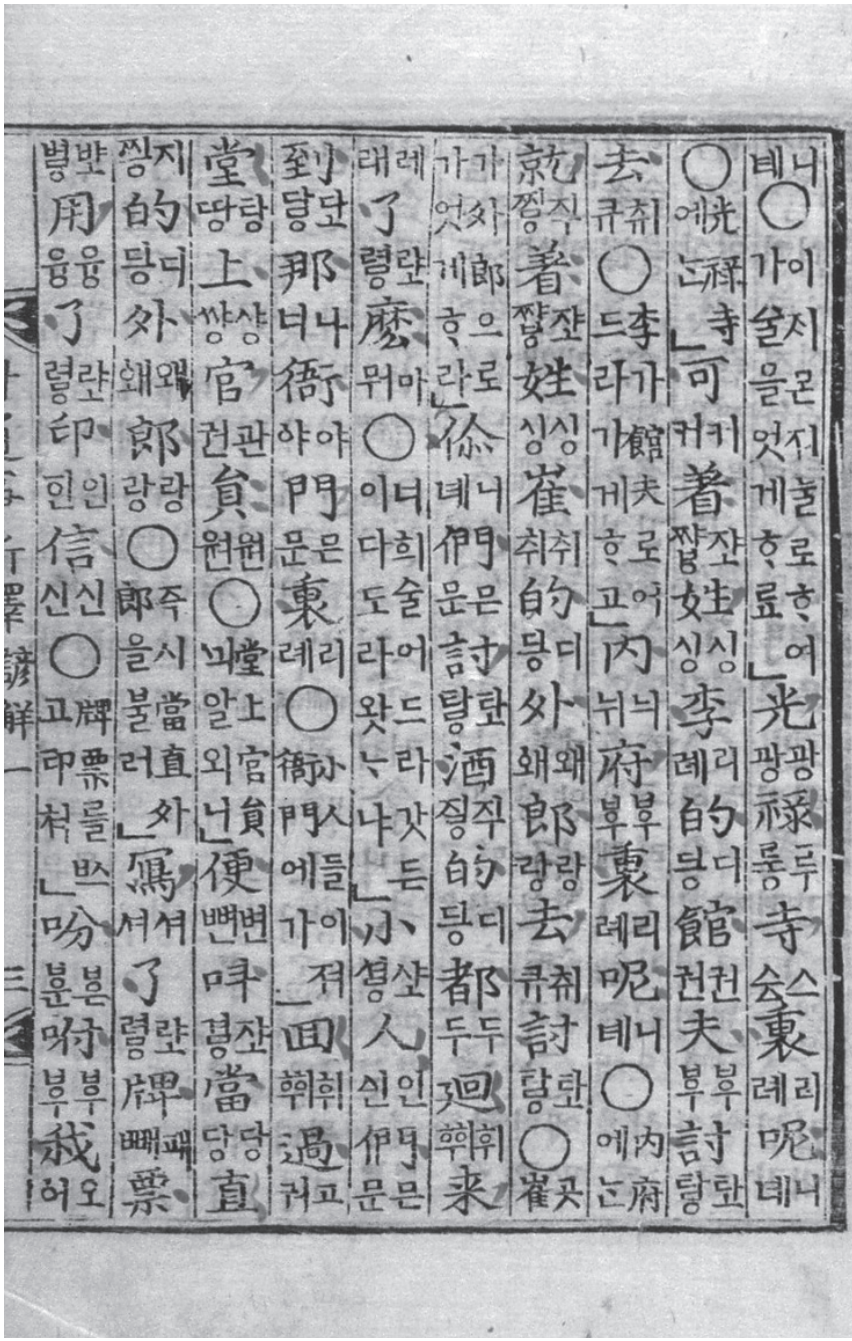

klasicka-korejstina-14 | 06. 08. 2013 16:50

나 ᄆᆞᄋᆞᆷ은 보지 못 ᄒᆞᆫ다 ᄒᆞ니 (사씨) *Přísloví praví, že tygra lze sice nakreslit, ale jeho kostru namalovat nelze a (stejně tak) na tvář člověka lze pohlédnout, ale do jeho nitra (myšlenek) nahlédnout nemůžeme.* (한림이) ...ᄋᆞᄒᆡ 우리 집의 보ᄇᆡ라 ᄒᆞ고 유모를 명 ᄒᆞ여... (사씨) (*Hallim)... prohlásil, že dítě je pokladem jejich domu, a nařídil kojné...*; 홀연 북문의 방(榜) 붓쳐시ᄃᆡ 아모 날 전곡 도적ᄒᆞᆫ 자(者)ᄂᆞᆫ 활빈당 힝수 (行首,행수) 홍일동이라 ᄒᆞ엿거늘... (홍길동전). *Na Severní bráně byl nenadále vylepen plakát (na němž stálo): „Člověk, který onehdy ukradl obilí, je Hong Kildong – hlava tlupy Hwalbindang“, a proto...*; 분한 말 하자 하니... (로처녀) *Říkám si, že bych měla mluvit o (svém) smutku a...*

klasicka-korejstina-14 | 06. 08. 2013 16:50

III. Zavádění korejského písma: oficiální literatura 15. století

Vladimír Glomb

Texty v této kapitole jsou spojeny nikoli pouze chronologickou podobností, ale především svým původem. Jedná se o díla, která nesou pečeť dvora a byla vydána oficiálně jako státní publikace. Tento fakt se podepisuje jak na jejich formální stránce (v drtivé většině jsou bilingvní), tak na jejich celkové podobě. I přes neexistenci pravidel pravopisu lze o jejich jazyku říci, že je maximálně možný standardní, resp. nezatížený idiolektem a reprezentující korejštinu, kterou používala vzdělaná dvorní vrstva. Tento fakt je ale komplikován tím, že se jedná o díla pocházející z období bezprostředně či relativně krátkou dobu po zavedení nového písma, kdy nebylo jeho používání korigováno praxí a zápis korejštiny se teprve ustaloval (byť lze říci že tento proces trvá prakticky dodnes). Díla jsou tak ojedinělou ukázkou používání archaických grafémů a aplikace principů teoreticky popsaných v dekretech krále Sedžonga. Jazyk resp. jeho zápis je však markantně odlišný od pozdějších období a klade otázku, zda se v mnoha případech jedná skutečně o diference jazykové či pouze ortografické. Z literárního hlediska se mnohdy jedná o velmi vytříbená díla, která tvoří milníky korejské literatury. Rovněž po stránce typografické se jedná o reprezentativní díla, která jsou řazena k národním pokladům, a jejich vizuální podoba nabízí nejlepší ukázky vývoje korejského knihtisku, ilustrací, ojedinělých vydání typů pohyblivých písmen. Velkou předností je možnost přesného datování textů, které umožňuje diachronní komparaci s ostatními texty. Z tohoto důvodu jsou vnímána jako základní korpus děl v klasické korejštině a jsou používána při sestavování slovníků střední korejštiny, byť lze mnohdy úspěšně pochybovat, zda je dvorská óda nejvhodnější materiál pro dokumentaci vývoje syntaxe.

III.1. *Písně draků letících k nebesům* (*Jongbiŏčchŏn ga* 龍飛御天歌)

První knihou, sepsanou v korejském písmu jsou *Písně draků letících k nebesům*, a bez přehánění lze říci, že z hlediska zavedení nového písma se jedná o nejzásadnější knihu vůbec. Publikace měla demonstrovat jak funkčnost

klasicka-korejstina-14 | 06. 08. 2013 16:50

nového písma, tak ideologický záměr spjatý s celým procesem, to jest fakt, že nové písmo je vhodné ke všem účelům, tedy i k tomu nejvznešenějšímu, popisu slavných skutků vládnoucí dynastie. Text sám byl dokončen skupinou učenců (Kwŏn Če (權踶, 1387–1445), Čŏng Indži (鄭麟趾, 1396–1478), An Či (安止, 1377–1464) a jiní) v 4. měsíci panování krále Sedžonga (1445), ale po zralé úvaze byl doplněn podrobným komentářem v *hanmunu*, který sestavili Čchö Hang (崔恒, 1409–1474), Pak Pchängnjŏn (朴彭年, 1417–1456), Kang Hŭimäng (姜希孟, 1423–1484), Sin Sukču (申叔舟, 1417–1475) a další. Vydán byl r. 1446 ve finální podobě deseti svazků (*kwŏn* 卷) a pěti knih (*čchäk* 冊). Byť je moderní bádání zaměřeno především na korejský text, právě komentář hraje zásadní roli pro pochopení celého spisu. Jeho účelem bylo poskytnout textu plnou filologickou váhu běžnou u klasických čínských děl, demonstrovat kompatibilitu korejského písma s čínským, a především poskytnout vodítko k pochopení básnického textu, který je bez něj prakticky nesrozumitelný. Právě vhledem ke srozumitelnosti jednotlivých slok je celá kniha koncipována jako bilingvní a po korejské básni následuje její čínská verze, která se často lehce významově odchyluje. Obě tyto básně jsou pak doplněné komentářem, jehož dalším úkolem je vysvětlit čtenáři příběhy, na které se v básních poeticky naráží. Tímto je plněn druhý význam *Písní*, stát se repositoriem příběhu o předcích královského rodu, které byly doposud tradovány většinou pouze orálně. Třetím aspektem *Písní* je jejich vlastnost popsaná již jejich názvem; *Písně* byly skutečně určeny primárně k zhudebnění a přednesu u dvora. Díky tomu je jejich text (přirozeně v *hanmunu*) zaznamenán v oddíle *silloků* krále Sedžonga věnovaném hudbě a částečně je tím také naznačen jejich vztah k dobovému jazyku, neboť nelze zapomínat, že text *Písní* není standardní reprezentací běžné korejštiny, ale vysoce vypointovaným poetickým dílem.

Pro konkrétní představu o struktuře a povaze textu uvádíme prvních šest slok *Písní*, první tři s paralelními *hansi* a komentářem (u sloky III. s ukázkou historického výkladu), a další pouze v korejské verzi. Při výkladu a reprodukcích je použito hojně komentované původní vydání z archivu Kjučanggak 奎章閣 při Sŏulské národní univerzitě. Pro zdůraznění všech rýmů nepoužíváme při překladu dvouřádkové schéma, ale verše členíme.

I.

海東 六龍이 ᄂᆞᄅᆞ샤 일마다 天福이시니
古聖이 同符ᄒᆞ시니

Šest draků Východu moře letí
v každém skutku požehnání Nebes
mudrcům starověku se rovnají.

龍飛御天歌卷第一

海東 六龍이ᄂᆞᄅᆞᆺᄉᆞᆯᄆᆞᄃᆞᆫ天福이ᄉᆞᄂᆞᆯᄋᆞᆫ古聖이ᄋᆞ同符ᄒᆞᅀᆞᄂᆞᆯᄋᆞᆫ

海。晦也。取其荒遠冥昧之稱。四海之外。皆復有海。東海之別。有渤澥。故東海共稱渤海。又通謂之滄海。我國在渤海之東。故云海東也。易曰。時乘六龍以御天。又曰。飛龍在天。利見大人。龍之為物。靈變不測。故以象聖人進退也。我 朝自 穆祖至 太宗。凡 六聖。故借用六龍之語也。天福。謂天之福祿也。左傳曰。商頌有之曰。不僭不濫。不敢怠遑。命于下國。封建厥福。此湯所以獲天福也。聖通明之稱也。符。方無切。符之為言。扶也。兩相扶合而不差也。孟子曰。舜文王相去。千有餘歲。若合符節也。註。符節以玉為之。篆刻文字而中分之。彼此各藏其半。有故則左右相合以為信也。若合符節。言其同也

海東 六龍飛莫非天所扶。古聖同符

klasicka-korejstina-14 | 06. 08. 2013 16:50

ᄂᆞᄅᆞ샤>날다 (letět) + zdloužený kmen +샤 zdvořilostní sufix, 天福이시니 >天福 požehnání Nebes + spona 이 + honorifikační sufix 시 + koncovka ukončeného přísudku 니.

海東, Východ moře, tradiční označení pro Koreu. 六龍 Šest draků, symbolické označení předků a prvních panovníků dynastie, zahrnuje předky, kterými jsou Mokčo 穆祖 (?–1274), Ikčo 翼祖 (?–?), Todžo 度祖 (?–1342), Hwandžo 桓祖 (1315–1361) a panovníky nové dynastie, které zastupují Tchädžo a Tchädžong. V textu je patrná honorifikační mezera před výrazem používaným pro panovníky dynastie, či dynastii samotnou. 古聖, nanejvýš moudří mužové starověku, 同符, viz komentář, použitý výraz odkazuje na to, že Šestice draků je stejná jako mudrci starověku (同, být stejný), ale také se vztahuje k celkové struktuře textu. Vrubovka (符) označuje destičku rozlomenou na dvě poloviny, které se dají dvěma stranám jako potvrzení, při zkoušce se spojí, a pokud dokonale zapadají, je to bráno jako potvrzení pravosti obou polovic. Vrubovka (zde použita slovesně) tak naznačuje, že korejští hrdinové zrcadlově odpovídají svým čínským vzorům, tomuto sdělení je ostatně přizpůsobena také paralelní struktura knihy, kde čínskému příkladu vždy odpovídá příklad korejský.

海。晦也。取其荒遠冥昧之稱。四海之外。皆。復有海。東海之別。有渤澥。故東海共稱渤海。又通謂之滄海。我國在渤海之海東。故云海東也。易曰。時乘六龍以御天。又曰。飛龍在天。利見大人。龍之爲物。靈變不測。 故以象聖人進退也。我 朝自穆祖至 太宗。凡 六聖。故借六龍之語也。天福。謂天之福禄也。左傳曰。商頌有之曰。不僭不濫。不敢怠皇。命于下國。封建厥福。此湯所以獲天福也。聖。通明之稱也。符。方無切。符之爲言。扶。 兩相扶合而不差也。孟子曰 舜文王相去 千有餘歲 千有餘歲。若合符節 註 符節, 以玉為之, 篆刻文字而中分之, 彼此各藏其半, 有故則左右相合以為信也。若合符節, 言其同也。

Moře je „temný“. Je to označení motivované jeho pustotou, rozlehlostí a temnotou. Za Čtyřmi moři je všude opět moře. Východní moře kromě toho má ještě záliv Bo, proto se s Východním mořem dohromady nazývá Bohai. Všeobecně se také nazývá Modré moře. Naše země je na východ od Bohaiského moře, a proto se nazývá Východ moře. Proměny praví: „Ve správný okamžik nasednout na šest draků a jet po Nebesích“. Také říkají: „Letící drak je na Nebesích, je prospěšné setkat se s velkým mužem.“ Drak je takové zvíře, že je zázračně oduševnělý, a nelze u něj předvídat jeho proměny, proto je jím symbolizováno působení (vystoupení či stáhnutí se) Nanejvýš moudrého člověka. V naší dynastii bylo od Mokčoa až po Tchädžonga dohromady šest nanejvýš moudrých mužů, a proto se pro ně vypůjčuje označení Šest draků. Požehnáním Nebes se nazývá požehnání a odměna Nebes. *Zuozhuan* praví:

„V *Shangských hymnech* je místo, kde se říká: Nebylo překročení toho, co se má, nebylo nevázanosti, byl mu udělen mandát pro země pod ním a jejich štěstí a blahobyt byly ustaveny.“ To je to, díky čemu Tang získal požehnání Nebes. Nanejvýš moudrý je označení pro skrznaskrz osvíceného. Vrubovka (být kompletní, zapadat do sebe) (*bu*) (podle systému *fanqie*) iniciála je ze znaku *bang* a finála je ze znaku *wu*. (V korejské výslovnosti *pu*, iniciála z výslovnosti znaku *pang* a finála z výslovnosti znaku *mu*). Vrubovka je takové slovo že znamená „podpořit“ tak, že obě strany vrubovky se spojí a není mezi nimi rozdílu. Mencius praví: „Mezi Shunem a králem Wenem bylo přes tisíc let, ale jejich jednání si odpovídá jako dvě poloviny vrubovky“. Komentář (říká): „Vrubovka je zhotovena z nefritu, jsou na ní vyřezány znaky a je ve středu rozdělena na dvě poloviny. Obě strany si každá uschová svojí polovinu a je-li potřeba, spojí se pravá a levá polovina a to je považováno za důvěryhodný (průkaz)“. „Odpovídá jako dvě poloviny vrubovky“ hovoří o tom, že je to stejné.

Moře je… *Shiming* 釋名. Je to označení… glosa v *Difan* 帝范. Za Čtyřmi moři… *Bowuzhi* 博物志. Proměny praví… *Yijing*, hexagram 乾. Drak je… Parafráze Cheng Yiho 程頤 (1033–1107) komentáře. *Zuozhuan* praví… *Zuozhuan*, 26 rok vévody Xianga 襄 (9:26:10). V obětních… *Shijing* 305:4. 正韻. Vrubovka coby… *Liushu yinyi* 六書音義. Mezi Shunem… parafráze *Mencius* 4B1. Komentář… *Mengzi jizhu*.

海東 六龍飛, 莫非天所扶,古聖同符。

Šest draků Východu moře letí
není nic, v čem by jim Nebesa nebyla nápomocna
přesně stejně se rovnají mudrcům starověku.

右第一章 «此章總敍,我 朝王業之興,皆由天命之佑,先述其所以作歌之意也。»

Výše je uvedena první kapitola. Obecně pojednává o tom, že v rozkvětu díla naší královské dynastie vše vycházelo z požehnání Mandátu Nebes. Nejprve je uveden smysl sepsání těchto písní.

II.

불휘 기픈 남ᄀᆞᆫ ᄇᆞᄅᆞ매 아니 뮐ᄊᆡ 곶 됴코 여름 하ᄂᆞ니
ᄉᆡᄆᆡ 기픈 므른 ᄀᆞᄆᆞ래 아니 그츨ᄊᆡ 내히 이러 바ᄅᆞ래 가ᄂᆞ니

klasicka-korejstina-14 | 06. 08. 2013 16:50

Strom s hlubokými kořeny
větrem
se neotřese.
Dobrý květ ovoce plodí.

Pramen s vodou hlubokou
suchem
neustane.
Říčkou se stane, k moři plyne.

불휘>뿌리 kořen, elize ㅎ podobně jako kupř, u 일훔>이름, viz také níže 내히, 기픈>깊은, 남ᄀᆞᆫ> 나무 strom, původní tvar 낡 +ᄋᆞᆫ, tvar 낡 se vyskytuje před sufixem začínajícím na samohlásku s výjimkou 와, v ostatních případech včetně nulového pádu arch. tvar 나모, ᄇᆞᄅᆞ매>바람에 větrem, 아니 뮐씨>아니 zápor + 뮈다> arch, pohybovat, pohnout + ㄹ씨, 곶>꽃 květ, květina, 됴코> 좋고 ,좋다 dobrý +고, 여름>열매 plod, ovoce, ᄉᆡ미> 샘 pramen +이, 므른>물 voda +ᄋᆞᆫ, ᄀᆞᄆᆞ래> 가물 sucho + dativ 에, 그츨씨>그치 +ㄹ씨, 그치다 ustat, přestat, 내히> 내 říčka + nominativ 이, 이러>이루다, 일다 dospět, dosáhnout, 바ᄅᆞ래>바ᄅᆞᆯ moře + 에, 바다에

根深之木,風亦不扤,有灼其華,有蕡其實。源遠之水,旱亦不竭,流斯爲川,于海必達。

Stromem s hlubokými kořeny
ani vítr neotřese
má bujné květy
má hojné ovoce.

Pramen s vodou hlubokou
ani za sucha nevyschne
jeho tok se stane říčkou
do moře dozajista dorazí.

扤。五忽切。動也。灼。職略切。華盛貌。華。俗作花。蕡。浮雲切。實之盛也。

Otřást (*wu*) (podle systému *fanqie*): iniciála je ze znaku *wo*, a finála je ze znaku *hu*. (V korejské výslovnosti *ol*, iniciála z výslovnosti znaku *o* a finála z výslovnosti znaku *hol*.) Je to „pohybovat." Zářit (*zhuo*): iniciála je ze znaku *zhi* a finála je ze znaku *lüe*. (V korejské výslovnosti *čak*, iniciála z výslovnosti znaku *čik* a finála z výslovnosti znaku *rjak*.). Bohatý a hojný zjev. *Hua* 華 se v současné čínstině píše *hua* 花. Hojně nést (*fen*): iniciála je ze znaku *fu* a fi-

nály ze znaku *yun*. (V korejské výslovnosti *pun*, iniciála z výslovnosti znaku *pu* a finála z výslovnosti znaku *un*.) Je to hojnost plodů.
Otřást... *Shuowen jiezi*. Zářit... *Jiyun* 集韻, *Zhengyun* 正韻

右第二章 «此章托物爲喩,以詠王業積累之深長也。»

Výše je druhá kapitola. V této kapitole se přirovnává k vlastnostem věcí a tím se opěvuje hloubka a délka navršení královského díla.

III.

周國 大王이 豳谷애 사ᄅᆞ샤 帝業을 여르시니
우리 始祖ㅣ 慶興에 사ᄅᆞ샤 王業을 여르시니

Král Tai státu Zhou
v údolí Bin
žil.
Císařské dílo započal.

Zakladatel našeho rodu
v Kjŏnghŭngu
žil.
Královské dílo započal.

豳谷 údolí Bin + dativ 에, 사ᄅᆞ샤> 사ᄅ, 살다 žít + honor. 샤, 帝業 císařské dílo, 여르시니>열, 열다 otevřít, započít + 으 + honor. 시 +니, 우리 始祖ㅣ náš zakladatel dynastie (předek) (Mokčo) + krátkéㅣ, 大王 král Tai, Gu Gong Danfu 古公亶父 (Starý vévoda Danfu), zakladatel zhouského rodu, 豳谷 údolí Bin, 慶興 viz komentář, 王業 královské dílo.

慶源。古孔州。或稱匡州。久爲胡人所據, 高麗睿宗時 大將尹瓘逐胡人, 置鎭爲防禦使。 本朝 太祖七年 以有德陵、陞爲慶源都護府, 別號楸城。今分其地。爲慶興都護府。屬咸吉道。慶興。據今所稱而書 。後凡書諸道及州府郡縣之名。亦多類此。

Kjŏngwŏn je starověké Kongdžu, někdy se nazýval Kwangdžu. Po dlouhou dobu byl v držení barbarů. V časech Korja za vlády krále Jedžonga vrchní generál Jun Kwan vyhnal barbary, založil pevnost a ustavil úředníky pověřené obranou hranice (*pangŏsa*). V sedmém roce vlády krále Tchädžonga naší dynastie byl Kjŏngwŏn díky tomu, že zde leží Tŏngnŭng, povýšen na komandérii. Přezdívá se mu Katalpové město. Dnes je jeho území rozdělené a stalo se komandérií Kjŏnghŭng. Spadá pod provincii Hamgildo. Píše se podle toho,

klasicka-korejstina-14 | 06. 08. 2013 16:50

jaké má dnešní jméno. Dále v textu je také mnoho případů tohoto druhu, kdy se názvy provincií včetně okresů, krajů a magistrátů píší tímto způsobem.

Jun Kwan (尹瓘, ? –1111), král Jedžong (睿宗, 1105–1122), Tŏngnŭng je Mokčoův hrob,

昔周大王,于豳斯依,于豳斯依,肇造丕基

V dávných dobách zhouský král Dai
v Bin se usadil
v Bin se usadil
základ položil.

依。安也。肇。育兆。始也。丕。大也。書曰。至於大王。肇基王跡

Opřít se je upokojit. *Zhao* 肇 se čte jako *zhao* 兆, je to začít. Velkolepý je velký. *Dokumenty* praví: „Byl to až král Dai, který položil základy linie královského odkazu“.

Byl to... *Shujing*, Dokončení války 武成.

今 我始祖,慶興是宅,慶興是宅 肇開鴻業。

Naší dynastie prapředek
Kjŏnghŭng mu byl sídlem
Kjŏnghŭng mu byl sídlem
započal s velikým dílem.

宅。居也。鴻。通作洪。大也。

Sídlo je domov. 鴻 se všeobecně píše 洪. Je to velký.

周先朝后稷。名棄。

Osobní jméno předka Zhouů Houjiho bylo Qi.

周。國名。在禹貢。雍州境內岐山之陽。后稷。官名也。后者。有爵土之號。稷乃五穀之長。故以稷爲農官之稱也。棄母。有邰氏女曰姜嫄 姜嫄爲帝嚳元妃 出野 見巨人跡 心忻然說而踐之踐之而身動如孕者 居期而生子, 以為不祥, 棄之隘巷, 馬牛過者皆辟不踐 徙置之林中, 適會山林多人, 遷之 又棄之渠中永上 飛鳥以其翼覆薦之。姜原以為神, 遂收養長之。初欲棄之, 因名曰棄。

Zhou je jméno státu. Objevuje se v *Tributu* (*Velkého*) *Yuho*. Byl v hranicích Yongzhou, na jižní straně hory Qishan. Houji je jméno úřadu. *Hou* je označení pro to, když je někdo pověřen dohledem na půdou. Proso je nejdůležitější z pěti druhů obilí, a proto se proso stalo označením pro zemědělský úřad. Qiho matka byla dcera z rodu Youtai a říkalo se jí Jiangyuan. Jiangyuan byla hlavní ženou císaře Ku. Jednou si vyšla do volné přírody a spatřila stopy obra. V srdci se s potěšením zaradovala a šlapala v oněch stopách. Šlapala v nich a tu se jí v těle cosi pohnulo, jako by byla těhotná. Uplynul nějaký čas a porodila syna. Považovala to za nešťastné znamení, a tak jej pohodila na úzké stezce, ale krávy a koně, kteří jej míjeli, se mu všichni vyhnuli a nešlápli na něj. Vzala ho a položila do lesa, ale narazilo na něj mnoho lidí, kteří v horském lese byli, a tak se s ním vrátila. Ještě ho pohodila na led v příkopě, ale létající ptáci jej přikryli křídly. Jiangyuan to považovala za zázračné a nakonec ho přijala a vychovala. Protože ho chtěla nejprve pohodit, byl pojmenován „Pohozený“.

Tribut (Velkého) Yuho 禹貢, kapitola *Shujingu*. Yongzhou, jedna z devíti starověkých provincií. *Quan Tangwen* 全唐文 32. Houji bývá často překládán jako Pán prosa. Qiho matka… parafráze příběhu z *Shiji* (původně v *Shijingu*).

為兒時, 屹如巨人之志。

V době, kdy byl chlapcem, se jeho záměry tyčily, jako by je měl obr.

屹。魚乞切。山貌。巨。大也。

Tyčit se (*yi*): iniciála je ze znaku *yu* a finála je ze znaku *qi*. (V korejské výslovnosti *hŭl*, iniciála z výslovnosti znaku *ŏ* a finála z výslovnosti znaku *kŏl*.), Podoba hory, obrovský, velký.

Tyčit se… *Yuepien* 玉篇
其遊戲, 好種樹麻、菽, 麻、菽美。

Při svých hrách rád sázel konopí a boby a jeho konopí a boby byly krásné.

戲。香義切。謔。好。去聲。下同。種。朱用切。藝也 。樹。猶植也 。麻。穀名 子可食 皮可績爲布者也 菽 式竹切。大豆也

Hrát si (*xi*): iniciála je ze znaku *xiang* a finála je ze znaku *yi*. (V korejské výslovnosti *hŭi*, iniciála z výslovnosti znaku *hjang* a finála z výslovnosti znaku *ŭi*.), žertovat. Mít rád (*hao*) je v odcházejícím tónu, níže je to stejné. Sázet (*zhong*): iniciála je ze znaku *zhu* a finála je ze znaku *yong*. (V korejské výslov-

klasicka-korejstina-14 | 06. 08. 2013 16:50

nosti *čong*, iniciála z výslovnosti znaku *ču* a finála z výslovnosti znaku *jong*.), pěstovat. Zasadit je stejné jako vysadit. Konopí je jméno plodiny (obilí), mohou ho jíst děti. Povrch (stonku) je možné rozčesat, a ten se stane konopnou přízí. Boby (*shu*): iniciála je ze znaku *shi* a finála je ze znaku *zhu*. (V korejské výslovnosti *suk*, iniciála z výslovnosti znaku *sik* a finála z výslovnosti znaku *čuk*.) Jsou to sójové boby.

及為成人, 遂好耕農, 相地之宜, 宜穀者稼穡焉, 民皆法則之。

Když se stal dospělým, vedl si dobře a měl v oblibě orbu a zemědělské práce. Pozoroval, kde je vhodná půda, a sel tam a sklízel vhodné plodiny. Lid se ve všem podle něj řídil.

古 者二十而 冠 冠者 成人之 道也。未。冠 皆爲童子 。相。去聲。視也。下同。稼。居訝切。穡。所力切。種之曰稼 斂之曰穡 則 亦法也。

Ve starověku byli (chlapci) čepicováni ve dvaceti. Čepicování je způsob, jak se muž stane dospělým. Všichni, kdo ještě nejsou čepicováni, jsou dětmi. Pozorovat je v odcházejícím tónu, je to dívat se. Sázet (*jia*): iniciála je ze znaku *ju* a finála je ze znaku *ya*. (V korejské výslovnosti *ka*, iniciála z výslovnosti znaku *kŏ* a finála z výslovnosti znaku *a*.) Sklízet: iniciála je ze znaku *suo* a finála je ze znaku *li*. (V korejské výslovnosti *säk*, iniciála z výslovnosti znaku *so* a finála z výslovnosti znaku *rjŏk*.) Zasadit něco se říká sít. Sebrat (úrodu) se říká sklízet. Pravidlo je také zákon (pravidlo).

IV.

狄人ㅅ서리예 가샤 狄人이 ᄀᆞᆯ외어늘 岐山 올ᄆᆞ샴도 하ᄂᆞᆮᄠᆞ디시니
野人ㅅ서리예 가샤 野人이 ᄀᆞᆯ외어늘 德源 올ᄆᆞ샴도 하ᄂᆞᆮᄠᆞ디시니

Mezi barbary Di šel
protože útočili
i přestěhování k hoře Qi
byl úmysl Nebes.

Mezi divochy šel
protože útočili
i přestěhování k Tŏgwŏnu
byl úmysl Nebes.

狄人ㅅ서리예> 狄人 Severní barbaři Di + vkladné ㅅ +서리예>서리 (사이) mezi +에, 가샤>가다 + honorifikační 샤, ᄀᆞᆯ외어늘> ᄀᆞᆯ외 (ᄀᆞᆯ외다) 가래다 napadat a škodit +어늘 (거늘) spoj. koncovka s významem důvodu či pří-

činy připojovaná ke kmeni slovesa i k časovým sufixům, 岐山 viz. komentář k básni III., 올ᄆᆞ샴도 > 올ᄆᆞ, 옮다 přestěhovat se, přesunout +honor. 샤 +substantivizace pomocí ㅁ +partikule 도, tedy „i přestěhování“, 하ᄂᆞᆷᄠᅳ디시니> 하ᄂᆞᆷ, 하늘 Nebesa + vkladné ㅎ s genitivním významem + ᄠᅳ디> 뜻 úmysl, záměr + spona 이 + honor. 시 + 니, úmysl Nebes. V *Písních* se objevuje poměrně komplikovaný systém vkladných hlásek, kromě obvyklého ㅅ se používaly ještě hlásky ㄱ, ㄷ, ㅂ, ㅎ a ㅿ. V závislosti na výslovnosti obou slov tak byly standardní kombinace jako kupř. 平生ㄱᄠᆫ celoživotní úmysl, 사ᄅᆞᆷᄠᅳ디 úmysl člověka, 몃間ㄷ지ᄇᆡ dům o několika *kanech* etc. 野人 divoši, barbaři, zde označení pro Džürčeny, v glose je uvedeno jejich kolokviální označení v Koreji jak v *hanmunu* tak v *ŏnmunu* 兀良哈 오랑캐 a 兀狄哈 우디거, 德源 Tŏgwŏn, starý název oblasti v provincii Jižní Hamgjŏng,

Pozn. Kapitola vysvětluje, že v obou případech byli zakladatelé rodů nuceni pod tlakem sousedních barbarů přesunout svá sídla.

V.

漆沮 ᄀᆞ샛움흘 後聖이 니ᄅᆞ시니 帝業憂勤이 뎌러ᄒᆞ시니
赤島 안햇움흘 至今에 보ᅀᆞᆸᄂᆞ니 王業艱難이 이러ᄒᆞ시니

Příbytky vyhloubené v hlíně na břehu Qi a Ju
pozdější mudrc o nich hovoří
námaha na císařském díle
byla taková.

Příbytky vyhloubené v hlíně na Rudém ostrově
dnes je (oko) spatří
obtíže při královském díle
byly takové.

漆沮 řeky Qi a Ju, ᄀᆞ샛움흘> ᄀᆞᆯ, 가 břeh + dativ 에 + vkladné ㅿ +움 zemljanka, díra v zemi nebo jeskyně k obývání + akuzativ 을, 後聖 pozdější nanejvýš moudrý muž, míněn Vévoda z Zhou, který na toto téma složil píseň v *Shijingu*, 니ᄅᆞ시니> 이르다 hovořit, 뎌러ᄒᆞ시니> 저러하다, 저렇다 být takový, jako tamto, 帝業 císařské dílo, skutky, 憂勤 práce, dosl. strastiplná píle, 赤島 Rudý ostrov (Čŏkto), ostrov poblíž Kjŏnghŭngu, název překládáme v souladu s glosou, která u tohoto místního jména výslovně uvádí korejský název 불근 셤, 안햇움흘> 안햇, 안 vevnitř, v, na +에 + vkladné ㅿ, 보ᅀᆞᆸᄂᆞ니> 보다 vidět + honorifikační ᅀᆞᆸ +ᄂᆞ니, 王業 královské dílo, skutky, 艱難 obtíže, 이러ᄒᆞ시니> 이러하다, 이렇다 být takový, jako tento.

klasicka-korejstina-14 | 06. 08. 2013 16:50

Pozn. Po svém útěku neměli jak zhouský vévoda v Bin, tak Ikčo na Rudém ostrově možnost postavit regulérní domy a museli se spokojit s pobytem v zemljankách a jeskyních.

VI.

商德이 衰ᄒᆞ거든 天下를 맛ᄃᆞ시릴씨 西水ㅅㄱㅅ 져재 ᄀᆞᆮᄒᆞ니
麗運이 衰ᄒᆞ거든 나라ᄒᆞᆯ 맛ᄃᆞ시릴씨 東海ㅅㄱㅅ 져재 ᄀᆞᆮᄒᆞ니

Ctnost Shangů upadla
Podnebesí mělo býti svěřeno
břehy Západní řek tržištím se podobaly.

Štěstěna Korja upadla
země měla býti svěřena
břehy Východního moře tržištím se podobaly.

商德 ctnost *de* (dynastie) Shang, 衰ᄒᆞ거든> 쇠하다 zeslábnout, upadnout + 거든, 맛ᄃᆞ시릴씨> 맛ᄃᆞ, 맡다, 맡다 pověřit, obdržet + honor. 시 + potenciál 리 +ㄹ씨, 西水ㅅㄱㅅ> 西水 Západní řeky, zde anaforicky označení pro oblast, kde byli Zhouové usazení + vklad. ㅅ +ㄱ, 가 břeh +이, 져재> 저자 trh, ᄀᆞᆮᄒᆞ니> ᄀᆞᆮᄒᆞ다, 같다 stejný + ᄋᆞ + 니, 麗運 osud (štěstí) Korja

Pozn. Kapitola vysvětluje logiku přenosu Mandátu Nebes od upadlé dynastie (Shangové a Wangové) k dynastii nové. Jedním z hlavních znaků toho, že ještě nenastoupivší rod se těší přízni Nebes a lidu byly dobrovolné přesuny obyvatelstva do oblasti kde Zhouové a rod Yi sídlili a působili.

III.2. *Písně Měsíce zrcadlícího se v tisíci řekách* (*Wŏrinčchŏngangčigok* 月印千江之曲)

Wŏrinčchŏngangči gok 月印千江之曲 neboli *Písně Měsíce zrcadlícího se v tisíci řekách*, jsou jednou z pozoruhodných knih první fáze používání korejského písma a kromě své nesporné literární hodnoty jsou ojedinělým svědectvím o otázkách zavádění nového písma do praxe. Král Sedžong (byť za pravděpodobné asistence) dílo složil v návaznosti na těsně předcházející opus *Sŏkpo sangdžŏl* patrně velmi záhy po r. 1447. Stejně jako obě předcházející publikace je text obřadní óda původně vydaná ve třech svazcích s několika sty slok, avšak v mnoha ohledech se od nich velmi odlišuje. Nejnápadnějším znakem je ojedinělý experiment s uváděním výslovnosti před znaky (a nikoli za nimi, jak tomu bylo a je ve všech korejských knihách), anebo rovněž unikátní uvádění označení kapitoly či sloky na začatku textu (resp. tradičně vpravo) a nikoli za textem (tedy vlevo). Text systematicky využívá všech

možností a grafémů, které nové písmo skýtalo, a poskytuje velmi pozoruhodný příklad korejštiny zapsané „čerstvým“ způsobem zápisu.

얽月힌印쳔千강江지之콕曲썅上

I.

끠其힗一
외巍외巍 셕釋가迦뿛佛 무無량量무無변邊 공功득德을 겹劫겹劫에 어느 다 술ᄒᆞ리

Vznešený převznešený buddha Šákja, bez počtu, bez hranic jsou jeho dobré skutky, jak je po věky věků všechny vypovědět?

끠其 기 zájméno 3. os. j. č. označující sloku, 巍 외 vznešený, tyčící se do výše, 巍巍 vznešený převznešený, 셕釋가迦뿛佛 석가불 buddha Šákja (muni), 無量 무량 nespočetné, 무無변邊 무변 bez hranic, 공功득德 공덕 zásluhy a ctnost, dobré skutky, 겹劫 겹 kalpa, 겹劫겹劫 겹겹 kalpa za kalpou, kalpy, 어느 jak, 다 všechny, 술ᄒᆞ리> 숣다, 사뢰다 honor. oznámit, vypovědět + interogativní koncovka 리

II.

끠其ᄉᆡ二
셰世존尊ㅅ일 술보리니 먼萬리理외外ㅅ일이시나 눈에 보논가 너기ᄉᆞᄒᆞ쇼셔
셰世존尊ㅅ말 술보리니 쳔千지載썅上ㅅ말이시나 귀예 듣논가 너기ᄉᆞᄒᆞ쇼셔

Vypovíme skutky Ctěného světy, ač jsou to skutky deset tisíc *li* vzdálené, mějte je za takové, jako by jste je viděli (na vlastní) oči.
Vypovíme slova Ctěného světy, ač jsou to slova deset tisíc let vzdálená, mějte je za takové, jako by jste je slyšeli (na vlastní) uši.

셰世존尊ㅅ일> 世솅尊존 세존, 世 generace, svět, 尊 ctít, uctívat, Ctěný světy, honorifikační oslovení Buddhy + vkladné ㅅ + 일 skutky, činy, 먼萬리理외外ㅅ일이시나> 먼萬리理외外 만리외 z deseti tisíc *li*, vzdálené deset tisíc *li* + vkladné ㅅ + 일 + spona 이다 + honor. 시 +나, 보논가> 보다 vidět + ㄴ + interogativní koncovka ㄴ가, 너기ᄉᆞᄒᆞ쇼셔> 여기다 považovat, mít za + honor. 숣 + imperativní koncovka 소서 (srovnej s dnešním 여기십시오), 말 slova, 쳔千지載썅上> 천재상 載 rok, 上 ukazatel do minulosti, uplynulé tisíce let.

III.

끼其삼三
하阿승僧끼祇쪈前셰世겁劫에 님금위位ㄹ ㅂ리샤 졍精샤舍애 안잿더시니
오五빅百쪈前셰世 원怨쑹讎ㅣ 나랏쳔 일버사 졍精샤舍를 디나아가니

V kalpách nekonečných předchozích životů se vzdal královského trůnu a usedl v poustevně.
Nepřátelé z pěti set předchozích životů majetek země ukradli, poustevnu míjeli.

하阿승僧끼祇쪈前셰世겁劫> 아승기전세겁, 阿僧祇 fonetický přepis buddhistického sánskrtského termínu *asamkhjéja* označující 10^{140} resp. nekonečný počet + 전세 předchozí životy, existence + 劫 kalpa, 님금위位ㄹ> 임금 panovník + 位 위 pozice + akuzativ ve formě ㄹ královský trůn, ㅂ리샤> 버리다 odhodit, vzdát se + honor. 샤, 졍精샤舍애>정사 精 čistý + 舍 obydlí, dům, „Dům čistoty“, poustevna + dativ 에, 안잿더시니>앉다 sedět + minulý čas + retrospektiv 더 + honor. 시+ 니, 원怨쑹讎ㅣ>원수 nepřátelé + nom. krátké ㅣ, 나랏쳔> 나라 země, stát + vkladné ㅅ +전 錢 peníze, 일버사> 일벗다 ukrást

Pozn. Příběh nepojednává o samotném Siddhártovi, ale o jednom z jeho předků, tzv. Malém Gautamovi. Jeho mistrem v poustevně byl tzv. Velký Gautama.

IV.

끼其ᄉ四
훵兄님을 모ᄅᆞᆯᄊᆡ 발자최 바다 남ᄀᆡ 뻬여 셩性명命을 ᄆᆞᄎᆞ시니
ᄌᆞ子식息 업스실ᄊᆡ 몸앳필 뫼화 그르세 담아 남男녀女를 내ᅀᆞᄒᆞ니

Bratr ho nepoznal, stopy loupežníků sledoval (a na jejich konci) jeho na strom přibodl, a život tak ukončil.
Protože děti neměl, jeho krev (Velký Gautama) sebral, do nádoby dal a ta muže a ženu vydala.

훵兄>형 starší bratr, 모ᄅᆞᆯᄊᆡ> 모르다 nevědět, zde nepoznat + ㄹ씨, 발자최 > 발자취 stopy + akuzativ ㄹ, 바다> 받다 dostat, zde sledovat, 남ᄀᆡ> 낡>나무 strom + lokativ 에 zde ještě v nerozlišené formě od genitivu, 뻬여>꿰다 protáhnout, provléct, přibodnout, 셩性명命을> 성명 život, ᄆᆞᄎᆞ시니>마치다 ukončit, skončit + honor. 시 + 니, ᄌᆞ子식息> 자식 děti, 업스실ᄊᆡ>없다 nemít + honor. 시 +ㄹ씨, 몸앳필> 몸 tělo + lokativ 에 + vkladné ㅅ + 피 krev

+ akuzativ ㄹ krev v těle, krev z těla, 뫼화> 뫼호다, 모으다 sebrat, shromáždit, 그르세> 그릇 nádoba + lokativ 에.

V.

끼其오五
어엿브신 명命즁終에 감甘쟈蔗씨氏 니ᄉᆞ샤ᄆᆞᆯ 때大꾸瞿땀曇이 일우니이다.
아득ᄒᆞᆫ 훋後셰世예 셕釋가迦뿛佛 ᄃᆞ외싫ᄃᆞᆯ 포普광光뿛佛이 니ᄅᆞ시니이다.

Na politováníhodný konec života Ikšvákuova rodu navázání Velký Gautama dosáhl.
Ve vzdálených převtěleních že buddhou Šákjů stane se Buddha všeobecné záře pravil.

어엿브신> 어엿브다 litovat +honor. 시 + min. participium ㄴ, 명命즁終에> 명종 konec života + dativ 에, 감甘쟈蔗씨氏> 감자씨 rod Ikšváku, dynastie Ikšváku pojmenovaná podle svého zakladatele Ikšvákua (sánskrt. „Cukrové třtiny“), proto čínský přepis 甘蔗, 니ᄉᆞ샤ᄆᆞᆯ> 잇다 navázat, zdědit, udržet + honor. 샤 + substantivizační ㅁ + akuzativ ᄋᆞᆯ, 때大꾸瞿땀曇이> 大瞿曇 Velký Gautama, 일우니이다>이루다 dosáhnout, zasloužit se o, 아득ᄒᆞᆫ>아득하다 velmi vzdálený + min. participium ㄴ, 훋後셰世예> 후세 pozdější generace, doby, světy +dativ 에, ᄃᆞ외싫ᄃᆞᆯ> 되다 stát se + honor. 시 + bud. participium ㄹ + neúplné substantivum ᄃᆞ + akuzativ ㄹ, 포普광光뿛佛이> 普光佛 Buddha všobecné záře, 니ᄅᆞ시니이다>이르다 mluvit, říci.

VI.

끼其륙六
외外똘道ᄉᆡᆫ人 오五빅百이 쎤善휘慧ㅅ득德 닙ᄉᆞ바 뗴弟ᄌᆞ子ㅣ ᄃᆞ외야 은銀 돈ᄋᆞᆯ 받ᄌᆞᄫᆞ니
매賣화花 녀女 구俱이夷 쎤善휘慧ㅅ뜯 아ᄉᆞ바 부夫쳬妻원願으로 고ᄌᆞᆯ 받ᄌᆞᄫᆞ시니.

Pěti stům lidem neznajícím cesty ctnost Sumedhy se dostala, žáky se stali a stříbrné peníze mu obětovali.
Prodavačka květin Gopí záměr Sumedhy pochopila, s přáním stát se mužem a ženou mu květy obětovala.

외外똘道ᄉᆡᆫ人> 외도인 lidé mimo Cestu, nevěřící, 쎤善휘慧ㅅ득德 ctnost buddhy Sumedhy, 닙ᄉᆞ바> 입다 obléci, zde v pasivní konstrukci, dostat se něčeho někomu, 뗴弟ᄌᆞ子ㅣ> 제자 žáci + nom. krátké ㅣ, ᄃᆞ외야>되다 stát se + partikule 야, 받ᄌᆞᄫᆞ니>받다 resp. 받들다, darovat, dát + honori-

klasicka-korejstina-14 | 06. 08. 2013 16:50

fikační 즙, 매賣화花녀女 prodavačka květin, 구俱이夷 vlastní jméno Gopiká (Gopí), 뜯>뜻 úmysl, záměr, 아ᄉᆞᆷ바>알다 chápat, vědět, znát + honorifikační 습, 부夫체妻원願으로>부처원으로 夫妻 manžel a žena, manželka + 願 přání, touha + instrumentál 으로 s přáním (být) mužem a ženou, 고ᄌᆞᆯ>꽃 květina, květiny + akuzativ 을

III.3. *Nähun* 內訓

Jakkoliv bylo korejské písmo pejorativně nazýváno „ženským písmem" a skutečně bylo ženami (pro něž byla klasická čínská vzdělanost málokdy dostupná) hojně používáno, je zachováno relativně velmi málo písemných památek, jejichž autorkami byly ženy samotné. Kromě soukromé korespondence a některých úředních dokumentů (petice ke dvoru apod.) nalézáme velmi málo děl ženské provenience, a to dokonce i v žánrech, které byly přímo určené ženám, což byly zejména manuály, které měly ženám vštípit konfuciánské ctnosti (avšak psali je především muži).

Nähun 內訓, *Vzdělání vnitřním* (*komnatám*) královny Sohje (昭惠王后, 1437–1504) je tak jedním z prvních (a prvním oficiálně vydaným) textů v korejském písmu, jehož autorkou byla žena. Královna Sohje byla vzdělanou snachou krále Sedžoa a matkou krále Sŏngdžonga (成宗, 1469–1494) a existuje mnoho dokladů o jejím všestraném vzdělání a kladném postoji ke korejskému písmu. Aktivně se podílela spolu se svým tchánem na edicích překladů buddhistických děl a dokonale ovládala korejské i čínské písmo. Jejím nejproslulejším dílem je pak *Nähun*, který je dokonalou ukázkou praktického použití obou systémů v textech 15. století. Spis sám je komponován jako bilingvní, kdy čínský text (opatřený výslovností znaků) doprovází korejský překlad (u obtížných termínů opatřený poznámkami). Kniha se skládá ze sedmi kapitol, které za pomoci citátů a příkladů z čínských pramenů pojednávají základní povinnosti ženy jakožto dcery, manželky i matky. Text měl sloužit k ponaučení žen v královské rodině a soudě podle značného ohlasu a četných reedic sloužil po zbytek dynastie jako modelový příklad tohoto didaktického žánru.

Po jazykové stránce text reprezentuje ukázku vyššího jazyka používaného u dvora a názorně demonstruje, že byl určen čtenářkám, které ovládaly základy čínského písma, což je patrné z hojného používání znaků v korejské verzi textu. V ukázce je uveden jak znakový text s anotací, tak jeho verze v takřka čistém korejském písmu. Původní vydání z r. 1475 se sice nezachovalo, ale všeobecně se předpokládá, že první nejstarší zachované z r. 1573 (Pongčwa mungobon 蓬左文庫本, jap. Hósa bunkohon) jej relativně věrně reprodukuje. V našem rozboru vycházíme z tohoto vydání, které v r. 2011 vydal Kungnip kugŏ jŏnguwŏn.

李氏女戒예 曰호ᄃᆡ 藏心이 為情이오 出口ㅣ 為語ㅣ니 言語者ᄂᆞᆫ 榮辱之樞機며 親疏之大節也ㅣ니 亦能離堅合異ᄒᆞ며 結怨興讐ᄒᆞᄂᆞ니 大者則覆國亡家ᄒᆞ고 小者도 猶六親을 離間ᄒᆞᄂᆞ니 是以로 賢女ㅣ 謹口ᄂᆞᆫ 恐招恥謗이니 或在尊前커나 或居閑處에 未嘗觸應答之語ᄒᆞ며 發諂諛之言ᄒᆞ며 不出無稽之詞ᄒᆞ며 不為調戲之事ᄒᆞ며 不涉穢濁ᄒᆞ며 不處嫌疑니라

V *Napomenutí žen rodu Li* se praví: To, co se chová v srdci, se stane emocemi, to, co vychází z úst, se stane slovy. Co se týče řeči, ta je klíčem k slávě či pohaně a zásadním principem mezi blízkými a vzdálenými (příbuznými). Také je schopna rozdělit, co je pevné, i spojit, co je odlišné, svázat záští i rozmnožit nepřátelství. Velká rozvrací stát a hubí rodiny a i malá dokonce mezi šesti příbuznostmi rozdělí vztahy. Proto moudrá žena, když střeží svá ústa, se strachuje přivolat hanbu a pomluvy. Ať už je před ctěnou osobou či dlí v místech odpočinku, ani na chvilku neodsekává, nehovoří pochlebovačně, nevypustí neuváženého slova, nečiní ničehož obscéního, nepustí se do žádných špinavostí a nezdržuje se u ničeho podezřelého.

Šest rodinných vztahů, viz níže.

<內訓1:1b> 李氏女戒예 닐오ᄃᆡ ᄆᆞᅀᆞ매 ᄀᆞᄎᆞ아슈미 情이오 이베 내요미 마리니 마ᄅᆞᆫ 榮華와 辱괏 지두릿 조가기며 親과 疎왓 큰 ᄆᆞᄃᆡ니 또 能히 구든 거슬 여희에 ᄒᆞ며 다ᄅᆞᆫ 거슬 몯게 ᄒᆞ며 怨望을 지스며 寃讐를 니ᄅᆞ왇ᄂᆞ니 크닌 나라ᄒᆞᆯ 배며 지블 亡ᄒᆞ고 져그니도 오히려 六親을 여희에 ᄒᆞᄂᆞ니

<內訓1:2a> [poznámka] 六親은 아비와 어미와 兄과 아ᅀᆞ와 겨집과 子息괘라

닐오ᄃᆡ>이르다 hovořit + konverbum citace ᄃᆡ, ᄆᆞᅀᆞ매>마음에 v srdci, ᄀᆞᄎᆞ아슈미> ᄀᆞᄎᆞ아, 감추다 skrývat + substantivizační ㅁ, 음, (v *Nähunu* se často vyskytuje varianta s vkladným vokálem 움) + nom. 이, to, co ukrývá, 情이오, 정 emoce + spona, 이베>입 ústa + dativ 에, 내요미>나오다 vycházet +substantivizační ㅁ + nom. 이, to, co vychází, 마리니>말 řeč + spona 이다 + 니, 榮華 sláva, 辱괏 pohana + spoj. pád 과 + vkladné ㅅ, 지두릿>지두리 pant + vkladné ㅅ, 조가기며>조각 centrální bod, klíčový mechanismus + spona 이다 +며, 親 blízcí příbuzní, 疎왓>疎 vzdálení příbuzní + spoj. pád 와 + vkladné ㅅ, ᄆᆞᄃᆡ니> 마디 kloub, klíčové spojení, zásadní věc + spona 이다 + 니, 구든>굳다 + min. participium, 거슬>것을, 여희에 ᄒᆞ며>여의다 opustit, rozejít, 몯게 ᄒᆞ며>몯다>모이다 shromáždit, dát dohromady + pasivní konstrukce 게 하다 , 怨望 원망 zášť, 지스며>짓다, 寃讐 nepřátelství,

klasicka-korejstina-14 | 06. 08. 2013 16:50

니ᄅᆞ왇ᄂᆞ니>이르다 dosáhnout, dospět, + 왇 zdůrazňovací sufix, vkládal se před koncovku + ᄂᆞ니, 배며>배다 zničit, zaniknout, 지블>집을, 亡ᄒᆞ고>망하다 zaniknout, 져그니도>작다 málo, malá, možné varianty výkladu + přípustkové konverbum 도.
六親 Šest druhů příbuznosti (otec, matka, starší bratr, mladší bratr, manželka, děti), 아ᅀᆞ와>아우 mladší bratr + spoj. pád 와, 겨집>계집 manželka, bez nynějšího pejorativního zabarvení

이럴ᄉᆡ 賢女ㅣ 입 삼가오ᄆᆞᆫ 붓그러옴과 할아ᄆᆞᆯ 브릃가 저호미니 시혹 尊前에 잇거나 시혹 寂靜ᄒᆞᆫ ᄃᆡ 이쇼매 잢간도 對答ᄒᆞ논 마ᄅᆞᆯ 犯觸ᄒᆞ며 아당ᄃᆞ왼 말 내디 아니ᄒᆞ며 相考아니혼 말 내디 아니ᄒᆞ며 노ᄅᆞ샛일ᄒᆞ디 아니ᄒᆞ며 더러운 이레 버므디 아니ᄒᆞ며 嫌疑예 잇디 아니ᄒᆞᄂᆞ니라

이럴ᄉᆡ>이렇다 být takový, takto + ᄅᆞᄉᆡ (ᄅᆞᄊᆡ), 賢女ㅣ>현녀 moudrá žena, 삼가오ᄆᆞᆫ> 삼가다 střežit, varovat se + vkladná hláska 오 + substantivizační ㅁ + pomocná partikule 은, pokud jde o střežení, 붓그러옴>부끄럽다 stydět se + subst. ㅁ, 할아ᄆᆞᆯ>할아다 pomlouvat + subst. ㅁ+ ak. 을, 브릃가> 부르다 přivolat + koncovka interogativu s potenciálním důrazem ㄹ까, 저호미니> 저호다 (젛다) bát se, obávat se + subst. ㅁ + spona 이다 + 니, 시혹> 혹시, 尊前>존전 před (ctěnou) osobou, 寂靜ᄒᆞᆫ>적정하다 tichý, klidný + participium + 데 místo, 이쇼매>있다 + subst. ㅁ +에, spojení tak lze přeložit „i při pobytu na tichém (osamělém) místě“, 잢간도 ani na chvíli, 犯觸ᄒᆞ며> 범촉 urazit, prohřešit se vůči někomu + 하다, 아당ᄃᆞ왼> 아당 阿黨 pomlouvat a lichotit v něčím zájmu + 되다 + participium, 相考아니혼>상고 pozorovat a prozkoumat, zvážit + zápor 아니 + 하다 + participium, 노ᄅᆞ샛일ᄒᆞ디 아니ᄒᆞ며>노릇 žerty, hrátky + vkladné ㅅ + 일 하지 않으며, 버므디>버믈다 zaplést se (do něčeho nekalého) + konstrukce záporu 지, 嫌疑>혐의 nebezpečná, pochybná situace

女戒예 云호ᄃᆡ
妻雖云齊나 夫乃婦天이라 禮當敬事호ᄃᆡ 如其父焉이니 卑躬下意ᄒᆞ야 母妄尊大ᄒᆞ며 唯知順從이오 不敢違背니 聽其敬戒호ᄃᆡ 如聞聖經ᄒᆞ며 寶其身體호ᄃᆡ 若珠與瓊ᄒᆞ야 戰競自守ㅣ니 敢日縱肆아 己尙不有ㅣ어니 何物을 敢恃리오
父苟有過ㅣ어든 委曲諫之호ᄃᆡ 陳說利害ᄒᆞ야 和容婉辭ㅣ니 父若盛怒ㅣ어든 悅則復諫ᄒᆞ야 雖被箠鞭이라도 安敢怨恨이리오 父職은 當尊ᄒᆞ고 而妻ᄂᆞᆫ 爲卑라 或毆或詈乃分之宜니 我焉敢答이며 我焉敢怨ㅣ리오 籍以偕老ㅣ라 匪一日故이니라 纖毫之事ᄅᆞᆯ 必當稟聞이니 豈敢自專이리오 專則非人이니라

父家有失을 勿告父母ㅣ니 徒貽親憂ㅣ라 告亦何補ㅣ리오 嫁旣曰歸ᄒᆞ얀 死生以之니 若是紛紜이면 馬牛不如ㅣ니라 欲家之興인댄 曰和與順이니 何以致斯오 又在乎敬ᄒᆞ니라

Říká se sice, že žena je rovnocenná (bytost), ale manžel je manželčinými Nebesy. Obřady ho náležitě ctí a věnuje se mu, jako by to byl její otec. Snižuje sebe sama, klade své úmysly níže a nesmí se nesmyslně dožadovat úcty a velikosti. Pouze zná poslušnost a neopovažuje se protivit, naslouchá manželovu úsilí ji poučit a varování, jako by slyšela klasické knihy nanejvýš moudrých mužů. Manželovo tělo považuje za poklad, jako by to byly perly či nefrit, a bojuje a usiluje o to, aby se pro něj uchránila. Jak by se opovážila být nevázaná? Když nemá ani sama sebe (vlastní tělo), čemu pak se odvážíme věřit?

Pokud opravdu manžel udělá chybu, pozorně a podrobně ho napomene, vysvětlí mu klady a zápory (oné věci) a její tvář je přitom mírná a harmonická a slova taktní. Pokud se manžel hněvá hodně, potěší ho a pak ho znovu napomíná. I když jí při tom hrozí, že dostane bičem, jak by se mohla opovážit vůči manželovi chovat nelibost?

To, čemu se věnuje manžel, se musí ctít, ale to, co dělá manželka, je nízké. To, že občas dostane ránu nebo vynadáno, je venkoncem patřičné jejímu postavení. Jak by se mohla opovážit tomu odmlouvat, anebo se za to zlobit? Rozhodnutí se spojit a společně zestárnout není záležitostí jednoho dne. I záležitost. která by se vešla na špičku chlupu, se musí řádně ohlásit a vyslechnout. Jak by ses mohla opovážit jednat sama za sebe? Kdo jedná sám (bez ohledu na ostatní), ten není člověkem. Pokud je v manželově rodině nějaká chyba, nehlásíme ji rodičům, zbytečně bychom tím na ně přenášeli starosti a co se také napraví tím, že se to ohlásí? Vdavkám se říká „navrátit se“ protože jimi je určen život a smrt. Zmateně se toulat po libosti nedělají ani krávy a koně. Kdo touží po rozkvětu rodiny, praví „harmonie“ a „poslušnost“. Jak jich dosáhnout? To také spočívá v uctivé píli a vážnosti.

<內訓2:2a> 女敎애 닐오ᄃᆡ 겨지비 비록 ᄒᆞᆫ가지라 니ᄅᆞ나 남진ᄋᆞᆫ 겨지븨 하ᄂᆞᆯ히라 禮로 반ᄃᆞ기 恭敬ᄒᆞ야 셤교ᄃᆡ 아비ᄀᆞ티 홀디니 모ᄆᆞᆯ ᄂᆞᆺ가이 ᄒᆞ며 ᄠᅳ들 ᄂᆞᄌᆞ기 ᄒᆞ야 거즛 尊코 큰 양 말며 오직 順從호ᄆᆞᆯ 알오 ᄀᆞᆺ간도 거슬ᄡᅧ 마롤디니 ᄀᆞᄅᆞ치며 警戒호ᄆᆞᆯ 드로ᄃᆡ 聖人ㅅ글 드롬ᄀᆞ티 ᄒᆞ며 모ᄆᆞᆯ 보ᄇᆡ로이 너교ᄃᆡ 구슬ᄀᆞ티 ᄒᆞ야 저허 守홀디니 ᄀᆞᆺ간이나

ᄒᆞᆫ가지 stejná, stejného druhu, 남진ᄋᆞᆫ > manžel + partikule ᄋᆞᆫ, 하ᄂᆞᆯ히라> 하ᄂᆞᆯ Nebesa + vkladné ᄒᆞ + spona 이라, 禮로> 례로 obřady, pravidla slušného chování, 恭敬ᄒᆞ야> 공경하다 ctít, respektovat, 셤교ᄃᆡ>섬기다 sloužit, pe-

klasicka-korejstina-14 | 06. 08. 2013 16:50

čovat + 듸, 아비ᄀᆞ티>아비 otec + 같이, jako otce, 홀디니>하다 + konverbum s významem morální povinnosti, příkazu, záměru ᄅᆞ지니 (měla by), 모ᄆᆞᆯ>몸 (v orig. 躬) doslova „tělo“ použité však jako zájméno 3. osoby j.č., sebe + 올, ᄂᆞᆺ가이>낮다 nízký, zde adv. 낮게 (u 낮다 byl rovněž běžný tvar 낮갑다), ᄠᅳᆮᆞᆯ> 뜻을, ᄂᆞᄌᆞ기> 나직이 velmi nízko, 거즛> 거짓 lživý, falešný, 尊코> 존 ctít, 양> 樣 양 vzhled, podoba, v tomto spojení „tvářit se, že je veliká“, 말며> 말다 + 며, 順從호ᄆᆞᆯ>순종 poslušnost + 하다 + subst. ㅁ, 알오> 알고 (elize ㄱ), 거슬뼈>거스르다 protivit se, 마롤디니>말다 + ᄅᆞ지니, 警戒호ᄆᆞᆯ> 경계 varování, výstraha, upozornit, 드로듸>듣다 + 듸, 聖人>성인 nanejvýš moudrý muž, 드롬ᄀᆞ티>듣다 + subst. ㅁ + 같이 jako by to bylo naslouchání, jako by naslouchala, 모ᄆᆞᆯ>몸 tělo + 올, možný dvojí výklad, jako doslova „tělo“, nebo zájm. 3. osoby j. č. použité pro subjekt (manželku), tato možnost výkladu platí rovněž pro výraz v orig. textu 身體 신체, 보ᄇᆡ로이> 보배 klenot, poklad + 로이 adverb. drahocenně, jako poklad, 너교듸>여기다 + 듸 , 저허>젛다, 저어하다 bát se, obávat se, 守홀디니> 守 수 držet, strážit.

<內訓2:2b> ᄆᆞᅀᆞᆷ 노하 펴아려 몸도 오히려 잇디 아니커니 므스글 미드리오 남지니 眞實로 허므리 잇거든 委曲히 諫호듸 利害ᄅᆞᆯ 펴 닐어 ᄂᆞᄎᆞᆯ 溫和히 ᄒᆞ며 말ᄉᆞᄆᆞᆯ 順히 홀디니 남진이 ᄒᆞ다가 ᄀᆞ장 怒ᄒᆞ야커든 깃거든 다시 諫ᄒᆞ야 비록 튜ᄆᆞᆯ 니버도 엇뎃 잢간이나 怨望ᄒᆞ며 애와티리오 남지늬 所任은 반ᄃᆞ기 尊ᄒᆞ고 겨지븐 ᄂᆞᆺ가온디라

ᄆᆞᅀᆞᆷ>마음 mysl, srdce, 노하>놓다 položit, zde v negativním významu, nechat jen tak být, 펴아려>펴다 rozevřít, otevřít, zde v negativním významu, „otvírat si srdce“ + koncovka interogativu 려, 잇디 아니커니>있다 + záp. 아니 + podmínkové 거니와 pokud nemá, 므스글>무슨 것을, 미드리오> 믿다 věřit + interogativní koncovka s významem potenciálu 리오, 眞實로> 진실로, 허므리>허물 chyba + nom. 이, 委曲히>위곡히 podrobně, do detailu, všechny stránky, 諫호듸>諫 간 přesvědčovat, kritizovat nadřízeného ve smyslu dobré rady, 利害ᄅᆞᆯ>리해 zisky a škody + ᄅᆞᆯ, 닐어>이르다, ᄂᆞᄎᆞᆯ> 낯 tvář + akuzativ 올, 溫和히>온화히 vlídně, klidně, 말ᄉᆞᄆᆞᆯ>말씀 + 올, 怒ᄒᆞ야커든> 노하다 hněvat se, 깃거든>깃다 potěšit + 거든, 順히>순히 poslušně, v souladu s tím, co se patří, 튜ᄆᆞᆯ>치다 udeřit + subst. ㅁ + 올, 니버도>입다 dosl. obléci, zde v pasivní konstrukci „utrpět“ + konv. 도, 엇뎃>어찌 jak, 애와티리오> 애와티다 trápit se, soužit + 리오, 所任은>소임 to, čím se zabývá + partikule 은.

<內訓2:3a> 시혹 티며 시혹 구지조미 公反호매 맛당호미니 내 어듸ᄯᆞᆫ 잢간이 다 對答ᄒᆞ며 내 어듸ᄯᆞᆫ 잢간이나 怒ᄒᆞ리오 브터 ᄒᆞᆫ ᄡᅴ 늘 골디라 ᄒᆞᄅᆞᆺ젼ᄎᆡ 아니니라 터럭만 이ᄅᆞᆯ 모로매 알외욜디니 엇뎨 잢간이나 제 쥬변ᄒᆞ리오 쥬변ᄒᆞ면 사ᄅᆞ미 아니니라 남진의 집 허므를

父母ᄭᅴ 니ᄅᆞ디 마롤디니 ᄒᆞᆫ갓 어버ᄉᆡ 시르믈 기티논디라 니른ᄃᆞᆯ ᄆᆞ스기 보타리오

시혹>혹시, 티며>치다 udeřit + 며, 구지조미>꾸짖다 vynadat + subst. ㅁ + nom. 이, 公反호매> původně míněno sloveso 공평 (公平) 하다 správný, nestranný, změny ve výslovnosti (공평>공변>공번>공반) vedly k zápisu znaky 公反 공반, 맛당호미니>마땅하다 být správný, patřičný, 내>내 já, 어듸ᄯᅳᆫ>어찌 jak, 다 對答ᄒᆞ며>다 대답하다 dosl. odpovídat na všechno, odmlouvat, 브터>붙다 být spojení, ᄒᆞᆫᄭᅴ> 함께 spolu, 늘골디라>늙다 starý, stárnout + příčinné konverbum s dějem směřujícím k budoucnosti ㄹ디라, ᄒᆞᄅᆞᆺ 젼ᄎᆡ>하루 jeden den + vklad. ㅅ + 젼ᄎᆞ důvod, záležitost + nom. 이 záležitost jednoho dne, 이ᄅᆞᆯ>일 + ᄋᆞᆯ, 모로매>모름지기 patřičně, jedině správně, 알외욜디니> 알외다, 알리다 oznámit, dát vědět +ㄹ지니, 쥬변ᄒᆞ리오>쥬변하다 dělat si věci podle svého, svobodně, samostatně, 허므를>허물 chyba + akuzativ 를, 父母ᄭᅴ>부모께, ᄒᆞᆫ갓>한갓 jenom, 시르믈> 시름 starosti + ᄋᆞᆯ, 기티논디라>끼치다 způsobit, 니른ᄃᆞᆯ takové věci, ᄆᆞ스기>무엇이 čemu, 보타리오>보태다 přispět, přidat.

<內訓2:3b> 남진어러 ᄒᆞ마 도라간 주그며 사로ᄆᆞ로써 홀디니

[poznámka] 겨지븐 남진의 지블 제 집 사ᄆᆞᆯᄉᆡ 남진 어루믈 도라가다 ᄒᆞᄂᆞ니라

ᄒᆞ다가 어즈러이 ᄒᆞ면 ᄆᆞ쇼만도 ᄀᆞᆮ디 몯ᄒᆞ니라 지블 니ᄅᆞ완고져 홀딘댄 닐오ᄃᆡ 和홈과 順홈괘니 ᄆᆞ스그로써 이에 닐위료 ᄯᅩ 恭敬호매 잇ᄂᆞ니라

남진어러> 남진어르다 vdát se, ᄒᆞ마> 하다 + promisiv 마 z kontextu a orig. textu je zřejmé, že je vynechána konstrukce nepřímé řeči a ponecháno je pouze sloveso 하다 „když se někdo zaslíbí vdavkám, říká se tomu…“, 도라간 >돌아가다, 주그며>죽다 + 며, 사로ᄆᆞ로>살다 + subst. ㅁ + instrumentál 로써, 사ᄆᆞᆯᄉᆡ>삼다 přijmout + ㄹᄉᆡ, 어즈러이> 어즈러이다>어지럽히다 uvádět ve zmatek, ᄆᆞ쇼만도> (馬牛) 말소 koně a krávy + 만도 ani, ᄀᆞᆮ디 몯ᄒᆞ니라>같지 못하다 „nevyrovná se ani koním a kravám“, t.j. je horší, 지블>집을 domácnost, 니ᄅᆞ완고져 홀딘댄> 이루다 dosáhnout, uspořádat + 완 + konverbum chtění, záměru 고져 +하다 + konverbum podmínkového vztahu ㄹ딘대, 닐오ᄃᆡ se říká, 和홈과>화하다 harmonický + subst. ㅁ + spoj. 과, 順홈괘니> 순하다 poslušný + subst. ㅁ + 과 + spona 이다 + 니, 닐위료> 닐위다, 이루어지다 + interogativní koncovka 료.

klasicka-korejstina-14 | 06. 08. 2013 16:50

III.4. Vzdělání lidových vrstev a žánr *hängsildo*

Prvotním impulsem pro vznik jednoho z nejzajímavějších literárních žánrů psaných *ŏnmunem* byl prostý akt vraždy, resp. otcovraždy. Když v r. 1428 ministerstvo trestů oznámilo králi Sedžongovi, že jistý Kim Hwa z Čindžu zabil svého otce a v souladu se zákonem byl potrestán rozřezáním zaživa, vzbudila tato událost přirozenou debatu, jak do budoucnosti zabránit opakování podobných případů. Z diskuse se posléze zrodila myšlenka nutnosti širšího vzdělávání, které by vštípilo poddaným hlubší povědomí o ideálech ctnosti a které by bylo nejlépe možné realizovat pomocí publikací určených nejširší veřejnosti. Tento záměr i svou motivaci k němu shrnul král Sedžong svým výrokem zaneseným v análech dynastie: „Dnešní mravy jsou sprosté a špatné a dospělo to až k tomu, že syn není synem, a proto bych rád vydal knihu složenou ze zápisků o skutcích synovské oddanosti a tak poučil hloupý lid." Úkolem sestavení takové knihy byl pověřen *čikčehak* 直提學 Sŏl Sun 偰循 (?–1435) a okruh učenců Sedžongovy akademie *Čiphjŏndžŏn*; výsledkem jejich úsilí byla publikace první z řady mravoličných knih pro potřeby lidu *Samgang hängsildo* 三綱行實圖 Skutečných vyobrazení jednání dle Tří morálních pravidel vydaná r. 1434. Hlavním cílem knihy byla co možná nejpůsobivější explikace tří základních kamenů společenské morálky: vztahu mezi poddaným a panovníkem, jemuž vévodí věrnost (*čchung* 忠), mezi otcem a synem, jenž je podřízen ideálům synovské oddanosti (*hjo* 孝), a nakonec poměru mezi manželi, který by se měl odehrávat ve znamení ženské věrnosti a oddanosti (*jŏl* 烈). Autoři spisu zvolili pro knihu formu, která měla na vybraných příkladech z čínské i korejské historie postavit před oči čtenáře ve třech oddílech příběhy věrných poddaných, oddaných synů a věrných manželek v co nejsrozumitelnější formě; nejprve formou ilustrace zobrazující ušlechtilý skutek (odtud výraz *do* 圖 vyobrazení v názvu knihy), poté krátkým vyprávěním a popisem skutku samotného, a posléze básní (*si* 詩) a krátkou eulogií *čchan* 贊. Výsledkem tak bylo působivé zpracování, které mělo pohnout čtenáře a vznítit zápal pro mravné jednání i v nejtupějším poddaném. Výsledek tak naprosto odpovídal královskému zadání, které výstižně popsal An Sunsŏng 安崇善 (1392–1452).

> A tak král přikázal svým konfuciánským ministrům, aby vybrali a sestavili vynikající příklady oddaných synů, věrných manželek a ctnostných žen, které lze míti za vzor, doprovázené popisem oné události a současně k nim připojili báseň a chvalořeč. Ježto se však obával, že pro prosté muže či ženy nebude lehké toto zcela pochopit, doplnili k tomuto ještě vyobrazení. (*Sedžong sillok* sv. 64, 16/4/27 *kapsul* 2)

I když však byla publikace určena k rozšíření mezi nejširší vrstvy, datum jejího vzniku ji nutně předurčilo k tomu být sepsána pouze v *hanmunu*. Tento nedostatek byl nahrazen již při dalším vydání za vlády krále Sŏngdžonga

klasicka-korejstina-14 | 06. 08. 2013 16:50

(成宗, 1457–1494) r. 1481, kdy byl text v *hanmunu* doplněn korejským překladem. *Ŏnhä* se pak stalo nedílnou součástí dalších vydání a rozšířených verzí, jejichž poslední verzí je monumentální *Ŏrjun hängsildo* 五倫行實圖 Skutečná vyobrazení jednání dle Pěti morálních vztahů z r. 1797. Přesto, že počet vydání různých verzí *hängsildo* se počítá na desítky, páteří řady jsou tato oficiálně sestavená a vydaná díla:

1434 *Samgang hängsildo* 三綱行實圖 Skutečná vyobrazení jednání dle Tří morálních pravidel (*SGHSD-W*)
1481? *Samgang hängsildo ŏnhä* 三綱行實圖諺解 Skutečná vyobrazení jednání dle Tří morálních pravidel (*SGHSD*)
1514 *Sok Samgang hängsildo* 續三綱行實圖 Pokračování Skutečných vyobrazení jednání dle Tří morálních pravidel (*SSGHSD*)
1518 *Irjun hängsildo* 二倫行實圖 Skutečná vyobrazení jednání dle Dvou morálních vztahů
1618 *Tongguk sinsok samgang hängsildo* 東國新續三綱行實圖 Nové pokračování Skutečných vyobrazení jednání dle Tří morálních pravidel Východní země (*TGSHD*)
1797 *Orjun hängsildo* 五倫行實圖 *Skutečná vyobrazení jednání dle Pěti morálních vztahů* (*ORHSD*)

Hlavním významem korpusu *hängsildo* pro zkoumání vývoje korejského jazyka je fakt, že se jedná o tematicky homogenní řadu, na které lze v diachronní rovině sledovat proměny *ŏnhä* jednotlivých (často totožných) příběhů, navíc vždy paralelně doprovázených původní verzí v *hanmunu*, která zajišťuje obsahovou koherenci textů. Stejný příběh je tak vykládán jak jazykem šestnáctého, tak posléze i osmnáctého století. Vzhledem k tomu, že se navíc jednalo o publikace státní, lze je velmi přesně datovat a jejich jazyk můžeme považovat za maximálně možně standardní, nezatížený idiolekty anonymních autorů či opisovačů, jak je tomu často v případě děl literárních, osobní korespondence apod. Bylo by však mylné se domnívat, že jazyk těchto textů je věrným obrazem jazyka mluveného; text *ŏnhä* sloužil zejména k vysvětlení původního textu v *hanmunu*. Tento fakt lze doložit jak tím, že *ŏnhä* následuje za textem (v některých případech nad ním) a netýká se často básní a chvalořečí, které jsou ponechány v originálu, tak kupř. i tím, že lexikum *ŏnhä* je v některých případech prostou transkripcí znaků, které jsou bez přihlédnutí k originálu nesrozumitelné. V tomto ohledu lze nicméně sledovat také tendenci vypouštět z textu *ŏnhä* znaky a jejich přepis; prvním dílem z řady *hängsildo*, které uvádí vedle originálu v *hanmunu* text *ŏnhä* bez znaků, je *TGSHD* a tato zásada platí i pro pozdější díla.

klasicka-korejstina-14 | 06. 08. 2013 16:50

III.4.1. *Skutečná vyobrazení jednání dle Tří morálních pravidel* (*Samgang hängsildo ŏnhä* 三綱行實圖諺解)

Je zřejmé, že myšlenka vytvoření *onhä* pro *Samgang hängsildo* se objevila záhy po vytvoření nového písma a velmi rychle bylo přikročeno k její realizaci, o čemž svědčí i tento zápis v *silloku*, kde král Sedžong přikazuje Čŏng Čchangsonovi (鄭昌孫, 1402–87):

> Pokud *ŏnmunem* přeložíš *Skutečná* [vyobrazení] *jednání dle Tří morálních pravidel* a rozšíříme je mezi všechen lid, pak je všichni, ať už prostí muži či ženy, lehce pochopí a věrní poddaní, oddaní synové a věrné manželky se nepochybně objeví ve velkém množství. (*Sedžong sillok* sv. 103, 26/2/10 *kjŏngdža* 1).

I když je však takřka jisté, že kompilace díla začala poměrně brzy, postupné vydávání se uskutečnilo až v devadesátých letech; o skutečném stáří původní (nedochované verze) se tak vedou spory, nicméně je zřejmé, že nejstarší zachované exempláře vykazují vůči soudobým textům poměrně značné odlišnosti a jsou podobné spíše nejstarším publikacím jako je kupř. *Jongbiŏčchŏn ga*, což nasvědčuje jejich rané dataci. Po jazykové stránce se tato odlišnost projevuje používáním archaických grafémů. V ukázkách vycházíme z kritického vydání z r. 2010 *Jŏkču Samgang hängsildo*.

閔損單衣 魯 **Min Sunovy jediné šaty, Lu**

閔損 孔子弟子 早喪母 父娶後妻生二子 母嫉損 所生子衣綿絮 衣損以蘆花絮 父冬月令損御車 體寒失靭 父察知之 欲遣後妻 損啓父曰 母在一子寒 母去三子單 父善其言而止 母亦感悔 遂成慈母

Min Sun byl Konfuciovým žákem. Brzy ztratil matku a jeho otec se podruhé oženil a narodili se mu dva synové. Jejich matka Suna nenáviděla, své syny oblékala do šatů vatovaných hedvábím, ale Suna oblékala šaty prošívané chmýřím z květů rákosí. Otec v zimě poručil Sunovi, aby řídil vůz, ale tomu byla (taková) zima, že upustil postroj. Otec to viděl a (vše) pochopil. Chtěl macechu vyhnat, ale Sun ho oslovil řka: „Je-li tu máti, je zima jenom jednomu synovi, jestliže odejde, bude zima třem synům.“ Otec ta slova považoval za dobrá a zanechal (svého úmyslu). Matka byla také dojatá, všeho litovala a nakonec se stala milující matkou.

閔민損손이 다숨어미 損손이를 믜여 제 아들란 소옴 두어 주고 閔민損손이란 글품 두어 주어늘 치버 믈 셕슬 노하 ᄇᆞ린대 아비 알오 다숨어미를 내툐려 커늘 閔損이 ᄭᅮ러 ᄉᆞᆯ보ᄃᆡ 어미 이시면 ᄒᆞᆫ 아ᄃᆞ리 치브려니와 업스면 세 아ᄃᆞ리 치브리이다 아비 올히 너겨 아니 내틴대 어미도 도ᄅᆞ혀 뉘으처 어엿비 너기더라

三綱行實孝子圖
閔損單衣

klasicka-korejstina-14 | 06. 08. 2013 16:50

다ᄉᆞᆷ어미 macecha, etymologicky spojení 다ᄉᆞᆷ (dnešního 다음) a 어미 (어머니) tedy „další matka“, 損손이ᄅᆞᆯ> hrdinovo jméno + 이 koncovka připojovaná ke jménům končícím na souhlásku + akuzativ ᄅᆞᆯ, 믜여>밉다 , 미워하다 nenávidět, 소옴>솜 bavlna resp. vata, zde ve smyslu materiálu na vyvatování oděvu, 골품>갈품 sušené výhonky ještě nerozkvetlého rákosu, 치벙>추워 arch. 칩다 chladný, studený, ᄆᆞᆯ>말 kůň, 셕슬 koňská uzda, 노하ᄇᆞ린대>놓아보리다 ㄴ데 내툐려 커늘>내치다 vyhnat + morfém záměru, chtění + 려 + 하다 + konverbum 거늘, 꾸러>꿇다 pokleknout, 술보ᄃᆡ>숣다 arch. „hovořit k výše postavené osobě“, dnešní 사뢰다, ve spojení s koncovkami začínajícími na samohlásku ve tvaru 숣, 치ᄇᆞ려니와>칩다 chladný + potenciál 리 + koncovka 어니와, 올히>옳다 správný, zde v adverbiálním tvaru, 너겨>여기다 považovat, chápat jako, 도ᄅᆞ혀>도리어 naopak, 뉘으처>뉘읓다 litovat, cítit vinu 어엿비>어엿브다 arch. slitovat.

閔損 Min Sun (536–487), dospělým jménem Ziqian 子騫 ze státu Lu 魯, Konfuciův žák. Mistr ho opakovaně chválil (*Lunyu* 6:9, 11:3, 11:5, 11:14).

> 王薦益壽 元 **Wang Jian prodlouží život otci, dynastie Yuan**
> 王왕薦젼의 아비 病뼝이 되어늘 王왕薦젼이 바ᄆᆡ 하ᄂᆞᆯ긔 비ᄉᆞ보ᄃᆡ 내 나ᄒᆞᆯ 더러 아비ᄅᆞᆯ 주어지이다 ᄒᆞ더니 아비 주겟다가 ᄭᆡ야 닐오ᄃᆡ ᄒᆞᆫ 神씬人신이 날ᄃᆞ려 닐오ᄃᆡ 네 아ᄃᆞ리 孝휴道뚛ᄒᆞᆯᄭᆡ 하ᄂᆞᆯ 皇황帝뎨 너를 열두 나ᄒᆞᆯ 주시ᄂᆞ다 ᄒᆞ더라 病뼝이 믄득 됴하 열두 히ᄅᆞᆯ 살오 주그니라 어미 목 ᄆᆞ른 病뼝 ᄒᆞ야셔 겨스레 외ᄅᆞᆯ 머거지라 ᄒᆞ거늘 두루 얻다가 몯ᄒᆞ야 기픈 묏고래 가다가 눈 避삐ᄒᆞ야 ᄒᆞᆫ 나모 미틔 가아 이셔 어믜 病뼝을 ᄉᆞ랑ᄒᆞ야 하ᄂᆞᆯᄊᆡ 울워러 우더니 믄득 보니 바횟 ᄡᆡ메 프른 너추레 두 외 여렛거늘 가져다가 머기니 病뼝이 즉자히 됴ᄒᆞ니라

바ᄆᆡ>밤 noc + dativ 에, 하ᄂᆞᆯ긔>하늘 Nebesa + zdvořilá koncovka dativu 께, 비ᄉᆞ보ᄃᆡ>빌다 prosit, modlit se + honorifikační sufix ᄉᆞᆸ + *converbum citationis* se spojkou 오ᄃᆡ, 나ᄒᆞᆯ>나이 věk, roky + vkladné ㅎ + akuzativ ᄋᆞᆯ, fakticky však možná etymologie od slovesa 낳다 narodit, rodit, 더러>덜다 sebrat, ubrat, 주겟다가>죽었다가, ᄭᆡ야>깨다 vstát, probudit se, 닐오ᄃᆡ>이르다 říct + konverbum citace 되, 神씬人신이>신인 zázračný člověk, bytost + nominativ 이, 날ᄃᆞ려>나 já + akuzativ ㄹ + 데리다 doprovázet, vzít sebou, ᄃᆞ려 je ale možné vnímat také vnímat jako již lexikalizovanou partikuli vzniklou ze slovesa, dnešní 더러, ᄒᆞᆯᄭᆡ>arch. partikule v příčinném nebo instrumetálním významu analogická dnešním 기에, 므로, 하ᄂᆞᆯ 皇황帝뎨>하늘 Nebesa + vkladné ㅅ + 皇帝 císař, 믄득>문득 okamžitě, 됴하>좋다 dobrý, 목 ᄆᆞ른>목 마르다 mít žízeň, 겨스레>겨울 zima + dativ 에, 와ᄅᆞᆯ>오이 okurka + akuzativ ᄅᆞᆯ, 묏고래>뫼 arch. hora + vkladné ㅅ + 골(谷) údolí + lokativ 에, 나모>나무, ᄉᆞ랑ᄒᆞ야>생각하다, 울워러>우러르다 zved-

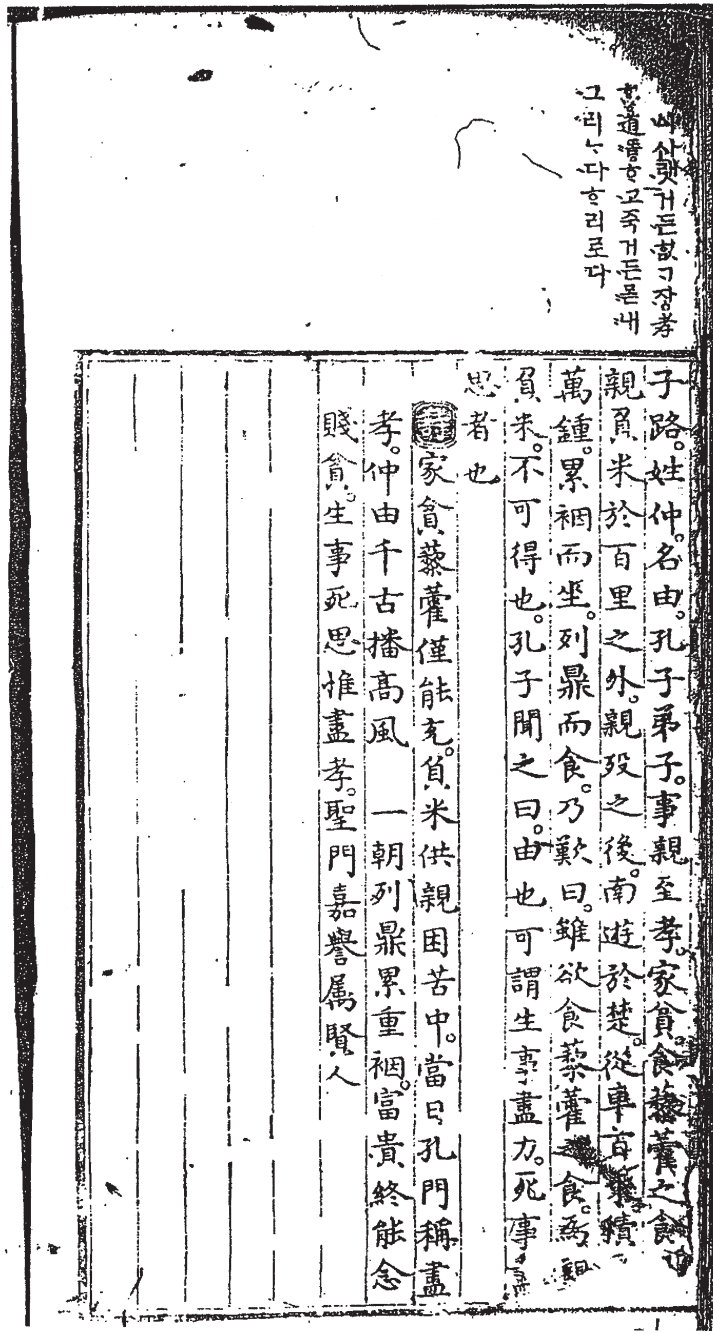

四 사ᄅᆞᆺ거든 효ᄀᆞ장 孝道를 ᄒᆞ고 죽거든 ᄆᆞᆫᄆᆡ
그리ᄂᆞ다 ᄒᆞ리로다

子路。姓仲。名由。孔子弟子。事親至孝。家貧。食藜藿之食。親負米於百里之外。親歿之後。南遊於楚。從車百乘。積萬鍾。累裀而坐。列鼎而食。乃歎曰。雖欲食藜藿。負米。不可得也。孔子聞之曰。由也可謂生事盡力。死事思者也

家貧藜藿僅能充。負米供親困苦中。當日孔門稱盡孝。仲由千古播高風 一朝列鼎累重裀。富貴終能念賤貧。生事死思惟盡孝。聖門嘉譽屬賢人

klasicka-korejstina-14 | 06. 08. 2013 16:50

nout hlavu, vzhlédnout vzhůru, 우더니>울더니, 울다 plakat, 바횟 뻐메 바희>바위 + vkladné ㅅ + 뻐메 substantivizovaná forma arch. slovesa 뻐다 (dnešní 끼다, 끼우다) strčit, vsunout, být mezi něčím, chycen v apod. analogická dnešnímu 틈에 + lokativ, 너추레>넌출에 na šlahounu, 여렛거늘>열리다, 열다, 즉자히>즉재, 즉시 hned.

Pro názorné diachronní srovnání jsme vybrali zpracování tří příběhů v jednotlivých textech. V případě Kil Čäho se jedná o srovnání verzí příběhu v *SGHSD-W*, *SGHSD*, *TGSHD* a *ORHSD*, které ukazuje příběh v odlišných podobách tak, jak si jej upravily konkrétní publikace. Nutno poznamenat, že se liší jednotlivé verze jak korejského textu, tak originálu v *hanmunu*. Naopak v případě Sŏkčinova příběhu se jedná o takřka totožné ukázky nejstarší verze příběhu, který představuje *SGHSD* a jeho „nejmodernější" verze v *ORHSD*. Rovněž příběh paní Im umožňuje srovnání nejstarší a nejmladší verze a komparaci lexika, stylu a formy textu.

SGHSD-W

洪武己巳冬注書吉再棄官歸家歲在庚辰恭定大王在東宮召之再至啓于恭靖大王授奉常博士再啓東宮辭職恭定大王曰子之所言實關綱常但召之者吾而官之者殿下也宜辭於殿下再乃上書曰再擢第辛爲朝門下注書臣無二主乞放歸田里終養老母以遂臣不事二姓之志明日恭靖大王御經筵問知經筵事權近曰吉再抗節不仕未審古人何以處之乎近對曰嚴光不屈光武從之再若求去則不如使之目盡之爲愈也恭靖大王乃許歸仍復其家永樂戊戌殿下卽位承恭定大王命官其子宣德丙午贈左司諫大夫

Na podzim v roce *kisa* éry Hongwu zapisovatel Kil Čä zanechal úřadu a vrátil se domů. Bylo to roku *kjŏngin*, když Veliký král Kongdžŏng pobýval ve Východním paláci a povolal ho. Čä přišel a ohlásil se Velikému králi Kongdžŏngovi, který mu udělil hodnost v Kanceláři udržování standardů. Čä oznámil (panovníkovi) ve Východním paláci, že se úřadu zříká. Veliký král Kongdžŏng pravil: „To, co říkáš, je zajisté spojeno s morálním jednáním a pravidly lidské přirozenosti. Já jsem však jen ten, který tě povolal, a ten, který ti udílí úřad, je Jeho Veličenstvo (*tedy panující král Tchädžo*) a správně by ses měl omluvit Jeho Veličenstvu." Čä sepsal podání, kde se říkalo: „Já, Čä, jsem byl vybrán ve státních zkouškách za vlády Sin (Ua) a sloužil jsem jako zapisovatel v Kanceláři státních záležitostí. Poddaný nemá sloužit dvěma pánům. Prosím o to, abych mohl složit úřad a vrátit se mezi pole a vesnice a nakonec se starat o svou starou máti, a tak se mohl řídit svým záměrem nesloužit panovníkům ze dvou různých rodů." Druhý den Veliký král Kongdžŏng (恭定大王, král Tchädžong) navštívil dvorské

lekce a zeptal se Kwŏn Kŭna: „Kil Čä odmítl, nepodvolil se a nepřijal úřad. Nezkoumal jsem muže starověku, ale kam ho mezi nimi zařadit?“ Kwŏn Kŭn pravil: „Yan Guang se neohnul a císař Guangwu se tím řídil. Jestliže Čä usiluje o to odejít, tím spíše je lepší nechat ho naplnit svůj cíl.“ Veliký král Kongdžŏng mu dovolil se vrátit a ještě obdaroval jeho domácnost. V roce *musul* éry Yongle Jeho Výsost nastoupila na trůn a potvrdila rozkaz Velikého krále Kongdžŏnga udělit úřad Kil Čäho synovi. V roce *pjŏngin* éry Xuande (1426) byl Kil Čämu udělen titul Cenzora po levé straně.

知經筵事 지경연사 úřední hodnost 2. stupně při Úřadu dvorských lekcí, 權近 권근(1352–1409) významný konfuciánský učenec, 嚴光 Yan Guang ((嚴子陵 Yang Zilin, 40 př. n. l. – 40 n.l.) přítel císaře Guangwu (光武, 25–57), který odmítl nabízený úřad.

SGHSD
吉再抗節 高麗 **Kil Čä odmítne a zdrží se úřadu, Korjŏ**
注쥬書셔 吉깊再지 그위실 ᄇᆞ리고 지븨 갯거늘 恭공定뎡大대王왕이 東동宮궁 時씨節졇에 블리샤 恭공靖졍大대王왕ᄭᅴ 연ᄌᆞᄒᆞ샤 奉뽕常썅博士ᄊᆞ 히야시ᄂᆞᆯ 上썅書셔ᄒᆞᅀᆞ보ᄃᆡ 내 辛신朝됳애 及급第데ᄒᆞ야 門몬下햐쥬注書셔ᄅᆞᆯ 호니 辛신朝됳ᄂᆞᆫ 辛신氏씨ㅅ 朝됳廷뎡이라 臣씬下햐ㅣ 두 님금 업스니 스ᄀᆞ올 노하 보내야시든 늘근 어미 이 받고 두 姓셩 아니 셤기ᄂᆞᆫ ᄠᅳ들 일워지이다 恭공靖뎡大대王왕이 보내시고 집 完환護홍ᄒᆞ라 ᄒᆞ시니라 永영樂락戊뭏戌쉴에 殿뎐下햐ㅣ 卽즉位위ᄒᆞ샤 恭공靖뎡大대王왕 命명 받ᄌᆞᄒᆞ샤 아ᄃᆞᄅᆞᆯ 벼슬 히시고 後흏에 左자司ᄉᆞ諫간大때夫부ᄅᆞᆯ 贈쯩ᄒᆞ시니라

그위실>구실 úřad, ᄇᆞ리고>버리다, 지븨>집에 갯거늘>가다 거늘, 갔거늘, 블리샤>불리다 샤, 연ᄌᆞᄒᆞ샤>여쭈다, 上썅書셔ᄒᆞᅀᆞ보ᄃᆡ>상서하다 psát dopis výše postavené osobě + honorifikační sufix ᅀᆞᆸ (ᅀᆞᆸ) + *converbum citationis* se spojkou 오ᄃᆡ, 及급第데ᄒᆞ야>급제하다 uspět u státních zkoušek, 호니>하니, 스ᄀᆞ올(스ᄀᆞᄒᆞᆯ)>시골, 노하>놓다, 이받고>이받다 arch. pečovat o někoho, 두 姓셩 아니 셤기ᄂᆞᆫ nesloužit dvěma příjmením, tj. dvěma pánům, ᄠᅳ들 일워지이다>뜻이 이루어지다 dosáhnout svého úmyslu, 完환護홍ᄒᆞ라 udělení oficiální ochrany dvorem, též odměnit privilegii, 殿뎐下햐ㅣ Jeho Výsost (zde míněn král Tchädžo), 卽즉位위ᄒᆞ샤 nastoupit na trůn, 받ᄌᆞᄒᆞ샤>받다 + honorifikační sufix ᄌᆞᆸ, 贈쯩ᄒᆞ시니라 udělit titul.

吉再 (1353–1419) literátským jménem Jaŭn 冶隱, proslulý literát, 注쥬書셔 v období Korjŏ „zapisovatel“, úřední hodnost 7. stupně v nejvyšším administrativním orgánu 門몬下햐>門下(府), Kanceláři státních záležitostí, 恭공定뎡大대王왕 posmrtný titul krále Tchädžonga, 동궁(東宮) Východní

klasicka-korejstina-14 | 06. 08. 2013 16:50

palác, sídlo korunního prince, 恭공靖졍大대王왕 posmrtný titul krále Čŏngdžonga (定宗, 1399–1400), 奉뽕常썅 (奉常寺) Kancelář udržování standardů, v daném období instituce pověřená správou chrámu předků, některými oběťmi a záležitostmi státních rituálů, 博박士쓰 úředník 6. stupně, 辛신朝죠애 „za dynastie Sin“, oficiálním postojem dynastie I bylo, že poslední králové dynatie Wang nebyli potomky krále Kongmina (恭愍, 1351–1374), ale mnicha Sin Dona (辛旽, ?–1371). Vláda posledních panovníků období Korjŏ tak byla opovržlivě nazývána „dynastie Sin“, 永영樂락戊뭏戌쉴에 v roce *musul* éry Yongle (1402–1424), tj r. 1418, 左자司스諫간大때夫부를 úřad Cenzora po levé straně.

TGSHD

홍무 긔ᄉᆞ 겨을희 주셔 길ᄌᆡ 벼슬 ᄇᆞ리고 집의 도라가니 공졍대왕이 봉샹박ᄉᆞ를 ᄒᆞ이시니 ᄌᆡ 그를 올려 ᄉᆞ양ᄒᆞ야 글오ᄃᆡ ᄌᆡ 신우 저긔 급데ᄒᆞ야 문하주셔를 ᄒᆞ여시니 신해 두 님굼이 업ᄉᆞ니 비옵건대 도라가 늘근 어미를 쳐셔 뻐 신의 두 셩 아니 셤기ᄂᆞᆫ ᄠᆞ들 일워 징이다 공졍대왕이 보내시고 그 지블 복호ᄒᆞ시다 장헌대왕이 명ᄒᆞ야 그 아ᄃᆞ를 벼슬ᄒᆞ이시고 좌ᄉᆞ간태우를 튜증ᄒᆞ시고 졍문ᄒᆞ시니라

겨을희>겨울에, 그를>글을, 저긔>적에, 비옵건대>빌다 + arch. honorifikační sufix 옵 (오) + 건대, 복호(復戶)ᄒᆞ시다> odměnit domácnost, udělit privilegia (většinou zproštění daní a povinnosti veřejných prací), 홍무 긔ᄉᆞ>v roce *kisa* 己巳 éry Hongwu („Mohutně bojovný“, 1368–1398) 洪武, tj. r. 1389, 신우 辛禑 míněn král U (禑, 1374–88) z dynastie Wang, 장헌대왕 莊憲大王, posmrtný titul krále Sedžonga,

ORHSD

길ᄌᆡᄂᆞᆫ 고려 힉평 사ᄅᆞᆷ이니 고려 말에 벼술ᄒᆞ다가 홍무(명태조대 년호라) 긔ᄉᆞ에 벼술을 ᄇᆞ리고 집의 도라 갓더니 아 태종대왕이 동궁의 겨실 쌔에 브ᄅᆞ신대 ᄌᆡ 오거ᄂᆞᆯ 대됴에 엿ᄌᆞ와 벼술ᄒᆞ이시니 ᄌᆡ 밧디 아니ᄒᆞ고 글을 올려 글오ᄃᆡ 신하ᄂᆞᆫ 두 님군이 업ᄂᆞ니 지를 노하 보내여 늙은 어미를 봉양ᄒᆞ게 ᄒᆞ쇼셔 뎡종대왕이 권근ᄃᆞ려 무러 글ᄋᆞ샤ᄃᆡ 길지 졀을 직희여 벼술을 아니 ᄒᆞ니 엇디 쳐티ᄒᆞ리오 근이 ᄃᆡᄒᆞ여 글오ᄃᆡ 한쌔 엄ᄌᆞ릉이 벼술 아니ᄒᆞ거ᄂᆞᆯ 광무황데 그 ᄯᆞᆺ을 조차 노하 보내시니 이제 길지 가기를 구ᄒᆞ거든 제 ᄆᆞ음대로 ᄒᆞ게 ᄒᆞ쇼셔 샹이 허락ᄒᆞ여 도라보내시고 그 집을 복호ᄒᆞ엿더니 셰종대왕이 태종 명을 밧ᄌᆞ와 길지의 아ᄃᆞᆯ을 벼술ᄒᆞ이시고 지ᄂᆞᆫ 좌ᄉᆞ간을 튜증ᄒᆞ시다

엿ᄌᆞ와>여쭈다, 졀을 직희여>절의를 지키다, 쳐티ᄒᆞ리오>처치하다, 한쌔>한(漢)때 v období dynastie Han, 튜증ᄒᆞ시다> 추증(追贈)하다 udělení úřední hodnosti *in memoriam.*

klasicka-korejstina-14 | 06. 08. 2013 16:50

klasicka-korejstina-14 | 06. 08. 2013 16:50

명태조대 년호라 název éry mingského císaře Taizu 太祖, 대됴> 대조(大朝) oslovení panovníka, pokud za něj již vládne (nebo se podílí na vládě) korunní princ, 히평(海平) starý název oblasti v provincii Kjŏngsang, 권근(權近) (1352–1402) literátským jménem Jangčchon 陽村, významný literát a myslitel, 엄ᄌᆞ릉 Yan Ziling 嚴子陵 (cca.40 př. n. l. – cca. 40) proslulý učenec, který se stáhl do ústraní, 광무황뎨 光武皇帝 císař Guangwu

SGHSD–W

石珍斷指 本朝 **Sŏkčin si usekne prst, Čosŏn**

愈石珍 高山縣吏也 父天乙得惡疾 每日一發 發則氣絶 人不忍見 石珍日夜侍側無懈 號泣于天 廣求醫藥 人言生人之骨 和血而飮則可愈 石珍卽斷左手無名指 依言以進 其病卽瘳

Ju Sŏkčin byl místní úředník v okrese Kosan. Jeho otec Čchŏnŭl se nakazil ošklivou chorobou. Ta se každý den více a více zhoršovala a lidé již nemohli ani snést pohled na něj. Sŏkčin o něj dnem I nocí pečoval, zůstával vedle něj, a v ničem nebyl nedbalý. Lamentoval a lkal k Nebesům a všude hledal léky. Lidé mu řekli, že kost živého člověka utiší a vyléčí krev, a jestliže se vypije, pak může nemoc vyléčit. Sŏkčin si hned usekl prsteníček na levé ruce a podle toho, co mu lidé řekli, ho předložil otci. Otcova nemoc se hned zlepšila.

SGHSD

兪유石셕珍딘은 高곻山산 鄕향吏리러니 아비 모딘 病뼝ᄒᆞ야 날마다 病뼝곳 오면 죽거든 사ᄅᆞ미 ᄎᆞ마 몯보거늘 石셕珍딘이ᄂᆞᆫ 밤낫 겨틔 이셔 하ᄂᆞᆯ 블러 울며 두루 藥약 얻더니 ᄂᆞ미 닐오ᄃᆡ 산 사ᄅᆞ미 쌔ᄅᆞᆯ 피예 섯거 머기면 됴하리라 ᄒᆞ야 ᄂᆞᆯ 즉자히 솑가락 버혀 머기니 病뼝이 즉자히 됴하니라

모딘>모질다 krutý, zlý, 겨틔>곁 vedle + dativ 에, 病뼝곳> 병 nemoc + odlučovací, zdůrazňovací částice 곳 jen, jenom, ᄎᆞ마>참다 밤낫>밤낮 noc a den, 이셔>있다 být, 하ᄂᆞᆯ>하늘 Nebesa, ᄂᆞ미>남 muž, člověk, zde ve významu lidé, nebo neurčité zájm. 3. os. + nominativ 이, 닐오ᄃᆡ >이르다 říct + konverbum citace ᄃᆡ, 쌔ᄅᆞᆯ>뼈 kost, 피예>피 krev + dativ 에, 섯거>섞다 zamíchat, 됴하리라>좋다 dobrý + potenciál 리 + indikativní koncovka ve vazbě nepřímé řeči 라, 즉자히>즉시 v ten okamžik, okamžitě, 버혀>베다 useknout.

ORHSD

유석딘은 본됴 고산현 아젼이니 아비 텬을이 악질을 어더 ᄆᆡ일에 병이 발ᄒᆞ야 긔졀ᄒᆞ니 사ᄅᆞᆷ이 ᄎᆞ마 보디 못ᄒᆞᄂᆞᆫ디라 셕딘이 듀야로 겻히 뫼셔 하ᄂᆞᆯ긔 브르지디며 두로의 약을 구ᄒᆞ니 사ᄅᆞᆷ이 닐오ᄃᆡ 산사

新續烈女圖表人

klasicka-korejstina-14 | 06. 08. 2013 16:50

룹의 켈를 피에 섯거 먹으면 가히 나으리라 ᄒᆞᆫ대 셕딘이 즉시 왼손 무명지를 끈허 그말대로 ᄒᆞ여 나오니 병이 즉시 나으니라

본됴>본조 (本朝) současná dynastie, 악질 惡疾 zlá choroba, 듀야로>주야 (晝夜)로 dnem i nocí, 겻히 뫼셔>곁에 모시다, 하ᄂᆞᆯ긔 브르지디며>하늘에 부르짖다 volat k Nebesům 고산현(高山縣) starý okres v provincii Čolla, 鄕향吏리 lokální úředník.

Pozn. Tento příběh je zaznamenán v *silloku* krále Sedžonga, u dvora byl diskutován čtrnáctého dne osmého měsíce r. 1420.

SGHSD–W

林氏斷足 本朝 **Paní Im useknou nohu, Čosŏn**

林氏 完山府儒士矩之女也 適知樂安郡事崔克孚 倭寇本府 林氏被執 賊欲汗之 林固拒 賊斷一臂 又斷一足 猶不屈被害

Paní Im byla dcera konfuciánského literáta (Im) Kŏa z wansanského magistrátu. Byla provdána za správce okresu Nagan Čchö Kŭkpua. Japonští bandité obsadili vesnici a paní Im byla chycená. Lupiči ji chtěli zneuctít, ale ona se odhodlaně bránila. Usekli jí jednu paži, pak nohu, ale ona se ani poté nepodvolila a dotrpěla.

SGHSD

林氏ᄂᆞᆫ 樂安郡事 崔克孚의 겨지비러니 예 드리텨 오나ᄂᆞᆯ 자피여 어루려 커늘 긋 거슨대 ᄒᆞᆫ 볼 버히고 또 한 발 버휴ᄃᆡ 손ᄌᆡ 듣디 아니커늘 주기니라

예>왜 倭 Japončíci, 드리텨>들이치다 zaútočit, 자피여>잡히다 být chycen, 어루려>어르다 chmatat na někoho, 긋 pevně, 거슨대> 거스르다 protivit se + spojka ㄴ데, 버히고>베다 useknout, 버휴ᄃᆡ>베다 useknout + vkladný vokál ㅜ +되다 stát se v pasivní konstrukci, 손ᄌᆡ jako předtím, ještě ne

Pozn.: Znak *kan* 汗 je tiskovou chybou pro znak *o* 汚.

ORHSD

님시ᄂᆞᆫ 본됴 젼쥬 션ᄇᆡ 거의 ᄯᆞᆯ이니 낙안원 최극부의 쳬 되엿더니 왜적이 잡아 핍박ᄒᆞ고져 ᄒᆞ니 님시 좃디 아니ᄒᆞᆫ대 도적이 ᄒᆞᆫ 풀과 ᄒᆞᆫ 다리를 버히되 오히려 굴티 아니ᄒᆞ고 죽으니라

션ᄇᆡ>선비 učenec, literát, 쳬>처 妻 manželka, 핍박ᄒᆞ고져>핍박하다 vykonávat nátlak + 고자, 좃디>좇다 následovat, podřídit se + konstrukce záporu 지, 굴티>굴 屈 하다 podvolit se, doslova ohnout se + konstrukce záporu 지 낙안원 (樂安員) správce okresu Nagan

klasicka-korejstina-14 | 06. 08. 2013 16:50

klasicka-korejstina-14 | 06. 08. 2013 16:50

俞石珍高山縣吏也父天乙得惡疾每日一發發則
氣絕人不忍見石珍日夜侍側無懈號泣于天廣求
醫藥人言生人之骨和血而飲則可愈石珍卽斷左
手無名指依言以進其病卽瘳

詩父患沉痾久未痊兒心悶絕叫蒼天誰知一粒
靈丹劑却在無名指細硏　父子天倫萬古同奈
隨王化有汙隆觀圖每向高風挹藉甚名聲永不
窮

유셕딘은　본됴고산현아젼이니아비련을이
악질을어더미일에병이발ᄒᆞ야긔졀ᄒᆞ니사ᄅᆞᆷ

이太마보다못ᄒᆞ는디라셕딘이듀야로겻ᄒᆡ뫼
셔하ᄂᆞᆯ긔브르지디며두로의약을구ᄒᆞ니사ᄅᆞᆷ
이ᄂᆡᆯ오ᄃᆡ산사ᄅᆞᆷ의쎠ᄅᆞᆯ피에섯거먹으면가히
나으리라ᄒᆞᆫ대셕딘이즉시왼손무명지ᄅᆞᆯ끈허
그말대로ᄒᆞ여나오니병이즉시나으니라

klasicka-korejstina-14 | 06. 08. 2013 16:50

III.4.2. *Pokračování Skutečných vyobrazení jednání dle Tří morálních pravidel* (*Sok samgang hängsildo* 續三綱行實圖)

SSGHSD je třetí v řadě publikací *hängsildo* a druhou, která byla doplněná *ŏnhä*. Jak již název sám napovídá, *SSGHSD* mělo sloužit jako doplněk k předchozím vydáním *SGHSD* a jeho primárním účelem mělo být publikování dalších příkladů morálního jednání, které se nevešly do předchozích verzí. Kompilace tohoto doplňku byla dokončena r. 1514 a výsledkem byla publikace 69 příkladů ctnostného jednání (36 tvoří oddaní synové, 28 věrné manželky, 5 věrní poddaní) z Číny i z Koreje. Po obsahové stránce se jeví tento výběr zajímavý především tím, že poprvé převažují příklady korejské nad čínskými (55 oproti 14), což nebylo vždy pravidlem. Je třeba poznamenat, že vzhledem k bytostně univerzální povaze konfucianismu nebylo považováno za nijak závadné stavět před oči korejského čtenáře ctnostné příklady z čínské historie, z nichž mnohé měly takřka kanonickou povahu, a obecně se dá říci, že čínský materiál v publikacích převažoval již od počátku: v 331 příkladech *SGHSD* je 276 čínských a 55 korejských, v případě *SGHSD ŏnhä* poměr 89 ku 16 a kupř. *Irjun hängsildo* sestavené r. 1518 používají pouze čínské příklady. Výjimku zde tvoří pouze obří *Tongguk sinsok samgang hängsildo* z r. 1618, které uvádí 1587 výhradně korejských případů, kterým se však dostalo z politických důvodů souvisejících s vládou krále Kwanghäguna (光海君, 1608–1623) poněkud ambivalentního přijetí. *SGHSD* se dočkalo v letech 1581 a 1727 reedice.

Po jazykové stránce představuje *SSGHSD* dokument velmi zřetelně znázorňující transformace zápisu korejštiny na přelomu 15. a 16. století. Z hlediska používaných grafémů je nejzajímavější výskyt grafému ㅸ, který se oficiálně přestal používat od vydání *Nŭngŏmgjŏng ŏnhä* 楞嚴經諺解 r. 1461 ale v *SSGHSD* se ještě v některých případech (열ᄌᆞ바ᄂᆞᆯ, 믈리바ᄃᆞ며, 禮례다ㅸ) vyskytuje. Jedná se však spíše o výjimky a slova, ve kterých se původně tento grafém psal, jsou v textu *SSGHSD* vypouštěna, převažují, a dokonce nalézáme i současné používání staré a nové formy (kupř. 열ᄌᆞ와ᄂᆞᆯ). Ústup archaických grafémů lze dokumentovat i srovnáním s dalším jazykovým materiálem; *Pŏnjŏk Pak tchongsa* 飜譯 朴通事 z r. 1517 uvádí 禮례다ㅸ psané jako 禮례다이, *IRHSD* používá místo 열ᄌᆞ바ᄂᆞᆯ formu 열ᄌᆞ와ᄂᆞᆯ. Stejně tak i v případě hojně používaného grafému ᅀ lze již v textu *SSGHSD* najít případy jeho nahrazování, které se často dokonce vyskytují paralelně (어버ᅀᆡ, 어버이, ᄆᆞᅀᆞᆯ, ᄆᆡᅀᆞᆯ). Používán je i grafém ㆆ avšak pouze při přepisu znaků. Výrazné rozdíly co do používání obsoletních grafémů nalézáme při přepisu čínských znaků, které *SSGHSD* v textu *ŏnhä* uvádí i s výslovností. Tento velmi nápadný rozdíl lze vysvětlit tím, že zatímco v případě textu psaného *ŏnmunem* panovala jistá volnost co do pravidel pravopisu (která neexistovala) a text tak do značné míry odrážel podobu mluvené řeči a nepoužíval některé grafémy, v případě výslovnosti a přepisu znaků se autoři

drželi s jistými výjimkami platných pravidel, která představoval v oné době již dosti zastaralý *Tongguk čŏngun* 東國正韻 z r. 1448, případně jiné slovníky. Až na výjimky se tedy přepis znaků v *SSGHSD* drží konzervativního zápisu, který se vší pravděpodobností silně neodpovídal jazykové situaci vzniku *SSGHSD*. Vzhledem k formě publikace je text často těžko čitelný, v ukázkách se přidržujeme kritické edice z r. 2008 *Jŏkču Sok Samgang hängsildo*.

王中感天 **Wang Čung dojme Nebesa**
王왕中듕이ᄂᆞᆫ 登등封봉 사ᄅᆞ미라 지비 녀름지이 ᄒᆞ고 그를 몰로되 性셩이 ᄀᆞ장 효도롭더니 어미 죽거ᄂᆞᆯ 三산年년侍씨墓모ᄒᆞ야 딘옷 닙고 나날 粥쥭 머그며 아ᄎᆞᆷ나죄 울오 祭졔ᄒᆞ며 머리 비셔와 옷 ᄀᆞ라닙디 아니터라 무덤 겨ᄐᆡ 믈 업서 우므를 네길나마 포ᄃᆡ 므리 업거ᄂᆞᆯ 우믈을 횟도라 절ᄒᆞ야 하ᄂᆞᆯᄊᆡ 블러 빈대 므리 소사나거ᄂᆞᆯ ᄆᆞᅀᆞᆯ히 호ᄃᆡ 孝흏誠썽으로 그러타 ᄒᆞ더라 洪홍武무 저긔 紅홍門문 셰니라

王왕中듕이ᄂᆞᆫ>왕중 jméno osoby, 사ᄅᆞ미라>사람 člověk + tvar spony 이라, 지비>집 dům + nominativ 이, 녀름지이>녀름짓다 obdělávat půdu, konat zemědělské práce, zde v substativizovaném tvaru, 그를>글 písmo + akuzativ 을, 몰로되>모르다 neznat, nevědět + odporovací konverbum 되, 性셩이> 성 přirozenost, charakter + nominativ 이, 三산年년侍씨墓모>삼년시묘 tříletý pobyt na hrobě rodičů, 딘옷 smuteční konopný šat, pozdější 깃옷, 나날>날날 každý den, 粥쥭> 죽 kašovitá polévka, 아ᄎᆞᆷ나죄>아침나조 ráno a večer, 울오>울다 plakat + konverbum 고, 머리 비셔와>머리 빗기다 učesat si hlavu + spojovací pád 와, 겨ᄐᆡ>곁 vedle + lokativ 에, 믈>물 voda, 우므를>우물 studna+ akuzativ 을, 네길나마>네 čtyři + 길 tradiční délková míra, deset stop + 나마>넘어 přes >넘다 překročit, 포ᄃᆡ>파다 kopat + odporovací konverbum 되, 횟도라>휘돌다 빈대>빌다 ㄴ대 므리>물 + nominativ 이, ᄆᆞᅀᆞᆯ히>마을 vesnice (vesničané) + vkladné ㅎ + nominativ 이, 호ᄃᆡ>하다 dělat, zde říkat + konverbum citace ᄃᆡ, 저긔>적 doba + dativ 에, 紅홍門문>홍문 rudá brána, pamětní oblouk na počest ctnostné osoby, 셰니라 >세우다 postavit + konc. indikativu 니라.

登등封봉>등봉 místní jméno, 洪홍武무 éra Hongwu („Mohutně bojovný“ 1368–1398) mingského císaře Taizu 太祖,

乙時負父 **Ŭlsi odnáší otce**
金김乙ᄒᆞᆯ時씨ᄂᆞᆫ 昌쨩城썽 사ᄅᆞ미라 城썽안해셔 블 나 제 지비 니ᅀᅥ 븐거ᄂᆞᆯ 아비 病뼝ᄒᆞ야 니러나디 몯더니 乙ᄒᆞᆯ時씨 브레 ᄃᆞ라드러 아비 어버내다가 어비 아ᄃᆞ리 브레 다 주그니라 엳ᄌᆞ바ᄂᆞᆯ 빨 주시고 紅홍門몬 셰니라

klasicka-korejstina-14 | 06. 08. 2013 16:50

金김乙훓時>김을시 vlastní jméno, ve slabice 훓 je v originálu hláska ㅡ, 블>불 oheň, 城썽안해셔> 성 pevnost, město +안 vevnitř + vkladné ㅎ + lokativ 에서, 니서>이어 nato, poté, následně, 븓거늘>붙다 přeskočit. chytit (od ohně) + konverbum 거늘, 연ᄌᆞ바ᄂᆞᆯ>여쭙다, 여쭈다 ohlásit výše postavené osobě, 브레>불 oheň + lokativ 에, 어비 otec, 아ᄃᆞ리>아들 syn + nominativ 이, 빨>쌀 rýže

昌짱城썽 okres v provincii Pchjŏngan, zde jeho centrum.

閏文圖形 **Junmunův obraz**

卜복閏슌文문이ᄂᆞᆫ 全쩐州쥽ㅣ 사ᄅᆞ미라 父뿌母모의 거상 니버 여ᄉᆞᆺ 히ᄅᆞᆯ 侍씨墓모ᄒᆞ야 슬허 여위여 쎄만 이셔 病뼝드러써니 脫탏喪상ᄒᆞ고 어버ᄉᆡ 양ᄌᆞ롤 그려두고 飯빤祭졔ᄒᆞ야 精쩡誠썽이 지극ᄒᆞ야 게을우미 업스니 연ᄌᆞ바ᄂᆞᆯ 褒뽈奬쟝ᄒᆞ시니라

卜복閏슌文문이ᄂᆞᆫ>복윤문 vlastní jméno, 슬허>슬퍼하다 smutný, 니버>입다, 히ᄅᆞᆯ>해 rok + akuzativ 를, 여위여>야위다 vyhublý, vyčerpaný, 쎄만 이셔>뼈 kosti + partikule 만 + 있다 být, měl jen kosti, byl na kost vyhublý, 脫탏喪상>탈상 odložit smutek po otci, 양ᄌᆞ arch. podoba, vzhled, 그려두고>그리다 namalovat + sloveso 두다 v konstrukci s rezultativní platností + konverbum 고, 飯빤祭졔>반제 předkládat obětní pokrmy, 精쩡誠썽이>정성 ryzí opravdovost, upřímnost, 게을우미>게으르다 být líný + substantivizační ㅁ + nominativ 이 , 업스니>없다 nemít + konverbum 니, 褒뽈奬쟝ᄒᆞ시니라>포장하다 pochválit

全쩐州쥽 město v provincii Čolla

慶延得鯉 **Kjŏngjŏn získá kapra**

慶경延연이ᄂᆞᆫ 淸쳥州쥽 사ᄅᆞ미라 性셩이 지극 효도롭더니 아비 病뼝ᄒᆞ야셔 ᄀᆞ장 치위예 生싱鮮션을 먹고져 커늘 延연이 그믈 가지고 므레 드러 鯉리漁어 둘흘 어더 머긴대 病뼝이 됴ᄒᆞ니라 후에 兩량親친이 죽거늘 侍씨墓모를 여슷 히를 호ᄃᆡ 際졔祀ᄊᆞ를 家가禮례다이 ᄒᆞ며 겨집과 ᄒᆞ야 親친히 밍ᄀᆞ라 際졔ᄒᆞ더니 ᄆᆞᄉᆞᆯ히 다 感감化화터라 康강靖쩡大때王왕 이 드르시고 驛역馬마로 블려 보시고 어디다 ᄒᆞ샤 각벼리 네 加가資ᄌᆞ 히여 司ᄉᆞ宰ᄌᆡ 主쥬簿뿌 ᄒᆞ이시다 아니오라 尼니山산 縣현監감 ᄒᆞ니 鄕향吏리며 百빅姓셩이 저코 ᄉᆞ랑ᄒᆞ더니 죽거늘 ᄀᆞ올 사ᄅᆞ미 喪상事ᄊᆞ애 쁠 거슬 뫼화 주워늘 感化 겨지비 닐오ᄃᆡ 엇디 내 남지ᄂᆡ 淸쳥白삑을 더러이료 ᄒᆞ고 다 받디 아니ᄒᆞ니라

慶경延연이ᄂᆞᆫ>경연, 性셩이>성 přirozenost, zde ve smyslu „povaha“, 효도롭더니>효도스롭다, 효도(孝道)하다 jednat v souladu se zásadami synovské oddanosti, 치위예>추위 chlad + dativ 에, 그믈>그물 síť, 므레>물 voda + dativ 에, 鯉리漁어>잉어 kapr, 둘흘 >둘 dva + akuzativ 을, 됴ᄒᆞ니라>좋

klasicka-korejstina-14 | 06. 08. 2013 16:50

다 dobrý, 兩량親친>양친 oba rodiče, 侍씨墓모>시묘 pečovat o hrob, pobyt u hrobu rodičů po dobu smutku, 호ᄃᆡ>하다, 家가禮례 다이 ᄒᆞ며> 다이 připojení zvláštní přípony 답 pro tvoření kvalitativních sloves k substantivu ve smyslu „podle něčeho, nějakým způsobem“ analogicky dnešnímu adverbiálnímu spojení 답게 하다, druhou možností výkladu je možnost číst 다이 jako neúplné substantivum ve smyslu jeho dnešní formy 대로, kde je spojeno s instrumentálem ve významu „podle toho jak, vsouladu s, tak jak“. Druhá možnost výkladu se jeví jako pravděpodobnějšívzhledem k tomu, že je doložena takřka současně s *SSGHSD*. *Pŏnjŏk Pak tchongsa* (3) (Přeložený Tlumočník Pak) z r. 1517 uvádí převod stejné konstrukce v *hanmunu*, 以禮 jako 례다이, 겨집>계집 žena, manželka (bez dnešního pejorativního zabarvení), 뭉ᄀᆞ라>만들다 zhotovit, 加가資ᄌᆞ>가자 povýšit v úřadu, 感감化화터라>감화하다 být dojatý, pohnutá + koncovka 더라, 어디다>어질다 vznešený, ušlechtilý, 각벼리>각별히 speciálně, zvlášť, 아니 오라> zápor + 오래다 trvat dlouho, zanedlouho, 저코>젛다 arch. bát se, obávat se, strachovat, ᄀᆞ올>고을 obec, okres, 쓸 거슬>쓸 것을 věci k použití, 뫼화>모아>모으다 shromáždit, 주워늘>주다 dát + 어늘 variantou konverba 거늘 ve spojení je i forma 어늘 připojovaná zejména po kmenech na ㄹ, 남지ᄂᆡ >남진 arch. manžel, 淸쳥白빅 běloskvoucí čistota, 더러이료 ᄒᆞ고>더럽히다 znečistit

淸쳥州쥴 dnešní Čchŏngdžu v provincii Čchungčchŏng, 家가禮례>Rodinné obřady, často též označované jako *Čudža karje* 朱子家禮 Rodinné obřady Mistra Zhu (míněn autor kompilace Zhu Xi 朱熹, 1130–1200), byly považovány za ortodoxní manuál obřadů, 康강靖졍大때王왕 posmrtný titul krále Sŏngdžonga, v plném znění 康靖仁文憲武欽聖恭孝大王, 驛역馬마> koně používané pro úřední dopravu rozmístěné na stanicích u cest, 司ᄉᆞ宰ᄌᆡ 主쥬簿뿌 *sadžägam* 사재감 司宰監 „zásobovací úřad“, *čubu* úřední hodnost šestého stupně, 尼니山산(縣현) dnešní součást okresu Nosŏngmjŏn v provincii Čchungčchŏng, 縣현監감 náčelník okresu, 鄕향吏리 lokální personál úřadu.

> 石今捐生 **Sokkŭm opovrhne životem**
> 石썩今금이ᄂᆞᆫ 高곻陽양 鄕향里리 植씩培삐의 겨지비라 魯로山산저긔 植씩培삐 罪죄 니버 죽거늘 石썩今금이 엿쇄를 飮흠食씩 아니 먹고 밤나ᄌᆞᆯ 울며 닐어ᄃᆡ 내 머리 귀향 가시니 必빓然션 ᄃᆞ려갈 사ᄅᆞᆷ의게 더러요미 ᄃᆞ외리니 사라 이쇼미 주곰만 몯ᄒᆞ니라 ᄒᆞ고 목ᄆᆡ야 라 주그니라

石썩今금이ᄂᆞᆫ>石今 vlastní jméno, 겨지비라>계집 žena, manželka + spona 이라, 植씩培삐의>식배 vlastní jméno, 魯로山산저긔>魯山君적에 v době prince Nosana, 니버>입다 obléct, zde v pasivní konstrukci, 엿쇄>엿새 pět dní, 밤나ᄌᆞᆯ>밤낮 noc a den + akuzativ 을, 닐어ᄃᆡ>이르다 říct + konverbum

citace ᄃᆡ, 머리>멀리 daleko, 귀향 가시니>귀양 가다 jít do vyhnanství, ᄃᆞ려 갈>데려가다 doprovázet, 더러요미 substantivizovaná forma slovesa 더럽다 ve spojeni s nominativem, „zneuctění“, ᄃᆞ외리니>되다 stát se + koncovka 리니, 사라 이쇼미>살아 있음이, 주곰>주금 smrt, 목ᄆᆡ>목매다 oběsit se.

高곻陽양 okres v provincii Kjŏnggi, 鄕향里리 vesnický úředník, 魯山君 jméno krále Tandžonga (端宗,1452–55), pod kterým figuroval, než mu bylo přiděleno standardní posmrtné jméno, které akceptovalo fakt, že před zavražděním svým strýcem byl *de facto* králem.

> 金氏衣白 **Paní Kim nosí bílou barvu**
> 金김氏씨ᄂᆞᆫ 扶뿌安한 사ᄅᆞ미라 져머셔 남진 죽거늘 어버이 다ᄅᆞ니ᄅᆞᆯ 얼이고져 ᄒᆞ더니 金김氏씨 盟밍誓쎄ᄒᆞ야 다른 남진 아니호려 ᄒᆞ고 므레 드러 주구려 ᄒᆞᆫ대 어버이 두려 아니 얼이니라 金김氏씨 죽도록 흰옷 니버셔 祭졔奠뗜ᄒᆞ고 고기 먹디 아니ᄒᆞ니라

져머셔>젊다 mladý, 남진 arch. manžel, 다ᄅᆞ니ᄅᆞᆯ>다른 이를 jiného člověka, 얼이고져>얼이다, 얼다 vdát se, vyvdat + koncovka chtění, záměru 고자, 祭졔奠뗜>제전 vykonávat oběti po dobu smutku i po něm

扶뿌安한>부안 město v provincii Čolla

III.4.3. *Nové pokračování Skutečných vyobrazení jednání dle Tří morálních pravidel Východní země* (*Tongguk sinsok samgang hängsildo* 東國新續三綱行實圖)

TGSHD je dílem, která v řadě *hängsildo* představuje jak zlom co do formy těchto děl, tak i jistou výjimku co do rozsahu, metody a osudu po svém publikování. I když byla kompilace textů dokončena v letech 1617–18 za vlády krále Kwanghäguna, myšlenka nové publikace typu *hängsildo* se počala objevovat už za vlády předchozího panovníka a *TGSHD* v mnoha případech použilo již připravený materiál. Důvodem pro vydání nové publikace a nikoli pouze reprintu starších byl neutěšený stav státu po válce s Japonci, k jehož nápravě se dvůr rozhodl přispět publikací, která by jednak pozvedla rozvrácenou morálku poddaných a současně by zvěčnila ušlechtilé skutky věrných poddaných a oddaných manželek v průběhu korejských dějin, ale především během japonského běsnění. Výsledkem byl soubor 1587 (výlučně korejských) příběhů v 18 svazcích, který byl okamžitě po vydání distribuován do provincií. Po formální stránce je *TGSHD* první publikací, která používá formu *ŏnhä* ve formě textu za originálem, a nikoli nad ním a je také první knihou z řady, která v *ŏnhä* nepoužívá znaky, ale výlučně přepis. Kniha je velmi cenná i jako dokument jazykových změn po imdžinské válce; neuvádí značení tónů, s výjimkou grafému ᅀ, nepoužívá zastaralá písmena a její ja-

klasicka-korejstina-14 | 06. 08. 2013 16:50

zyk naznačuje přechod do období, které je nazýváno *kŭnse hangugŏ*. Přesto nebyl osud této unikátní publikace příliš šťastný, po svržení krále Kwanghäguna byla odsouzena jakožto dílo zkaženého panovníka, tudíž z morálního hlediska nedůvěryhodné, následkem čehož je literáti nezmiňovali.

介白斷指 **Käbäk si usekne prst**
유ᄒᆞᆨ 니개ᄇᆡᆨ은 양셩현 사ᄅᆞᆷ이니 져머셔브터 효ᄒᆡᆼ이 잇더니 ᄌᆞ라매 미처 부뫼 다 오래 병드럿거ᄅᆞᆯ 개ᄇᆡᆨ이 겨ᄐᆡ 뼈나디 아니ᄒᆞ야 안ᄌᆞ며 누우며 음식기며 오ᄌᆞᆷᄯᆞᆼ 눌 제 반ᄃᆞ시 븐자바 닐곱 ᄒᆡ예 니ᄅᆞ도록 게ᄋᆞᆯ리 아니ᄒᆞ더니 어미 죽거ᄂᆞᆯ 슬허ᄒᆞᆯ 녜예 넘게 ᄒᆞ고 영장호매 미처 시묘 사라 쥭만 먹더라 아비 병이 듕커ᄂᆞᆯ ᄯᆞᆼ을 맏보고 손가락 베혀 약애 뺘 밧ᄌᆞ온대 병이 즉제 됴ᄒᆞ니라 아븨 거상을 ᄒᆞᆫᄀᆞᆯᄀᆞᆫ티 젼상 대로 ᄒᆞ니 젼후 여ᄉᆞᆺ ᄒᆡᄅᆞᆯ ᄒᆞᆫ 번도 지븨 니ᄅᆞ디 아니ᄒᆞ니라 탈상ᄒᆞ고 ᄆᆡ일 새배 어을메 ᄉᆞ당의 뵈ᅀᆞᆸ고 나며 들 제 ᄯᅩ 그리 ᄒᆞ더라 공헌대왕 상ᄉᆞ애 심상을 삼 년을 ᄒᆞ고 인셩 인슌 상애 다 소ᄒᆞ기ᄂᆞᆯ 긔년늘 ᄒᆞ니라 금샹됴애 졍문 ᄒᆞ시니라

유ᄒᆞᆨ> 유학 (幼學) mladý student, student obecně, 져머셔브터>젊어서부터 od mládí, 효ᄒᆡᆼ이>孝行 효행 synovsky oddané jednání + nominativ 이, ᄌᆞ라매>자라다 vyrůst + substantivizační ㅁ + dativ 에, 미처>미치다 dosáhnout, 부뫼>부모 rodiče + nominativ 이, 겨ᄐᆡ>곁 vedle + dativ 에, 뼈나디>떠나다 vyrazit, opustit + konstrukce záporu 지, 안ᄌᆞ며>앉다 sedět + souřadná spojka 며, 음식기며>음식 jídlo + spona 이 + souřadná spojka 며, 오ᄌᆞᆷᄯᆞᆼ>오줌똥 moč a výkaly, 눌 제>누다 vypustit, močit, kálet + bud. participium ㄹ + 적 doba + dativ 에, 븐자바>붙잡다 zdržovat se u, držet se (někoho), ᄒᆡ예>해 + dativ 에, 니ᄅᆞ도록>이르다 dospět k, dosáhnout + časové určení konverbem 도록, 게ᄋᆞᆯ리>adverbiální tvar slovesa 게으르다 být líný, 슬허ᄒᆞᆯ>substantivizovaná forma slovesa 슬프다 + akuzativ 을, srovnej se *SSGHSD* 슬허호ᄆᆞᆯ, 녜예 > 예 禮 obřady + dativ 에, 영장호매> substantivizovaná forma slovesa 영장 (永葬)하다 (v poklidu pochovat) ve spojení s dativem, 듕커ᄂᆞᆯ>중(重)하다 vážný + konverbum 거늘, 맏보고>맛보다 ochutnat + souřadná spojka 고, 뺘>타다 přidat, zamíchat, 밧ᄌᆞ온대>받다 dát + honorifikační sufix 줍+ㄴ데 , 즉제>즉시, 됴ᄒᆞ니라> 좋다 니라, ᄒᆞᆫᄀᆞᆯᄀᆞᆫ티>한결같이, 전상(前喪) předchozí smutek, 새배>새벽, 어을메>어스름 nejstarší forma 어스름 soumrak, setmění + dativ 에, ᄉᆞ당의>사당 祠堂 svatyně předků + dativ 에, 뵈ᅀᆞᆸ고> 뵙다 honor. vidět, navštívit + honorifikum ᅀᆞᆸ + vazba 고 나다, 상ᄉᆞ> 상사(喪事) smuteční záležitosti, 소(素) postit se, 긔년> 기년(期年) 朞年服 nosit smutek po jeden rok, 금샹됴애> 금상(今上)의 조(朝)에 za vlády současného panovníka, míněn může být buďto král Sŏndžo (宣祖, 1567–1608), což by odpovídalo dataci příběhu, nebo král Kwanghägun, což by odpovídalo době jeho zapsání.

니개빅 이개백(李介白) (?–?), vlastním jménem I Kwanghjŏng (李光馨), vykonával funkci strážce královských hrobů, *čchambong* 參奉. Čchigok 冶谷 Čo Kŭksŏn 趙克善 (1595–1658) uvádí poněkud delší verzi jeho příběhu a jako zdroj uvádí *TSSHD* (*Čchigokčip* 8:1b-2a), 양셩현 : 양성현(陽城縣) starý okres v dnešní provincii Kjŏnggi, 공헌대왕(恭憲大王) posmrtný titul krále Mjŏngdžonga (明宗, 1545–1567), 인셩> 인성왕후(仁聖王后) královna Insong (1514–1577), posmrtný titul manželky krále Indžonga 仁宗 (1544–5), 인순 왕후(仁順王后) královna Insun (1532–1575), posmrtný titul manželky krále Mjŏngdžonga.

敬命忠烈 **Kjŏngmjŏngova věrnost**
참의 고경명은 광쥐 사ᄅᆞᆷ이니 임진왜난의 의병을 슈챵ᄒᆞ야 금산 도적글 티다가 패ᄒᆞ여 아ᄃᆞᆯ 인후와 막하 사ᄅᆞᆷ 뉴핑노 안영으로 ᄒᆞᆫ가지로 죽다 댱ᄌᆞ 죵휘 원슈 갑ᄑᆞ려 군을 닐와다 진쥐 가 죽다 처엄의 경명의 주검을 거두워 금산 묏가온대 가만이 무덧더니 마ᄋᆞᆫ날 밧긔 처엄으로 념습ᄒᆞ니 ᄂᆞᆺ비치 산ᄃᆞᆺᄒᆞ더라 영장호매 긴 므지게 무뎀 녑픠셔 니러나 비치 슈샹ᄒᆞ니 사ᄅᆞᆷ이 니로ᄃᆡ 튱분의 감동ᄒᆞᆫ 배라 ᄒᆞ더라 쇼경대왕이 명ᄒᆞ샤 졍녀ᄒᆞ시고 광쥐다가 졔ᄒᆞᆯ 집을 셰시고 집 일홈을 포튱이라 ᄒᆞ시고 관원 보내샤 졔ᄒᆞ시고 증 좌찬셩 ᄒᆞ시니라

막하 (幕下) dosl. „pod stanem“ označení pro generála, velitele, nebo obecně nižší důstojníky, členy štábu, 댱ᄌᆞ>장자(長子) nejstarší syn, 닐와다>닐완다 arch. 일으키다, v originálu 死於晉州, 처엄의>처음에, 마ᄋᆞᆫ날>마흔 날, 밧긔>밖에 v originálu 餘 zde ve smyslu „po více než“, 념습ᄒᆞ니>염습(殮襲)하다, ᄂᆞᆺ비치>낯 빛이, 산ᄃᆞᆺᄒᆞ더라 jako živá, 영장호매 při pohřbu, 므지게>무지개, 녑픠셔>옆에서, 슈샹ᄒᆞ니>수상(殊常)하다, 튱분> 충분(忠憤), 배> neúplné substantivum ve spojení s nominativem, 광쥐다가>광주 (光州)에다가, 졔ᄒᆞᆯ>제(祭)하다, 셰시고>세우다, 일홈>이름, 포튱>포충(褒忠) „Chvála věrnosti“, 증(贈) udělit titul, 참의(參議) ministerský úředník 3. stupně, 고경명 (高敬命, 1533–1592) významný literát, 광쥐>광주, 금산 (錦山) Kŭmsan, hora a oblast v dnešní provincii Kjŏngsang, 인후 (高因厚) Ko Inhu (1561–1592) literát a úředník, 뉴핑노 (柳彭老) Ju Pchängno (?–1592) literát, 안영(安瑛) (?–1592), 죵휘> 고종후(高從厚) Ko Čonghu (1554–93) literát a úředník, 쇼경대왕(昭敬大王) Sogjŏng täwang, posmrtný titul krále Sŏndžoa, 좌찬셩(左贊成) čtvrtý kancléř Státní rady (*Ŭidžŏngbu* 議政府).

李甫割指 **I Po si usekne prst**
니보ᄂᆞᆫ 뇽안현 사ᄅᆞᆷ이니 그 아비 ᄐᆡ방이 사오나온 병을 어더 거의 죽게 되니 구ᄒᆞ여도 효험이 업서 일야의 우더니 ᄭᆞ메 ᄌᆞᆷ이 고ᄒᆞ여 닐오ᄃᆡ 산 사ᄅᆞᆷ의 쌔를 머그면 가히 됴ᄒᆞ리라 뵈 즉시 놀라 씨ᄃᆞ라 손가락을 버혀 약글 밍ᄀᆞ라 뼈 받ᄌᆞ오니 아비 병이 즉시 됴ᄒᆞ니라

klasicka-korejstina-14 | 06. 08. 2013 16:50

구ᄒᆞ여도>구(救)하다, 사오나온>사오납다 špatný, zlý + min. participium ㄴ, 일야의>일야(日夜)에 dnem i nocí, 우더니>울다 plakat + retrospektivní koncovka 더니, 꾸메>꿈 sen + dativ 에 즁이>중 mnich, 고ᄒᆞ여>고(告)하다 oznámit, 뵈>(이)보 Po + nominativ 이, ᄭᆡᄃᆞ라>깨닫다 pochopit, zde ve smyslu probrat se, 버혀>베다 useknout, 약글>약을, 다밍ᄀᆞ라>만들다, 뻐>쓰다 아ᄇᆡ>아비 otec + genitivní konstrukce

니보(李甫) vlastní jméno, 뇽안현> 룡안현 (龍安縣) starý okres v provincii Čolla, ᄐᆡ방 >태방(台芳) vlastní jméno.

> 崔今打賊 **Čchö Kŭm udeří banditu**
> 냥녀 최금이ᄂᆞᆫ 옥괘현 사ᄅᆞᆷ이니 ᄉᆞ로 궉진의 겨집이라 뎡유왜난의 그 지아비ᄅᆞᆯ 조차 두 아드ᄂᆞᆯ 거ᄂᆞ리고 도적을 묏가온대 피ᄒᆞ더니 도적이 니ᄅᆞ러 그 지아비ᄂᆞᆯ 몬져 주기고 ᄯᅩ 두 아ᄃᆞᆯᄂᆞᆯ 주겨ᄂᆞᆯ 최금이 돌ᄒᆞᆯ 가지고 겨ᄅᆡ 내ᄃᆞ라 ᄒᆞᆫ 도적을 주기니 도적이 주기다 금 샹됴애 졍문ᄒᆞ시니라

조차>좇다 následovat, 아드ᄂᆞᆯ>아들 syn + akuzativ 을, 묏가온대>뫼 hora + vkladné ㅅ + 가운데 mezi, 니ᄅᆞ러>이르다 dosáhnout, dorazit, zde dohonit, 블ᄋᆡ예>불의(不意)에 arch. nečekaně, náhle, 돌ᄒᆞᆯ>돌 kámen + vkladné ㅎ + akuzativ 을, 겨ᄅᆡ 내ᄃᆞ라>결내다, 샹됴애>상조 上朝 současný panovník + dativ에

냥녀 (良女) svobodná žena (žena pocházející z vrstvy svobodného obyvatelstva, *jangmin* 良民), ᄉᆞ로>사노 (私奴)) soukromý otrok (tedy nikoli státní), 옥괘현> 옥과현 (玉果縣) Okkwa, starý okres v provincii Čolla proslulý malarickým podnebím, častá destinace při trestu vyhnanství, 궉진 v originálu je toto jméno přepsáno znaky jako Kuŏkčin 具億進. I když existuje příjmení Kwŏk (鳶), vzhledem k tomu, že jméno je zapsáno naprosto jinak, je zjevné že se jedná o fonetický přepis korejského jména. V úvahu přichází výklad výrazu tak, jak jej nalézáme v *Hunmong čahoe* 訓蒙字會 上: 8—白角鷹. Jméno otroka tedy bylo „Sokolík“, což není nijak překvapivé, protože jména, či spíše přezdívky této vrstvy obyvatelstva často pocházely z oblasti zvířecí říše. 뎡유왜난> 정유왜란(丁酉倭亂) rok *čŏngju* války s Japončíky (1597).

III.4.4. *Skutečná vyobrazení jednání dle Pěti morálních vztahů* (*Orjun hängsildo* 五倫行實圖)

Zakončení řady představuje *ORHSD*, zkompilované r. 1797 z rozkazu krále Čŏngdžoa (正祖, 1776–1800), které je po mnoha stránkách nejdokonalejším textem tradice. Motivace pro vydání knihy byla totožná s tradicí předchozích textů (ostatně předmluva i sám král Čŏngdžo ve svém ediktu se odvolávají na krále Sedžonga a *SGHSD*) a kniha se měla stát reprezentativní pří-

ručkou morální kultivace pro prostý lid. Této snaze odpovídal i obsah knihy, který představuje rozšíření klasického schématu skutků synů, poddaných a manželek ještě o dva typy mezilidských vztahů: mezi sourozenci (兄弟) a mezi přáteli (朋友). Precedent pro toto rozšíření byl již v tradici *hängsildo* přítomen v podobě *Irjun hängsildo* 二倫行實圖 sestavených Kim Angukem (金安國, 1478–1543) a vydaných r. 1518 a *ORHSD* toto v jazykové aktualizaci převzalo v podobě 24 příkladů vztahů mezi sourozenci, 11 ušlechtilých skutků mezi přáteli a dodatku, který tvořilo 5 příkladů zásadních pro autory i čtenáře této knihy: vztahů mezi učitelem a žáky (師生). *ORHSD* představuje návrat ke vzoru prvních *hängsildo* ve svém poměrně střízlivém formátu (150 příběhů), ale i v etnické skladbě vybraných příkladů, kde převažují příklady z čínské historie a poslední dvě kapitoly a dodatek jsou tvořené pouze z nich. Není také bez zajímavosti, že na rozdíl od předchozích děl je nám znám i autor ilustrací, jímž není nikdo menší než proslulý Kim Hongdo (金弘道, 1745–?). Po jazykové stránce lze konstatovat, že v *ORHSD* se již nevyskytují žádná rezidua zastaralých grafémů a jazyk poměrně věrně reprodukuje jazykovou realitu své doby. Z gramatických změn lze upozornit na ojedinělý výskyt koncovky nominativu 가.

> 婁佰捕虎 高麗 **Nubäk uloví tygra, Korjŏ**
> 최누빅은 고려적 슈원 아젼 샹쟈의 아들이니 샹쟤 산영ᄒᆞ다가 범의게 해ᄒᆞᆫ 배 되니 이 쌔 누빅의 나히 십오셰라 범을 잡고져 ᄒᆞ거ᄂᆞᆯ 어미 말린대 누빅이 ᄀᆞᆯ오ᄃᆡ 아븨 원슈ᄅᆞᆯ 엇디 아니 갑흐리오 ᄒᆞ고 즉시 돗긔ᄅᆞᆯ 메고 범의 자최ᄅᆞᆯ ᄯᆞᆯ오니 범이 이믜 다 먹고 빗불러 누엇거ᄂᆞᆯ 누빅이 바로 알ᄑᆡ ᄃᆞ라드러 범을 ᄭᆞ디저 ᄀᆞᆯ오ᄃᆡ 네 내 아비ᄅᆞᆯ 해쳐시니 내 너ᄅᆞᆯ 먹으리라 범이 ᄭᆞ리ᄅᆞᆯ 치고 업ᄃᆡ거ᄂᆞᆯ 돗긔로 ᄯᆡᆨ어 빗ᄅᆞᆯ 헤티고 아븨 쌔와 술을 내여 그ᄅᆞ시 담고 범의 고기ᄅᆞᆯ 항에 녀허 믈가온대 뭇고 아비ᄅᆞᆯ 홍법산 셔편에 장ᄉᆞᄒᆞ고 녀묘ᄒᆞ더니 ᄒᆞᆯᄂᆞᆫ 쑴을 ᄭᆞ니 그 아비와 셔 글을 읇허 ᄀᆞᆯ오ᄃᆡ 가시 덤블을 헤티고 효ᄌᆞ의 집에 니ᄅᆞ니 졍이 늣기미 만흐매 눈믈이 무궁ᄒᆞ도다 흙을 져셔 날마다 무덤에 더ᄒᆞ니 지음은 명월쳥풍이로다 사라셔 봉양ᄒᆞ고 죽으매 딕희니 뉘 닐오ᄃᆡ 회 시죵이 업다ᄒᆞ리오 읇기ᄅᆞᆯ 다ᄒᆞ매 믄득 뵈디 아니ᄒᆞ더라 거상을 마ᄎᆞ매 범의 고기ᄅᆞᆯ 내여 다 먹으니라

최누빅은>崔婁佰 최루백 vlastní jméno, 고려적 v době Korjŏ, 슈원>수원 水原 město Suwŏn, 아젼>아전 nižší místní úředník, 샹쟈>상저 尙翥 vlastní jméno + nominativ 이, 산영ᄒᆞ다>사냥하다 lovit, původní forma 산행 (山行), 범의게 해ᄒᆞᆫ 배 되니> 범에게 해한 바 되다, původní konstrukce 爲虎所害 tvořená slovesem *wei* (stát se něčím) a závislou konstrukcí *hu suo hai* (to, co tygr poškodil) byla převedena na pasivní konstrukci za pomoci slovesa 되다 a neuplného substantiva 바 („věc, to, co“ 배>바 + 이, neúplné substantivum 바 ve spojení s nominativem) ve spojení s min. participiem. Tedy do-

klasicka-korejstina-14 | 06. 08. 2013 16:50

slovně: „stal se tím, co bylo poškozeno (komu bylo ublíženo) od tygra“. Analogicky kupř. rovněž v *ORHSD* 도적의게 죽은 배 되니 „Stal se tím, co bylo zabito od lupičů“, 나히>나이 věk, 십오셰라>십오 15 + 세 rok + spona 이라, 골오ᄃᆡ>골오다 pravit, říct + konverbum citace ᄃᆡ, 아븨>아비 otec + genitivní konstrukce, 원슈를>원수 怨讐 nepřítel, v tomto konkrétním spojení 아버지의 원수를 갚다 však „pomstít otce“, 엇디>어찌 jak, proč, 갑흐리오>갚다 splatit, oplatit, 돗긔>도끼 sekera, 자최>자취, 알ᄑᆡ>앞에, ᄭᅮ디저>꾸짖다 spílat, napomínat, 업ᄃᆡ거ᄂᆞᆯ>엎드리다 lehnout si na zem (původně padnout na zem před panovníkem), 그ᄅᆞᄉᆡ>그릇에, 항>항아리,믈가온대 뭇고>물 가운데 묻다 doslova „pohřbít, zakopat do vody“ je v kontextu příběhu třeba číst spíše jako „naložit do láku.“ 홍법산 místní jméno, hora, 셔편에>서쪽 편에 na západní straně, 녀묘ᄒᆞ더니> 여묘 (廬墓)하다 bydlet na hrobu rodičů po dobu smutku, 홀ᄂᆞᆫ>하루는, 가ᄉᆡ 덤블을>가시덤불 trnité křoví, ᄂᆞᆺ기미 만흐매>느낌이 많으매, 지음은 (知音) ten, kdo mi dobře rozumí, blízký přítel, 명월쳥풍이로다 (明月淸風) jasný měsíc a svěží vítr, 효 시죵이 업다>효에 시종(始終)이 없다 v synovské oddanosti není počátku ani konce, 마ᄎᆞ매>마치다.

> 殷保感烏 本朝 **Ŭnbo dojme ptáka, Čosŏn**
> 윤은보와 셔즐은 본됴 지례현 사ᄅᆞᆷ이니 ᄒᆞᆫ가지로 그 고을 사ᄅᆞᆷ 쟝지도의게 글 ᄇᆡ호더니 홀ᄂᆞᆫ 서로 닐오ᄃᆡ 스승은 부모와 ᄒᆞᆫ 가지니 ᄒᆞ믈며 우리 스승이 ᄌᆞ식이 업ᄉᆞ디라 ᄒᆞ고 됴ᄒᆞᆫ 음식을 어드면 스승을 먹이고 명일을 만나면 쥬찬을 ᄀᆞ초아 아비 셤기ᄃᆞᆺ ᄒᆞ더니 쟝지되 죽으매 두 사ᄅᆞᆷ이 그 어버이게 녀묘호믈 쳥ᄒᆞᆫ대 어버이 어엿비 너겨 허ᄒᆞ니 이에 졔복으로 스승의 묘측에 이셔 몸소 밥지어 졔뎐을 밧드더니 은뵈 아비 병들매 즉시 도라와 탕약을 밧드러 오ᄉᆡ 씌ᄅᆞᆯ 그르디 아니ᄒᆞ고 아비 병이 나으매 은보로 ᄒᆞ여곰 다시 녀막의 도라갓더니 월여의 은뵈 고이ᄒᆞᆫ 쑴을 ᄭᅮ고 ᄲᆞᆯ리 도라오니 아비 과연 쑴ᄭᅮ던 날로 병이 들엇ᄂᆞᆫ디라 열흘이 못ᄒᆞ여 죽으니 은뵈 됴셕으로 호곡ᄒᆞ고 상측을 써나디 아니ᄒᆞ고 장후의 아븨 무덤의 녀막홀ᄉᆡ 홀ᄂᆞᆫ 급ᄒᆞᆫ ᄇᆞ람이 니러나 상우ᄒᆡ 향합을 일헛더니 수월만의 가마귀 므어ᄉᆞᆯ 물고 ᄂᆞ라와 무덤 알ᄑᆡ 두거ᄂᆞᆯ 사ᄅᆞᆷ이 가보니 일헛던 향합이러라 삭망이면 오히려 스승의 무덤의 졔ᄒᆞ고 셔즐도 또ᄒᆞᆫ 게셔 삼년을 ᄆᆞᄎᆞ니 션덕(명션종황뎨대 년호라) 임ᄌᆞ에 샹이 이 일을 드ᄅᆞ시고 두 사ᄅᆞᆷ을 다 졍문ᄒᆞ고 벼ᄉᆞᆯ을 ᄒᆞ이시다

윤은보>尹殷保 vlastní jméno, 셔즐> 서즐 徐騭 vlastní jméno, 본됴>본조 本朝 současná dynastie, ᄇᆡ호더니> 배우다 učit se + koncovka 더니, 쟝지도>張志道 장지도 vlastní jméno, ᄒᆞ믈며>하물며, 업ᄉᆞ디라>없는지라, 됴ᄒᆞᆫ>좋은, 명일 名日, 쥬찬을 ᄀᆞ초아> 주찬 (酒饌)을 갖추다 připravit večírek s alkoholem (pitku), 녀묘호믈 쳥ᄒᆞᆫ대>여묘함을 청한대 poprosili, zda by mohli (po dobu smutku) žít na jeho hrobě, 어엿비> 불쌍히 여기다 slitovat se, být

dojatý, 묘측 (墓側) vedle hrobu, 졔뎐을 밧드더니> 제전(祭奠)을 받들다 předkládat oběti, 오ᄉᆡ 띄를 그르디 아니ᄒᆞ고>옷에서 (의) 띠를 끄르지 아니하고 nerozvázal si pás od šatu, tj. byl tak zaneprázdněn péčí o otce, že se ani nesvlékal před spaním, 월여의>(月餘)에 po více než měsíci, 고이ᄒᆞᆫ>괴이한, 됴셕으로>조석 (朝夕)로 od rána do večera, 상측 (喪側) ze smutku, 장후의> 장후(葬後)에 po pohřbu, 상우히>상위에 na stolku, 졔ᄒᆞ고>제사 지내다, 션덕(명션종황뎨 대 년호라) 임ᄌᆞ에>선덕 (宣德) (명 선종황제 연호이다) 임자에 v roce *imdža* éry Xuande („Vyhlášení ctnosti“) (jméno éry mingského císaře Xuanzonga (1426–1435)), 샹>상(上) Jeho Výsost, panovník, 졍문ᄒᆞ고> 정문 (旌門)하다 vztyčit slavnostní oblouk na paměť ctnostného skutku či života.

Pozn. Tento příběh je zaznamenán v *silloku* krále Sedžonga, u dvora byl diskutován třináctého dne devátého měsíce r. 1432, 지례현 知禮縣 starý okres v provincii Kjŏngsang.

堤上忠烈 新羅 **Česangova věrnost, Silla**
박뎨상은 신라 시조 혁거셰 후손이니 신라왕의 두 아이 ᄒᆞᆫ나흔 왜국에 볼모 잡히이고 ᄒᆞᆫ나흔 고구려에 볼모 잡혀 갓더니 왕이 심히 보고져 ᄒᆞ여 변ᄉᆞ를 어더 가 마자오랴 홀ᄉᆡ 뎨샹이 ᄌᆞ원ᄒᆞ여 고구려에 가 그 왕을 다래여 볼모를 노케 ᄒᆞ고 또 왜국에 가 왜왕을 속이고 왕의 아ᄋᆞ를 ᄀᆞ만이 ᄇᆡ를 ᄐᆡ와 보낼ᄉᆡ 닐너 ᄀᆞᆯ오ᄃᆡ 내 함ᄭᅴ 가면 ᄭᅬ 일우디 못ᄒᆞ리라 ᄒᆞ고 머믈너 잇더니 왜왕이 알고 뎨샹알 가도고 무러 ᄀᆞᆯ오ᄃᆡ 네 엇디 왕뎨를 ᄀᆞ만이 보내엿ᄂᆞᆫ다 뎨샹이 ᄀᆞᆯ오ᄃᆡ 나ᄂᆞᆫ 신라 신해라 우리 님군이 왕뎨를 ᄉᆡᆼ각ᄒᆞ여 보고져 ᄒᆞ시매 내 님군의 ᄯᅳᆺ을 일오미로라 왜왕이 오ᄒᆞ여 ᄀᆞᆯ오ᄃᆡ 네 감히 신라 신해로라 ᄒᆞ면 반ᄃᆞ시 죽이리라 ᄒᆞ고 뎨샹의 발바당 가족을 벗기고 ᄀᆞᆯ밧흘 뷔여 ᄂᆞᆯ 나게 ᄒᆞ고 뎨샹을 그 우흐로 ᄉᆡᆺ을며 무러 ᄀᆞᆯ오ᄃᆡ 네 뉘 신핸다 뎨샹이 ᄀᆞᆯ오ᄃᆡ 신라 신해로라 또 ᄉᆡᆼ를 블의 달화 그 우히 셰우고 무ᄅᆞᄃᆡ 네 뉘 신핸다 뎨샹이 또 ᄀᆞᆯ오ᄃᆡ 신라 신해로라 왜왕이 굴티 아니ᄒᆞᆯ 줄 알고 블에 ᄉᆞᆯ와 죽이니 그 안히 뎨샹의 죽으믈 듯고 놉흔 녕의 올라 왜국을 ᄇᆞ라며 울고 죽으니라

ᄒᆞᆫ나흔>하나는, 볼모>불모, 변ᄉᆞ를>변사 (辯士) vzdělaný učenec schopný dobře argumentovat, 노케 ᄒᆞ고>놓게 하다, ᄐᆡ와>태워, 태우다, 가도고>가두다, 신해라>신하이라, 가족>가죽, ᄀᆞᆯ밧흘 뷔여>갈밭을 베어 posekali pole bambusu, 우흐로 ᄉᆡᆺ을며>위로 끌며, 뉘>누구의, 달화>달구다, ᄉᆞᆯ와 >사르다 upálit, spálit, 녕>영, 령 (嶺) kopec, průsmyk

丕寧突陣 新羅 **Jŏngdža vyráží na nepřátelský tábor, Silla**
비녕ᄌᆞᄂᆞᆫ 신라 사ᄅᆞᆷ이니 댱슈 김유신을 조차 ᄇᆡᆨ뎨와 ᄲᅡ화 군ᄉᆡ 긔운이 진ᄒᆞ니 김유신이 비녕ᄌᆞ ᄃᆞ려 닐오ᄃᆡ 네 능히 긔특ᄒᆞᆫ ᄭᅬ를 내여 군심을 격동케 ᄒᆞ랴 비녕ᄌᆡ ᄀᆞᆯ오ᄃᆡ 맛당이 죽기로 갑흐리라 ᄒᆞ

klasicka-korejstina-14 | 06. 08. 2013 16:50

고 그 죵 합졀 ᄃᆞ려 닐오ᄃᆡ 내 나라ᄒᆞᆯ 위ᄒᆞ여 죽을 거시니 내 아ᄃᆞᆯ 거진이 비록 어리나 장ᄒᆞᆫ ᄡᆞᆺ이 잇ᄂᆞᆫ디라 반ᄃᆞ시 ᄒᆞᆫ 가지로 죽으려 ᄒᆞ리니 만일 부ᄌᆡ 다 죽으면 집사ᄅᆞᆷ이 눌을 의지ᄒᆞ리오 네 거진을 ᄃᆞ리고 내 쌔ᄅᆞᆯ 거두어 도라가 그 어믜 ᄆᆞ암을 위로ᄒᆞ게 ᄒᆞ라 ᄒᆞ고 즉시 창을 빗기고 ᄆᆞᆯ을 채쳐 적진을 츙돌ᄒᆞ여 두어 사ᄅᆞᆷ을 죽이고 인ᄒᆞ여 ᄡᆞ화 죽으니 거진이 ᄇᆞ라 보고 적진의 다라가 죽으려 ᄒᆞ거ᄂᆞᆯ 합졀이 ᄀᆞᆯ오ᄃᆡ 대인이 날로 ᄒᆞ여곰 낭군을 보젼ᄒᆞ여 도라가 부인을 위로ᄒᆞ라 ᄒᆞ시니 엇디 아ᄇᆡ 명을 져 ᄇᆞ리고 어믜 ᄌᆞ이ᄅᆞᆯ ᄭᆞᆺ츠려ᄒᆞᄂᆞ뇨 ᄒᆞ고 ᄆᆞᆯ곳비ᄅᆞᆯ 잡고 노티 아니ᄒᆞ니 거진이 ᄀᆞᆯ오ᄃᆡ ᄌᆞ식이 아비 죽으믈 보고 구챠히 살면 엇디 효ᄌᆡ리오 ᄒᆞ고 칼로 합졀의 ᄑᆞᆯ을 텨 버히고 적진으로 ᄃᆞ라가 ᄡᆞ화 죽으니 합졀이 ᄀᆞᆯ오ᄃᆡ 쥬인이 죽은디라 내 엇디 살리오 ᄒᆞ고 ᄯᅩ ᄡᆞ화 죽으니 군ᄉᆡ 다토아 나아가 크게 이긴디라 신라왕이 듯고 눈믈을 흘리고 녜로 장ᄉᆞᄒᆞ고 그 집에 ᄌᆡ믈을 만히 주니라

조차>좇다, 빅뎨와 ᄡᆞ화>백제와 싸우다, původní tvar 싸호다, 부ᄌᆡ>부자 (夫子)이 otec a syn, 눌을>누구를, ᄆᆞ암을> 마음을, 채쳐>채 치다>채찍질하다>bičovat, udeřit bičem, 대인 (大人) honorifikum, v tomto případě označující otce, 낭군 (郎君) honorifikum, v tomto případě označující syna, ᄌᆞ이 ᄭᆞᆺ츠려ᄒᆞᄂᆞ뇨 ᄒᆞ고>자애 (慈愛)를 끊으려 하느냐 하고>otázal se, zda hodlá odvrhnout matčinu lásku, ᄆᆞᆯ곳비>말고삐 koňská uzda, 노티>놓지, ᄑᆞᆯ을 텨 버히고>팔을 쳐 베고 usekl ruku, 다토아>다투다 soupeřili, (chtěli) předstihnout jeden druhého, 이긴디라>이긴지라 protože zvítězili, 녜로>예 (禮)로 v souladu s obřady, obřadně.

鄭李上疏 高麗 **Čŏng a I předkládají podání králi, Korjŏ**

뎡츄ᄂᆞᆫ 고려 쳥쥬 사ᄅᆞᆷ이오 니존오ᄂᆞᆫ 경쥬 사ᄅᆞᆷ이니 고려 공민왕이 즁놈 신둔을 ᄉᆞ랑ᄒᆞ여 졍ᄉᆞᄅᆞᆯ 어즈러이니 뎡츄 니존오 두 사ᄅᆞᆷ이 샹소ᄒᆞ여 둔의 죄상을 니ᄅᆞᆫᄃᆡ 왕이 대노ᄒᆞ여 두 사ᄅᆞᆷ을 블러 ᄭᆞ지ᄌᆞᆯᄉᆡ 이 쌔에 둔이 왕을 ᄃᆡᄒᆞ여 상우히 안ᄌᆞᆺᄂᆞᆫ디라 존외 눈을 브ᄅᆞᆸᄯᆞ고 둔을 ᄭᆞ지ᄌᆞ니 둔이 황망히 상에 ᄂᆞ린ᄃᆡ 왕이 더옥 노ᄒᆞ여 두 사ᄅᆞᆷ을 잡아 져주어 무ᄅᆞᄃᆡ 뉘라셔 너ᄅᆞᆯ ᄀᆞᄅᆞ쳐 샹소ᄒᆞ라 ᄒᆞ더뇨 ᄃᆡᄒᆞ여 ᄀᆞᆯ오ᄃᆡ 왕이 못ᄡᆞᆯ놈의게 졍ᄉᆞᄅᆞᆯ 맛져 나라히 망ᄒᆞ게 되어시매 즘즘티 못ᄒᆞ여 ᄒᆞ미라 엇디 ᄂᆞᆷ의 ᄀᆞᄅᆞ치믈 바다시리오 ᄒᆞᆫ대 둔이 ᄀᆞ만이 사ᄅᆞᆷ으로 ᄒᆞ여곰 존오ᄅᆞᆯ 다래여 제게 믜온 사ᄅᆞᆷ을 다히라 ᄒᆞ거ᄂᆞᆯ 존외 ᄭᆞ지저 ᄀᆞᆯ오ᄃᆡ 몸이 간관이 되어 나라 도적을 논ᄒᆡᆨᄒᆞ여시니 엇디 ᄂᆞᆷ을 다히리오 ᄒᆞᆫ대 둔이 죽이고져 ᄒᆞ거ᄂᆞᆯ 니ᄉᆡᆨ이 위ᄒᆞ여 쥬션ᄒᆞ여 귀향 보내엿더니 존외 병드러 죽을 쌔에 붓들녀 니러 안자 ᄀᆞᆯ오ᄃᆡ 신둔이 그저 사랏ᄂᆞ냐 이놈이 죽어야 내 죽으리라 ᄒᆞ고 도로 누어 즉시 죽으니라

즁놈>중놈 silně opovržlivé označení buddhistického mnicha, spojení substantiv mnich 중 a dehonestujícího substantiva 놈, 졍ᄉᆞ를 어즈러이니>정사 (政事)를 어지럽히다 uvedl politické záležitosti ve zmatek, „zaneřádit politiku“, 상우히 안ᄌᆞᆫ디라>상위에 앉다, ᄂᆞ린ᄃᆡ> 내리다, 잡아 져주어, ᄀᆞ르쳐>가르치다, 못쁠놈> 몹쓸놈 špatný člověk (hajzl, křivák), 맛져>맡기다, 즘즘티 못ᄒᆞ여> 잠잠하지 못하다, 믜온>미운, 밉다, 몸 skromné označení vlastní osoby, 간관(諫官) hodnostář mající za úkol napomínat panovníka, 논획ᄒᆞ여시니>논핵 (論劾)하다 obžalovávat a mluvit o přečinech, 쥬션ᄒᆞ여>주선(周旋)하다, 귀향>귀양, 붓들녀 니러 안자>붙들게 하여 일어나 앉아 vzchopil („sebral“) se, zvedl se a posadil.

夢周殞命 高麗 **Mongdžu ztrácí život, Korjŏ**
뎡몽쥬ᄂᆞᆫ 영일 사ᄅᆞᆷ이니 고려 망ᄒᆞᆯ 째 졍승이라 태조대왕긔 텬명과 인심이 다 도라오니 됴쥰과 뎡도젼과 남은 등이 태조를 진심ᄒᆞ여 도으니 뎡몽쥐 크게 근심ᄒᆞ여 ᄃᆡ간으로 ᄒᆞ여곰 됴쥰 뎡도젼 남은 등을 논박ᄒᆞ여 귀향 보내게 ᄒᆞᆫ대 의안대군 화와 흥안군 니뎨 등이 됴영규ᄃᆞ려 닐러 ᄀᆞᆯ오ᄃᆡ 니시 왕실에 큰 공이 잇거ᄂᆞᆯ 이제 위틱ᄒᆞ게 되어시니 너희 등이 이 째를 당ᄒᆞ여 힘을 쓰디 아니ᄒᆞ려 ᄒᆞᄂᆞ냐 영귀 드ᄃᆡ여 길에 즐럿다가 몽쥬를 텨 죽이니 태죄 드ᄅᆞ시고 크게 노ᄒᆞ샤 병들기에 니ᄅᆞ러 겨시더니 그 후에 태종대왕이 즉위ᄒᆞ샤 몽쥬의 왕시의 딘튱ᄒᆞ믈 아ᄅᆞᆷ다이 너기샤 시호를 주어 문튱공이라 ᄒᆞ시니라

텬명과 인심이, ᄃᆡ간으로>대간 (臺諫) označení vysokých úředníků úřadu vlády a cenzorátu, 쓰디>쓰지, 즐럿다가>질러가다, 딘튱ᄒᆞ믈> 진충 (盡忠)함을 maximální, naprostou věrnost, 아ᄅᆞᆷ다이 너기샤>아름답게 여기다, 시호를 주어 문튱공이라>시호(諡號)를 주어 문충공(文忠公)이라 udělil mu posmrtný titul „Vévoda kultivované věrnosti“.

原桂陷陣 本朝 **Wŏngje padne v nepřátelském táboře, Čosŏn**
김원계ᄂᆞᆫ 본됴 사ᄅᆞᆷ인 셔로변쟝으로 잇더니 홍무 뎡튝에 왜적이 션쥬를 와 티거ᄂᆞᆯ 원계 군ᄉᆞ를 거ᄂᆞ려 구원하니 왜병이 대패ᄒᆞ여 ᄃᆞ라나거ᄂᆞᆯ 원계 의긔믈 타 적진 듕의 돌입ᄒᆞ엿다가 도적의게 죽은 배 되니 ᄃᆡ간이 샹소ᄒᆞ여 ᄀᆞᆯ오ᄃᆡ 원계 본ᄃᆡ 효용ᄒᆞᆫ 지죄 잇더니 외로온 군ᄉᆞ를 거ᄂᆞ려 위틱ᄒᆞᆫ 셩을 보젼ᄒᆞ고 적진을 츙돌ᄒᆞ다가 살이 진ᄒᆞ고 힘이 궁ᄒᆞ여 ᄆᆞ춤내 죽으나 ᄒᆞᆫ 몸으로써 만민의 명을 밧고니 그 공이 렬렬ᄒᆞ여 죽어도 쟝ᄎᆞᆺ 석디 아닐디라 청컨대 관쟉을 튜증ᄒᆞ고 그곳의 ᄉᆞ당을 셰우고 ᄌᆞ손을 벼ᄉᆞᆯᄒᆞ이여 튱혼을 위로ᄒᆞ여 디이다 ᄒᆞᆫ대 샹이 좃ᄎᆞ시니라

셔로변쟝>서로 변장(西路邊將), 홍무 뎡튝에>v roce *čŏngčchuk* 丁丑 éry Hongwu, tj. r. 1397, 의긔믈> substantivizovaný tvar slovesa 이기다, 도적의게 죽은배 되니 viz předchozí výklad, 본ᄃᆡ>본디, 효용ᄒᆞᆫ>효용(驍勇)하다

klasicka-korejstina-14 | 06. 08. 2013 16:50

udatný, odvážný, 지죄>재주 nadání, talent, schopnosti, 살이>화살, 혼 몸으로써 만민의 명을 밧고니>한 몸으로써 만민(萬民)의 명(命)을 바꿨으니 jedním tělem změnil osud desetitisíců lidí, 공이 렬렬ᄒᆞ여>공(功)이 렬렬(烈烈)ᄒᆞ여 jeho zásluhy jsou planoucí (nepřekonatelné), 쟝ᄎᆞᆺ 석디 아닐디라> 장차 썩지 아니하다 v budoucnu nevyblednou (doslova „neshnijí"), 관쟉>관작(官爵) úřad a hodnost, 튱혼을 위로ᄒᆞ여>(忠魂)을 위로(慰勞)하다 usmířit, potěšit věrnou duši.

ᄃᆡ간(臺諫) cenzor a rádce.

彌妻偕逃 百濟 **Tomi a jeho žena společně prchají, Päkče**

도미ᄂᆞᆫ 빅뎨 나라 사ᄅᆞᆷ이니 안히 얼골이 아ᄅᆞᆷ답고 졀힝이 잇더니 빅뎨왕이 듯고 도미ᄃᆞ려 닐러 ᄀᆞᆯ오ᄃᆡ 부인이 비록 뎡졀이 이시나 그윽ᄒᆞ고 사ᄅᆞᆷ업ᄂᆞᆫ 곳에셔 됴흔 말로 다래면 ᄆᆞ음을 동티 아니ᄒᆞ리 업ᄂᆞ니라 도미 ᄀᆞᆯ오ᄃᆡ 신의 쳐 거ᄐᆞ니ᄂᆞᆫ 비록 죽어도 변티 아니ᄒᆞ리이다 왕이 시험ᄒᆞ고져 ᄒᆞ여 도미ᄅᆞᆯ 머므러두고 ᄒᆞᆫ 신하로 ᄒᆞ여곰 왕의 오ᄉᆞᆯ 닙히고 왕의 ᄆᆞᆯ을 ᄐᆞ고 밤에 그 집의 가 도미의 쳐ᄃᆞ려 닐오ᄃᆡ 내 네 고으믈 듯고 도미로더브러 댱긔 두어 나기ᄒᆞ여 너ᄅᆞᆯ 어더시니 ᄂᆡ일 너ᄅᆞᆯ 드려 궁인을 삼으리라 ᄒᆞ고 드ᄃᆡ여 겁박ᄒᆞ려 ᄒᆞ니 쳬 ᄀᆞᆯ오ᄃᆡ 왕은 망녕된 말ᄉᆞᆷ이 업ᄂᆞ니 내 엇디 슌죵ᄒᆞ디 아니리오 쳥컨대 왕은 몬져 방에 드르쇼셔 내 오ᄉᆞᆯ ᄀᆞ라 닙고 오리이다 ᄒᆞ고 밧그로 나가 죵 ᄒᆞ나흘 ᄭᆞ며 드려 보내니 왕이 후에 속은 줄 알고 노ᄒᆞ여 도미의 죄ᄅᆞᆯ 얽어 두 눈을 빠히고 ᄇᆡ에 시러 믈의 띄이고 그 쳐ᄅᆞᆯ 잡아다가 겁박ᄒᆞ려 ᄒᆞ니 쳬 ᄀᆞᆯ오ᄃᆡ 이제ᄂᆞᆫ 지아비ᄅᆞᆯ 일허시니 능히 홀로 잇디 못ᄒᆞᆯ디라 ᄒᆞ믈며 왕을 뫼시믈 엇디 거ᄉᆞ리리오 오ᄂᆞᆯ은 연괴 이시니 다른 날을 기ᄃᆞ리쇼셔 왕이 밋고 허락ᄒᆞ거ᄂᆞᆯ ᄀᆞ만이 도망ᄒᆞ여 믈ᄀᆞ에 가 능히 건너디 못ᄒᆞ니 하ᄂᆞᆯ을 브ᄅᆞ며 통곡ᄒᆞ더니 홀연이 외로온 ᄇᆡ 믈결을 ᄯᆞᆯ와 니ᄅᆞ거ᄂᆞᆯ 그 ᄇᆡᄅᆞᆯ ᄐᆞ고 쳔셩도라 ᄒᆞᄂᆞᆫ 셤에 다ᄃᆞ라 지아비ᄅᆞᆯ 만나니 죽디 아니ᄒᆞᆫ디라 풀불휘ᄅᆞᆯ ᄏᆡ여 먹다가 ᄒᆞᆫ가지로 고구려 나라히 드러가 죵신하니라

안히>아내, 졀힝이>절행(節行), 뎡졀이>정절(貞節), 동티 아니ᄒᆞ리>동(動)하지 않다, 빅뎨왕>백제왕, 쳐 거ᄐᆞ니ᄂᆞᆫ>처(妻)와 같은 이는 někdo jako (moje) žena, 변티 아니ᄒᆞ리이다>변하지 않다, 고으믈> substantivizovaná forma slovesa 곱다 krásný, tj. krása, 로더브러>와 더불어 slovesná postpozice 더불어 (더불다) společně, s, dohromady, zde spojena nikoli se spojovacím pádem, jak je běžné v moderní korejštině, ale s instrumentálem v doprovodném významu, 댱긔 두어>장기를 두다, 나기ᄒᆞ여>내기하다, 드ᄃᆡ여>드디어, 겁박ᄒᆞ려>겁박 (劫迫)하다 vyhrožovat, 눈을 빠히고> 눈을 빼다 vyloupnout oči, ᄇᆡ에 시러>배에 싣다, 띄이고>띄우다, 뫼시믈>모시다, 연괴>연고 (緣故), 브ᄅᆞ며>부르다, ᄯᆞᆯ와>따라, 풀불휘ᄅᆞᆯ ᄏᆡ여>풀뿌리를 캐다, 죵신하니라>종신(終身)하다

崔氏奮罵 高麗 **Paní Čchö vytrvale spílá, Korjŏ**
최시난 고려적 녕암 션비 인우의 쫄이니 딘쥬 호댱 졍만의 쳬 되어 네 ᄌᆞ녀를 나코 사더니 왜적이 딘쥬를 티니 고을 사ᄅᆞᆷ이 다 ᄃᆞ라 나ᄂᆞᆫ디라 뎡만은 셔울가고 도적이 녀염에 드러오니 최시 나히 졈고 ᄌᆞ식이 잇더니 여러 ᄌᆞ식을 ᄃᆞ리고 산듕에 피란ᄒᆞ엿다가 도적을 만나 칼로 저히고 겹박ᄒᆞ려 ᄒᆞ니 최시 나모를 안고 ᄭᅮ지저 ᄀᆞᆯ오ᄃᆡ 도적의게 더러이고 사ᄂᆞ니 출하리 죽으리라 ᄒᆞ고 ᄭᅮ짓기를 그치디 아니ᄒᆞᆫ대 도적이 드ᄃᆡ여 나모아래셔 죽이고 두 ᄌᆞ식을 잡아 가니 셋재 아ᄃᆞᆯ 습은 나히 계요 뉵셰라 죽엄겻ᄒᆡ셔 울고 강보에 아ᄒᆡᄂᆞᆫ 오히려 긔여가 졋을 ᄲᆡ라 먹으니 피 흘러 입으로 드ᄂᆞᆫ디라 그 아ᄒᆡ 즉시 죽으니라 그 후 십년만에 감ᄉᆞ 댱해 나라ᄒᆡ 장계ᄒᆞ여 졍문ᄒᆞ고 습의 구실을 더러 주니라

최시ᄂᆞᆫ>최씨는, 션비>선비, 녀염>여염(閭閻), 졈고>젊다, 저히고 >저히다 zastrašovat, 나모를>나무, 더러이고>더럽히다, 출하리>차라리, 계요>겨우, 강보(襁褓), 아ᄒᆡᄂᆞᆫ>아이는, 긔여가>기어가다, 졋을 ᄲᆡ라 먹으니>젖을 빨아목다 sát mléko (prs), 장계ᄒᆞ여>장계(狀啓)하다, 구실 arch. daně a povinnost veřejných prací.

Tento poměrně známý příběh byl za vlády králů Tchädžonga a Sedžonga diskutován u dvora, rovněž je zachycen v několika jiných textech. 녕암(靈巖) okres v provincii Čolla, 최인우(崔仁祐) vlastní jméno, 호댱>호장(戶長) starosta, 졍만 (鄭滿), 습 (習), 감ᄉᆞ>감사 (監司) název úřadu guvernéra provincie jinak též 관찰사(觀察使) úřední hodnost, 장하(張夏) vlastní jméno.

烈婦入江 高麗 **Věrná manželka se vrhne do řeky, Korjŏ**
ᄇᆡ시ᄂᆞᆫ 고려 적 경산 사ᄅᆞᆷ인 진ᄉᆞ 듕션의 ᄯᆞᆯ이라 낭댱 벼ᄉᆞᆯᄒᆞᄂᆞᆫ 니동교의 쳬 되여 ᄂᆡ뎡을 잘 다ᄉᆞ리더니 왜란을 만나 지아비 ᄲᅡ홈에 가고 혼자 이실 ᄯᅢ에 도적이 집의 드러오거ᄂᆞᆯ ᄇᆡ시 어린 ᄌᆞ식을 안고 ᄃᆞ라나 강ᄀᆞ에 ᄃᆞᄅᆞ니 도적이 ᄯᆞᆯ와 오거ᄂᆞᆯ ᄇᆡ시 면티 못ᄒᆞᆯ 줄 알고 ᄌᆞ식을 언덕에 노코 강에 ᄃᆞ라 들려 ᄒᆞ니 도적이 활에 살을 먹여 ᄲᆞ려 ᄒᆞ며 닐오ᄃᆡ 네 오면 살리라 ᄇᆡ시 도라보며 크게 ᄭᅮ지저 ᄀᆞᆯ오ᄃᆡ 날을 ᄲᆡᆯ리 죽이라 내 엇디 도적의게 더러이리오 ᄒᆞᆫ대 도적이 엇게를 ᄲᆞ아 두 번 마쳐 믈속의셔 죽으니 톄복ᄉᆞ 됴쥰이 나라ᄒᆡ 알외여 졍문ᄒᆞ니라

ᄂᆡ뎡>내정(內庭) dosl. vnitřní dvůr, domácnost, 살을 먹여>화살을, 메기다, 알외여>알려, ᄇᆡ시(裵氏) Paní Pä, 경산(京山) doslova „hory okolo hlavního města“, patrně širší toponymum, 진ᄉᆞ>진사(進士) „bakalář“ titul pro absolventa státních zkoušek, 듕션(裵中善) vlastní jméno, 낭댱 (郎將) v období Korjŏ vojenská hodnost 6. stupně, 니동교 (李東郊) vlastní jméno, 톄복ᄉᆞ>체복사(體覆使) v období králů Kongmina 恭愍王 (1351–74) a U 禑王 (1374–88),

klasicka-korejstina-14 | 06. 08. 2013 16:50

vysoký úředník pověřený dohledem v oblastech ohrožených japonskými piráty, 됴쥰>조준(趙浚) (1346–1405) významný státník.

金氏撲虎 本朝 **Paní Kim tluče tygra, Čosŏn**
김시ᄂᆞᆫ 본됴 안동 사ᄅᆞᆷ이라 유텬계의 쳬 되엿더니 텬계 슈자리 살라 갈ᄉᆡ 쳐ᄃᆞ려 닐러 ᄀᆞᆯ오ᄃᆡ 오ᄂᆞᆯ이 됴흔 날이니 나셔 자고 가려 ᄒᆞ노라 쳬 ᄀᆞᆯ오ᄃᆡ 나도 또ᄒᆞᆫ 나가 자리라 ᄒᆞ고 집에 드러와 힝장을 출히더니 밤듕에 홀연 사ᄅᆞᆷ이 급히 웨ᄂᆞᆫ 소ᄅᆡ 잇거ᄂᆞᆯ 김시 놀나 내ᄃᆞ라 보니 범이 ᄇᆞᆯ셔 그 지아비ᄅᆞᆯ 무러 가ᄂᆞᆫ디라 김시 활을 가지고 소ᄅᆡᄒᆞ고 ᄃᆞ라드러 ᄒᆞᆫ 손으로 지아비ᄅᆞᆯ 잡고 ᄒᆞᆫ 손으로 범을 티며 거의 뉵십보ᄅᆞᆯ 니ᄅᆞ니 범이 지아비ᄅᆞᆯ 노코 믈러 안거ᄂᆞᆯ 김시 ᄀᆞᆯ오ᄃᆡ 네 날을 ᄆᆞ자 믈고져 ᄒᆞᄂᆞᆫ다 ᄒᆞ니 범이 ᄃᆞ라나고 지아비ᄂᆞᆫ 긔졀ᄒᆞ엿거ᄂᆞᆯ 김시 업어다가 구원ᄒᆞ여 ᄭᆡ여 낫더니 그날 밤에 범이 또 와셔 소ᄅᆡᄒᆞ거ᄂᆞᆯ 김시 문을 열고 막대ᄅᆞᆯ 들고 범ᄃᆞ려 닐오ᄃᆡ 네 또ᄒᆞᆫ 녕믈이라 엇디 이러ᄐᆞ시 심ᄒᆞ뇨 ᄒᆞᆫ대 범이 집 알ᄑᆡ 빅남글 므러 흘고 가니 그 남기 인ᄒᆞ여 ᄆᆞᄅᆞ더라

슈자리>수자리 vojenská služba na hranicích, 힝장을 출히더니>행장 (行裝)을 차리다, arch. 외치다, ᄇᆞᆯ셔>벌써, ᄆᆞ자>마저, 긔졀ᄒᆞ엿거ᄂᆞᆯ>기절 (氣絶)하다, ᄭᆡ여낫더니>깨어나다, 소ᄅᆡᄒᆞ거ᄂᆞᆯ>소리치다, 녕믈>영물 (靈物) oduševnělé zvíře, tvor, 빅남글>배나무를, 남기>나무가, ᄆᆞᄅᆞ더라>마르다

Tento a následující příběh byly hlášeny dvoru sedmého dne druhého měsíce r. 1413, událost je zapsána v *silloku* krále Tchädžonga. 안동(安東) dnešní Andong v provincii Kjŏngsang, 유텬계>유천계(兪天桂).

金氏同乏 本朝 **Paní Kim společně uložena do hrobu, Čosŏn**
김시ᄂᆞᆫ 본됴 풍산 사ᄅᆞᆷ이니 그 지아비 니강이 ᄆᆞᆯ게 ᄡᅥ러져 죽으니 김시 죽엄을 안고 ᄭᅱ놀며 울고 ᄃᆞᆯ이 넘ᄃᆞ록 밥을 먹디 아니ᄒᆞ거ᄂᆞᆯ 부뫼 ᄀᆡ유ᄒᆞ여 ᄀᆞᆯ오ᄃᆡ 먹고 울미 므어시 의예 해로오리오 ᄒᆞᆫ대 김시 ᄀᆞᆯ오ᄃᆡ 셜워 먹디 아니미 아니라 스ᄉᆞ로 밥싱각이 업ᄉᆞ니 응당 병인가 ᄒᆞᄂᆞ이다 ᄒᆞ더니 오십 삼일만에 죽으니 나히 이십이라 부뫼 블샹이 너겨 부쳐ᄅᆞᆯ 합장ᄒᆞ니라

ᄆᆞᆯ게>말에서, ᄃᆞᆯ이 po měsíc, ᄀᆡ유ᄒᆞ여>개유 (開諭)하다 pokoušet se někomu vysvětlit fakta tak, aby je do důsledku pochopil „otevřít někomu oči“, 울미>울음이, 므어시>무엇이, 의예>義에 smyslu pro správné, 셜워>설어워, 설업다, 풍산 (豐山) může se jednat o město v provincii Kjŏngsang, nebo o okres v provincii Hamgjŏng, 니강(李橿) vlastní jméno.

klasicka-korejstina-14 | 06. 08. 2013 16:50

IV. Ukázky a jazyková analýza tradičních forem korejské poezie

Vladimír Pucek

IV.1. Poezie

IV.1.1. Poezie *sidžo*

IV.1.1.1. Obecný výklad formy

Sidžo jako básnická forma se rozvíjelo v Koreji více než půl tisíciletí a stalo se nejoblíbenějším (a v zahraničí dnes nejčastěji překládaným) žánrem z korejské klasické poezie. Sám termín *sidžo* (dosl. dobové písně, dobové melodie) se objevil až v období krále Jŏngdžoa (vl. 1737–1776, 영조 英祖) a do širšího povědomí se dostal teprve ve 20. století. Mimořádnou zásluhu na tom měl Čchö Namsŏn (최남선 崔南善, 1890–1957) – jeden ze zakladatelů moderní korejské literatury, který pokládal tuto formu za cenný odkaz typicky korejského kulturního dědictví.

Charakteristickým rysem této poezie je skutečnost, že se plně rozvinula až po vytvoření a zavedení vlastního korejského písma hangŭl a mohla být tedy psána od poloviny 15. století plně korejským jazykem (příp. kombinací vlastního písma s čínskými znaky u slov do korejštiny přejatých). Tím se tato poezie mohla stát také výrazem sílícího národního povědomí Korejců v období Čosŏn.

O době vzniku této formy panují různé názory. Někteří současní badatelé řadí mezi první autory dokonce významné literáty píšící čínsky, jako byli např. Čchö Čchung (최충 崔沖, 984–1068) nebo I Kjubo (이규보 李奎報, 1168–1241). Přijatelnějším se jeví uznat možnost, že první básně *sidžo* byly vytvářeny v korejštině některými literáty už od druhé poloviny 14. století a udržely se ústní tradicí až do vytvoření hláskového písma, kdy byly zapsány. Proto některé z těchto děl z konce období Korjŏ a nástupu nové dynastie I (království Čosŏn, 1392) též níže uvádíme. Není ovšem vyloučeno, že některé z těchto básní byly původně napsány v čínštině a teprve později převedeny do formy *sidžo*. Z nich je nejznámější *sidžo* U Tchaka (우탁, 禹卓, 1262–1343) – vysokého úředníka a učence na konci období Korjŏ, který se

klasicka-korejstina-14 | 06. 08. 2013 16:50

jako první zasloužil o šíření neokonfucianismu v Koreji. Tuto první ukázku představíme pro lepší představu v původní dochované verzi s čínskými znaky a starým pravopisem, dále její přepis korejsky v současném pravopise a nakonec básnický překlad (V. Pucek – P. Borkovec):

春山에 눈 노긴 ᄇᆞ람 건듯 불고 간 ᄃᆡ 업다
져근듯 비러다가 불리고쟈 마리 우희
귀 밋ᄃᆡ ᄒᆡ 무근 서리를 노겨 볼가 ᄒᆞ노라

춘산에 눈 녹인 바람 건듯 불어 간 데 없다
적은덧 빌어다가 불리고저 머리 우에
귀 밑의 해 묵은 서리를 녹여 볼까 하노라.

Vítr se v jarních horách zved – sníh slezl, zmizel kdoví kde.
Hned bych ten vítr z výšky vzal, aby mi vlasy rozcuchal!
Snad by to jíní na mých skráních jak sníh na stráních slezlo pak.

Charakteristika formy *sidžo*

Sidžo patří mezi básně zvané *tanga* („krátká píseň“, 단가 短歌). V minulosti bývalo toto označení často synonymem pro *sidžo*. Jde současně o báseň pevné formy (정형), tj. trojverší s víceméně závazným počtem slabik v každém verši. Jednotlivý verš (장) se dělí na dva půlverše (구), oddělené zpravidla cezurou a současně zde bývá též syntaktický předěl. Půlverše se skládají ze dvou „stop“ (v prvních dvou verších jsou „stopy“ zpravidla slova o 3–4 slabikách).

Ideální základní schéma tohoto tzv. standardního *sidža* (평시조 平時調) o 43–45 slabikách je tedy následující:

1. verš (초장): 3 4 // 4 4 (příp. 3 4)
2. verš (중장): 3 4 // 4 4 (příp. 3 4)
3. verš (종장): 3 5 // 4 3 (příp. 4 4)

Uvedené vzorové schéma není ovšem v žádném případě závazným dogmatem. Jednak je zpravidla porušováno, což některé současné korejské i zahraniční badatele přivádí k závěru, že rytmus v *sidžo* a počet slabik je určován spíše variabilním střídáním různě dlouhých a krátkých slabičných „stop“. Pravidla poetiky *sidža* jsou podmíněna též charakterem korejského jazyka, z něhož tóny (na rozdíl od čínštiny) vymizely už během 16. století, není zde silový přízvuk a nevýrazná je i délka samohlásek. Právě porušování ideálního schématu počtu slabik brání přílišné jednotvárnosti a schematičnosti takto krátkého básnického útvaru.

klasicka-korejstina-14 | 06. 08. 2013 16:50

Jiným významným faktorem umožňujícím poměrnou licenci v počtu slabik ve verši je těsné spojení básně se zpěvem. V dřívější době nebyla poezie *sidžo* recitována, ale zásadně zpívána, a to často za doprovodu hudebních nástrojů jako píšťala pchiri, typický korejský buben ve tvaru přesýpacích hodin čanggo (též čanggu), trubka tchungso aj. To se zvláště rozšířilo v období 17.–19. století, kdy *sidžo* zůstalo i nadále oblíbenou formou mezi učenými literáty (často skládanou též ex abrupto za určité situace nebo v přátelském soutěžení složit báseň na dané téma). Postupně se však rozšířily i veřejné produkce na tržištích, kde působili profesionální pěvci a hudebníci, což přitahovalo zájem prostých vrstev, zvl. obyvatelstva měst. Mezi autory a zpěváky se postupně zvyšoval počet profesionálů ze středních vrstev, mnozí z nich byli současně sběrateli a vydavateli zpěvníků (někdy dokonce s notovým záznamem) s očividným záměrem uchovat a šířit tento kulturní odkaz dalším generacím. U mnohých básní není znám autor, *sidžo* skládali i lidé z nižších vrstev včetně žen, zvl. kisäng (기생), právně řazené mezi nejnižší kastu tehdejší společnosti.

Existovala široká škála nápěvů a hudebního doprovodu i jejich osobitých variací, které svým rytmem a tempem podle povahy obsahu písně vhodně posilovaly emoce posluchačů. Odlišné melodie tak podbarvovaly písně heroické, vojácké, lyrické opěvování krás přírody, básně meditativní či verše milostné, pijácké apod. Tímto sepětím básní se zpěvem a hudbou bylo snadné překonávat zdánlivou nedůslednost v dodržování původní „normy“ počtu slabik, zbavit se stereotypu, zvýšit rozmanitost, neotřelost i emoční účinek této poezie.

Hlavní rysy poetiky standardního *sidža*

V poezii *sidža*, zvl. děl vytvořených literáty znalými a píšícími především v klasické čínštině obecně zvané v Koreji *hanmun* (漢文, *wenyan*) a v případě poezie *hansi* (漢詩 – čínsky psaná poezie) se též výrazně projevuje vliv a estetika čínské poetiky. Pro mnohé korejské básníky byla dlouho vzorem především poezie období Tang a Song.

Přes omezený rozsah formy *sidžo* se v korejském trojverší často uplatňuje v Číně propracovaný princip analogický struktuře prózy, tj. následující schéma:

1. Expozice (기, 起 *qi*); 2. Rozvíjení myšlenky či děje (승, 承 *cheng*); 3. Vyvrcholení (전, 轉 *zhuan*); 4. Závěr (결, 結 *jie*). V expozici (zpravidla 1. verš) bývá uváděno úvodní základní téma nebo myšlenka. Ve 2. verši následuje zpravidla rozvíjení této myšlenky (někdy formou paralelismu či antithese k prvnímu verši). V 1. stopě posledního verše bývá ve struktuře básně významný předěl (전, „zvrat, obrat“), výrazně signalizující přechod k závěrečné části básně, pointě, poučení a podobně. Typickým prvkem je právě „obrat“ zdůrazněný tázacími či zvolacími formami, citoslovci, partikulemi

klasicka-korejstina-14 | 06. 08. 2013 16:50

vokativu apod. Jindy se zde objevuje zvolání 어즈버, 두어라 nebo 아헤야, 아히야 (pův. význam Hej, chlapče!), dnes pokládaný v této pozici už dokonce za citoslovce. Tato konstrukce básně samozřejmě není závazná, vedle ní se objevují i mnohé méně sofistikované básně jiné formy.

Jiným prostředkem pro zvýraznění působivosti a emotivnosti veršů je na relativně malé ploše básně zřetelné využití střídání slovesných způsobů (koncovek indikativu, interogativu, exhortativu, řečnické otázky, široké škály koncovek zvolacích apod.). Výjimečně se i v tak sevřeném útvaru může objevit dokonce dialog.

Rým nemá v korejské poezii tak významnou roli jako např. v českém básnictví. Korejština jako aglutinační jazyk má poměrně závazný slovosled (subjekt – objekt – predikát) se slovesem na konci věty, a proto se na exponovaných místech básně (zvl. na konci veršů nebo půlveršů) často opakují tytéž gramatické prostředky (partikule, spojovací koncovky, koncovky ukončeného predikátu aj.). Toto opakování stejných gramatických prostředků vychází především z mluvnické struktury korejštiny, nikoliv záměrným úsilím básníka a jeho invencí dosáhnout melodičnosti, rytmičnosti či ozvláštnění. Někteří teoretici nazývají proto takový typ rýmu planým, gramatickým nebo embryonálním. Ten je pokládán v korejské poetice pouze za druhotný rytmický činitel. Je zvlášť častý ve verších obsahujících paralelismus. Na konci posledního verše se stereotypně často opakuje tvar *hanora* (ve významu říkám si, myslím, že), který se stal svým způsobem klišé, a při zpěvním přednesu býval dokonce často vypouštěn.

Z dalších prostředků a stylistických figur se objevuje např. asonance (zvuková shoda slabik v koncových slabikách veršů), anafora (opakování stejného slova na začátku veršů či půlveršů), epifora (opakování týchž slov na konci veršů nebo půlveršů), konsonance (libozvučné střídání souhlásek) aj.

V *sidžo*, stejně jako v jiných básnických žánrech (*kasa*, *čapka* aj.), ale hojně i v dílech prozaických se často využívají symboly a různé typy metafor. Mnohá slova, obraty nebo vlastní jména mají skryté významy, které zvyšují obrazivost a současně napomáhají stručnosti básnického vyjadřování, zvl. v krátkých básních jako je *sidžo*.

Působivým básnickým prostředkem je také paralelismus. Jde o techniku převzatou z čínské poezie, jejímž základem je postavení dvou obrazů (nejčastěji v 1. a 2. verši nebo půlverších), jejichž obsah je analogický nebo protikladný, takže mají zpravidla též stejnou nebo podobnou gramatickou strukturu. Tato kompozice vede často ke vzniku planého (gramatického) rýmu nebo výskytu antonym, zvukomalebnou konsonanci apod.
Typickou ukázkou paralelismu je níže uvedená báseň Kim Sudžanga (金壽長), který po sobě zanechal přes stovku básní ve formě *sidžo*. Jako sběratel dřívějších děl uchoval pro další generace četné básně *sidžo* ve své obsáhlé

klasicka-korejstina-14 | 06. 08. 2013 16:50

sbírce Písně země Východního moře (해동가요 海東歌謠, 1763), obsahující 887 básní. Jak je patrné z ukázky, i počtem 44 slabik odpovídá tato báseň obecné normě pro rozsah *sidža*.

VSS 4047
1. 靑雲은 / 네 죠화도 // 白雲은 / 닉 죠홰라 // (3,4 / 4,4 //)
2. 富貴는 / 네 즑여도 // 安貧는 / 닉 죠홰라 // (3,4 / 4,4 //)
3. 이런 줄 / 웃거니와 // 고칠 줄이 / 이시랴 // (3,4 / 4,3 //)

Do češtiny lze tento text transkribovat (na základě současného korejského pravopisu básně) takto:
1. Čchŏngu**n-ŭn / ne čo(h)a-do** // pägu**n-ŭn nä čo(h)a-ra** //
2. Pugü-**nŭn / ne č**ulgjŏ-**do** // anbi**n-ŭn nä čo(h)a-ra** //
3. Irŏ**n čul** / utkŏniwa // kočchi**n-čul**-i isi**rja** //

Doslovný překlad:
1. Modrý oblak (+nŭn) / ty ač máš rád // bílý oblak (+nŭn) já (zas) mám rád!
2. Z bohatství (+nŭn) / ty ač se raduješ // chudobu (+nŭn) já (zas) mám rád!
3. Že jsem takový (tak pošetilý) / se můžeš posmívat // ale cožpak já se mohu změnit?

V paralelních dvou prvních verších nalézáme čtyřikrát na konci půlverší opakovaně gramatický rým (partikule -nŭn), asonanci na koncích 1. a 2. verše, gramatický rým vzniklý paralelním užitím přípustkového konverba -do aj. Rytmickou i zvukomalebnou funkci mají též střídající se antonyma ne (ty) a nä (já). V básni je dále metaforicky využito tradiční symboliky barev ve výrazech azurový oblak (청운) a bílý oblak (백운). Tato metafora se objevuje už v díle Zápisky historika (*Shiji* 史記, kor. 사기) čínského historiografa Sima Qiana (司馬遷, kor. 사마천, asi 145/140–87 př. n. l.). První z nich je synonymem touhy po kariéře, přepychu a bohatství, zatímco „bílý oblak“ symbolizuje člověka čestného a skromného, zpravidla konfuciánského učence či literáta s vysokými morálními kvalitami. Těchto výrazů je v básni využito v korealci s antonymy 부귀 a 안빈 (bohatství – chudoba).

Ve sbírce Jasná luna v prázdných horách v přebásnění V. Pucka a P. Borkovce je tato báseň převedena do češtiny následovně:

Jenom se raduj z modrých oblak, bílými potěším se já.
Kochej se bohatstvím a slávou, chudobou potěším se já.
Směješ se? Směj se, to nic není. Jen prosím nemysli, že bych měnil.

klasicka-korejstina-14 | 06. 08. 2013 16:50

Mnohé symboly a alegorie mají prastarou tradici a odvozují se často už z nejstarších mýtů i lidové slovesnosti. Význam symbolů se ovšem měnil i v průběhu přejímání z dřívějších děl korejské psané literatury. Samozřejmě, že tento typ tropů vycházel nejen z korejského povědomí, ale mnohé symboly a metafory měly souvislost též s vlivy cizími (buddhismus, taoismus, konfucianismus aj.). To se projevovalo především v dílech psaných vzdělanci, ale postupně (zvl. od 17. století) tato symbolika pronikala i do literatury psané autory ze středních a nižších vrstev, anonymních děl, veršů žen a do folkloru.

Mezi symboly s různými atributy se objevují především nebeská tělesa, přírodní jevy, zvířata, rostliny, předměty, ale i narážky na historické události či mytické nebo historické osoby a významná místa. Tato symbolika je využívána nejen v literárních dílech, ale i v jiných druzích umění (sochařství, malířství), na výšivkách, paravánech, v dekoraci votivních či běžně užívaných předmětů apod.

Uveďme alespoň několik případů často se objevujících symbolů. Ze zvířat se zde nacházejí např. totemická zvířata zmiňovaná už v zakladatelských mýtech. Želva jako symbol dlouhého života a štěstí se později objevuje jako kamenná skulptura u hrobů panovníků či významných osob, často doplněná na krunýři stélou s vytesaným oslavným nápisem, zakončenou hlavicí s motivem draků. Tygr známý jako totemické zvíře již z mýtu o Tangunovi je později zobrazován ve svatyních jako průvodce Ducha hor (Sansin). V období I je jako emblém vyšíván na obřadním rouchu vojenských hodnostářů či na vojenských praporcích jako symbol síly a chrabrosti. Liška (zvl. v lidové slovesnosti) je symbolem lstivosti, neštěstí a má také schopnost převtělovat se v ženu a škodit mužům. Jelen je symbolem dlouhého věku, příp. nesmrtelnosti.

Z mytických zvířat je velmi častý drak (용/룡, 龍), který byl uctíván jako symbol božstva vod, mraků a povětří, později též jako symbol královské moci. Je jedním ze „čtyř božstev“ (사신, 四神), jež jsou spojena současně s kosmologií (symboly světových stran a symboly barev). Tyto představy se dostaly do Koreje z Číny. Čchŏngnjong (청룡,靑龍) – modrozelený drak, symbol východu; päkho (백호 白狐) – bílý tygr, symbol západu; čudžak (주작 朱雀) – rudý fénix, symbol jihu; hjŏnmu (현무 玄武) – černá želva obtočená hadem, symbol severu. Velmi cenné fresky zobrazující tato božstva nalézáme už na stěnách hrobek velmožů z období Kogurjŏ, kde slouží jako ochránci mohyl na stěnách krypty ze čtyř světových stran. Za umělecky nejcennější jsou považovány fresky těchto ochranných božstev v hrobce č. 1 a 2 v obci Sammjori v okrese Kangsŏ (dnes v KLDR).

Vedle zmíněného bájného fénixe (봉황 鳳凰), který kromě jihu symbolizuje též mír, pohodu a hudbu, jsou symbolickými atributy obdařeni četní zástupci ptačí říše. Bělostné peří labutě, jeřába či volavky je symbolem čis-

toty a neposkvrněného charakteru. Ve státě Čosŏn byl vyšívaný emblém jeřába (či páru jeřábů) na úředním rouchu odznakem nejvyšších stupňů v hierarchii civilních státních úředníků či učenců. Černé peří havrana/vrány je naopak znamením přetvářky, zlých úmyslů či nešťastné události. Straka (zejména po ránu) přináší radostnou novinu nebo předpovídá příchod hosta. Nositelem zpráv bývá též divoká husa, symbolizující rovněž věrnost a stálost manželské lásky. Darování dřevěné atrapy husy se stalo dokonce součástí tradičního svatebního obřadu. Pár mandarinských kachen je rovněž symbolem nerozlučnosti manželství a lásky až za hrob (i dnes se prodávají dřevěné figurky kachniček v páru jako blahopřejné dárkové předměty). Žluva naznačuje city lásky mezi milenci.

Mnohé symbolické atributy byly přiřazeny též rostlinám a květinám. Z čínštiny převzaté starší sousloví 세한삼우 (歲寒三友) tj. „tři přátelé odolní chladu“ zahrnovalo trojici obdivovaných rostlin – sosnu, příp. cedr (송, 松), bambus (죽, 竹) a švestku (매, 梅). K nim byly později přiřazeny též další květiny – orchidej (난초, 蘭草) a chryzantéma (국화, 菊花). Zejména konfuciáni vyzdvihovali (zvláště v období Čosŏn) tzv. „čtyři ušlechtilé“ (사군자, 四君子) tj. švestku, orchidej, chryzantému a bambus. Výše uvedený výraz *kundža* (君子) označuje původně „šlechetného, dokonalého, moudrého muže“ prahnoucího po vzdělání a snažícího se tak pochopit správnou Cestu (Dao, 도,道) k poznání koloběhu světa a k osvojení dokonalých morálních principů. Mezi tyto muže se řadili především vzdělanci z vysokých aristokratických kruhů. Později se slovo *kundža* stalo dokonce zájmenem pro oslovení muže manželkou ve vyšších kruzích korejské společnosti.

Rostliny uváděné výše, zvl. borovice, bambus a květ švestky (v překladech často uváděná též jako slivoň, příp. trnka) měly společného jmenovatele – houževnatost a odolnost věčně zelené sosny a bambusu před krutou zimou a sněhem, schopnost švestky přivést na počátku jara do rozpuku své květy dřív, než vyraší listy. Jde o příměr k nezlomnosti před překážkami, stálosti, věrnosti a morálního jednání i za nepříznivých okolností. Též chryzantéma kvete nejkrásněji v chladném nepříznivém čase podzimním. Orchidej je zase symbolem krásy a elegance. Za posvátný strom a symbol nesmrtelnosti byla pokládána i broskvoň, zvl. její plody a okvětní lístky. V taoistickém pojetí je spojována se Západním rájem, Broskvovým rájem (무릉도원, 武陵桃源), kde podle staročínských legend a básní sídlí Nesmrtelní. Nefrit (옥 玉) – oblíbený polodrahokam – vyjadřuje v různých spojeních drahocennost, vzácnost, dokonalost, bezchybnost. Např. 옥동자 (玉童子) – (váš) skvělý syn je jako atribut také spojován s osobou panovníka či jím užívaných předmětů, např. 옥수 (玉手) – královská paže, ruka; 옥안 (玉顔) – tvář panovníka; 옥좌 (玉座] – královský trůn.

Výše uvedené symboly se odrážejí též v souboru tzv. desíti symbolů dlouhého života, příp. nesmrtelnosti (십장생 十長生). Patří mezi ně Slunce,

klasicka-korejstina-14 | 06. 08. 2013 16:50

hory, voda, mraky, skály, sosna, želva, jeřáb, jelen (zvl. skvrnitý jelínek sika, jehož parůžky byly užívány jako posilující lék, afrodiziakum), byliny nesmrtelnosti (불로초 不老草), elixír proti stáří, často směšovaný v Koreji s dříve divoce rostoucím ženšenem (všehoj, ginseng, 인삼 人蔘). Tyto entity navazují na staré kosmologické představy i dlouhodobé praktické zkušenosti.

Podobné představy našly odraz též ve výtvarném a užitém umění, zvl. na obrazech, paravánech, dekorativní keramice, perletí inkrustovaných lakovaných předmětech, nábytku apod. Dokonce i dnes jsou tyto motivy často užívány na novoročních blahopřáních pro štěstí.

Specifickým prostředkem korejské poetiky je uvádění odkazů na staré čínské reálie – významné historické osoby, místa proslulá přírodními krásami nebo spojená s dějinnými událostmi či náboženskými představami. Jde tedy o paraboly – podobenství a přirovnání, jež narážkami na výrazy převzaté z klasické čínské literatury nebo historie se zkratkovitě či dokonce parafrázemi snaží vyvolat u čtenářů bez dlouhého popisu prožitky a patřičné emoce, nálady či představy o kráse proslulých míst či osudových životních situacích. Slouží též k charakteristice dobrých či špatných vlastností člověka (moudrost, věrnost, čestnost, chrabrost, prohnanost, ziskuchtivost, zrada aj.).

Jde fakticky o druh básnického přívlastku (epiteton constans), který se vyskytuje i v poezii *sidžo*, častější je ovšem v delších výpravných básních *kasa* a zvl. klasické korejské próze. Svědčí to o sečtělosti korejských autorů-vzdělanců. Hojnému užívání těchto stylistických prostředků a jejich porozumění napomáhaly v pozdější době též překlady čínských románů či jejich parafrází do korejštiny a psané hangŭlem, jež se těšily mimořádné oblibě středních a nižších vrstev zvl. v 17.–19. století. Rovněž korejští autoři ve své tvorbě tyto prostředky využívali, mj. proto, že děj mnohých jejich děl se odehrával ve staré Číně (nejčastěji v období dynastií Song, Tang a Ming). U některých autorů mohla být pro to i jiná motivace. Např. Kim Mandžung ve svém románu Putování paní Sa na jih též zvolil tento postup (přenesení děje do Číny), ale zřejmě proto, aby tak zakryl skutečnost, že jeho příběh je fakticky kritikou současných poměrů na dvoře korejského krále Sukčonga (17. stol.), který vládl ještě v době autorova života.

Četné narážky na čínské reálie jsou v současné době i v Koreji samé těžko srozumitelné, a tak nová vydání klasické literatury (stejně jako překlady těchto děl do jiných jazyků) jsou zpravidla doplňována četnými vysvětlivkami. Výklad symbolů nebo narážek na korejské a čínské reálie budou uváděny v případě potřeby u poznámek k jednotlivým ukázkám literárních děl v následujícím pořadí:

Poznámky k pravopisu:
1) Starší gramatické prostředky.
2) Slovní zásoba, zvl. archaické výrazy.
3) Vysvětlení reálií, metafor či narážek na historické osoby či události korejské a čínské, nutné k hlubšímu pochopení smyslu daného textu.
4) Odkazy na pramen či text, z něhož byla ukázka převzata. V případě poezie *sidžo* to bude především Velký slovník *sidžo* – 朴乙洙: 韓國時調大事典, 上,下. 아세아 문화사, 서울 1992, označovaný zde zkratkou VSS. Z tohoto slovníku, obsahujícího téměř 5500 básní, byla použita většina ukázek k interpretaci poezie *sidžo*. V jiných případech bude pramen uváděn detailněji až u daného textu. U některých ukázek je připojen též doslovný překlad, v jiných příkladech nikoli (se záměrem podnítit u čtenářů samostatnou práci s textem).

IV.1.1.2. Interpretace ukázek standardního *sidža*

Při řazení ukázek básní standardního *sidža* je jen zčásti uplatněn princip chronologický, spíše je dána přednost tematickému výběru. Do samostatných oddílů jsou řazeny básně vztahující se k významným historickým událostem nebo osobnostem, básně opěvující konfuciánské ctnosti; život v souznění s přírodou, odchod do ústraní; tematika milostná (zvl poezie kisäng); pijácké písně či strázně staroby aj.

IV.1.1.2.1. Odraz historických událostí v poezii *sidžo*

Tato tematika je hojná zvláště v období pádu státu Korjŏ a vytvoření říše Čosŏn, oslavách heroických činů vojevůdců při dobývání severovýchodních pohraničních území obsazených nekorejskými kmeny v době vlády Sedžonga. Jiné verše odsuzují násilné uchvácením trůnu princem Sujangem (král Sedžo), vlastenecký patos zaznívá z děl vytvořených v době vpádu japonských vojsk do Koreje na konci 16. stol apod.

1) I Säk (이색, 李穡, 1328–1396)
Horlivý zastánce neokonfucianismu, na sklonku dynastie Korjŏ působil v nejvyšším konfuciánském učilišti Sŏnggjungwan v hlavním městě Songdo (dnes Käsŏng). Báseň vyjadřuje obavy konfuciánské aristokracie o osud země po zániku Korja a nástupu dynastie I na trůn nově vytvořeného státu Čosŏn (1392).

白雪(백설)이 ᄌᆞ자진 골에 구루미 머흐레라
번가온 梅花(매화)ᄂᆞᆫ 어ᄂᆡ 곳ᄋᆡ 픠엿ᄂᆞᆫ고
夕陽(석양)에 홀로 서 이셔 갈 곳 몰나 ᄒᆞ노라

1.ᄌᆞ자지다> 잦아지다 padat, klesat (잦다); 구루미> 구름+이 mrak; 어ᄂᆡ> 어느 který, jaký; 곳ᄋᆡ> 곳+에 místo; 픠다> 피다 kvést; 서 이셔> 서 있어; 몰

klasicka-korejstina-14 | 06. 08. 2013 16:50

나> 몰라 (모르다, SZ). 2. -에라 (모흐레라> 모흘+에라): oznam. koncovka neutrálního stupně zdvořilosti (härа) s náznakem respektu, uctivosti, příp. zvolání (obdobné dnešnímu -도다); -는고> -는고: táz. koncovka neutrál. stupně zdvořilosti, ve srovnání s -는가 má zdvořilejší, slavnostnější zabarvení. 모흘다 a. strmý, hrubý, nebezpečný (험하다), b. špatný, zlý. nežádoucí, zvl. o počasí (궂다); 번가온> 번거로운 (arch.) obtížný, komplikovaný. 3. 매화 květ švestky, slivoně, příp. trnky, tj. rostliny, která rozkvétá záhy na jaře, odolná chladu. Symbol „ušlechtilého muže", oddaného vladaři i za nepříznivých okolností. Básník vyjadřuje smutek nad tím, že v pohnutých dnech převratu a zániku státu Korjŏ není dostatek mužů, věrných dosavadní dynastii. VSS 1709

V údolí zavátém bělostným sněhem / se shlukla hrozivá mračna.
Cožpak by někde za takového počasí / mohly vykvést květy švestky?
Osamocen stojím v slunci západu / a nevím, kam bych šel.

2) Autorkou je údajně Čŏng Mongdžuova matka.
Tuto báseň připisují legendy matce Čŏng Mongdžua – významného konfuciána a odpůrce plánů kliky gen. I Sŏnggjeho na svržení půl tisíce let trvající říše Korjŏ (918–1392). Symbolickým kontrastem černého peří havranů a bělostným peřím volavky nabádá matka těmito verši syna, aby se nespolčoval se zrádnými spiklenci. Báseň však bývá připisována i jiným autorům.

가마귀 싸호는 골에 白鷺(백로)야 가디마라
셩낸 가마귀 흰 빗츨 시올셰라
滄波(창파)에 조히 시슨 몸 더러일까 ᄒᆞ노라

1.싸호는> 싸우는 (싸우다 bojovat, rvát se); 가디 마라> 가지 마라 (nechoď!); 빗츨> 빛+을 barva; 조히> 좋이 dobře, hezky; 시슨> 씻은 umytý (씻다); 더러일까> 더러일까; 2.-ㄹ / 을세라: (arch.) zvolací konc. ukonč. přísudku s významem obavy. 3. 백로 bílá volavka; 창파 modré vlny; 시오다 (arch.)> 새오다 závidět; 더러이다 ušpinit. VSS 36

Do údolí, kde havrani se perou / ty, volavko bílá, nelétej!
Rozlícení havrani / (tvé) bílé peří ti budou závidět.
Obávám se, že v modravých vlnách krásné umyté / tvé tělo by mohli pošpinit.

3) I Pangwŏn (이방원, 李芳園, 1367–1422)
Těsně před státním převratem syn generála I Sŏnggjeho (pozdější 3. král nového státu Čosŏn Tchädžong) prý následující básní přemlouval na banketu Čŏng Mongdžua k podpoře chystaného převratu.

이런들 엇더ᄒᆞ며 저런들 엇더ᄒᆞ리
萬壽山(만수산) 드렁츩이 얼거진들 긔 엇더ᄒᆞ리
우리도 이 ᄀᆞᆺ치 얼거져 百年(백년)까지 누리리라

1. 엇더ᄒᆞ다> 어떠하다; 얼거지다> 얽어지다, 얽히다 (pasivum) být svázán, navzájem propleten; 긔> 그것이; ᄀᆞᆺ치> 같이; 까지> 까지. 2. -(으)리- konc. ukonč. přísudku s významem a) pravděpodobnosti, b) chtění, záměru, přesvědčení. Nepřipojuje se k sufixu futura -겠/. 3. 만수산 a) Hora v Číně sz. od Pekingu, palác korunních princů b) Hora v blízkosti Käsŏngu (dosl. deset tisíc let šťastného života); 드렁츩(칡) druh popínavého vinného keře (*Pueraria hirsuta*), uváděný též jako maranta třtinová, původem z Číny a Japonska. Slouží k výrobě vína, z výtažku škrobovitých kořenů se zhotovují též léky. VSS 3236

Ať je to takhle, co na tom? / A bude-li to onak, co na tom?
I kdyby se úponky vinných keřů na Hoře dlouhého štěstí (navzájem) propletly, / jaké by to bylo?
(Věřím, že) když se i my takhle spojíme. / budeme žít a těšit se ze štěstí po stovky let.

4) Čŏng Mongdžu (정몽주, 鄭夢周, 1337–1392)
Čŏng odmítl spolupráci se spiklenci usilujícími o svržení krále Korja a vyjádřil neochvějnou věrnost dosavadní vládnoucí dynastii. Toto *sidžo* bývá nazýváno Píseň o horoucím srdci (단심가 丹心歌). Jako hlava opozice byl Čŏng spiklenci zavražděn na můstku nazvaném později Most svěžího bambusu (선죽교 善竹橋). Mostek je dodnes pietně zachován nedaleko centra konfuciánských studií – Sŏnggjungwanu v Käsŏngu. Podle legend prý na mostě vyrašil po vraždě učence trs bambusu (symbol nepoddajnosti a věrnosti) a na kameni se natrvalo objevily zahnědlé skvrny – stopy krve „horoucího srdce“ mučedníka. Až v 16. století byl Čŏng Mongdžu rehabilitován a zařazen do pantheonu nejvýznamnějších konfuciánských učenců; v blízkosti mu byly postaveny dodnes existující památník a svatyně.

이 몸이 주거 주거 一白 番(일백 번) 거쳐 주거
白骨(백골)이 塵土(진토) 되여 넉시라도 잇고 업고
님 向 (향)ᄒᆞᆫ 一片丹心(일편단심)이야 가실 줄이 이시랴

1.주거 주거> 죽고 죽어; 고쳐 opětovně; 넉시라도> 넋-이라도; 잇고 업고> 있고 없고; 가ᄉᆡᆺ다> 가시다 a) umývat, b) (arch.) změnit se, zradit (달라지다, 변질하다); 이시랴> 있으랴. 3. (으)랴: táz. konc. ukončeného přísudku, nepřipojuje se k sufixu bud. času -겠-. Vyjadřuje předpoklad, přesvědčení se silným citovým zabarvením („cožpak by...?!“). (-)ㄹ 줄: (arch.) užíváno

klasicka-korejstina-14 | 06. 08. 2013 16:50

někdy jako neúplné substantivum místo 것. 4. 백골 bílé kosti; 진토 hrstka hlíny (prachu); 일편단심 (dosl. jeden-kus-rudý-srdce/mysl) srdce hořící věrností. VSS 3274

I kdyby toto mé tělo zhynulo / a třeba stokrát znovu zemřelo
a z mých bílých kostí se stala jen hrstka hlíny / a duše – ať už existuje nebo ne –
cožpak mé srdce planoucí věrností k vladaři / by se mohlo změnit?

5) Wŏn Čchŏnsŏk (원천석, 元天錫, přelom 14. a 15. století)
Ačkoliv Wŏn Čchŏnsŏk působil dříve jako učitel prince Pangwŏna (později krále Tchädžonga), po převratu se vzdal úřadu a uchýlil se do ústraní v horách Čchiaksan. Ve svých verších lká nad zašlou slávou Korja a zánikem bývalého královského paláce Manwŏldä.

興亡(흥망)이 有數(유수)ᄒᆞ니 滿月臺(만월대)도 秋草(추초)로다
五百年(오백년) 王業(왕업)이 牧笛(목적)에 부쳐시니
夕陽(석양)에 지나는 客(객)이 눈믈 계워 ᄒᆞ노라

1. 부쳐시니> 붙여 있으니 (붙이다) být připojen k; 눈믈> 눈물 slzy; 2. -(이)로다 indikat. konc. ukončeného přísudku stupně härа, užívá se pouze u spony, vyjadřuje též pocit dojetí, vážnosti. 3. 흥망 rozkvět a (nebo) zánik, úpadek; 유수하다 a) co by se spočítalo na prstech jedné ruky, b) řízený nebesy, daný osudem; 추초 podzimní tráva; 왕업 královské dílo; 목적 pastýřská píšťala; 석양 podvečerní slunce; 객 pocestný, poutník, host; 눈믈을 겹다 nemoci se ubránit slzám. 만월대 – Terasa měsíčního úplňku (jméno královského paláce státu Korjŏ v Käsŏngu; zničen nájezdem čínských Rudých turbanů v r. 1361 a nebyl už obnoven. Dnes jsou zachovány jen kamenné patky pod bývalým sloupovím a schodiště. VSS 4723

Protože rozkvět či úpadek je určován Nebesy, / i Palác měsíčního úplňku je (dnes) zarostlý podzimní trávou!
Dílo království trvající přes pět století, / zaznívá dnes (jen) v (melodiích) pastýřských píšťal.
Poutník, který prošel při západu slunce kolem, / se nemůže ubránit slzám.

6) Kil Čä (길재, 吉再, 1353–1419)
Kil Čä, žák Wŏn Čchŏnsŏka, je dalším věrným zastáncem svržené dynastie Korjŏ. Jeho báseň vyjadřuje hoře nad zánikem kdysi slavné dynastie a zpustlým hlavním městem Songdo.

五百年(오백년) 都邑地(도읍지)를 匹馬(필마)로 도라드니
山川(산천)은 依舊(의구)ᄒᆞ되 人傑(인걸)은 간 듸 업다
어즈버 太平烟月(태평연월)이 꿈이런가 ᄒᆞ노라

1. 듸> 데 místo; 꿈> 꿈 sen; 2. -(이)런가: arch. tázací koncovka ukončeného přísudku u sponového 이다, 아니다, dnes častější konc. -(이)던가. 3. 도읍 hlavní město; 지 místo, oblast; 필마 kůň; 의구하다 být jako dřív, nezměnit se; 인골 vynikající osobnost; 태평연월 dosl. období Velkého míru a měsíce zahaleného mlžným oparem. V období dynastie I ustálený význam: Období Velkého míru a pokoje; 어즈버 (citosl.): Ach!, často užívané v *sidžu* na počátku posledního verše. VSS 2945

Na koni objíždím kolem (někdejšího) hlavního města / pět set let trvajícího království,
na horách a řekách (krajině) se sice nic nezměnilo, / jen vynikající mužové odešli, neznámo kam.
Ach, že by z období Velkého míru a pokoje / říkám si, nezůstalo nic než sen?

7) Čŏng Todžŏn (정도전, 鄭道傳, ?–1398)
Tento znalec neokonfuciánské filozofie a nesmiřitelný odpůrce buddhismu se dal do služeb nového státu Čosŏn. Jako vlivný státník a vědec stál u zrodu ideových základů říše a jejích politických a právních předpisů, opěvoval nové hlavní město, psal oslavné básně na zakladatele státu gen. I Sŏnggjeho a jeho rodinu. Přes jeho nesporné zásluhy o rozvoj státu Čosŏn byl už v r. 1398 zavražděn během krvavých sporů mezi syny zakladatele říše o následnictví na trůně.

仙人橋(선인교) 나린 물이 紫霞洞(자하동)에 흘너 드러
半天年(반천년) 王業(왕업)이 물 소릭 ᄲᅮᆫ이로다
아희야 故國興亡(고국흥망)을 무러 무ᄉᆞᆸᄒᆞ리요

1. 나리다> 내리다; 흘너> 흘러 (흐르다, SZ, téci); 소래> 소리 zvuk, hlas; ᄲᅮᆫ> 뿐 pouze; 무러> 물어 (묻다, SZ, tázat se; 무ᄉᆞᆸ> 무엇. 2. -리오> -리요: táz. koncovka ukončeného přísudku v řečnické otázce. Připojuje se ke jménům s otevřeným kmenem nebo ke kmeni sloves. Vyjadřuje tužbu, prosbu, stížnost. 3. 아히야 (citosl.) hola!, hej!, příp. vokativ od arch. substantiva 아해 (아이 dítě). 4. 선인교 Můstek světců; 자하동 Osada fialového oparu – místní jména v tehdejším Kägjŏngu (Käsŏngu). VSS 2254

Voda proudící pod Mostem světců plyne k Osadě fialového oparu,
Království, které trvalo půl tisíciletí, není víc než šum vody.

klasicka-korejstina-14 | 06. 08. 2013 16:50

klasicka-korejstina-14 | 06. 08. 2013 16:50

Oh, (příp. Povězte, děti!), jaký má (dnes) smysl tázat se na rozkvět a pád zaniklé říše?

8) Pak Pchängnjŏn (박팽년, 朴彭年, 1417–1456)
V r. 1455 otřásl říší i konfuciánskými kruhy neslýchaný čin prince ze Sujangu, který násilím uzurpoval trůn a svého synovce – právoplatného, ale nezletilého krále Tandžonga (vládl 1452–55) sesadil, zbavil všech aristokratických výsad, poslal jej do vyhnanství a nakonec ho údajně donutil k sebevraždě. Sám vládl jako král Sedžo v letech 1455–68. Odhalil spiknutí, které připravovali pobouření konfuciánští učenci, a mnohé z nich nechal popravit. Mezi tzv. šest mrtvých věrných vazalů patřil i člen královské akademie Rady moudrých (집현전 集賢殿) Pak Pchängnjŏn. Když ho ve vězení přemlouvali, aby se poddal uzurpátorovi, odpověděl prý následujícími verši, v nichž zaznívá jako echo parafráze převzatá z Čŏng Mongdžuovy Písně o horoucím srdci.

가마귀 눈비 마자 희는 듯 검노믜라
夜光 明月(야광 명월)이 밤인들 어두우랴
님 向ᄒᆞᆫ 一片丹心(일편단심)이야 變(변)ᄒᆞᆫ 줄이 이시랴

1. 마자> 맞아 (맞다, SZ); 이시랴> 있으랴. 2. part. + 듯: 1. vyjadřuje srovnání – být jako, vypadat jako, jakoby; též vyjadřuje okamžitou změnu jednoho děje nebo stavu v jiný; -노믜라: (arch.) konc. zvolací, vyjadřuje překvapení, úžas; 3. 야광 명월 jasný měsíc zářící ve tmě. VSS 34

Vrána, na kterou napadl rozbředlý sníh, vypadá jako bílá, ale vždyť je přece černá!
Cožpak jasný měsíc zářící v temnotě potemní, i kdyby byla (jakkoli temná) noc?
(Stejně tak) mé srdce hořící věrností k panovníkovi, což by se mohlo změnit?!

9) Wang Pangjŏn (왕방연, 王邦衍, 15. stol.)
Na příkaz krále Sedžoa byl tento dvorský úředník přinucen doprovázet v r. 1457 tehdy sedmnáctiletého sesazeného krále Tandžonga do vyhnanství v provincii Kangwŏndo. Své pocity vyjádřil těmito verši, vyjadřující nesouhlas s nezákonným nástupem Sedžoa na královský stolec:

千萬里(천만리) 머나먼 길에 고은님 여히옵고
내 ᄆᆞ음 둘 ᄃᆡ 업셔 냇ᄀᆞ에 안ᄌᆞ시니
져 물도 ᄂᆡ 안 ᄀᆞᆺᄒᆞ여 우러 밤길 녜놋다

klasicka-korejstina-14 | 06. 08. 2013 16:50

1. 냇ᄀᆞ> 냇가 břeh říčky; 안ᄌᆞ시니> 앉았으니, 앉아 있으니; ᄀᆞᆺᄒᆞ여> 같아여 (같다); ᄂᆡ 안> 내 안 mé nitro; 우러> 울어(울다) plakat. 2. -ㄹ 듸 업셔> -데 없다: 데 místo (neúpl. subst.); -오/옵- (arch.) honorif. sufix vyjadřuje zdvořilost vůči podmětu/předmětu děje (zde vůči vladaři); -ᄂᆞᆺ다 (arch.) zvolací koncovka ukonč. přísudku (-는구나!). 3. 고운 님 krásný, milovaný vladař (tj. král Tandžong); 여희다 (arch.) ztratit, zemřít, opustit (po vymizení vkladného h dnes 여이다 ztratit, osiřet; 녜다 (arch.) jít, odcházet (가다), též varianty 녀다, 니다. VSS 3897

Na dlouhé, předlouhé pouti tisíce, desetitisíce mil, jsem ztratil milovaného vladaře.
Nemaje jak upokojit svou mysl, sedím na břehu říčky.
Její voda stejně jak mé nitro v pláči odplývá noční poutí.

10) Kim Čongsŏ (김종서, 金宗瑞, 1390 –1453)
Za vlády krále Sedžonga se tento generál proslavil při kolonizaci severovýchodních oblastí, jež byly dosud osídleny džurdženskými kmeny. Tím byla upevněna hranice království na březích řek Amnokkang a Tumangang. Později se Kim stal ministrem u dvora a podle závěti krále Mundžonga dokonce i poručníkem nezletilého krále Tandžonga. Přes všechny jeho zásluhy ho však princ ze Sujangu v průběhu příprav na uzurpaci trůnu nechal v roce 1453 popravit.

朔風(삭풍)은 나모 긋ᄃᆡ 불고 明月(명월)은 눈 속에 ᄎᆞᆫ듸
萬里 變域(만리 변역)에 一長劍(일장검) 집고 셔셔
긴 ᄑᆞ람 큰 한 소ᄅᆡ에 거칠 거시 업세라

1. 나모> 나무 strom; 긋ᄃᆡ> 끝에 na konci; 집다> 짚다 nosit, opírat se o (např. hůl, meč); ᄎᆞᆫ듸> 찬데 (být plný); 셔셔> 서서 (서다 stát); 거치다, 거칠다 a) hrubý, zlý, b) bránit čemu, narušit; 2. -에라 (없-에라) arch. zvolací koncovka dějových a kvalit. sloves. 3. 삭풍 (북풍] severák; 만리 변역 tisíc mil vzdálený pohraniční kraj; 장검 šavle, dlouhý meč; ᄑᆞ람> 파람 a) hvizd, b) hluboký povzdech; VSS 2022

Severák fičí na konci (větví) stromů, na sněhu je plno (svitu) jasného měsíce.
Stojím v tisíc mil vzdáleném pohraničním kraji a opírám se o (svůj) dlouhý meč.
Nic se nepostaví proti mému dlouhému hvizdu a mému říznému hlasu (povelu).

klasicka-korejstina-14 | 06. 08. 2013 16:50

11) Nam I (남 이, 南怡, 1441–1468)
Stejně jaho Kim Čongsŏ se tento generál a později ministr války proslavil v době vlády krále Sedžoa v bojích s Džurdženy na severní hranici Koreje a Mandžuska, ale stejně jako Kim Čongsŏ byl po nástupu krále Jedžonga nařčen ze spiknutí proti trůnu a popraven.

長劍(장검)을 빠혀 들고 白頭山(백두산)에 올나 보니
大明(대명) 天地(천지) 腥塵 (성진)이 즘겨세라
언제나 南北 風塵(남북 풍진)을 헤쳐 볼고 ᄒᆞ노라

1. 빠혀> 빠혀다> 빼다 vytáhnout, vytasit (o meči); 올나> 올라 (오르다, SZ); 즘기다> 잠기다 být pohroužen, potopen. 2. -세라: (arch.) konc. ukončeného přísudku s významem zvolacím (dnešní -구나). Historicky jde o spojení 즘기+엇 (suf. min. času 었)+에라 (zvolací konc. ukončeného přísudku; -(을고 > (을까): táz. koncovka ukončeného přísudku. Význam: váhat, rozhodovat se, zda něco učinit nebo ne (což abych...? měl bych...?). 3. 성진 přenes. válečné zmatky, chaos; 풍진 vítr a prach (přenes. válečná vřava, nebezpečí); 헤치다 rozehnat, rozprášit. 4. Nejvyšší hora Koreje na hranici s Čínou. VSS 3528

Chopiv se meče, vytáhl jsem jej (z pochvy), vystoupil na horu Päktusan a rozhlížím se vůkol.
Prozářená nebesa i země jsou zachváceny válečnou vřavou!
(Říkám si), což abych se pokusil na jihu i na severu rozprášit válečné řeže?

Poznámka: V některých sbírkách je uváděna odlišná verze 2. verše takto: 一葉 鯨嶺(일엽 제령)이 胡越(호월)에 즘겻세라. 일엽: jeden lístek; 제령: údajně metaforické označení Korejského poloostrova; Hu v Číně je označení pro různé kmeny na severu (Xiongnu aj.), v Koreji tak byla označována nepřátelská etnika jako Džurdženové, Mandžuové apod; Yue – nepřátelské kmeny na jihu Číny lze v uvedené básni metaforicky chápat jako „nepřátelé z jihu“, tj. Japonci. Volný překlad daného verše: Jak malý lístek je Korea vklíněna mezi nepřátele na severu (kmeny Hu) a na jihu (kmeny Yue, přeneseně Japonsko. (Viz 청구영언선, 편저자: 리응수, 국립출판사, 평양 1954, str. 39)

IV.1.1.2.2. Konfuciánský morální kodex společnosti Čosŏn

Čŏng Čchŏl (정철, 鄭澈, 1536–1593)
Vysoký státní úředník a uznávaný mistr poezie *sidžo* i *kasa*. V době, kdy zastával funkci místodržícího provincie Kangwŏndo, vytvořil cyklus šestnácti moralistních *sidžo* – Písně pro vzdělání lidu (훈민가 訓民歌), vycházejících

klasicka-korejstina-14 | 06. 08. 2013 16:50

z výše uvedeného kodexu „pěti morálních vztahů“. Několik výchovných básní z tohoto díla, didakticky zaměřených především k výchově prostých vrstev, uvádíme níže. Čŏng Čchŏl, ale i jiní autoři a anonymní tvůrci, se po celá staletí stavěli kriticky též k morálním pokleskům příslušníků vyšších vrstev, úředníků u dvora i v provinciích, pranýřovali hrabivost, pomluvy, povýšenost a intriky, četné při soupeření různých politických skupin o moc ve státě.

12)

아바님 날 나ᄒᆞ시고 어마님 날 기ᄅᆞ시니
두 분곳 아니시면 이 몸이 사라실가
하늘 ᄀᆞ튼 ᄀᆞ 업슨 은덕을 어ᄃᆡ다혀 갑ᄉᆞ오리

1. 날>나를; 나ᄒᆞ시고: 낳다 zrodit, dát život; 기ᄅᆞ다> 기르다 vychovávat; 사라실가> 살아있을까; 하늘> 하늘; ᄀᆞ튼> 같은; ᄀᆞ 업슨: ᄀᆞ(ᄀᆞᆺ)> 끝 konec), 업슨> 없는 nekonečný; 갑다> 갚다 splatit 2. -곳 zdůrazňující částice; bud. part.+가> -까: tázací konc. potenciálu; 어ᄃᆡ다혀> 어디(에)다가 částice zpřesňující místo (kam, zde význam jak, čím); -ᄉᆞ오- > -사오- skromnostní přípona; -리 táz. finit. konc. potenciálu (též -리잇가> -리까). 아바님> 아버지(+honorif. přípona 님); VSS 2599.

Otec mi dal život, maminka mne vychovává.
Kdyby právě jich dvou nebylo, jak bych mohl vůbec žít?
Jak budu moci splatit jejich dobrodiní, nekonečné jak nebesa?

13)

어버이 사라신 제 셤길 일란 다 ᄒᆞ여라
디나간 後(후)면 애ᄃᆞᆯᆞᆫ다 엇디 ᄒᆞ리
평싱에 고텨 못ᄒᆞᆯ 이리 이 ᄲᅮᆫ인가 ᄒᆞ노라

1. 사라신 제> 살아 계실 때; 셤길 일란> 섬길 수 있는 일은, 섬기다 pečovat o někoho; 고텨> 고쳐, SZ 고치다 napravit; ᄲᅮᆫ> 뿐 pouze; 이리> 일이 to, že 2. 어버이 rodiče; 애ᄃᆞᆯᆞᆫ다 (애ᄃᆞᆯ다, 애들다)> 애달프다 být smutný, naříkat; 엇디> 어찌; VSS 2729.

V době, kdy (tvoji) rodiče jsou naživu, věnuj jim veškerou péči, jíž jsi schopen!
Poté, kdy už tu nebudou, k čemu ti bude naříkat (smutek)?
Po celý život ti zůstane jen to (lítost), že to (už) nemůžeš napravit (odčinit).

klasicka-korejstina-14 | 06. 08. 2013 16:50

14)

형아 아으야 네 술홀 만져 보아
뉘손ᄃᆡ 타나관ᄃᆡ 이 양ᄌᆞ조차 ᄀᆞᄐᆞ손다
ᄒᆞᆫ 졋 먹고 길러 나이셔 닷ᄆᆞ옴을 먹디 마라

1. 아으> 아우 mladší bratr; 술홀> 살을 svaly, maso; 양ᄌᆞ> 양자 vzhled; ᄀᆞᄐᆞ손다: 가ᄃᆞ(다)> 갓ᄒᆞ다> 같다 být stejný; 졋> 젖 prsy, mateřské mléko; 2. 뉘손ᄃᆡ: -손ᄃᆡ význam dativu (-에게), příp. odlučovací význam (-에게서) od koho; -관ᄃᆡ> -관대 arch. konc. s významem dotazu na příčinu či důvod něčeho (-기에, -느냐); -손다: finit. konc. tázací (-는가). 3. 만지다 osahat si, ohmatat; 뉘> 누구 kdo; 타나다> 타내다 získat od někoho; 길러나이다 být krmen a vyrůstat; 닷ᄆᆞ옴: 닷(닫)> 딴 odlišný, jiný; VSS 4603.

Starší bratře, mladší bratře, zkuste si osahat své svaly (svá těla)!
Kým jste byli zrozeni, že vypadáte úplně stejně?
Vždyť jste sáli mateřské mléko ze stejného prsu, tak zanechte těch
pří (hádek)!

15)

비록 못 니버도 ᄂᆞᄆᆡ 오슬 앗디 마라
비록 못 머거도 ᄂᆞᄆᆡ 밥을 비디 마라
ᄒᆞᆫ 적곳 ᄠᆡ 시른 휘면 고텨 싯기 어려우리

1. 니버도> 입어도 (입다 oblékat se); ᄂᆞᄆᆡ 오슬> 남의 옷을 cizí šaty; 비다 > 빌다 prosit, žebrat; ᄠᆡ> 때 špína, 시른 (싣다> 실은 dosl. naložit na sebe, ušpinit se), 휘면> 후이면: poté, co se ušpiníš (proviníš); 싯다> 씻다 smýt, očistit. 2. -곳 arch. přípona zdůrazňující, též význam pouze, jen (만, 곧), ᄒᆞᆫ 적곳 byť jen jedenkrát; 앗디 마라: 앗다> 빼앗다 krást, 앗지 마라 nekraď!; 적 čas, doba; VSS 1927

I kdybys neměl co na sebe, neopovažuj se ukrást cizí šaty!
I kdybys neměl co do úst, o cizí jídlo nežebrej!
Poté, co by ses byť jedinkrát pošpinil (provinil), bylo by těžké se opět
očistit (zbavit viny).

16)

ᄑᆞᆯ목 쥐시거든 두 손으로 바티리라
나갈 ᄃᆡ 겨시거든 막대 들고 조ᄎᆞ리라
향음쥬 다 파ᄒᆞᆫ 후에 뫼셔 가려 ᄒᆞ노라

1. ᄑᆞᆯ목(> 팔목) 쥐다 uchopit za zápěstí; 조ᄎᆞ리라 (좇다, 좇으리라) doprovázet; 2. (손) 바티다 pevně uchopit, podepřít (adresováno sedící starší osobě);

klasicka-korejstina-14 | 06. 08. 2013 16:50

나갈 듸(>데) 겨시거든 v případě, že se chystáte k odchodu (겨시다> 계시다); 막대 hůl, berle; 뫼셔> 모시다 (SZ) doprovázet (staršího); 파하다 skončit 3. 향음쥬(鄕飮酒):Venkovská slavnost pití vína: hostiny pořádané místními úředníky v okresech k vyjádření díků úctyhodným starým mužům, kteří na vesnicích vedli mladou generaci k morálnímu životu a úctě ke stáří. Tento zvyk byl do Koreje převzat z Číny v období krále Indžonga ve 12. století. VSS 4373.

Uchopíte-li mne za zápěstí, podepřu vás oběma rukama (a pomohu vám vstát).
Pokud se chystáte k odchodu, vezmu vám vaši hůl a půjdu s vámi.
Po skončení Slavnosti pití vína vás rád (domů) doprovodím.

Mnohé Čŏng Čchŏlovy básně (ale v následujících staletích též četné verše jiných autorů i anonymních pěvců) pranýřují morální pokles společnosti. Během ostrých bojů různých mocenských frakcí u dvora i úředníků v provinciích o vliv, postavení a moc ve státě jsou v poezii odsuzovány lži, pokrytectví i pomluvy (často končící nespravedlivě vyhnanstvím či dokonce popravami celých rodin). Terčem kritiky jsou též rozmařilost, honba za bohatstvím a slávou a jiné prohřešky proti ortodoxním pravidlům neokonfucianismu v oblasti morálky a mezilidských vztahů ve společnosti.

Dokonce mnozí čestní vysocí úředníci se cítili být nespravedlivě potrestáni, ale přesto v duchu loajality k panovníkovi vyjadřovali touhu vrátit se opět do jeho blízkosti. Některé básně tohoto typu byly později dokonce vnímány jako milostné (oslovení *nim* má význam jak vladař, tak miláček).

17) Čŏng Čchŏl

어와 버힐시고 洛洛葬送(낙낙장송) 버힐시고
져근덧 두던들 棟樑材(동량재) 되리러니
어즈버 明堂(명당)이 기울거든 므서스로 바티려뇨

1. 버힐시고: 버히다> 버이다> 베다 porazit, uříznout; 져근 덧> 적은 덧 krátký čas, chvíle, 므서스로> 무엇으로. 2. bud. part.+시고: význam zvolací (-는구나!); -려뇨 spojení sufixu -려- s významem úmyslu, snahy a táz. konc. -뇨; 3. 어와 (citosl.) oh, běda; 동량재 pilíř, opora státu; 명당 pavilon, v němž král přijímal po ránu hold od svých úředníků, příp. přenesený význam královský palác, říše, stát; 바티다 podepřít. 4. Báseň bývá též připisována Čŏng Čchŏlovu učiteli Kim Inhuovi (literárním jménem Hasŏ, 1510–1560). Sosnou je zde údajně míněn Im Hjŏngsu a další mužové, kteří při politickém převratu a „pronásledování literátů“ v r. 1547 byli popraveni nebo posláni do vyhnanství. VSS 2747.

klasicka-korejstina-14 | 06. 08. 2013 16:50

Oh běda, skáceli tě! Tebe, ty vzrostlá sosno s hustým větvovím.
Kdyby ti dopřáli aspoň trochu času, jaký pilíř (opora státu) by z tebe mohl být.
Běda! Co když se říše nakloní, čím ji pak chcete podepřít?

18) Čŏng Čchŏl

내 ᄆᆞᅀᆞᆷ 버혀 내여 뎌 ᄃᆞᆯ을 밍글고져
九萬里(구만리) 長天(장천)의 번드시 걸려 이셔
고ᄋᆞᆫ 님 계신 고ᄃᆡ 가 비최여나 보리라

1. ᄆᆞᅀᆞᆷ (ᄆᆞᅀᆞᆷ> 마슴> ᄆᆞᅀᆞᆷ> 마음 mysl, srdce; 버히다> 베다 (mizení vkladného h) rozříznout; 뎌 ᄃᆞᆯ> 저 달; 밍들다> 만들다; 장천의> 장천에; 고ᄃᆡ> 곳에; 비최다> 비치다 svítit, ozařovat; 2. -고져: slovesná konc. vyjadřující chtění, záměr, příp. i zvolání. 3. 번드시 (번듣시)> 번닷하게 trvale, pevně; VSS 789

Jak rád bych si vyřízl srdce a udělal (proměnil je) v tamhle ten měsíc!
Nechal bych je navždy viset na široširém nebi (dosl. dlouhém devět desetitisíců mil)
a plul tam, kde můj drahý vladař (pán) přebývá, a ozařoval ho svým svitem.

19) Čŏng Čchŏl

松林(송림)에 눈이 오니 가지 마다 곳치로다
ᄒᆞᆫ 가지 것거 내여 님 계신ᄃᆡ 보내고져
님계셔 보시온 후에 녹아진들 어이리

1. 곳치> 꽃이; 것거> 꺾어 utrhnout (SZ); 노가디다> 녹아지다 tát; 2. -고져> -고저+하다 chtít něco udělat (obdobné jako -고 싶다, příp. s odstínem zvolacím -고 싶구나); -계셔> -께서 zdvořilý nom.; Pozn.: V jiné verzi se finální verš objevuje následovně: 님이 보신 후제야 노가디다 엇더리. VSS 2403

20) Čŏng Čchŏl

머귀 닙 디거야 알와다 ᄀᆞᄋᆞᆯ힌 줄을
細雨(세우) 淸江(청강)이 서ᄂᆞ럽다 밤 긔운이야
千里(천리)의 님 니별ᄒᆞ고 좀 못 드러 ᄒᆞ노라

1. 닙>잎 listí; 디다> 지다 opadávat; 2. -거야> 어야, 어서야 teprve až; -와다, též -와라 finit. koncovka zvolací (zde význam 알-겠도다!). V 2. půlverši 1. verše je jinak v *sidžu* řídká slovosledná inverse; 3. 마귀 (arch.) 오동나무 strom paulownie 細雨 淸江 jemný deštík a modravá řeka; 서ᄂᆞ럽다> 서늘하다 studený; VSS 1460

klasicka-korejstina-14 | 06. 08. 2013 16:50

Teprve až opadá listí paulownie, poznám, že je už podzim.
Jemný déšť i modravá řeka jsou studené. To je nálada podzimu!
Odloučen od vladaře (milého) tisíce mil, spánek nepřichází.

21) Song Sijŏl (송시열, 宋時烈, 1607–1689)
Významný neokonfuciánský učenec, filozof, politik a literát. Byl učitelem korunního prince, pozdějšího krále Hjodžonga, za jeho vlády byl pověřován nejvyššími úřady. V boji s Mandžuy zastával protimandžuské postoje. Za svou kritiku týkající se porušování konfuciánských předpisů o pohřebních obřadech u dvora nebo praktik při jmenování nástupce na trůn strávil léta v ústraní či vyhnanství. Patřil ve frakčních sporech různých politických seskupení k „západní frakci". Nakonec byl králem Sukčongem poslán do vyhnanství a posléze na jeho příkaz požil zaslaný jed a zemřel.

님이 혜오시ᄆᆡ 나는 전혀 미덧더니
날 ᄉᆞ랑ᄒᆞ던 情(정)을 뉘 손ᄃᆡ 옴기신고
처음에 믜시던 거시면 이 ᄃᆡ도록 셜오랴

1. 미덧더니> 믿다 věřit; 날> 나를 mne; 옴기신고: 옮기다 přenést, přemístit; 거시면> 것이면; 2. 혜오시ᄆᆡ: honorifikační infixy -오- a -시- vyjadřující úctu vůči naslouchajícímu nebo 3. osobě; 뉘> 누구, -손ᄃᆡ arch. pádová koncovka vyjadřující dativ; -ㄴ고: finit. konc. tázací nízkého stupně zdvořilosti, ale s odstínem vážnosti a důstojnosti, obdobně jako -는고, -은고, -던고. Připojuje se i k časovým sufixům -았/었, -겠; -랴: finit. konc. interogativu, obdobná koncovkám -을까, -을까요. 혜다 (셰다) myslet; 믜시던> 미워하시던 (arch. 믜다> 밉다, 미워하다 nenávidět; 셜오랴: 셜다> 슬프다 být smutný, truchlit; VSS 1060.

Protože vladař na mne myslel (zahrnoval mne přízní), já mu plně věřil.
Na koho však přenesl city, kterými mne dříve miloval?
Kdyby mne býval od počátku dal najevo svou nevoli, což bych musel být (nyní) až tak smutný?

22) Anonymní básník
말 ᄒᆞ기 죠타 ᄒᆞ고 ᄂᆞᆷ의 말을 마롤 거시
ᄂᆞᆷ의 말 내 ᄒᆞ면 ᄂᆞᆷ도 내 말 ᄒᆞᄂᆞᆫ 거시
말로셔 말이 만흐니 말 마롬이 죠해라

1. 죠타 ᄒᆞ고> 좋다(고) 하고; ᄂᆞᆷ> 남 jiní, druzí; 마롤 거시> 말 것이 (말다 přestat, zanechat něčeho); 만흐니> 많으니; 말 마롬이> 말 말음(podst.

klasicka-korejstina-14 | 06. 08. 2013 16:50

jméno slovesné + nom. 이) zanechat mluvení. 2. 죠해라> 좋+애라: -애라 finit. konc. zvolací (-도다). VSS 1430.

Říká se, že mluvení je dobré, ale přestat mluvit o druhých (pomlouvat) je lepší.
Budu-li já mluvit o jiných, tak také ti druzí budou mluvit o mně.
Řečmi se množí (plodí) jen další řeči, a tak je lepší řečí (pomluv) zanechat.

23) I Čik (이직, 李稷, 1362–1431)
– vysoký hodnostář u dvora v období konce Korja a počátku dynastie I. V korejštině údajně napsal pouze toto jediné *sidžo*.

가마귀 검다 ᄒᆞ고 白鷺(백로)야 웃지 마라
것치 거믄들 속조차 거믈소냐
것 희고 속 검을슨 너 ᄲᅮᆫ인가 ᄒᆞ노라

1. 것치 (též 겆, 겆)> 겉이 vnějšek, navenek; 2. part. min.+들: spoj. konc. přípustková (i když, byť by, ačkoliv); part. bud.+소냐 finit. důrazná táz. koncovka nízkého stupně zdvořilosti (obdoba konc. bud. part.+손가?); 거믈슨> 거믈손: bud. part. + 슨(손): arch. neúpl. substantivum s významem obdobným neúpl. substantivu 것 (검을 것은); 3. 가마귀 vrána; 백로 bílá volavka; 속 vnitřek, uvnitř; ᄲᅮᆫ> 뿐 pouze, jen; VSS 30.

Hej ty, volavko bílá, neposmívej se, vráně, že ona je černá!
I když je navenek černá, cožpak musí být dokonce i uvnitř černá?!
(Říkám si), cožpak ty jsi jediná, která jsi na pohled bílá, ale nitro máš černé?

24) Kim Sudžang (김수장 金壽長, 1690–1769)
Tento básník (původně písař na ministerstvu války) byl současně sběratelem poezie *sidžo* a sestavil druhou největší sbírku poezie vydanou v r. 1763 pod názvem 해동가요 (海東歌謠, Písně země Východního moře). Z dochovaných dvou pozdějších variant tohoto díla se zachovalo na 880 *sidžo*, z toho 568 děl autorských (včetně 117 jeho vlastních a 57 *sidžo* jiného sběratele, Kim Čchŏntchäka). Navíc je toto dílo doplněno rozdělením básní podle melodií a rovněž rejstříkem autorů (rozšířeném dokonce o seznam zde nezařazených básníků minulých věků). V Soulu si zřídil rovněž vlastní školu, kde vyučoval hudbu i veršování.

宦欲(환욕)에 醉(취)ᄒᆞᆫ 分(분)ᄂᆡ 압 길 生覺(생각)ᄒᆞ소
옷 벗은 얼인 아희 陽地(양지)ᄡᆞᆺ만 넉엿짜가
西山(서산)에 ᄒᆡ넘어 가거든 엇지 ᄒᆞᄌᆞ ᄒᆞ는다

1. 압길> 앞 길 budoucí cesta, v budoucnu; 어린 아희> malé, nezletilé děti; ᄒᆡ> 해 rok; 엇지 ᄒᆞ다> 어찌하다 jak (co) dělat (táz.). 2. -짜가> -다가: spojovací koncovka přerušeného děje (když v tom, když náhle); -ᄌᆞ> -자 konc. exhortativu nízkého stup; -는다 zde táz. konc. nízkého stupně zdvořilosti (-는가, -느냐). 3. 환욕 touha po vysokém úřadě, po moci; 양지(양지 sluneční svit, výsluní), ᄡᆞᆺ: 곁 stranou, vedle (význam 쪽; 넉엿짜가> 여겼다가 (여기다 pokládat, považovat za něco); VSS 4672

Vy, kteří jste opilí touhou po moci, myslete na to, co bude v budoucnu!
Jste jako děti, které shodily ze sebe šaty v domnění, že se budou stále jen hřát na výsluní.
Ale co si počnou pak, až slunce zapadne za hory na západě?

25) Kim Sudžang

臨高坮(임고대)ᄒᆞ다 ᄒᆞ고 나즌 ᄃᆡ를 웃지 마소
雷霆(뇌정) 大豊(대풍)에 失足(실족)이 怪異(괴이)ᄒᆞ랴
우리는 平地(평지)에 안잣시니 分別(분별) 업셔 ᄒᆞ노라

1. 나즌> 낮은 nízký; 업셔> 없어 (SZ); 안잣시니> 앉아 있으니; ᄒᆞ다 ᄒᆞ고> 한다 하고 říkat, že (nepřímá řeč). 2. 임고대: vystoupit k pavilonu na výšině, přenes. být na vysokém společenském žebříčku, zastávat vysoký post; ᄃᆡ(를)> 데 místo (+ akuz.), ᄃᆞ arch. neúplné subst.; 뇌정 hromy a blesky; 대풍 vichřice; 실족이 sejití z cesty; 괴이하다 být podivný, zvláštní; 평지 rovina, klidné místo; 분별 없다 být v klidu, nestrachovat se. VSS 3462.

Říkáš (myslíš)-li si, jak vysoko ses vyšvihl, (ale) neposmívej se těm, kdo jsou na nízkých místech!
Což je něco neobvyklého, že za bouře a vichřice sejdeš z cesty (sklouzneš dolů)?
My, kteří sedíme na rovině (na klidném místě tam dole), se nemusíme strachovat.

IV.1.1.2.3. Život v ústraní a písně jezer a řek

Jedním z tematického zaměření poezie *sidžo* bylo (zvl. od 16. stol.) lyrické básnictví zvané poezie polí a zahrad (전원,田園), nebo též verše psané na březích jezer a řek (강호, 江湖). Mnoho významných osobností odcházelo do ústraní, a to z několika důvodů. Někteří byli nuceně za trest vykázáni do vyhnanství, jiní odcházeli dobrovolně, znechuceni z intrik a bojů

klasicka-korejstina-14 | 06. 08. 2013 16:50

znesvářených politických a rodových frakcí a klik u dvora v honbě v soupeření o moc, kariéru a bohatství. Byť žili často v chudobě a nepohodlí, snažili se nalézt opravdový smysl bytí a místo člověka ve světě. Usilují o souznění s přírodou a koloběhem zákonů Vesmíru. Přitom se tito „poustevníci" věnují bádání a filozofování, výchově svých žáků, radují se z krás přírody, těší se hudbou, veršováním, rybařením i sklenkou rýžového moku. Nejsou však zcela odtrženi od světa. Mnohé verše jsou značně kritické při odsudku nešvarů a nemorálnosti vysoké společnosti. Tento proud se rozvíjí i v následujícím století, zvl. v rozsáhlejší formě cyklického *sidža*.

26) Kim Čchŏntchäk (김천택 金天澤, 1. pol. 18. stol.)
V 18. stol. se *sidžo* stalo oblíbeným žánrem i mezi širokými vrstvami městského obyvatelstva. Kim Čchŏntchäk – pěvec, hudebník, skladatel, učitel hudby a zpěvu i nadaný básník – se významně zapsal do dějin korejského básnictví především první rozsáhlou antologií básní, převážně formy *sidža*. Vyšla pod názvem Věčná slova země zelených hor (청구영언, 靑丘永言, 1727) a obsahuje kolem jednoho tisíce básní, zahrnujících díla 140 autorů (včetně 47 jeho vlastních), jiná jsou anonymní. Jsou řazena podle melodií, navíc je zde 17 děl formy *kasa*. Kim také osvětluje pohnutky ke své sběratelské a pedagogické činnosti. Zdůrazňuje nutnost zachovat kulturní dědictví pro následující generace a klade důraz na tvorbu v mateřském jazyce.

世上(세상)이 煩憂(번우)ᄒᆞ니 江湖(강호)로 나가ᄌᆞ슬라
無心(무심)ᄒᆞᆫ 白鷗(백구)야 오라 ᄒᆞ며 가라 ᄒᆞ랴
암아도 닷토 리 업스문 다만인가 ᄒᆞ노라

1. 닷토 리> 다툴+이 člověk, ten, který se bude hádat (다투다 svářit se, dohadovat se); 암아도> 아마도 asi, zřejmě; 업스문> 없음은; 2. -ᄌᆞ슬라 spojení finit. kocovky exhortativu -ᄌᆞ a arch. koncovky zvolací -슬라 (dnes -자꾸나!); 3. 번우ᄒᆞ다 mít obtíže a starosti; 무심하다 být bezstarostný; 백구 racek; 다 마인가> 다만 이 것인가; VSS 2313.

Svět je plný obtíží a starostí, a tak pojďme (raději) k řece či jezeru!
Oh, vy bezstarostní bílí rackové! Vy mi přece nebudete říkat, abych šel sem či onam, že?
Zdá se, že tady je to jediné místo, kde není člověka, s nímž bych se musel dohadovat.

27) Kim Sudžang

積雪(적설)이 다 녹아지되 봄 消息(소식)을 모르더니
歸흥(귀흥)은 得意天空闊(득의천공활)이요 臥流 (와류)는 生心水動
搖(생심수동요) 로다
아희야 ᄉᆡ 술 걸러라 ᄉᆡ 봄마지 ᄒᆞ리라

1. ᄉᆡ nový; 마지> 맞이 vítání (jara); 2. -로다 finit. konc. indikativu nízkého stupně (po sponě), ale vyjadřující současně odstín vážnosti, důstojnosti (srov. též -도다); 걸러라> 거르+거라 (거르다 přecedit), -거라: finit. konc. imperativu u některých sloves (srov. 가-거라 odejdi!).3. 적설 závěje sněhu; 노가지다> 녹아가다 tát (o sněhu); 봄 소식 zpráva (předzvěst); 2. verš je vyjádřen obraty v klasické čínštině: 귀흥 vracející se husy; 득의 hrdě, povznešeně; 천공 prázdnota nebes, nebeský prostor; 활 široce, volně, důstojně, 와류 polehlé vrboví; 생심 uvědomit si; 수동 pohyb vody; 요 otřásat se; VSS 3600.

I když závěje už tají, já si ani neuvědomil, že je to předzvěst jara.
Vracející se divoké husy povznešeně brázdí po otevřeném nebi (nebeským prostorem)
a polehlé větvoví smutečních vrb se zvedá v čeřícím se proudu vod.
Hej, chlapče! Přeceď nově zkvašené víno, rád bych přivítal (přípitkem) příchod nového jara.

28) Kim Sudžang

Tato báseň je příkladem postupného porušování formy standardního *sidža* (평시조) rozšířením počtu slabik ve 2. verši a jeho vývoje k výpravnému *sidžu* (사설 시조).

山村(산촌)에 客不來(객불래)라도 寂寞(적막)든 아니 ᄒᆞ이
花笑(화소) 鳥能言(조능언)이요 竹喧(죽훤) 人相語(인상어)라 松風
(송풍)은 거문고요 杜鵑聲
(두견성)이 노릭로다
아마도 나의 이 富貴(부귀)는 눈 흘긔리 업는다

1. ᄒᆞ이> ᄒᆞ 이; (눈)흘긔 리> 흘길 이 ten kdo (člověk), který se závistí pohlíží; 업는이> 없느니; 2. 客不來: 객 nástěvník, host, 불 zápor ne, 래 přicházet; 寂寞: osamělost; 花笑: 花 květ, 寞 úsměv, smát se; 鳥能言: 鳥 pták, 能 schopnost, 言 slovo, řeč, s ptáky umět hovořit; 竹喧: 竹 bambus, 喧 šumět, šustit; 人相語 mluvit navzájem s člověkem; 松風 vítr (píseň) ve větvích sosny; 杜鵑聲: 杜鵑 kukačka, 聲 zvuk, hlas; 富貴 bohatství; VSS 2074.

klasicka-korejstina-14 | 06. 08. 2013 16:50

I když do (mé) horské vísky žádný poutník (návštěvník) nepřijde, já se necítím osamělý.
Květena se usmívá, s ptáky hovořím, ševelení listí bambusu je jako rozhovor s člověkem.
Větřík v haluzích borovic zní jako (tóny) kŏmunga, zpěv kukačky je doprovází.
Asi se nenajde člověk, který by na toto mé bohatství hleděl se závistí.

29) Neznámý básník

창밧긔 국화를 심거 국화밋틔 술을 비져 두니
술 닉자 국화 픠자 벗님 오자 돌도다 온다
아희야 거믄거 쳥쳐라 밤 새도록 놀리라

1. 밧긔> 밖에 vně, venku; 심거> 심어(심다< 심다), zasadit; 밋틔> 밑(에) pod; 비져> 빚어 (빚다 kvasit); 닉자: 익자 (익다 dozrát o víně); 픠자: 픠다> 피다 kvést; 돌> 달 měsíc ; 도다> 돋아 (돋다 vycházet); 거믄거> 거문거; 2. 국화 chryzantéma; 쳥쳐라: 쳥> 청 struny kŏmunga, 쳐라: 치다 (udeřit, imper.). VSS 3835

Za oknem jsem zasadil chryzantémy, pod chryzantémami nechal kvasit víno.
Jakmile víno dozraje a chryzantémy rozkvetou a moji milí přátelé přijdou, (na obloze) se vyhoupne měsíc.
Hej, děvče, udeř do strun loutny, chceme se veselit až do svítání.

IV.1.1.2.4. Milostná tematika

Tematika milostných vztahů v poezii *sidžo* na počátku dynastie I sice také existovala, ale protože autory tehdejší poezie byli převážně muži, vesměs význační konfuciáni, byla značně vázána rigidním konfuciánským morálním kodexem. Samozřejmě, že např. některé Čŏng Čchŏlovy básně původně míněné (a zprvu tak i chápané) jako touha být blízko milovanému panovníkovi, se později šířily a byly vnímány jako písně milostné. Tím více to platí o jeho milostných *kasa*. Obrat nastal zejména od 17. století se změnou ekonomických a společenských vztahů, větší gramotnosti prostých vrstev, rozvoje městské kultury aj. Otevřenější odkrývání intimních niterních pocitů, včetně milostných vztahů, překračovalo pozvolna dřívější omezení a tabu. V jistém smyslu se milostná poezie v *sidžu* stala především doménou žen, zvl. kisäng nebo anonymních autorů/autorek. Otevřenost, často humor, ironie či dokonce jistá vulgárnost se projevuje zvl. ve výpravných *sasŏl sidžo*.

Z žen-básnířek se proslavila zejména 황진이 (黃眞伊, 1506–1544)) známá pod přezdívkou Jasná luna (명월(明月). Byla to vzdělaná žena ze Songdo

(Käsŏngu), pocházející pravděpodobně z vyšších vrstev, veršovala i v klasické čínštině. Volné chvíle prý ráda trávila u jezírka pod vodopádem Pagjŏn nedaleko Käsŏngu Zde jsou na plochém kameni zachovány vyryté verše, které prý napsala původně tuší svými dlouhými vlasy. Přátelila se s významnými literáty a hodnostáři, zmiňován je dokonce filozof Sŏ Kjŏngdŏk (1489–1543), literárním jménem Hwadam, jenž byl údajně i jejím učitelem.

30) Hwang Čini

청산리(靑山裡) 벽계수(碧溪水)야 수이 감을 자랑 마라
일도(一到) 창해(滄海)ᄒᆞ면 다시 오기 어려오니
明月이 만공산(滿空山)ᄒᆞ니 쉬여 간들 엇더리.

1. 수이< 쉽게 snadno; 2. 감 podst. jméno slovesné (가다); 일도(一到) 창해(滄海) jednou dorazit, dojít až k širému moři; 어려오니> 어려우니 (어렵다); 엇더리> 어떠리; 3. Výraz Jasná luna (명월), často ve významu úplněk, je v dálnovýchodní poezii také metaforou a symbolem podzimu, duševní vyrovnanosti a splněných přání, ženského principu jin a z toho vycházející metafory pro lásku, milostné vztahy aj. Přenesený význam má též výraz pjŏkkje (dosl. modravý potok) – „ctnostný muž“, zastánce vysokých morálních principů. Z toho zřejmě vycházel i další odvozený význam – označení muže, který odmítá pletky se ženami. Výraz kongsan – „prázdné hory“ bývá někdy dáván i do konotace s buddhistickým pojetím prázdnoty. Celá báseň je mistrnou ukázkou využití skrytých významů slov, alegorie i ironie. Traduje se též legenda objasňující skrytý záměr autorky a situace, za níž byly verše předneseny: V hlavním městě žil prý hodnostář pocházející z královského rodu, jemuž lidé přezdívali ironicky Pjŏkkje – „nepřítel žen“. Když zavítal do Käsŏngu a vypravil se shlédnout za měsíčního úplňku zbytky bývalého královského paláce z doby Korjŏ, Manwoldä (Měsíční terasa), Hwang Čini se tam prý v doprovodu svých přátel neočekávaně objevila také. Chytila jeho koně za uzdu a přednesla mu výše uvedenou báseň. Mrzutá a jak ledová tvář hodnostáře prý nakonec roztála v úsměvu. VVS 4018.

Modravý potůčku proudící ze zelených hor, nebuď pyšný, že tak snadno utíkáš (pryč)!
Jestliže jednou dorazíš až k širému azurovému moři, těžko se budeš vracet zpět.
Bezpočet prázdných štítů hor je ozářeno svitem jasné luny, což kdyby sis (u mne) odpočinul a až potom proudil dál?

klasicka-korejstina-14 | 06. 08. 2013 16:50

31) Hwang Čini

동지(冬至)ㅅ둘 기나 긴 밤을 한 허리를 버혀 내여
춘풍(春風) 니불 아릐 서리 서리 너헛다가
어론님 오신 날 밤이여든 구뷔 구뷔 펴리라.

1. 동지 zimní slunovrat; 동지ㅅ 둘> 동지달 11.lunární měsíc; 버히다> 베다 rozříznout; 니불> 이불 přikrývka; 아릐> pod; 서리서리> 서리다, 사리다 sbalit, zavinout; 너헛다가 > 넣어 있다가: 넣다; 구뷔구뷔: 구비 zákruta, 굽이굽이 meandrovitě, klikatě, zde: záhyb po záhybu. 2. 밤이여든> 밤이여드란: -여든> -(이)여드란> (이)거든: spoj. koncovka podmínková (v případě, že, kdyby snad). 3. 허리 pův. pás, kyčel, kříž, zde: polovina, napůl; 춘풍 jarní vítr; 어론님> 어른 님 dosl. starší blízký člověk, obecně milý, miláček; 펴다 rozvinout, rozprostřít. VSS 1286

Předlouhou noc v měsíci zimního slunovratu uprostřed rozříznu a (polovinu) svinu a vložím pod pokrývku (hřejivou) jak jarní vánek a pak, přijde-li v noci můj milý, ji záhyb po záhybu rozvinu [s cílem prodloužit krátkou letní noc].

32) Hwang Čini

산은 녯 산이로ᄃᆡ 물은 녯 물이 아니로다
晝夜(주야)에 흐르거든 녯 물이 이실소냐
人傑(인걸)도 물과 같도다 ᄀᆞᆺ도다 가고 아니 오노ᄆᆡ라

1. 녯> 옛 starý; ᄀᆞᆺ도다> 같도다 (같다); 2. -도다 indik. konc. ukonč. přísudku nízkého stupně zdvořilosti s citovým zabarvením velebnosti. Po sponě má tvar -(이)로다; -(이)로ᄃᆡ> -로되: po sponě spojovací konc. s významem připustkovým; 이실소냐> 있을소냐, -을소냐 táz. konc. ukončeného přísudku; -노ᄆᆡ라> -노매라 arch. zvolací konc. (-는구마!); 주야 dnem i nocí, 인걸 vynikající osobnost, 3. Vynikající osobností je zde zřejmě míněn právě 서경덕. VSS 2048.

Hory jsou sice staré (neměnné), ale bystřina, ta není nikdy stará. Vždyť proudí ve dne v noci, jak by tedy mohla být stará (stále táž)? Vynikající mužové jsou stejní jak ta bystřina, (stále) jdou (kupředu) a zpět se nevracejí.

33) Hwang Čini

靑山(청산)은 내 ᄯᅳᆺ이오 綠水(록수)ᄂᆞᆫ 님의 情(정)이
綠水 흘너 간들 靑山이야 變(변)ᄒᆞᆯ소가
綠水도 靑山을 못 니져 우러 예어 가ᄂᆞᆫ고

1. 뜻> 뜻 a) úmysl, záměr, b) touha, c) smysl, význam; 졍 cítění, láska; 흘너 > 흘러 (흐르다 SZ) téci; 이저> 잊어 (잊다 zapomenout); 우러> 울어 (울다 SZ) plakat; 정이> 정-이(로다) zde elize konc. -로다; 청산 modravé hory; 록수 zelenavá voda; 변ᄒᆞ다 změnit se; V některých vydáních se 1. verš uvádí odlišně: 내 情은 靑山이오 님의 情은 綠水로다. VSS 4027.

Modravé hory – to je má tužba, zelenavá voda je láskou mého milého.
I když zelenavá voda odplyne pryč, vy, modravé hory, což byste se mohly změnit?
Ale ani zelený proud nemůže zapomenout na modravé hory, odplývá pryč s pláčem.

34) Im Če (임제, 林悌, 1549–1587)
Traduje se, že tento o generaci mladší významný básník při svých potulkách po korejských horách navštívil rovněž hrob proslavené Hwang Čini nedaleko Käsŏngu a na její počest složil následující verše:

草(청초) 우거진 골에 ᄌᆞ는다 누엇는다
紅顔(홍안)은 어듸 두고 白骨(백골)만 무쳣ᄂᆞ니
盞(잔) 자바 勸(권)ᄒᆞ리 업스니 그를 슬허 ᄒᆞ노라

1. ᄌᆞ는다 > 자는다 (자다 spát); 어듸> 어디; 어데 kde; 자바> 잡아 (잡다); 업스니> 없으니; -는다> -느냐. Tato finální konc. indikativu může mít v archaické či poetické řeči též význam tázací; 누엇는다> 누워 있느냐 (눕다); 무쳣ᄂᆞ니> 묻혔느냐 (묻히다 být pohřben, pasivum), -ᄂᆞ니 (-느니): finit. konc. interogativu; 권ᄒᆞ 리> 권할 이 ten kdo (člověk, který) by nabídl... 2. 청초 zelená tráva; 우거지다 hustě porostlý; 골> 골짜기 údolí; 홍안 ruměná tvář, krásné (nalíčené) líce; 백골; bílé kosti; 잔 pohár, číše; 권하다 a) doporučit, poradit, b) nabídnout (jídlo, pití); 그를> 그 것을; 슬허> 슬피 (pův. 슳다> 슬프다 být smutný; VSS 4065.

V údolí hustě zarostlém zelenou travou ty jenom spíš anebo tu ležíš navěky?
Kam se poděla tvá ruměná tvář? Snad nejsou zde uloženy pouze tvé bílé kosti?
Nemáš zde nikoho, kdo by ti nabídl pohár (vína). Proto jsem zarmoucen.

35) Im Če
Se jménem básníka Im Čea je spojeno i další *sidžo*. Autor údajně zazpíval tyto verše své milence Hanu, známé kisäng z Pchjŏngjangu.

klasicka-korejstina-14 | 06. 08. 2013 16:50

북천(北天)이 묽다커늘 우장(雨裝) 업시 길을 나니
山에는 눈이 오고 들에는 츤 비로다
오늘은 츤 비 마자시니 얼어 잘까 ᄒᆞ노라

1. 묽다커늘> 맑다하거늘; 업시>없이 bez; 나니> 나가니; 오늘> 오늘; 마자시니> 맞았으니; 2. -거늘: 3. 우장 pláštěnka do deště; 츤비> 찬 비 studený déšť (slovní hříčka: korej. výraz přepsaný znaky, tj. 한우 je přezdívkou kisäng „Chladivý déšť"); 비(를) 맞다 promoknout; 얼어> 얼어서 promrzlý, přeneseně též sám, osamělý (얼다 mrznout, promrznout); VSS 1890.

Vždyť říkali, že severní nebe je průzračné, a tak jsem se vydal na cestu bez pláštěnky.
V horách však napadl sníh, v polích se spustil studený déšť.
Dnes jsem promokl v studeném lijáku, tak budu muset spát v mraze (sám).

36) Hanu (한우, 寒雨, 16. stol.)
– kisäng přezdívaná Chladivý déšť

어이 어러 자리 므스 일 어러 자리
원안침(鴛鴦枕) 비취금(翡翠衾)을 어듸 두고 어러 자리
오늘은 츤 비 마자시니 녹아 잘까 ᄒᆞ노라

1. 어러> 얼어 (얼다); 어듸> 어디, 어데; 어이> 어찌?; 므스> 무슨; 원안침 polštář s výšivkami divokých kachen, které jsou symbolem lásky a věrnosti; 비취금 pokrývka s výšivkami v barvě zeleného jadeitu; Tato báseň bývá též připisována kisäng jménem 매화(梅花). VSS 2773.

Proč bys měl spát sám? Kvůli čemu bys měl spát v mrazu?
Zapomněl jsi snad na podušku s výšivkami mandarinských kachniček a napřikrývku v barvě zelenavého nefritu, že chceš spát samotný v chladu?
Dnes tě promočil studený liják (alegoricky: dnes ses setkal s Chladným deštěm, tj. se mnou), což kdybys roztál (se zahřál) ve spánku (na mém lůžku)?

37) Neznámý autor
우리 두리 後生(후생)ᄒᆞ여 네 나 되고 내 너 되야
내 너 그려 긋던 애를 너도 날 그려 긋쳐 보렴
平生(평생)에 내 셜워ᄒᆞ던 줄을 돌녀 볼가 ᄒᆞ노라

1. 두리> 둘이 dva (nom.); 되야> 되어 (되다 SZ); 돌녀보다> 돌려보다 zpětně nahlédnout;

2. -렴, 려무나: finit. konc. imperativu s odstínem dovolení něco učinit; 3. 그려: 그리다 (SZ), 그립다 (그려워하다) toužit po, stýskat se po; 긋다(귿다, 긎다)> 끊다 přerušit, přervat; 애 bolest, nesnáze, nedočkavost; 긋던 애 rozervané srdce; 날> 나를 mne (akuz.); 평생 tento život; 셜워ᄒᆞ다: 섧다, 서럽다 být smutný, projevovat smutek, žal; 4. Toto *sidžo* bylo zapsáno ve sborníku Písně východního moře (해동가요, 1763). VSS 3075.

Kdybychom se my oba (opět) zrodili v příštím životě a ty se stal mnou a já tebou,
měl bys i ty zakusit marnou touhu po mně tak, jako když mé srdce pukalo kvůli tobě.
Pak bys snad zpětně nahlédl (pochopil) i ty, jaké hoře jsem v tomto žití vytrpěla.

38) Neznámý autor

ᄒᆞᆫ자 쓰고 눈물 지고 두 ᄌᆞ 쓰고 한숨 지니
字字(자자) 行行(행행)이 水먹 山水(산수) 되거고나
져 님아 울며 쓴 片紙ㅣ니 휴지 삼아 보시소

1. ᄒᆞᆫ자 jeden čínský znak; 져> 저 já, můj; 되거고나> 되었구나: -고나: arch. konc. zvolací; 편지ㅣ: tzv. 단 이 „samostatné i“ – konc. nominativu připojovaná k sinokorejským slovům s otevřeným kmenem (tj. po samohlásce) samostatně. Později v 17. stol. postupně zaměňována za konc. nominativu -가 (편지-가); -시소: zdvořilostní infix -시- + zde imper. konc. středního stupně zdvořilosti -소. 자자 znak za znakem; 행행 řádka za řádkou; 수먹 산수 krajinomalba kreslení jen vodou smíšenou s tuší; 휴지 삼아> 휴지로 생각하다 pokládat za cár papíru 휴지(<슈지); VSS 4507.

Napíšu jeden znak a uroním slzu, napíšu druhý s hlubokým povzdechem.
Ale znak za znakem, řádka za řádkou se staly (změnily v) obrazem krajiny malovaným tuší.
Oh, můj milý! Je to obraz psaný slzami. Přečti si ho jako (nepotřebný) cár papíru.

39) Slivoňový květ (매화) **z Pchjŏngjangu**

죽어 닛어야 ᄒᆞ랴 살아 그려야 ᄒᆞ랴
죽어 닛기도 어렵고 살아 그리기도 어려웨라
져 님아 ᄒᆞᆫ 말슴만 ᄒᆞ소라 死生(사생) 決斷(결단) ᄒᆞ리라

klasicka-korejstina-14 | 06. 08. 2013 16:50

1. 니저야 ᄒᆞ랴> 잊어야 하랴 (잊다 zapomenout); 닛기도> 잊기도; 2. (-)랴 táz. konc. nízkého stupně zdvořilosti. Mluvčí se dotazuje na mínění naslouchajícího, příp. sám rozvažuje o různých možnostech při svém rozhodování; 어려웨라> 어려우에라 (어렵다); -에라 finit. konc. zvolací (-도다); -소라 finit. konc. střed. stupně imperativu, často s odstínem žádosti, prosby o něco vůči jiné osobě (SZ+다오, -려무나); 사생 život nebo smrt; 결단ᄒᆞ다 rozhodnout se. 3. V některých verzích této básně se uvádí odlišně 3. verš: 죽어도 잇기 어려오니 사라 두고 모리라. V některých pramenech je báseň přisuzována neznámé autorce. VSS 3740.

Měla bych (na tebe) zapomenout a zemřít? (Nebo) bych měla žít a (stále po tobě) toužit?
Vždyť zapomenout a zemřít je těžké a stejně tak je těžké žít a (po tobě) toužit!
Oh, můj drahý! Kéž bys řekl alespoň slůvko, abych se mohla rozhodnout, zda žít anebo zemřít.

40) Neznámý autor

브채 보낸 뜻을 나도 잠간 싱각ᄒᆞ니
가슴의 붓ᄂᆞᆫ 블을 ᄭᅳ.라고 보내도다.
눈물도 못 ᄭᅳᄂᆞᆫ 블을 브채라서 어이 ᄭᅳ리

1. 브채> 부채 vějíř; 뜻> 뜻 úmysl, záměr; 잠간> 잠깐 chvíle; 붓ᄂᆞ> 붙는 (붙다 být přilepen, pevně vězet); 블> 불 oheň; ᄭᅳ다> 끄다 (uhasit); 2. -(이)라서: spoj. konc. po sponě, zkráceně z -(이)라고 해서. Obsah první fráze objasňuje důvod vyjádřený v druhé části souvětí; -(이)라고: spoj. konc. při citaci nepřímé řeči, -라- zde význam imperativu. VSS 1922.

Co chvíli přemýšlím o tom, proč (co jsi sledoval tím, že) mi posíláš vějíř.
(Zřejmě) jsi ho poslal s cílem, abych jím uhasila oheň (žár), planoucí v mém srdci.
Jak však ten oheň mám uhasit vějířem, když ani slzami ho neuhasím?!

41) Neznámý autor

ᄆᆞᆯ은 가쟈 울고 님은 잡고 울고
夕陽(석양)은 재를 넘고 갈 길은 千里(천리)로다
져 님아 가ᄂᆞᆫ 날 잡지 말고 지는 ᄒᆡ를 잡아라

1. ᄆᆞᆯ> 말; 가쟈 울고> 가자고 울고; 져> 저; 날> 나를; ᄒᆡ> 해; VSS 1425

Kůň svým nářkem (ržáním) mne vybízí, abych (už) šel, ale moje milá mne svým nářkem zadržuje.
Večerní slunce (už) překračuje horský hřeben a zachází, ale přede mnou je cesta dlouhá tisíc mil.
Drahá má! Mne nezadržuj, zadrž to slunce zapadající za obzor!

42) I Mjŏnghan (이명한, 李明漢, 1595–1645)
ᄉᆞ랑이 엇더터니 둥그더냐 모나더냐
기더냐 쟈르더냐 밟고 남아 자힐러냐
ᄒᆞ그리 긴 줄은 모로ᄃᆡ 끗 간 ᄃᆡ를 몰ᄂᆡ라

1. 엇더터니> 어떻다니; 둥그더냐> 둥굴더냐 (둥굴다) být okrouhlý, kulatý; 모나더냐: 모가 나다 být hranatý; 기더냐: 길다 být dlouhý; 쟈르다> 짧다 být krátký; 모로ᄃᆡ> 모르데> 모르다; VSS 1993.

IV.1.1.2.5. Písně pijácké a život ve stáří

43) Čŏng Tchähwa (정태화, 鄭太和, 1602–1673)
술을 취(醉)케 먹고 두렷이 안자시니
억만(億萬) 시름이 가노라 하직(下直)ᄒᆞᆫ다
아희야 잔(盞) ᄀᆞ득 부어라 시름 전송(餞送)ᄒᆞ리라

1. 취케 먹고> 취하게 먹고 (취하다 opít se); 안자시니> 앉아 있으니; 2. 두렷이 (<두렫ᄒᆞ다) okrouhle, dokulata, (sedět) v kruhu, dnes: 뚜렷이 zřetelně, značně, příp. pohodlně; 억 sto milionů, 만 deset tisíc, 억만 hyperbolicky velmi mnoho, nesčetný; 하직ᄒᆞ다 loučit se, 전송ᄒᆞ다 vyprovodit, dát sbohem; VSS 2477

Napiv se vína do opojení, rozvalen pohodlně sedím,
všechny nesčetné starosti odcházejí, loučí se se mnou.
Hej, chlapče, nalij mi plnou číší! Všem těm starostem dám sbohem.

44) Kim Sudžang
이제는 다 늙거다 므스 거슬 ᄂᆡ 아든야
灘下(이하)의 黃菊(황국)이요 案上(안상)의 玄琴(현금)이로다
이 中(중)에 一券(일권) 家譜(가보)는 틈 업슨가 ᄒᆞ노라

1. 늙거다> 늙었도다; 므스 거슬> 무슨 것을, 무엇을; 2. -거다; 아든야> 아더냐 (알다), -더냐; 3. 이하의> 이하에; 이하> 울밑, 울타리 밑에 u plotu, pod plotem; 황국 žlutá chryzantéma 안상의> 안상에, 안상 stolek; 현금 strunný hudební nástroj, loutna (거문고); 일권 가보 jeden svazek písní s notami; 틈 없다 nemít dlouhou chvílí, nezahálet. VSS 3333.

klasicka-korejstina-14 | 06. 08. 2013 16:50

Ach, teď už jsem úplně zestárl! Cožpak já ještě něco znám?
U plotu (kvetou) žluté chryzantémy, na stolku loutna.
A mezi nimi jediný svazek písní. Cožpak by mohly zahálet?

45) Kim Sudžang
곳도 픠려 ᄒᆞ고 버들도 프르려 ᄒᆞᆫ다
비즌 술 다 닉엇ᄂᆡ 벗님네 가ᄉᆡ그려
六角(육각)에 두렷시 안ᄌᆞ 봄마지 ᄒᆞ리라

1. 곳> 꽃; 픠려 ᄒᆞ고> 피려하고 (피다 kvést); 비즌> 빚은 (빚다 kvasit); 닉엇ᄂᆡ> 익었네 (익다 dozrát); 봄마지> 봄맞이 slavnost vítání jara; 2. -ᄉᆡ그려 > -십시다그려; 3. 두렷시> 둥글게 v kruhu, pohodlně (pův. 두렫ᄒᆞ다); 4. 육각 = Šest rohů, místní název sedla pod horou Inwangsan v Soulu, oblíbené místo pro vycházky a pikniky při obdivování květů. VSS 283.

Květy se užuž chystají otevřít a taky vrboví je připraveno rozpučet.
Kvasící rýžový mok už naplno vyzrál. Nuž pojďme, přátelé!
Usaďme se v kruhu v sedle Šesti rohů a společně oslavme příchod jara.

46) Kim Sudžang
어화 어릴시고 이 ᄂᆡ 일 어릴시고
ᄂᆡ 이 靑春(청춘) 누를 주고 ᄂᆡ 白髮(백발) 맛닷ᄂᆞᆫ고
이제야 아모리 ᄎᆞᄌᆞ련들 물을 곳이 업세라

1. ᄂᆡ> 내 já, můj; 맛다> 맡다 svěřit, předat, převzít; 맛닷ᄂᆞᆫ고> 맡았는가; ᄎᆞᄌᆞ련들> 찾으려(고)한들; 업세라> 없에라; 2. -을시고: konc. zvolací; -ᄂᆞᆫ고: -는가 finit. konc. tázací; -에라: finit. konc. zvolací. 3. 어화 oh, běda; 어리다> 어리석다 být hloupý, pošetilý; 청춘 mládí; 누룰> 누구에게 komu 백발 bílé vlasy, šediny; VSS 2813.

Oh, jaký to já jsem blázen! Bylo to ode mne pošetilé!
Komu jsem to jen předal (rozdal) své mládí, od koho jsem převzal ty šediny?
I kdybych se nyní sebevíc snažil (své mládí) znovu najít, není místa, kde se dotázat.

47) Kim Sudžang
豪華(호화)도 거즛 거시오 富貴(부귀)도 꿈이 올네
北邙山(북망산) 언덕에 搖領(요령) 소릭 긋쳐지면
아모리 뉘웃고 ᄋᆡ다라도 미출 길이 업는이

klasicka-korejstina-14 | 06. 08. 2013 16:50

1. 거즛> 거짓 lež; 쑴>꿈 sen; 소릭> 소리; 긋쳐지면: 그치다 ukončit, zastavit, přerušit; 2. -을네 ; 업는이> 없느니: 3. 호화 luxus, pompéznost; 부귀 bohatství a sláva; 북망산 místo posledního odpočinku, hrob; 요령 zvonky užívané při doprovodu zesnulého k hrobu; 뉘웃고: 뉘우치다 (뉘웃브다) litovat; 이다라도> 애닯아 하여도: (이둡다, 애달프다 pociťovat trýzeň, úzkost); 미츨: 및다> 미치다 dosáhnout někam. VSS 4616.

I pompéznost je (jen) šalba, stejně tak bohatství a sláva jsou (jen) sen.
Jakmile ustane cinkot zvonků na pahorku v místě tvého posledního odpočinku,
i kdybys jakkoli litoval a pociťoval úzkost, cesta (způsob), jak ještě něčeho dosáhnout, neexistuje.

48) Kim Sudžang

시름을 끄드러 닉여 얽어미야 붓동혀셔
碧波(벽파) 江流(강류)에 풍덩 드릿쳐 띄워 두면
自然(자연)이 東西(동서) 漂迫(표박)ᄒᆞ다가 절로 사가질이라

1. 끄드러> 끌어 들어 vytáhnout a uchopit (SZ); 얽어미야: 얽어매여 (얽매다 SZ) svázat (do otepi); (붓)동혀셔: 동히다> 동이다 (pevně) převázat; 드릿쳐: 들이치다 svrhnout; 띄워 두면: 띄워> 띄다, 띄우다 nechat plout (po vodě); 사가질이라: 삭아지다 rozpustit se; 2. 벽파 modravé vlny; 강류 říční proud; 풍동 šplouchání (vody); VSS 2513.

Kéž bych mohl vyjmout a uchopit (všechny) své smutky (trudné myšlenky), svázat je do otepi a pevně utáhnout.
Kdybych je se šplouchnutím svrhl do azurového proudu řeky a nechal je vodou unášet,
snad by je (proud) odplavil na východ i na západ a ony se samy od sebe rozplynuly.

IV.1.1.3. Interpretace ukázek cyklického *sidža*

Jun Sŏndo (윤선도, 尹善道, 1587–1671)

Aristokrat, vzdělaný literát a uznávaný znalec konfuciánské etiky a obřadů, rodově a politicky příslušník tzv. jižní frakce (namin) se po absolvování učiliště Sŏnggjungwan zprvu účastnil i politiky u dvora. Díky své přímosti a kritice korupce ve státní správě v ní ovšem dlouho nesetrval, dokonce strávil za trest i léta ve vyhnanství. Nakonec se uchýlil do ústraní a díky svému bohatství po předcích mohl trávit zbytek života v soukromí (zvl. na ostrůvcích v Jižním moři) studiem, literární činností a těšit se z umění a krás přírody.

klasicka-korejstina-14 | 06. 08. 2013 16:50

Jun Sŏndo projevil své básnické mistrovství především ve formě cyklického *sidža*. Z níže uvedených dvou ukázek z jeho díla se Píseň o pěti přátelích skládá z šesti standardních *sidžo*, kde je dosud plně respektována tradiční forma tohoto tříverší. Ta je ovšem skloubena jednotící ideou do samostatného rozsáhlejšího celku, tematicky spjatého s několika přírodninami z tradičních „desíti symbolů dlouhého života". Z nich autor jmenovitě zvolil vodu, skálu, sosnu a bambus. Jim ovšem vévodí Měsíc – přítel ze všech nejvěrnější.

Cyklus Rybářovy roční doby je považován za vrchol poezie cyklického *sidža*. Sestává ze 40 básní rozdělených po desíti do čtyř oddílů podle ročních období. Toto dílo je pokládáno za vrchol již dříve oblíbeného literárního proudu „jezer a řek". Zastánci tohoto druhu poezie se snažili odpoutat se od světa plného násilí, amorálnosti, honby za bohatstvím a kariérou a raději – byť často v chudobě – hledali smysl života v sepjetí s přírodou a jejími zákony, zabývali se kultivováním ducha, filozofováním, uměním a tříbením estetických prožitků.

V tomto mistrovském díle Jun Sŏndo obohatil též prostou formu tříveršového *sidža* novými prvky. Mezi 1. a 2. verš jsou vloženy pokyny k řízení lodice, jež starý rybář dává mladému chlapci, který ho během plavby doprovází. Mezi 2. a 3. veršem se opakuje vždy stejný refrén psaný čínskými znaky (至匆忽 至匆忽 於斯臥, 지국총 지국총 어사와). Jde o onomatopoie vyjadřující pleskot vesel a šum vody. Tato báseň je také dobrou ukázkou začleňování různých citací z čínské klasické poezie nebo narážek na historické události do textu básně psané vytříbenou korejštinou. Takové reminiscence (svého druhu metafory) sloužily čtenáři, zvl. korejským literátům, důvěrně obeznámeným s čínskými klasiky, k dokreslení prožitků, nálady, hlubšímu estetickému cítění či imaginaci při popisu přírodních krás.

1) Píseň o pěti přátelích (오우가, 五友歌)

내 버디 몃치나 하니 水石 (수석)과 松竹(송죽)이라
東山(동산)의 돌 오르니 긔 더욱 반갑고야
두어라 이 다섯 밧긔 ᄯᅩ 더ᄒᆞ야 무엇 ᄒᆞ리

1. 버디> 벗+이: přítel; 몃치다> 몇이나 kolik asi; 돌> měsíc; 다섯> 다섯 pět; 밧긔> 밖에 kromě; ᄯᅩ> 또; 2. 동산의: zde význam lokativní (-에); 긔> 그 것이; -고야 (arch.) konc. zvolací (-구나)

구룸 빗치 조타 ᄒᆞ나 검기를 ᄌᆞ로ᄒᆞᆫ다
ᄇᆞ람 소리 ᄆᆞᆰ다 ᄒᆞ나 그칠 적이 하노매라
조코도 그츨 뉘 업기ᄂᆞᆫ 믈 ᄲᅮᆫ인가 ᄒᆞ노라

1. 구룸> 구름 mrak, oblaka; 빗치> 빛이 barva; 업기ᄂᆞᆫ> 없기는; 조타 ᄒᆞ나 > 좋다고 하나 říká se, že je krásné, ale...; 하노매라: 하다 zde ve významu četný, mnoho (많다); -노매라: (arch.) zvolací koncovka; 2. ᄌᆞ로> 자주 často; 뉘: mělo více významů (누구 kdo; 누리, 세계 svět; 때, 적 doba, čas), zde význam doba, čas; 그치다/그츠다 přestat, ustat, skončit.

고즌 므ᄉᆞ 일로 퓌며서 수이 디고
플은 어이 ᄒᆞ야 프ᄅᆞᆫ 듯 누르ᄂᆞ니
아마도 변치 아닐 ᄉᆞᆫ 바회 쌘인가 ᄒᆞ노라

1. 고즌> 꽃은 květ; 므ᄉᆞ 일로> 무슨 일로 kvůli čemu; 디다> 지다 opadat; 플> 풀 tráva; 프ᄅᆞ다> 푸르다 být zelený; 듯> 듯 vypadat jako, jakoby, zde: ihned poté; 바회> 바위 balvan, skála; 2. 퓌며서> 피면서 zde: ihned po rozkvětu; 수이: 수비> 수이>쉬 (쉽다, 쉽게); -ᄂᆞ니: táz. konc.; 아닐ᄉᆞᆫ> 아니하는 것은: (-ᄉᆞᆫ: (arch.) neúpl. subst. ᄉᆞ + ᄂᆞ< z partikule -는/은; 3. 어이> 어찌 proč, jak

더우면 곳 퓌고 치우면 닙 디거ᄂᆞᆯ
솔아 너ᄂᆞᆫ 엇디 눈 서리ᄅᆞᆯ 모ᄅᆞᄂᆞᆫ다
九泉(구천)의 불희 고ᄃᆞᆫ 줄을 글로 ᄒᆞ야 아노라

1. 치우면:> 추우면 (춥다) být chladný; 닙>잎 listí; 엇디> 어찌; 불희> 뿌리 kořen; 고ᄃᆞᆫ: 곧다> 곧은 být přímý, čestný; 2. -거늘: Tato konc. neukončeného přísudku uvádí v 1. části souvětí jistý fakt, ve 2. části (často končící otázkou (-는가?, -으랴?) se naznačuje, že by stejně tak měla platit skutečnost, uváděná v závěrečné větě souvětí; -ᄂᆞᆫ다> -는다 zde má význam interogativu; 글로 ᄒᆞ야> 그 것으로 하여 tím, že; díky tomu, že... 3. 솔 sosna; 구천: Devět pramenů, podzemí – místo, kam se podle víry předků vracejí duše po smrti.

나모도 아닌 거시 플도 아닌 거시
곳기ᄂᆞᆫ 뉘 시기며 속은 어이 뷔연ᄂᆞᆫ다
뎌러코 四時 (ᄉᆞ시)예 프르니 그를 됴하 ᄒᆞ노라

1. 뉘> 누가; 시기다> 시키다; 뎌러코> 저러하고도; 됴하 ᄒᆞ다> 좋아하다; 2. 뷔연ᄂᆞᆫ다: 뷔다=비다 být prázdný, dutý, 비어 있느냐;

쟈근 거시 노피 떠셔 萬物(만물)을 다 비취니
밤듕의 光明(광명)이 너만 ᄒᆞ니 또 잇ᄂᆞ냐
고도 말 아니ᄒᆞ니 내 벋인가 ᄒᆞ노라

klasicka-korejstina-14 | 06. 08. 2013 16:50

1. 쟈근 거시> 작은 것이; 노피> 높이; 비취니> 비치다 ozařovat; 듕> 밤중; 벋> 벗 přítel; 2. 너만 ᄒᆞ니> 너만 한 것이; VSS 79, 412, 271, 1206, 630, 3576.

2) Rybářovy čtyři roční doby (어부 사사가 漁夫 四時歌)
2. část – Léto

1.

구즌 비 머저 가고 시낸 믈이 묽아 온다
배떠라 배떠라
낙ᄃᆡ를 두러메니 기픈 興(흥)을 禁(금) 못할롸
至匊忽 至匊忽 於斯臥(국총 지국총 어사와)
두어라 煙江(연강) 疊嶂(첩장)은 뉘라셔 그려낸고.

1. 구즌>궂은; 머저> 멎어> 머치다, 그치다 přestat; 시내 říčka, potok; 시냇물 voda říčky;
낙ᄃᆡ>낚대 rybářský prut; 두러메다> 둘어메다 přehodit si přes rameno; 2. 금 못ᄒᆞᆯ다> 금 못할다 (-ㄹ다, též -ㄹ돠, -ㄹ롸)> 금하지 못할것이로다: zvolací konc. tázací vyjadřující překvapení, obdiv, úžas; 그려낸고: -ㄴ고 konc. tázací, obdobná jako dnešní -는가 (그리다 malovat). 3. 연강 opar nad řekou; 첩장 hradba hor. VSS 437.

Prudký liják ustal a říčkou přitéká průzračná voda.
Spusť člun, spusť člun (na vodu)!
Přehodím si rybářský prut přes rameno a nemohu se zbavit hlubokého radostného vzrušení.
Refrén:
Hej, hola! Cožpak může někdo namalovat opar nad řekou a hradbu horských štítů?

2.

蓮(연)닙히 밥 싸 두고 飯饌(반찬)으란 장만 마라
닷드러라 닷드러라
靑篛笠(쳥약립)은 써 잇노라 綠簑衣(녹사의) 가져 오냐
지국총 지국총 어사와
엇더타 無心(무심)ᄒᆞᆫ 白鷗(백구)는 간 곳마다 좃닌다.

1. 연닙히> 연잎에 do listí lotosu; 닷> 닻 kotva; 드러라> 들어라 zvedni! 2. 좃닌다: kompozitum ze sloves 좇다 (pronásledovat) a 니다 (arch. jít, 가다). 3. 쳥약립 klobouk z lýka zeleného bambusu; 녹사의 pláštěnka do deště ze zeleného rákosí; 백구 bílý racek. Pozn.: V jiné dochované verzi této básně je poslední půlverší odlišné: 내좃ᄂᆞᆫ가 제좃ᄂᆞᆫ가:

Zabal vařenou rýži do listů lotosu, o další přílohy (k jídlu) se nestarej!
Zvedni kotvu, zvedni kotvu!
Širák z lýka zeleného bambusu jsem si nasadil (ale) přinesl jsi (chlapče) sebou (taky) pláštěnku do deště ze zeleného rákosí?
Refrén:
Jak to, že všude kam pluji, mě vy – neteční bílí rackové – následujete?
(2. verze: Jak to je, vy bílí rackové? Letíte vy za mnou, anebo já pluji za vámi?)

3.

마람 닙히 ᄇᆞ람 나니 篷窓(봉창)이 셔늘코야
돗다라라 돗다라라
녀름 ᄇᆞ람 定(정)ᄒᆞᆯ소냐 가ᄂᆞᆫ ᄃᆡ로 ᄇᆡ 시겨라
지국총 지국총 어사와
아희야 北浦(북포) 南江(남강)이 어ᄃᆡ 아니 됴흘너니

1. 돗> 돛 plachta; 다라라> 달아라 (돛 달다 upevnit plachtu); 녀름> 여름; 시기다 > 시키다 význam faktitivní: nech (loď) plout; 어ᄃᆡ> 어데 místo. 2. 셔늘코야> 서늘하고야:. -고야: a). Konc. neukonč. přísudku dějových sloves, uvozuje větu podmínkovou (bez použití 만일, 만약), zdůrazňuje nebo nějak omezuje význam slovesa: teprve až; až poté, co; b) táz. konc. s ironickým zabarvením; 정ᄒᆞᆯ소냐: -ㄹ소냐, -ㄹ쏘냐: táz. koncovka ve významu -ㄹ것인가; 됴흘너니> 좋을너니: -너니> -느니: 봉창 pův. větrací okénko, průduch; zde jde zřejmě o průduchy v přístřešku na palubě lodi; 마람> 마름: vodní rostlina s bílými květy (*Trapa bisponosa* z čeledi kotvicovitých), její jádra se jí syrová nebo melou k přípravě pokrmů.

Vítr zaševelil v listech kotvice, oh, jak chladivý je průvan ve škvírách palubního přístěnku.
Napni plachtu, napni plachtu!
Cožpak lze určit směr letního větru? Nech loď plout, kam ji vítr ponese!
Refrén:
Hej, chlapče! Ať už pojedeme do Severní zátoky (anebo) k Jižní řece, cožpak není krásně kdekoliv?

4.

물길이 흐리거든 발을 씻다 엇더 ᄒᆞ리
이어라 이어라
吳江(오강)에 가쟈 ᄒᆞ니 千年(천년) 怒濤(노도) 슬프도다
지국총 지국총 어사와
두어라 楚江(초강)에 가쟈 ᄒᆞ니 魚服(어복) 忠魂(충혼) 낫글세라

klasicka-korejstina-14 | 06. 08. 2013 16:50

1. 엇더ᄒᆞ리> 어떠하리. 2. 발을 씻다> 발을 씻다고 해서; (으)리: konc. potenciálu v oznamovací i tázací větě. V 1. os. vyjadřuje zpravidla záměr mluvčího, v 2. os. jde o dotaz na záměry druhé osoby; -도다> (arch.) zvolací koncovka (-구나!); 낫글세라> 낚을세라 (낚다 rybařit); -ㄹ세라: 노도 bouřlivé vlny; 어복 břicho ryby; 충혼 věrná duše.

Jaké by to bylo, kdybych řekl, že si chci umýt nohy ve špinavé vodě řeky?
Pokračuj! Pluj dál!
Říkám si, že rád bych plul až k řece Wu, vždyť tam po tisíciletí bouřlivé vlnobití truchlí.
Hej, rád bych jel až k řece Zhu, (ale) co když tam ulovím rybu, v jejímž žaludku spočívá věrná duše [Qu Yuana]?

5.

萬柳(만류) 綠陰(녹음) 어린 고ᄃᆡ 一片(일편) 苔磯(태기) 奇特(기특)ᄒᆞ다
이어라 이어라
ᄃᆞ리에 다ᄃᆞᆺ거든 漁人(어인)爭渡(쟁도) 허물 마라
지국총 지국총 어사와
가다가 鶴髮(학발) 老翁(로옹) 만나거든 雷澤(뇌택) 讓居(양거) 效則(효칙)ᄒᆞ쟈

1.ᄃᆞ리 most 다ᄃᆞᆺ거든: 다ᄃᆞᆺ다> 다다르다 dorazit někam; 2. 만류 dosl. deset tisíc vrb> husté vrboví; 녹음 zelený stín; 어린 고ᄃᆞ: 어린 a) 어린 mladý, b) 얼킨 propletený, hustý, 고ᄃᆞ: 곳 místo; 일편태기 jeden balvan obrostlý mechem; 어인 rybář; 쟁도 bojem, v šarvátce projít; 허물 chyba, provinění; 학발 bělovlasý, vlasy bílé jak peří jeřába; 로옹 stařec; 양거 přenechat místo (vhodné k rybaření); 효칙 příkladné dodržování zákona, etikety; 뇌택 雷澤 jezero Leize. Poslední půlverš je reminiscencí na příběh, dochovaný v Sima Qianových Zápiscích historika (*Shiji*,사기,史記). Když se legendární čínský císař Shun vydal lovit ryby k jezeru Lei, tamní lidé mu prý ochotně poskytli svá obydlí a nejlepší místa k rybolovu.

V místě, kde neproniknutelné vrboví vytváří zelenavý stín, ční mechem obrostlé skalisko bizarně z vody.
Pokračuj! Vesluj dál!
Pokud přijedeme k mostu, neproviňme se šarvátkami s rybáři (o to, kdo projede první)!
Refrén:

A kdybychom náhodou cestou potkali starce s vlasy bílými jak peří jeřába, přenechme mu vhodné místo u jezera Lei a projevme tak příkladně své dobré mravy.

6.

긴 날이 져므는 줄 興(흥)에 미쳐 모로도다
돗지어라 돗지어라
븟l 대를 두드리고 水調歌(수조가)를 불러 보쟈
지국총 지국총 어사와
뉘라셔 欸乃(애내)聲中(성중)에 萬古心(만고심)을 알리오

1. 져므는> 저물다 stmívat se; 븟 대> 잿대 lodní stěžeň; 2. 모로도다> 몰랐도다 (모르다); 돗지다> 돛(을) 지다 svinout plachtu; 수조가 lodnická píseň; 애내성중에 v melodiích veslařských a rybářských popěvků; 만고심 pocity (lidí) zašlých časů.

Pln radosti ani nevnímám, že dlouhý den přechází v soumrak!
Sviň plachtu! Sviň plachtu!
Zanotujme si vodáckou píseň a (do taktu) bušme do lodního stožáru!
Refrén:
Kdo pochopí, jaké pocity (lidí) zašlých věků jsou skryty v popěvcích lodníků?

7.

夕陽(석양)이 됴타마는 黃昏(황혼)이 갓갑거다
배 세여라 배 세여라
바회 우에 구분 길 솔 아릐 빗겨 잇다
지국총 지국총 어사와
어듸셔 碧樹(벽수) 鶯聲(앵성)이 곳곳이 들이는다

1. 됴타마는> 좋다마는; 갓갑거다 (<가깝다 být blízký); 세여라 (<세우다, imper.); 바회> 바위; 빗겨 잇다> 비껴 있다 (비끼다 šikmo spadat). 2. -거다: 들이는다> (듣다> 들리다 být slyšet, zaznívat); -는다: zde konc. zvolací (-는구나!). 구분> 굽하게 (klikatě); 벽수 zelené stromy; 앵성 hlas kukačky...

Západ slunce je sice krásný, ale blíží se soumrak
Zastav člun! Zastav člun!
Po skalách se klikatící cesta šikmo spadá pod borovicemi dolů.
Refrén:
Hle, odněkud tu i tam je slyšet hlas kukačky.

klasicka-korejstina-14 | 06. 08. 2013 16:50

8.

모래 우희 금믈 널고 둠 미틔 들을쎄라
배 매어라 배 매어라
모괴를 뭡다ᄒᆞ랴 蒼蠅(창승)과 엇더ᄒᆞᆫ이
지국총 지국총 어사와
眞實(진실)로 다만 ᄒᆞᆫ 근심은 桑大夫(상대부) 들을 셰라

1. 우희> 우 nad + vkladné h +의> 우에; 금믈>그물 síť; 둠> 뜸 stříška z rákosové rohože v člunu; 미틔> 밑에 pod. 2. 뭡다ᄒᆞ랴: (뭡다 být protivný)> 뭡다고 하랴, -(으)랴: táz. konc. ukončeného přísudku. Mluvčí zjišťuje názor respondenta na jeho otázku. Často se užívá ve starších textech. 엇더ᄒᆞᆫ이> 어떠하니. 매어라> 매다 uvázat (imper.); 모괴> 모기 komár; 창승 moucha masařka, ovád;

Rozprostřu sítě na písku a vklouznu pod stříšku z rákosové rohože.
Přivaž člun! Přivaž člun!
Cožpak se neříká, že komáři jsou dotěrní? A jak je to teprve s ovády?
Refrén:
Ale upřímně – mou jedinou a největší obavou je, aby mne neslyšel Sangdäbu.

9.

밤 ᄉᆞ이 風浪(풍랑) 닐 쑬을 미리 어이 짐쟉ᄒᆞ리
닫 디여라 닫 디여라
野渡(야도) 橫舟(횡주)를 뉘라서 닐넛는고
지국총 지국총 어사와
어즙어 澗邊(간변) 幽草(유초)는 眞實(진실)로 보기 죠홰라

1. 닫디다> 닻지다 spustit kotvu; 죠홰라 > 좋구나 výz. zvolací (v jiné verzi 어여쁘다> 예쁘다): 2. a) 닐다> 일다, 이르다, 일어나다 vzniknout; 닐 쑬을 > 일어날 줄을; b) 닐다> 일다, 이르다 říkat; 닐럿는고> 일렀는가 táz. konc.; 풍랑 vítr a vlny; 어이> 어찌 jak?; 야도 횡주 přejet s loďkou napříč až na pole (břeh); 간변 유초 vonné květy (rostoucí) na břehu údolí. 3. K navození atmosféry využil autor reminiscence obrazu z básně tangského básníka Wei Jingwu (韋應物, kor. 위응물) nazvané Západní jezero v provincii Chuzhou sihu (滁州西湖, kor. 저주서호). Týká se především slov 야도 횡주, 간변 유초.

Jak by mohl někdo předpovědět, zda se během noci přižene vítr a vlnobití?
Shoď kotvu! Shoď kotvu?
Kdo že to řekl „Zajeď s člunem až na pole (na břeh)“?

klasicka-korejstina-14 | 06. 08. 2013 16:50

Refrén:
Oh, opravdu, jak mám rád vonné květy (rostoucí) na břehu v údolí!

10.
蝸室 (와실) ᄇᆞ라보니 白雲(백운)이 둘러 잇다
배부텨라 배부텨라
부들 부치 ᄀᆞ로 쥐고 石逕(석경)으로 올라 가쟈
지국총 지국총 어사와
아마도 漁翁(어옹)이 閑暇(한가)터냐 이 거시 구실이라

1. 배부텨라> 배부텨라; 한가터냐> 한가하더냐: táz. koncovka nízkého stupně zdvořilosti (-냐), jíž předchází sufix regresivu -더. Mluvčí se dotazuje adresáta, zda děj vyjádřený slovesem sám prožil nebo s ním má osobní zkušenost, 臥室 (와실) dosl. šnečí ulita (skromně o básníkově nuzné chýši); 백운 bílá oblaka; 부들 druh rákosu; 부채 vějíř; ᄀᆞ로 쥐다 držet stranou, bokem; 석경 kamenitá stezka; 어옹 starý rybář. 구실 výmluva, záminka. VSS 437, 2865, 1371, 1540, 1407, 588, 2237, 1482, 1646, 3014.

Hledím na svoji chýši (malou) jak šnečí ulita, zahalují ji bílá oblaka.
Upevni člun! Upevni člun!
Rozhrňme jak vějíř stranou rákosí a vystupme kamenitou stezkou (k domovu).
Refrén:
Může snad někdo tvrdit, že rybář tráví svůj čas v zahálce? To je jen výmluva.

IV.1.1.4. Interpretace ukázek výpravného *sidža*

V teoretických pracích o žánru *sidžo* a jeho vývoji se vedle standardního a cyklického *sidža* vyděluje i další, pozdější forma, tzv. výpravné *sidžo* (사설시조 辭說時調). Pro kompozici tohoto typu poezie je charakteristické narušování původní pevné formy standardního, příp. cyklického *sidža* a rozšiřování počtu slabik ve verši i počet veršů, dosahující někdy dokonce do desítek či stovek. Za přechod k tomuto novému typu básní je tzv. *ŏt-sidžo* (엇시조), kdy se 1. nebo 2. verš klasického *sidža* rozšiřoval jen o další půlverš. Příklady na prodlužování délky básní *sidža* nacházíme už v 16. století (např. Čŏng Čhŏlova Báseň o víně), ale největšího rozvoje dosáhla tato poezie až v 18.–19. století.

Hlavní tvůrci této poezie (převážně anonymní) pocházeli především z nižších vrstev společnosti. Proti popisu se prosazuje epičnost a prozaičnost, sílí zde prvky dramatičnosti, ironie a satiry, komediálnost a parodie. Objevuje se nepokrytá kritičnost chamtivosti jangbanů či nezřízeného života mnichů. Proti dřívější poetice *sidža* je zde mnohem otevřeněji pojata

klasicka-korejstina-14 | 06. 08. 2013 16:50

tematika milostných vztahů a erotiky, objevují se zde dokonce písně kramářské z městských tržišť.

Tyto změny odrážející novou tematiku a nové estetické vnímání uměleckých děl jsou samozřejmě ovlivněny též obdobným vývojem a zaměřením žánru *kasa* i rostoucí oblibou prózy *kodä sosol* či žánru zpěvoher *pchansori*.

1) Čŏng Čchŏl, Óda na sklenku vinného moku (장진주사 將進酒辭)

흔 盞(잔) 먹새근여 또 흔 盞 먹새근여 곳 것거 算(산) 노코 無盡(무진) 無盡 먹새근여
이 몸 주근 後(후)면 지게 우히 거적 더퍼 주리혀 ᄆᆡ여 가나 流蘇(유소) 寶帳(보장)의
萬人(만인)이 우러 녜나 어욱새 속새 덥가나모 白楊(백양) 수페 가기곳 가면 누른 히
흰 돌 ᄀᆞᄂᆞᆫ 비 굴근 눈 쇼쇼리ᄇᆞ람 불 제 뉘 흔 盞(잔) 먹쟈 ᄒᆞᆯ고
ᄒᆞ믈며 무덤 우히 ᄌᆡᆫ나비 ᄑᆞ람 불 제 뉘우츤들 엇더리

1. 또> 또; 곳 것거> 꽃을 꺾어 (것다> 겄> 꺾다 utrhnout květ; 노코> 놓고; 주근> 죽은 (죽다); 우히> 위에 na, nad; 더퍼> 덮어 (덮다) pokrýt; 우러> 울어 (SZ, 울다 plakat; 수페> 숲에; 쇼쇼리ᄇᆞ람> 회오리바람 větrný vír, cyklon; ᄑᆞ람> 휘파람 hvizd, svištění; ᄌᆡᆫ나비> opice; 어더리> 어떠리. 2. -새근여: arch. složená konc. ukončeného přísudku (-새/세 + 근여> 그려) má význam zvolací s příznakem zdvořilosti (먹-읍시다그려); (으)나... (으)나: spojení několika vět v souvětí s opakujícím se konverbem (으)나 nemá význam odporovací, nýbrž vylučovací (ať tak, anebo); 가기-곳: -곳 arch. částice připojovaná k substantivu nebo podstat. jménu slovesnému (-기곳) má význam zdůraznění (dnešní -만 pouze, jen, jak jen); (-을/ㄹ)꼬: arch. tázací konc. ukončeného přísudku, obdobná dnešní koncovce (-을/ㄹ)까? 算(산) 노코: počítat a pokládat (květy vedle poháru); 무진 být bez konce, nevyčerpatelný; 거적 slaměná rohož, do níž se zabalí tělo nebožtíka před uložením do hrobu; 주리혀 ᄆᆡ여> 졸라매다 pevně převázat; 유소 barevné střapce zdobící žerdě praporců s posmrtnými nápisy nebo máry s nebožtíkem cestou k hrobu; 배장 nádherně zdobené přehozy či závěsy; 만인 deset tisíc osob, dav, mnoho lidí; 녜다, 녀다 (arch.) jíti; 어욱새(arch.)> 억새 rákosí, sítina; 속새 býlí, plevel, buřina; 덥가나모> 덮가나모(arch.)> 떡갈나무 dub; 白楊(백양) osika; 뉘우츠다/뉘욷치다> 뉘우치다 litovat. 算(산) 노코: starý zvyk, kdy každý ze společnosti přátel při pití vína počtem květů označoval u své sklenky počet vypitých pohárů. VSS 4508; faksimile původ. textu a umělecký překlad A. Žovtise viz *Čon Chol': Odinakovyj žuravl'*, Moskva 2009, str. 219, 140.

Vypijme (spolu) jeden pohár a vypijme další! Natrhejme květy a pokládejme je (vedle sklenky), ať spočítáme (kolik jsme vypili). Jen pijme, zásoby vína máme přece nevyčerpatelné!

Vždyť jestliže člověk odejde na onen svět, pak jeho tělo přikryjí (jen) slaměnou rohoží, tu zavinou a převázaného ho odnesou na krosně (k hrobu). Anebo (byl-li bohatý), bezpočet plačících lidí doprovodí jeho máry zahalené nádhernými závěsy, žerdě praporců (s pohřebními nápisy) jsou ozdobeny pětibarevnými střapci. Ale tam (na místě hrobu), kam se dojde jen přes rákosí a buřinu či skrz duboví či (houští) bělokorých osik, tam, kde praží oslnivé slunce a svítí bílý měsíc, kde crčí proudy deště či se snášejí těžké sněhové vločky, v době kdy tu dují větrné víry a sviští vichřice, kdo by (sem přišel) a řekl: „Hej, dejme si sklenku vína"?

K čemu by mi bylo potom litovat (volně: I kdybych potom pozdě litoval toho, čeho jsem si v životě neužil, k čemu by mi to bylo), tím spíš teprve v době, kdy nad mým hrobem vřeští opice?

2) Anonym

쥥놈도 사름이 냥ᄒᆞ여 자고 가니 그립더고
쥥의 송낙 나 볘옵고 내 족도리란 쥥놈 볘고 쥥놈의 長衫(장삼)은
나 덥습고 내 치마란 쥥놈 덥고 자다가 ᄭᆡ야 보니 둘의 ᄉᆞ랑이 송낙으로 ᄒᆞ나 족도리로 ᄒᆞ나
이튼날 ᄒᆞ던 일 ᄉᆡᆼ각ᄒᆞ니 못 니즐가 ᄒᆞ노라

1. 쥥놈 > 중놈 buddh. mnich (pejorat.);덥고> 덮고 (덮다 být přikrytý); ᄭᆡ여> 깨어 (깨다, 깨닫다 probudit se). 2. 그립더고: -더고: arch. zvolací koncovka (-구나!), 그립다 toužit, stýskat se; 사름이 냥ᄒᆞ여> 사람인 양하다 po participiu -ㄴ, -은, -는: význam vypadat jako, projevit se jako; 볘옵고>베다 položit hlavu na polštář (srov. 베개 polštář), -옵-, příp. -오-: honor. infix vyjadřující skromnost; -습- (-삽-), podle postavení též -ᄉᆞ오- (-사오-), pův. ᄉᆞ바> ᄉᆞ와> 사오: honorif. infix, obdobně jako -옵/오- vyjadřuje skromnost mluvčího vůči 2. nebo 3. osobě. 송낙 mnišský klobouk zhotovený z lýka borovice; 족도리(簇頭里), též 족두리 ženská pokrývka hlavy užívaná při slavnostních příležitostech, svatební čepec; 장삼(長衫) mnišský svrchní plášť, kutna, sutana. VSS 3759

I mnich se ukázal být jako chlap, přespal u mne a odešel. Oh, jak se mi stýská!
Já položila hlavu na jeho klobouk z lýčí, on měl za polštář můj slavnostní čepec, já se přikryla mnišskou kutnou, mnich přes sebe přehodil mojí suknici. Tak jsme spali, ale když jsem procitla a rozhlédla se, (vidím, že) z milování nás dvou zde zbyla jen jedna kápě z borového lýka a jeden svatební čepec.
Když jsem na druhý den myslela na to, co jsme dělali, kladla jsem si otázku, zda na to budu moci zapomenout.

klasicka-korejstina-14 | 06. 08. 2013 16:50

3) Anonym

白髮(백발)에 환양 노ᄂᆞᆫ 년이 져믄 書房(서방)을 마초와 두고
셴 머리에 흑칠ᄒᆞ고 泰山(태산) 峻嶺(준령)으로 허위허위 넘어 가다가
과그른 쇼나기에 흰 동정 거머지고 검던 머리 다 희거고나
그르사 늘근의 所望(소망)이라 일락배락 ᄒᆞ더라

1. 져믄> 젊은 mladý; 마초와> 맞추다 (SZ) dát se dohromady, setkat se; 셴 머리> 센 머리 bílé, šedivé vlasy; 거머지다> 검어지다 zčernat; 늘근의> 늙은이의; 2. 희거고나> 희여졌구나 (zvolací konc.); 그르사: 그르다 být špatný, neúspěšný, chybný; -사> zvolací konc. ve významu -야, -라야, dnes význam 그른것이야, 잘못이야! 3. 백발 bílé vlasy, 환양 노ᄂᆞᆫ 년> 화녕년 záletná žena; 흑칠하다 obarvit si vlasy na černo; 태산 준령 vysoké hory a strmé průsmyky; 허위 허위 námahou popadat dech; 과그르다 náhlý, prudký (liják); 동정 (bílý) límeček šatů; 일락배락 ᄒᆞ다 skončit nezdarem, být beznadějný.; 일락배락 ᄒᆞ다 skončit nezdarem, být beznadějný. VSS 1701.

Záletná stařena s bílými vlasy v úmyslu ulovit nějakého mladého pána
si své šediny obarvila na černo a sotva popadajíc dechu trmácela se přes vysoké hory a strmé průsmyky, ale náhle v prudkém lijáku její (bělostný) límeček blůzky zčernal a na černo obarvené vlasy zběleły. Oh, k čertu s tím! Touhy té babice jsou beznadějně ty tam.

4) Anonym

都련任 날 보려ᄒᆞᆯ 제 百番(백번) 남아 달ᄂᆡ기를
高臺(고대) 王室(왕실) 奴婢(노비) 田畓(전답) 世間(세간) 汁物(즙물)을 쥬마 판처 盟誓ㅣ ᄒᆞ며 大丈夫(대장부)l 혈마 헷말ᄒᆞ랴 이리져리 조ᄎᆞᆺ써니 至今(지금)에 三年(삼년)이 다 盡(진)토록 百無一實(백무일실)ᄒᆞ고 밤마다 불너ᄂᆡ야 단잠만 ᄭᆡ이오니
自今 爲始(자금위시)ᄒᆞ야 가기난 커이와 눈 거러 달희고 닙을 빗죽ᄒᆞ리라

1. 都련任> 도령님 mladý svobodný muž, též nižší úřední hodnost v období I; 날> 나를; 달ᄂᆡ기를: 달래다 utěšovat, chlácholit; 盟誓(맹서)+ㅣ (tzv. tan i nomin. koncovka -이 po otevřeném kmeni substantiv psaných znaky)> dnes 맹세-가 přísaha; 혈마> 설마určitě (ne), sotva, stěží; 조ᄎᆞᆺ써니> 좇았더니, 좇다 následovat, podřizovat se; 진토록> 진하도록, 진하다 a) být vyčerpán, b) uplynout (o době); ᄭᆡ이오니: 깨이다 probouzet se; 눈 거러> 눈에 걸다(SZ); padnout do očí, upřít pohled na, 닙> 입 ústa; 빗죽ᄒᆞ다> 비쭉하다 sevřít rty na znamení nelibosti. 2. 쥬마> 주마: -마 konc. promisivu (slibovat); 가기난 커이와> -기는커녕; 남아: 남다 (SZ) a) zanechat, b) více než; 고

klasicka-korejstina-14 | 06. 08. 2013 16:50

대 왕실 vznešený palác a královské komnaty; 노비 전답 otroci a služebné, nezavlažovaná i zavlažovaná pole; 세간 즙물 výbava a zařízení domu; 판치다 (arch.) vlídně utěšovat; 햇말 lež; 백무일실 ze sta závazků nesplněn ani jediný; 자금 위사 od nynějška začít nově, jinak; 눈에 걸어 달희다> 흘기다 dívat se úkosem. VSS 1216.

Když jste usiloval mne vidět (setkat se se mnou), mladý pane, víc než stokrát jste mne chlácholil, řka:
Vznešený palác a královské komnaty, otroky a služebné, pole a zavlažovaná rýžoviště, vybavení a zařízení domácnosti – to vše ti dám.
Tak jste mne utěšoval, tak jste přísahal. Cožpak opravdový muž může takto lhát? Tam i onam jsem vás následovala. Už tři plné roky uplynuly, ale ze sta závazků nebyl splněn ani jediný. Každičkou noc vás volám, ze sladkého snu se budím.
Od nynějška však bude jinak. Nejenže od vás odejdu, ale navíc na vás vrhnu zlobný pohled a rty sevřu v pohrdavém úsměšku.

5) Anonym

콩 밧히 드러 콩 닙 쓰더 먹는 감은 암소 아무리 쪼츤들 그 콩닙 두고 제 어듸 가며
니불 아릐 든 님을 발로 툭 박차 미적 미적ᄒᆞ며 어서 나가 소 흔들이 아닌 밤에 날 버리고 제 어듸로 가리
아마도 쓱호고 못 니즐 슨 님이신가 ᄒᆞ노라

1. 콩 밧히> 콩 밭에 na sójovém poli; 닙> 잎 listí; 쓰더> 뜯어 (뜯다 rvát, trhat); 감은> 검은černý; 쪼츤들> 쫓은들 (쫓다 vyhnat); 니블> 이불 přikrývka; 바리다> 버리다; 쓱호고: ᄉᆞ호다> 쓱호다> 싸우다 hašteřit se, hádat se, bojovat; 못 니즐슨> 못 잊을 손, bud. participium+ᄉᆞᆫ (손)> part.+것은 ten, kdo nezapomene; 2. -ㄴ들; 3. 미적미적ᄒᆞ다> odvozeno z arch. 미져기다, dnes 밀어내다 vytlačit odněkud, zatlačit. VSS 4299.

Ať se snažíš sebevíc odehnat černou krávu, která vběhla na sójové pole a spásá sójové listy, cožpak ona nechá pastvy a sama odejde?
I kdybych svou milou, schoulenou pod pokrývkou, chtěl vykopnout, vystrčit ji a řekl: „Rychle vypadni!“, cožpak by ona za rozbřesku mne mohla opustit? Kam by šla?
Myslím, že ten, kdo na naši hádku nebude moci zapomenout, bude nejspíš ona, má milá.

klasicka-korejstina-14 | 06. 08. 2013 16:50

6) Anonym

니르랴 보자 니느랴 보자 내 아니 니느랴 네 남진ᄃᆞ려
거즛 거스로 물 깃ᄂᆞᆫ 체ᄒᆞ고 통으란 나리워 우물 젼에 노코 또아리
버서 통조지에 걸고 거너 집 쟈근 金書房(김서방)을 눈ᄀᆡ야 불너 내
어 두 손목 마조 덥셕 쥐고 슈근 슈덕 ᄒᆞ다가셔 삼밧트로 드러 가서
무스 일 ᄒᆞᄂᆞᆫ지 ᄌᆞᆫ 삼은 쓰러지고 굴근 삼대 ᄉᆞᆺ만 나마 우즑 우즑 ᄒᆞ
더라 ᄒᆞ고 내 아니 니르랴 네 남진ᄃᆞ려
져 아희 입이 보다라와 거즛말 마라스라 우리ᄂᆞᆫ 마을 지어미라 밥
먹고 놀기 하 심심ᄒᆞ여 실삼 키러 갓더니라

1. 니르랴> 이르다 sdělit, oznámit, říci; 버서> 벗어 (벗다 SZ); 거즛 거스로> 거짓 것으로 lživě; 나리워> 내리우다 (SZ) sundat, dát dolů; 노코> 놓고; 버서> 벗어 (벗다 SZ); 쟈근> 작은; 눈ᄀᆡ야> 눈개어 (눈개다, SZ) mrknout, dát znamení očima (눈짓하다); 마조> 마주 navzájem; 삼밧트로> 삼밭으로 do konopného pole; ᄌᆞᆫ삼> 잔삼 tenká, drobná (stébla) konopí; 쓰러지다 spadnout dolů, být polehlý (o obilí);굴근> 굵은 silný, tlustý; ᄉᆞᆺ> 끝 konec; 나마> 남아 (남다, SZ); 키러> 캐다 vykopat (캐러 가다 jít vykopat); 2. 니르랴: (-으)랴 táz. konc. (ironicky) že bych nemohl, nebyl schopen?; -ᄃᆞ려>더러 (-에게) komu; (통)으란> -이란 co se týče,pokud jde o (zdůraznění podmětu, obdobné partikuli -는/은); 마라스라> 말아라 konc. zápor. imperativu (말다 přestat, nechat). 3. 남진 (arch.) manžel; 통 vědro, hliněná nádoba na vodu; 또아리> 또아리 kroužek spletený ze slámy, slouží pro ženy při nošení břemen na hlavě a chrání temeno hlavy; udržuje lepší stabilitu při přenášení nákladu za chůze; (통)조지 ucha, držadla vědra; 덥셕> 덥석 rychle, náhle; 손목 zápěstí; 슈근 슈덕ᄒᆞ다 tajně, pokradmu si špitat; 우즑 우즑ᄒᆞ다 tancovat, kývat se sem a tam; 입이 보다라와> 입이 부드럽다 (SZ) být upovídaný, prostořeký, mluvka. VSS 1013.

Uvidíme, zda to nepovím. Co kdybych to prozradil? Ty myslíš, teta, že to neřeknu? Tomu tvýmu starýmu?
To, jak lžeš a přetvařuješ se, že jdeš načerpat vodu, jak džber (z hlavy) sundáš a postavíš ho u studny, slaměný kroužek *ttoari* pověsíš na ucho nádoby a pak očkem hodíš a dáš znamení tomu prťavému panu Kimovi odnaproti přes cestu? A jak se pevně chytíte vzájemně za ruce, cosi si pokradmu špitáte a šup, už zalezete do konopného pole. Copak tam asi děláte? Tenká stébla polehla a jen klasy na konci těch silných stvolů jak v tanci sem tam poletují A ty si myslíš, že to nepovím, tomu tvýmu manžílkovi?
Ty kluku, jsi nějak moc užvaněný, nelži! My, mladý vesnický ženský, si po jídle, když máme volno a nudíme se, občas zaskočíme uškubnout mladého konopí.

klasicka-korejstina-14 | 06. 08. 2013 16:50

IV.1.2. Poezie *kasa*

IV.1.2.1. Obecný výklad formy

Druhou nejoblíbenější básnickou formou pozdně středověkého a novověkého básnictví je *kasa* (가사,歌辭), která se rozvíjela od 15. stol souběžně se *sidžo* až do počátku 20. stol. Proti *sidžu* jde o formu dlouhých básní (od desítek až po tisíce veršů, vesměs ve schématu 4–4 // 4–4, příp. 3–4). Během vývoje, zvl. v případě anonymních děl psaných středními vrstvami ve městech a na venkově, se pevná forma výrazně uvolňovala. Obsah těchto básní je velmi pestrý. Od subjektivní lyrické poezie přechází k hlubokému prokreslení popisu dějů, lidských vztahů i společenských událostí a problémů. Narůstají zde prvky epiky a rytmizované prózy. Na vývoj této formy mělo zřejmě vliv také čínské básnictví, zvl. forma *fu* (賦 kor. 부) a *ci* (詞 kor. 사).

Touto formou psali zprvu konfuciánští hodnostáři a literáti, později, zvl. po imdžinské válce, roste počet anonymních zpěvů. Tématika těchto děl se rozšiřuje od přírodní lyriky a výchovných moralistních básní přes více otevřenou poezii milostnou, dále tzv. básně z vyhnanství (유배가사), ale i díla cestopisná (기행가사) popisující jak památky domácí, tak rovněž líčení cest po cizích zemích. Jako příklad lze uvést Píseň o slavném putování po Východní zemi (일동자유가), v níž je v 8000 verších vylíčena oficiální návštěva korejského poselstva v Japonsku v roce 1763.

Zvláštní kategorií je typ písní z ženských komnat (규방가사, 閨房歌詞), jež obsahují širokou škálu témat od výchovných traktátů pro dívky před sňatkem, nářek nad údělem žen, milostnou tématiku, ale rovněž domácí anály rodu, zaznamenávané po generace aj. Dochovalo se též mnoho zpěvů z venkovského prostředí, jež popisují zvyky, oslavy svátků či pracovní postupy a folklor, jež se obsahem i melodiemi blíží lidovým písním *minjo* (民擾). Na přelomu 19. a 20. stol. vyústila tato forma v básně nové epochy, osvícenské *kasa* (개화가사 開化歌辭), jež byly nástrojem osvěty a vlasteneckého nadšení, navíc vycházející moderním tiskem v novinách a časopisech, či zpívány jako hymny různých škol, spolků apod.

Poezie *kasa* byla rovněž spojena s hudbou a zpěvem. Vývoj této formy ovlivnil nejen básnictví, ale vyústil až v psanou rytmizovanou prózu a díky zpěvu a hudebnímu doprovodu ovlivnil postupně dokonce vznik zpěvoher pchansori či povídkovou a románovou prózu sosŏl. (Blíže viz stať *Kasa* – dlouhá lyricko-epická píseň, in: M. Löwensteinová, V. Pucek: *Studie z dějin starší korejské literatury*, 2006, str. 195–227)

klasicka-korejstina-14 | 06. 08. 2013 16:50

IV.1.2.2. Interpretace ukázek básnictví *kasa*

IV.1.2.2.1. Čŏng Kŭgin: Oslava jara

Za prvního významného tvůrce formy *kasa* je obecně pokládán Čŏng Kŭgin (정극인, 丁克仁, 1401–1481), literárním jménem Puruhŏn (불우헌). V antologiích se uvádí především jeho dílo Oslava jara (상춘곡, 賞春曲). Patřil mezi vysoké státní úředníky a literáty, ale v r. 1453 zanechal úřednické kariéry a na protest proti uzurpaci trůnu králem Sedžoem se uchýlil do ústraní a dlouhá léta poté strávil ve svém rodišti v provinci Čŏlla. Zde se věnoval výchově žáků a tvorbě, převážně v duchu přírodní lyriky proudu poezie jezer a řek. Na sklonku svého života po nástupu krále Sŏngdžonga (vl. 1469–1494) na trůn se vrátil opět do státní služby a byl mu dokonce posmrtně udělen titul náměstka ministra obřadů. Jeho rozsáhlé dílo bylo vydáno až po 300 letech jeho potomky v r. 1786 ve dvou svazcích pod názvem Sebrané spisy Puruhŏna (불우헌집, 不憂軒集). V nedávné době se mezi korejskými vědci objevily hypotézy, že může jít o dílo neznámého autora, zařazené do sbírky až později. Tomu nasvědčuje i pravopis pasáží psaných korejským písmem. Na druhé straně je v básni patrný silný vliv *hanmunu*, který byl v poezii *kasa* běžný zejména v 15. a 16. století.

상춘곡(賞春曲)
홍진(紅塵)에 뭇친 분네 이내 생애(生涯) 엇더ᄒᆞᆫ고 녯사ᄅᆞᆷ 풍류(風流)ᄅᆞᆯ 미출가 못미출가 천지간(天地間) 남자(男子) 몸이 날만ᄒᆞᆫ 이 하건마ᄂᆞᆫ 산림(山林)에 뭇쳐 이셔 지락(至樂)을 ᄆᆞᄅᆞᆯ 것가 수간 모옥(數間茅屋)을 벽계수(碧溪水) 앏픠 두고, 송죽(松竹) 울울리(鬱鬱裏)예 풍월 주인(風月主人) 되어셔라 엇그제 겨을 지나 새봄이 도라오니 도화 행화(桃花杏花)ᄂᆞᆫ 석양리(夕陽裏)예 퓌여 잇고 녹양 방초(綠楊芳草)ᄂᆞᆫ 세우 중(細雨中)에 프르도다 칼로 ᄆᆞᆯ아 낸가 붓으로 그려 낸가 조화 신공(造化神功)이 물물(物物)마다 헌ᄉᆞᄅᆞᆸ다 수풀에 우ᄂᆞᆫ 새ᄂᆞᆫ 춘기(春氣)ᄅᆞᆯ ᄆᆞᆺ내 계워 소릐마다 교태(嬌態)로다 물아 일체(物我一體)어니 흥(興)이ᄋᆡ 다ᄅᆞᆯ소냐 시비(柴扉)예 거러 보고 정자(亭子)에 안자보니 소요 음영(逍遙吟詠)ᄒᆞ야 산일(山日)이 적적(寂寂)ᄒᆞᆫᄃᆡ 한중 진미(閑中眞味)ᄅᆞᆯ 알 니 업시 호재로다 이바 니웃드라 산수(山水) 구경 가쟈스라 답청(踏靑)으란 오ᄂᆞᆯ ᄒᆞ고 욕기(浴沂)란 내일(來日)ᄒᆞ새 아ᄎᆞᆷ에 채산(採山)ᄒᆞ고 나조히 조수(釣水)ᄒᆞ새 ᄀᆞᆺ 괴여 닉은 술을 갈건(葛巾)으로 밧타 노코 곳나모 가지 것거 수 노코 먹으리라 화풍(和風)이 건ᄃᆞᆺ 부러 녹수(綠水)ᄅᆞᆯ 건너오니 청향(淸香)은 잔에 지고 낙홍(落紅)은 옷새 진다 준중(樽中)이 뷔엿거든 날ᄃᆞ려 알외여라 소동(小童) 아히 다려 주가(酒家)에 술을 믈어 얼운은 막대 집고 아히ᄂᆞᆫ 술을 메고 미음완보(微吟緩步)ᄒᆞ야 시냇ᄀᆞ의 호자 안자 명사(明沙) 조ᄒᆞᆫ 믈에 잔 시어 부어 들고 청류(淸流)ᄅᆞᆯ 굽어보니 쩌오ᄂᆞ니 도화(桃花)ㅣ로다 무릉(武陵)이 갓갑도다

klasicka-korejstina-14 | 06. 08. 2013 16:50

져 ᄆᆡ이 긘 거인고 봉두(峰頭)에 급피 올나 구름 소긔 안자보니 천촌 만락(千村萬落)이 곳곳이 버러 잇ᄂᆡ 연하 일휘(煙霞日輝)ᄂᆞᆫ 금수(錦繡)ᄅᆞᆯ 재폇ᄂᆞᆫ ᄃᆞᆺ 엇그제 검은 들이 봄빗도 유여(有餘)ᄒᆞᆯ샤. 공명(功名)도 날 ᄭᅴ우고 부귀(富貴)도 날 ᄭᅴ우니 청풍 명월(淸風明月) 외(外)예 엇던 벗이 잇ᄉᆞ올고 단표 누항(簞瓢陋巷)에 흣튼 혜음 아니ᄒᆞᄂᆡ. 아모타 백년 행락(百年行樂)이 이만ᄒᆞᆫᄃᆞᆯ 엇지ᄒᆞ리

1.

홍진(紅塵)에 뭇친 분네 이내 생애(生涯) 엇더ᄒᆞᆫ고

홍진(紅塵) rudý prach, přen. zkažený svět; 뭇친> 묻힌 pohřbený; 생애(生涯) žití, způsob života; 엇더ᄒᆞᆫ고> 어떠한가?

Co vy, lidé, pohřbení (tonoucí) v tomto zkaženém světě, si myslíte o mém způsobu žití?

2.

녯사ᄅᆞᆷ 풍류(風流)ᄅᆞᆯ 미출가 못미출가

풍류(風流) elegance, krása (zde krásy přírody); 미출가> 미칠까 (미치다 následovat);

Mám následovat lidi starých věků, či ne?

3.

천지간(天地間) 남자(男子) 몸이 날만ᄒᆞᆫ 이 하건마ᄂᆞᆫ

천지간(天地間) mezi nebem a zemí; 만ᄒᆞᆫ 이> 많은 이 mnoho lidí; -건마ᄂᆞᆫ spoj. konc. odporovací: sice, ale (-지만).

Na světě je sice mnoho lidí, kteří se narodili jako muži

4.

산림(山林)에 뭇쳐 이셔 지락(至樂)을 ᄆᆞᄅᆞᆯ 것가

산림(山林) hory a lesy; 뭇쳐 이셔> 묻혀 있다; 지락(至樂) nezměrná radost, potěšení; ᄆᆞᄅᆞᆯ 것가> 모른단 마린가.

Ale cožpak (si myslíte, že) já neznám nezměrné potěšení skryté v horách a lesích?

5.
수간 모옥(數間茅屋)을 벽계수(碧溪水) 앏픠 두고

수간 모옥(數間茅屋) došková chatrč o několika komůrkách; 벽계수(碧溪水) modravá bystřina; 앏픠> 앞에.

Před modravým tokem bystřiny jsem si postavil travou pokrytou chatrč o několika komůrkách

6.
송죽(松竹) 울울리(鬱鬱裏)예 풍월 주인(風月主人) 되어셔라

송죽(松竹) sosny a bambus; 울울리(鬱鬱裏) hustý porost; 풍월 주인(風月主人) dosl. pán (vlastník) větru a měsíce, přen. pán krás přírody; 되어셔라 > 되었어라, 되어 있도다.

a tak v hustém porostu sosen a bambusu jsem pánem krás přírody.

7.
엇그제 겨을 지나 새봄이 도라오니

Včera minula zima a navrátilo se jaro

8.
도화 행화(桃花杏花)는 석양리(夕陽裏)예 퓌여 잇고

도화 행화(桃花杏花) květy broskví a meruněk; 석양리(夕陽裏) při západu slunce; 퓌여 잇고> 피어 있고.

květy broskví a meruněk jsou při západu slunce v plném květu

9.
녹양 방초(綠楊芳草)는 세우중(細雨中)에 프르도다

녹양 방초(綠楊芳草) zelené vrboví a vonné traviny; 세우중(細雨中) v jemném deštíku; 프르도다> 푸르다.

zelené smuteční vrby a vonné traviny se zelenají v jemném deštíku.

10.
칼로 물아 낸가 붓으로 그려 낸가

몰아 낸가: 마르다 1. vyřezat ze dřeva, 2. vystřihnout (např. látku na šaty). 그리다 namalovat, nakreslit.

Pozn.: V návaznosti na následující verš bývá v komentářích a překladech doplňován podmět (Stvořitel).

Že by (Stvořitelem byla tato scenerie) nožem vysoustružena? Anebo štětcem namalována?

11.

조화 신공(造化神功)이 물물(物物)마다 헌ᄉᆞ롭다

조화 신공((造化神功) zázračné schopnosti Stvořitele; 물물(物物)마다 všechny věci; 헌ᄉᆞ롭다 zázračný, nadpřirozený.

Nadpřirozené schopnosti Stvořitele se ve všech věcech projevují obdivuhodně.

12.

수풀에 우ᄂᆞᆫ 새ᄂᆞᆫ 춘기(春氣)를 ᄆᆞᆺ내 계워 소ᄅᆡ마다 교태(嬌態)로다

ᄆᆞᆺ내> 못내 끝내 neustále, nakonec; 계워: 겹다 (SZ) být na jednoho moc, nezvládat; 교태(嬌態) koketní chování.

Ptáci zpívající v lesích nakonec nemohou překonat atmosféru jara a každý koketně trylkuje jiným nápěvem.

13.

물아 일체(物我一體)어니 흥(興)이ᄋᆡ 다ᄅᆞᆯ소냐

물아 일체(物我一體) příroda a já jsme jedno tělo; -어니> (이)어니, (이)거늘 vždyť; 흥(興)이ᄋᆡ> 흥이야 (vokativ); 다ᄅᆞᆯ소냐> 다르겠는가? táz. finitní koncovka.

Vždyť příroda a já jsme jedno tělo, jak bych se tedy mohl lišit v nadšení z (příchodu) vesny?

14.

시비(柴扉)예 거러 보고 정자(亭子)에 안자보니

시비(柴扉) slaměná vrátka; 정자(亭子) pavilon;

klasicka-korejstina-14 | 06. 08. 2013 16:50

Projdu slaměnými vrátky a rozhlížím se, usadím se v pavilónku a zírám kolem.

15.
소요 음영(逍遙吟詠)ᄒᆞ야 산일(山日)이 적적(寂寂)ᄒᆞᆫᄃᆡ

소요 음영(逍遙吟詠) procházet se a při tom prozpěvovat; 산일(山日) dny v horách; 적적(寂寂)하다 být sám, opuštěn.

Toulám se tu i onde a při tom zpívám a recituji verše, den po dni trávím v horách, byť osamocen

16.
한중 진미(閑中眞味)를 알 니 업시 호재로다

한중 진미(閑中眞味) opravdová radost během volných chvil; 알 니> 아는 이 ten, kdo zná; 업시> 없이; 호재로다: 호재> 혼자 sám; (이)로다 finitní koncovka zvolací (-로구나!)

a jsem sám, bez kohokoliv, kdo by byl schopen si vychutnat opravdovou radost ve svých volných chvílích (jako já)!

17.
이바 니웃드라 산수(山水) 구경 가쟈스라

이바> 여보소, 여보게 hele, pohleďte; 니웃> 이웃 okolí; 드라> 들아 plurál+ konc. vokativu (v této frázi je vypuštěno slovo lidé); -쟈스라> spojení konc. exhortativu -자 s konc. zvolací, dnes -자꾸나!

Hola, vy (lidé) okolo, pojďme se pokochat pohledem na hory a řeky!

18.
답청(踏靑)으란 오늘 ᄒᆞ고 욕기(浴沂)란 내일(來日)ᄒᆞ새

답청(踏靑) brouzdat zeleným jarním pažitem; 욕기(浴沂) koupání; -새> 세 finit. konc. exhortativu.

Dnes brouzdám zeleným jarním pažitem, zítra se pojďme vykoupat!

19.
아츰에 채산(採山)ᄒᆞ고 나조히 조수(釣水)ᄒᆞ새

klasicka-korejstina-14 | 06. 08. 2013 16:50

채산(採山) horská zelenina; 나조히> 나조에 navečer (dial.); 조수(釣水)rybaření; -새> -세 finit. konc. exhortativu.

(A nazítří) ráno nasbírejme horské zeleniny, k večeru zkusme rybařit.

20.
ᄀᆞᆺ 괴여 닉은 술을 갈건(葛巾)으로 밧타 노코

ᄀᆞᆺ zrovna teď, čerstvě; 괴다 kvasit; 닉다> 익다 dozrát; 갈건(葛巾) látka na cezení; 밧타 노코> 밭아 놓고> scedit.

Právě nově zkvašené vyzrálé víno přes plátěný hadřík přecedím

21.
곳나모 가지 것거 수 노코 먹으리라

곳나모> 꽃나무; 것거> 꺾어> utrhnout (SZ); 수 počet (zde: 잔 수 počet vypitých pohárů).

nalámu ze stromu větévky s květy a budu popíjet, za každý vypitý kalíšek položím kvítek.

22.
화풍(和風)이 건듯 부러 녹수(綠水)를 건너오니

화풍(和風) mírný větřík; 건듯> 건듯 náhle; 부러> 불어 foukat (SZ); 녹수(綠水) zelenavá voda.

Mírný větřík náhle zadul a čeří zelenavé vlny

23.
청향(淸香)은 잔에 지고 낙홍(落紅)은 옷새 진다

청향(淸香) čistá (omamná) vůně; 낙홍(落紅) padající červeň (okvětních lístků); 옷새> 옷에 šaty, oděv.

Omamná vůně (květů) proniká do pohárů vína, červené okvětní lístky padají na můj šat.

24.
준중(樽中)이 뷔엿거든 날ᄃᆞ려 알외여라

klasicka-korejstina-14 | 06. 08. 2013 16:50

준중(樽中) obsah džbánu; 뷔다> 비다 prázdný: 뷔엿거든> 뷔여 있거든; 날ᄃᆞ려> 나더러 (나에게 dativ); 알외여라> 알외다 dát vědět, oznámit (výše postavené osobě; zde imperativ).

Jestli bude už džbán prázdný, dejte mi vědět!

25.
소동(小童) 아히 다려 주가(酒家)에 술을 믈어

소동(小童) chlapec; 아히> 아이; -다려> -더러 (dativ); 주가(酒家) hospoda; 믈어: 묻다 (dotázat se, SZ).

Přikáži malému chlapci, aby se zeptal v krčmě na (další) víno a

26.
얼운은 막대 집고 아히ᄂᆞᆫ 술을 메고

얼운> 어른 dospělí lidé; 막대 hůl; 집고> 짚다 (opírat se o hůl); 메다 nést na rameni.

pak dospělí se opřou o své hole, zatímco chlapec nese džbán vína na rameni a

27.
미음완보(微吟緩步)ᄒᆞ야 시냇ᄀᆞ의 호자 안자

미음완보(微吟緩步) nakonec se zpěvem a pomalým krokem; 냇ᄀᆞ의> 냇가에 na břehu řeky; 호자> 혼자; 안자> 앉아.

nakonec se zpěvem kráčím pozvolnými kroky a osamocen usedám na břehu řeky

28.
명사(明沙) 조ᄒᆞᆫ 믈에 잔 시어 부어 들고 청류(淸流)를 굽어보니

명사(明沙) bělostný písek; 잔 시어> 잔 씻어 omýt sklenku; 부어> 붓다 nalít (SZ); 청류(淸流) průzračný proud; 굽어보다 shlížet dolů.

Na bělostném písku v dobré vodě opláchnu pohár, naliju si a pozvednu (číší) a přitom shlížím dolů (po proudu).

klasicka-korejstina-14 | 06. 08. 2013 16:50

29.

써오ᄂᆞ니 도화(桃花)ㅣ로다

써오ᄂᆞ니> 떠오는 이 to, co připlouvá (po vodě), (써> 떠 SZ, 뜨다 vznášet se ve vodě); 도화(桃花) broskvový květ; -ㅣ로다: tzv. 딴ㅣ označuje nominativ u sinokorej. jmen psaných znaky, pokud je na konci slova otevřená slabika; zde fakticky plní současně funkci sponového -이-; -(이)로다 finitní konc. zvolací.

To, co připlouvá tamhle na hladině, je přeci broskvový květ!

30.

무릉(武陵)이 갓갑도다 져 ᄆᆡ이 귄 거인고

무릉(武陵) Broskvový háj; 갓갑다> 가깝다 blízký; -도다 finit. konc. zvolací; 져 ᄆᆡ이> 저 매가 tamto návrší; 귄 거> 그 것; -인고> finit. konc. tázací.

Oh, Broskvový háj je nablízku! Že by byl právě na tamtom návrší?!

31.

송간(松間) 세로(細路)에 두견화(杜鵑花)를 부치 들고

송간(松間) mezi borovicemi; 세로(細路) úzká stezka; 두견화(杜鵑花) azalka; 부치들고> 붙들다 chytat se, přidržovat se.

Na úzké stezce mezi borovicemi se přidržuji (prodírám) keři azalek.

32.

봉두(峰頭)에 급피 올나 구름 소긔 안자보니

봉두(峰頭) vrchol hory; 급피> 급히 spěšně; 올나> 올라 (오르다, SZ) vystupovat nahoru; 소긔> 속에; 안자보니> 앉아 보니.

a ve spěchu vystoupám až na vrchol, usednu až v oblacích a rozhlížím se.

33.

천촌 만락(千村萬落)이 곳곳이 버러 잇ᄂᆡ

천촌(千村) tisíce vesnic; 만락(萬落) desítitisíce korun borovic; 버러> 벌어.

Tisíce vesniček a desetitisíce korun borovic se rozkládá (všude pode mnou)

klasicka-korejstina-14 | 06. 08. 2013 16:50

34.
연하일휘(煙霞日輝)는 금수(錦繡)를 재폇는듯

연하(煙霞) mlha a červánky; 일휘(日輝) paprsky slunce; 금수(錦繡) brokátová výšivka; 재폇는 듯> 펼치는 듯 (펼치다 rozkládat se, rozprostírat).

mlžný opar s červánky a sluneční paprsky jako by rozprostřely hedvábné brokátové výšivky

35.
엇그제 검은 들이 봄빗도 유여(有餘)홀샤

봄빗도> 봄빛도; 유여(有餘) plně zahrnovat, naplno proudit; 홀샤.: -ㄹ/을샤> -ㄹ/을셔 finit. konc. zvolací.

a až do včerejška černošedě vyhlížející políčka jsou také plně zalita svitem jarního sluníčka!

36.
공명(功名)도 날 씌우고 부귀(富貴)도 날 씌우니

공명(功名): 공> 공리 prospěch; 명> 명예 sláva; 날> 나를 mne; 씌우다> 기우다, 꺼리다 nemít rád, vyhýbat se; 부귀(富貴) bohatství.

Nestojím ani o prospěch a slávu, také bohatství a kariéře se vyhýbám.

37.
청풍 명월(淸風明月) 외(外)예 엇던 벗이 잇ᄉᆞ올고

청풍(淸風) svěží vítr; 명월(明月) jasná luna; 잇ᄉᆞ올고> 있사올고 bud. čas+ finit. konc. tázací (있겠는가).

Jakého (lepšího) přítele bych mohl mít kromě svěžího větru a jasné luny?

38.
단표 누항(簞瓢陋巷)에 흣튼 혜음 아니 ᄒᆞ니

단표(簞瓢) bída, chudoba; 누항(陋巷) chýše, chatrč; 흣튼> 헛된 nepotřebný, bláznivý;

klasicka-korejstina-14 | 06. 08. 2013 16:50

Ani život v chudobě a polorozpadlé chatrči v mé mysli trudné myšlenky vyvolávat nebude.

39.
아모타 백년 행락(百年行樂)이 이만흔들 엇지ᄒᆞ리

아모타> 아무튼 každopádně; 백년 행락(百年行樂) sto let prožitých v radostech; 이만ᄒᆞ다 být až natolik, až tak (dost); -ㄴ/은들> ㄴ/은들 spoj. konc. přípustková (i kdyby, přestože, byť); 엇지> 어찌.

Každopádně, i kdybych žil až do sta let v takových radostech, jaké by to bylo? (nebylo by to dost?

IV.1.2.2.2. Pak Illo: Na lodi

Básnické dílo Pak Illoa (박인로, 朴仁老, literárním jménem 노계 (蘆溪), 1561–1642) je vysoce ceněno a bývá řazeno hned za básně takových mistrů klasické poezie jako byli Jun Sŏndo a Čŏng Čchŏl. Je obsaženo ve sborníku *Nogjedžip* (노계집 蘆溪集), kde je dochováno 8 *kasa* a část z jeho více než 60 básní *sidžo*. Literární činností se Pak začal hlouběji zabývat až ve věku 40 let po imdžinské válce, které se aktivně zúčastnil. Poté složil státní vojenské zkoušky *mugwa* a určitou dobu ještě sloužil jako důstojník u námořnictva, nicméně v poválečných zmatcích byl nucen odejít do ústraní. Zde se v chudobě věnoval studiu, obdivu přírodních krás a veršování. Byl znalcem konfucianismu, čínské historie, psal i v *hanmunu*, ale jeho nejskvělejší díla jsou ve formě *kasa*. Jsou prodchnuta nejen duchem konfuciánských idejí a morálky, ale též vlastenectvím, hlubokým humanismem, zájmem o život venkovského prostého lidu i projevy sociálního soucítění.

To dokládá už jeho první velké dílo – Slovo o Velikém míru (태평사, 太平詞, 1598), oslavující vítězství ve střetu s Japonci a vyjadřující touhu po zachování míru a rozkvětu vlasti. Dokladem toho jsou též závěrečná slova této básně:

Měsíci starých šťastných říší, kdy vládli císař Yao a císař Shun,
navěky roztav zbraně, slyšíš? Odejmi meče císařům.
Až znovu rozoráme nová pole, až vykopáme studně tam,
zpívej nám spolu s hvězdným chórem, ať z rozkvětu se píseň rozlétá
vysoko k nebi. My slibujeme, že cenit si budeme vítězství,
oddáni vládci naší země. A z míru mír se plodit poštěstí.
(překlad Alois Pultr)

klasicka-korejstina-14 | 06. 08. 2013 16:50

久文。是歲庚午春。除永川郡守。公即益士人也。其申尚今流傳。其孫亦且生存。公餘月夕。以其孫進善命歌而聽之。怳若後生叨陪杖屨於龍津山水之間。愴懷益激。感淚自零。并與陋巷及短歌四章而付諸剞劂氏。以圖廣傳焉。時是年三月三日也。板在本郡。而今失。

船上歎 時。國家尚憂南陰。選公統舟師。防金山。公臨船作此曲。

늙고病든몸을舟師로보니실시乙巳三夏애鎭東營ㄴ려오니關防重地예病이깁다안자실랴一長劍비기ㄱ고兵船에구테올ㄴ勵氣瞋目ㅎ야對馬島을구어보니ㅂ람조친黃雲은遠近에사혀잇고

치ᄒᆞ리이다
萬仞을ᄂᆞᆯ려ᄂᆡ야 길게길게 노흘仰아 九萬里長天
에기ᄂᆞᆫ히를자바ᄆᆡ야 北堂의鶴髮雙親을더ᄃᆡ늘
게ᄒᆞ ᄆᆡ이다
羣鳳ᄋᆞ로다 산ᄃᆡ외가마기ᄃᆞ러오니 白玉사ᄒᆞᆫ곳애
ᄃᆞᆯᄋᆞ로다 갓다마ᄂᆞᆫ두어라 鳳凰도飛鳥와類시니 ᄆᆡ
ᄋᆡ ᄂᆞᆫ ᄅᆞ엇더ᄒᆞ리
○ 歟疑哉何爲而作也昔在辛亥春曾祖考漢陰相
公退老與朴麓溪仁老述懷之曲也世代既遠此曲
無傳恐其泯沒於後竊嘗慨然於心者稔矣不肖孫

klasicka-korejstina-14 | 06. 08. 2013 16:50

Zpěv o chudobné chýši (누항사, 陋巷詞) byl napsán zřejmě v letech 1611–13. Právě zde výstižně a otevřeně líčí autor svůj život v bídě uprostřed malebné přírody i trudný život venkovského obyvatelstva.

Smysl mého žití není v přepychu –
já chci žít v Podnebesí Velikého míru, svoboden,
ctít věrnost i oddanost synovskou,
být v dobrých vztazích s bratry i sestrami, věrný svým přátelům.

Zvlášť vysoko je hodnoceno především jeho rozsáhlé dílo Na lodi (선상탄 船上嘆, 1606) v rozsahu ve verších převážně ve formě 4 – 4 / 4 – 4. Vytvořil je po válce na palubě vojenského plavidla, s nímž jako velitel hlídkoval na moři mezi pobřežím Koreje a japonskými ostrovy Cušima. V úvodu autor uvažuje, do jaké míry bylo pro svět přínosné vynalezení prvního plavidla, připisované legendárnímu Žlutému císaři v Číně. Viní také čínského císaře Qin Shi Huangdiho za vyslání lodi do Východního moře s cílem přivézt zpět elixír nesmrtelnosti. Tím zřejmě císař dopomohl Japoncům k získání lodi a později vybudovat vlastní vojsko.

1. úryvek (úvodní verše básně)

1. 늘고 병(病)든 몸을 주사(舟師)로 보내실새,
2. (乙巳) 삼하(三夏)애 진동영(鎭東營) 나려오니
3. 관방중지(關防重地)예 병(病)이 깁다 안자실랴.
4. 일장검(一長劍) 비기 차고 병선(兵船)에 구테 올나,
5. 여기진목(勵氣瞋目)하야 대마도(對馬島)을 구어보니
6. 바람 조친 황운(黃雲)은 원근(遠近)에 사혀 잇고,
7. 아득한 창파(滄波)난 긴 하날과 한빗칠쇠.
8. 선상(船上)에 배회(徘徊)하며 고금(古今)을 사억(思憶)하고,
9. 어리미친 회포(懷抱)애 헌원씨(軒轅氏)를 애다노라.
10. 대양(大洋)이 망망(茫茫)하야 천지(天地)예 둘려시니,
11. 진실로 배 아니면 풍파 만리(風波萬里) 밧긔, 어내 사이(四夷) 엿볼넌고

1. 늘고> 늙고; 주사 námořní důstojník; -실새; 2. 을사 rok 1605 dle šedesátiletého cyklického kalendáře; 삼하 třetí letní měsíc; 진동영 východní ležení; 3. 관방중지důležité místo v pohraniční oblasti; 깁다> 깊다; -실랴; 4. 일장검 dlouhý meč; 비기 차고 být opásán; 병선 válečná loď; 구테 올나; 5. 여기진목 sebrat síly a hněvivě hledět; 대마도 ostrov Cušima; 구어보다>굽어보다 vyhlížet k; 6. 바람 조친 hnaný větrem; 황운 žluté mraky; 원근 obzor; 사혀 잇고>삻이어 있고 kupit se; 7. 아득한 vzdálený; 창파 modré vlny; 한빗칠쇠 splývat v jednu barvu; 8. 배회 obcházet, toulat se; 사억 vzpomínka; 9. 어리미친 hloupý a bláznivý; 회포애> 회포에 v myšlenkách na; 헌원씨 pan Ha-

아득호滄波ᄂᆞᆫ긴하ᄂᆞᆯ파호빗칠ᄉᆡ舟上에徘徊호
며古今을思憶호고어리미친懷抱에軒轅氏를애
ᄃᆞᆫ노라大洋이茫茫호야天地예둘려시니진실로
비아니면風波萬里밧ᄀᆡ어ᄂᆡ四夷엿볼넌고무合일
호려호야비못기를비롯호고萬世千秋에ᄀᆞ업ᄉᆞᆫ큰
弊되야普天之下애萬民怨길우ᄂᆞ다어ᄌᆞ버ᄭᅵᄃᆞ
라니秦始皇의타시로다비비록잇다호나倭놈아
니삼기던들日本對馬島로뷘비절로나올넌가뉘
말을미더듯고童男童女를그ᄃᆡ도록드려다가海
中모든섬에難當賊을기쳐두고痛憤호番辱이華

klasicka-korejstina-14 | 06. 08. 2013 16:50

nwŏn. Pozn.: míněn legendární čínský Žlutý císař (Huangdi, 황제 皇帝), který údajně sestrojil jako první loď a povoz; 애ᄃᆞ노라> 애닯+노라 (애닯게 여기다; 10. 대양 oceán; 망망하 nezměrný a pustý; 11. 풍파 만리 desítky tisíc mil rozbouřených vln; 밧긔> 밖에; 어내> 어느; 사이> „čtvero barbarů“. Tímto termínem byly označovány barbarské kmeny, které ze čtyř světových stran obývaly kraje v sousedství tehdejšího území Číny. Zde je metaforicky jako nepřítel Koreje míněno Japonsko; 어더내다> 얻어내다 získat a předložit;

12. 무삼 일 하려 하야 배 못기를 비롯한고.
13. 만세천추(萬世千秋)에 가업산 큰 폐(弊) 되야,
14. 보천지하(普天地下)애 만민원(萬民怨) 길우나다.
15. 어즈버 깨다라니 진시황(秦始皇)의 타시로다.
16. 배 비록 잇다 하나 왜(倭)를 아니 삼기던들,
17. 일본(日本) 대마도(對馬島)로 뷘 배 졀로 나올넌가.
18. 뉘 말을 미더 듯고, 동남동녀(童男童女)를 그대도록 드려다가,
19. 해중(海中) 모든 셤에 난당적(難當賊)을 기쳐 두고,
20. 통분(痛憤)한 수욕(羞辱)이 화하(華夏)애 다 밋나다.
21. 장생(長生) 불사약(不死藥)을 얼매나 어더 내여,
22. 만리 장성(萬里長城) 놉히 사고 몇 만년(萬年)을 사도떤고.
23. 남대로 죽어 가니 유익(有益)한 줄 모라로다.

12. 무삼> 무슨; 못다> 뭇다 (arch.) zde význam 만들다 zhotovit; 13. 가업산 (< ᄀᆞ업ᄉᆞᆫ)> 끝없는); 폐 zlo; 14. 보천지하애 v Podnebesí; 만민원: 만민 všichni lidé, celý národ, příp. národy; 원 obavy, nenávist; 길우다> 기르다, 키우다 vychovávat, pěstovat, vytvářet; 15. 깨다라니: 깨닫다 (씨ᄃᆞᆯ다) osvojit si; 깨다라니> 깨다리니> 깨달은 이 ten, kdo...); 진시황 (Qin Shi Huangdi, 秦始皇帝, 221–207 př.n.l.). Podle starých čínských análů vyslal loď s mladými lidmi do Východního moře s úkolem nalézt Ostrovy nesmrtelných a přívézt odtud elixír nesmrtelnosti. Loď se nikdy nevrátila a kolovaly pověsti, že posádka přistála a zůstala natrvalo na japonských ostrovech; 타시로다> 탓-이로다, 탓 vina; 16. 왜 (倭) staré označení obyvatel japonských ostrovů; 섬기다 stranit se něčeho; 17. 뷘> 빈 prázdný; 졀러> 저절로 sám od sebe, spontánní; 18. 뉘말 čí řeč; 미더 듯고> 믿어 듣고 uslyšet a uvěřit; 동남동녀 mladí chlapci a dívky; 그대도록 až tam; 19. 해중 uprostřed moří; 난당적 hordy těžko porazitelných nepřátel; 기치다> 끼치다 způsobit; 20. 통분 pohoršení, rozhořčení; 수욕 ostuda; 화하 jiné označení Číny; 밋나다> 미치다 způsobit, být odpovědný za; 21. 장생 불사약 lék pro dlouhý život a nesmrtelnost (míněn ženšen); 어더내다> 얻어내다 získat a předložit; 22. 만리장성 hradba dlouhá deset tisíc mil (Čínská dlouhá zeď); 23. 남ᄃᆞ로: jako ostatní; 유익하다 být užitečný.

V další části básník ovšem obecně přiznává prospěšnost plavidel pro člověka, což dokládají reminiscence na různé epizody z historie staré Číny, např. roli lodí pro dopravu nebo při práci rybářů. Proč však na korábech dnes řinčí jen veliké meče a dlouhá kopí?, táže se. Níže je ukázka zmiňující autorovo postavení po válce a jeho odhodlání, vlastenecký zápal, oddanost panovníkovi.

2. úryvek

1. 이 몸이 무상(無狀)한달 신자(臣子) ㅣ 되야 이셔다가,
2. 궁달(窮達)이 길이 달라 몬 뫼압고 늘거신달,
3. 우국 단심(憂國丹心)이야 어내 각(刻)애 이즐넌고.
4. 강개(慷慨) 계운 장기(壯氣)난 노당익장(老當益壯) 하다마난,
5. 됴고마난 이 몸이 병중(病中)애 드러시니,
6. 설분신원(雪憤伸寃)이 어려올 닷하건마난

1. 무상하다 být bezcenný, nebýt odměněn; 신자 poddaný (krále); 되야 이셔다가> 되어 있었다가 (-다가 spoj. konc. přerušeného děje); 2. 궁달 chudoba a vysoké pocty (tj. rozdíl mezi poddaným a králem, vrchností); 길이 달라 (다르다 SZ, cesty jsou odlišné); 3. 우국 láska k vlasti, patriotismus; 단심 horoucí srdce, mysl; 각 čín. jednotka času (cca 15 min.); 어내(어ᄂᆞ) 각애 v které chvíli, okamžiku; 이즐넌고.> 잊을런고; -런고; 4.강개계운> 강객겨운 (-겹다) žalostný, ubohý; 장기(壯氣), v jiné verzi 상기(狀氣) stav, vzhled; 노당 čím starší; 익장하다 cítit se silným; 5. 됴고마난> 조고마는 neduživý; 6. 설분 hněv a sklíčenost; 신원 zbavit se, odhodit; -닷(ᄃᆞᆺ)하다> bud. part.+ 듯 하다 zdá se, že.

Přes pokročující věk a slabost vyjadřuje autor odhodlán postavit se znovu se zbraní v ruce případnému dalšímu útoku nepřátel. Vyjadřuje to následujícími verši: Zaútočí-li na nás koráb, letící rychle jako pták, při střetu s naším předvojem je rozmetáme jako listí, servané ze stromů mrazivým podzimním vichrem [비선(飛船)에 달려드러 선봉(先鋒)을 거치면, 구시월(九十月) 상풍(霜風)에 낙엽(落葉)가치 헤치리라].

3. úryvek (závěrečná část básně)

1. 오왕(王) 성덕(聖德)이 욕병생(欲병生) 하시니라.
2. 태평 천하(太平天下)애 요순(堯舜) 군민(君民) 되야 이셔,
3. 일월광화(日月光華)난 조부조(朝復朝) 하얏거든,
4. 전선(戰船) 타던 우리 몸도 어주(漁舟)에 창만(唱晩)하고
5. 추월춘풍(秋月春風)에 놉히 베고 누어 이셔,
6. 성대(聖代) 해불 양파(海不揚波)랄 다시 보려 하노라.

klasicka-korejstina-14 | 06. 08. 2013 16:50

1. 오왕 náš král; 성덕 svatá, nezměrná dobrota; 욕병생 žít vedle sebe v míru; 2. 태평 천하애 za velkého míru v Podnebesí; 요순(堯舜) legendární čínští císaři Yao a Shun; 군민 panovník a lid (poddaní); 3. 일월 slunce a měsíc; 光華) jasný svit (přenes. díky panovníkovi; Tento verš je parafrází verš z údajné básně císaře Shuna). 조부조 ráno co ráno; 하얏거든> 하였거든; 4. 전선 válečná loď; 어주 rybářská bárka; 창만(唱晩)하다 zpívat dlouho do noci (v jiné verzi básně se uvádí 적만(笛晩)하다 pískat na píšťalu). 5. 추월춘풍 podzimní měsíc a jarní vítr; 베다 ležet na polštářích; 누어 잇셔> 누워 있어: ležet: na vysoce nastlaných poduškách (přen. v klidu odpočívat); 6. 성대> hvězdný (zlatý) věk> 태평성대 Zlatý věk Velikého míru; 해불 양파 moře, kde se vlny utišily.

Volně je možno přeložit tento závěrečný úryvek následovně:

Nezměrná dobrota našeho vladaře si žádá, abychom vzájemně žili v míru.
A pokud Velký mír zavládne v Podnebesí
pro vládce i lid – tak jako za dob císařů Yaoa a Shuna –
a svit slunce a měsíce bude ráno co ráno ozařovat (svět),
pak i my z válečných lodí sestoupíme
a znovu na rybářských bárkách bude do pozdních večerních hodin znít zpěv (tóny píšťal).
A pod podzimní lunou i za jarního vánku budeme pokojně na lůžku odpočívat
a těšit se ze zlatého věku Velikého míru,
kdy vlnobití ustalo a oceán se utišil.

IV.1.2.2.3. Čŏng Čchŏl: Vzpomínka na miláčka (druhá část)
정철: 속미인곡 (續속美미人인曲곡)

Čŏng Čchŏl (1536–1593) byl nejen vynikajícím básníkem, ale větší část svého života též vysokým hodnostářem u dvora, oddaný panovníkovi, ale též aktivním účastníkem frakčních sporů mezi rodinnými klany vládnoucí aristokracie.

I když vytvořil mnoho básní ve formě *sidžo*, je oceňován jako mistr především svými dlouhými básněmi *kasa*. Jako místodržící provinice Kwandong (dnešní Kangwŏndo) oslavil rozsáhlou kasou (298 veršů) krásy tohoto kraje, zvl. Diamantových hor (관동별곡, 關東別曲, 1580). Poslední z jeho čtyř básní *kasa* byl Zpěv hvězdných hor (성산별곡, 星山別曲). Nejvíce se však proslavil dvěma lyrickými básněmi (s četnými etickými prvky), tj. Vzpomínkou na miláčka a navazující částí Pokračování vzpomínek na miláčka, vytvořených ve vyhnanství v letech 1585–1587. Všechny čtyři *kasy* byly zveřejněny

klasicka-korejstina-14 | 06. 08. 2013 16:50

ve sborníku Zpěvy Sosnové řeky (송강가사, 松江歌辭). Songgang je autorovo literátské jméno.

Tato dvě díla lze chápat alegoricky – stejně jako jeho četná *sidža* –, kde výraz nim vyjadřuje vesměs oddanost panovníkovi. Nicméně je zde obsažena též skrytá výčitka, že přes svou loajalitu byl autor králem (v tomto případě. Sŏngdžoem) odvržen a poslán do vyhnanství. Obě básně lze totiž chápat jako výraz netrpělivého očekávání, že panovník jej omilostní. Ale prostí čtenáři vnímali oba zpěvy spíše jako výraz neutuchající lásky a obav odvržené ženy o svého bývalého milence.

Níže uvedení současní korejští vědci hodnotí obě tyto básně následovně:

„Pokračování vzpomínek na miláčka lze chápat jako soubor, v němž chce žena vyzpívat city, které nestačila vyjádřit v první básni. Fakticky jde spíše o samostatné dílo, které ve svém výrazu a poetice Vzpomínku na miláčka převyšuje. Je komponována jako dialog mezi mužem, zapuzenou ženou a jinou ženou, kterou potkala a jíž líčí svůj nešťastný úděl. Jestliže se Vzpomínka na miláčka opírá víceméně o skvělé mistrovství ve vylíčení emocí, pak Pokračování vzpomínek na miláčka obsahuje jednodušší výrazy i prosté lexikum národních písní minjo. To hluboce souvisí i s faktem, že ženy zde vykreslené jsou zobrazeny jako velmi spontánní a bezelstné představitelky prostých vrstev. Jinými slovy, nešťastná žena neupadá do lítostivého smutku z rozchodu, ale konkrétně rozmýšlí o každodenních momentech života svého milého. Navíc protagonistka básně jako smyslů zbavená pobíhá po horách a mořském pobřeží, aby zjistila, kde její drahý pobývá. Ale v horách jí zabrání v cestě mračna a mlha, u moře vichr a vlnobití, a tak zůstává i nadále beze zpráv. Čím více však je její situace beznadějnější, tím pevnější je její odhodlání nevzdávat se. Obdobně jako ve Vzpomínce na miláčka končí i druhá báseň bolestnou tužbou, kdy chce nešťastná žena raději zemřít, stát se měsícem a svítit do okna tam, kde její drahý pobývá.

Ve Vzpomínce na miláčka a Pokračování vzpomínek na miláčka svým jemným vyjádřením vroucích citů a oddanosti vladaři, navíc při užití prostého mateřského jazyka, vyvrcholila poezie o lásce k panovníkovi. Mimořádná hodnota těchto děl spočívá v tom, že v nich mocně zaznívá hlas překračující vztah mezi panovníkem a poddaným a rozšiřuje se na běžné lidské emoce, jakými je zármutek nad rozchodem s milovaným člověkem. Snad právě proto se Pokračování vzpomínek na miláčka vymanilo z myšlení vysokých dvorských hodnostářů, bylo pojímáno jako vyjádření milostných citů mezi mužem a ženou obecně a stalo se v pozdějším období Čosŏn velice oblíbeným jako milostná píseň o strastech lásky.“ (Čong Min, Čong Pjong-sol, Ko Mi-suk: *Dějiny korejské klasické literatury – od nejstarších dob do konce 19. století*. Karolinum 2011, str. 155. 정민, 정별설, 고미숙: 한국고전문학사 – 고대에서 19C 말까지)

klasicka-korejstina-14 | 06. 08. 2013 16:50

Zvláštností formy této básně je alespoň náznakem užití dialogu, ovšem jen v prvních a závěrečných verších. Při náhodném setkání dvou žen (zřejmě bývalých dvorních dam) se jedna z nich ptá druhé, proč opustila Nefritový palác na Nebesích (dle čínských legend sídlo Nefritového císaře 옥황상제 玉皇上帝 v taoistickém ráji). Tím může být metaforicky míněn královský dvůr krále Sŏngdžoa v Soulu. Dále pak následuje líčení druhé ženy, jež zoufale hledá někoho, kdo by jí poskytl informace o současném životě panovníka (milence), vzpomíná na jeho bývalou přízeň a dělá si starosti, jak se mu nyní vede. Výsledkem je však jen sen, v němž se jí zjeví jeho zestárlá tvář. Svůj dlouhý monolog uzavírá přáním buď zemřít, anebo se stát měsícem, aby mohla denně na něho alespoň oknem pohlédnout. Závěrečný verš pronáší první žena, která jí lakonicky radí: „Ach, milá paní! Kdepak měsícem! Kéž byste se stala raději vytrvalým deštíkem!“ (Výklad této metafory viz níže.)

1.뎨가ᄂᆞᆫ 뎌각시 본듯도 ᄒᆞᆫ뎌이고
2.天텬上샹 白ᄇᆡᆨ玉옥京경을 엇디ᄒᆞ야 離니別별ᄒᆞ고
3.ᄒᆡ다뎌 져믄날의 눌을보라 가시ᄂᆞᆫ고
4.어와 네여이고 내ᄉᆞ셜 드러보오
5.내얼굴 이거동이 님괴얌즉 ᄒᆞ냐마ᄂᆞᆫ
6.엇딘디 날보시고 네로다 녀기실ᄉᆡ
7.나도 님을미더 군ᄠᅳ디 젼혀업서
8.이릐야 교ᄐᆡ야 어ᄌᆞ러이 구돗떤디
9.반기시ᄂᆞᆫ ᄂᆞᆺ비치 녜와엇디 달리신고
10.내몸의 지은죄 뫼ᄀᆞ티 ᄡᅡ혀시니
11.하ᄂᆞᆯ히라 원망ᄒᆞ며 사ᄅᆞᆷ이라 허믈ᄒᆞ랴

1. 뎌각시 tamta žena, paní; ᄒᆞᆫ뎌이고> 한저이고 význam zvolací (하고나!); 텬샹> 천상 na nebesích; 2. ᄇᆡᆨ옥경 bělostný nefritový palác v hlavním městě; 니별> 이별 rozloučení; 3. ᄒᆡ다뎌> 해 다 져지 (지다 SZ) slunce zcela zapadá; 져믄날의> 저문 날에 (저물다 stmívat se; 눌을> 누구를; 보라 가다> 보러 가다; 4. 네여이고> 네로구나 význam zvolací -(이)로구나; ᄉᆞ셜> 사설 detailní vyprávění; 드러> 들어 (듣다); 5. 괴다 milovat; -ㅁ즉하다 stát za to; 6. 엇딘디> 어찐지; 녀기다> 여기다 pokládat, považovat za něco; 7. 미더> 믿다 (SZ); 군ᄠᅳ디> 군뜻이 postranní úmysly; 8. 이릐 hrátky; -야 vokativ; 교ᄐᆡ> 교태 koketerie; 어ᄌᆞ러이> 어즈러히> 어즈러이 nepořádně, přehnaně; 9. 반기다 být potěšen ze setkání; ᄂᆞᆺ비치> 낯빛이 barva tváře, rozzářený obličej; 녜> 예 minulá doba, dříve; (-와) 달리신고> (-)달리다 lišit se od (다르다, 달리); 10. 뫼ᄀᆞ티> 뫼 같이 jako hora, kupa; ᄡᅡ혀시니> 쌓이어 있다 být nakupen, nahromaděn; 11. 하ᄂᆞᆯ히라> 하늘이라; 원망ᄒᆞ다> vytýkat, vinit; 허믈> 허물 chyba, omyl.

1.셜워 플텨헤니 造조物믈의 타시로다
2.글란 싱각마오 미친일이 이셔이다
3.님을 뫼셔이셔 님의일을 내알거니
4.믈ᄀᆞ튼 얼굴이 편ᄒᆞ실적 몃날일고
5.春츈寒한 苦고熱열은 엇디ᄒᆞ야 디내시며
6.秋츄日일 冬동天텬은 뉘라셔 뫼셧ᄂᆞᆫ고
7.粥쥭早조飯반 朝죠夕셕뫼 녜와ᄀᆞᆺ티 셰시ᄂᆞᆫ가
8.기나긴 밤의 ᄌᆞᆷ은엇디 자시ᄂᆞᆫ고
9.님다히 消쇼息식을 아므려나 아쟈ᄒᆞ니
10.오ᄂᆞᆯ도 거의로다 ᄂᆡ일이나 사ᄅᆞᆷ올가

1. 셜워> 섧다> 서럽다 (SZ) být smutný, zarmoucený; 플텨헤니> 풀치다> 풀다 rozluštit, 헤다 rozvažovat; 조믈< 조물 nebesa; 타시> 탓이 chyba, odpovědnost, příčina; 2. 글란> 그 것을랑, -을랑, -이랑 s tím, nač to; 미친일> 맺히다 být zamilován, toužit po; 4. 믈ᄀᆞ튼 얼굴이 obličej jak (průzračná) voda; 츈한 고열 jarní chlad a vysoká teplota; 츄일 podzimní dny; 동텬 východní obloha; 7. 쥭조반 dle starého zvyku aristokratů podání lehké snídaně (např. kaše) ihned po probuzení; 죠셕뫼 ranní a večerní pokrm; 셰시하다 předložit (výše postavenému); 9. 님다히 쇼식: existují dva výklady tohoto slova, 1. 다히> 땅이 země; 2. 닿다 dotýkat se. Lze přeložit „zprávy týkající se milovaného“; 10. 거의 přibližně, téměř (stejně).

1. 내ᄆᆞᅀᆞᆷ 둘ᄃᆡ업다 어드러로 가쟛말고
2. 잡거니 밀거니 놉픈뫼히 올라가니
3. 구름은 ᄏᆞ니와 안개ᄂᆞᆫ 므ᄉᆞ일고
4. 山산川쳔이어듭거니 日일月월을 엇디보며
5. 咫지尺쳑을 모ᄅᆞ거든 千쳔里리를 ᄇᆞ라보랴
6. 출하리 믈ᄀᆞ의가 ᄇᆡ길히나 보쟈ᄒᆞ니
7. ᄇᆞ람이야 믈결이야 어둥졍 된뎌이고
8. 샤공은 어ᄃᆡ가고 빈ᄇᆡ만 걸렷ᄂᆞ니
9. 江강天텬의 혼지셔셔 디ᄂᆞᆫ히를 구버보니
10. 님다히 消쇼息식이 더옥아득 ᄒᆞᆫ뎌이고
11. 茅모簷쳠 ᄎᆞᆫ자리의 밤듕만 도라오니
12. 半반壁벽 靑쳥燈등은 눌위ᄒᆞ야 ᄇᆞᆯ갓ᄂᆞᆫ고
13. 오ᄅᆞ며 ᄂᆞ리며 헤ᄯᆞ며 바니니

1. 어드러로 가쟛말고> 어디로 가잔말인가 kam bych měla jít?; 2. 놉픈뫼히> 높은 뫼에; 3. 구름은 ᄏᆞ니와; 므ᄉᆞ일고> 무슨 일인고; 5. 지쳑> 지척 krátká vzdálenost; 6. 출하리> 차라리 lépe než, dříve, předem; 믈ᄀᆞ의> 물가에 na břehu vody (řeky); 7. 어둥졍> 어리둥절하다 být zmatený, na rozpacích; 8. 빈ᄇᆡ만> 빈 배만 pouze prázdná loď; 10. 도옥> 도욱; 아득(하다) být vzdálený; 11. 모쳠 chatrč s doškovou střechou; 밤듕만 > 밤중쯤 přibližně, kolem půl-

klasicka-korejstina-14 | 06. 08. 2013 16:50

noci; 12. 반벽 청등 zelená lucerna uprostřed zíďky; 볼갓는고> 밝았는가; 13. 헤쓰다 bloudit; 바니니> 바자하다 chodit nahoru a dolů, sem a tam.

1. 져근덧 力녁盡진ᄒᆞ야 픗잠을 잠간 드니
2. 精졍誠셩이 지극ᄒᆞ야 꿈의 님을 보니
3. 玉옥 ᄀᆞ튼 얼굴이 半반이나마 늘거셰라.
4. ᄆᆞ음의 머근 말ᄉᆞᆷ 슬ᄏᆞ장 ᄉᆞᆷ쟈 ᄒᆞ니
5. 눈믈이 바라나니 말인들 어이며
6. 情졍을 못다ᄒᆞ여 목이조차 몌여
7. 오뎐된 鷄계聲셩의 ᄌᆞᆷ은엇디 ᄭᆡ돗던고
8. 어와 虛허事ᄉᆞ로다 이님이 어ᄃᆡ간고
9. 결의 니러안자 窓창을열고 ᄇᆞ라보니
10. 어엿븐 그림재 날조출 ᄲᆞᆫ이로다
11. 출하리 ᄉᆡ여디여 落낙月월이나 되야이셔
12. 님계신 窓창안히 번드시 비최리라
13. 각시님 ᄃᆞᆯ이야ᄏᆞ니와 구즌비나 되쇼셔
(星州本 松江歌辭)

1. 져근덧 chvilka, moment; 녁진ᄒᆞ다 (역진) nedostávat se sil, být vyčerpaný; 픗ᄌᆞᆷ lehký spánek, dřímota; 2. 꿈> 꿈; 3. 반이나마 nejméně o polovinu; 늘거> 늙다; -셰라 konc. zvolací (구나!); 4. ᄆᆞ음> 마음; 머근말ᄉᆞᆷ> 먹은 말씀; 슬ᄏᆞ장> 실컷 plně, moc; 5. (눈믈이) 바라나다 nepřetržitě se řinout; 7. 오뎐된 zlověstný, frivolní; 계셩> kokrhání kohouta; ᄭᆡ돗다> 깨닫다, 깨이다 probudit se; 8. 허ᄉᆞ prohra, zbytečný pokus; 9. 결의: (잠)결에 po probuzení; 10. 어엿븐 soucitný, vzbuzující soucit; 그림재> 그림자+이 (nom.) stín, silueta; 날조출> 나를 좇을 (좇다 následovat, pronásledovat; 11. ᄉᆡ여디여> ᄉᆡ여지다 zemřít; 낙월 zapadající měsíc; 12. 창안히> 창안에 v okně, oknem; 번드시> 반드시 určitě, neustále (늘); 비최다> 비추다 ozařovat, svítit na; 13. 구즌비> 궂은 비 dlouhotrvající déšť. Pozn.: Závěrečná replika druhé dvorní dámy je parafrází slov z legendy zachované v klasické čínské literatuře. Jde o narážku na zážitek krále Sianga (희왕) ze státu Chu (초, 楚), kterému se při vyjížďce do hor Wushan (무산, 巫山) zdál v noci zvláštní sen. Zjevila se mu víla, která s ním strávila noc a poté ho pravidelně navštěvovala. Při rozednění se proměnila vždy v oblaka, večer se k němu vracela jako déšť. V dálnovýchodní poezii to byla oblíbená metafora, vyjadřující hlubokou lásku.

IV.1.2.2.4. Píseň staré panny

Píseň Staré panny (로처녀가, 老處女歌) je rozsáhlá *kasa* v počtu 109 veršů v případě zápisu formou 4 – 4 / 4 – 4. Jde o anonymní dílo pravděpodobně z 18. nebo 1. pol. 19. století a kolovalo v mnoha variantách díky ústní tradici. Vypravěčem je stará panna a obsahem je líčení jejího hoře a smutku, že

klasicka-korejstina-14 | 06. 08. 2013 16:50

ve svých padesáti letech zůstává stále svobodná, zatímco její starší i mladší sestra jsou dávno šťastně vdané. Ona žije osaměle v chudobě, rodiče i příbuzní se od ní odvracejí, snad proto, že je tělesně postižená. Již úvodní verše uvádějí čtenáře do jejího psychického rozpoložení:

„Ach běda, ty moje tělo! Jsem smutná i navztekaná, co mám dělat s tím svým hořem?
Což z desíti tisíců lidských strázní se něco vyrovná mému trápení?
Měla bych vyprávět o svém smutku, ale váhám, stud mi nedovolí.
Říkám si, že promluvím o svém rozhořčení, ale kdo by pochopil strázně mého srdce?
Takové hoře jiní neznají, což mezi nebem a zemí existuje větší?!“

어와 내 몸이여 섧고도 분한지고 / 이 설움을 어이 하리 / 인간만사 섧은 중에 이내 설움 같을손가 / 섧은 말 하자 하니 부끄럽기 측량없고 / 분한 말 하자 하니 가슴답답 그 뉘 알리 / 남 모르는 이런 설움 천지간에 또 있는가

V další části básně stará panna rozvažuje, jaký je to asi pocit žít v manželství. Popisuje se sžíravým sarkasmem a sebeironií svůj vzhled a tělesné nedostatky, nicméně s humorem kontruje a pyšní se, jakým způsobem vše lehce překonává, a tak nepřímo vyzdvihuje své přednosti.

Úryvky převzaty z vydání *Kasadžip*, Pchjŏngjang 1964, s. 449–529, výchozím textem pro toto vydání byla verze sborníku *Samsŏlgi* z r. 1848. Pravopis je upraven.

Ukázka č. 1

불쌍한 이내 몸은 어찌 그리 이러한고
어느덧 늙어지고 초롱군이 되겠구나
시집살이 어떠한지 서방 맛이 어떠한지
생각하면 싱숭생숭 쓴지 단지 내 몰래라
내 비록 병신이나 남과 같이 못할소냐
내 얼굴 얽다 마소 얽은 굼에 슬기 들고
내 얼굴 검다 마소 분칠하면 아니 흴까
한편 눈은 멀었으나 한편 눈은 밝아 있네
바늘귀를 능히 꿰니 버선볼을 못 받으며
귀먹다 나무라나 크게하면 알아듣고
천둥소리 능히 듣네

초롱군 vyvrhel, člověk hodný opovržení; 싱숭생숭 mít obavy, být roztřesený; 몰래라 SZ+라 význam zvolací; 얽다 poďobaný (od neštovic)> 얽다고 하지 마시오; 굼> 구멍 díra, prohlubeň, důlek; 슬기 moudrost, um; 분

klasicka-korejstina-14 | 06. 08. 2013 16:50

칠하다 natřít líčidlem; 꿰다 navlékat (nit); 보선볼 záplata na ponožce; 받다 1. dostat, ale 2. jeden z dalších významů je spravit (boty, zalátat tkaninu apod.); 나무라다 kárat, vyčítat.

오른손으로 밥 먹으니 왼손하여 무엇 할고
왼편 다리 병신이나 뒷간 출입 능히 하고
콧구멍이 맥맥하나 냄새는 알 수 있네
입술이 푸르기는 연지 빛을 발라 보세
엉덩뼈가 넓기는 해산 잘할 장본이요
가슴이 뒤앗기는 진일 잘할 기골일세
턱 아래 검은 혹은 추어오면 귀격이요
목이 비록 옴쳤으나 만져보면 없을손가
내 얼굴 볼작시면 곱든 비록 아니하나
일등 수모 불러다가 헌거롭게 단장하면
남 다 맞는 서방 낸들 설마 못 맞을까

뒷간 venkovní záchod; 맥맥하 ucpaný (막히다); 냄새< 내음새 zápach, vůně; 일수(一手) skvělý, mistrovský, zručný; 입술(<입시울) rty; 연지 barevná pomáda, krém; 엉덩 zadek; 장본 příčina, důvod; 뒤앗다 být propadlý; 진일 různé domácí práce (vaření, praní, úklid aj.); 기골(氣骨) fyzická síla a vůle; 혹 struma, vole; 추어오다> 추어보다 příznivě nahlížet, pochválit; 귀격(貴格) vznešený, aristokratický vzhled; 옴치다 svraštěný, vrásčitý (오므라들다, 옴츠리다); -ㄴ작시면 spoj. konc. podmínková ve významu „jestliže se na to pohlíží z určitého hlediska“; 수모(手母) žena profesionálka, starající se o úpravu vzhledu nevěsty a poučující ji o ceremoniích při svatebním obřadu; 헌거(軒擧)롭다 mít krásný a důstojný vzhled.

„Proč já nešťastnice jsem takhle dopadla? Až zestárnu úplně, stane se ze mne všemi opovrhovaná ženská.
Jaké to asi je se vdát? A jak asi chutná spojení s manželem?
Když na to pomyslím, jsem celá roztřesená. Bude hořké anebo sladké?
Vždyť já ani nevím!
Ačkoliv jsem mrzákem, proč bych neměla mít to, co ostatní?
Neříkejte, že můj obličej je celý poďobaný (od neštovic), vždyť v každém dolíčku se zračí můj um.
Neříkejte, že pleť mé tváře je umouněná. Což nezbělí, když to zatřu pudrem?
Jedno oko mám sic slepé, na druhé však vidím dobře.
Nit do jehly navléknu snadno, tak proč bych nesvedla zalátat ponožku?
Vyčítáte mi, že jsem nahluchlá. Vždyť ale hřmění hromu slyším dobře.
Rýži nabírám pravou rukou, tak k čemu by mi byla ta levá?

klasicka-korejstina-14 | 06. 08. 2013 16:50

Levou nohu mám sice ochrnutou, ale zajít si na záchod a zpět zvládám.
Dírky v nose mám sice ucpané, smrad však cítím skvěle.
Mé rty jsou promodralé, postačí však nanést barvu rtěnkou.
Šíře pánevních kostí na zadku je zárukou, že děti budu rodit dobře.
Prsa mám sice propadlá, zato se svou chlapskou konstitucí i namáhavé domácí práce dobře zvládám.
Černou strumu pod mou bradou lze jen pochválit, je to přece znak vznešenosti aristokrata.
Krk mám sice vrásčitý, cožpak ale vrásky nezmizí, když se pomasírují?
Při pohledu na můj obličej – přiznejme si, že není krásný,
ale přizveme-li prvotřídní lazebnici (co krášlí nevěsty před svatbou),
tak ta mě hezky a důstojně upraví.
Tak proč bych pak i já nemohla najít ženicha stejně jako všechny ostatní ženy?!

V další části následuje v podobném duchu parodický výčet schopností protagonistky v oblasti chování, vzdělání a všestranné znalosti domácích prací. „Nechme však stranou, jak vypadá můj obličej, vždyť i moje mravy a chování dle současných obyčejů jsou prvotřídní!“ (얼굴 모양 그만 두고 시속행실으뜸이니). Žena bolestně prožívá a popisuje svůj žalostný úděl, uvažuje dokonce skoncovat se životem. Se zvědavostí hází tyčinkami, aby si vyvěštila svůj osud. Když jednou v bezesné noci konečně zavřela oči, ve snu se jí zjevuje svatební obřad, kde vystupuje jako nevěsta. Ze vzrušujícího prožitku ji však probudí štěkot jejího psíčka.

Nakonec si stará panna uvědomí, že musí pro uskutečnění svého snu něco sama aktivně podniknout. S pomocí dohazovačky, matky a celé rodiny se konečně ženich – mladší pan Kim ze sousedství – našel. V závěru básně je líčen svatební obřad (zajímavý dnes i z hlediska národopisného). Jako happy-end je zmíněn ženin šťastný rodinný život s chápajícím manželem, s nímž se dočkala dvou synů, dvojčat a později i několika bystrých vnoučat.

Ukázka č. 2 (závěrečná část básně)

이처럼 말한 후에 혼일이 다다르니
신부의 칠보단장 꿈과 같이 거룩하고
신랑의 사모 품대 더구나 보기 좋다
전안 초례 마친 후에 방치장 더욱 좋아
신랑의 동탕함과 신부의 아담함이
차등이 없었으니 천정한 배필인 줄
오늘이야 알겠구나
이렇듯이 쉬운 일을 어찌 하여 지완턴고
신방에 금침 펴고 부부 서로 동침하니

klasicka-korejstina-14 | 06. 08. 2013 16:50

원앙은 녹수에 놀고 비취는 연리지에
깃들임 같으니 평생소원 다 풀리고

혼일(婚日) den sňatku; 칠보단장(七寶丹粧) okrášlena „sedmi drahocennostmi“, tj. zlato (금), stříbro (은), skleněné ozdoby (유리), perleť (차거), achát (마노), jantar (호박), korál (산호); 거록하다 velkolepý, posvátný; 사모품대 klobouk a opasek; 전안((鴛鴦) mandarínská kachna: pár kachniček je dálnovýchodní oblíbená metafora pro nerozlučnou manželskou lásku; 초례(醮禮) svatební obřad; 방치장 vyzdobená místnost; 동탕(動蕩) vymydlený a vyšňořený; 차등 rozdíl; 천정한 určený nebesy; 지완(遲緩)턴고> 지완ㅎ던고> 지완했던고 zpozdit se, dlouho se vléci; 신방 ložnice novomanželů; 금침(衾枕) lůžkoviny; 동침하다 spát spolu; 원앙(鴛鴦) mandarínská kachna; 비취(翡翠) ledňáček (물총새), pár ledňáčků je symbolem manželského štěstí; 연리지(連理枝) vzájemně se proplétající větvoví, metafora pro soulad manželů; 깃들이다 hnízdit.

온갖 시림 바이 없네 이전에 있던 새암
이제로 생각하니 도리어 춘몽 같고
내가 설마 그러하랴 이제는 기탄 없다
먹은 귀 밖아지고 평신 팔을 능히 쓰니
이 아니 희한한가 혼인한지 십삭만에
옥동자를 순산하니 쌍태를 어이 알리
즐겁기 측량 없네 개개이 영준이요
문재가 비상하다 부부의 금슬 좋고
자손이 만당하며 가산이 부요하고
공명이 이음 차니 이 아니 무던한가

바이 없다 vůbec nebýt, být pryč; 새암 závist; 도리어 naopak; 기탄(忌憚) obava, výhrada; 밖아지다 vymizet, ztratit se; 십삭 deset měsíců (délka těhotenství podle lunárního kalendáře); 희하다 být řídký, vzácný; 옥동자 skvělé dítě (jako z nefritu); 순산 hladký porod; 쌍태 narození dvojčat (쌍둥이); 개개 jeden jako druhý, oba; 영준(英俊) mimořádně nadaný; 문재 nadání ke psaní, literatuře; 금슬(琴瑟) loutna, 거문고 a bambusová flétna 비파, tj. nástroje, které v souznění spolu dobře ladí. Metafora pro manželský soulad a porozumění; 만당(滿堂) plný dům (vnoučat); 가산 jmění rodiny; 부요 bohatství; 공명 sláva; 이음 deverbální substant. od 잇다 (SZ 이어) být svázán, navazovat, poté; 차다 (가득차다) být plný; 무던하다 velmi dobrý, plně uspokojující.

klasicka-korejstina-14 | 06. 08. 2013 16:50

V. Každodennost s *ŏnmunem*: učebnice, slovníky, korespondence

Vladimír Glomb

Korejské písmo hrálo klíčovou roli v mnohých oblastech literárního diskurzu, které se nacházejí mimo oblast krásné literatury a poezie, a to zejména v textech, vyžadujících rychlé sdělení a pochopení čtenářů, kteří neovládali finesy klasické čínštiny (která se co do jednoduchosti nemohla s korejským písmem zdaleka měřit). Korejské písmo se tak stalo vhodným médiem pro ženy (které na mnohaletá studia *hanmunu* neměly čas), pro děti, kterému okamžitě porozuměly, ale také pro všechny, kteří chtěli sdělit svou zprávu či myšlenky v rodném jazyce. Pole vymezené tímto požadavkem je velmi široké a strategie a techniky používání korejského písma vzbuzují mnohé otázky. Byť víme, že ovládlo kupř. soukromou korespondenci v rodinách (tj. mezi muži a ženami) a bylo hojně používáno při tvorbě některých typů učebnic (zejména cizích jazyků), mnohé formy literatury jím poznamenané nebyly (zejména oficiální dokumenty, ale ani ty ne zcela), a tradiční Korea tak používala dva typy písma s poměrně ustálenou hranicí působnosti probíhající po rovině sociální a také žánrové. Uvedené ukázky v této kapitole zdaleka nepokrývají všechny oblasti používání korejského písma mimo čistě literární diskurz. Potřeba zprostředkovat porozumění komplikovaných textů vedlo k rozsáhlé překladatelské činnosti v oblasti vysoké literatury (buddhistické sútry, klasický konfuciánský kánon etc.) ale i v řadě profánních činností, kupř u textů medicínských (a často také veterinárních) , a také např. kriminalistických příruček nebo technické literatury. Poměrně málo je nám známo o každodenních formách písemného styku, účtech, obchodních příkazech, jednoduchých vzkazech etc. Právě texty nepovažované za literaturu v klasickém slova smyslu ale mnohdy poskytují ke zkoumání klasické korejštiny nejzajímavější, a také nejautentičtější materiál, neboť jejich hlavním kritériem byla všeobecná srozumitelnost v opozici ke komplikovanému *hanmunu*.

klasicka-korejstina-14 | 06. 08. 2013 16:50

V.1. Sbírka znaků pro vzdělání nevědomé mládeže (*Hunmong čahö* 訓蒙字會)

Jedním z nejpozoruhodnějších lexikografických (a pedagogických) děl období Čosŏn je bezesporu Čchö Sedžinova *Hunmong čahö* 訓蒙字會 Sbírka znaků pro vzdělání nevědomé mládeže, sepsaná r. 1527. Důvody ke vzniku této knihy vysvětluje poměrně výstižně sám autor:

> Ti, kteří dnes učí mládež, s ní sice procvičují *Čchŏndža*(*mun*) a *Juhap*, takže mohou číst a zevrubně ovládnout historii a všemožné knihy, ale pokud mají vyložit nějaký znak, nevyloží, co označuje, a tak se znak a označovaná věc [a označení] rozdvojí a je mnoho případů, kdy nejsou schopni pochopit a přiřadit názvy zvířat či rostlin. To pramení z toho, že sice memorují texty, ale už neusilují o to, aby dosáhli skutečného poznání. Ve svých pošetilých myšlenkách jsem se tím vážně zaobíral a dospěl jsem k tomu, že jsem vybral a sepsal veskrze praktické a skutečné znaky (*silča* 實字) a sestavil z nich první a druhý oddíl této knihy a k tomu jsem připojil a doplnil znaky, které jsou napůl skutečné a napůl prázdné (*hŏdža* 虛字 tj. neoznačují konkrétní věci, ale mají kupř. gramatický význam), a ty tvoří třetí oddíl. Spojil jsem proto po čtyřech znacích podle jejich kategorií, připojil k nim rým (výslovnost) a vytvořil tuto knihu, která dohromady obsahuje 3360 znaků. Pojmenoval jsem ji *Hunmong čahö*...

Čchö Sedžin se pokusil vytvořit praktickou učebnici čínských znaků, která by doplnila poněkud abstraktní starší příručky a poskytla studentům relevantní slovní zásobu za pomoci jak *hanmunu* (kterým byla zapsána výkladová definice znaku), tak pomocí *ŏnmunu*, kterým byla zapsána výslovnost a smysl pojmu. V případě výslovnosti Čchö Sedžin v předmluvě zdůrazňuje, že se jedná o standardizovanou korejskou výslovnost, zatímco tehdejší čínskou výslovnost pro potřeby studentů, kteří „studují řeč Číňanů (Hanin 漢人)“, uvádí ve znacích pod označením *sok* 俗 (vulgární, tj. neklasické lidové čtení). I přes tyto rysy slovníku se však jedná o poněkud odlišný typ textu; autor totiž neřadil znaky podle výslovnosti či radikálů, ale rozčlenil je do 33 kategorií: nebeské jevy *čchŏnmun* 天文, geografie *čiri* 地理, květiny *hwapchum* 花品, traviny *čchohwe* 草卉, stromy a keře *sumok* 樹木, ovoce *kwasil* 果實, rýže a obilí *hwagok* 禾穀, zelenina *sočchä* 蔬菜, divoká zvířata *kŭmdžo* 禽鳥, domácí zvířata *sučchuk* 獸畜, ryby a měkkýši *inge* 鱗介, hmyz a červi *končchung* 蜈蟲, lidské tělo *sinčche* 身體, vztahy dané Nebesy (tj. rodinné) *čchŏlljun* 天倫, konfuciánské učení *juhak* 儒學, formy písemností *sŏsik* 書式, kategorie lidí *illju* 人類, paláce a domy *kungtchäk* 宮宅, úřady a hodnosti *kwana* 官衙, nádoby *kimjŏng* 器皿, jídlo *sikčchan* 食饌, šaty a šperky *poksik* 服飾, lodě *čusŏn* 舟船, vozy *kŏjŏ* 車輿, koňská výstroj *angu* 鞍具, vo-

klasicka-korejstina-14 | 06. 08. 2013 16:50

jenství a uniformy *kundžang* 軍裝, barvy *čchäsäk* 彩色, látky *pchobäk* 布帛, zlato a drahocenosti *kŭmbo* 金寶, hudba *ŭmak* 音樂, nemoci *čilbjŏng* 疾病, smuteční záležitosti *sangdžang* 喪葬, různá slova *čabŏn* 雜語. Toto rozmarné členění v souladu s korejským viděním světa s sebou neslo i přes pedagogické výhody jistá úskalí, na které autor v předmluvě upozorňuje (více čtení znaků apod.), nicméně se osvědčilo a bylo zachováno u všech dostupných vydání. Respektován a zachován byl také další rys textu, který podtrhuje pedagogický rozměr *HMČH*, odlišný od prostého slovníku: řazení znaků do čtyřznakových skupin, které sloužilo jako tradiční mnemotechnická pomůcka.

Ať již byly příčinou Jŏnsangunovy (燕山君, 1494–1506) perzekuce nebo jiné historické okolnosti, je zjevné že v době vydání *Hunmong čahŏ* nebyla korejská abeceda zdaleka tak známá, jak bychom předpokládali, a Čchŏ Sedžin v předmluvě výslovně hovoří o tom, že „v odlehlých venkovských oblastech je zajisté mnoho těch, kteří neovládají *ŏnmun*." Kniha tak byla koncipována jako vysvětlení obou psacích systémů (i když se dá říci, že předpokladem byla znalost *hanmunu*, ve kterém jsou úvodní texty psány), a to tak, aby mohla být používána i samouky bez vedení učitele. Z tohoto důvodu je k textu připojeno i krátké vysvětlení principů *ŏnmunu* nadepsané „Hlásky *ŏnmunu*" *Ŏnmun čamo* 諺文字母, které, ač zdaleka ne tak podrobné jako původní dekret, je zajímavým srovnávacím materiálem a přináší některé zásadní informace o vývoji korejského písma.

V základním rozvržení *HMČH* uvádí 27 grafémů, které jsou podle metody *fanqie* vyloženy ve skupinách hlásek používaných jako iniciály (*čchosŏng* 初聲) i jako finály (*čongsŏng* 終聲) (8 písmen: ㄱ,ㄴ,ㄷ,ㄹ,ㅁ,ㅂ,ㅅ,ㅇ), dále ve skupině hlásek používaných pouze jako iniciály (8 písmen: ㅋ,ㅌ,ㅍ,ㅈ, ㅊ,ㅿ,ㅇ,ㅎ) a nakonec skupinu 11 mediál (*čunsŏng* 中聲): (ㅏ, ㅑ, ㅓ, ㅕ, ㅗ, ㅛ, ㅜ,ㅠ,ㅡ, ㅣ, ·). Řazení grafému v tomto pořadí je zásadním posunem oproti původní sekvenci grafémů v *Hunmin čŏngŭm*, kde je uváděno 17 iniciál v pořadí ㄱ,ㅋ,ㅇ,ㄴ,ㄷ,ㅌ,ㄴ,ㅂ,ㅍ,ㅁ,ㅈ,ㅊ,ㅎ,ㅎ,ㅇ,ㄹ,ㅿ, a 11 mediál v pořadí ·,ㅡ,ㅣ,ㅗ,ㅏ,ㅜ,ㅓ,ㅛ,ㅑ,ㅠ,ㅕ. Toto řazení tak až na výjimky odpovídá současnému pořadí korejské abecedy.

Druhým zásadním přínosem je první pojmenování grafémů, tak jak je zachováno u konsonantů až dodnes. *HMČH* uvádí následují výslovnosti a názvy ㄱ其役 (*kiŏk*), ㄴ尼隱 (*niŭn*), ㄷ池(末) (*ti*, dnešní výslovnost *či*, *mal*), ㄹ梨乙 (*riŭl*), ㅁ眉音 (*miŭm*), ㅂ非邑 (*piŭp*), ㅅ時 (衣) (*si*(*ot*)), ㅇ異凝 (*iŭng*), což činí (byť ne důsledně) i u skupiny výlučně iniciál ㅋ(箕) (*kchi*, dnes *ki*), ㅌ治 (*tchi*, dnes *čchi*), ㅍ皮 (*pchi*), ㅈ之 (*či*), ㅊ齒 (*čchi*), ㅿ而 (*zi*, znak bohužel není v *HMČH*, dnes *i*), ㅇ伊 (*i*), ㅎ屎 (*hi*). Vokály používané jako mediály (中聲) jsou pak popsány jako ㅏ阿 (*a*), ㅑ也 (*ja*), ㅓ於 (*ŏ*), ㅕ餘 (*jŏ*), ㅗ吾 (*o*), ㅛ要 (*jo*), ㅜ牛 (*u*), ㅠ由 (*ju*), ㅡ應 (*ŭng*, s pozn. „Nečte se finála") ㅣ伊 (*i*, spozn. „Pouze mediála") a ·思 (v dnešní výslovnosti *sa*,

klasicka-korejstina-14 | 06. 08. 2013 16:50

s pozn. „Nečte se iniciála“). Tento základní výklad je doplněn popisem skládání hlásek do slabik (jako základní případ jsou uváděny slabiky s dvěma a posléze třemi grafémy.

Čchö Sedžin již nezmiňuje zastaralý grafém ㆆ, ale považuje za nutné vyjádřit se k distinkci mezi grafémy ㆁ a ㅇ, k nimž říká:

> Běžná výslovnost iniciály ㆁ a hlásky ㅇ je dosti podobná, a proto běžně všichni na místě iniciály používají ㅇ. Pokud první slabika má jako finálu ㆁ, pak se v následující slabice musí použít jako iniciála ㆁ. Zvuk hlásky ㆁ pohybuje nosem a vytváří výslovnost, zvuk hlásky ㅇ vychází z hrdla a výslovnost je lehká a prázdná a toť vše. Proto jsou zpočátku trošku odlišené, ale ve svém celkovém založení jsou si podobné. Ve výslovnosti čínské se výslovnost ㆁ v iniciále někdy vrací k „*ni*“ a někdy jsou ㆁ a ㅇ smíšené a nerozlišují se.

Poslední částí úvodu je výklad věnovaný tónům, které autor jakožto jedna z hlavních autorit na toto téma nemohl opominout. Srozumitelnost výkladu se také pokusil zajistit zvolenými prostředky; tóny jsou nejprve popsány ve znacích, posléze je tatáž pasáž (jako jediná v celém úvodu) pro větší srozumitelnost uvedena v *ŏnmunu* (lehce odlišně) a nakonec je připojena ilustrace, *Pchjŏng, sang,kŏ, ip čŏngui čido* 平上去入定位之圖 (Obrazec určených pozic rovného, stoupavého, odcházejícího a vcházejícího tónu). I tak lze však konstatovat, že vysvětlení je poměrně stručné.

> Je pravidlem, že u všech slabik bývá výška či hloubka slabiky [určena] tečkami vedle ní, které tam buďto jsou nebo nejsou, nebo se liší co do množství. Rovný tón (*pchjŏngsŏng* 平聲) nemá tečku, stoupavý tón (*sangsŏng* 上聲) má dvětečky a odcházející tón (*kŏsŏng* 去聲) i vcházející tón (*ipsŏng* 入聲) mají oba jednu tečku. Rovný tón je smutný a klidný, stoupavý tón je drsný a stoupá, odcházející tón je čistý a vzdalující se, vcházející tón je přímý a rychlý.

Pro srovnání lze uvést i korejský výklad:

> 믈읫 귿字音의 노파며 낫가오미 다 字ㅅ겨틔 點이 이시며 업스며 하며 져금으로 보라믈 사믈거시니 낫가온 소리옛 字난 平평聲셩이니 點이 업고 기리혀 나죵 들티난 소리옛 字난上 샹聲셩이니 點이 둘히오 곧고 바른 노픈 소리옛 字난 去거聲셩이니 點이 하나히오 곧고 빠란 소리옛 字난 入입聲셩이니 點이 하나히라

Výklad je uzavřen poznámkou, či spíše vysvětlením toho, jak se na příkladu znaku *xing/heng* 行 mění s výslovností jeho významy.

Struktura jednotlivých hesel v *HMČH* výmluvně ukazuje úskalí bilingvního textu; u každého znaku je uvedena výslovnost a význam znaku, nicméně obojíje často doplněno glosou v *hanmunu*, která nabízí podrobnější vý-

設學長聚誨幼穉勤施懲勸奬其成童升
補鄉校國學之列則人皆樂學小子有造
矣

諺文字母俗所謂反切二十七字

初聲終聲通用八字

ㄱ其役 ㄴ尼隱 ㄷ池末 ㄹ梨乙 ㅁ眉音 ㅂ非邑 ㅅ時衣 ㅇ異凝

末衣兩字只取本字之釋俚語爲聲
其尼池梨眉非時異八音用於初聲
役隱末乙音邑衣凝八音用於終聲
初聲獨用八字

klasicka-korejstina-14 | 06. 08. 2013 16:50

klad a upřesnění týkající se jak výslovnosti, tak i významu či slovních vazeb, často v souvislosti s hovorovou čínštinou. Zásadním přínosem je možnost vidět komplikované vztahy mezi korejskou a sinokorejskou slovní zásobou a dobové chápání jednotlivých pojmů.

Za pozornost stojí uvádění sloves ve tvaru s budoucím participiem, tak jak je tomu ve znakových slovnících zvykem dodnes. Ve zpracování jednotlivých hesel uvádíme původní text (znak, význam, výslovnost, glosa). Při výkladu je použito patrně nejstarší verze *HMČH* zachované v Hieizan bunko v Japonsku, tzv. *Hieizan bunkohon* 叡山文庫本, která je ve vydání péčí univerzity Tanguk nejvíce známou a rozšířenou verzí.

Na závěr je však nutné upozornit, že kromě učebnic pro děti se schéma dvojjazyčného slovníku neprosadilo a většina slovníků a rýmovníků používala korejské písmo pouze k zápisu výslovnosti, zatímco text hesla byl v klasické čínštině v souladu s tezí, že výkladový slovník je pro osvojení cílového jazyka nejvhodnější.

HMČH 1:1a–2a

天文 Nebeské jevy

天 하늘 텬>천 하늘 nebe, Nebesa —道尙左日月右旋 Cesta Nebes upřednostňuje levou stranu a Měsíc se otáčí doprava.

地 싸 디>지 땅 země, Země 以形體稱曰天— —道尙右水泉東流 Území světa nazýváme „Nebesa a Země“. Cesta Země upřednostňuje pravou stranu a řeky a prameny tečou na východ.

霄 하늘 쇼>소 하늘 nebe 俗稱靑— —又霰也 V současné čínštině výraz „modré nebe“, 霄 jsou také kroupy.

壤 싸 샹>양 땅 země 柔土無塊曰— 又境—糞— Měkké půdě bez hrud se říká 壤, také „území“ a „pohnojená půda“.

乾 하늘 건>건 하늘 Nebesa 天道健也 Cesta Nebes je pevná a silná.

坤 싸 곤>곤 땅 Země 地道順也 以功用稱曰乾— Cesta Země je povolná. Výraz pro využití věcí, které přinášejí užitek (v přírodě), je 乾坤.

宇 집 우>우 집 dům 四方上下曰— 又屋邊也 簷— [Tomu, co tvoří] čtyři strany a nahoře a dole se říká 宇, také je to prostor pod střechou. Převis střechy, okap.

宙 집 듀>주 집 dům 又舟車內極覆也 往古來今曰— Také místo, ve kterém jsou vozy nebo lodě, které dorazí. Dávnověku, který odešel, a současnosti, která přišla, se říká 宙.

日 나 싈>일 날 den 衆陽之宗 人君之表 Prapředek množství yangu. Výraz pro panovníka.

月 둘 월>월 달 měsíc 太陰之精陰不可抗陽 故日圓—缺 Esence Velkého yin není schopna čelit yang, a proto je Slunce kulaté a Měsíc ubývá.

星 별 셩>성 별 hvězda

辰 별 신>별 신 1) hvězda, 2) 미르 drak — 日月會次 又北— 北極也 又 미르 진 地支屬龍 Slunce a Měsíc se seskupí do určitého pořadí. Také Polárka, severní souhvězdí Polárky. V zemských větvích tomuto odpovídá drak.
陰 ㄱ늘 음>음 그늘 „stín“, *yin* 太極生兩儀 陽動—靜 *Taiji* rodí dva mody (cit. *Taiji tushuo*), *yang* se pohybuje a *yin* je klidné.
陽 별 양>양 별 sluneční svit, *yang* —施陰 受化生萬物 Yang působína yin a to přijímá proměny a rodí deset tisíc věcí.
節 ㅁ딕 졀>절 마디 kolínko bambusu, časově či prostorově omezená část 十二月—氣 又竹 Rozdělení dvanácti měsíců, také bambus.
候 긔운 후>후 기운 období, energie
春 봄 츈>춘 봄 jaro
夏 녀름 하>하 여름 léto 去聲大也 又中國曰—. V odcházejícím tónu „velký“. Číně se také říká Xia.
秋 ㄱ슬 츄>추 가을 podzim
冬 겨ᄉ 동>동 겨울 zima
晝 낫 듀>주 낮 den
夜 밤 야>야 밤 noc
寒 ᄎᆞᆯ 한>한 차다 chladný
暑 더울 셔>서 덥다 teplý
晌 낫 샹>상 낮 den 正午曰—午 Pravému poledni se říká 晌午.
晩 느즐 만>만 늦다 pozdě
昏 어ᄉ름 혼>혼 어스름 stmívání
暮 져믈 모>모 저물다 setmělý
早 이를 조>조 이르다 časné ráno
晨 새배 신>신 새벽 svítání
曉 새배 효>효 새벽 svítání 又知也 開喩也. Také „chápat“, způsobit, že někdo něco pochopí.
曙 샐 셔>서 새다 rozednívat
朔 초ᄒᆞᄅᆞ 삭>삭 초하루 první den měsíce 又一月謂之— První měsíc se také nazývá朔.
旬 열흘 슌>순 열흘 desátý den (deset dní)
望 보롬 망>망 보름 patnáctý den měsíce (úplněk) 月待日光看照 半照爲弦 全照成— 又瞻— Měsíc je v závislosti na slunečním svitu a vidíme ho zářit. Když je z poloviny ozářen, stane se půlměsícem, když je ozářen zcela, dosáhne úplňku. Také „hledět do dáli“.
晦 그믐 회>회 그믐 posledníden měsíce, nov 俗稱月盡 又盡頭 又大盡小盡 V současné čínštině výraz „konec měsíce“. Také „konec“. Také „velký měsíc“ (30 dní) a „malý měsíc“ (29 dní).
宵 밤 쇼>소 밤 noc
旦 아ᄎᆞᆷ 단>단 아침 ráno
朝 아ᄎᆞᆷ 됴>조 아침 ráno 又見中卷 Také se objevuje v prostředním svazku.
夕 나죄 셕>석 저녁 večer

klasicka-korejstina-14 | 06. 08. 2013 16:50

歲 힛 셰>세 해 rok
年 히 년>년 해 rok 亦作李 Také se píše 李.
閏 부를 슌>윤 부르다 přestupný měsíc „sytý“
臘 나평 납>납 남평 den obětí合也 祭衆神 „Společně“. Obětuje se všem duchům.
時 ᄡᅵ니 시>시 때 doba, čas
晷 힛귀 구>구 햇귀 rozbřesk
漏 루ᄀᆞᆨ 루>루 누각 vodní hodiny 又滲—又竅也 又透也 také ve výrazu prokapávat, také otvor, také prosakovat naskrz
刻 외ᄐᆞᆯ ᄀᆞᆨ>각 오비어 파다 provrtat, procházet otvorem 俗稱時—晝夜百刻 時分八刻子午 各加二刻 又雕— obecně je takto nazývána čtvrthodina. Den a noc mají sto čtvrthodin. Dvouhodina se dělí na osm čtvrthodin. V dvouhodině krysy a koně se ke každé z těchto dvouhodin přidávají dvě čtvrthodiny. Též ve výrazu vyřezávat.
電 번게 뎐>전 번개 blesk
霹 벼락 벽>벽 벼락 hrom
靂 벼락 력>력 벼락 hrom
風 ᄇᆞᄅᆞᆷ 풍>풍 바람 vítr 又俗呼狂者 曰—子 又曰—漢 Také se tak v současné čínštině volána pomateného. Také se říká „blázen“. Také se říká „bláznivý“.
雨 비 우>비 우 déšť 又去聲雨雪自下曰— V odcházejícím tónu se také říká 雨 když padá sníh a déšť.
霜 서리 상>상 서리 jinovatka, námraza
露 이슬 로>로 이슬 rosa 又現出也 Také „objevit se“.
雪 눈 셜>설 눈 sníh 又洗之也 Také „umýt něco“.
霰 ᄡᆞᆩ눈 션>선 싸라기눈 kroupy
氷 어름 빙>빙 어름 led
雹 무뤼 박>박 무뤼 krupobití
雲 구룸 운>운 구름 mrak, oblak
霞 노을 하>하 노을 červánky
嵐 연애 남>남 이내 ranní opar (v horách) 山— horský opar
霧 안개 무>무 안개 mlha
虹 므지게 홍>홍 무지개 duha
霓 므지게 예>예 무지개 duha 雄曰虹雌曰— 又入聲 Samčí duze se říká 虹, samičí se říká 霓. Také ve vcházejícím tónu.
蝃 므지게 톄>체 무지개 duha
蝀 므지게 동>동 무지개 duha 詩蝃— V *Knize písní* 蝃蝀. (*Shijing* 51/1, 51/3).
霖 오란 비>오란비 림 vytrvalý déšť 俗稱淫— 厭之也 或稱甘—喜之也 V současné čínštině výraz „přehnaný liják“, mít něčeho dost (plné zuby). Někdy také výraz „sladký liják“, když se z něčeho radujeme.
涑 쇠나기 동>동 소나기 přeháňka 俗稱驟雨 又曰過路雨 V současné čínštině výraz „prudký déšť“, také se říká „déšť, který se přehnal“.

澇 믈 쓰일 로>물이 끄리다 voda přetéká, přívalový déšť 俗稱水— Také výraz 水澇 (dešťové vody je příliš a zatopí úrodu).
旱 ᄀᆞᄆᆞᆯ 한>한 가물 sucho

HMČH 2:13b–15b

憨 어릴 함>감 어리다 mladý 愚也 俗稱—頭 Hloupý, v současné čínštině výraz „blbec“.
好 됴ᄒᆞᆯ 호>호 좋다 dobrý 美也 又去聲愛而不釋也 Krásný, v odcházejícím tónu také „milovat a neopustit“.
歹 사오나올 대>대 나쁘다 špatný, zlý 又好—謂必須之辭 také „v každém případě, za všech okolností“ (po dobrém či po zlém), výraz, že je něco bezpodmínečně nutné.
善 됴ᄒᆞᆯ 션>선 좋다 dobrý
厭惡 모딜 악>모질다 zlý 又去聲厭— 又平聲何也 V odcházejícím tónu také „nesnášet“, v rovném tónu také „kdo, co, jaký, proč“.
能 어딜 능>능 어질다 dobrý, ušlechtilý
否 몯ᄒᆞᆯ 부>못하다 nemoct
淑 됴ᄒᆞᆯ 슉>좋다 숙 dobrý
慝 사오나올 특>특 나쁘다 špatný
德 큰 덕>덕 크다 velký
行 힝뎍 힝>행 행적 výsledky jednání, chování 又見上及中卷 Také se objevuje v prvním i druhém svazku.
學 ᄇᆡ올 ᄒᆞᆨ>학 배우다 učit se
業 일ᄒᆞᆯ 업>업 일하다 又已爲曰— Také tomu, co již bylo uděláno, se říká 業.
才 ᄌᆡ좃 ᄌᆡ>재 재주 dovednost, talent
術 ᄌᆡ좃 슐>술 재주 dovednost, talent
技 ᄌᆡ조 기>기 재주 dovednost, talent 方術 magie, specifické technické disciplíny (věštectví, lékařství etc.)
藝 ᄌᆡ조 예>예 재주 dovednost, talent 才能 又種也 schopnost, také semeno
職 벼술 직>직 벼슬 úřad, úřední funkce
任 맛ᄉᆞᆯ 심>임 맡기다 pověřit 又平聲堪也 當也 負也 V rovném tónu také „moct“, „mělo by“, „nést“.
資 부를 ᄌᆞ>자 부르다 sytit 又財也 又官銜曰—級 Také materiál, úřední hodnosti se také říká 資級.
級 서ᄒᆞ레 급>급 서ᄒᆞ레 stupeň 階— stupeň
功 공붓 공>공 공부 úsilí, studium
勣 공노 젹>적 공로 zásluhy 事業也 Je to podnik, činnost.
勳 공노 훈>훈 공로 zásluhy 王功曰— královským zásluhám se říká 勳.
勤 잇블 예>예 잇브다 vyčerpaný, vyčerpávající 勞力爲— namáháme-li svou sílu staneme se 勤.
刑 형벌 형>형 형벌 trest
政 졍ᄉᆞᆺ 졍>정 정사 vládní záležitosti

klasicka-korejstina-14 | 06. 08. 2013 16:50

事 일 쓰>사 일 práce
務 힘쓸 무>무 힘쓰다 namáhat se
嚴 엄엄홀 엄>엄 엄하다 přísný 莊毅也 又令急也 又凄冷也 Je to „vážný“, také „způsobit, aby někdo spěchal“, také „mrazivý“.
威 위엄 위>위 위엄 důstojnost 尊嚴可畏 Vážný tak, že se ho lze obávat.
恩 은혯 은>은 은혜 laskavost 惠澤及人 Laskavost, která dosahuje k druhým.
惠 은혯 혜>혜 은혜 laskavost 仁慈思賜順愛及人之謂 Tak se nazývá, když se dobrotivé myšlenky věnují tomu, aby láska byla harmonická.
統 거느릴 통>통 거느리다 vést 系也 總也 Je to „spojit“, „sebrat, shromáždit“.
御 거느릴 어>어 거느리다 vést 又天子所止所幸皆曰— Tomu, kde se Syn Nebes zastaví a která místa navštíví, se také říká 御.
攝 잡쥘 셥>섭 잡쥐다 chytit 捻持 又捕也 又權—又整飭也 Je to „sebrat a držet“, také „chytit“, také „převzít“, také „dát do pořádku“.
理 다ᄉᆞ릴 리>리 다스리다 vládnout 又道— 又木— 곪 také „principy“, také „letokruhy“ 결
撫 ᄆᆞᆫ질 무>무 어루만지다 hladit 接也 安慰也 Je to „vzít do ruky“ a „utěšit“.
恤 어엿블 휼> 불쌍하다 litovat 憂也 愍也 憐也而收之也 Je to „trápit se“, „litovat“, cítit lítost a přijímat ji.
賑 쥐칠 진>진 구제하다 zachránit 賙也富也 Je to „darovat ku prospěchu druhých“, „bohatý“.
濟 거느릴 졔>제 거느리다 vést 又 건널 졔>제 건너다 překročit, přes 上聲— —盛貌 去聲涉也 事遂也 Ve stoupavém tónu je 濟濟 „vypadat hojně“, v odcházejícím tónu je to „brodit“, „nějaká záležitost je dokončena“.
講 강홀 강>강 강의하다 vyučovat 尋繹論究 hledat, zkoumat, diskutovat, bádat
誨 ᄀᆞᄅᆞ칠 회>회 가르치다 učit
敎 ᄀᆞᄅᆞ칠 교>교 가르치다 učit 又平聲使之爲也 V rovném tónu také „nařídit někomu něco udělat“.
訓 ᄀᆞᄅᆞ칠 훈>훈 가르치다 učit
讀 닐글 독>독 읽다 číst 又去聲句— V odcházejícím tónu také „členit text (anotace a punktuace)“.
習 빅홀 습>습 배우다 učit se 學— 又慣熟也又重也 studijní cvičení, studium, také je to „dovedný“, také je to „opakovat“.
諷 외올 풍 외우다 učit se nazpaměť, memorovat 又微制也 Také je to „do detailu uspořádat“.
誦 외올 숑>송 외우다 učit se nazpaměť, memorovat 又微制也 Také je to „do detailu uspořádat“.
盟 밍셧 밍>맹 맹세 přísaha 歃血結信 Potřít svá ústa krví a potvrdit tak vzájemnou důvěru.

誓 밍셋 셰>세 맹세 přísaha 與爲約信 Poskytnuté (záruky) k navázání vzájemné důvěry.
禳 방범홀 염 >염 방범하다 zabránit (zde ve smyslu odvrácení neštěstí obětí).
禳 양지홀 양>양 양재하다 odvracet neštěstí nebo zlé síly modlitbou či obětí, vymítání 禳祀除殃 又却變異也 Obětí odstraňujeme neštěstí, také je to zabránit nepřirozeným jevům.
祈 빌 긔>기 빌다 prosit, modlit se 叫呼請事 činnost, kdy voláme a o něco prosíme
禱 빌 도>도 빌다 prosit, modlit se 求福曰— Žádat o štěstí (duchy či božstva) se říká 禱.
讚 기릴 찬>찬 기리다 chválit 稱美也 Zmiňovat hezké stránky věci.
頌 기릴 숑>송 기리다 chválit 稱述盛德 Vyjadřovat se o něčem jako o něčem naplněném *de*.
謳 놀애 구>구 노래 píseň 齊衆而歌 přizpůsobíme (melodii) různá (slova) a předzpěvujeme
謠 놀애 요>요 노래 píseň 無章曲曰— Pokud (hudba) nemá strofy a přesnou melodii, tak se jí říká 謠.
吟 이플 음>음 읊다 přednášet (poezii)
嘯 프람 쇼>소 휘파람 hvízdání
問 무를 문>문 묻다 ptát se
訊 무를 신>신 묻다 ptát se 問也 告也 je to „ptát se“. Je to „poprosit o něco“.
詞 말ᄉᆞᆷ ᄉᆞ>사 말 řeč 言也 又文詞— 又訟也 Je to „hovořit“. Také je to „styl a slova“ a také je to „žalovat (někoho u soudu)“.
訟 구의홀 숑>송 소송하다 žalovat (někoho u soudu) 爭財爲— Spor o majetek se stane 訟 (soudním procesem).
嬖 ᄉᆞ랑홀 폐>폐 사랑하다 mít náklonnost k někomu
寵 ᄉᆞ랑홀 퉁>총 사랑하다 mít náklonnost k někomu
姬 겨집 희>희 계집 žena 黃帝姓— 又美女爲— 又王妃別號 Příjmení Huang Diho bylo 姬. Také krásná žena je 姬. Také jiné označení pro královnu.
姜 겨집 강>강 계집 žena 炎帝姓—姬— 後裔美女尤多遂爲美稱 Příjmení Yan Diho bylo 姜. Překrásná konkubína (*V době Letopisů označení manželek z vládnoucích rodů*), později když se potomstvo krásných žen ještě více rozšířilo, se toto nakonec stalo lichotivým oslovením.
偎 ᄉᆞ랑홀 외>외 사랑하다 mít náklonnost k někomu 又倚也 Také je to „spoléhat se na někoho“.
愛 ᄃᆞᆺᄉᆞᆯ 이>애 애틋하게 사랑하다 mít k někomu starostlivou náklonnost
矜 에엿블 긍>긍 예쁘다 krásný 又誇也 驕— —持 又矛柄 Také násada kopí. Také je to „chválit“.
憐 에엿블 련>련 예쁘다 krásný
皴 찡긜 쥰>준 찡그리다 svraštit (tvář)
皺 찡긜 추>추 찡그리다 svraštit (tvář)

klasicka-korejstina-14 | 06. 08. 2013 16:50

全韻玉篇上

一畫

一部

一 數之始畫之初均也同也誠也純也天地未分元氣泰一(質)壹通 七 少陽數問對篇名(質)柒通 丁 幹名彊圉值也當也寧一強壯民夫初屬一寧失志零一(青)伐木聲一一(庚) 二 亠 蔿屬(支) 万 蔕姓一侯(職) 下 上之對底也賤也馬降也落也(禡) 丈 十尺長老尊稱(養) 上 登也進也(養)君也高也尊也下之對(漾) 三 陽一陰二合數(覃)參通又一思一之勤 三 丐 乞也與也取也(泰)勾俗字 丙 壅蔽不見避箭短牆(敬) 不 未定辭鳥名夫一姓也(尤)禍通又同否(有)未定之辭(有)丕通曷未也非也一然一可物弗同 丑 支名赤奮若又手械(有)杻通 四 丕 大也奉也元也(支) 且 因語辭多貌芭蕉巴一(魚)趄同又恭敬貌(語)因又也此也苟一借曰辭(馬) 世 代也王者受命父子相代爲一一人間曰一界(霽) 丙 幹名柔兆南方陽火天名青一(梗) 丘 阜也聚也大也四邑(尤) 五 丞 繼也佐也副貳官名(蒸)承通 六 卯 闔戶日八時(有)酉古字 七 所 所俗語(敬)通 並 同並(敬) 十 亞 禮器學屬(霽)石經毛詩酌以大一今文作斗周禮作豆蓋此字之訛(禡)

丨部

个 枚也物數明堂旁舍左一箇箇同介通 丫 物之歧頭又分形(麻) 三 中 正也心也內也半也成

蚩 구즐 치>치 궂다 špatný
醜 더러울 취>추 더럽다 špinavý 又類也 衆也 Také je to „druh (kategorie)“ a „mnoho (lidí)“.
丰 풍치날 봉>봉 풍채 나다 hezký zjev
艶 고을 염>염 곱다 krásný, hezký
嬌 얼울 교>교 어우르다, 어울리다 pomilováníhodný, vhodný
妍 고을 연>연 곱다 krásný, hezký
伉 골올 항>항 arch. sloveso pro párovost, dvojitost, substantivizovaná forma 골오기 dvojčata (*HMČH* 1:17) 正音抗 Ve standardní výslovnosti *kang*.
儷 골올 례>례 arch. sloveso pro párovost, dvojitost 夫婦曰伉— Manželům se říká „partneři“.
雙 두 솽>쌍 두 dva
對 빡 딕>대 짝 jedna strana páru 又答也 Také je to „odpověď“.
孑 흔 풀 업슬 혈>혈 한 팔이 없다 nemít jednu ruku 無右臂 Nemít pravou paži.
隻 외빡 쳑>척 외짝 lichý v páru
孤 외로욀 고>고 외롭다 osamělý 又寡德曰— 又負恩也 Pramalé ctnosti se také říká 孤. Také je to „nevděk za laskavost“.
獨 호을 독>독 홀 jednotlivý (nemající pár) 單也 又老無子曰— Je to „jednotlivý“, také starému člověku bez dětí se říká 獨.
一 흔 일>일 한 jedna
壹 올 일>일 오로지 jenom, samotný 又同上 書式兩用 Také stejné jako předchozí, používá se obojí.
二 두 싀>이 두 dva
貳 버글 싀>이 버금 druhý, další 又同上書式兩用 Také stejné jako předchozí, používá se obojí.
三 석 삼>삼 석, 셋 tři 書式作參 V psané formě se píše 參.
四 넉 ᄉᆞ>사 넉, 넷 čtyři 書式作肆 V psané formě se píše 肆.
五 다ᄉᆞᆺ 오>오 다섯 pět 書式作伍 V psané formě se píše 伍.
六 여슷 륙>육 여섯 šest 書式作陸 V psané formě se píše 陸.
七 닐굽 칠>칠 일곱 sedm 書式作柒 V psané formě se píše 柒.
八 여듧 팔>팔 여덟 osm 書式作捌 V psané formě se píše 捌.
九 아홉 구>구 아홉 devět 書式作玖 V psané formě se píše 玖.
十 열 십>십 열 deset 書式作拾 V psané formě se píše 拾.
百 온 빅>백 일백 jedno sto 書式作伯 V psané formě se píše 伯.
千 즈믄 쳔>천 일천 jeden tisíc 書式作仟 V psané formě se píše 仟.
萬 일만 만>만 일만 jeden desetitisíc 十千 deset tisíců
億 억 억>억 일억 jeden stotisíc 十萬 deset desetitisíců
分 ᄂᆞᆫ홀 분 나누다 rozdělit 判也 半也 又十銖爲一— Je to „rozseknout“, je to „rozpůlit“. Také deset.
兩 두 량>량 두 dva 十分爲一— Deset fenů je jeden liang.

klasicka-korejstina-14 | 06. 08. 2013 16:50

作擔 托 바ᄅᆞᆷ탁 伸臂量物又手承物也 咫 여듧치지 八寸曰一 坼 흔ᄇᆞᆷ퇵 又分開也 毀 也 左 왼좌 右 올흘우 前 앏전 後 뒤후 遐 멀하 遠 멀원 又去聲一之也 近 가ᄀᆞᆯ근 又 邇 가ᄀᆞᆯ이 上聲一之也 上 마ᄃᆡ샹 又上聲升也 下 아래하 又去聲降也 內 ᄂᆡ안 外 밧외 中 가온ᄃᆡ듕 又去聲注的也一興治一 間 ᄉᆞᆺ간 又去聲離一一諜一 裒 ᄉᆞᆷ통 中也誠也 裏 ᄉᆞᆷ리 烟 ᄂᆡ연 火 불화 焚 ᄇᆞᆯ분 燒 ᄉᆞᆯ쇼 藝也又去聲野火也 燄 ᄇᆞᆺ곳염 炸 ᄇᆞᆺ벼록자 亦作炸 燐 ᄂᆞᆯ암당 煨 ᄂᆞᆯ암외 又埋物灰中使熟亦曰一 燬 불ᄇᆞᆯ훼 爇 불ᄇᆞᆯ열 燎 불ᄇᆞᆯ료 又庭一 燹 불ᄇᆞᆯ션 兵亂有火曰一 燼 불님ᄀᆞᆯ신 炷 ᄇᆞᆺ나ᄋᆞᆯ주 燈一 灰 ᄌᆡ화 灰集屋者 焰 그ᄉᆞ름ᄃᆡ 큰ᄆᆞᆯ강 水 ᄆᆞᆯ수 遵道 瀰 ᄀᆞᆯ득ᄒᆞᆯ미 漫 ᄠᆡ딜만 瀰一大水一貌 漲 한ᄆᆞᆯ딜탕 濫 넘ᄯᆡᆯ람 淹 ᄌᆞ몰엄 通作渰又帶留也平聲 溺 ᄌᆞ몰닉 又去聲與尿同 渾 얼ᄆᆞᆯ

寸 ᄆᆞᄃᆡ 촌>촌 마디 kolínko (bambusu) 十分爲一— Deset fenů je je jeden palec (*cun*).
斤 놀 근> 날 근 *kŭn* 又斧— 又十六兩爲一— Také „sekera“, 16 liangů je jeden *jin*.
担 셤 단>단 섬 *sŏm* 十斗爲一斛卽一 —也 通作擔 Deset misek je jeden *hu* a tedy jeden *sŏm*. Obecně se také píše 擔.
托 바ᄅᆞᆷ 탁>탁 바람 sáh 伸臂量物 又手承物也 Věc v míře rozpětí paží, také když rukou držíme věc.
咫 여듧치 지>지 여덟치 osmipalec 八寸曰— Osmi palcům se říká „osmipalec“.
坼 ᄒᆞᆫ봄 ᄐᆡᆨ>탁 한 뼘 jedna píď 又分開也 毁也 Také je to „oddělit“, „poškodit“.
左 왼 좌>좌 왼쪽 levá
右 올ᄒᆞᆯ 우>우 오른쪽 pravá
前 앐 젼>전 앞 před
後 뒤 후>후 뒤 za
遐 멀 하>하 멀다 vzdálený
遠 멀 원>원 멀다 vzdálený 又去聲—之也 V odcházejícím tónu je to také „vzdalovat se“.
近 갓가올 근>근 가깝다 blízký 又上聲—之也 Ve stoupavém tónu je to také „přibližovat se“.
邇 갓가올 ᄉᆡ>이 가깝다 blízký
上 마ᄃᆡ 샹>상 [위] nahoře 又上聲升也 Ve stoupavém tónu je to také „stoupat nahoru“.
下 아래 하>하 아래 dole 又去聲降也 V odcházejícím tónu je to také „klesat dolů“.
內 안 ᄂᆡ>내 안 vnitřek
外 밧 외>외 밖 vnějšek
中 가온ᄃᆡᆺ 듕>중 가운데 střed, mezi 又去聲注的也—興 治— V odcházejícím tónu je to také „zaměřit se na něco“, „renesance (oživení po době úpadku)“, archivování a péče o vládní dokumenty (*Zhouli*).
間 슷 간>간 사이 mezi 又去聲離——諜—厠 V odcházejícím tónu také „odcizit se“, vyzvědač, zúčastnit se.
衷 솝 튱>충 속 v (něčem) 中也 誠也 Je to „střed“. Je to „upřímný“.
裏 솝 리>리 속 v (něčem)
烟 ᄂᆡ 연>연 내 kouř
火 블 화>화 불 oheň
焚 브틀 분>분 불이 붙다 hořet
燒 술 쇼>소 사르다 spálit 爇也 Je to „spálit“. 又去聲野火也 V odcházejícím tónu je to také „lesní požár“.
燄 븟곳 염>염 불꽃 jiskra
炸 븟벼록 자>작 불벼락 zablýsknutí 亦作炸 takése píše jako 炸.

klasicka-korejstina-14 | 06. 08. 2013 16:50

新字典 卷之一

一部

一 【일】數之始한。한아凡物單箇曰一○誠也정성〔中庸〕所以行之者一○純也순전할凡道之純者曰一〔書〕惟精惟一○專也오로지如言一味一意〔禮〕欲一以窮之○同也갓흘〔孟子〕前聖後聖其揆一也○統括之辭원。원통如言一切一概一家一門一國〔詩〕政事一埠益我○或然之辭만약如言萬一一旦〔漢書〕歲一不登民有飢色○第一첫재○一一낫낫

一畫

七 【칠】數名일곱〔書〕以齊一政○文體名글헤격이름〔漢書〕枚乘一激一依一啓之類皆以一問一答故名一（質）柒通

丁 【뎡】天干第四位넷재현간○當也당할居父母之喪曰一憂〔詩〕寧一我躬○强壯民夫장뎡군成年者謂之盛一○僕役曰一부림군如言家一園一畦一兵一○零一외로울〔陳情表〕零一孤苦○庖一백뎡〔莊子〕庖一解牛○一東漏聲루슈소리〔靑〕○一一伐木聲나무베는소리〔詩〕伐木一一（庚）

二畫

丌 【기】薦物具책상〔書註〕典從冊在一上（支）

万 【만】萬同（願）【무】蕃姓一侯（職）

下 【하】上之對알에○底也밋○賤也나줄〔易乾文〕本乎地者親一（馬）自上而一나릴〔孟子〕沛然一雨○卑也나존체할〔易〕以貴一賤○降也항복할〔戰國策〕攻敵不能一○落也떨어질（禍）

丈 【장】十尺길。열자○長老尊稱어른〔易〕師貞一人吉（養）

上 【상·下之對우·마·첫·치·욕닥이○君也임금。인군如言今一一諭○尊也높흘如言一智一壽一等（漢）登也升也오를○進也올릴〔東方朔傳〕一三千奏牘○有到字之意이를如言到任曰一任一官（養）

三 【삼】數名석。셋（覃）參通○一乏子〔論語〕南容一復白圭〔季文子〕一思而後行（勘）

三畫

丐 【개】乞也빌。달랄凡請求曰一〔史記〕一沐沐我○乞食人거지。빌엉광이〔柳宗元文〕皁隷傭一皆得上父母之邱墓○與也빌릴〔唐書〕沾一後人多矣（秦）匄俗字

丙 【면】壅蔽不見也가릴○避箭短墻살막이담（銑）

不 【부】未定辭아닌가〔陶潛詩〕未知從今去當復如此一○鳥名夫一（尤）鴉通○與可否之否通（有）○未定辭아닌가（有）不通【분】未也非也아니。아닐。못할〔孟子〕一爲也非一能也（物）弗同

丑 【츄】地支第二位둘재디지○夜半一點鐘至三點鐘爲一時축시○手械也슈갑。조막손이（有）杻通

四畫

不 【비】大也클〔書〕嘉乃一績○奉也밧들〔漢書〕一天之大律○元也웃듬〔書〕是有一子之責于天（支）

且 【저】語助辭어조사〔詩〕其樂只一○多貌만흘〔詩〕籩豆有一○巴一芭蕉파초（魚）起通○恭敬貌공경스러울〔詩〕有萋有一（語）【차】發語辭글허두낼如一夫之類○轉語辭抑也믄득〔論語〕一爾言過矣○又也또

klasicka-korejstina-14 | 06. 08. 2013 16:50

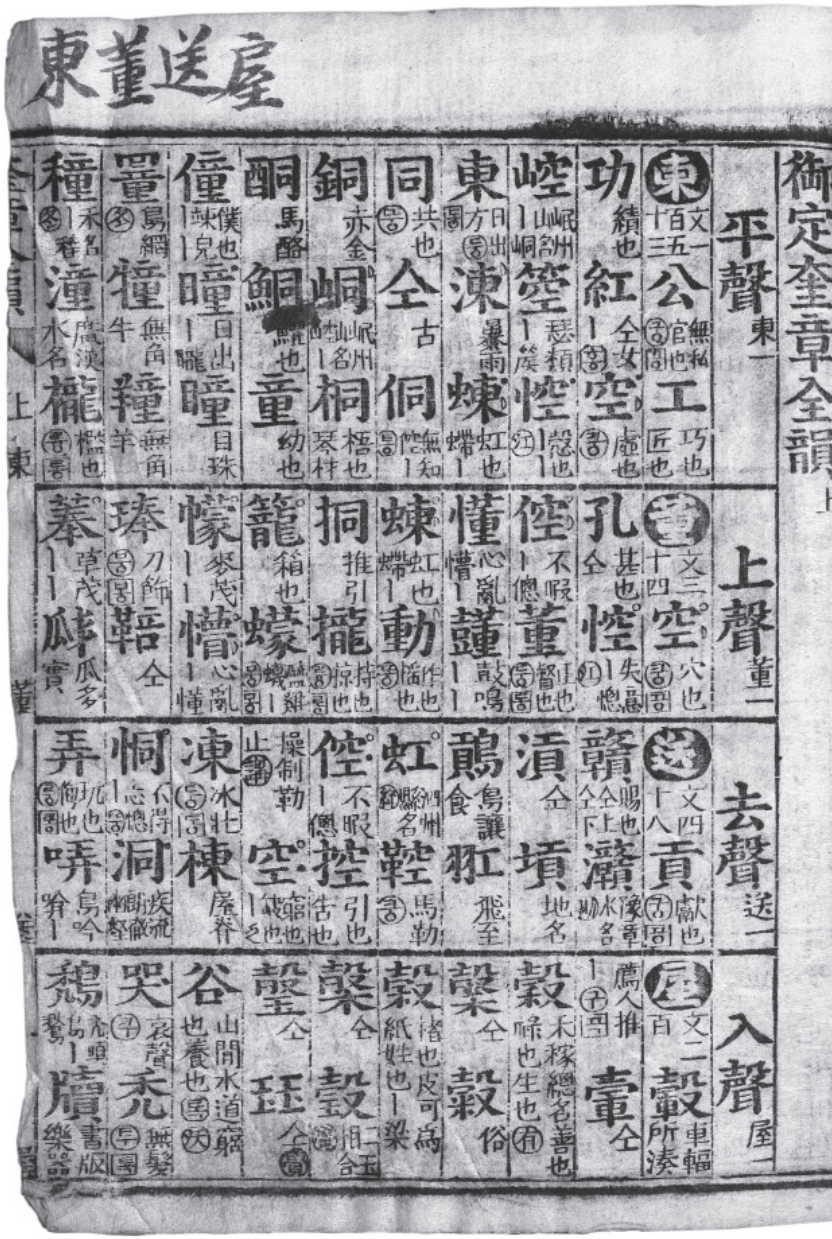

御定奎章全韻 上

東送董屋

平聲 東一

東 文一百五十三
公 無私官也
工 巧也匠也
功 績也
紅 全女
空 虛也
崆 崆州山名
空 瑟類
悾 慤也
東 日出方
涷 暴雨
蝀 虹也蝃
同 共也
仝 古
侗 無知
銅 赤金
峒 崆州山名
桐 梧也琴材
酮 馬酪
鮦 鱣也
童 幼也
僮 僕也
曈 日出
曈 目珠
罿 鳥網
犝 無角牛
種 無角羊
種 禾名
潼 鷹淡水名
櫳 檻也

上聲 董一

董 文三十四
空 穴也
孔 甚也仝
悾 失意
倥 不暇
董 督也
懂 心亂懵
蠢 蠢也
蝀 虹也蝃
動 作也
侗 推引
攏 持也
籠 箱也
蠓 蠓蠓
懞 麥茂
懵 心亂
琫 刀飾
菶 草茂
韰 仝
蓊 瓜多實

去聲 送一

送 文四十八
貢 獻也
贛 賜也仝上下
灨 豫章水名
漬 仝
墳 地名
鵕 鳥讓食
虹 州名
鞚 馬勒
倥 不暇
控 引也告也
空 縮也
凍 冰壯
棟 屋脊
恫 不得心慟
洞 疾流
弄 玩也侮也
哢 鳥吟
翁

入聲 屋一

屋 文二百
穀 車輻所湊
鷹 鷹人推
毒 仝
穀 禾稼總名善也
穀 禾生也
穀 仝
穀 俗
穀 褚也皮可爲紙牲也
槃 仝
穀 二玉用合
盤 仝
珏 仝
谷 山間水道也養也
哭 哀聲
禿 無髮
鵒 鳥鳴
牘 書版
樂器

klasicka-korejstina-14 | 06. 08. 2013 16:50

잇히 *s.* 二箇年 (두—이) (낫—기) (히—년) Two years.

잉 *l.* 剩 (늠을) The remainder; what is over. *Opp.* 부족.

잉걸불 *s.* A coal of fire.

잉구ᄒᆞ다 *l.* 仍舊 (인ᄒᆞᆯ) (네) To leave as it is.

잉됴 *l.* 剩條 (늠을) (가지) What remains over. *See* 렁됴.

잉모 *l.* 孕母 (으히빌) (어미) A pregnant woman.

잉부 *l.* 孕婦 (으히빌) (지어미) A woman with child; a pregnant woman.

잉손 *l.* 仍孫 (칠ᄃᆡ손) (손ᄌᆞ) A seventh-generation posterity. *Also* 칠ᄃᆡ손.

잉수 *l.* 剩數 (늠을) (ᄉᆞ효) A surplus.

잉아 *l.* 綜絲 (북실—종) (실—ᄉᆞ) Threads used to hold up the warp while weaving.

잉어 *l.* 鯉魚 (리어—리) (물고기—어) The carp. *Also* 리어.

잉여 *l.* 剩餘 (늠을) (늠을) A remainder.

잉여금 *l.* 剩餘金 (늠을) (늠을) (돈) A surplus.

잉용ᄒᆞ다 *l.* 仍用 (인ᄒᆞᆯ) (쓸) To use as it is—without revision. *See* 인용ᄒᆞ다.

잉임ᄒᆞ다 *l.* 仍任 (인ᄒᆞᆯ) (맡길) To continue in office. *See* 인임ᄒᆞ다.

잉잉거리다 *l.* To sound—as a stone thrown, a spinning wheel, a child crying etc.

잉잉ᄒᆞ다 *l.* To sound—as a stone thrown, a child crying, a spinning wheel etc. *See* 잉잉거리다.

잉잉 *l.* 剩額·(늠을) (잉ᄉᆞ) Money remaining. *See* 잉됴.

잉존ᄒᆞ다 *l.* 仍存 (인ᄒᆞᆯ) (잇ᄉᆞᆯ) To leave as at present. *See* 인존ᄒᆞ다.

잉크 *s.* 墨汁 (먹—묵) (즙—즙) Ink.

잉ᄐᆡ *l.* 孕胎 (으히빌) (ᄐᆡ) Conception.

잉ᄐᆡᄒᆞ다 *l.* 孕胎 (으히빌) (ᄐᆡ) To conceive; to become pregnant. *See* 슈ᄐᆡᄒᆞ다.

ㅇ The eleventh vowel of the syllabary sounded as 아, having also variations long (*l.*) and short (*s.*)

ㅇ녀 *s.* 兒女 (으히) (계집) A young girl.

ㅇ녀ᄌᆞ *s.* 兒女子 (으히) (계집) (아ᄃᆞᆯ) A girl; a woman. *See* 계집.

ㅇ동 *s.* 兒童 (으히) (으히) A boy. *See* ㅇ희.

ㅇ동교육 *s.* 兒童敎育 (으히) (으히) (ᄀᆞ르칠) (기를) The education of children.

ㅇ동주졸 *s.* 兒童走卒 (으히) (으히) (다라날) (군ᄉᆞ) Boys and ignorant soldiers—a crowd; a rabble.

ㅇ동패 *s.* 兒童牌 (으히) (으히) (패) A boys' musical band—of six players.

ㅇ명 *s.* 兒名 (으히) (일홈) The child name. *Opp.* 관명.

ㅇ빈 *s.* 兒輩 (으히) (무리) Children.

ㅇ셩 *s.* 兒聲 (으히) (소리) The voice of children—a poor piece of composition.

ㅇ손 *s.* 兒孫 (으히) (손ᄌᆞ) Children and grandchildren; descendants.

ㅇ양피 *s.* 兒羊皮 (으히) (양) (가죽) A lamb skin. *See* 로양피.

ㅇ져 *s.* 兒猪 (으히) (도야지) A little pig.

ㅇ져종 *s.* 兒猪蒸 (으히) (도야지) (찔) A little pig stew.

ㅇ총 *s.* 兒塚 (으히) (무덤) A child's grave.

ㅇ치 *s.* 兒枝 (으히) (가지—지) New branches; small limbs. *See* 잇채.

ㅇ침통 *s.* 兒枕痛 (으히) (벼ᄀᆡ) (압흘) Sickness from pregnancy.

ㅇ희 *s.* 兒戲 (으히) (희롱) Child's play; childishness.

ㅇ희 *s* 兒 (으히) — a boy; a girl.

ㅇ희죵 *s.* A child servant.

ㅇ히 *s.* 兒 (으히—으) A boy; a girl. (Comp.) *See* ㅇ희, ㅇ동.

ㅇ히빈다 *s.* 妊 (으히빌—임) To conceive; to become pregnant. *See* 잉ᄐᆡᄒᆞ다.

ㅇ환 *s.* 兒患 (으히) (근심) Children's sickness.

이 *l.* 兒 (으히—으) A boy; a girl; a child. *See* ㅇ히.

이 *l.* Fish entrails; soft roe. The bowels. (ᄃᆞ다) (쓴허지다). *See* 창ᄌᆞ.

이가 *l.* 哀歌 (슯흘) (노래) An elegy; a dirge.

이걸 *l.* 哀乞 (슯흘) (빌) Supplication.

이걸복걸ᄒᆞ다 *l.* 哀乞伏乞 (슯흘) (빌) (엎ᄃᆡᆯ) (빌) To have done very badly; to pray for forgiveness.

이걸ᄒᆞ다 *l.* 哀乞 (슯흘) (빌) To supplicate; to implore.

ㄱㄴㄷㄹㅁㅂㅅㅣㅇㅈㅊㅋㅌㅍㅎㅏㅑㅓㅕㅗㅛㅜㅠㅡㅢㅣㅇ

煻 노을압 당>당 uhlíky v popelu
煨 노을압 외>외 uhlíky v popelu 埋物灰中使熱亦曰— Pokud něco zahrabeme do popela a necháme ohřát nebo péct, také se tomu říká 煨.
燬 블 브틀 훼>훼 불이 붙다 hořet, chytnout
爇 블 브틀 셜>설 불이 붙다 hořet, chytnout
燎 블 브틀 료>료 불이 붙다 hořet, chytnout 又庭— také pochodně osvětlující dvůr
燹 블 브틀 션>선 불이 붙다 hořet, chytnout 兵亂有火曰兵—ve válce je oheň, kterému se říká „válečné pálení“.
燼 블님글 신>신 불잉걸 žhavé uhlíky dřevěného uhlí
炷 븟 나올 주>주 불이 나다 vzplanout 燈— knot
灰 지 회>회 재 popel
炱 그스름 틔>태 그을음 saze 灰集屋者 místo, kde je shromážděn popel
洚 큰믈 강>홍 큰 물 velká voda 水不遵道 řeka, která se neřídí svou přirozenou cestou
水 믈 슈>수 물 voda
瀰 ᄀᆞ득ᄒᆞᆯ 미>미 가득하다 plný
漫 펴딜 만>만 펴지다 rozestřít, rozevřít 瀰— 大水—貌 „plný vody“, vzhled velké řeky po okraj plné
漲 한믈딜 탕>창 한물 치다, 홍수가나다 udeří velká voda, jde povodeň
濫 넘씰 람>람 넘치다 přetéct
淹 ᄌᆞ믈 엄>엄 잠기다 ponořit, potopit 通作渰 又滯留也平聲 Všeobecně se píše 渰, také je to „zastavit se“, rovný tón.
溺 ᄌᆞ믈 닉>닉 잠기다 ponořit, potopit 又去聲與尿同 V odcházejícím tónu je to také stejné s „močit“.
渾 얼읠 혼>혼 어리다, 엉기다 srazit se (vlhkost) 又濁也 Také je to „zkalený“.
淪 얼읠 륜>륜 어리다, 엉기다 srazit se (vlhkost) 又水成文曰—漪 Také, když se na vodě vytvoří vzor, říká se „malé vlnky“.
汪 믈 너블 왕>왕 물이 넓다 voda je široká
濊 믈 너블 예>예 물이 넓다 voda je široká 汪—大水貌 „hluboká a široká“, vzhled velké řeky
泯 스믤 민>민 스미다 vsákout, prosáknout
滅 뻐딜 멸>멸 꺼지다 uhasit
終 ᄆᆞᄎᆞᆷ 죵>종 마침 poslední
極 ᄀᆞ재 극>극 끝에 na konci

V.2. *Nogŏldä* 老乞大

Přestože při historickém zkoumání korejské jazykové situace je věnována pozornost především vztahu korejštiny a *hanmunu*, tedy klasické čínštiny, nelze vynechat ani široké pole vztahů s jinými podobami čínského jazyka, se kterými korejští mluvčí přicházeli do styku. Jednalo se především o ho-

klasicka-korejstina-14 | 06. 08. 2013 16:50

vorovou čínštinu, kterou používali ať již během obchodní výměny s Čínou, tributárních poselstev či jiných příležitostech, kdy situace vyžadovala znalost aktuální mluvené řeči a nikoli pouze literárního jazyka.

Přestože otázka individuální znalosti hovorové čínštiny mezi literátskou vrstvou zůstává otevřená a mnoho odborníků se domnívá, že běžný literát ovládal pouze *hanmun*, a patrně pouze s korejskou výslovností, lze konstatovat, že klíčový problém dialogu se severním sousedem nebyl ponechán stranou a existence tlumočníků i institucí určených k jejich vzdělávání jsou svědectvím intenzívního jazykového styku, který mezi Koreou a jejími sousedy probíhal.

I když lze předpokládat, že otázka tlumočení hrála zásadní úlohu od úsvitu korejských dějin, tradiční historiografický pohled tuto problematiku opomíjel a postavy *Samguk sagi* tak všechny zdánlivě hovoří klasickou čínštinou. Systematické zmínky o problematice tlumočení tak nalézáme až v období Korjŏ, kdy je r. 1276 doloženo založení úřadu pro tlumočení a výuku čínského jazyka (a patrně i mongolštiny) *Tchongmungwan* 通文館, na který později navázaly další instituce, jako byl kupř. *Hanŏtogam* 漢語都監 nebo *Hanmun togam* 漢文都監, a jejichž vývoj byl završen zřízením kanceláře pro tlumočení *Sajŏgwŏn* 司譯院, která zajišťovala výuku cizích jazyků po celé období Čosŏn. V klasickém rozvrhu cizích řečí, které byly vyučovány na oficiální úrovni (ponecháváme tedy stranou kupř. sánskrt) figurovaly čínština, japonština, džurčenština (později mandžuština) a mongolština, o jejichž výuce nám vypovídají rozsáhlé doklady v podobě učebnic, zkouškových předpisů, předepsaných osnov etc.

Právě jazykové učebnice jsou pak nejlepší možností, jak nahlédnout dobový stav jak korejštiny, tak i cílového jazyka. Patrně nejslavnějším reprezentantem tohoto žánru, nikoli pouze v Koreji, ale takřka na celém Dálném východě, jsou dvě učebnice hovorové čínštiny: *Nogŏldä* a *Pak tchongsa* 朴通事 (Tlumočník Pak). Tyto učebnice, které vznikly v druhé polovině14. století, jsou nejzajímavějšími texty dokumentujícími vývoj korejštiny i hovorové čínštiny během několika staletí, kdy byly učebnice v obou jazycích systematicky vydávány, doplňovány a aktualizovány. *Nogŏldä* i *Pak tchongsa* tvoří komplementární dvojici, kdy první text je relativně kratší učebnicí zaměřenou na praktická témata každodenní potřeby, zatímco druhá je určená i pro složitější konverzační situace. Jejich osud a vývoj je přitom natolik podobný, že se dá říci, že údaje získané při našem zkoumání *Nogŏldä* jsou validní i pro strukturu, jazyk a příběh *Tlumočníka Paka* a *vice versa*.

Již samotný název *Nogŏldä* výmluvně vypovídá o tom, že tento text byl především praktickou učebnicí, jejímž hlavním kritériem byla funkčnost, tj. poskytnutí znalosti mluvené čínštiny. Výraz *gŏldä* 乞大 je původním označením pro příslušníka etnika Kitanů, kterépak postupem času začalo označovat obyvatele severníČíny obecně (což dosud reflektuje ruština se svým

výrazem Kitaj). Ve spojením s výrazem *lao/no* 老, který je běžným čínským oslovením či honorifikem, lze název překládat jako „Pan Číňan", nebo spíše hovorovým „Starej Kitájec".

Podle nejstarších zachovaných verzí (které byly přirozeně pouze v čínštině), vznikla učebnice patrně v druhé polovině 14. století pro potřeby Korejců cestujících do Číny a záhy se Koreji stala standardní oficiální učebnicí. V tomto kontextu ji zmiňuje r. 1423 i *sillok* krále Sedžonga, kterýz důvodu jejího nedostatku nařizuje oficiální vydání obou učebnic. Proslulost a význam *Nogŏldä* pro diachronní zkoumání jazyků Dálného východu pak pramení z kombinace několika faktorů: zachycení přesného stavu hovorového jazyka v jednotlivých edicích, kontinuita verzí umožňující komparaci vývoje jazyka a bilingvní forma, která umožňuje precizní kontrolu a překlad. Z hlediska cílového jazyka prezentují různé verze *Nogŏldä* hovorový jazyk, který se používal v severní Číně a Pekingu v jednotlivých obdobích; tento jazyk, v textu nazývaný *Haner yanyu /Hana ŏnŏ* 漢兒言語, byl univerzálním jazykem, kterým se bylo možné v oblasti dorozumět v běžném styku, a z lingvistického hlediska nabízí ojedinělou příležitost studia pekingského dialektu, četných jazykových výpůjček (mongolismy etc.), a především, jak již bylo zmíněno, hovorového jazyka běžné populace, resp. jeho univerzálně srozumitelné formy. Pro dosažení skutečné relevance učebnice tak byl čínský text několikrát upravován (kupř. r. 1483 byl aktualizován podle standardů pekingské *guanhua* 官話), nicméně základní osnova textu zůstala stejná, o čemž svědčí i srovnání jednotlivých verzí čínského textu.

Druhou linií zkoumání *Nogŏldä* jsou verze korejského textu, které plní tutéž úlohu při rekonstrukci korejského jazyka. Nejstarší verzí obsahující korejský text je Čchö Sedžinova *Pŏnjŏk Nogŏldä* 飜譯老乞大, pocházející z období okolo r. 1517. Z pozdějších verzí jsou pak dochovány verze *Nogŏldä ŏnhä* 老乞大諺解 z r. 1670 (další vydání r. 1745), nepříliš úspěšná verze *Nogŏldäsinsŏk ŏnhä* 老乞新釋大諺解 z r. 1763 a *Čunggan Nogŏldä ŏnhä* 重刊老乞大諺解 z r. 1795. Pro naše zkoumání se jeví jako nejzajímavější srovnání textů *Pŏnjŏk Nogŏldä* a *Nogŏldä ŏnhä*, které je i základem standardního vydání v Čŏng Kwangově edici (2006).

Po jazykové stránce jsou obě verze výmluvným svědectvím jak změn ve období mezi jednotlivými verzemi, tak i klasického problému obtíží generalizace ve vztahu k jejich pravidlům. Kromě zásadní změny, kterou je označování tónů, které již v *Nogŏldä ŏnhä* nenalezneme, se jazykové změny týkají klasických problémů, jako je používání zastaralých grafémů, psaní intenziv, problému finál etc.

Po stránce obsahové lze konstatovat, že *Nogŏldä ŏnhä* je vrcholným pedagogickým dílem, jehož opakované vydávání nebylo pouze důsledkem obvyklého korejského tradicionalismu, ale skutečně spíše toho, že kompozici

klasicka-korejstina-14 | 06. 08. 2013 16:50

textu nelze po stránce jazykové výuky nic vytknout. Učebnice samotná je pozoruhodný narativ pojednávající pouť několika korejských cestujících do Pekingu a zpátky. Během cesty se seznamují se svým čínským přítelem Wangem (ten je doprovází a je jejich častým mluvčím), prodělávají různá dobrodružství, obchodují, hodují, smlouvají, potkávají příbuzné atd. Student je tak seznámen s ohromujícím množstvím čínských reálií počínaje náležitostmi sepsání obchodní smlouvy přes směňování stříbra, vzdělávání dětí, kuchyni až po zdánlivě nepodstatné detaily, jako kupř. napomenutí nemočit hned u cesty. Na rozdíl od mnoha jiných učebnic je pak text nesen ve velmi bezprostředním tónu, který se v praktických situacích osvědčuje nejlépe.

Čínský text *PJNGD*, v textu je doplněno označení mluvčích.

«漢» 大阿哥你從那裏來?
«高» 我從高麗王京來的
«漢» 如今往那裏去?
«高» 我往北京去。
«漢» 你幾時離了王京?
«高» 我這月初一日離了王京。
«漢» 既是這月一日離了王京, 到今半箇月, 怎麽纔到的這裏?
«高» 我有一箇火伴落後了來, 我沿路上慢慢的行着等候來, 因此來上的遲了。
«漢» 那火伴如今赶上來了不曾?
«高» 這箇火伴便是, 夜來纔到。
«漢» 你這月盡頭, 到的北京麽?
«高» 知他? 那話怎敢說? 天可憐憫見, 身己安樂時, 也到.

Odkud jste, brachu?
Jsem z Wang Jingu, Korea.
A kam teď jedete?
Jedu do Pekingu.
Kdypak jste vyrazil z Wang Jingu?
Vyrazil jsem z Wang Jingu prvního tohoto měsíce.
Když jste prvního tohoto měsíce vyrazil z Wang Jingu, do nynějška je to půlka měsíce, jak to, že jste se dostal teprve sem?
Mám společníka, který zůstal pozadu, já jsem celou cestu pomaloučku jel a čekal [na něj]. Proto jsem se při příjezdu opozdil.
Ten společník vás teď už dohnal?
Jo, ten společník dorazil teprve včera.
Dorazíte koncem tohoto měsíce do Pekingu?
Vím já? To si vůbec netroufám říct. Když Nebesa budou projevovat soucit a když budu zdravý, tak taky dorazím.

klasicka-korejstina-14 | 06. 08. 2013 16:50

***PJNGD 1:1a–2a* (kap. I)**

«漢» 큰형님 네 어드러로셔브터 온다
«高» 내 高麗 王京으로셔브터 오라
«漢» 이제 어드러 가ᄂᆞᆫ다
«高» 내 北京 향ᄒᆞ야 가노라
«漢» 네 언제 王京의셔 ᄠᅥ난다
«高» 내 이 ᄃᆞᆯᆺ 초ᄒᆞᄅᆞᆺ날 王京의셔 ᄠᅥ나라
«漢» 이믜 이 ᄃᆞᆯᆺ 초ᄒᆞᄅᆞᆺ날 王京의셔 ᄠᅥ나거니 이제 반 ᄃᆞ리로ᄃᆡ 엇디 앗가ᅀᅡ 예 오뇨
«高» 내 ᄒᆞᆫ 버디 ᄠᅥ디여 올ᄉᆡ 내 길 조차 날회여 녀 기들워 오노라 ᄒᆞ니 이런 젼ᄎᆞ로 오미 더듸요라
«漢» 그 버디 이제 미처 올가 몯 올가
«高» 이 버디 곧 긔니 어재 ᄀᆞᆺ 오다
«漢» 네 이 ᄃᆞᆯᆺ 그믐ᄭᅴ 北京의 갈가 가디 몯ᄒᆞᆯ가
«高» 모로리로다 그 마ᄅᆞᆯ 엇디 니ᄅᆞ리오 하ᄂᆞᆯ히 어엿비 너기샤 모미 편안ᄒᆞ면 가리라

큰형님 I přes zdvořilé oslovení text *ŏnhä* neuvádí zdvořilostní rovinu, kterou bychom čekali (으시), vzhledem k její absenci v čínském originálu tak text vynechává zdvořilostní sufixy a je celý veden v neutrální rovině. 어드러로셔브터>어디로 kam + instrumentál 로 s částicí 서 + 부터, odkud, 王京> Královské hlavní město, míněn dnešní Käsŏng, ᄃᆞᆯᆺ 초ᄒᆞᄅᆞᆺ날> 달 měsíc + vkladné ㅅ a 초하룻날 první den měsíce, 반 ᄃᆞ리로ᄃᆡ>반달 půl měsíce, půlka měsíce + spona 이다 + spoj. koncovka s odporovacím významem 로ᄃᆡ, 엇디>어찌 proč, jak, 앗가>아까 v dobovém významu především „nyní“, „teď“, nikoli „před chvílí“, jak je běžnější dnes + zdůrazňovací částice ᅀᅡ, dnešní 야, dnes 이제야, 예> 여기 sem, 버디>벗 přítel, kamarád + nominativ 이, ᄠᅥ디여>떨어지다 zpozdit se, vzdálit se, 올ᄉᆡ> 오다 + konverbum ㄹᄉᆡ, 조차>좇다 následovat, 날회여>날회다 být pomalý, 기들워>기다리다 čekat, 젼ᄎᆞ로>젼ᄎᆞ důvod + instrumentál 로, 오미>오다 přijít + substantivizační ㅁ + nominativ 이, příchod, 더듸요라>더디다 pomalý, 긔니>그 ukaz. zájméno 3. os. j.č. + spona 이다 + koncovka 니, „to je on“, ᄀᆞᆺ> poprvé, teprve teď, stěží, 미처>미치다 dorazit, 그믐ᄭᅴ>그믐께 několik dní okolo posledního dne lunárního měsíce, 北京의>북경 Peking + lokativ 에, 모로리로다>모르다 nevědět + potenciál 리 + zvolací koncovka indikativu 로다, 마ᄅᆞᆯ>말 řeč, slova + akuzativ 을, 니ᄅᆞ리오>이르다 říct + potenciál 리 + koncovka 오, 하ᄂᆞᆯ히>하늘 Nebesa + vkladné ㅎ + nominativ 이, 어엿비 slitovně, soucitně, 너기샤>여기다 považovat, zde obhlédnout + honorifikační konc. 샤, 모미>몸 dosl. tělo, zde zájm. 1 os. j. č. „já“, nebo také zdraví, fyzický stav, ve frázi „když budu v pořádku“ + 이.

klasicka-korejstina-14 | 06. 08. 2013 16:50

NGDŎH 1:1a–2a

«漢» 큰 형아 네 어드러로셔브터 온다
«高» 내 高麗 王京으로셔브터 오롸
«漢» 이제 어드러 가는다
«高» 내 北京으로 향ᄒᆞ야 가노라
«漢» 네 언제 王京의셔 뼈난다
«高» 내 이둘 초ᄒᆞᄅᆞᆫ날 王京셔 뼈난노라
«漢» 이믜 이 둘 초ᄒᆞᄅᆞᆫ날 王京의셔 뼈나시면 이제 반 둘에 다ᄃᆞ라 ᄭᅥ든 엇디 ᄀᆞᆺ 여긔 오뇨
«高» 내 ᄒᆞᆫ 벗이 이셔 뼈뎌 오매 내 길흘 조차 날호여 네여 기ᄃᆞ려 오노라 ᄒᆞ니 이런 젼ᄎᆞ로 오미 더듸여라
«漢» 그 벗이 이제 미처 올가 못 올가
«高» 이 벗이 곧 긔니 어제 ᄀᆞᆺ 오니라
«漢» 네 이둘 그몸ᄭᅴ 北京의 갈가 가디 못ᄒᆞᆯ가
«高» 모로리로다 그 말을 엇디 니ᄅᆞ리오 하늘이 어엿비 너기샤 몸이 편안ᄒᆞ면 가리라

다ᄃᆞ라ᄭᅥ든>다닫다, 다다르다 dorazit + podmínkové konverbum 거든, 오매오다 přijít + substantivizační ㅁ + dativ 에, 길흘>길 cesta + vkladné ㅎ + akuzativ 을

Čínský text *PJNGD*

«漢» 你是高麗人却怎麽漢兒言語說的好？
«高» 我漢兒人上學文書因此上些小漢兒言省的
«漢» 你誰根底學文書來？
«高» 我在漢兒學堂裏學文書來
«漢» 你學甚麽文書來？
«高» 讀論語孟子小學
«漢» 你每日做甚麽工課？
«高» 每日清早晨起來到學裏師傅上受了文書放學到家裏喫飯罷却到學裏寫倣書寫倣書罷對句對句罷吟詩吟詩罷師傅前講書
«漢» 講甚麽書？
«高» 講小學論語孟子

Vy jste Korejec, ale jak to, že mluvíte dobře řečí Kitajčíků?
Já jsem se od Kitajčíků učil textům a kaligrafii, a proto něco málo rozumím řeči Kitajčíků.
U koho jste se učil textům a kaligrafii?
Učil jsem se textům a kaligrafii v kitajčické škole.
Jaké texty (a kaligrafii) jste se učil?
Četli jsme *Lunyu*, *Mengzi* a *Malé učení*.
Jaké předměty jste každý den pěstoval?

klasicka-korejstina-14 | 06. 08. 2013 16:50

Každý den jsem brzy ráno vstal, přišel jsem do školy a od učitele jsem přijímal (=učil se) texty a kaligrafii. Když nás pustili ze školy, přišel jsem domů a po jídle jsem se vrátil do školy přepisovat kaligrafii. Když jsme skončili s přepisováním, skládali jsme paralelní věty. Když jsme skončili skládání paralelních vět, recitovali jsme básně. Když jsme skončili s recitováním, učitel předstoupil a jal se vykládat knihy. Jaké knihy vykládal?
Vykládal *Malé učení*, *Lunyu* a *Mengzi*.

***PJNGD 1:2a–3a* (kap. II)**

«漢» 너ᄂᆞᆫ 高麗ㅅ 사ᄅᆞ미어시니 ᄯᅩ 엇디 漢語 닐오미 잘 ᄒᆞᄂᆞ뇨
«高» 내 漢兒人의손ᄃᆡ 글 ᄇᆡ호니 이런 젼ᄎᆞ로 져그나 漢語 아노라
«漢» 네 뉘손ᄃᆡ 글 ᄇᆡ혼다
«高» 내 되 ᄒᆞᆨ당의셔 글 ᄇᆡ호라
«漢» 네 므슴 그를 ᄇᆡ혼다
«高» 論語 孟子 小學을 닐고라
«漢» 네 ᄆᆡ실 므슴 이력 ᄒᆞᄂᆞᆫ다
«高» ᄆᆡ실 이른 새배 니러 ᄒᆞᆨ당의 가 스승님ᄭᅴ 글 듣ᄌᆞᆸ고 ᄒᆞᆨ당의 노하든 지ᄇᆡ 와 밥 머기 ᄆᆞᆺ고 ᄯᅩ ᄒᆞᆨ당의 가 셔품쓰기 ᄒᆞ고 셔품쓰기 ᄆᆞᆺ고 년구ᄒᆞ기 ᄒᆞ고 년구ᄒᆞ기 ᄆᆞᆺ고 글 이피ᄒᆞ고 글입피 ᄆᆞᆺ고 스승님 앏픠 글 강ᄒᆞ노라
«漢» 므슴 글을 강ᄒᆞᄂᆞ뇨
«高» 小學 論語 孟子를 강ᄒᆞ노라

漢語>한어 čínština, 닐오미>이르다 říct, mluvit + substantivizační ㅁ + nominativ 이, mluvení, 漢兒人의손ᄃᆡ>한아인, 漢兒 je označení v zásadě pejorativního charakteru pro Číňany ze strany nečínských etnik, výraz Kitajčík (dle návrhu D. Sehnala) poměrně věrně reprodukuje zdvořilostní rovinu tohoto výrazu + dativ, resp. genitiv 에 + partikule 손ᄃᆡ po genitivu nebo nulovém pádu má obdobný význam jako dnešní 한테(서), tj. u životných význam odlučovací (od koho), ᄇᆡ호니>배우다 učit se, 져그나> trochu, 뉘손ᄃᆡ> tázací zájméno 누 kdo, (v nominativu 뉘) + 손ᄃᆡ, od koho, 되> trochu, ᄒᆞᆨ당의셔>학당 škola + lokativ 에서, 므슴>무슨 jaké, ᄆᆡ실>매일 každý den, 이력> v orig. 工課 „studium“, „hodiny“, 새배>새벽 svítání, 니러>일어(나다) vstávat, 듣ᄌᆞᆸ고>듣다 poslouchat + honorifikační sufix ᄌᆞᆸ + spojka 고, 스승님ᄭᅴ> 스승님 honorif. mistr, učitel + zvořilá forma dativu ᄭᅴ, ᄆᆞᆺ고>마치다 skončit, 셔품쓰기 procvičování znaků, často obtahováním předlohy přes papír, 년구ᄒᆞ기> v orig. 對句 „rýmovat“, „párovat rýmy“, zde patrně jako 聯句 „spojovat, navazovat rýmy“, 이피ᄒᆞ고>읊다 skládat, recitovat, 앏픠>앞에.

klasicka-korejstina-14 | 06. 08. 2013 16:50

NGDŎH 1:2a–3a

«漢» 너ᄂᆞᆫ 高麗ㅅ 사ᄅᆞᆷ이어니 ᄯᅩ 엇디 漢語 니ᄅᆞᆷ을 잘 ᄒᆞᄂᆞ뇨
«高» 내 漢ㅅ 사ᄅᆞᆷ의손ᄃᆡ 글 ᄇᆡ호니 이런 젼ᄎᆞ로 져기 漢ㅅ 말을 아노라
«漢» 네 뉘손ᄃᆡ 글 ᄇᆡ혼다
«高» 내 漢ᄒᆞᆨ당의셔 글 ᄇᆡ호라
«漢» 네 므슴 글을 ᄇᆡ혼다
«高» 論語 孟子 小學을 닐그롸
«漢» 네 每日 므슴 공부 ᄒᆞᄂᆞᆫ다
«高» 每日 이른 새배 니러 學堂의 가 스승님ᄭᅴ 글 ᄇᆡ호고 學堂의셔 노하든 집의 와 밥먹기 ᄆᆞᆺ고 ᄯᅩ ᄒᆞᆨ당의 가 셔품쓰기 ᄒᆞ고 셔품쓰기 ᄆᆞᆺ고 년구ᄒᆞ기 ᄒᆞ고 년구ᄒᆞ기 ᄆᆞᆺ고 글읇기 ᄒᆞ고 글읇기 ᄆᆞᆺ고 스승 앞픠셔 글을 강ᄒᆞ노라
«漢» 므슴 글을 강ᄒᆞᄂᆞ뇨
«高» 小學 論語 孟子을 강ᄒᆞ노라

Během cesty se poutníci zastaví v hostinci s vlídným hospodským jménem Zhang 張, který s jejich mluvčím Wangem při stolování vede následující dialog:

***PJNGD 1:42a–43a* (kap. XXXII)**

«主» 네 밧긔 그려도 버디 잇ᄂᆞ녀
«王» ᄒᆞ나히 짐 보ᄂᆞ니 이셔셔 게셔 ᄆᆞᆯ 노하 머기ᄂᆞ니
«主» 뎌의 머글 밥은 ᄯᅩ 엇디ᄒᆞ려뇨
«王» 우리 먹고 뎌 위ᄒᆞ야 져기 가져가져 사발 잇거든 ᄒᆞ나 다고라 이 밥애셔 흔 사발만 다마 내여 뎌 버들 주져
«主» 제대로 두라 너희 다 머그라 지븨 당시론 바비 잇다 머기 ᄆᆞ차든 가져가라 너희 손 도읜 양 말오 날회여 ᄇᆡ브르 머그라
«王» 우리ᄂᆞᆫ 길 녀ᄂᆞᆫ 나그내어니 ᄯᅩ 므슴 소니론 양ᄒᆞ리오
«主» 머구미 브르녀 아니 브르녀
«王» 우리 ᄀᆞ장 브르이다

Hostinský ke sluhovi Xingerovi 興兒

«主» 사발 뎝시 설어즈라

밧긔>밖에, 그려도>그래도, 버디>벗 přítel, kamarád + nominativ 이, ᄒᆞ나히>하나 jeden + vkladné ㅎ + nominativ 이, 게셔> pravděpodobně zkrácené 거기에서 nebo možný výklad paralelně s níže 게셔>이믜셔>이미, 벌써 nebo 곧, ᄆᆞᆯ>말 kůň, 노하>놓다 položit, zde v kontextu „vypustit, odstrojit koně“, 뎌의>저 ukazovací zájméno 3. os. j.č. + genitiv 의 jeho, 엇디ᄒᆞ려뇨>어찌 jak + 하다 + úmysl, záměr 려 + interogativní koncovka 뇨, jak chce udělat?, 사발 miska, 다고라>달다 požádat, konstrukce požadavku v nepřímé řeči nebo větě přací+ složená koncovka imperativu 고라, 흔>한 jeden, 다마>담

다 nandat (do misky), 주져>주고자, 두라>두다 položit + koncovka imperativu 라, v konstrukci ve smyslu „Nechte toho“, 너희 vy, 지븨>집 dům + dativ 에, 당시론>아직 ještě, 바비>밥 jídlo + nominativ 이, ᄆᆞ차든>마치다 skončit + podmínkové든, 손> host, 도왼>된>되다, 양 말오>양>모양 ve spojení s prohibitivním 말다+ zdvořilostní sufix 오, celá konstrukce je věrným překladem orig. 你休做客 „Přestaňte dělat, že jste hosté“ (tj. zanechte ostychu), ᄇᆡ브르>배 부르다 jíst do sytosti, 녀ᄂᆞ>녀다>가다, 므슴 소니론 양ᄒᆞ리오> „Jaképak bychom dělali hosty?“, 설어즈라>서릇다 odklidit.

NGDŎH 1:37b–39a

«主» 네 밧긔 그려도 벗이 잇ᄂᆞ냐
«王» 짐 보ᄂᆞ니 이셔셔 이믜셔 ᄆᆞᆯ 노한ᄂᆞ니
«主» 뎌의 머글 밥을 ᄯᅩ 엇디ᄒᆞ료
«王» 우리 먹그면 뎌 위ᄒᆞ야 져기 가져 가쟈 사발 잇거든 ᄒᆞ나 다고 이 밥에셔 ᄒᆞᆫ 사발만 다마 내어 뎌 버들 주쟈
«主» 제대로 두고 너희 다 머그라 집의 당시론 밥이 이시니 먹기 ᄆᆞ차든 가져 가라 너희 손 도왼 양 말고 날회여 ᄇᆡ 브로 머그라
«王» 우리ᄂᆞᆫ 길 녜ᄂᆞᆫ 나그내라 ᄯᅩ 즐겨 므슴 손인 양 ᄒᆞ리오
«主» 머금이 브르냐 아니 브르냐
«王» 우리 ᄀᆞ장 ᄇᆡ브르다
«主» 사발 뎝시 서러즈라

***PJNGD 1:43a–44a* (kap. XXXIII)**

«主» 나그내네 ᄒᆞ나히 ᄆᆞᆯ 보ᄂᆞ니 잇다 ᄒᆞ더니 와 밥 먹디 아니ᄒᆞ얏ᄂᆞ니 홍ᅀᅵ야 네 닫티 ᄒᆞᆫ 사발만 밥 담고 권ᄌᆞ애 탕 써 가져 나그내 조차 가 뎌 벋다가 주고 머구믈 ᄆᆞ차든 ᄯᅩ 그릇ᄃᆞᆯ 설어저 오라
«王» 쥬ᅀᅵᆫ 형님 허믈 마ᄅᆞ쇼셔 小人ᄃᆞᆯ히 예 와 해자ᄒᆞ고 널이과이다
«主» 므슴 해자 널인 고디 이실고 뷘 밥 먹고 ᄯᅩ 아ᄆᆞ란 됴ᄒᆞᆫ 차반도 업더니 그리 니ᄅᆞ디 말라
«王» 不敢當히 골픈 제 ᄒᆞᆫ 입 어더 머구미 브른 제 ᄒᆞᆫ 말 어둠두곤 더으니 우리 졍히 ᄇᆡ골프고 목ᄆᆞᆯ라 이신 저긔 쥬ᅀᅵᆫ이 이리 차반 주워 머기니 엇디 너를 니즈리오
«主» 그리 니ᄅᆞ디 말라 별히 내라 외방의 나가면 집 이고 ᄃᆞᆫ니려 ᄯᅩ 人家로 드러가 밥 어머글 거시니 ᄯᅩ 아니 니ᄅᆞᄂᆞ녀 쳔리옛 나그내를 됴히 보와 보내여 만리예 일후믈 옴괼디니라

홍ᅀᅵ야> Xingere! (volání na sluhu), 닫티>닫>따로, používán také tvar 다티, 권ᄌᆞ>탕관 malá nádoba na polévku nebo vývar, často kovová s držadlem, 탕>탕 polévka, 쥬ᅀᅵᆫ 형님>주인 형님 zdvořilé oslovení, doslova „Starší bratře hostinský!“, 허믈 마ᄅᆞ쇼셔>허물 말다 + zdvořilý imperativ 쇼셔, do-

klasicka-korejstina-14 | 06. 08. 2013 16:50

slova „Nedělejte chybu!“ tj. „Neobtěžujte se!“, 小人들히> „malí lidé“, tj. zdvořilé označení sebe sama, 예>여기, 해자ᄒᆞ고> způsobit škodu, spotřebovat (jídlo etc.), 널이과이다>널이다 obtěžovat + zvolací 과 + koncovka 이다, 고디>곳이 místo, 뷘 밥> 맨밥 samotná rýže (bez příloh), 됴ᄒᆞᆫ>좋다 차반도> 반찬, v orig. přísloví 飢時得一口, 强如飽時得一斗 „Jednou do úst, když(člověk) hladoví, je lepší než miska s plným břichem.“ 골픈 제> (배) 곯을 때, 니즈리오>잊다, 외방의 나가면 집 이고 ᄃᆞᆫ니려> v orig. 我出外時, 頂着房子走 „Když jdu ven, copak na hlavě nosím (vlastní) dům?“, časté rčení, kupř. varianta 谁人頂着房子走哩 „Kdopak na hlavě nosí dům?“ atd., Čŏng Kwang (str. 162) překládá 외지에 나가면 빚을 머리에 이고 가겟습니까?, 쳔리옛> 천리 tisíc *li* + dativ 에 + vkladné ㅅ (poutníky) z tisíce *li* (vzdáleného místa), 만리예> deset tisíc *li* + dativ 에, 일후믈>이름, 옴괄디니라>옮겨지다.

NGDŎH 1:39a–40a

«主» 나그내네 ᄒᆞᆫ나히 ᄆᆞᆯ 보ᄂᆞ니 잇다 ᄒᆞ더니 일즙 와 밥먹디 아니ᄒᆞ얏ᄂᆞ니 興兒야 네 ᄯᅩ로 ᄒᆞᆫ 사발 밥을 담고 탕권에 져기 탕 가져 나그내 조차 가 더 벗 주어 먹거든 ᄯᅩ 그릇들 설어저 오라

«王» 쥬인 형아 허믈 말라 小人들히 예 와 슈폐ᄒᆞ여이다

«主» 므슴 슈폐ᄒᆞᆫ 곳이 이시리오 져기 ᄆᆞᆫ밥 먹고 ᄯᅩ 아므란 됴ᄒᆞᆫ 차반도 업ᄉᆡ라 그리 니ᄅᆞ디 말라

«王» 당티 못ᄒᆞ여라 골픈 제 ᄒᆞᆫ 입 어더 먹으미 브른 제 ᄒᆞᆫ 말 어듬도곤 나으니라 우리 졍히 飢渴ᄒᆞᆫ 때예 쥬인이 이리 차반 주어 머기시니 엇디 너ᄅᆞᆯ 니즈리오

«主» 그리 니ᄅᆞ디 말라 독별이 내라 외방의 나가면 집을 이고 ᄃᆞᆫ니랴 ᄯᅩ 人家로 드러가 밥 어더 먹으리라 ᄯᅩ 아니 니ᄅᆞᄂᆞ냐 千里옛 나그내를 됴히 보와 보내미 萬里예 일홈을 뎐코져 홈이라

ᄯᅩ로>따로, 슈폐ᄒᆞ여이다> 폐를 끼치다, 뎐코져 홈이라>v orig. 傳名, překlad tedy vychází ze slovesa 전하다 v jeho substantivizované formě se sponou 홈이라>함이라, možnou variantou výkladu je i čtení jako 전고(傳告)하다 „rozhlásit“, anebo případná konstrukce se slovesem 코지다.

Úkolem učebnice bylo připravit žáky na všechny druhy situací, které mohou při pobytu v Číně nastat. Po dvou v zásadě pozitivních dialozích proto uvádíme ukázku složitého jednání o noclehu s nevlídným hospodským. Je třeba zdůraznit, že *NGD* na rozdíl od *Tlumočníka Paka* neuvádí žádné sprosté výrazy a veškeré dialogy, jakkoliv jsou emotivní (smlouvání na trhu, hádky o pravost stříbra atd.), se obejdou bez nadávek.

PJNGD 1:47a–48a

«王» 읍ᄒᆞ노이다 쥬신 형님 내 나그내라니 오ᄂᆞᆯ 졈그러 네 지븨 잘ᄃᆡ 어더지이다

«主» 우리 지비 조바 브릴 ᄃᆡ 업세라 네 다른 ᄃᆡ 잘 ᄃᆡ 어드라 가라

«王» 네 이리 큰 지븨 혜어든 우리 두세 나그내를 ᄯᅩ 엇디 브리디 몯ᄒᆞ리라 니ᄅᆞᄂᆞᆫ다 네 됴ᄒᆞᆫ 방의 우리를 재디 몯ᄒᆞ거든 그저 이 문 앏 술윗방의 우리를 ᄒᆞᆺ밤 재게 호미 엇더ᄒᆞ뇨

«主» 우리 너희를 자디 몯게 ᄒᆞᄂᆞᆫ 주리 아니라 구의로 ᄆᆞ술 집문마다 ᄇᆞᄅᆞ매 분칠ᄒᆞ고 써쇼ᄃᆡ 가ᄂᆡ예 잡사ᄅᆞᆷ 업다 ᄒᆞ야 잇ᄂᆞᆫ 거긔 ᄂᆞᆺ선 잡사ᄅᆞᄆᆞᆯ 브리워 두디 몯ᄒᆞᆯ 거시니 네 어딋 나그낸 ᄃᆞᆯ 알리오 본ᄃᆡ로 ᄯᅩ 서르 사괴디 몯ᄒᆞ던 거시니 엇디 됴ᄒᆞᆫ 사ᄅᆞᆷ 아니완ᄒᆞᆫ 사ᄅᆞᆷ 알리오 엇디 머믈워 브리워 두료

읍ᄒᆞ노이다>읍(揖)하다 klanět se, 졈그러>졈글다>저물다 stmívat se, 잘ᄃᆡ>자다+bud. participium ve spojení s pomoc. substantivem ᄃᆞ v nominativu, 조바>좁다, 브릴>브리다>부리다 složit náklad, zde „ubytovat se“, 혜어든>혜다> arch. 세다, příbuzné dnešnímu 헤아리다, kterému odpovídá sloveso v orig. 量 „zvážit“, „vzít v úvahu“ atd., 술윗방 nijak neodkazuje na alkohol, jedná se o překlad orig. 車房 „místnost pro vozy“ 수렛방, 재게 호미>자다 + pasiv. přípona 이+게 하다+ㅁ+ nom. 이>재우게 하다 „nechat spát“, „uložit“, ᄒᆞᄂᆞᆫ 주리 아니라>하는 줄 아니라, 구의 úřad, ᄆᆞ술>마을, ᄇᆞᄅᆞ매>바람 zeď, 분칠ᄒᆞ고 써쇼 napsáno bílou barvou, (粉 prášek, pudr, mouka, také bílá barva), 가ᄂᆡ예>가(家)내에 „v domě“, ᄂᆞᆺ선>낯설다, 잡사ᄅᆞᄆᆞᆯ>잡사람>잡인(雜人) dosl. „lidé smíšených (nízkých) kategorií“ tj. bezprávné-vrstvy obyvatelstva, „póvl“.

NGDŎH 1:42a-39a

«王» 拜揖ᄒᆞ노라 主人 형아 나ᄂᆞᆫ 나그내러니 오ᄂᆞᆯ이 졈그러시니 네 집의 잘 ᄃᆡ를 어더지라

«主» 우리 집이 조바 브리올 ᄃᆡ 업스니 네 다른 ᄃᆡ 잘 ᄃᆡ 어드라 가라 네 이리 큰 집의 혜건대

«王» 우리 두세 나그내를 ᄯᅩ 엇디 브리오디 못ᄒᆞ리라 니ᄅᆞᄂᆞᆫ다 네 됴ᄒᆞᆫ 방의 우리를 재디 아니러커든 그저 이 문 앏 술윗방의 우리를 ᄒᆞᆺ밤 재게 홈이 엇더ᄒᆞ뇨

«主» 내 너희를 재디 아니려 ᄒᆞᄂᆞᆫ 줄이 아니라 구의예셔 집 문마다 ᄇᆞᄅᆞᆷ애 분칠ᄒᆞ고 써쇼ᄃᆡ ᄂᆞᆺ선 잡사ᄅᆞᆷ을 브리오디 못ᄒᆞ게 ᄒᆞ엿ᄂᆞ니 네 어딋 나그낸 줄 알리오 본ᄃᆡ로 ᄯᅩ 일즙 서ᄅᆞ 아디 못ᄒᆞ노니 엇디 이 됴ᄒᆞᆫ 사ᄅᆞᆷ 아니완ᄒᆞᆫ 사ᄅᆞᆷ인 줄을 아라 곳 엇디 감히 머믈워 브리오리오

klasicka-korejstina-14 | 06. 08. 2013 16:50

PJNGD 1:49a-50b

«王» 네 에엿비 너기고라 너ᄂᆞᆫ 일 아ᄂᆞᆫ 사ᄅᆞ미어니 이 ᄂᆞᄌᆞᆫᄃᆡ ᄒᆡ도 디ᄂᆞ다 우리를 ᄒᆞ야 어듸 가 잘 ᄃᆡ 어드라 가라 ᄒᆞᄂᆞ뇨 아ᄆᆞ라나 마나 혜디 말오 우리를 ᄒᆞᆺ밤만 자게 호ᄃᆡ여

«主» 이 나그내 엇디 이리 간대로 ᄉᆞᆺ고ᄂᆞ뇨 이제 구의 ᄀᆞ장 嚴謹ᄒᆞ야 人家ᄃᆞᆯᄒᆞᆯ ᄆᆞᆯ외여 ᄂᆞᆺ선 아니완ᄒᆞᆫ 사ᄅᆞᆯ 브티디 몯ᄒᆞ게 ᄒᆞᄂᆞᆫᄃᆡ 네 비록 遼東人이로라 ᄒᆞᆫᄃᆞᆯ 내 믿디 몯ᄒᆞ얘라 네 이 여러 번ᄃᆞᆯᄒᆡ 양ᄌᆡ 또 漢人도 아니오 또 다대 아니니 모로리로다 어딋 사ᄅᆞᆷ고 내 엇디 너를 머믈워 재리오 네 모ᄅᆞᄂᆞ고나 요제예 ᄒᆞᆫ 사ᄅᆞᄆᆡ 지븨셔 다ᄆᆞᆫ 아니 여러 나그내네를 ᄒᆞ야 잰 젼ᄎᆞ로 그 나그내 간 후에 일 나니 그 사ᄅᆞᆷᄃᆞᆯᄒᆡ 또 다대 사ᄅᆞ미 도망ᄒᆞ야 나온 나가니어늘 이 젼ᄎᆞ로 그 사ᄅᆞᄆᆡ 지블다가 조차 버므러 구의 이제 저 ᄒᆞ야 도망ᄒᆞ니를 츄심ᄒᆞ라 ᄒᆞᄂᆞ니 이리 人家를 버므리ᄂᆞ니 엇디 너를 머믈워 재리오

에엿비 너기고라> 불쌍히 여기다, 너ᄂᆞᆫ 일 아ᄂᆞᆫ 사ᄅᆞ미어니 dosl. „Vy jste člověk, který zná věci“, v orig. 你是有見識的 „Vy jste rozumný (vzdělaný, znalý) člověk“, 혜디 말오>혜다>생각하다, 간대로>함부로, 망령되이, ᄉᆞᆺ고ᄂᆞ뇨>시끄럽다, ᄆᆞᆯ외여> 명령을 내려 알리다, 아니완ᄒᆞᆫ>아니완출ᄒᆞ다>사납다, 나쁘다, 양ᄌᆡ>양자(樣子)>모양, 다대>다다+이, 다다 (v orig. 達達) označení pro Mongola, Tatar, 다ᄆᆞᆫ>다만, 버므러>버므리다>얽매이다 svázat, 츄심ᄒᆞ라>추심(推尋)하다 najít, vyhledat.

NGDŎH 1:44b-45b

«王» 네 에엿비 너기라 너ᄂᆞᆫ 見識이 잇ᄂᆞᆫ 사ᄅᆞᆷ이니 이리 ᄂᆞ저 ᄒᆡ도 뎟ᄂᆞᆫᄃᆡ 우리로 ᄒᆞ야 어듸 가 잘 ᄃᆡ 어드라 가라 ᄒᆞᄂᆞ뇨 아ᄆᆞ라나 혜디 말고 우리로 ᄒᆞ여 ᄒᆞᆺ밤만 재라

«主» 이 나그내 엇디 이리 간대로 ᄉᆞᆺ고ᄂᆞ뇨 이제 구의 ᄀᆞ장 嚴謹ᄒᆞ야 人家애 디위ᄒᆞ여 ᄂᆞᆺ선 아니완ᄒᆞᆫ 사ᄅᆞᆷ을 브티디 못ᄒᆞ게 ᄒᆞᄂᆞ니 네 비록 遼東 사ᄅᆞᆷ이로라 ᄒᆞ나 내 밋디 못ᄒᆞ여라 네 이 여러 벗들의 모양이 또 한사ᄅᆞᆷ도 아니오 또 達達도 아니니 모로리로다 엇던 사ᄅᆞᆷ고 내 엇디 너를 머믈워 재리오 네 모ᄅᆞᄂᆞ고나 요ᄉᆞ이 ᄒᆞᆫ 사ᄅᆞᆷ의 집의셔 그저 여러 나그내로 ᄒᆞ여 재엿더니 그 나그내 간 후에 일이 나니 그 사ᄅᆞᆷᄃᆞᆯᄒᆡ 또 達達 사ᄅᆞᆷ으로셔 도망ᄒᆞ야 나온 이롯더라 이런 젼ᄎᆞ로 그 사ᄅᆞᆷ의 집블다가 조차 버므려 구의 시방 절로 ᄒᆞ여 도망ᄒᆞ니를 츄심ᄒᆞ라 ᄒᆞᄂᆞ니 이러ᄐᆞᆺ 人家를 버므리니 엇디 너를 머믈워 재리오

見識이 잇ᄂᆞᆫ>시견(識見)이 있다, 디위ᄒᆞ여> 지위(知委)하다, 시방(時方) nyní, teď

Závěrečná kapitola je výstižnou ilustrací ducha porozumění mezi národy, k němuž tato učebnice měla sloužit.

PJNGD 2:72b-73a

스므닷쇗나리어든

«高» 츌힝ᄒᆞ져 뎌 강남 동모의게 하딕ᄒᆞ져 이젼에 쁘고 뎌근 것들 다 명빅이 혜져

Obrací se na Wanga:

«高» 큰형아 우리 가노소라 네 됴히 잇거라 우리 네 거긔 만히 해자히와라 네 허믈 말라 우리 사ᄅᆞ미 ᄃᆞ외여셔 ᄉᆞ히 다 형뎨어니ᄯᆞ나 우리 이러ᄐᆞ시 두ᄉᆞ 들 동모지ᄉᆞ셔 ᄂᆞᆺ 블기디 아니ᄒᆞ고 이제 여히여 가노니 후에 다시 서르 몯 보리라 ᄒᆞ야 니ᄅᆞ디 말라 뫼토 서ᄅᆞ 맛볼 나리 잇ᄂᆞ니 일록 후에 다시 서르 보면 됴ᄒᆞᆫ 형뎨 아녀 므스거시리오

스므닷쇗나리어든> dvacátého pátého dne, 츌힝ᄒᆞ져>출행(出行)하다, 강남>江南 Jiangnan, oblast na jih od Dlouhé řeky, zde jako výraz označující celou Čínu, 동모의게>동무 druh, přítel (také soudruh) 하딕ᄒᆞ져>하직하다, 뎌근>적다, ᄉᆞ히>사해(四海), ᄂᆞᆺ 블기디>낯이 붉히다 tvář zrudne (rozčilením, vztekem), 여히여>여의다 rozloučit se, 뫼토 서ᄅᆞ 맛볼 나리 잇ᄂᆞ니>뫼도 서로 만날 날이 있다 „I hory se jednou potkají“, 일록> 이로부터.

NGDŎH 2:65a-66a

스므 닷쇗 날

«高» 다ᄃᆞ르면 起程ᄒᆞ리니 뎌 漢ㅅ 벗의게 하딕ᄒᆞ쟈 이젼의 쁘고 뎌근 것들 다 혜기를 明白히 ᄒᆞ쟈 큰형아 우리 도라가노라 네 됴히 안자 잇거라 우리 네게 만히 해자ᄒᆞ과라 네 허믈 말라 우리 사ᄅᆞᆷ이 도여셔 四海 다 형뎨어니ᄯᆞ녀 우리 이러ᄐᆞ시 두어 들 벗 지어셔 ᄂᆞᆺ 블키디 아니ᄒᆞ엿더니 이제 ᄉᆞ별ᄒᆞ거니와 후에 다시 서르 보디 못ᄒᆞ리라 니르디 말라 뫼도 서르 맛나ᄂᆞᆫ 날이 잇ᄂᆞ니 일록 후에 다시 서ᄅᆞ 보면 ᄒᆞᆫ됴 형뎨 아니랴 므서시리오

V.3. První cvičení pro nevzdělanou mládež (*Tongmong sŏnsŭp* 童蒙先習 a *Tongmong sŏnsŭp ŏnhä* 童동蒙몽先션習습諺언解히)

I přes akcentovanou univerzalitu konfuciánské výchovy si korejští literáti byli vědomi svého specifického postavení a snažili se přizpůsobit proces osvojování klasické vzdělanosti podmínkám Východní země. Jedním z klíčových textů tohoto prolínání tradic je i základní učebnice pro děti, *Tong-*

klasicka-korejstina-14 | 06. 08. 2013 16:50

mong sŏnsŭp, která, jak již její název napovídá, měla „prvňáčkům“ osvětlit jak základy *hanmunu*, tak i klíčové body konfuciánské nauky a světonázoru. I přes jisté pochybnosti lze autorství textu připsat Pak Semuovi 朴世茂 (1487–1564), nicméně již Song Sijŏlův (宋時烈, 1604–1689) doslov svědčí o tom, že kniha byla natolik rozšířena, že byla považována za anonymní. Ať již byl však autorem Pak Semu, či kdokoliv jiný, úspěch učebnice byl ohromující. Od dob krále Hjŏndžonga (顯宗, 1659–1675) byla používána při výuce následníka trůnu, dočkala se bezpočtu vydání a sám nejslavnější korejský kaligraf Čchusa 秋史 Kim Čŏnghŭi (金正喜, 1786–1856) ji vlastnoručně opsal pro svého syna. Ostatně také královská předmluva z r. 1742 svědčí o nejvyšší úctě, které se kniha těšila.

Relativně krátký text je strukturován jako přehled základních morálních povinností v duchu konfuciánské morálky (včetně osvětlení klíčových filosofických termínů), dějin konfucianismu, čínských dějin a především historie Koreje samotné spojené s chválou vládnoucí dynastie. Lze předpokládat, že již od prvních vydání byl text doprovázen anotací v *kugjŏlu*, a doplnění *ŏnhä* následovalo relativně pozdě. Zachovaná vydání také ukazují, že hledání vyváženého poměru mezi dvěma vrstvami textu byl relativně složitý proces; zatímco nejznámější vydání *ŏnhä* z r.1797 zvolilo kompromisní přístup, kdy text v *ŏnmunu* uvádí klíčové výrazy ve znacích doplněných výslovností, objevily se i verze, které se pokusily text převést výlučně do korejské abecedy. An Sodžin ve své studii nabízí komparaci dvou exemplářů *Tongmong sŏnsŭp ŏnhä*, které ukazují text jak v indexu smíšeného psaní (A, nedatované vydání, Kjudžanggak, formát 7 sloupců, 15 znaků), tak i ve verzi preferující čistě korejské písmo (B, nedatované vydání, Kjudžanggak, formát 10 sloupců, 16 znaků). Vybrané příklady ukazují možnosti, ale především limity převodu znakového textu do *ŏnmunu*. Pro srovnání je uveden rovněž originál s anotací v *kugjŏlu*.

V případě 1) je uvedena klasická forma převodu textu za pomoci znaků a bez nich, kdy jsou sinokorejské výrazy jednoduše foneticky přepsány.

1) 天地之間萬物之衆厓唯人伊最貴爲尼 (V množství deseti tisíc věcí mezi Nebesy a Zemí je pouze člověk tím nejvznešenějším.)

A) 하늘과 짜 ᄉᆞ이예 萬만物믈이 만흔듸 오직 사ᄅᆞᆷ이 ᄀᆞ장 貴귀ᄒᆞ니
B) 하늘과 짜 ᄉᆞ이예 만물이 만흔디 오직 사ᄅᆞᆷ이 ᄀᆞ장 귀ᄒᆞ니

V případech 2) a 3) lze sledovat nahrazení sinokorejského výrazu slovem korejského původu (國국家가 vs. 나라, 夫부와 婦부vs. 지아비와 지어미), přičemž lze říci, že výrazy použité v př. 4) byly již považovány za archaické a místo pouhého přepisu znaku je pro snažší pochopení uveden dvouslabičný sinokorejský výraz moderního typu (別별 vs. 분별). V příkladu

童蒙先習

天地之間萬物之衆 厓 唯人 伊 最貴 為尼
所貴乎人者 隱 以其有五倫也 羅 是故
孟子 伊 曰父子有親 為旅 君臣有義 為旅
夫婦有別 為旅 長幼有序 為旅 朋友有信 是羅
為尼 時 人而不知有五常則其違禽獸 伊
不遠矣 里羅 然則父慈子孝 為旅 君義臣忠

klasicka-korejstina-14 | 06. 08. 2013 16:50

天地之間萬物之衆惟人最貴所貴乎人者以其有五倫也是故孟子曰父子有親君臣有義夫婦有別長幼有序朋友有信人而不知有五常則其違禽獸不遠矣然則父慈子孝君義臣忠夫和婦順兄友弟恭朋友輔仁然後方可謂之人矣

4) jsme svědky případu toho, kdy vzhledem k neexistenci relevantního korejského výrazu je při převodu použit analogický výraz sinokorejský (五오倫륜 vs. 다ᄉᆞᆺ 가지 인륜), který porozumění textu příliš neulehčuje a je spíše zavádějící. Pátý příklad pak ukazuje, že některé výrazy, které neměly zřejmý korejský ekvivalent, bylo nutné ponechat v přepisu a doprovodit vysvětlivkou (경經 vs. 법ᄀᆞᆺ튼말).

2) 不可與共治天下國家也尼羅 (...není možné, aby společně spravovali Podnebesí nebo stát.)

A) 可가히 더브러 ᄒᆞᆫ가지로 天텬下하와 國국家가를 다ᄉᆞ리디 몯하리라
B) 가히 더브러 ᄒᆞᆫ가지로 텬하와 나라를 다ᄉᆞ리디 못ᄒᆞ리라

3) 夫婦有別爲䘏 (Mezi manželi – manželem a manželkou – je odstup.)

A) 夫부와 婦부ㅣ 別별이 이시며
B) 지아비와 지어미 분별이 이시며

4) 所貴乎人隱以其有五倫也羅 (To, že je člověk vznešený, je dáno tím, že má Pět morálních vztahů).

A) 사ᄅᆞᆷ을 貴귀히 녀기ᄂᆞᆫ 바ᄂᆞᆫ 그 五오倫륜이 이시모로뻬라
B) 사ᄅᆞᆷ을 귀히 너기ᄂᆞᆫ바ᄂᆞᆫ그 다ᄉᆞᆺ 가지 인륜이이시모로뻬라

5) 尊貴之使卑賤果卑賤之使尊貴隱天地之常經是䘏 (To, že vysoký a vznešený ovládá nízkého a sprostého a že nízký a sprostý slouží vysokému a vznešenému, je mezi Nebesy a Zemí stálým pravidlem.)

A)놉고 貴귀ᄒᆞ니 ᄂᆞᆫ고 賤쳔ᄒᆞ니ᄅᆞᆯ 브림과 ᄂᆞᆫ고 賤쳔ᄒᆞ니 놉고貴귀ᄒᆞ니ᄅᆞᆯ셤김은하ᄂᆞᆯ과싸히덛덛ᄒᆞᆫ경經이며
B) 놉고 귀ᄒᆞᆫ이 ᄂᆞᆺ고 쳔ᄒᆞᆫ 이ᄅᆞᆯ 브림과 ᄂᆞᆺ고 쳔ᄒᆞᆫ이 놉고 귀ᄒᆞᆫ이ᄅᆞᆯ 셤김은 하ᄂᆞᆯ과 싸히 덧덧ᄒᆞᆫ 경(법ᄀᆞᆺ튼말)이며

Z uvedených příkladů je zjevné, že smíšený zápis umožňoval přesnější pochopení originálu a v mnoha případech relativně věrně odráží dnešní jazykový úzus, zatímco čistě korejský přepis byl často pouhým konstruktem. Vzhledem k tomu, že *Tongmong sŏnsŭp* je učebnicí, jejímž úkolem bylo naučit žáky klasické čínštině, jde překládání do korejštiny poněkud proti záměru textu a lze se domnívat, že korejské verze byly používány simultánně s originálem pouze v případech, kdy scházel kvalitní pedagog, schopný podat relevantní výklad. Základní problém učebnice spočívá v tom, že ač je *Tong-*

klasicka-korejstina-14 | 06. 08. 2013 16:50

mong sŏnsŭp textem určený dětem, rozhodně není textem triviálním, který by bylo možné číst *sola scriptura*. Jednoduché věty nemohou zakrýt fakt, že text je vystavěn z klasických citátů a četných aluzí na kanonické spisy, které majíce být cílem studia, přirozeně stojí i na jeho počátku. To je dáno i tím, že účelem vzdělávacího curricula, na jehož počátku *Tongmong sŏnsŭp* stojí, nebylo vychovat pouze gramotného člověka (k čemuž by hypoteticky stačily sentence typu „Ema má maso", ale plnohodnotného literáta, který disponuje klasickou vzdělaností a relevantním konfuciánským světonázorem. I z tohoto důvodu jsou zachované exempláře nejčastěji pouze ve znacích a žákům nic neulehčují.

Z hlediska jazykového zkoumání je ovšem smíšený zápis logicky zajímavější a je používán i ve zvolené ukázce vydání z r. 1797 pocházející z archivu univerzity Ehwa. Po jazykové stránce lze konstatovat, že i přes současnou dataci s *Ŏrjunhängsildo* vykazuje zvolené vydání *Tongmong sŏnsŭp ŏnhä* četné jazykové rozdíly, a to především co do způsobu zápisu finál, formy dativu anebo kupř. substantivizace slovesa hada.

Tongmong sŏnsŭp ŏnhä 童동蒙몽先션習습諺언解히

Původní text v *hanmunu* doplněný *kugjŏlem*.

天地之間萬物之中 厓 惟人 伊이 最貴 爲尼 所貴乎人者 隱 以其有五倫也 羅. 是故 奴 孟子 伊 曰 父子有親 爲ᄉᆞᆷ 君臣有義 爲ᄉᆞᆷ 夫婦有別 爲ᄉᆞᆷ 長幼有序 爲ᄉᆞᆷ 朋友有信 是羅 爲時尼 人而不知有五常 則其違禽獸 伊 不遠矣 里羅 然則 父慈子孝 爲ᄉᆞᆷ 君義臣忠 爲ᄉᆞᆷ 夫和婦順 爲ᄉᆞᆷ 兄友弟恭 爲ᄉᆞᆷ 朋友 伊 輔仁然後 厓沙 方可謂之人矣 里羅.

Mezi množstvím deseti tisíc věcí mezi Nebesy a Zemí je jenom člověk nejvznešenější. To, co je v člověku ušlechtilé, je dáno tím že má Pět morálních vztahů. Právě proto Mencius praví: „Mezi otcem a synem je láska, mezi panovníkem a poddaným je smysl pro správné, mezi manželi je odstup, mezi starším a mladším je pořadí a mezi přáteli je důvěra." Je-li někdo člověkem a neví, že má těchto Pět standardů, pak v tom, čím se liší od zvířat, není vzdálenost velká. Je-li otec milující a syn oddaný, panovník spravedlivý a poddaný věrný, manžel dbá o soulad a manželka je poslušná, starší bratr je přátelský a mladší uctivý a přátelé pomáhají dobru, pak teprve poté lze někoho takového nazývat člověkem.

Mezi množstvím... narážka na *Xiaojing*. Mencius praví... Jednáse o spojení částí Menciových výroků, *Mencia* 3A:4 „Mezi otcem a synem je láska, mezi panovníkem a poddaným smysl pro správné, mezi manželi je odstup, mezi starším a mladším je pořadí a mezi přáteli je důvěra." 父子有親 君臣有義 夫

童동蒙몽先션習습諺언解히

하늘과ᄯᅡᄉᆞ이예萬만物믈이만흔ᄃᆡ
오직사ᄅᆞᆷ이ᄀᆞ장貴귀ᄒᆞ니사ᄅᆞᆷ을貴
귀히ᄒᆞ기ᄂᆞᆫ바ᄂᆞᆫ그五오倫륜이이시
모로ᄡᅦ라이런故고로孟밍子ᄌᆞ ㅣ ᄭᅩᆯ
ᄋᆞ샤ᄃᆡ아비와ᄌᆞ식이親친홈이이시
며님금과신해義의이시며夫부와婦

klasicka-korejstina-14 | 06. 08. 2013 16:50

婦有別 長幼有序 朋友有信 a *Mencia* 6A:8 „V tom, čím se člověk liší od zvířat, není vzdálenost velká.“ 則其違禽獸 不遠矣, pomáhají dobru… *Lunyu* 12: 24

하늘과 짜 ᄉᆞ이예 萬만物믈이 만흔듸 오직 사ᄅᆞᆷ이 ᄀᆞ장 貴귀ᄒᆞ니 사ᄅᆞᆷ을 貴귀히 녀기ᄂᆞᆫ 바ᄂᆞᆫ 그 五오倫륜이 이시모로 ᄡᅦ라 이런 故고로 孟밍子ᄌᆞ ㅣ ᄀᆞᆯᄋᆞ샤ᄃᆡ 아비와 ᄌᆞ식이 親친홈이 이시며 님금과 신해 義의 이시며 夫부와 婦부ㅣ 別별이 이시며 어룬과 어린이 ᄎᆞ례 이시며 볻이 믿브미 이심이라 ᄒᆞ시니 사ᄅᆞᆷ이오 五오常샹이 이시믈 아디 몯ᄒᆞ면 그 禽금獸슈에 어긔미 머디 아닌디라 그러면 아비 ᄉᆞ랑ᄒᆞ고 아ᄃᆞᆯ이 효도ᄒᆞ며 님금이 義의ᄒᆞ고 신해 忠튱ᄒᆞ며 지아비 和화ᄒᆞ고 婦부ㅣ 順슌ᄒᆞ며 兄형이 ᄉᆞ랑ᄒᆞ고 아이 공슌ᄒᆞ며 벋이 仁인을 도은 然연後후애사 ᄇᆡ야흐로 可가히 사ᄅᆞᆷ이라 니ᄅᆞ리라

짜>땅, 萬만物믈>만물 deset tisíc věcí, tradiční výraz pro všechny předměty a živočichy, 만흔듸>많다, ᄡᅦ>때문, 故고로> z tohoto důvodu, proto, 신해 > 신하+이, 어룬>어른, 볻>벗, 믿브미>믿음, 아디 몯ᄒᆞ면>알지 못하면, 어긔미> subst. forma slovesa 어기다, 머디>멀지>멀다, 공슌ᄒᆞ며>공손하다, 도은>돕다, ᄇᆡ야흐로>바야흐로, 니ᄅᆞ리라>이르다

五오常샹>Pět standardů (smysl pro dobro, smysl pro správné, obřady, poznání, důvěryhodnost)

總총論논 모ᄃᆞᆷ의 논이라 „Všeobecné rozpravy“
東동方방애 처엄의 君군長댱이 업더니 神신人인이 이셔 太태白빅山산 檀단木목아래 ᄂᆞ리거늘 나랏사ᄅᆞᆷ이 셰워ᄡᅥ 님금을 삼으니 堯요로 더브러 홈ᄭᅴ셔 나라 일홈을 朝됴鮮션이라
ᄒᆞ니 이 檀단君군이 되니라 周쥬 武무王왕이 箕긔子ᄌᆞ를 朝됴鮮션에 封봉ᄒᆞ신대 ᄇᆡᆨ셩을 禮례과 儀의로 ᄀᆞᄅᆞ쳐 여듧 됴건의 ᄀᆞᄅᆞ치믈 베프시니 仁인賢현의 化화ㅣ 잇더라 燕연 시ᄅᆞᆷ 衛위滿만이 盧노綰관의 亂란을 인ᄒᆞ야 命명을 도망ᄒᆞ야 와 달래여 箕긔準쥰을 좃고 王왕儉검城셩에 웅거ᄒᆞ얏더니 손ᄌᆞ 右우渠거에 니르러 漢한武무帝뎨 텨 滅멸ᄒᆞ시고 그 ᄯᅡ흘 ᄂᆞᆫ화 樂락浪낭과 臨림屯둔과 玄현菟도과 眞진蕃번 네 고ᄋᆞᆯ을 두다 昭쇼帝뎨 平평那나 玄현菟도로ᄡᅥ 平평州쥐를 삼고 臨림屯둔 樂락浪낭으로 東동府부 두 都도督독府부를 삼다 箕긔準쥰이 衛의滿만을 피ᄒᆞ야 바다히ᄠᅥ 南남으로 ᄒᆞ야 金금馬마郡군예 居거ᄒᆞ니 이 馬마韓한이 된디라 秦진에 도망ᄒᆞᆫ 사ᄅᆞᆷ이 피ᄒᆞ야 韓한에 들엇거ᄂᆞᆯ 韓한이 동녁 디계ᄅᆞᆯ 베혀ᄡᅥ 주니 이 辰진韓한이 된디라 弁변韓한은 나라ᄒᆞᆯ 韓한 ᄯᅡ히 셰우니 그 始시祖조과 히와 代ᄃᆡᄅᆞᆯ 아디 몯ᄒᆞᄂᆞᆫ디라 이 三삼韓한이 되니라

처엄의>처음에, ᄂᆞ리거늘>내리다, 홈ᄭᅴ셔>함께서, 封봉ᄒᆞ신대>봉(封)하다 udělit v léno, ᄀᆞᄅᆞ쳐>가르치다, 됴건>조건, zde ve smyslu zákon, pravidlo

(法), 베프시니>베풀다, 는화>난호다>나누다, 고을>územní, administrativní jednotka (okres) 디계>지계 (地界) hranice

堯요 legendární císař Yao, 周쥬 武무王왕이 král Wu dynastie Zhou, 燕연 stát Yan, 盧노綰관의 亂란>Lu Wanovo povstání, generál Lu Wan (247–193 př. n. l.) se vzbouřil proti zakladateli dynastie Han Liu Bangovi (206–195 př. n. l.), 箕긔準쥰 král Čun z rodu Ki (?–194 př. n. l.), 右우渠거 král Ugo (?–108 př. n. l.), 昭쇼帝뎨 císař Zhao (94–74 př. n. l.) dynastie Han

> 新신羅라 始시祖조 赫혁居거世셰는 辰진韓한 짜히 도읍 ᄒᆞ야 朴박으로써 姓셩을 삼고 高고句구麗려 始시祖조 朱쥬蒙몽은 卒졸本에 니르러 스스로 高고辛신의 後후ㅣ로라 일ᄏᆞ라 인ᄒᆞ야 姓셩을 高고ㅣ라 ᄒᆞ고 百빅濟졔 始시祖조 溫온祚조는 河하南람 慰위禮례城셩에 도읍 ᄒᆞ야 扶부餘여로써 氏시를 삼아 세 나라히 각각 한 모흘 保보ᄒᆞ야 섯ᄒᆞ야 서르 침노ᄒᆞ고 티더니 그 후에 唐당 高고宗종이 百빅濟졔와 高고句구麗려를 滅멸ᄒᆞ고 그 짜흘 는화 都도督독府부를 두어 劉뉴仁인願원과 薛셜仁인貴귀로써 머믈워 鎭딘 ᄒᆞ야 撫무 ᄒᆞ니 百빅濟졔는 히를 디내미 六뉵百빅닐흔여듧 히오 高고句구麗려는 七칠百빅다ᄉᆞᆺ 히라

後후>후선, 모흘>몽을>몽>모퉁이, 섯ᄒᆞ야>섞다, 섞어하다, 서르>서로, 티더니>치다 + 더니 spojovací koncovka s významem minulosti, 머믈워>머물다, 디내미>subst. forma slovesa 지내다

高고辛신 Gaoxin (též Gaoxin Shi 高辛氏), legendární čínský císař Ku 嚳 (též Di Ku 帝嚳) (2436–2366 př. n. l.), 劉뉴仁인願원 Liu Renyuan (劉仁軌, 602–685) tangský generál 薛셜仁인貴 Xue Rengui (614–683) slavný tangský vojevůdce, 都도督독府부 komandérie

> 新신羅라ㅅ末말애 弓궁裔예 北븍京경에셔 叛반ᄒᆞ야 나라 일홈을 泰태封봉이라 ᄒᆞ고 甄견萱훤이 叛반ᄒᆞ야 完완山산에 웅거ᄒᆞ야 스스로 後후百빅濟졔로라 일ᄏᆞᆫ다 新신羅라ㅣ亡ᄒᆞ니 朴박가과 昔셕가과 金김가 세 姓셩이 서르 傳뎐ᄒᆞ야 히를 디내미 九구百빅아흔두 히라 泰태封봉에 모든 쟝쉬 王왕建건을 셰워 王왕을 삼으니 나라 일홈을 高고麗려ㅣ라 ᄒᆞ야 모든 兇흉을 이긔여 믄디르고 三삼韓한을 統통合합ᄒᆞ야 松숑嶽악에 올마 도읍 ᄒᆞ얏더시니 季계世셰예 니르러 恭공愍민이 嗣ᄉᆞㅣ업고 거즏 님금 辛신禑우ㅣ 혼암ᄒᆞ고 모디러 스스로 방ᄌᆞᄒᆞ고 王왕瑤요ㅣ君군티 못ᄒᆞ야 드듸여 亡망홈애 니르니 히를 디내미 四ᄉᆞ百빅닐흔다ᄉᆞᆺ 히라

朴박가 rod Pak, 쟝쉬>장수+ㅣ, 믄디르고>dnešní 문지르다 (seškrábnout, otřít), zde v arch. významu, odstranit, potlačit, „srovnat někoho“, 거즏>거짓, 모디러>모질다, 君군티.

klasicka-korejstina-14 | 06. 08. 2013 16:50

辛신禑우 král U (1374–88) byl příznivci dynastie I označován za potomka mnicha Sin Tona (?–1371), proto je zde označován příjmením Sin.

> 하늘 命명이 眞진主쥬씌 도라오니 大대明명 太태祖조 高고皇황帝뎨 나라 일홈을 주어 고텨 골ᄋᆞᄃᆡ 朝됴鮮션이라 ᄒᆞ야시늘 鼎뎡을 漢한陽양에 定뎡ᄒᆞ샤 聖셩子ᄌᆞ와 神신孫손이 繼계繼계ᄒᆞ시며 繩승繩승ᄒᆞ샤 거포 熙희ᄒᆞ시고 여러번 洽흡ᄒᆞ샤뼈 이제 니르시니 실로 萬만世셰예 ᄀᆞ 업슨 아름오시미샷짜 슬프다 우리 나라히 비록 僻벽ᄒᆞ야 바닷 모희 이셔 짜히 좁고 져그나禮례樂악이며 法법度도와 衣의冠관이며 文문物믈을 다 華화制졔를 조차 人인倫륜이 우희 붉고 敎교化화ㅣ 아래 行힝ᄒᆞ야 風풍俗쇽의 아름다옴이 中듕華화 ᄀᆞᆮᄒᆞ야 비기니 華화 ㅅ 사ᄅᆞᆷ이 일ᄏᆞ 골ᄋᆞᄃᆡ 쟈근 中듕華화 ㅣ 라 ᄒᆞ니 이 엇디 箕긔子ᄌᆞ의 깃틴 化화ㅣ아니리오 嗟차홉다 너 小쇼子ᄌᆞ는 맛당이 그 보와 늣겨 興흥起긔ᄒᆞᆯ딘뎌

眞진主쥬 pravý vládce, 鼎뎡 trojnožka, trojnohá rituální nádoba symbolizující státnost, zde ve vazbě „určit (kde bude stát) trojnožka“, tj. rozhodnout, kde bude hlavní město, 거포>거듭, ᄀᆞ>글, 아름오시미샷짜>아름다움이시도다, 우희>위에, ᄀᆞᆮᄒᆞ야>같다, 깃틴>끼치다, 아니리오>-리오> -리요: táz. koncovka ukončeného přísudku v řečnické otázce. Připojuje se ke jménům s otevřeným kmenem nebo ke kmeni sloves. Vyjadřuje tužbu, prosbu, stížnost. 嗟차홉다>pohnuté zvolání, 맛당이 >마땅히, 늣겨>느끼다, 興흥起긔ᄒᆞᆯ딘뎌>ㄹ진저 arch. modální koncovka ve významu „muset“, „měl by“ atd., dnešní 어야 할 것이다

大대明명 太태祖조 高고皇황帝뎨 zakladatel dynastie Velkých Mingů císař Gao.

V.4. Dopisy paní Kim ze Sunčchŏnu (*Sunčchŏn Kimssi kančchal* 順天金氏簡札)

V r. 1977 byl při přesunu hrobu paní Kim ze Sunčchŏnu objeven soubor dopisů (souhrnně nazývaný *Sunčchŏn Kimssi kančchal* 順天金氏簡札), který se stal jedním z nejpozoruhodnějších svědectví literárního života 16. století. I když je všeobecně známo, že korejské písmo bylo hojně používáno v soukromé korespondenci, je těchto dobových materiálů zachováno velmi málo. Prvním důvodem (kromě obvyklých problémů archivace korespondence) bylo v případě mužských autorů nezačleňování korespondence v korejském písmu do výborů literátových spisů, které jejich korespondenci tezaurovaly (v případě dopisů v *hanmunu* velmi pečlivě). Příčinou byla nízká sociální prestiž korespondence v *ŏnmunu*, která byla adresována osobám, u nichž se nepředpokládala dokonalá znalost *hanmunu*, a která také byla věnována

klasicka-korejstina-14 | 06. 08. 2013 16:50

zejména prostým světským starostem. Zjednodušeně řečeno, dopis učiteli o otázkách výkladu klasických spisů byl psán v klasické čínštině (a později uchován v sebraných spisech), zatímco prosba tchyni o ušití zimního kabátu byla sestavena v korejském písmu (a nijak se nepředpokládalo, že se tento text stane součástí autorova literárního odkazu). V tomto ohledu se postavení korejského písma velmi podobalo mnoha textovým médiím, která se netěší literární prestiži (rozdíl mezi dopisem a vzkazem na dveřích etc.). V případě ženských autorek byla situace komplikovanější. Ženy a dívky z literátských rodů byly velmi často vzdělané v korejském písmu a rovněž v jistém minimu čínských znaků. V korejském písmu pak vedly velmi hojnou korespondenci, která se však zachovala jen ve velmi málo případech. Důvodem byl zvyk po smrti pisatelky zničit její osobní korespondenci a to buď spálením (společně se šaty), anebo uložením do rakve. Základním smyslem tohoto opatření byla ochrana soukromí rodiny. Stejně jako měla manželka za života přebývat ve vnitřních komnatách domu a nevystavovat se na veřejnosti, rovněž tak po smrti měla být uchována intimita její korespondence a dopisy se neměly dostat do nepovolaných rukou. Díky tomuto zvyku se prakticky jediné ženské dopisy nalézají v hrobech při vykopávkách, jako tomu je v případě tohoto unikátního (a patrně nejstaršího) souboru soukromé korespondence v korejském písmu.

Soubor tvoří několik desítek dopisů na 192 listech papíru, které jsou v současných edicích brány jako základní členění korpusu. Formátem se jednotlivé dopisy velmi liší a nalézáme zde jak krátké zprávy či pokyny, tak plnohodnotnou intimní korespondenci.

Ač byla adresátem všech dopisů paní Kim, soubor neobsahuje jediný její dopis a autory dopisů jsou její příbuzní obojího pohlaví. O osobě paní Kim toho ostatně příliš nevíme. Pravděpodobně se narodila okolo r. 1510–20 a provdala se za Čchä Muiho (Mujŏka) 蔡無易, o kterém víme, že r. 1555 skládal státní zkoušky. I když jsou dopisy mnohdy datované (často též s údajem adresáta na začátku dopisu), uvádějí většinou pouze den a měsíc, přesně je však možné datovat dopisy z r. 1555 a 1569. I když je z dopisů možné rekonstruovat mnohdy nečekané rodinné osudy (stížnosti její matky na novou konkubínu apod.) datum smrti paní Kim a mnohé jiné nám zůstávají neznámé.

Texty samotné jsou věnované povětšinou rodinným problémům a praktickému chodu rozvětvené rodiny, jejich pochopení je však komplikováno absencí dopisů či situací, na které reagovaly. Po jazykové stránce se jedná o velmi komplikované texty, které věrně reprodukují jazyk 16. století zatížený idiolekty (a patrně také nářečními vlivy). Samotné čtení je pak dále ztíženo obtížně čitelnými styly rukopisů(a mnohdy rovněž poškozením dopisů). S tím souvisí kupř. otázka psaní grafému △, který je mnohdy obtížně identifikovatelný.

klasicka-korejstina-14 | 06. 08. 2013 16:50

Níže uvádíme jako ukázku dopis č. 1, patrně psaný manželem paní Kim, č. 51, který je součástí delšího dopisu psaného patrně rovněž manželem během jeho nepřítomnosti, kdy skládal státní zkoušky, a dopis č. 58, který psala matka adresátky. Ukázky vycházejí z Čo Hangbŏmovy edice textů.

***Sunčchŏn Kimssi kančchal* 1**

ᄆᆞᄅᆞᆫ 예 인ᄂᆞᆫ ᄆᆞᄅᆞᆯ 모ᄅᆡ 줄 거시니 모ᄅᆡ 가라 ᄒᆞᄂᆡ
나죄 가 필죵이ᄃᆞ려 모ᄅᆡ 갈 양으로 일오라 ᄒᆞ소
어ᄃᆡ 가 바ᄃᆞᆯ고
숙소ᄂᆡ 집 근쳬 가 바ᄃᆞᆯ가
은지니ᄅᆞᆯ 브리디 아닐디라도 자바다가 교슈ᄒᆞ고 공이나 메워 보낼 거시로쇠
나도 ᄂᆡ일 나죄나 모ᄅᆡ 가리커니와 그리 아라셔 ᄎᆞ리소
댱명이 밥 머여 보내소
뎡싱워니 옷도 아니 받고 편지도 아니ᄒᆞ더라 ᄒᆞ니 블샹히

Z koní ti pozítří dám toho, co je tady, a říkal jsem, abys jela. Večer zajdi za koňákem a řekni mu, ať zařídí, aby zítra jel. Kam pojedeš, abys to dostala? Co jet a sehnat to blízko Suksonova domu? Kdyby to Ŭndžini neudělala, chyť ji a domluv jí, ať naloží a pošlou nějaké dávky. Já to udělám zítra večer nebo pozítří taky tak, tak to pochop a zařiď. Nalož a pošli jídlo (Čangmjŏngovi?). Bakalář Čŏng nedostal ani šaty, ani nenapsal dopis, je mi ho líto.

ᄆᆞᄅᆞᆫ>말 kůň+ partikule 은, 예>이에>여기 tady, zde, 인ᄂᆞᆫ>있다 být + přítomné participium 는, ᄆᆞᄅᆞᆯ>말 kůň+ akuzativ 을, 모ᄅᆡ>모레 pozítří, ᄒᆞᄂᆡ>하다 + indikativní koncovka 뇌 (dnešní네), 나죄 (나조) večer, 필죵이ᄃᆞ려>필종, 필 匹 numerativ pro koně + 종 sluha, otrok, tedy „koňák“ + částice ᄃᆞ려>더러 vůči, k, 갈 양으로>가다 jít + budoucí participium ㄹ + 양 樣 podoba, vzhled + instrumentál 으로, pasivní konstrukce, dosl. „s podobou, že půjde“, zařídit, aby šel, 일오라 ᄒᆞ소>이루다 dosáhnout + konstrukce nepřímé řeči imperativu 라 하다 + koncovka imperativu 소, 어ᄃᆡ>어디에 바ᄃᆞᆯ고>받다 dostat + interogativní koncovka ㄹ까, 숙소ᄂᆡ>숙손 osobní jméno, patrně rovněž sluha (běžná koncovka 손), 은지니ᄅᆞᆯ > 은진이 osobní jméno (ženské) + akuzativ ᄅᆞᆯ , 브리디 아닐디라도>부리다 nechat někoho pracovat, řídit někoho + zápor 아니 + přípustkové konverbum připouštějící děj v budoucnosti ㄹ지라도, 교슈ᄒᆞ고> patrně 교수 敎授 하다 ponaučit, 공이나>공물 貢物 tribut, dávky hospodáři, 메워> 메우다 naplnit, dodat, doplnit, 보낼 거시로쇠>보내다 poslat + konstrukce futura ㄹ것이다 + konverbum vybídnutí, dohad ㄹ세, 가리커니와>그렇다 + 거니와, kromě souřadného spojení dvou vět též vedlejší význam uznání obsahu v 1. větě, ale současně klade větší důraz na fakt obsažený ve větě druhé, ᄎᆞ리소> 차리다 připravit,

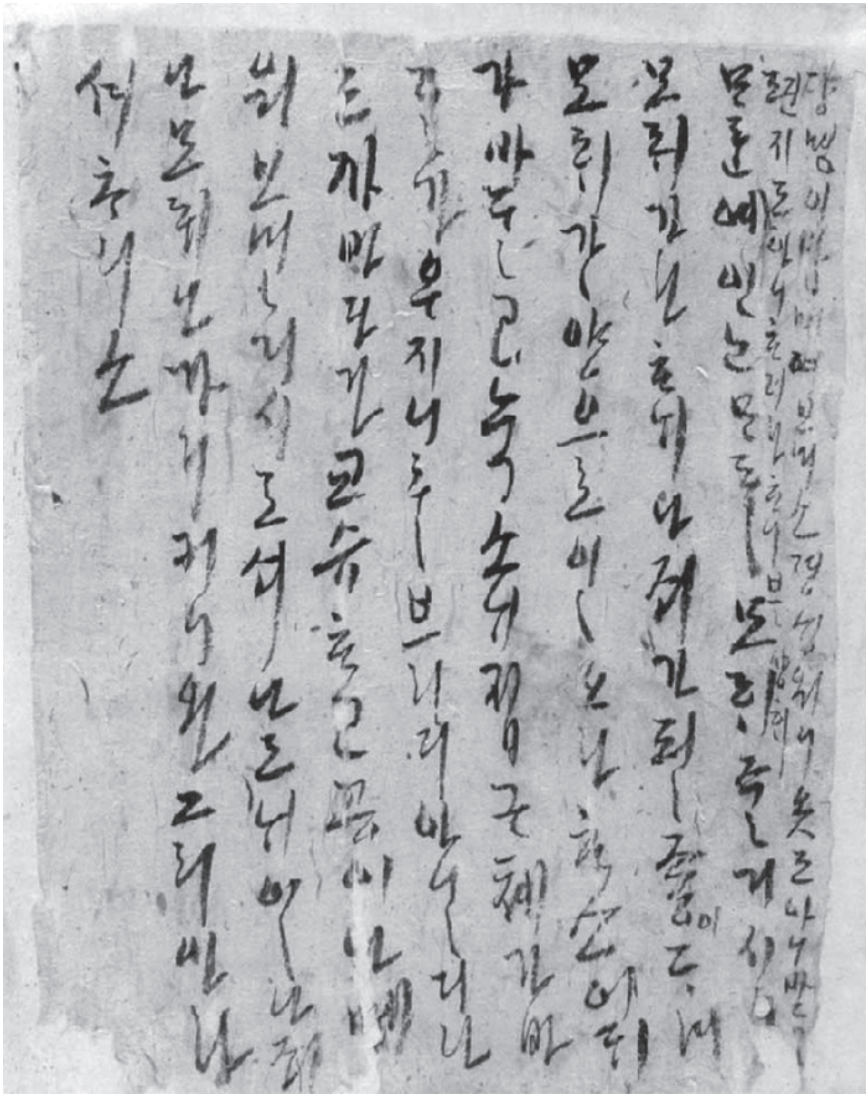

klasicka-korejstina-14 | 06. 08. 2013 16:50

zařídit, sebrat + koncovka imperativu 소, 댱명이>장명 osobní jméno ?, 머여> patrně obdobné메우다, 뎡싱워니>정생원 鄭生員 „bakalář"" (absolvent nižších státních zkoušek) Čŏng, 블샹히>불쌍하다 litovat.

***Sunčchŏn Kimssi kančchal* 51**

지븨
귿사니 온 후에 안부도 몰라 분별ᄒᆞ뇌.
지븨 블 란 긔벼른 듣고 ᄀᆞ장 놀라이 녀기뇌
그려도 엇디구러 미처 믄고 ᄒᆞ뇌
신쥬는 아조 샹티 아니 ᄒᆞ신가
엇디 그 긔벼를 자셰 아니 ᄒᆞ신고
나는 ᄯᅩ 디니올 이른 어히 업ᄉᆡ
글도 ᄂᆞᆷ만 몯ᄒᆞ거니와 팔ᄌᆡ 그런가 시브니 이번 별시만 보고 뇌여
말려 ᄒᆞ뇌

지븨>집 + 의, 집에, 귿사니> 귿 poslední, nejmladší + 사내 chlapec, muž, nejmladší syn, 분별ᄒᆞ뇌>분별하다 obávat se, mít starosti + indikativní koncovka 뇌 (dnešní네), 블 란> 불 oheň + 나다 hořet, + min. participium ㄴ, 긔벼른> 기별 奇別 zprávy odjinud, ᄀᆞ장>가장, 녀기뇌>여기다 považovat + 뇌, 그려도>그래도, 엇디구러> 어찌구로, 어떻게 jak, 미처>미치다 dosáhnout, 믄고> 끄다 uhasit + interogativní konstrukce, 신쥬는> 신주 神主 tabulky předků, hlavnícennost domácnosti, 아조 >아주 moc, velmi, 샹티 아니 ᄒᆞ신가>상하다 poškodit, zranit + 하다 + honor. 시 + interogativní koncovka ㄴ가, 엇디>어찌 proč, 자셰>자세히 podrobně, 디니올> 지나오다 uplynout, 이른>일 věc, událost + partikule 은, 어히 업ᄉᆡ>어히없다, 어이없다, zděšený, ohromený, užaslý, ᄂᆞᆷ만 몯ᄒᆞ거니와> 남 zde označení třetí osoby, člověk + 만 못하다 vazba „nevyrovná se" + odporovací konverbum 거니와, 팔ᄌᆡ>팔자 八字 dosl. osm znaků, osud + nominativ 이, 시브니> 싶다 chtít + konverbum 니, 별시만> 별시 別試 typ státních zkoušek + partikule 만, 뇌여> 뇌다 opakovat, 말려>말다 zápor + konverbum záměru 려

수미ᄃᆞ려 니ᄅᆞ소
네나 ᄇᆞ라노라 글 힘뼈 닐그라 ᄒᆞ소
몬져 지어 보낸 그를 하 지어시니 올라 가면 샹호마 ᄒᆞ소
ᄯᅩ 셩보기는 엇던고
그 죵이 우연ᄒᆞᆫ 죵인가
그옷 주그면 우리 이리 배는 쟈기니 요ᄉᆞ이는 글로 더 분별ᄒᆞ뇌

수미ᄃᆞ려> 수미 Sumi, osobní jméno + částice ᄃᆞ려>더러 vůči, k, 니ᄅᆞ소> 이르다 říci + koncovka imperativu 소, 네나> 너 zájméno 2. os. j.č., ty + partikule výběru 나, ᄇᆞ라노라> 바라다 doufat + zvolací koncovka 노라, 닐그라 ᄒᆞ소>읽다 číst + konstrukce nepřímé řeči (imperativ) 라고 하다 + kon-

covka imperativu 소 „řekni ať čte“, 하 hodně, velmi, 샹호마>상(賞) 하다 + koncovka promisivu 마, 셩보기ᄂᆞᆫ>성복 Sŏngbok, osobní jméno, 복 zapisováno ᄇᆞᆨ je častou částí jmen *nobi*, původně však homofonní 僕 sluha, 죵이>종 sluha nebo otrok, 우연ᄒᆞᆫ>우연 (優然) 하다 vynikající, často vykládáno jako 웬만하다 ucházející, lepší než průměr, 그옷> 그 ten + zdůrazňovací, omezovací částice 옷 jenom, pouze, 주그면>죽다 zemřít + podmiňovací 면, 이리>일 záležitost, věc + nominativ 이, 배ᄂᆞᆫ> 배다 zaniknout, zmizet + participium ᄂᆞᆫ, 쟈기니> možné různé výklady a) 쟉>쨕>짝 coby pomocné substantivum (analogicky 것) (Ko Jŏnggŭn, Nam Kisin), b) 쟉>적>적 coby pomoc. substantivum 적 doba, + spona + koncovky 니, 요ᄉᆞ이ᄂᆞᆫ>요사이 nedávno, v těchto dnech + částice ᄂᆞᆫ.

> 머글 거시나 ᄌᆞ조 ᄒᆞ여 보내고 더뎌 두디 마소
> 니러나 다 우여니 은혜로이 녀길가
> 나ᄂᆞᆫ 즉시 갈 거시로ᄃᆡ 댱니ᄅᆞᆯ 반도 몯 바다시니 ᄂᆡ월 열ᄒᆞᆯ ᄡᅵ나 될가 시브니 민망ᄒᆞ예.
> 그 ᄉᆞ이 아ᄋᆡ 안해도 아니 보와 잇고 부모 분토애 하 오래 몯 보와시니 초나ᄒᆞᆫ날 졔 미처 녀러 오고져 시브되 그리면 션사ᄂᆞᆯ 아니 가디 몯ᄒᆞᆯ 거시니 너딜가 ᄒᆞ여 민망ᄒᆞ여 ᄒᆞ뇌
> 또 ᄇᆡ지믄 함챵 회환 ᄒᆞᄂᆞᆫ 양 보와 아ᄆᆞ려 아ᄆᆞ려 (pokračování dopisu č. 52) 나...

머글>먹다 jíst + budoucí participium ㄹ, ᄌᆞ조>자주 často, 더뎌>던지다 házet, zahodit, 니러나>이르다 나, 우여니>adverbiálně 우연 (viz výše), 댱니ᄅᆞᆯ> 장리 長利 dávky odváděné za půjčky nájemcem půdy + akuzativ ᄅᆞᆯ, ᄂᆡ월 열ᄒᆞᆯ>내원 열흘 desátý den příštího měsíce, ᄡᅵ나> 때 + 나, nebo partikule 께 přibližně, asi u + 나, problematické je také čtení originálu, možnou variantou je 열ᄒᆞᄅᆞ>열하루, ᄉᆞ이>사이 아ᄋᆡ>아우 mladší bratr + genitiv, 안해도>아네 manželka + partikule 도, 분토애> 墳土 dosl. půda hrobu, hrob + lokativ 에, 하 velmi, 초나ᄒᆞᆫ날>초나흗날 čtvrtý den od začátku měsíce, 졔>제 祭 oběti, 녀러>녀다 jít, chodit + vazba záměru, účelu 러, 션사ᄂᆞᆯ>선산 善山 toponymum, obec v provincii Kjŏngsang, místo pobytu matky paní Kim (tchyně pisatele) paní Kang (Sinčchŏn Kangssi 信川 康氏) alternativním výkladem je čtení jako 先山 místo hrobu předků, 너딜가> 나대다, vyjít, vyrazit, druhou možností je číst rukopis jako 더ᄃᆡ다>더디다 pomalý, loudat se + koncovka potenciálu ㄹ까, ᄇᆡ>배 loď, 지믄>짐 zavazadla + partikule 은, 함챵>함창 咸昌 toponymum, provincie Severní Kjŏngsang

***Sunčchŏn Kimssi kančchal* 58**

> 채셔방집
> 요ᄉᆞ이ᄂᆞᆫ 긔오니 엇더ᄒᆞ니 동
> 싱ᄃᆞᆯ도 다 ᄂᆞ려오고 셔방님

klasicka-korejstina-14 | 06. 08. 2013 16:50

도 나가다 ᄒᆞ니 더 근심ᄒᆞ노라
우리ᄂᆞᆫ 무ᄉᆞᄒᆞ다 다 됴히 인
노라 다ᄆᆞᆫ 서ᄃᆞ리나 나면
아니 보랴 네 소ᄂᆞᆫ 엇더ᄒᆞᆫ고
너ᄂᆞᆫ 그리 병드니 내 져믄 적
ᄀᆞ티 ᄆᆞᅀᆞ미 졍시니 이시면 져
그나 아니 도라보랴 내 ᄆᆞᅀᆞ미
ᄆᆡ양 취ᄒᆞᆫ ᄃᆞᆺ 싱슝샹
슝ᄒᆞ니 내 니블 일도 다
닛고 ᄒᆞᆫ영이ᄅᆞ사 지그미
져구리도 몯ᄒᆡ여 주노라
졍시ᄂᆞᆫ 간 ᄃᆡ 업고 바ᄂᆞ지ᄅᆞᆫ
어히업거니와 올히ᄂᆞᆫ ᄭᅮ
리 낫도 소ᄂᆡ 거러

보디 몯ᄒᆞ니 주글 나ᄅᆞᆯ 기ᄃᆞ리
노라 밧 이만ᄒᆞ노라

시월 보름날 모

채셔방집> 채 příjmení manžela paní Kim Čchä Muiho (Mujŏka) 蔡無易, 서방 書房 oslovení manžela, 긔오니>기운 energie, síla, nálada + nominativ, 이 동싱ᄃᆞᆯ도> 동생 sourozenec + plurál ᄃᆞᆯ + partikule 도, 무ᄉᆞᄒᆞ다>무사하다 v pořádku, být bezpečný, 됴히>좋다 dobrý, zde v adverbiálním tvaru, 인노라>있다 být + indikativní koncovka se zvolací nuancí 노라, 다ᄆᆞᆫ>다만, 서ᄃᆞ리나>섣달 poslední měsíc lunárního roku (původně 설ㅅ달), 보랴>보다 vidět, zde ve smyslu navštívit + interogativní koncovka 리여, 소ᄂᆞᆫ>손 져믄>젊다 +part. ㄴ, ᄀᆞ티>같이, ᄆᆞᅀᆞ미>마음 mysl, srdce + nominativ 이 ᄆᆡ양>매양 pořád, pokaždé, 취ᄒᆞᆫ ᄃᆞᆺ>취하다 opilý + vazba ㄴᄃᆞᆺ jako, 싱슝샹슝ᄒᆞ니>싱숭생숭하다 roztříštěný, zmatený, 니블>입다 obléct + budoucí participium ㄹ, 닛고>잊다 zapomenout + souřadná spojka 고, ᄒᆞᆫ영이ᄅᆞ사>한영(이) jméno osoby + akuzativ ᄅᆞ + zdůrazňovací partikule 야, 지그미>지금 nyní, teď, 져구리도>저고리 kabátek, 몯ᄒᆡ여>못하다 nemoct, 졍시ᄂᆞ>정신 mysl, duch + ᄋᆞᆫ, ᄃᆡ>데 pomoc. substantivum, místo, 업고>없다 + souřadná spojka 고, 바ᄂᆞ지ᄅᆞᆫ> 바느질 šití jehlou + partikule ᄋᆞᆫ, 어히업거니와> možné vykládat jako 어히없다, 어이없다, zděšený, ohromený, užaslý, další možná varianta 어렵다 obtížný + 거니와, 올히ᄂᆞᆫ>올해 + ᄋᆞᆫ, ᄭᅮ리>꾸리 špulka, cívka, 낫도>낱 kousek + partikule 도, 주글> 죽다 zemřít + budoucí participium ㄹ, 나ᄅᆞᆯ>날 den + akuzativ ᄋᆞᆯ, 밧 zkrácenina z 바ㅅ바> 바빠 možné výklady jako 바빠하다 těžko snesitelný, obtížný, anebo jako 바쁘다 zaneprázdněný, spěchat. 모 母 matka.

klasicka-korejstina-14 | 06. 08. 2013 16:50

VI. Próza

Vladimír Pucek

VI. 1. Ukázky klasické prózy (*kodä sosŏl*)

VI. 1.1. Kim Mandžung: Putování paní Sa na jih

Kim Mandžung (김만중, 金萬重, 1637–1692) se do historie korejského písemnictví zapsal především romány Sen devíti z oblaků (구운몽, 九雲夢) a Putování paní Sa na jih (사씨남정기,謝氏南征記) a jako zastánce tvorby v korejském jazyce ovlivnil další vývoj korejské klasické prózy. Jako mnoho jiných korejských autorů umístil děj svých románů do Číny.

V případě Putování paní Sa na jih to však možná mělo i jiný důvod. Líčení intrik a rivality mezi čestnou zákonnou manželkou (paní Sa) a proradnou konkubínou (paní Kjo Čchäran) či slabošské chování jejího manžela – vysokého úředníka u dvora – silně připomíná skutečné aféry na korejském královském dvoře v době vlády krále Sukčonga (vl. 1674–1720). Tento panovník marně čekal na pokračovatele rodu, a proto nakonec manželku vyhnal a na její místo dosadil konkubínu neurozeného původu a syna z tohoto svazku pak prohlásil následníkem trůnu. Tato aféra vzbudila velikou nevoli a protesty ortodoxních konfuciánů z frakce západních, k nimž patřil i Kim Mandžung. Rozhněvaný král nechal v r. 1689 potrestat na 19 vysokých hodnostářů-rebelů. Někteří byli popraveni, jiní (včetně Kim Mandžunga) posláni do vyhnanství, kde tento literát také zemřel.

V uvedené ukázce vystupují následující hlavní postavy: učený hodnostář Ju (s titulem hallim – podle čínské Akademie Hanlinyuan 翰林院), jeho teta paní Tu, hlavní hrdinka a zákonná manželka hallima paní Sa, dále konkubína jménem Kjo, udržující později tajně milostné styky s hallimovým sekretářem Tong Čchŏngem. Obsahem níže uvedené ukázky je scéna hledání vhodné milostnice pro bezdětného hallima.

Níže je uvedena málo známá ukázka z jedné z verzí díla Putování paní Sa na jih. Jde zřejmě o upravený a značně zkrácený text (mj. mnohé odkazy na epizody z čínské historie jsou vynechány). Z hlediska uměleckého nedosahuje toto převyprávění zdaleka úrovně originálu. Podle pravopisu jde zřejmě o volné zkrácení původního textu z 19. století. Zde uváděná verze

klasicka-korejstina-14 | 06. 08. 2013 16:50

není ovšem původní text, nýbrž ruční přepis (místy těžko čitelný), který byl pořízený a vydaný v KLDR jako učební text v 60. letech minulého století. Tento paperback v rozsahu 109 stran neuvádí nakladatele ani rok vydání.

Text:

str. 14 poslední půlřádek
쌰쇼져> 사소저 mladá paní Sa; 년긔>연기; 셩취> 성취하다 oženit se; **(str. 15)** 1.퇴긔> 태기 známky otěhotnění; 업슴으로> 없음으로; ᄆᆞ음에> 마음; ᄯᆞ>또; 긔질> 기질 tělesná konstituce; 2. 싱산 porod; 념녀> 염려 obava; 권ᄒᆞ다 doporučit; 복쳡> 복첩 ženina, konkubína; 3. 진졍> 진정 opravdovost, vřelost; 죵시> 종시 nakonec; ᄃᆡ답; 4. ᄆᆡ파> 매파 dohazovačka; 불너>> 불러(부르다, SZ); 양가 dobrá, respektovaná rodina; 비복 služebnictvo; 5. 듯고> 듣고; 대결ᄒᆞ다 navzájem si vyříkat, konfrontovat; 왈 uvedení přímé řeči; 현질 moudrý synovec/neteř (honorif.), zde oslovení synovcovy manželky, tj. paní Sa (조카며느리); 2.질ᄋᆞ> 질아 synovec; 6. 희쳡 nehodná konkubína; 됴흔일> 좋은 일; ᄒᆞᆫ필말> 한 필마 jeden hřebec; 7. 안쟝> 안장 sedlo; 슐 lžíce; 8. 만류ᄒᆞ다 zdržovat od něčeho, odradit; 올커늘> 옳거늘; 엇지> 어찌; 스ᄉᆞ로> 스스로 samotný; 쳡 zde význam „já“ (vyjádření skromnosti v dialogu s paní Tu); 후환 pozdější (špatné) důsledky; 9.ᄒᆞᆫ낫ᄌᆞ녀> 한 낱 자녀 (낱 numerativ pro děti); 10. -ᄅᆞ진ᄃᆡ> ᄅᆞ진대; ᄂᆡ치다> 내치다 vyhnat; 쇼실> 소실 두다 přivést si konkubínu; 투긔> 타기žárlivost; 류씨 rod Rju (Ju); 11. 후ᄉᆞ> 후사 pokračovatel rodu; 죠만> 조만 brzy nebo pozdě; 12. 두가문즁 v rodě Tu; 오형뎨> 오형제 pět sourozenců; 두니잇고> 둔이 있고; 13. 이ᄀᆞᆺ치> 이같이; 14. ᄃᆡ왈 uvození přímé řeči vůči druhému (opáčila, odpověděla, řkouc...); 허박ᄒᆞ다> 약하다 slabý; 혈긔> 혈기 energie; 15. 일쳐일쳡> 일처일첩 jedna zákonná manželka a jedna konkubína; 션ᄇᆡ minulé generace; 16. 가부 hlava rodiny; 통한 hluboká lítost.

str. 16
(1) 녀기다> 여기다; (2) ᄒᆞ-오릿가: -오- honorif., -릿가> 리까; 말노> 말로; 3. 신인 nově příchozí; 다힝이> 다행히 naštěstí; 양슌ᄒᆞ다> 양순하다 moudrý a poslušný; 쳥> 청 žádost; 4. -이어니와; 기우러지다> 기울어지다 naklánět se, přiklonit se k; 타일 jiný den, později; 5. 못ᄂᆡ nakonec; 명죠> 명조 nazítří; ᄆᆡ파(媒婆) ㅣ: tzv. 딴 이 konc nominativu, připojovaná k otevřené finále jména (zvl. v případě, že předchází slabika psaná znakem (gram. význam nomin. -가); ᄆᆞ춥> 마침; 8. ᄌᆡ식> 재색 sličná tvář, vzhled; 쵸츌ᄒᆞ다 být vynikající; 9. 부인죤> 부인존> vzácná paní; 10. 셩> 성 rodové jméno; 11. 하간 čín. provincie Hejian; 짜> 땅; ᄉᆞ족> 사족 rodina úředníka; 쏠노> 딸로; 구몰ᄒᆞ다 zemřít (o rodičích); 12. ᄌᆞ라다 vyrůstat; 구혼ᄒᆞᄂᆞ니> 구혼하는 이; 13. zchudlý; 션비 učenec, literát; 찰ᄒᆞ리> 차라리 raději; ᄌᆡ샹> 재상 ministr-vysoký hodnostář; 맛ᄂᆞ기> 만나기; 14. 긔회> 기회 příležitost; -씌

호ㅐ 즉세 위졸호니 쳔렴부ㅅ ㅣ 경황초죠(驚惶焦燥)호ㅐ 의뎌(衣帶)를 벗지아니호고 쥬야에 시측(侍側)호ㅐ 쳔방뵈쵸(千方百草)를, 시험호나 년명이 다촌지라 쇼ㅅ ㅣ ㅅ ㅅ로 니지못홀줄 알고 이에 두부인ㅅ긔 날ㅣ 달ㅣ 왈 쳔미ㄴ 파상(傷)치 말고 연슈부ㅅ를 보호호며 또 연슈ㅣ 년소호니 이후 잘못호ㄴ일이 잇거든 경계호고 ㄱ르치라 ㄷ차(此下)에 서빗겟노라 쳔렴ㅅ긔 유언호여왈 ㅅ군보국에 진충갈력호ㅐ 조상ㅅ의 세업을 추락(墜落)지 말고 고모(姑母)를 날과 ㅈ치섬겨 경계를 어긔오지말며 쳔부(賢婦)를 중히ㅅ 집호여 ㅈ도를 창성호라 말을맛치고 졸(卒)호니 쳔렴부ㅅ의 위통치 통(痛)은 보는ㅈㅣ 눈물을금치못호고 두부인ㅅ긔 통상(痛傷)이 바ㅡ로ㅅ 업ㅅ라 상ㅈ(喪家)에 세월이 류수(流水)ㄱ호여 초종성복을 지니고 례일(禮日)에 선산(先山)에 안장(安葬)호니 쳔렴과 ㅅ소저의 초련지통(號天之痛)이 ㅅ의심호더니 세월이 쥬々호ㅐ 삼상(三喪)을 말못맛치미 쳔렴부々의 연졸이 ㅅ로오니 련ㅈㅣ(天子) 쇼ㅅ의 삼상을 위불(慰問)호시고 졸ㅅ(出仕)호기를 지촉호시니 쳔렴이 부득이 쳔공한직호니 명망이 조ㅐ(朝野)에 ㅈ자ㅅ호나 승상 단슉(嚴肅)으로 그미불합(氣味不合) 호얀 연고로 내슉이 승ㅈ(陞次)치못호니라 ㅅ소저의 년긔 이십삼이라 성혼(成婚)

klasicka-korejstina-14 | 06. 08. 2013 16:50

십년에 미치기 업습으로 무업에 삼계 근심하고 또 심각하니 기질이 연약하야 심산이 어려울가 념려하야 좌림을 권하여 복첩(卜妾)하라하나 한 몸이 그 진정(眞情)이 아닌가 의심하고 좀시 더답지 아니하더니 사소저ㅣ 여러번파를 불너 양가(良家)녀자를 구하니 두부인이 비록(婢僕)의탄을 듯고 대경하여 사소저를 보고 왈 내 드르니 현질이 잘수를 원하야 첩을 구한다하니 인가(人家)에 화첩이 또혼인이 아니요 속담에 혼폐달에 두안경이 업고 춘그릇밥에 두숟이 어렵다하니 질우가 두고저하여도 만류함이 옳커늘 그저 엇지 스스로 구하여 후환을 심각지 아니하느뇨 사부인 왈 첩이 조분에 드러온지 구년이라 춘낫지더ㅡ업스오니 넷법으로 의론할진대 너진다하여도 맛당하오리니 엇지 쇼실듬을 두고하여 큐씨의후사(後嗣)를 업게하리잇가 두부인이 왈 성산은 조만이 업시니 두가분줄(杜家門中)에도 삼십후에 십자하여 오형제두니 잇고 혹 사십후에 십자하느니도 잇스니 현질이 겨우 이십이세라 엇지 이것처 념려를 하느뇨 사부인이 더왈 첩의기질이 허박하와 혈기 부족하오니 심산이 어려울듯 하옵고 일처일첩은 선비라도 잇다하오니 첩이 비록 현덕(賢德)이 업스오나 시속부녀의 투기로 가부(家夫)의후사를 근심치아니물 통촉(痛燭)

~16~

)이 되이오니 풍속은 교화(敎化)치 못ᄒᆞ오나 엇지루 그로 ᄒᆞ소를 근심치 아니ᄒᆞ오릿가 두부인이 말노 충곡(衷曲)지 못ᄒᆞ올줄 알고 근심ᄒᆞ여 왈 신인(新人)이 ᄎᆞ힘이 셜ᄉᆞᄒᆞ면 청이어니와 그러치못ᄒᆞ면 엇지ᄒᆞ리오 남ᄌᆞ의무음이 ᄒᆞᆫ번 기우러지면 도로 잡기 어려오니 환질이 타일에 반ᄃᆞ시 내말을 싱각ᄒᆞ리라 ᄒᆞ고 못니 근심ᄒᆞ며 ᄎᆞ니라 명조에 미파ㅣ고왈 모춘 ᄒᆞᆫ녀ᄌᆞㅡ 잇ᄉᆞ오나 부인의 구ᄒᆞ시ᄂᆞᆫ바에 맛당치 못ᄒᆞᆯ가 ᄒᆞ노이다 부인왈 엇지ᄒᆞ여 그러ᄒᆞ뇨 미파ㅣ 디왈 부인의 구ᄒᆞ시ᄂᆞᆫ바ᄂᆞᆫ 지품이 순박ᄒᆞ고 심산이나 촌촌이어늘 이사ᄅᆞᆷ은 그러치아니ᄒᆞ고 지식(才色)이 초월(超出)ᄒᆞ오니 그럼으로부인죤의에 합당치 아닐가 ᄒᆞ노이다 부인왈 미파ㅣ 내 뜻을 보ᄅᆞ니 아모려나 말ᄒᆞ라 미파ㅣ 디왈 셩은 피(畢)요 명은 치보(彩鳳)이니 ᄉᆞ조(新聞)셔 사ᄅᆞᆷ이라 ᄉᆞ족(士族)의 셜노 부모 구몰ᄒᆞ고 동셩 두에 지라나 시방 년긔십륙세이온데 구혼ᄒᆞᄂᆞ니 잇ᄉᆞ되 ᄉᆞ소로 말ᄒᆞ기를 ᄀᆞᆯ이ᄒᆞᆫ 선비의 안ᄎᆞ 되ᄂᆞ니 ᄎᆞᆯᄒᆞ리 지샹의 협이 되리라 ᄒᆞ니이ᄀᆞᆫ 뜻ᄒᆞ기 어려운 거ᄒᆞ라 그녀ᄌᆞ의 지식이 비출ᄃᆡ 업ᄉᆞ오니 부인셔서 혁촌을 구ᄒᆞ시ᄂᆞᆫ건ᄃᆡ 이ᄃᆡᄌᆞ에서 지ᄂᆞᆫ지ㅣ 업슬지 ᄒᆞᄂᆞ이다 부인이 대희 ᄒᆞ여 왈 ᄌᆞ주ᄒᆞ는 일이 ᄒᆞᆫ 미ᄌᆞ보다 다르리니 뜻당ᄒᆞ다ᄒᆞ고 ᄒᆞᆫ번 셔 교ᄒᆞ

klasicka-korejstina-14 | 06. 08. 2013 16:50

klasicka-korejstina-14 | 06. 08. 2013 16:50

니 한림을 나의 형 두보거시 아주 맛보지 아니ᄒᆞ나 부인이 묘훈ᄉᆞ로
권ᄒᆞ니 마지 어렵고 쏘훈 피씨 그릇ᄃᆞᆺ 아람답ᄃᆞᄒᆞ니 부인의ᄉᆞᆺ더로ᄒᆞ소
셔 부인이 깃거 뒤ᄋᆞᆯᄒᆞ여 다려다가 두루 례를 맛ᄎᆞᆫ후 당상에 올녀 안치
니 피々(嬉々)ᄒᆞᆫ 식ᄃᆡ 히당화(海棠花)가 아침이슬을 먹음은ᄃᆞᆺ 춘지라
한림과 부인이 다 희식이 잇스나 오직 두부인은 ᄆᆞ음에 깃버아니ᄒᆞ니라
이날밤에 한림이 신인으로 화촉동방에 운우지연(雲雨之緣)이 시롭더라
두부인이 샤부인으로 ᄒᆞᆫ가지 밤을 지나며 두부인이 샤부인ᄃᆞ려 왈 현질
이 가부를 위ᄒᆞ여 즉미실(側微室)을 구ᄒᆞ즉 맛당히 요ᄉᆞᆯᄒᆞᆫ 녀자를 구ᄒᆞ
이 올거늘 절대가인(絕代佳人)을 엇엇시니 만일 셜품이 불량(不良)ᄒᆞ면
다만 남자의 몸만 불행이 아니라 필경류씨의 종ᄉᆞ를 닛지못ᄒᆞ리니 그
환(患)을 장차 엇지ᄒᆞ리오 샤부인 왈 녀자의 안식이 비록 쏠ᄃᆞ업ᄉᆞ나
츄비춘즉 군자ㅣ엇지 깃가이 홀ᄉᆞ 잇ᄉᆞ오며 그러ᄒᆞ면 엇지 자식 낫기를
ᄇᆞ라릿가 위장강(衛莊姜)은 식이 만고에 독보(獨步)ᄒᆞ오나 현덕(賢德)
이 후세에 전ᄒᆞ엿스니 식이 ᄯᆞᆺ고에 다 이지々 아니ᄒᆞ오릿가 두부인 왈
장강이 어질ᄃᆞ 자식은 업ᄂᆞ니라 ᄒᆞ고 량인이 웃고 허여지다 끼다ᄃᆞ 거
ᄒᆞ는ᄌᆞ을 보자 당(百子堂)이라 일홈ᄒᆞ다 시비랍ᄃᆞ등(侍婢蠟梅等) 삼인을

서> 께서 honorif.; 15. 대희 velká radost, nadšení; 16. nečitelný text; 맛당ᄒᆞ다> 마땅하다; 한림씌>께 hallimovi; 고ᄒᆞ다 referovat;

str. 17

1. 한림왈; 3. 틱일> 택일 určit vhodný den (zvl. pro svatební obřad); 다려다> 데리다 přivést; 두루 všechno potřebné; 례 obřad; 맛치다> 자치다 ukončit; 당샹> 당상 přijímací pokoj; 올녀안치다> 올려 앉히다 vystoupit nahoru a usadit; 4. 교교ᄒᆞ다 být zářivý; 식틱> 색태 vzhled tváře; 히당화 květ šípkové růže; 5. 희식 šťastný výraz; 6. 화촉동방> 화촉동방 komnata pro svatební noc; 운우지연: 운우 oblaka a déšť, 연 symbolicky „tělesné spojení muže a ženy“; 9. 올커늘> 옳거늘; 졀ᄃᆡ가인> krasavice; 엇엇시니> 얻었으니; 10. 불힝> 불행; 류씨> rod Rju (Ju); 11. 환 neštěstí; 쟝찻> 장차 v budoucnu; 안식> 안색 krása tváře; 12. 츄비ᄒᆞ다> 추비하다 nehezký; 군ᄌᆞ> 군자 čín. junzi, šlechetný, ušlechtilý muž, zde míněn manžel paní Sa; 갓가이> 가까이; 낫키를 ᄇᆞ라다> 낳기를 바라다 doufat v narození· 13. 위장강 (žena) Zhuang Jiang 장강 莊姜 ze státu Wei; 만고에 ve starých dobách; 독보ᄒᆞ다 být jedinečný, nemít sobě rovného; 14. 후셰> 후세 v následujících staletích; 어지지 아니ᄒᆞ다 (어질다 být moudrý); 15. ᄌᆞ식> 자식 dítě; 량인 obě ženy; 허여지다> 헤어지다 rozejít se; 거ᄒᆞᄂᆞᆫ집 dům, v němž pobývala; 빅ᄌᆞ당> 백자당 Pavilon sta (mnoha) dětí; 일홈> 이름.

Pro srovnání obsahu a stylu výše uvedené ukázky s původním Kim Mandžungovým textem přetiskujeme níže stejnou pasáž tak, jak byla publikována v českém překladu (Kim Man-džung: Putování paní Sa na jih, Státní nakladatelství krásné literatury a umění, Praha 1964 a ve 2. přepracovaném vydání v nakladatelství Brody v r. 2005, str. 25–30). Tento překlad byl pořízen ze dvou vydání tištěných v současné pravopisné normě s četnými poznámkami: 1. 김만중: 사씨남정기, 국립출판사, 평양 1955 (주해 윤세평): 2. Edice Korejská klasická literatura sv. 27, 김만중: 사씨남정기, 서문당, 서울 1984. Obě vydání jsou téměř identická, liší se pouze v pravopisné normě KLDR a KR a rozsahu vysvětlivek.

Ukázka z 2. českého vydání

Deset let uplynulo od doby, co hallim Ju vstoupil do manželství a oběma manželům se už pomalu blížila třicítka, dosud však neměli ani syna ani dceru, což paní velmi znepokojovalo. Jednoho dne se s povzdechem obrátila k svému muži:

„Jsem zřejmě od přírody slabá a nedoufám již, že bych vám mohla porodit syna. Říká se, že ze tří tisíc různých provinění je tím nejtěžším přestupkem zůstat bez potomstva. Já vašemu rodu dosud nástupce nedala, a to je hřích, který mi nelze prominout. A přesto žiji dodnes klidně a nerušeně, zahrnována vaším velkodušným dobro-

klasicka-korejstina-14 | 06. 08. 2013 16:50

diním. Přece však, když tak o tom přemýšlím, cítím, že posloupnost vašeho rodu Ju je ve velikém nebezpečenství, zůstáváte-li takto sám. Byla bych ráda, kdybyste se nevzpěčoval vzít k sobě druhou manželku. Vybereme-li schopnou ženu, která vám povije syna, bude to nemalým štěstím pro váš rod a navíc tím bude i moje provinění odčiněno."

Hallim se smíchem odvětil: „Proč naříkáš, že zatím nemáš děti, a na co sháníš druhou ženu? Vždyť vzít ženinu do domu bývá jen kořenem rodinných nesvárů! Proč chceš sama přivolávat neštěstí? Nečiníš správně."

Na to paní Sa odpověděla:

„V rodinách vysokých hodnostářů je odedávna běžnou zvyklostí mít kromě zákonné manželky ještě vedlejší ženu. I když nemám v sobě mnoho šlechetnosti, přece jen žárlivost dnešních žen pokládám za špatnou vlastnost. V tomto ohledu se nemusíte nikterak strachovat."

Potají pak povolala dohazovačku a nakázala jí, aby získala takovou a takovou ženu ze spořádané rodiny. Jakmile se to dozvěděla paní Tu, velmi se rozhněvala a uhodila na paní Sa otázkou:

„Doslechla jsem se, že hledáš pro mého synovce ženinu. Co je na tom pravdy?"

„Ano, je tomu tak, „odvětila paní Sa.

„Ženina v domě je jen příčinou neštěstí. Jak praví přísloví: Na jednom koni dvě sedla nebývají, do jedné misky kaše se nedávají dvě lžíce. I kdyby sám tvůj muž o něco takového usiloval, měla bys být proti tomu – a ty zatím sama chceš na sebe přivodit takovou metlu! Copak to jde?"

„Minulo už deset let," objasňovala paní Sa, „co jsem byla přijata do vašeho urozeného domu, a za tu dobu jsem dosud nepřivedla na svět žádné dítě. Staré zákony praví, že žádná žena se v takovém případě nesmí protivit ani slovem, i kdyby ji muž třeba od sebe odvrhl. Tak proč bych se měla tolik obávat přivést mu druhou ženu?"

„Vždyť ještě není tak pozdě, abys nemohla mít děti. I v rodě Tu je znám případ, kdy jedna žena porodila ve třicíti letech pět synů po sobě. A dokonce je na světě i mnoho žen, které měly první dítě, teprve když jim minula čtyřicítka. A ty máš ještě do třicíti daleko, tak zanech zbytečných obav!"

I řekla paní Sa:

„Jsem slabá a nemám již naději, že bych mohla mít kdy děti, a nadto zcela rozumně vzato je pro muže přece úplně přirozené mít ještě vedle hlavní manželky druhou ženu. I když nemám v sobě tolik šlechetnosti jako Tchaj S', přece jen se nemíním snížit k takové žárlivosti, jak činí některé dnešní ženy."

샤시남정긔 상

화설디명가쳥년의 북경슌쳔부의 일위진상이스시되 셔
으로뉴오명은희니 셩의 박루지의후예라 본디문장지명이
일셰의 일홈나고 셰종황제를 섬겨 벼슬이 네부상셔이
르러 당황 엄숭을 도러 보려 의논이 불합호민 침병불츄호
고 표를 올녀 고향의 빈 디 상이 뜻이 우 쳔호시고 퇴조 소소
러 호여 영춘문 밧긔 시니 소시 비록 조경의 침혜치 아니 호나
위망은 조야의 진동호 러라 이의 소시 고향의 도라와 부일 쳐시
로 러 부러 금슬지락이 흡연호고 소소의 누의 한 호 히 이 스니 일
즉 과거 호여 스히 그 쳥쇼년을 궁축이 너겨 우의 지극 호 러라 조셜
소시 일즉 조를 두어 스히 일홈은 연수오 쟈는 쇼경이라 강보를 면
치 못 호여 기부 최시 기셰 호 민 소시 여주를 조촉 호 니 라 도 츅 다 교훈
홀 뜻 이 히 호 여 십 셰 히 이 르 러 는 문장과 힝 되 일 륜 탁 오 니 소시 그
득 이 녁 긔 는 중부 인 의 뉘 지 모 소 를 뜻 기 쟝 힌 호 더 라 연 쇼 힝 국 슈

샤시

klasicka-korejstina-14 | 06. 08. 2013 16:50

금환과봉 전지일장 결ㅣ 라ㅡ

원정녈간의 한줍 벽조흘의 호사줍이이
정을김이오명을정이오자ㅈ흐명이ㅓ즉체신
장을거즉이라 이ㅈ작 흐졈의샌히 며벼ㅈ흘이형
장ㄷ병부상 쇠의ㅓ즉 려ㄱ ㅊ제 즉의ㅓ즉 쳐 벼ㅈ흘
을반리ㄷ 항의즉라 와 친히빗 ㅈ흘기와 ㄷ기낙기ㅈ흘일
음 ㄱ ㅓ 세 욀ㅈ 이 어 즉 흐 여 나 히 오 입 의 ㅓ 즉 ㅈ 흘 즉 일 ㅈ 졈
혈 즉 이 업 ㅈ 의 즉 야 ㅈ 흘 외 흐 ㄱ ㅓ 일 ㄴ 은 복 인 쇠 시 ㅈ 흘
ㄱ ㅂ ㄱ 리 목 화 감 이 ㅊ 흘 의 가 즉 ㅈ 흘 ㄱ 경 흐 ㄱ ㅓ 일 쳐 의 라
라 즉 ㅓ 치 을 이 어 ㅊ 것 의 일 의 금 불 이 라 정 이 라 쇳 거

Paní Tu se smíchem pravila:

„Je pravda, že Tchaj S' měla tu dobrou vlastnost, že nebyla žárlivá a svárlivá, ale ve skutečnosti to byly zejména spravedlivá velkodušnost a láska císaře Wena, které zabránily ženám v řevnivosti. Kdyby tehdy nebylo šlechetnosti, jakou se honosil císař Wen, ani taková žena jako Tchaj S' by je nebyla mohla udržet na uzdě. A nadto mezi oněmi starými časy a dneškem je veliký rozdíl. Svědci zašlých dob a dnešní obyčejní smrtelníci jsou od sebe na hony vzdáleni. I když se budeš všemožně snažit zbavit se pocitu žárlivosti a jednat dle velikého vzoru Tchaj S', přece jen se obávám, že to bude marné a že se nakonec svárům nevyhneš. To by sis měla především řádně uvědomit!"

„Divíte se snad že tolik věřím ve světce z dávných věků," odvětila paní Sa, „ale jsem opravdu rozhořčena tím, jak mnoho je v dnešním světě manželek, které neznají správné morální povinnosti a zásady a svou žárlivostí přivádějí v chaos rodinné pořádky. Jsem sice žena hloupá, ale přece se nedomníváte, že bych se mohla chovat tak jako ony?! A I kdyby se urozený pán a muž můj ode mne odvrátil a byl zlákán šalbou její krásy, budu ho se vší horoucností přivádět na dobrou cestu."

Paní Tu vidouc, že jí těžko od jejího úmyslu odvrátí, s povzdechem pravila:

„Kdyby ta nová žena, která sem přijde, byla vychována k pokoře a poslušnosti, a jestli sluch pánův bude tvým radám nakloněn, pak by to snad nějak i šlo. Avšak nebude-li to dobrý člověk a získá-li si už jednou srdce tvého manžela na svou stranu, pak bude těžko opět ho přivést nazpět. Dobře si tato má poslední slova rozmysli, abys potom nemusela litovat."

S tím skončila, avšak rozladění ji hned tak neopustilo.

Nazítří vstoupila dohazovačka a oznamovala paní Sa:

„V jednom místě žije vhodné děvče, zdá se však, že je daleko lepší než jste si vy, paní, přála."

„Jak to?"

„Paní žádala, abych opatřila pouze takovou dívku, která by byla bezúhonná a šlechetná a která by měla předpoklady porodit syna. Ta, kterou jsem nalezla, však nemá jen tyto přednosti, navíc vyniká i spanilostí tváře – a tak nevím, zda bude paní vyhovovat..."

Paní Sa s úsměvem řekla:

„Nesnaž se ji přikrašlovat, aby se mi zalíbila. Ale pověz po pravdě a podrobně, jaká vlastně je!"

„Ona žena se zove po otci Kjo," jala se líčit dohazovačka, „vlastním jménem pak Čche-ran, a narodila se v prefektuře Che-ťien. Je sice původem z rodiny úřednické, avšak rodiče jí brzo zahynuli, a tak

klasicka-korejstina-14 | 06. 08. 2013 16:50

dnes žije v domě svého staršího bratra. Teď je jí šestnáct let, a jak sama říká, stala by se raději v bohatém domě vysokého hodnostáře konkubínou než zákonnou manželkou nějakého zchudlého literáta. Co do krásy tváře nemá v celém okrese sobě rovné a ani ve vyšívání ručních prací není ničeho, co by neovládala. Jestli chce paní získat pro svého pána ženinu, tak myslím, že nad tuto dívčinu stěží sežene lepší."

Paní se velmi zaradovala:

„Je-li to dcera z úřednické rodiny, tak jistě její chování a charakter budou jiné, než by se dalo čekat od nevzdělané dívky nízkého původu. Zřejmě bude toto děvče nejvhodnější. Musím však o tom nejdříve zpravit pána."

Nato sdělila hallimovi, co vyzvěděla od dohazovačky, a vybízela ho tak vytrvale, aby si dívku vzal, že nakonec hallim povolil.

„Nijak nespěchám na to, abych dostal druhou ženu, těžko však mohu odmítnout, co pro mne v dobrém úmyslu činí manželka. Zvol tedy šťastný den a to děvče přiveď."

Když potom byli svoláni příbuzní a dívka Kjo předvedena, hluboce se poklonila hodnostáři i paní Sa a usedla na nabídnuté místo. Všichni, kdož si ji prohlíželi, nepřestávali vychvalovat krásu jejího obličeje a jemné nenucené chování, říkajíce o ní, že je jako kvítek divoké růžičky orosené krůpějemi jarní rosy a chvějící se v záchvěvech větříku. Jediný, kdo se neradoval, byla paní Tu.

Oné noci byla dívka Kjo ubytována ve zvláštní besídce uprostřed květinové zahrady a hallim u ní strávil noc. Jejich city a láska se navzájem spojily. Druhého dne, když se paní Tu a paní Sa daly spolu do řeči, prohodila paní Tu:

„Když už jsi doporučila a prosadila konkubínu, měla jsi hledat především nějakou poslušnou a hodnou dívčinu – a ne přivést krasavici, jakých je ve světě k pohledání. Její povaha asi nebude nejlepší. Sotva ti to bude ku prospěchu, a nejen to, obávám se, aby to nepřivodilo neštěstí celému rodu Ju."

Paní Sa odpověděla:

„Kdysi ve starých dobách wejská krasavice Čuang Ťiang byla proslulá spanilostí tváře a svůdností svého úsměvu, a přece konala jen samé ctné a dobré skutky. Proč chcete tedy tvrdit, že ženy krasavice nemohou být moudré a dobré?"

„Čuang Ťiang z Wej byla sice dobrá, ale taky žádné dítě neporodila!" opáčila paní Tu a obě ženy se daly do smíchu.

Hallim přejmenoval pavilonek, v němž se nová žena Kjo usídlila, na Pekčadang – besídku sta synů a konkubíně dal k posluze služku Namme a čtyři-pět dalších sloužících.

VI. 1.2. Vyprávění o dívce Čchunhjang

Vyprávění o dívce Čchunhjang (Jarní vůni) (춘향전, 春香傳) je jedním z nejvíce oblíbených anonymních „starých románů“ (고대 소설), který byl silně ovlivněn dřívějšími motivy ústních vyprávění (설화) a koloval v 18.–19. stol. v mnoha variacích nejenom jako dílo prozaické, ale též jako libreto lidových komediálních představení pchansori či později zpěvoher čchangŭk, počátkem 20. stol. ho dokonce přepracoval spisovatel I Hädžo v novém modernějším pojetí pod názvem Květ ve vězení (옥중화).

Jde o vyprávění chronologicky se rozvíjející v jedné linii v rytmu 3–4 a 4–4 vhodném pro zpěv, deklamaci i rytmizovanou prózu. Neznámý autor musel být znalý čínské klasické literatury a historie, neboť v díle jsou četné metafory a okřídlená úsloví, která jako epitheta constans stručným odkazem či citací úsporně vyjadřují krásy přírody, charaktery, vzhled či slavné činy v románě uváděných korejských hlavních představitelů. Pro dnešní čtenáře musí být v současných vydáních text samozřejmě doplněn četnými vysvětlivkami a odkazy. V románě je hojně dialogů, často i v hovorovém jazyce s četnými dialektismy.

Hlavními postavami v románě jsou osoby z různých vrstev společnost. Čelná představitelka – objevující se na scéně jako šestnáctiletá dívka – je dcerou bývalé kisäng Wolmä, která se ve čtyřicítce provdala jako vedlejší žena za muže z vyšších kruhů. Její dcera odmítá následovat matku v jejím bývalém řemesle, má vyšší a ušlechtilejší cíle. Její budoucí partner „mladý pan I“, syn vysokého hodnostáře, prefekta města Namwŏn v jihozápadní provincii Čŏlla, se zhlédne v Čchunhjang při jarních oslavách svátku tano a záhy dosáhne svolení její matky k tajné svatbě v jejím domě (viz ukázka č. 1). Představitelem nižších vrstev je I Tongnjŏnův sluha (Pangdžo), zemitý, výřečný, vtipný, ale někdy též kritický mladý muž, oddaný svému pánovi. Zápornou postavou je zde nový prefekt Namwŏnu, Pjŏn Hakto, usilující získat dívku pro sebe jako kisäng do harému, který býval zřizován při každé prefektuře.

Hlavní epizody románu pokračují chronologicky v tomto sledu: V expozici se uvádí na scénu Čchunhjang a její matka. I Tongnjŏn v doprovodu sluhy při vycházce zahlédne Čchunhjang při oslavách svátku tano při houpání na houpačce, tradiční oblíbené zábavě mladých dívek, a osobně se s ní seznámí. Později dosáhne dokonce přijetí v jejím domě a se souhlasem dívčiny matky je během noci zpečetěná tajná svatba. Zanedlouho je však prefekt I odvolán do hlavního města do vyššího úřadu a syn je nucen odejet s otcem do Soulu a připravovat se na státní úřednické zkoušky.

klasicka-korejstina-14 | 06. 08. 2013 16:50

Ukázka č. 1

1.

<통인아.> <예.> <저 건네 화류즁의 오락가락 힛쓱힛쓱 얼는얼는ᄒᆞ는 겨 무어신지 자셔이 보와라.>; 통인니 살펴보고 엿자오되 <다른 무엇 아니오라, 이 골 기싱 월미 쌀 춘향이란 게집아히로소이다.> 도련임이 엉겁졀의 한는 말이 <장이 좃타. 흘융하다.> 퇴인이 알외되 <제 어미는 기싱이오ᄂᆞ 춘향이ᄂᆞᆫ 도도하야 기싱 구실 마다하고 빅화초엽의 글ᄌᆞ도 싱각하고 여공 지질이며 문장을 겸젼하야 여렴 처자와 다름이 업ᄂᆞᆫ이다.>

통인(通引) sluha; 저 건네> 건너(SZ) tamhle naproti; 화류즁(花柳中)의> 화류중에 přeneseně „místo radovánek“, místo, kde se shromažďují kisäng; 얼는얼는ᄒᆞ는 겨: 얼른얼른하는 것이; 보와라> 보아라 (imper.); 엿자오되> 여쭙다, 여쭈다 říkat, odvětit (výše postavenému, honor.); 쌀> 딸; 게집아히> 계집 아이; -(이)로소이다 vysoce zdvořilá konc. indikat.; 엉겁졀의> 엉겁결에 překvapeně; 장이 좃타> 장이 좋다 dobré místo; -되 uvození přímé řeči; 기싱이오ᄂᆞ: -ᄂᆞ> -나 spoj. konc. odporovací; 도도하다 chlubit se, chvástat se; 구실 život, role; 마다하고: 말다 1. vystříhat se něčeho, vyhnout se; 2. přestat, vzdát se něčeho; 빅화초엽(百花草葉) stovky květů, trav a listí; 겸젼하다 vynikat ve všem; 여렴 처자 (閭閻處子) neprovdaná dívka;

2.

도령 허허 웃고 방자을 불너 분부하되 <들은즉 기싱의 쌀이란이 급피 가 불너올라.>
방ᄌᆞ(房子)놈 엿자오되 <셜부화용이 남방의 유명키로 방쳠ᄉᆞ 병부ᄉᆞ 군슈 현감 관장임네 엄지 발가락이 두 쌤 가옷식 되난 양반 외입징이덜도 무슈이 모려하되 장강의 식과 임ᄉᆞ의 덕힝이며 이두(李杜)의 문필이며 ᄐᆡᄉᆞ의 화순심과 이비의 졍절얼 품엇스니 금천하지졀 식이요, 만고 여중 군자오니, 황공하온 말삼으로 초ᄅᆡ하기 어렵ᄂᆡ다.

급피> 급히 spěšně; 셜부화용(雪膚花容) pleť jako sníh, tvář jako květ; 방쳠ᄉᆞ, 병부ᄉᆞ pojmenování funkcí a titulů místních vojenských hodnostářů; 군슈 náčelník okresu, 현감 náčelník vojenské posádky; 관장 náčelník státního úřadu či instituce; 엄지 발가락이 두 쌤 가옷식 (úsloví): 엄지 발가락 prsty na noze, chodidlo 쌤> 뼘 míra, velikost, 가옷> 가웃 numerativ při počítání měrných jednotek objemu, 식>씩. Pozn.: v doslovném překladu má úsloví tento význam: „Lidé mají dva druhy velikosti chodidel.“ Fyzicky pracující (nižší vrstvy) mají chodidla široká (마당발), výše postavení lidé, zvl. jangbané, chodidla úzká (체발); 외입징이: přivandrovalec (-징이 pejorat. přípona). V některých verzích se uvádí výraz 오입쟁이 smilník; 덜> 들 plurál; 장강(莊姜)의 식: Zhuang Jiang, manželka vévody Zhuanga (장공, 莊公) z Wei (衛) v období Válčících států), proslulá svou krásou; 임ᄉᆞ(姙姒): touto

zkratkou bývají označovány dvě ženy – jednak Tairen (태임, 太姙), matka prvního zhouského krále Wena, jednak její snacha 태ᄉᆞ(太姒) Taisi – manželka zhouského vládce Wena, zakladatele dynastie. Obě byly vyzdvihovány pro příkladný soulad mezi tchýní a snachou; 이두 (李杜) (básníci) Li Bo a Du Fu; 이비 (二妃) dvě královny: E Huang (아황) a Nü Ying (여영) – dvě manželky krále Shuna; 졍졀 cudnost a věrnost; 금천하지졀(今天下之絶色) největší krasavice v Podnebesí; 만고 여중 군자 (萬古女中君子) nejvzdělanější a nejčestnější člověk mezi ženami za 10 tisíc let; 초ᄅᆡ(招來)하다 pozvat a přivést.

3.

도령 ᄃᆡ소하고 <방ᄌᆡ야, 네가 물각유주를 몰르난쏘다. 형산 ᄇᆡᆨ옥과 여슈 황금이 님ᄌᆡ 각각 잇난이라. 잔말말고 불너오라.> 방자 분부 듯고 춘향 초ᄅᆡ 건네갈제 ᄆᆡᆸ시 잇난 방ᄌᆡ 열셕 셔황모 요지연의 편지 젼턴 청조갓치 이리져리 건네가셔 <여바라 이ᄋᆡ 춘향아> 부르난 소ᄅᆡ 춘향이 깜짝 놀ᄂᆡ여 <무슨 소리를 그 ᄯᅡ우로 질너 사람의 졍신을 놀ᄂᆡ난야.

물각유주(物各有主) vlastník (znalec) všech možných věcí; -쏘다> -도다; 형산ᄇᆡᆨ옥: bělostný nefrit (ᄇᆡᆨ옥) z hory 형산 (刑山), proslulý v provincii Hebei, v někdejším státě Chu; 여슈황금 (麗水黃金) zlato z Lishui; 님ᄌᆡ> 임자+이> 임자-가 vlastník; 잔말 말고 zanech zbytečných řečí; 열셕> 녀석 (놈) pejorat. přídomek muže (chlap, dareba); 셔황모(西王母) Si Wangmu, Královna matka Západu; Yaochi yan (요지연 瑤池宴) Hostina u Alabastrového jezírka; 靑鳥(청조) pták modráček. Vztahuje se k legendě o víle, královně Západu, která odeslala po poslovi – ptáčku modráčkovi – jednomu z čínských velmožů jako dar broskve, které dozrály po 3000 letech (častá metafora symbolizující úspěšného a rychlého posla); 놀ᄂᆡ여> 놀래다 překvapit, polekat; 그 ᄯᅡ우로> 그 따위; (소리를) 질너> 질러 (지르다 SZ, křičet).

4.

<이ᄋᆡ야 말 마라. 이리 낫다.> <일이란 무슨 일.> <사쏘 자졔 도령임이 광한누의 오셧ᄯᅡ가 너 노난 모양보고 불너오란 영이 낫다.> 춘향이 홰를 ᄂᆡ여 <네가 밋친 자식일다. 도령임이 엇지 니를 알어셔 부른단 마리냐, 이 자식, 네가 ᄂᆡ 마를 종지리ᄉᆡ 열씨ᄯᅡ듯 하여나부다.>

오셧ᄯᅡ가> 오셨다가; 불너오란 영이 낫다 příkaz, abys přišla; 종지리ᄉᆡ> skřivan; 열씨 deset semen, ᄯᅡ듯> 까듯> 까먹은 듯 dosl. ty trylkuješ jako skřivan, který sezobne v mžiku deset semen (metafora: moc povídáš); -나부다.> 나보다 pravděpodobně, zdá se.

klasicka-korejstina-14 | 06. 08. 2013 16:50

5.

<ᄂᆡᄀᆞ 네 말을 할 이가 업시되, 네가 글체. 내가 글야. 너 그른 ᄂᆡ력을 드러 보와라. 계집 아히 힝실노 추쳔을 하량이면 네 집 후원단 장안의 줄을 ᄆᆡ고 남이 알가 몰을가 은근이 ᄆᆡ고 추쳔하난 게 도레의 당연하미라. 광한누 머잔하고 또한 이고셜 논지 할진ᄃᆡ 녹음방초 승화시라, 방초난 푸러난ᄃᆡ 압ᄂᆡ 버들은 초록장 두르고 뒨ᄂᆡ 버들은 유록장 둘너 한가지 느러지고 또한가지 펑퍼져 광풍을 계워 흔늘흔늘 춤을 추난ᄃᆡ 광한누 귀경쳐의 근ᄃᆡ을 ᄆᆡ고 네가 ᄲᆔ제 외씨 갓탄 두 발길노 ᄇᆡ운간의 논일젹기 홍상자락이 펄펄 ᄇᆡ방사 속것 가ᄅᆡ 동남풍의 펄넝펄넝, 박속 갓탄 네 살거리 ᄇᆡ운간의 힛득힛득. 도령임이 보시고 너을 불으시제 ᄂᆡ가 무삼 말을 한단 말가. 잔말말고 건네 가자.>

글체 글야 (그르다 mýlit se) ty se mýlíš nebo já (nemluvím pravdu); ᄂᆡ력> 내력 osobní historie, dosavadní kariéra; 하량하다 zmínit se o čem; 후원 zadní zahrádka; 장안의> 장안에 na dvorku; 줄을 ᄆᆡ고> natáhnout šňůry; 은근이 > 가만히 tiše, nenápadně; 도레의> 도리 (道理)에; 논지> 녹음방초 zelená tráva a květiny; 승화시 období vítězství květin; 압ᄂᆡ> 앞에; 초록장 palouk, trávník; 유록장 závěs ze zeleného vrboví; 펑퍼져> 펑파지다 široce se rozkládat; 광풍 divoký, čerstvý vítr; 귀경쳐> 구경처 místo s dobrým výhledem; 근ᄃᆡ을> 그네-를 houpačka (akuz.); ᄲᆔ제> 뛰다 houpat se, vznášet se; 외씨 zrnka melounu; ᄇᆡ운간 v oblacích;

6.

춘향이 ᄃᆡ답ᄒᆞ되 <네 마리 당연ᄒᆞ나 오나리 단오이리라. 비단 나ᄲᅮᆫ이랴. 다른 집 쳐자들도 예와 함가 추쳔하여쓰되 글얼ᄲᅮᆫ 안이라, 셜혹 ᄂᆡ말을 할지라도 ᄂᆡ가 지금 시사가 안이여든 여렴 사람을 호ᄅᆡ칙거로 부를 이도 업고 부른ᄃᆡ도 갈 이도 업다. 당초의 네가 말을 잘못 들은 ᄇᆡ라.>

오나리> 오늘이 dnes; 단오리리라> 단오일이라; 비단 pouze; 예와> 여기 와; 함가> 함께; 추쳔(推 韆) houpání na houpačce; 하여쓰되> 하였으되; 글얼ᄲᅮᆫ> 그럴뿐; 셜혹 i kdyby; 시사 zaměstnání na prefektuře, úřadě; 여렴> 어염 hrátky, zábava; 호ᄅᆡ칙거: 호래촉거 (呼來促去) nemít právo přikázat někomu, aby přišel nebo odešel; 부른ᄃᆡ도> 부른대도; 말을 잘못 들은 ᄇᆡ라> 말을 잘못 들은 것이다.

7.

방ᄌᆞ 이먼의복ᄀᆡ여 광한누로 도라와 도령임게 엿자오니, 도령임 그말 듯고, <기특한 사람일다. 언즉시야로되 다시 가 말을 하되 이러이러 하여라.> 방자 젼갈모와 춘향으계 건네가니 그 ᄉᆡ예 진의로 도라갓건늘, 졔의 집을 차져 가니, 모여간 마조 안져 졍심

밥이 방장이라. 방자 드러가니 <네 웨 또 오나냐.> <황송타 도령임이 다시 젼갈ᄒᆞ시더라.> <ᄂᆡ가 너를 시싱으로 알미 아니라 드른니 네가 글을 잘 한다기로 쳥하노라. 여가의 잇난 쳐자 불너보기 쳥문의 고히하나 험의로 아지 말고 잠깐 단여가라 하시더라.>

이먼(耳面)의(에) 복ᄀᆡ다 význam úsloví: přejít na jiné téma, aby neztratil tvář; 기특한 obdivuhodný; 언즉시야(言則是也) ta slova jsou správná; 그 ᄉᆡ예> 그 새; 젼갈 (傳喝) předání vzkazu; 모와> 모으다 (SZ) sebrat, shromáždit; 모여간 matka spolu s dcerou; 방장 (方將) zrovna, právě; 졍심> 정심; 시싱> 기생; 알미> 앎이 (<알다); 여가 (閭家) váš dům; 쳥문 (聽聞) návštěva, přijetí v domě; 고히하다> 고이하다 být nezvyklý, opovážlivý; 험의> 혐의 (嫌疑) podezření.

8.

춘향의 한 뜻시 연분되랴고 그러한지 호련이 싱각하니 갈 마음이 나되 모친의 뜻슬 몰나 침음양구의 말 안코저더니 춘향모 썩 나 안자 정신업계 말을 하되, <꿈이라 하는 거시 젼수이 허사가 안이로다. 간밤의 꿈을 ᄭᅮ니 난ᄃᆡ업는 쳥용 한나 벽도지의 잠계보이거날 무슨 조흔 이리 잇슬가 하여던니, 우연한 일 안이로다. 또한 드른이 사또 자제 도령임 일홈이 몽용이라 ᄒᆞ니 꿈몽짜 용용짜 신통ᄒᆞ게 맛치여다. 그러나 져러나 양반이 부르시난듸 안이 갈슈 잇것난야. 잠간 가셔 단여오라.>

연분 (緣分) předurčený svazek; 침음양구 (沈吟良久) chvíli rozmýšlet; 썩 okamžitě; 정신업계> 정신없게 bezděčně (v jiné verzi: 정실없게> 정스럽게 vlídně; 젼수이 zcela, úplně; 허사 (虛事) bezcenná věc, na nic; 난ᄃᆡ업는 neočekávaný, z ničeho nic; 벽도지(碧桃地) oblast broskvového háje; 몽용 drak zjevený ve snu; 신통하다 nadpřirozený, zázračný.

9.

춘향이가 그제야 못이기난 체로 계우 이러나 광한누 건네갈 제 ᄃᆡ명젼 ᄃᆡ들보의 명ᄆᆡ기 거름으로 양지마당의 씨암닥 거름으로 ᄇᆡᆨ모ᄅᆡ 밧탕 금자ᄅᆡ 거름으로 월ᄐᆡ화용 고은 ᄐᆡ도 완보로 건네갈ᄉᆡ 흐늘흐늘 월셔시토셩십보하던 거름으로 흐늘거려 건네올제 도령임 난간의 졀반만 비계셔셔 완완이 바ᄅᆡ본이 춘향이가 건네오난듸 광한누의 갓찬지라, 도련임 조와라고 자셔이 살펴보니 요요졍졍하야 월ᄐᆡ화용이 셰상의 뭇쌍이라, 얼골이 조촐ᄒᆞ니 쳥강의 오난 학이 셜월의 빗침 갓고 단훈호치 반ᄀᆡ하니 별도 갓고 옥도 갓다. 연지을 품은 듯 자하상 고은 빗쳔 어린 안ᄀᆡ 셕양의 빗치온듯 취근이 영농ᄒᆞ야 문치는 은하슈 물결갓다.

난 체> -는 (part.] + 체: přetvařovat se, dělat jako; ᄃᆡ명젼 (大明殿) Palác velikého jasu; ᄃᆡ들보 pilíř, sloup; 명ᄆᆡ기 druh vlaštovky; 광한루 Pavilon pro-

klasicka-korejstina-14 | 06. 08. 2013 16:50

storu a chladu; 양지마당 prosluněný dvůr; 씨암닥> 씨암탉 slípka kráčející naklást vejce; 빅모릭 bílý písek; 금(今)자릭> 금자리 (dial.)> 거머리 pijavice; 월틱화용 (月態花容] plout tiše jako měsíc, s výrazem tváře jako květ; 완보 pomalým krokem; žena jménem Xi Shi (서시, 西施) ze státu Yue (월, 越); 토셩십보> 토성습도 (土城習步) cvičit krůčky v Tuchengu: Podle staré legendy král Goujian (구천, 勾踐) ze státu Yue (496–465 př.n.l.) objevil tuto krasavici, ale nejdříve ji poslal ke králi státu Wu (오왕, 吳王), aby si ve městě Tuchengu osvojila umění vybraného chovaní a ladné chůze; 난간 loubí, balustráda; 완완이 pomalu; 요요(夭夭) 졍졍(貞靜)하다 vypadat mladě a být přímé mysli; 뭇쌍 nemít sobě rovného; 조촐하다 mít krásný vzhled a chování; 셜월 (雪月)의 빗침 갓고 sněhobílý jak svit měsíce; 단훈호치> 단순호치 (丹脣皓齒) rudé rty a bělostné zuby; 반기하다> 반개하다 zpola otevřený; 연지 rtěnka, líčidla; 자하상 (紫霞裳) červená sukně z jemného hedvábí (dle legend oblečení víl); 취근> 취군 (翠裙) zelená suknice; 문치> 문채 postava, celkový vzhled; 은하슈> 은하수 Mléčná dráha.

10.

연보을 졍이 옴계 쳔연이 누의 올나 북그러이 셔 잇거날 통인 불너 안지라고 일너라 춘향의 고흔 틱도 염용ᄒᆞ고 안난 거동 자셔이 살펴보니 빅셕창파 시빗 뒤에 목욕하고 안진 졔비 사람을 보고 놀ᄂᆡ 난듯 벌노 단장한 일 법시 쳔연한 국식이라, 옥안을 상ᄃᆡ한니 여운간지명월이요, 단순을 반기한이 약슈즁지연화로다.

연보 (蓮步 liangbu) dosl. „lotosové krůčky“. Metafora vztahující se k staročínské legendě z období Severních a Jižních dynastií, kdy vladař státečku Jižní Qi (南薺, 479–502) Xiao Baoyuan (蕭寶卷) vládnoucí pod jménem markýz z Donghunu 東昏侯 (499–501) nechal ulít ze zlata drobné okvětní lístky lotosu a rozházel je po zemi tak, aby královna Pan Fei (반비, 潘妃) na nich mohla trénovat ladnou chůzi. Okřídlená metafora tak má význam „ladná chůze drobnými krůčky“. 졍이> 정히 ladně; 쳔연이 přirozeně; 염용하게 důstojně; 안난> 앉은; 빅셕창파 (白皙蒼波) bílý kámen a modravé vlny; 벌노> 별로; 국식> 國色 v celé zemi vyhlášená krasavice; 옥안(玉顔) tvář jako z nefritu; 여운간지명월 (如雲間之明月) zářivý měsíc mezi oblaky; 약슈즁지연화 (若水中 之蓮花) lotosový květ plynoucí na vodě.

11.

신션을 ᄂᆡ볼나도 영주의 노던 션여 남원의 젹거하니 월궁의 뫼던 션여 벗한나을 일러구나. 네 얼골 네 틱도는 셰상인물 안이로다. 잇ᄯᆡ 춘향이 추파을 잠간 들러 이도령을 살펴보니 금셰의 호걸리요 진셰간 기남자라. 쳔졍이 놉파슨니 소연공명할 거시요 오악이 조귀ᄒᆞ니 보국충신 될 거시ᄆᆡ 마음의 흠모하야 ᄋᆡ미을 수기고 엄실 단죄샨이로다.

klasicka-korejstina-14 | 06. 08. 2013 16:50

登錄番号 2794
分類番号
圖書番号

열여춘향 슈졀가라

슈졀이 디왕직위초의셩덕이너부시사셩자셩손
은계ᄉᆞᆼᄉᆞᆼ사금고옥조ᄀᆞᆫ요슌시졀이요흐판문
물은우탕의버금이라좌우보필은쥬셕지신이요흥
양호위난관셩지장이라조졍의흐르난덕화힝 곡ᄀᆞ
의폐엿시니사히구든기운이원근의어려엿다츙신
은만조흥고회자열여가ᄉᆞ지라미지ᄉᆞ라우슌
풍조흥ᄀᆡ함포고복빅셩덜은처ᄉᆞ의격랑가라
엿셕결난도남원부의얼미라하난기셩이엿스되삼
남의명기로셔일직퇴기흐야셩가라흐는양반을
다리고셰얼을보니되연장사슌의당하야일졈혀륙
이업셔일노한이되야장탄슈심의병이되것구나일
일은크계ᄉᆞ처예사람을싱각흐고가군을쳥입

145

klasicka-korejstina-14 | 06. 08. 2013 16:50

영주 trvale; 노던> 놀던; 젹거하다 žít ve vyhnanství; 벗한나을> 벗 하나를; 일러구나> 잊었구나; 추파들다 pozvednout zrak; 호걸 mimořádný muž, obdivuhodný muž; 진셰간 기남자 obdivuhodný muž; 쳔졍 čelo; 소연공명하다 upřímný a nezaujatý; 오악조귀 obličej (čelo, lícní kosti a brada); 보국충신 (保國忠臣) věrný úředník – opora státu; 흠모(欽慕)하다 respektovaný a hluboce oddaný; 이미> 아미 obočí, brvy; 엄실 단죄>염슬 단좌 sedět se zkříženýma nohama.

12.

이도령 하난 말이 <셩현도 불취동셩이라 일너쓰니 네 셩은 무어시면 나흔 몃살니요.>
셩은 셩가옵고 년셰난 십육셰로소이다. 이도령 거동보소 <허허 그 말 반갑도다, 네 연셰 드러하니 날과 동갑 이팔이라, 셩쓰을 드러보니 쳔졍일시 분명하다. 이성지합 조흔 년분 평싱동낙하여 보자. 네의 부모 구존한아. 편모하로소이다. 몃형제나 되넌야. 육십당연ᄂᆡ의 모친 무남독여 나흔나요. 너도 나무집 귀한 쌀이로다. 쳔정하신 연분으로 우리 두리 만나쓰니 말련낙을 일워보자.>

셩현 (聖賢) mudrci starých věků; 불취동셩 (不取同姓) (lidé) stejných rodových jmen nemohou uzavřít manželství; 셩 (姓) rodové jméno; 동갑 (同甲) narození ve stejném roce, stejného věku; 셩쓰 (城子) údaje o datu narození (nutné např. pro předpovědi podle horoskopu), tj. rok, měsíc, den a hodina narození; 쳔졍 (天定) určený nebesy; 일시 obojí data; 이성지합 (二姓之合); 년분 (年分) (osudem) předurčený svazek; 평싱동낙 (平生同樂) celý život společně v radosti; 구존 (俱存) dotaz, zda oba rodiče jsou naživu; 편모하 (偏母下) žít v péči ovdovělé matky; 무남독여 (無男獨女) žádný syn, jen jediná dcera; 나무집 귀한 쌀> 남의 집 귀한 딸 vymodlené dítě; 말련낙> 만년락 (萬年樂) deset tisíc let v radosti.

13.

춘향이 거동보소. 팔자 쳥산 쯩그리며 주순을 반ᄀᆡᄒᆞ야 간은 목게우 여러 옥셩으로 엿ᄌᆞ오되 <퓽신은 불사이군이요, 열여 불경이부졀은 옛글으 일너슨이 도련임은 귀공자요, 손녀는 쳔쳡이라, 한번 탁졍한 연후의 인하야 바리시면 일편단심 이 ᄂᆡ 마음 독슉공방 홀노 누워 우는 하는 이 ᄂᆡ 신셰 ᄂᆡ 안이면 뉘가 길고. 글런 분부 마옵소셔. 이 도령 일은 말이 <네 말을 들어본이 어이 안이 기특하랴 우리 인연 ᄆᆡ질 져그 금셕뇌약 ᄆᆡ지리라. 네 집이 어ᄃᆡᄆᆡ냐.> 츈향이 엿ᄌᆞ오되 <방자 불너 무르소셔> 이도령 허허 웃고 <ᄂᆡ 너다려 뭇ᄂᆞᆫ 일이 허왕하다. 방자야. 예 춘향의 집을 네 일너라>

팔자 쳥산 (八字靑山) přeneseně brvy, obočí; 쯩그리다> 쯩근거리다 svraštit obočí; 주순 (朱脣) rudé rty; 옥셩 (獄城) jak nefrit čistý hlas; 퓽신 (충신)

klasicka-korejstina-14 | 06. 08. 2013 16:50

불사이군 열여 불경이부졀 忠臣 不事二君 烈女不更二夫節 věrný úředník neslouží dvěma panovníkům, ctná žena se nevdává dvakrát; 귀공자 (貴公子) vznešený šlechtic; 쳔쳡 (賤妾) (já) žena nízkého stavu; 탁졍 (托情)하다 plně se nasytit lásky; 바리다> 버리다 odhodit; 일편단심 (一片丹心) horoucí srdce; 독슉공방 (獨宿空房) opuštěná spát v prázdné ložnici; 하는> 한 (恨)은 zármutek; 기특하다 chvályhodný, pozoruhodný; 믹질 져그> 맺을 적에; (牢約) slib pevný jako kov a kámen; 허왕하다 nevhodný.

14.

방자 손을 넌짓드러 가르치난듸 <져기 져 건네 동산은 울울하고 연당은 쳥쳥한듸 양어싱풍하고 그 가온듸 기화요촌난만하야 나무나무 안진 ᄉᆡ는 호사을 자랑하고 암상의 구분솔은 쳥풍이 건듯부니 노룡이 굼이난 듯 문압푸 버들유사무사양유지요, 들축쥭빅 젼나무며 그가온듸 힝자목은 음양을 좃차 마쥬시고 초당 문젼 오동 듸초나무 집순 산쥼 물푸레나무 포도 다릐 으름넌츌 휘휘 친친 감겨 단장 밧기 웃쭉 소사난듸 송졍 쥭임 두ᄉᆡ이로 은은이 뵈이난계 춘향의 집인이다.> 도령임 이른마리 <장원ㄴ이 졍결하고 송쥭이 울밀하니 여자 졀힝 가지로다.> 춘향이 이러나며 붓ᄉᆞ러여이 엿자오되 <시속인심 고약하니 그만 놀고 가것ᄂᆡ다>

연당 (蓮塘) lotosové jezírko; 양어싱풍 (養魚生風) rejdění chovných ryb; 기화요촌 podivuhodné květy a krásný trávník; 호사 hrdinské činy; 암상 (岩上)의(에) na skalách; 쳥풍 (淸風 chladivý vítr; 노룡 (老龍) starý drak; 굼닐다 protahovat se; 유사무사 양유지 (有絲武絲 楊柳枝) haluze vrb se vlní, hned je skrze ně vidět, hned zas ne; 들축 divoké rododendrony; 쥭빅 bambus; 젼나무 jedle; 힝자목 broskvoň; 음양을 좃차 (좇아) podle principů jin a jang; 마쥬시고> 마주 서고 stát proti sobě; 초당 문젼 před brankou došky krytého domku; 오동 듸초나무 strom paulownie a čínské datle jojoba; 집순> 깊은; 물푸레나무 jasan; 장원ㄴ이> 장원+ nom., první místo při úřednických zkouškách, zde přeneseně „na prvním místě“; 졍결하다> být čistý, cudný, věrný; 뵈이난계> 보이는 것이;

Během dlouhého odloučení mladého páru završil I Tongnjŏn svá studia a při státních úřednických zkouškách obsadil první místo. Byl proto králem jmenován do vysokého vládního úřadu jako tajný cenzor (암행어사), který v přestrojení dozírá na chování státních úředníků v provinciích. Při plnění svého úkolu v jižních provinciích se náhodně dozvěděl, že Čchunhjang se jako vdaná žena odmítla podvolit nátlaku nového prefekta Namwŏnu Pjŏn Haktoovi, který ji uvrhl do vězení a vyhrožuje jí dokonce trestem smrti. Zamíří proto okamžitě do Namwŏnu, aby Čchunhjang ochránil. V níže uvedené ukázce č. 2 je popsána scéna, kdy se v převlečení vetřel na oslavu prefektových narozenin a zjednal ve městě pořádek.

klasicka-korejstina-14 | 06. 08. 2013 16:50

Úryvek 2.

여바라 사령드라. 네. 의원쎤의 엿주워라. 먼듸 잇난 거린이 조흔 잔치의 당하여스니 주회좀 어더먹자고 엿주어라. 져 사령 거동 보소. <언의 양반이간듸 우리 안젼임 걷린 혼금ᄒᆞ니 그런 말은 ᄂᆡ도 마오.>. 등 밀쳐 ᄂᆡ니 엇지 아니 명관인가. 운봉이 그 거동을 보고 본관의게 쳥하난 마리 <져 거린의 의관은 남누하나 양반의 후렌듯ᄒᆞ니 말셕의 안치고 술이나 먹에 보ᄂᆡ미 엇더ᄒᆞ뇨.>. 본관하난 마리 <운봉 쇠견ᄃᆡ로 ᄒᆞ오만은> 하니만은 소ᄅᆡ 웃입마시 사납것다. 어사 속으로 <온야 도젹질은 ᄂᆡ가 ᄒᆞ마. 오ᄅᆡ는 네가 져라.> . 운봉이 분부하야 <져 양반 듭시ᄅᆡ라.

여바라> 여봐라; 드라> 들아 imper.+ plur.; 의원쎤의> 위원전에 před zasedáním; 먼듸> 먼데서; 거린> 걸인 (乞人) chudák, chudý pocestný; 주회> 주효 (酒肴) víno a pokrmy; 언의 양반> 어느양반; 이간듸> 이건데; 안젼임> 아전(衙前)님> zdvořilé oslovení nižšího úředníka; 혼금 (閽禁) zákaz vstupu; 밀쳐> 밀치다 vyhnat, odstrčit; 명관 (名官) výtečný úředník; 본관 vrchní úředník; 의관 (衣冠) oděv a kloubouk; 남누> 남루 남루하다 obnošený; 후렌듯ᄒᆞ니> 후례 (後裔)인 듯하다 zdá se být potomkem; 말셕> místo bokem, stranou; 쇠견> 소견 názor, mínění; 웃입마시(맛이) 사납다 jeho slova zněla zle.

어사또 드러가 단좌하야 좌우를 살펴보니 당상의 모든 수령 다담을 압푸 노코 진양조가 양양할졔 어사또 상을 보니 엇지 안니 통분하랴. 못써러진 ㄱ상판의 닥치 져붐 쏭나물 짝씩기 목걸이 한사발 노와구나. 상을 발길노 짝 차던지며 운봉의 갈비을 직신 <갈비 한ᄃᆡ 먹고지거.> <다라도 잡수시요.> ᄒᆞ고 운봉이 하난 마리 <이러한 잔치의 풍유로만 노라셔난 마시 젹사오니 차운 한수식 하여 보면 엇더하오.> 그 마리 올타ᄒᆞ니 운봉이 운을 ᄂᆡ졔 노풀 고싸 지름 고쓰 두자을 ᄂᆡ여 노코 차례로 운을 달졔 어사또 하난 마리 <거린도 어려셔 추구권이나 일거던니 조은 잔치 당하여셔 주회을 포식하고 그져 가기 무련하니 차운한수 하사이다.>

어사또 revizor; 단좌하다 sednout si o samotě; 다담 čaj a pokrmy; 압푸 노코> 앞우에 놓고; 양양하다 nezměrný; 통분하다 rozhněvat se; 못써러진> 모 떨어진 (jídelní stolek) s uraženým rohem; ㄱ상판 jednoduchý stolek pro jednu osobu; 닥치 져붐> jídelní hůlky z větviček morušovníku; 쏭나물 짝씩기> 나물 깍뚜갸 pokrm ze slupek bobů; 목걸이> 막걸리 málo zkvašené rýžové víno; 갈비 rožněné žebírko; 직신 ihned; 잔치의> 잔치에 na hostině; 차운 (次韻) píseň v klasické čínštině skládaná ex abrupto; 젹사오니: 적다 (malý, málo), -사오- honor.; 한수식 한 수(首) 씩 po jedné sloce básně v zadaném rýmu; 운(韻) rým; 노풀 고싸 지름 고쓰 rým ve vysokém tónu a rým

v pomalém nízkém tónu; 추구권(推句券) svazek básní; 포식하다 dobře se najíst a napít; 무련하다 připadat si trapně.

> 운봉이 반겨듯고 피련을 ᄂᆡ여준니 좌중이 다 못하야 글 두귀를 지어 쓰되 민졍을 ᄉᆡᆼ각ᄒᆞ고 본관 졍체를 ᄉᆡᆼ각하야 지어것다.
>
> 금준미주(金樽美酒)는 쳔인혈(千人血)리요, 옥반가효(玉盤佳肴)는 만셩고(萬姓膏)라
> 촉누낙시(燭淚洛時) 밀누낙(民淚洛)이요, 가셩고쳐(歌聲高處) 원셩고(原性고)라
>
> 이 글 듯슨 금동이에 아롬다온 술은 일만 ᄇᆡᆨ셩의 피요, 옥소반의 아롬다온 안주는 일만 ᄇᆡᆨ셩의 기름이라. 촉불 눈물 ᄯᅥ러질 ᄯᅢ ᄇᆡᆨ셩 눈물 ᄯᅥ러지고 노ᄅᆡ소리 놉푼 고ᄃᆡ 원망소ᄅᆡ 놉파더라. 이러타시 지어 쓰되 본관는 몰나보고 운봉이 글를 보며 ᄂᆡ렴의 업풀사 이리 낫다.

피련> 필연 štětec a tuš; 좌중 účastníci zasedání; 두귀 dvě sloky; 금동이 zlatý pohár; 옥소반 podnos z nefritu; 기름 svaly; maso; 촉불 눈물 kanoucí krůpěje svíce; 노ᄅᆡ소리 놉푼 고ᄃᆡ> písně znějící na výšině; 원망 nářek, smutek; ᄂᆡ렴의 업풀사: ᄂᆡ렴> 업풀사:내념(內念) skrytý dojem, v duchu si pomyslet; 업풀사:> 엎다 sklonit hlavu; 이리 낫다> 일이 났다.

Nakonec byl prefekt Pjŏn a další viníci po právu spravedlivě potrestání a Čchunhjang v doprovodu I Tongnjŏnga odcestovala do Soulu, kde se na řádné svatbě podle všech konfuciánských zvyklostí stala cenzorovou právoplatnou zákonnou manželkou.

VI. 2. Ukázky publicistických textů a „nové prózy“ *sin sosŏl*

Pro srovnání vývoje jazyka, slovní zásoby a pravopisu uvádíme níže dvě ukázkyz publicistického tisku z konce 19. stol. z období modernizace Koreje a rozvoje osvětového hnutí a ukázku z nového literárního žánru *sin sosŏl* , I Indžikova románu Slzy krve. V souvislosti s růstem národního uvědomění i pronikáním zahraničních idejí a vlivů je v tomto období patrný rychlý růst vzdělanosti, zasahující širší vrstvy obyvatel. Tento proud byl posilován též zřizováním soukromých i státních škol moderního typu, činností zahraničních misionářů, rozvojem sdělovacích prostředků (včetně vydávání novin i časopisů různými zájmovými a vlastenecky zaměřenými osvětovými spolky) aj. Všechny tyto faktory měly samozřejmě značný vliv na formu a obsah tehdy vydávaných publikací a tiskovin. Nelze pominout ani hnutí za jednotu jazyka a písma (언문일치, 言文一致) a cílevědomou činnost lingvistů, z nichž byli někteří rovněž členy redakcí různých novin, časopisů

klasicka-korejstina-14 | 06. 08. 2013 16:50

a nakladatelství. Ukázky publicistického stylu jsou přetištěny z listu Noviny nezávislosti (독립신문, 獨立新聞), které jsou pokládány za první moderní noviny v Koreji. Byly (zprvu za finanční podpory vlády) založeny v dubnu 1896 a fakticky se staly tiskovým orgánem a hlasatelem idejí Klubu nezávislosti (Společnost nezávislosti, 獨立協會), ustaveném v červenci 1896. Šlo o vlasteneckou organizaci se širokou členskou základnou z různých vrstev, prosazující národní nezávislost Koreje, odmítající zásahy velmocí do korejských záležitostí, podporující hnutí za „sebeposílení" (자강 自强), státní suverenitu, demokracii i lidská práva. Počet členů v Soulu i pobočkách v provinciích se odhaduje na dva tisíce.

Mnozí z čelných představitelů Klubu nezávislosti studovali nebo získali zkušenosti v zahraničí. Zakladateli byli I Sangdžä (李商在, 1850 –1929, politik a významný křesťanský činitel) a Sŏ Čäpchil (徐栽弼, Philip Jaisohn, 1861–1951, během studia lékařství v zahraničí získal dokonce občanství USA). Dalšími členy byli též Jun Čchiho (允致昊, 1864–1946), I Sŭngman (李承晩, 1875–1965), Ču Sigjŏng (周時經, 1876–1914) aj.

Tyto noviny vycházely zprvu pouze třikrát týdně v rozsahu 4 stran, 3 z nich včetně názvu novin jsou tištěny výhradně korejskou abecedou. Čtvrtá strana (The Independent) jako příloha byla pro informaci cizinců působících v Koreji tištěna v angličtině. Od roku 1898 vycházel tento list denně. Tisk, úprava, styl, pravopis aj. se v mnohém liší od literárních děl z konce období I, současně však prokazují (zvláště v dosud ne plně ustálené pravopisné normě) mnohá rezidua dosavadního tradičního způsobu psaní. S výjimkou záhlaví listu je text tištěn tradičně svisle zprava doleva, členěn na odstavce a patrná je též nová tendence oddělovat jednotlivá slova či věty od sebe mezerami, i když ne zcela důsledně. Název novin v záhlaví a jednořádková informace o místu a datu vydání jsou sice vytištěné vodorovně, ale čtou se zprava doleva. Interpunkční znaménka jako tečka za větou nebo čárka mezi slovy či větami v souvětí se dosud neužívala.

Styl, pravopis a lexikum novin se v mnohém lišily od literárních děl předchozího období. Uveďme některé charakteristické rysy zde uveřejněných článků. Především to je oficiálně deklarovaný záměr publikovat pouze články psané korejskou abecedou (s vyloučením čínských znaků). Ve slovní zásobě se zvyšuje podíl neologismů souvisejících s novými osvícenskými idejemi a požadovanými reformám. Většinou jde o výrazy sinokorejské nebo sinojaponské v korejské výslovnosti, roste též počet cizích slov, zvl. do korejštiny přepisovaných cizích vlastních jmen (pojmenování států, měst, jmen osob apod.). Způsob psaní jednotlivých slov a gramatických prostředků je však dosud v mnohém poplatný tradicím a převažuje zde i nadále pravopis fonetický místo morfologicko-fonologického.

Jak je patrné z níže uvedených ukázek, teprve postupně se hledá a vytváří nová forma a styl žánrů publicistiky a umělecké literatury psané

v čisté korejštině. Proti starším textům umělecké prózy je patrná mnohem složitější gramatická výstavba vět a vytváření složitých souvětí.

VI. 2.1. Noviny nezávislosti

Záhlaví a 1. odstavec (광고 oznámení, též inzerát)

광고 독닙신문이 본국과 외국ᄉᆞ졍을 자셰이 긔록ᄒᆞᆯ터이요 졍부속과 민간 소문을 다보고 ᄒᆞᆯ터이라 졍치샹일과 농ᄉᆞ 쟝ᄉᆞ 의술샹 일을 얼만콤식 이신문샹 ᄆᆡ일 긔록홈 갑슨 일년에 일원삼십젼 ᄒᆞᆫ둘에 십이젼 ᄒᆞᆫ쟝에 동젼 ᄒᆞᆫ푼 독닙신문 분국이 졔물포 원산 부산 파주 숑도 평양 슈원 강화 등지에 잇더라 신문을 ᄃᆞᆯ노졍ᄒᆞ든지 일년간으로 졍ᄒᆞ여 사보고스분이ᄂᆞᆫ 졍동 독닙신문샤로 와셔 돈을 미리내고 셩명과 집이 어ᄃᆡ라고 젹어 노코 가면 ᄒᆞ로걸어 신문을 보내줄터이니 신문 보고 스분이ᄂᆞᆫ 속히 셩명을 보내기 ᄇᆞ라옴 무론 누구든지 무러볼말이 잇든지 셰상사ᄅᆞᆷ의게 ᄒᆞ고스분말잇ᄉᆞ면 이신문샤로 간단ᄒᆞ게 귀졀쎄여셔 편지ᄒᆞ면 ᄃᆡ답ᄒᆞᆯ만ᄒᆞᆫ말이든지 신문에 낼만ᄒᆞᆫ 말이면 ᄃᆡ답ᄒᆞᆯ터이요 내기도 ᄒᆞᆯ터이옴 한문으로ᄒᆞᆫ 편지ᄂᆞᆫ 당초에 샹관아니홈 경향간에 무론 누구든지 길거리에셔 쟝ᄉᆞᄒᆞᄂᆞᆫ이 이신문을 가져다가 노코 팔고져 ᄒᆞ거든 여긔와셔 신문을 가져다가 팔면 열쟝에 여ᄃᆞᆯ쟝만 세음ᄒᆞ고 ᄇᆡᆨ쟝에 여든쟝만 세음홈

독닙> 독립; 데일권>제일권 první ročník; ᄃᆞᆯ노> 달로 měsíčně; 갑슨> 값은 cena; ᄒᆞᆫ쟝 > 한 장 (numerativ) jeden výtisk; 사보고스분이ᄂᆞᆫ> 사보고싶은 이는 Ti (lidé), kteří si chtějí koupit a číst; 무론>물론 samozřejmě; 여긔> 여기 zde; -이라: indik. konc. ukončeného přísudku u spony 이다; užívá se zvláště v konstrukci part.+neúplné subst. (např. 터, později zpravidla 것,); -ㄹ터이라: bud. participium v této konstrukci vyjadřuje záměr, snahu mířící do budoucnosti; 긔록홈> 기록하옴; -잇더라> 있더라: -더라: indik. konc. přímého svědectví sestává etymologicky ze dvou složek: a) retrospektivní morfém -더- vyjadřuje osobní minulou zkušenost (jak vím, jak jsem se přesvědčil, mohu potvrdit, že) b) finitní indik. konc. -라 (obdoba -다) je co do zdvořilosti v nejnižším stupni (härа), zde ovšem neutrální (oslovení čtenářů autorem); 바라옴: -오- /-옵-/ (arch.) honorif. infix vyjadřující zdvořilost vůči podmětu/předmětu děje. V textu zde naznačuje zdvořilost vůči čtenářům. Tvar deverbál. substantiva -음/ㅁ má zde funkci indik. koncovky ukončeného přísudku, z hlediska zdvořilosti je neutrální. Dnes se užívá jen ve stručných zápiscích, např. v osobním deníku, záznamech, oznámeních, potvrzenkách, např. 비가 왔음. Pršelo. 맑음 (Je) jasno. 상기 금액을 접수하였음. Výše uvedený obnos přijat; 사ᄅᆞᆷ의게> 사람에게 (dativ. konc.) -권 1. svazek, díl knihy; zde: 1. ročník (novin); 하로걸어>하루 걸쳐 během jednoho dne; 경향간에 v hlavním městě i na venkově; 건양(建陽)원년 – první rok éry 건양, dosl. „Budování slunce/světla“. V Číně tradičně užívaný systém symbolického pojmenování éry vlády panovníka (tzv. 연호 年號) byl

klasicka-korejstina-14 | 06. 08. 2013 16:50

nově zaveden i v Koreji za vlády krále Kodžonga od 1. 1. 1896. Tento akt měl být výrazem nové zahraniční politiky Koreje, nezávislé na čínské dynastii Qing. Dne 17.srpna 1897 bylo dosavadní království Čosŏn formálně povýšeno na Císařství Velké Koreje (대한제국 大韓帝國), což mělo symbolizovat rovnoprávnost dosavadního království Čosŏn se sousední Čínou a Japonskem i západními státy. V souvislostí s tím byl také název éry vlády císaře Kodžonga změněn a přejmenován na 광무(光武). Tento název byl užíván až do nástupu Sundžonga na trůn v r. 1907; 제물포 dnes 인천; 숑도 dnes 개성; 졍동> 정동 čtvrť v Soulu, kde sídlil Klub nezávislosti i redakce novin.

2. odstavec (논셜 úvodník)

우리가 독닙신문을 오ᄂᆞᆯ 처음으로 츌판ᄒᆞᄂᆞᆫᄃᆡ 조션속에 잇ᄂᆞᆫ ᄂᆡ외국 인민의게 우리 쥬의를 미리 말ᄉᆞᆷᄒᆞ여 아시게 ᄒᆞ노라

우리는 첫ᄌᆡ 편벽 되지 아니ᄒᆞᆫ고로 무ᄉᆞᆷ당에도 상관이 업고 샹하귀쳔을 달니ᄃᆡ졉아니ᄒᆞ고 모도죠션 사ᄅᆞᆷ으로만 알고 죠션만 위하며공평이 인민의게 말 ᄒᆞᆯ터인ᄃᆡ 우리가 셔울 ᄇᆡᆨ셩만 위ᄒᆞᆯ게 아니라 죠션 젼국인민을 위ᄒᆞ여 무ᄉᆞᆷ일이든지 ᄃᆡ언ᄒᆞ여 주랴홈 졍부에셔 ᄒᆞ시ᄂᆞᆫ 일을 ᄇᆡᆨ셩의게 젼ᄒᆞᆯ터이요 ᄇᆡᆨ셩의 졍셰을 졍부에 젼ᄒᆞᆯ터이니 만일 ᄇᆡᆨ셩이 졍부일을 자세이알고 졍부에셔 ᄇᆡᆨ셩에 일을 자세이 아시면 피ᄎᆞ에 유익ᄒᆞᆫ 일만히 잇슬터이요 불평ᄒᆞᆫ ᄆᆞᄋᆞᆷ과 의심ᄒᆞᄂᆞᆫ ᄉᆡᆼ각이 업서질 터이옴 우리가 이신문 츌판 ᄒᆞ기ᄂᆞᆫ 취리ᄒᆞ랴ᄂᆞᆫ게 아닌고로 갑슬 헐허도록 ᄒᆞ엿고 모도 언문 으로 쓰기ᄂᆞᆫ 남녀 샹하귀쳔이 모도 보게홈이요 ᄯᅩ 귀졀을 쩨여 쓰기ᄂᆞᆫ 알어 보기 쉽도록 홈이라 우리ᄂᆞᆫ 바른 ᄃᆡ로만 신문을 ᄒᆞᆯ터인고로 졍부 관원이라도 잘못ᄒᆞᄂᆞᆫ이 잇스면 우리가 말ᄒᆞᆯ터이요 탐관오리 들을 알면 셰샹에 그사ᄅᆞᆷ의 ᄒᆡᆼ적을 폐일터이요 ᄉᆞᄉᆞᄇᆡᆨ셩이라도 무법ᄒᆞᆫ일ᄒᆞᄂᆞᆫ 사ᄅᆞᆷ은 우리가 차저 신문에 셜명ᄒᆞᆯ터이옴 우리ᄂᆞᆫ 죠션

대군쥬폐하와 됴션졍부와 죠션인민을 위ᄒᆞᄂᆞᆫ 사ᄅᆞᆷ드린고로 편당잇ᄂᆞᆫ 의논이든지

ᄒᆞᄂᆞᆫᄃᆡ> 하는데; 잇ᄂᆞᆫ> 있는; 말ᄉᆞᆷ> 말씀; 첫ᄌᆡ> 첫째; 무ᄉᆞᆷ> 무슨; 업고> 없고; 샹하귀쳔> vysoce či nízce postavení, bohatí či chudí; 달니<달리 (다르게 odlišně); 모도> 모두; 위ᄒᆞᆯ개> 위할 것이; 졍셰을> 정세를; 일만히> 일 많이; 헐허도록> 헐하도록 tak aby bylo levné; 귀졀을 쩨여셔> 구절을 떼다: oddělit jednotlivé odstavce (paragrafy, příp. věty, slova) mezerami; 알어보다> 알아보다; 차저> 찾아 SZ); 됴션> 죠션> 조선;-노라: indik. sloves. konc. ukončeného přísudku, častá v psané řeči, nízký stupeň zdvořilosti, resp. neutrální, častá v poezii. Vyjadřuje též překvapení, údiv, pocity, může mít i slavnostní zabarvení; -(part.)+고로: konv. příčinné (arch.) protože, poněvadž, z toho důvodu; 자세이> 자세히 (adv.) podrobně, přesně; 취리ᄒᆞ랴ᄂᆞᆫ게 아니다> 취리하려 (고하) 는 것이 아니다 neusilovat o zisk; ᄯᅩ> 또. 무ᄉᆞᆷ> 무슨; 언문> 한글; 페이다> 펴이다 1. rozprostřít, 2. dát široce na vědomí,

대군쥬폐하 Jeho (Vaše) Milost, Vaše blahorodí, Veličenstvo (titul, oslovení korej. panovníka).

3. (závěrečný) odstavec

> 흔쪽만 싱각코 ᄒᆞᄂᆞᆫ 말은 우리 신문샹에 업실터이옴 또 흔쪽에 영문으로 기록ᄒᆞ기ᄂᆞᆫ 외국인민이 죠션 ᄉᆞ졍을 자셰이몰은즉 혹 편벽된 말만 듯고 죠션을 잘못 싱각ᄒᆞᆯ까 보아 실샹 ᄉᆞ졍을 알게ᄒᆞ고져 ᄒᆞ여 영문으로 조곰 긔록홈
>
> 그리흔즉 이신문은 쪽 죠션만 위ᄒᆞᆷ을 가히 알터이요 이신문을 인연ᄒᆞ여 ᄂᆡ외 남녀 샹하 귀쳔이 모도 죠션일을 서로알터이옴 우리가 또 외국 사졍도 죠션 인민을 위ᄒᆞ여 간간이 긔록ᄒᆞᆯ터이니 그걸 인연ᄒᆞ여 외국은 가지 못ᄒᆞ드ᄅᆡ도 죠션인민이 외국 사졍도 알터이옴 오날은 처음인 고로 대강 우리 쥬의만 셰샹에 고ᄒᆞ고 우리신문을 보면 죠션인민이 소견과 지혜가 진보ᄒᆞᆷ을 밋노라 논셜 ᄭᅳᆺ치기젼에 우리가 대균쥬 폐하ᄭᅴ 송덕ᄒᆞ고 만세을 부르ᄂᆞ이다. 우리신문이 한문은 아니쓰고 다만 국문으로만 쓰ᄂᆞᆫ거슨 샹하귀쳔이 다보게 홈이라 또 국문을 이러케 귀졀을 쎄여 쓴즉 아모라도 이신문 보기가 쉽고 신문속에 잇ᄂᆞᆫ말을 자세이 알어 보게 홈이라 각국에셔ᄂᆞᆫ 사ᄅᆞᆷ들이 남녀 무론ᄒᆞ고 본국 국문을 몬저 ᄇᆡ화 능통ᄒᆞᆫ 후에야 외국 글을 ᄇᆡ오ᄂᆞᆫ 법인ᄃᆡ 죠션셔ᄂᆞᆫ 죠션 국문은 아니 ᄇᆡ오드ᄅᆡ도 한문만 공부ᄒᆞᄂᆞᆫ 까ᄃᆞᆰ에 국문을 잘아ᄂᆞᆫ 사ᄅᆞᆷ이 드물미라 죠션 국문ᄒᆞ고 한문ᄒᆞ고 비교ᄒᆞ여 보면 죠션국문이 한문 보다 얼마가 나흔거시 무어신고 ᄒᆞ니 첫ᄌᆡᄂᆞᆫ ᄇᆡ호기가 쉬흔이 됴흔 글이요 둘ᄌᆡᄂᆞᆫ 이글이 죠션글이니 죠션 인민 들이 알어셔 ᄇᆡᆨᄉᆞ을 한문ᄃᆡ신 국문으로 써야 샹하 귀쳔이 모도보고 알어보기가 쉬흘터이라 한문만 늘써 버릇ᄒᆞ고 국문은 폐흔 까ᄃᆞᆰ에 국문

흔쪽> 한 쪽 jedna strana; 신문샹> na stránkách novin; 자세이 몰은즉> 자세히 모른즉; 듯고> 듣고 (듣다); 쪽> 똑 určitě, úplně, vše; ᄭᅳᆺ치다> 끝치다; 몬저>먼저, ᄇᆡ화> 배워 (SZ)< 배우다; 배오ᄂᆞᆫ법> 배우는 법; 무어신고ᄒᆞ니> 무엇인가 하니; 배호기가 쉬흔이> 배우기가 쉬운 것이; 싱각코> 생각하고; 못ᄒᆞ드ᄅᆡ도> 못하더라도 (konv. přípustkové); -ᄂᆞ이다 (též -ᄂᆞ니이다) > 나이다: vysoce zdvořilá ind. koncovka, zde se vztahuje k panovníkovi; 드물미라: 드물다 být řídký, vzácný> 드ᄆᆞᆯ (arch.) + tvar spony 이라. Jde zde o zkrácené podst. jméno slovesné, odvozené partikulí -음/ㅁ (srov. 살다 žít, 삶 život, žití); 나흔거시> 나은 것이: 낫다 být lepší (srov. 짓다 stavět: SZ 지어, part. min. 지은).

Pozn.: zbývající část úvodníku pokračující na další straně novin není uvedena.

klasicka-korejstina-14 | 06. 08. 2013 16:50

VI. 2.2. Noviny nezávislosti (독립신문 獨立新聞)
16. 10. 1897 číslo 123. Kompletní přepis první strany
론셜 **úvodník**

V souvislosti s formálním povýšením království Čosŏn na Císařství Velké Koreje uvedla redakce Novin nezávislosti úvodní stať nejmenovaného čtenáře. V jeho názorech se promítají mnohé ideje Klubu nezávislosti, mj. otázka suverenity země a obhajoba lidských práv spojená s kritikou feudálních přežitků v současné korejské společnosti. Zvlášť ostře je odsuzován prodej nevolníků či vlastních dcer do otroctví. V osvícenském duchu se uvádí příklady z historie USA (válka Severu proti Jihu) a posílení této země po zákazu otroctví. Kritika autora je též zaměřena na současnou úroveň a obsah vzdělání v Koreji, zvl. na konzervativní setrvávání konfuciánských principů převzatých z Číny. Navíc autor odsuzuje zchudlou vrstvu konfuciánů za to, že sami též prodávají své dcery do otroctví. Jako doklad důsledků, kdy se stát nedovede zbavit starých přežitků a modernizovat se, uvádí autor ztrátu suverenity Indie a její kolonizaci.

1. odstavec

론셜 금월 십 삼일에
나리신 죠칙을 인연 ᄒᆞ야 죠션 국명이 변ᄒᆞ야 대한국이 (大韓) 되엿스니 지금 브터ᄂᆞᆫ 죠션 인민이 대한국 인민이 된쥴노들 아시요
엇던 유 지각ᄒᆞᆫ 친구가 이 론셜을 지여 신문샤에 보내엿기에 좌에 긔지 ᄒᆞ노라
나라ᄆᆞ다 그 나라 풍쇽의 좃코 언잔 ᄒᆞᆫ것이 뎡치에 ᄆᆡ우 관계가 되ᄂᆞᆫ지라 나라이 잘 되랴면 악ᄒᆞᆫ 풍습들을 바로 잡지 아니 ᄒᆞ고ᄂᆞᆫ 화락 ᄒᆞ고 문명ᄒᆞᆫ 디경에 나가 보지 못 ᄒᆞᆯ지라 북미쥬 합즁국 남방은 긔후가 더운 고로 힘 드ᄂᆞᆫ 일 ᄒᆞ기가 괴롭고 어려운 ᄉᆡᆨᄃᆞᆰ에 이프리가쥬 흑인과 아셰아쥬 황인들을 사다가

나리신> 내리신 (내리다 vydat); 죠칙> 조칙 nařízení, výnos; 브터> 부터; 긔지ᄒᆞ다> 기재하다 otisknout, zveřejnit; 좃코> 좋고; 디경> 지경 hranice, situace; 긔후> 기후 podnebí; 어려온> 어려운 obtížný; ᄉᆡᆨᄃᆞᆰ> 까닭 důvod, příčina; 이프리가(쥬)> 아프리카(주) africký (kontinent); 아셰아 Asie; 된쥴노들> 된 줄(로) + 알다 konstrukce věty předmětné (vědět to, že...), -들 plurál (vztahuje se předchozímu 한국 인민); -기에: spoj. konc. důvodová, příčinná protože, z toho důvodu (-기 때문에); part. + 지-라: finit. indik. koncovka (-지-): neúplné substantivum obdobné -것-, srov. 하는 것-이다; -(이)라> (이)다; 나라이> 나라-가: arch. užití nomin. konc. -이 po samohl. kmeni substantiva místo dnešního -가; -랴면> 려(고하)면; part.+고로 uvozuje větu příčinnou (z důvodu, protože); part.+ ᄉᆡᆨᄃᆞᆰ에 spoj. koncovka uvozující větu příčinnou (protože); 농샹공부 ministerstvo zemědělství, obchodu a průmyslu; 인가 povolení, autorizace; 금월 tento měsíc; (akuz.)+인연하다 v sou-

vislosti s, vzhledem k; 유 지각한 vnímavý, mající vzdělání; 좌(에) místo (na tomto místě, zde); 언잔ᄒᆞ다 být špatný; 북미쥬 합즁국 Spojené státy severoamerické.

2. odstavec

죵을 ᄉᆞᆷ아 모든 천역을 식히ᄂᆞᆫᄃᆡ 슈십년 젼에 졍부에셔 그 죵 두ᄂᆞᆫ 풍쇽을 금 ᄒᆞ되 죵들을 둔 사ᄅᆞᆷ들이 죵시 듯지 아니 ᄒᆞᄂᆞᆫ 지라 이에 그 나라 안에 의리를 ᄇᆞᆰ히랴ᄂᆞᆫ 사ᄅᆞᆷ들이 만ᄒᆞᆫ 고로 이 ᄇᆞᆰ은 빅셩들과 졍부에셔 말 ᄒᆞ되 사ᄅᆞᆷ의 권리ᄂᆞᆫ 텬리의 ᄌᆞ연 ᄒᆞᆷ이라 ᄒᆞᆨ 인죵이나 황인죵이 약 ᄒᆞ고 학문이 업셔셔 남의게 ᄊᆞᆯ니여 와셔 죵 노릇을 ᄒᆞᆫ다고 그 사ᄅᆞᆷ들을 즘승과 ᄀᆞᆺ치 부리니 의리ᄂᆞᆫ 싱각지 아니 ᄒᆞ고 다ᄆᆞᆫ 내 몸에 편리 ᄒᆞᆫ것ᄆᆞᆫ 즁히 넉임이니 이 사ᄅᆞᆷ들도

하ᄂᆞ님ᄭᅴ셔 내신 사ᄅᆞᆷ이어ᄂᆞᆯ 엇지 사ᄅᆞᆷ이 사ᄅᆞᆷ을 사ᄅᆞᆷ으로 대졉지 안코 즘승과 ᄀᆞᆺ치 대졉 ᄒᆞ야 사다가 불일 도리가 잇스리요 이런 풍쇽이 우리 나라에 잇고ᄂᆞᆫ 텬복을 밧기ᄂᆞᆫ 식로히 반다시 텬벌을 면치 못ᄒᆞ겟스니 긔어히 이 풍쇽을 업셰야 사ᄅᆞᆷ 된 즉분을 ᄒᆞ겟다 ᄒᆞ고 의리를 목숨과 ᄌᆡ산보다 더 즁히 넉이고 나셔셔 남방과 여러해 동안을 싸화 긔어히 남방을 익이고 그 죵들을 다 쇽량 ᄒᆞ여 주엇ᄂᆞᆫ 지라 다ᄆᆞᆫ 이 일ᄲᅮᆫ 아니요 이 나라에셔 의리로 쥬쟝을 ᄉᆞᆷ고 뎡치샹과 권리 샹에 모든 일들을 텬리와 인졍에 합당 ᄒᆞ게 ᄆᆞᆫ든 풍쇽과 ᄉᆞ업이 만ᄒᆞᆫ 고로 텬복을 밧아 지금 이 나라가 부 ᄒᆞ기도 셰계에 뎨일이요 화평ᄒᆞᆫ 복을 누리기도 셰계에 뎨일이라 이 나라 사ᄅᆞᆷ들이 그 죵들 쇽량 ᄒᆞᆫ것은 남을 사ᄅᆞᆷ으로 대졉 ᄒᆞ여야 나도 남의게 사ᄅᆞᆷ으로 대졉을 밧겟스니ᄭᅵ 그 사ᄅᆞᆷ들을 넉넉히 잡아다가 부릴 계졔가 잇슬지라도 그 사ᄅᆞᆷ의 사ᄅᆞᆷ된 권리를 ᄭᅦ앗지 안코 사ᄅᆞᆷ은 사ᄅᆞᆷ을 동등으로 대졉ᄒᆞᄌᆞᄂᆞᆫ 경계로ᄃᆡ 그ᄯᅢ 미국에셔 죵 노릇

죵을 ᄉᆞᆷ다> 종을 삼다 využít jako otroky; 쳔역 otrocká práce, robota; 식히ᄂᆞᆫ듸> 시키는데; 듯지 아니ᄒᆞ다> (듣다 poslouchat, podřizovat se); 만ᄒᆞᆫ> 많은; ᄀᆞᆺ치> 같이; 하ᄂᆞ님ᄭᅴ셔> 하나님께서 (으로부터) od Boha; 엇지> 어찌; 대졉지 안코> 대접하지 않고; 즘승> 짐승; 불일 도리> 부릴 도리 (부리다 chovat, např. dobytek, zaměstnávat, 도리 princip, důvod, oprávnění); 반다시> 반드시; 면치못ᄒᆞ겟스니> 면하지 못하겠으니 nemoci se vyhnout; 긔어히> 기어이 určitě; 익이고> 이기고 (이기다 zvítězit); 뎡치샹> 정치상 z politického hlediska; 밧아> 받아 (SZ 받다); 뎨일> 제일; 어텃케> 어떻게; -되: spoj. konc. přípustková (i když, přesto); 졍부-에서: zde konc. -에서 nemá význam lokativu, nýbrž nahrazuje nominativ (v případě, že činitel, podmět je instituce nebo hromadná skupina osob); 말 ᄒᆞ되: konc. uvozující přímou řeč (말 하기를...); 남의게 ᄊᆞᆯ니어 와셔> 남에게(서), 남으로부터 끌려와서 být zavlečen druhými (od druhých); -잇고ᄂᆞᆫ> 있고는: -(이)어늘; 싸화: 싸우다 (SZ, bojovat); 금ᄒᆞ다 zakázat (금지하다); 죵시 od začátku do konce (시종), se záporem význam 도무지 vůbec ne; 의리를 ᄇᆞᆰ히랴ᄂᆞᆫ 사ᄅᆞᆷ들 lidé usilující

klasicka-korejstina-14 | 06. 08. 2013 16:50

vyjasnit (prosadit) spravedlnost; 텬리 zákony nebes; 흑 인죵> 흑인종 černá rasa; 남의게 끌니어 와셔> 남에게(서), 남으로부터 끌려와서 být zavlečen druhými (od druhých); 넉이다, 넉이다> 여기다 pokládat, považovat za; 부ᄒᆞ다 být bohatý; 계졔> 계제 šance, příležitost; 경계 výstraha.

3. odstavec

ᄒᆞ던 사ᄅᆞᆷ들이 ᄌᆞ긔 나라 사ᄅᆞᆷ들도 아닐 ᄲᅮᆫ더러 인죵도 다른 인죵이로ᄃᆡ 이럿케 대졉을 ᄒᆞ엿거ᄂᆞᆯ 엇지 우리 대한국 사ᄅᆞᆷ들은 ᄒᆞᆫ 텬ᄌᆞ 밋ᄒᆡ셔 ᄇᆡᆨ셩 노릇 ᄒᆞᄂᆞᆫ 동포 형뎨를 이 흑 셰력이나 ᄌᆡ산이 죰 잇다고 잔약ᄒᆞᆫ 형뎨를 불샹히 넉이고 구졔 ᄒᆞ여 줄 ᄉᆡᆼ각은 아니 ᄒᆞ고 도로혀 그 빈약ᄒᆞᆫ 형뎨를 ᄀᆡ와 도야지 ᄀᆞᆺ치 돈푼 주고 문셔 ᄒᆞ야 사다가 두고 물건 모양으로 부리며 ᄯᅩ ᄯᆞᆯ들을 시집 보낸다 ᄒᆞ고 몃 ᄇᆡᆨ량 몃 쳔량식들 밧고 팔아 먹으니 이런 풍쇽들은 다 텬리와 인졍에 합당치 아니 ᄒᆞᆫ 풍쇽들이라 ᄒᆡᆼ실이 챡ᄒᆞᆫ 사ᄅᆞᆷ은 내가 셰력과 ᄌᆡ산이 남 보다 만트ᄅᆡ도 나의 셰력으로 남의 권리를 무리 ᄒᆞ게 ᄲᅦ앗지도 아니 할 ᄲᅮᆫ더러 간난 ᄒᆞ고 약ᄒᆞᆫ 사ᄅᆞᆷ을 아모죠록 구졔 ᄒᆞ여 주며 셜령 내가 간난 ᄒᆞ드ᄅᆡ도 나의 간난 ᄒᆞᆫ것으로 남을 방ᄒᆡ롭게 아니 ᄒᆞ거ᄂᆞᆯ 엇지 내가 셰력과 ᄌᆡ산이 죰 잇다고 남의 텬ᄉᆡᆼ 권리를 ᄲᅦ앗으며 내가 죰 간난 ᄒᆞ다고 ᄌᆞ식을 팔아 먹ᄂᆞᆫ 무도ᄒᆞᆫ 인죵이 어ᄃᆡ 잇스리요 셰샹 물건을 다 사ᄅᆞᆷ이 팔고 사고 ᄒᆞᆯ 권리가 잇스되 사ᄅᆞᆷ이 사ᄅᆞᆷ을 사고 팔고 ᄒᆞᆯ 권리ᄂᆞᆫ 업ᄂᆞᆫ것은 쳔ᄒᆞᆫ 사ᄅᆞᆷ이나 귀ᄒᆞᆫ 사ᄅᆞᆷ이나 하ᄂᆞ님ᄭᅴ셔 밧은 사ᄅᆞᆷ의 권리ᄂᆞᆫ 다 ᄀᆞᆺᄒᆞᆫ ᄉᆡᆨᄃᆞᆰ이라 사ᄅᆞᆷ이 사ᄅᆞᆷ을 팔고 산다ᄂᆞᆫ 말ᄆᆞᆫ ᄒᆞ여도 넘으 참람 ᄒᆞ도다 ᄌᆞ식을 팔아 먹고 동포 형뎨를 사다가 부리ᄂᆞᆫ 사ᄅᆞᆷ들은 무엇이라 일홈 ᄒᆞ여야 올을ᄂᆞᆫ지 ᄌᆞ긔들 ᄆᆞᆷ에도 더러 ᄉᆡᆼ각이 잇겟ᄂᆞᆫ지라 이샹 ᄒᆞᆫ것은 지금 한문을 독실히 슝샹ᄒᆞ야 ᄉᆞ셔 삼경 모든 글을 만히 공부 ᄒᆞ고 쳥국 학문 밧긔ᄂᆞᆫ 더 죠흔 학문이 셰

이럿케> 이렇게; 밋ᄒᆡ서> 밑에서; ᄀᆞ> 개 pes; 몃> 몇 kolik, několik; -거ᄂᆞᆯ spoj. koncovka s významem důvodu či příčiny připojovaná ke kmeni slovesa i k časovým sufixům. Má také další významy. Např. platí-li určitý fakt uvedený v 1. větě souvětí, tím spíše by měl platit také fakt uvedený v druhé větě. V té se zpravidla objevuje finitní táz. koncovka, např. -는가, (으)랴. 새도 제 집을 찾거ᄂᆞᆯ 사람이 어찌 가족 그리운 줄 모르랴? Vždyť i pták nalezne své hnízdo, jak by se tedy člověk neznal ke své milované rodině? V konstrukci se sponou dochází zpravidla k elizi -k-: -(이)거ᄂᆞᆯ> -이어ᄂᆞᆯ. 잔약ᄒᆞ다 slabý; 도로혀> 도리어 naopak; 도야지> 돼지 vepř; 더러 alespoň trochu, sem tam.

Níže je uvedena ukázka volného překladu části korejského textu v češtině (3. odstavec od 3. řádku zprava až do konce 4. řádku zleva originálu):

데일호

독립신문

데일권

조선셔울건양원년스월초칠일금요일

광고

독립신문이 본국과 외국 소경을 자셰이 긔록홀터이요 경부속과 민간 소문을 다보고 홀터이라 정치상일과 농소 장소의술상 일을 얼만곰식 이신문샹 미일 긔록홈 갑슨 일년에 일원삼십젼 흔돌에 삼이젼 흔쟝에 동젼 흔푼 독립신문 분국이 졔물포 원산 부산 파주 송도 평양 슈원 강화 등지에 잇더라 신문을 돌노졍흔든지 일년간으로 졍흔여 사보고스분이는 졍동 독립신문샤로 와셔 돈을 미리 내고 셩명과 집이 어디라고 져어 노코 가면 흔로걸어 신문을 보내줄터이니 신문 보고 스분이는 속히 셩명을 보내기 브라옴

무론 누구든지 무러볼 말이 잇든지 셰샹사롤의게 흔고스분말잇스면 이 신문사로 간단흔게 귀졀 뼈여셔 편지흔면 ㄷㅣ답홀 만흔 말이면 ㄷㅣ답홀터이요 내게도 홀터이옴 한문으로흔 편지는 당소에 샹관아니홈

경향간에 무론 누구든지 길거리에셔 장스흔는이 이신문을 가져다가 노코 팔고져 흔거든 여긔와셔 신문을 가져다가 팔면 열장에 여돈장만 세음흔고 빅장에 여든장만 세음홈

논설

우리가 독립신문을 오늘 처음으로 출판흔ㄷㅣ 조셩속에 잇는 ㄴㅣ외국 인민의게 우리 쥬의돌 미리 말슴흔여 아시게 흔노라

우리는 첫지 편벽되지 아니흔고로 무숨 당에도 상관이 업고 상하귀쳔을 달니ㄷㅣ 졉아니흔고 모도조셩 사룸으로만 알고 조션만 위흔며공평이 인민의게 말홀터인ㄷㅣ 우리가 셔울 빅셩만 위홈게 아니라 조션 젼국인민을 위흔여 무숨일이든지 ㄷㅣ언흔 주랴홈 졍부에셔 흔시는일을 빅셩의게 졍홀터이요 빅셩의 졍셰을 졍부에 졍홀터이니 만일 빅셩이 졍부일을 자세이알고 졍부에셔 빅셩에 일을 자세이 아시면 피ㅊ에 유익흔 일만히 잇슬터이요 불평흔 ㅁㅇ과 의심흔는 싱각이 업서질터이옴 우리가 이신문 출판 흔기는 취리흔략 논게 아닌고로 갑슬 헐허도록 흔엿고 모도 언문으로 쓰기는 남녀 샹하귀쳔이 모도보게홈이요 또 귀졀을 뼈여 쓰기는 알어보기 쉽도록 홈이라 우리는 바른ㄷㅣ로 잘못흔는이 잇스면 우리가 말홀터이요 탐관오리 들을 알면 셰샹에 그사룸의 힝젹을 폐일터이요 스스빅셩이라도 무법흔일흔는 사룸은 우리가 차저 신문에 셜명흘터이옴 우리는 조션 대군쥬폐하와 됴션졍부와 조션인민을 위흔는 사룸드린고로 편당잇는 의논이든지 혹똑만 싱각코 흔는 말은 우리 신문샹에 엽셜터이옴 또 혹똑에 영문으로 기록흔기는 외국인민이 조션 스졍을 알게흔고져흔여 각홀짜 보아 실상 스졍을 알만 듯고 조션을 잘못 싱죽 흑 편벽 된 말만 듯고 조션을 자셰이몰은 영문으로 조곰 긔록홈

그리흔즉 이신문은 똑 조션만 위흥을 가히 알터이요 이신문을 인연흔여 ㄴㅣ외 남녀 샹하 귀쳔이 모도 조션일을 서로알터이옴 우리가 또 외국 사졍도 조션 인민을 위흔여 간간이 긔록홀터이니 그걸 인연흔여 외국은 가지 못흔드릴도 조션인민이 외국 사졍도 알터이옴 오날은 처음인고로 대강 우리 쥬의만 셰샹에 고흔고 우리신문을 보면 조션인민이 소견과 지혜가 진보홈을 밋노라 논셜뜻치기젼에 우리가 대군쥬 폐하께 송덕흔고 만세을 부르는이다

우리신문이 한문은 아니쓰고 다만 국문으로만 쓰는거슨 샹하귀쳔이 다보게 홈이라 또 국문을 이러케 귀졀을 뼈여 쓴즉 아모라도 이신문 보기가 쉽고 신속에 잇는말을 자세이 알어 보게 홈이라 각국에셔는 사룸들이 남녀 무론흔고 본국 국문을 몬저 비화 능통흔 후에야 외국 글을 비오는법인ㄷㅣ 조션셔는 조션국문은 아니 비오는ㄷㅣ 또 한문만 공부 흔는 싸ㄷㅏ에 국문을 잘 아는 사룸이 드물미라 조션 국문흔고 한문흔고 비교흔여 보면 조션국문이 한문보다 얼마가 나은거시 무어신고흔니 첫지는 글이 쉬흔이 됴흔 글이요 둘지는 이 비흔기가 쉬흔이 됴흔글이니 조션 인민 들이 알어셔 빅스을 한문ㄷㅣ신 국문으로 써야 샹하귀쳔이 모도보고 알어보기가 쉬홀터이라 한문만 늘써 버릇흔고 국문은 폐흔 싸ㄷㅏ에 국문

klasicka-korejstina-14 | 06. 08. 2013 16:50

Proč lidé v naší zemi Hanguk, spoluobčané a bratři a sestry, kteří jsou všichni poddanými jediného panovníka (dosl. Syna nebes), v případě, že někteří mají více moci nebo majetku, nepociťují soucit se svými slabými bratry a sestrami a nemyslí na jejich záchranu, ale naopak za nevelký peníz je na základě kupní smlouvy kupují jako psa nebo vepře a pak s nimi nakládají jako se zbožím; a nadto někteří tvrdí, že vdávají své dcery, ale za každou vezmou několik set nebo tisíc rjangů a prodají je – takové zvyklosti však nejsou v souladu ani s nebeským řádem, ani lidskými city. Co se týče lidí, kteří se chovají slušně: Kdybych měl já ve srovnání s jinými více moci a majetku, nejen že nesmím ani díky své moci olupovat nespravedlivě jiné o jejich práva, ale lidi chudé a slabé bych měl naopak všemožně zachraňovat; a v případě, že bych i já byl chudý, neopravňuje mne to svou chudobou jiné obtěžovat. Jak bych mohl já jenom proto, že mám více moci a majetku, okrádat jiné o jejich práva daná Nebesy, anebo proto, že jsem poněkud chudý, prodávat své děti – cožpak může někde existovat tak zrůdná lidská bytost? Lidé mají sice právo prodávat a kupovat zboží, ale nikoliv právo prodávat či kupovat si člověka. To proto, že chudí i bohatí dostali od Hospodina stejná práva na život. Už jen řeči o prodeji či kupování člověka člověkem jsou opovážlivé. Jak bychom měli nazvat ty, kteří prodávají své děti anebo ty, kdož prodávají a kupují své spoluobčany, bratry a sestry a zneužívají je jako otroky? Myslím, že i v myslích takových lidí musí být alespoň nějaké názory k tomuto problému.

VI. 2.3. I Indžik: Krvavé slzy (李人稙: 혈의누, 血의淚)
Jméno I Indžika (pseud. 국초, 1862–1916), bývá spojováno se vznikem nového typu beletrie označované v dějinách korejské literatury termínem *sin sosŏl* („nová próza“, 新小說), která byla krátkodobě ve velké oblibě mezi čtenáři, především mládeží, počátkem 20. století. Tato díla byla zprvu tištěna na pokračování v četných novinách, postupně vycházela i knižně. Odrážejí se v nich ideje korejského osvícenství, kritika společenského systému na konci dynastie I, nutnost progresivních reforem po vzoru „civilizovaných“ zemí, požadavky svobody a lidských práv jedince i národa, nutnost moderního vzdělání a vlastenecký duch jako nezbytné předpoklady pro uhájení nezávislosti státu aj. Nechybí zde ani kritika zastaralých feudálních přežitků, jako boj proti pověrám, šamanistickým obřadům, požadavek rovnoprávnosti občanů, včetně rovnoprávnosti pohlaví (mj. práva svobodně si zvolit svého životního partnera) apod.

Proti dosavadní „klasické próze” (고대소설, 古代小說) se zde objevují nové tvůrčí přístupy autorů též vlivem rostoucích poznatků o obsahu, formách a stylech literatury západních zemí. Jako vedlejší postavy jsou na scénu uváděni poprvé i cizinci (včetně Japonců, Evropanů, Američanů, Britů), většinou jsou líčení jako lidumilové, ochotní nezištně pomoci mladým Korejcům získat vzdělání. „Novost“ se projevuje mj. zájmem o současnost

klasicka-korejstina-14 | 06. 08. 2013 16:50

nou realitu (časté spojování syžetu se současnými politickými událostmi, válkami), některé epizody se odehrávají v zahraničí, kam odjíždějí studenti s vlasteneckým odhodláním získat tam moderní poznatky, uplatnit je ve vlasti, a tak přispět k uhájení nezávislosti Koreje. Některá díla jsou dokonce vydávána programově s podtitulem politický román (정치소설).

Autoři (často už spisovatelé-profesionálové, mnohdy mladí redaktoři, závislí na honoráři) usilují oprostit se od schematického stylu „staré prózy" a volí nové tvůrčí prostředky jak v obsahu, tak i formě. Liší se již ve volbě titulů svých děl, kdy často užívají moderních a přitažlivých – mnohdy symbolických – výrazů, někdy dokonce souvisejících s osvícenskými idejemi nebo kritikou starých pověr, např. Stříbrný svět, Hlas ďábla (I Indžik), Zvon svobody, Meč k zahnání démonů, Krev květin (I Hädžo), Drobnohled (Kim Kjodže) aj. Projevuje se nový přístup ke kompozici a syžetu děl. Místo dřívějšího lineárního a chronologického vyprávění o životě hlavního hrdiny zde bývá více dějových a vzájemně se proplétajících linií, časová inverze, realističtější a více individualizovaný popis osob a prostředí, nově volená přirovnání a metafory apod. Typickým jsou také vněsyžetové pasáže, které mají osvětlit některé nové ideje nebo skutečnosti, ale působí někdy až příliš didakticky a propagandisticky.

Je zajímavé, jak se v nevelkém dílku autora I Hädžoa (李海朝, 1869–1927) Zvon svobody (자유종, 自由鐘, 1910) hovoří vedle jiných palčivých otázek současnosti také o korejském písmu a kulturních tradicích. Při dýchánku a diskusi žen z vyšších městských vrstev je vyzdvihována vyspělá korejská kultura v minulosti a oceňovány zásluhy krále Sedžonga a jím zavedeného písma. Jedna z žen poukazuje na nevhodnost hanmunu pro korejštinu a obtížnost čínských znaků: „Chceme-li v naší zemi rozšířit vzdělanost, bude zapotřebí odstranit čínské písmo… K čemu je dobré, aby se lidé v naší zemi museli po celý život vláčet s takovým břemenem?" Současně se diskutuje o tom, že před úplným odstraněním čínských znaků bude třeba nejdříve přeložit do korejštiny všechna důležitá díla minulosti, psaná v klasické čínštině, a zachovat je tak pro další generace.

Pokud jde o písmo a pravopis, je „nová próza" psána převážně pouze korejským písmem, s minimálním uváděním čínských znaků (postupné uplatňování trendu „jednota mluveného a psaného jazyka" (언문일치, 言文一致). V pravopise však dosud převládá značná nejednota až chaos, způsobený i nadále fonetickým přepisem a zčásti stále převažujícím psaním „dolního a"), jen částečným respektováním změn vyvolaných palatalizací, ztrátou jotace a porušováním vokálové harmonie. V oblasti lexika se projevuje velký nárůst neologismů, přebíraných především z Číny nebo Japonska. To souviselo zvl. s modernizací země (budování železnic, zavádění telegrafického spojení, výstavbou elektrické dráhy v Soulu, působením zahraničních

klasicka-korejstina-14 | 06. 08. 2013 16:50

investorů, šířením křesťanství, rostoucím počtem překladů zahraniční literatury apod.).

Přestože je „nová próza“ jako celek ještě v mnohém poplatná stylu „staré prózy“, je dnes pokládána za významný předěl, předstupeň ve vývoji k moderní literatuře, za most spojující klasickou literaturu s literaturou moderní (*hjöndä munhak*). Jen v období 1906–1916 bylo vydáno na 300 děl. Desítidílná edice 한국신소설전집 (을유문화사, 서울 1968) obsahuje 65 děl, z toho 48 děl od celkem 18 autorů a 17 děl anonymních. (Blíže viz stať V. Pucek: Osvícenské hnutí na přelomu 19. a 20. století a tzv. nová próza (*sin sosöl*) in: Löwensteinová Miriam – Vladimír Pucek: Studie z dějin starší korejské literatury, Karolinum, Praha 2006, str. 271–334).

I Indžik studoval v Japonsku práva a politologii, ale zájem měl též o literaturu a divadlo. Po návratu do Koreje byla zprvu jeho činnost úzce spojena s japonskými snahami o plné ovládnutí Koreje – v době rusko-japonské války působil jako tlumočník v japonské armádě, v r. 1910 byl tajemníkem předsedy vlády I Wanjonga, který prosadil podpis anekční smlouvy. Teprve později se plně věnoval literární činnosti a stál též u zrodu korejského moderního divadla. Jeho tvorba prokazuje silný vliv japonské prózy obdobného typu i pojmenování (*šin šósecu*). Přestože po osvobození Koreje jsou I Indžikovy projaponské postoje odsuzovány, jeho přínos k vývoji korejské literatury na cestě k moderní literatuře je obecně uznáván. V pracích z KLDR je jeho dílo jako kolaboranta s Japonci tvrdě odsuzováno a publikováno jen výjimečně. Např. v edici 현대조선문학선집 vyšlo ve třech svazcích celkem 15 děl pod názvem Sborník próz z období osvícenství (계몽기소설집, 문예출판사, 평양 1987). Mezi nimi jsou pouze dva méně významné romány od I Indžika, tj. Hlas ďábla (귀의성) a Bažantí hory (치악산).

Prvním průkopnickým a dodnes nejznámějším I Indžikovým dílem je rozsáhlý román Slzy krve, který vyšel v r. 1906 zprvu v časopise Mansebo v 53 částech na pokračování. Nově upravená verze byla vydána knižně v r. 1908 a je už vytištěna pouze korejským písmem. V expozici autor dramaticky líčí na pozadí čínsko-japonské války (1894–95) bitvu v okolí Pchjöngjangu osudy členů rodiny Kim Kwanila. Jejich ztracenou sedmiletou dcerku Ongnjön zachránil a posléze adoptoval japonský důstojník. Po jeho smrti se po dlouhých peripetiích dívka dostala až do USA, kde pilně studovala, zasnoubila se s korejským studentem a posléze vrátila do Koreje ke své rodině. V dalším líčení osudů Ongnjön pokračuje I Indžik až v románu Moranbong (Pivoňkové návrší, 모란봉, 1913). Děj se odehrává v době rusko-japonské války, ale zpracováním se toto dílo blíží spíše tradičním klasickým románům plných intrik. Jen okrajově je zmíněno, jakým způsobem prosazuje Ongnjön už na korejské půdě zkušenosti získané za studií v USA k modernizaci vlasti.

Ukázky z díla Krvavé slzy

a) 1. úryvek – expozice románu

일청젼징 japonsko-čínská válka, 춍쇼리> 총소리; 써ㄴ가(다)> 떠나가다 odplývat pryč; 긋치(다)> 그치다 skončit, 쓰너지(다)> 끊어지(다) být přerušen, ustat; 비리다 páchnout; 띄끌> 티끌 prach; 샨> 뿐 pouze; 써러지(다)> 떨어지다; 볏> 볕 paprsky; 히빗> 해빛 sluneční svit; 붓즈러ᄆᆡ(다)> 붙들어매(다) chytit a uvázat, zadržet; 턱에 단드시> 턱에 닿은 듯이; 갈팡질팡ᄒᆞ(다) pobíhat sem a tam; 나히> 나이 věk; 분을 싸고 넌스시> 분을 따고 넣은 듯이 jakoby napudrovaný; 힌 얼골이ㄴ> 흰 얼굴이나; ㄴ리쪼히는> 내리쫓이는> 내리쬐는 ozářený (paprsky); 션앵> 선앵두 nedozrálé třešně; 허동지동> 허둥지둥 ve spěchu, v rozčilení; 젓가슴> 젖가슴 ňadra; 치마ᄯᆞ락> 치맛 자락> 치마 자락 cípy, lem sukně; 짜헤> 땅에; 질질썰리(다)> 끌리다 být vláčen po zemi; 거름을 건ᄂᆞᆫᄃᆡ로> 걸음을 걷는대로; 발피(다)> 밟히(다) být ušlapán (pas.); 저럿케> 저렇게; 어엿샨> 어여쁜 (예쁘다); 졀문> 젊은; 슐> 술 alkoholický nápoj, 행길> 한길 hlavní cesta; 밋쳣다> 미쳤다 (미치다 zbláznit se); 지랄 epilepsie; 그 짜위> 그 따위; 소회 ušlechtilý úmysl; 무를> 물을 (< 묻다 bud. part.).

b) 2. strana textu ř. 1–9

사라거든> 살아있거든; 어미ᄋᆡ를 그만 씨히(다)> 어머니의 애를 그만 쓰이다 (fakt.) přestat matku trápit; 밧비> 바삐 (바쁘다) rychle; 춍에 맛저쥭앗ㄴ냐> 총에 맞아 죽었느냐 že by byla zasažena kulkou?; 사ᄅᆞᆷ의게 ᄇᆞᆯ펴> 사람에게(서) 밟히다 být lidmi ušlapán (밟다 pasivum); 어리고 고흔> 어리고 고운; 살> pokožka, kůže, svaly, tělíčko; 가시가 ᄇᆞᆨ힌 (박힌) trním probodnutý (pas.); 지긔엽게> 지겹게 strašně, hrozně; 아푸(다)> 아프(다), 아장아거러단니(다)> 아장아장 걸어 다니다 hopsat, poskakovat; 어ᄃᆡ로 갓ᄂᆞᆫ> 어데로 갔느냐.

Překlad:
Vypadalo to, že zvuky střelby japonsko-čínské války v okolí Pchjŏngjangu ustávají a když to střílení skončilo, po lidech nebylo ani stopy a v horách i na polích zůstal jen čpavý zápach střelného prachu. Paprsky podvečerního slunce se za hradbami Pchjŏngjangu skláněly k Moranbongu, Pivoňkovému návrší. Jakási žena jako by se snažila ty paprsky zachytit a spoutat, ale to se jí nepodařilo a tak, sotva dechu popadajíc, zmateně pobíhala sem a tam; mohlo jí být něco kolem třicítky, její tvář byla bílá, jakoby napudrovaná, ale v paprscích nemilosrdně žhnoucího podzimního slunce měla nádech nedozrálých třešní. Při její vrávoravé chůzi za ní až šaty vlály, blůzka na hrudi se jí rozevřela tak, že měla ňadra odkrytá, lem sukně vláčela za sebou po zemi, dokonce si ho (občas) sama přišlápla. Ačkoliv se žena snažila jít co nejrychleji, daleko nedošla, spíš se jen potácela.

klasicka-korejstina-14 | 06. 08. 2013 16:50

血 淚

일청젼쟝의 죵쇼리는 평양일경이 떠ᄂᆞ가는듯ᄒᆞ더니 그 죵쇼리가 긋치ᄆᆡ 사람의ᄌᆞ취는 ᄉᆞ너지고 샨과들에비린ᄯᆡ ᄉᆞ글ᄲᆞᆫ이라

평양성외ᄀᆞᆫ모란봉에 ᄯᆡ러지는져녁볏은 누엿〈〈너머가는ᄃᆡ 져힌빗을 붓드러ᄆᆡ고시푼마음에 붓드러ᄆᆡ지는못ᄒᆞ고 숨이턱에단ᄃᆞ시 갈팡질팡ᄒᆞ는 ᄒᆞᆫ부인이나히 삼십이되락말락ᄒᆞ고 얼골은분을ᄯᆞ고 넌ᄃᆞ시 힌 얼골이ᄂᆞ인졍업시 ᄯᆞᆫ겁게ᄂᆞ리ᄯᆞ히는가을볏에 얼골이익어셔 션잉ᄋᆞ빗이되고 거름거리는 허동지동ᄒᆞ는ᄃᆡ 옷은흘러ᄂᆞ려셔 젓가슴이다드러ᄂᆞ고 치마ᄯᆞ락은ᄯᆞ라헤질々ᄲᆞᆯ려셔 거름을건는ᄃᆡ로 치마가발피니 그부인은아무리 급ᄒᆞᆫ거름거리를 ᄒᆞ더ᄅᆡ도 멀리가지도못ᄒᆞ고 허동거리기만ᄒᆞᆫ다

남이 그모양을볼지경이면 저럿케어엿ᄲᆞᆫ 졀문녀편네가 술먹고힝길에ᄂᆞ와셔 쥬졍ᄒᆞᆫ다ᄒᆞᆯ더이나 그부인은 술먹엇다ᄒᆞ는말은 고사ᄒᆞ고ᄆᆡᆺ쳣다지랄ᄒᆞᆫ다ᄒᆞ더ᄅᆡ도 그ᄯᆞ위소ᄅᆡ는 귀에들니지 아니할만ᄒᆞ더라

무슨소회가 그리ᄃᆡ단ᄒᆞᆫ지 그부인더러무ᄅᆞ지경이면 ᄃᆡ답할여가도업시욱년이ᄅᆞ를부르면셔 도라닷니더라

옥년아 々々々 옥년아 々々々 죽엇ᄂᆞ냐사렷ᄂᆞ냐 죽엇거던 죽은얼골이
라도 ᄒᆞᆫ번다시 ᄀᆞᆫᄂᆞ보자
옥년아々々々 사랏거든 어미ᄋᆡ를그만씨히고 어서밧비ᄂᆡ눈에 보히게ᄒᆞ
여라
옥년아 총에맛저죽엇ᄂᆞ냐 창에ᄭᆡᆯ려죽엇ᄂᆞ냐 사ᄅᆞᆷ의게불펴 죽엇ᄂᆞ냐어
리고々혼살에 가시가빅힌것을 보아도어미된 이ᄂᆡ마음에 ᄂᆡ살이지긔엽
게압푸던 ᄂᆡ마음이라
오날아참에 집에서떠ᄂᆞ올씩에옥년이가 ᄂᆡ압헤서서 아장〳〵거리단니
면서 어머니어서갑시다ᄒᆞ던 옥년이가 어ᄃᆡ로갓ᄂᆞᆫ
ᄒᆞ면서옥년이를차지려고 골몰혼정신에 옥년이보다 열갑졀스무갑졀더소
중ᄒᆞ게싱각ᄒᆞᄂᆞᆫ 사ᄅᆞᆷ을일코도모르고 옥년이만불으며 다니다가 목히쉬고
긔운이 탈진ᄒᆞ야 산비탈잔ᄃᆡ풀우에 털셕쥬저안젓다가 혼자말로 옥년아
버지ᄂᆞᆫ 옥년이ᄎᆞ지려고 저건너손밋ᄒᆞ로가더니 어ᄃᆡ사지ᄀᆞᆫ누ᄒᆞ며 옥년이
를 ᄎᆞᆺ던다음이 홀지에변ᄒᆞ야 옥년아버지를 기다린다
기다 리ᄂᆞᆫ사ᄅᆞᆷ은아니오고 인간사ᄉᆡᆼ은조곰도 모르ᄂᆞᆫ셔양은 제ᄲᆞᆺ다가지고

klasicka-korejstina-14 | 06. 08. 2013 16:50

Kdyby její zjev někdo spatřil, řekl by si nejspíš, že takhle krásná mladá žena se asi opila a podroušená vyběhla ven na hlavní ulici – ale o tom nemohlo být ani řeči. Spíš by si pomyslel, že to nebude alkoholem, ale že se asi zbláznila, že je stižena padoucnicí. Ale i kdyby to někdo říkal, takové řeči by k jejímu sluchu nedolehly. Dokonce i v případě, že jí někdo ze soucitu projevil natolik účast a zeptal se té ženy (co se jí přihodilo), ona ani neměla čas odpovědět, otočila se a běžela dál a jen stále volala Ongnjŏn:

„Ongnjŏn! Ongnjŏn! Ongnjŏn! Jsi mrtvá? Jsi naživu? Jestli jsi mrtvá, chci aspoň ještě jednou pohlédnout na tvou tvář! Ongnjŏn! Ongnjŏn! A jestli jsi naživu, přestaň mne trápit a rychle se mi ukaž (ozvi)! Ongnjŏn! Zabila tě kulka? Nebo jsi umřela probodená bajonetem? Či snad tě lidi ušlapali k smrti? Když se ti někdy do tvého dětského tělíčka zabodl jen trn, jako tvá máma jsem cítila ve svém nitru takovou strašnou bolest, jako bych se tím trním poranila já sama. Když jsme dnes ráno odcházely z domova, ty jsi, Ongnŏn, poskakovala přede mnou a volala:„Mami, pojďme rychleji!“ Kde ses mi ztratila, Ongnjŏn?!“

klasicka-korejstina-14 | 06. 08. 2013 16:50

Resumé / Summary

The aim of this publication is to offer an introduction into the broad field of Middle and Pre-modern Korean and related texts. The book consists of three parts which analyse basic features of the development of the Korean language and the origins of Korean alphabet, grammatical system of Middle and Pre-modern Korean and chapters analysing various texts from 15th to early 20th century. Selected texts include a general description of the source, the original text accompanied with a translation and a grammatical analysis with historical and linguistic comments.

Besides the linguistic approach it should also serve as a material for proper understanding of the role of Korean script and related texts within the tradition of Korean literature and culture. The ultimate goal of the book is to enable readers to become familiar with historical aspects of the Korean language and encourage them to read not only examples contained in the book but also to obtain a sufficient command to read a wide range of documents and texts in Middle and Pre-modern Korean. Far from despising modern translations of Classical Korean literature, we believe that the biggest delight of both scholars and readers is to read texts as they were written: in Middle Korean.

klasicka-korejstina-14 | 06. 08. 2013 16:50

Vybraná bibliografie

Publikace v korejštině

가사집. (고정옥, 김삼불 주해). 국립출판사, 평양 1955.
가사 선집 (편주 정렬모, 조선고전문학선집 3), 조선문학예술총동맹 출판사, 평양 1964.
강신항: 국어학사. 보성문화사, 서울 1988.
姜信沆: 訓民正音. 新丘文化史, 서울 1995.
강신항: 국어학사. 보성, 서울 1988.
계몽기 소설집 1. 리인직, 반아문예출판사, 평양 1987.
고영근, 남기심 공편: 중세어 자료 강해. 집문당, 서울 2008.
고영근: 중세 국어의 시상과 서법 (보정판) 탑출판사, 서울 1998.
고영근: 표중중세 국어문법론 (개정판), 집문당, 서울 1997.
국어의 시대별 변천 ·실태 언구 1 (중세 국어), 국립국어언구원, 서울 1996.
권재일: 한국어 문법사. 박이정, 서울 1998.
김무림: 국어의 역사. 한국문화사, 서울 2009.
金敏洙: 國語學史의 基本理解. 集文堂, 서울 1987.
김석득: 우리말 연구사. 정음문화 3.판, 서울, 1990.
김영황: 조선어 발달사. 김일성종합대학, 평양 1962.
김영황: 조선언어학사전; 김일성종합대학, 평양 1986.
김영황: 조선민족어 발전력사연구. 과학, 백과사전 출판사, 평양 1978.
김영황: 언어학사전 1. (조선어력사편). 김일성종합대학, 평양 1986.
김영황: 중세조선말사전. 1. 과학백과사전종합출판사, 평양 1993.
김완진, 안병희, 이희근: 국어 연구의 발자취 I. 서울대학교 출판사, 서울 1985.
김하명: 계몽기 소설집 (1–3). 문예출판사, 평양 1987.
沈戰完: 定本 時調大全. 一潮閣, 서울 1984.
나찬연, 권영환, 김문기, 오효순: 중세 국어 문법의 이해. 교학연구사, 서울2009.
남광우: 고어사전. 一潮閣, 서울 1988.
내훈, 국립국어원, 서울 2011.
안병희, 이광호: 중세국어문법론. 학연사, 서울 2009.
알기 쉽게 풀어쓴 훈민정음. 국립국어원편 (Hunmin jeongeum – written plainly so as to be understood by every one, compiled by the National Institute of the Korean Language, Seoul 2008).
이기문: 국어사 개설. 서울 1961, 1972, 1976.
이익섭, 이상억: 한국의 언어. 신구문화사, 서울 1997.
李在銑: 李韓國開化期 韓國開期 小說硏究. 一潮閣, 서울 1972.
劉昌惇: 李朝語辭典. 建世大學校 出版社, 서울 1971.

李崇寧: 中世國語文法 – 15 世紀語를 主로 하여. 乙酉文化史, 서울 1961.
렴종률: 조선어 문법사 (조선어 학과용). 김일성종합대학, 평양 1980.
렴종률: 조선말력사문법 (참고서). 김일성종합대학출판사, 평양 1992.
렴종률, 김영황: 조선어사. 교육도서출판사, 평양 1965.
류렬: 조선말력사. 사회과학출판사, 평양1992.
박정운: 조선어사 연구 론문집. 교육도서출판사, 평양 1984.
백봉자: 외국어로서의 한국어 문법사전. 연세대학교, 서울 2001., 파주, 태학사, 2009.
朴秉喆: 訓釋 語彙 硏究. 어회문화사, 서울 1997.
朴乙洙: 韓國時調大事典, 上,下. 亞細亞文化史, 서울 1992.
朴湧植: 黃忠基: 古時調注釋事典. 國學資料院, 서울 1994.
서상규: 老乞大諺解語彙索引, 서울, 박이정, 1997.
석주연: 노걸대와박통사의언어, 서울, 태학사, 2003.
成百曉: (懸吐完譯)童蒙先習/ 朴世茂著 擊蒙要訣/ 李珥著, 傳統文化硏究會,서울 1992.
송철의[등]: 오륜행실도. 서울대학교출판부, 서울 2006.
신한승: 노걸대(老乞大)의언해본연구. 성균관대학교, 서울 1990.
아름다운 글자, 한문. 한국정신문화연구원 장서각-이화문화사, 서울 2004.
안소진: 동몽선습언해의 서지와 언어 – 7행 15자본과 9행 16자본의 언해 양식 비교. 관악어문연구 30, 2005, s. 65–87.
역주 삼강행실도, 세종대왕기념사업회[편], 서울 2010.
이륜행실도, 세종대왕기념사업회[편], 서울, 세종대왕기념사업회, 2010.
조선어 력사편. 김일성종합대학, 평양 1986.
정광: 역주번역노걸대와 노걸대언해, 산구학원신구문화사 2006.
정우영, 이정일, 정상훈: 역주 속삼강행실도, 한국문화사, 서울 2008.
조선 민족어 발전사. 김일성종합대학, 평양 1976.
조항범: 주해 순천김씨묘출토간찰. 태학사, 서울 1998.
주해 훈민정음. 통문관, 서울 1985.
조선어고어해석. 여강출판사, 서울 1991. (북한판 발행 1965, 평양, 고등교육도서출판사).
청구영언선. (편저자 리응수). 국립출판사, 평양 1954.
崔世珍: 訓蒙字會. 檀國大學校 出版部, 서울 2006.
춘향전 (윤세평, 정학모 주해자), 국립출판사, 평양 1956.
현종호: 조선국어 고전시가사 연구. 교육도서출판사, 평양 1984.
홍기문: 리두연구. 과학원출판사, 평양 1957.
홍기문: 조선어 력사 문법. 사회과학원출판사, 평양 1966.
한국어문운동과 근대화. 탑출판사, 서울 1998.
韓國新小說全集 卷一. 李人稙 篇 乙酉文化史. 서울 1968.
한글 노래의 풍류 – 시조, 가사 (Aesthetic Enjoyment of Hangeul Songs Sijo and Gasa). 국립중앙박물관 2008.

klasicka-korejstina-14 | 06. 08. 2013 16:50

klasicka-korejstina-14 | 06. 08. 2013 16:50

Publikace v jiných jazycích

Alphabet, Hangŭl. In: *Seoul Journal of Korean Studies,* Seoul National University, vol. 11, 1988, s. 3–50.

Čermák, František, *Jazyk a jazykověda* (*Přehled*). Pražská imaginace, Praha 1993.

Čong Min, Čong Pjong-sol, Ko Min-suk, *Dějiny korejské klasické literatury – Od nejstarších dob do konce 19. století.* (Překlad V. Pucek), Karolinum, Praha 2011. (장민, 정병설, 고민숙: 한국고전문학사 – 고대에서 19C 말까지, 한국문학번역원, 서울).

Čon Čchol´, *Odinokij žuravl´* (*Iz korejskoj poezii XVI veka*). Perevod A. Žovtis. Izdael´tvo Natalis, Moskva 2009.

Georg von der Gabelentz, *Chinesische Grammatik.Mit Ausschluss des niederen Stiles und der heutigen Umgangssprache*, T.O.Weigel, Leipzig 1881.

Kim Man-džung, *Putování paní Sa na jih.* (Překlad V. Pucek) 1. vyd. SNKLU 1964; 2. vyd. Nakl. Brody 2005.

Kim Tai-jin, *A Bibliographical Guide to Traditional Korean Sources.* Asiatic Research Center, Korea University, Soul 1976.

Kim, Jaihiun, *Classical Korean Poetry,* 韓國古時時調. Hanshin Publishing Co., Seoul 1986.

Koncevič, L. R., *Chunmin čonym* (*„Nastavlenije narodu o pravil'nom proiznošenii"*). Nauka, Moskva 1979.

Koncevič, L. R., *Korejevedenije*. Muravej-gajd, Moskva 2001.

Lee, Ki-mun, *Geschichte der koreanischen Sprache.* Dr. Ludwig Reichert Verlag, Wiesbaden 1977.

Lee, K-M., Ramsey, S. R., *A History of the Korean Language.* Cambridge University Press, Cambridge 2011.

Lee, Iksop – Ramsey, S. Robert, *The Korean Language*. State University of New York 2000.

Löwensteinová M., Pucek, V., *Studie z dějin starší korejskéliteratury*. Karolinum, Praha 2006.

Martin, Samuel E., *Reference Grammar of Korean* (한국어문법 총람) *A Complete Guide to the Grammar and History of the Korean Language*. Charles E. Tuttle Comp., Ruttland, Vermont & Tokyo, 1992.

Nikitina T.N., *Gramatika staročínských textů Guwen yufa*, Praha, Karolinum, 2005.

Oda o drakonach letjaščich k nebu. Perevod E.N. Kondrateva. Izd. Vostočnaja literatura RAN, Moskva 2011.

Pucek, Vladimír: *Gramatika korejského jazyka.* Karolinum, Praha 2005.

Pucek, V., Bušková M., *Jazyková politika v Koreji.* Karolinum, Praha 2001.

Rimsky-Korsakoff Dyer, Svetlana, *Pak the Interpreter: An Annotated Translation of Piao Tongshi 1677*. University of Hawaii Press, 2006.

Rimsky-Korsakoff Dyer, Svetlana, *Grammatical Analysis of the Lao Ch'I-Ta: With an English Translation of the Chinese Text*, Australian National University Faculty of Law, 1997.

Sasse, Werner, *Das Glossar Koryŏpangōn im Kyerim-yusa: Studien zur Entschlüüsselung eines chinesischen Glossars mittelkoreanischer Wörter*. Veröffentlichungen des Ostasien-Instituts der Ruhr-Universität Bochum, Bd. 18.), Wiesbaden: Otto Harrassowitz, 1976.

Sasse, Werner, Jung-hee Ahn, *Der Mond gespiegelt in tausend Flüssen, Das Leben des Buddha Gautama in Verse gesetzt im Jahre 1447 von König Sejong*, Sohaksa 2002.

Songs of the Dragons Flying to Heaven. A Korean Epic. (Transl. James Hoyt.) Computer Press, Seoul, 2. vyd. 1979.

Suh, Doo Suh, *Korean Literary Reader with a short story of Korean Literature.* Tong-a Publishing CO.,LTD, Seoul 1965.

Traulsen, Thorsten, *Die lexikologischen und phonologischen Grundlagen der inneren Rekonstruktion im Mittelkoreanischen*. Universität Hamburg 2008.

klasicka-korejstina-14 | 06. 08. 2013 16:50

klasicka-korejstina-14 | 06. 08. 2013 16:50

Seznam ilustrací

Tähak ŏnhä 大學諺解 nedatováno, 19. stol.? frontispis
Gale, J. S., *Korean-English Dictionary* 韓英大字典, 3rd ed.,
朝鮮耶穌敎紹書會, 京城 1927 18
文世榮, 우리말辭典, 4. vyd., 三文社, 서울, 1950. 22
Hunmin čŏngŭm 訓民正音 31
Hunmin čŏngŭm 訓民正音 33
Hunmin čŏngŭm ŏnhä 訓民正音諺解, 1443 39
Hunmin čŏngŭm 訓民正音 41
Hunmin čŏngŭm ŏnhä 訓民正音諺解, 1443 43
Hunmin čŏngŭm 訓民正音 45
Nŭngŏmgjŏng ŏnhä 楞嚴經諺解, 1461 57
Paktchongsa sinsŏk ŏnhä 朴通事新釋諺解, 1765 139
Jongbiŏčchŏn ga 龍飛御天歌 143
Samgang hängsildo ŏnhä 三綱行實圖諺解 165
Samgang hängsildo ŏnhä 三綱行實圖諺解 167
Samgang hängsildo ŏnhä 三綱行實圖諺解 171
Tongguk sinsok samgang hängsildo 東國新續三綱行實圖, 1618? 173
Orjun hängsildo 五倫行實圖, 1797 175–177
Sok Samgang hängsildo 續三綱行實圖, 1727 180
Nogje sŏnsäng mundžip 蘆溪先生文集, 1831 254–255
Nogje sŏnsäng mundžip 蘆溪先生文集, 1831 257
Hunmong čahŏ 訓蒙字會, 1527, vydání *Hieizan bunkohon* 叡山文庫本 273
Čŏnun okpchjŏn 全韻玉篇, nedatováno, 19. stol. 280
Hunmong čahŏ 訓蒙字會, 1527, vydání *Hieizan bunkohon* 叡山文庫本 282
Sinčadžŏn 新字典, Čosŏn kwangmunhö 朝鮮光文會, 1915,
zde druhé vydání z r. 1928 284
Ŏdžŏng Kjudžang čŏngun 御定奎章全韻, 1889 285
Gale, J. S., *Korean-English Dictionary* 韓英大字典, 3rd ed. 286
Tongmong sŏnsŭp 童蒙先習, 1819?,
vydání *Čchunbang čangpchan kimjo singan* 春坊藏板 己卯新刊 301
Tongmong sŏnsŭp 童蒙先習, 1930, opis osmiletého žáka
Pak Hjonama 朴孝南 302
Tongmong sŏnsŭp ŏnhä 童동蒙몽先션習습諺언解히, 1797 305

Sunčchŏn Kimssi kančchal 順天金氏簡札 311
Putování paní Sa na jih 317–320
Kŭmhwan kŭibong 金環奇逢 324
Vyprávění o dívce Čchunhjang 춘향전, 1916 333
Noviny nezávislosti 독립신문, 1896 345
Krvavé slzy 血의淚 350, 351

klasicka-korejstina-14 | 06. 08. 2013 16:50

klasicka-korejstina-14 | 06. 08. 2013 16:50

Seznam zkratek

A atribut, přívlastek
adv. adverbium, příslovce
ADV adverbiále, příslovečné určení
akuz. akuzativ, akuzativní
arch. archaický
bud. budoucí čas, futurum
C klauze
cf. viz
čas. časový
část. částice
čes. česky, český
čísl. číslovka
dat. dativ, dativní
deverb. deverbální substantivum, podstatné jméno slovesné
dial. dialekt, nářečí
dok. dokonavý
DS dějové sloveso
exhort. exhortativ
fakt. faktitivum
gen. genitiv
honor. honorifikum, honorifikační
instr. instrumentál
inter. interogativní, tázací
intranz. intranzitivní, nepřechodný
K konsonant, souhláska
K-kmen souhláskový kmen
konc. koncovka
konv. konverbum, spojovací koncovka, neukončeného přísudku
kor. korejsky, korejský
lok. lokativ, lokativní
min. minulý
N nomen, jméno
n. následující (stránky)
nedok. nedokonavý
nom. nominativ/nominativní

klasicka-korejstina-14 | 06. 08. 2013 16:50

NP nominální fráze
nul. nulový pád, zero morfém
O objekt, gramatický předmět
odp. odporovací
os. osoba
P predikát, přísudek
pád. pádový
part. participium
pas. pasívum, pasivní
pl. plurál, množné číslo
pom. pomocný
post. postpozice
prom. promisiv
přísl. příslovečný
přít. přítomný čas
pův. původní, původně
S subjekt, podmět
sg. singulár, jednotné číslo
sinokor. sinokorejský
skrom. skromnostní
sluč. slučovací
spoj. spojovací (koncovka)
subst. substantivum, podstatné jméno
SZ slovesný základ
tranz. tranzitivní, přechodný
účel. účelový
v. věta
V verbum, sloveso
VČ větný člen
VF verbun finitum, koncovka ukončeného přísudku
V-kmen samohláskový kmen
vok. vokativ
vyluč. vylučovací
výsl. výsledkový
záj. zájmeno
zkr. zkratka, zkráceně
zvol. zvolací
život. životný

klasicka-korejstina-14 | 06. 08. 2013 16:50

Vladimír Pucek, Vladimír Glomb
Klasická korejština

Vydala Univerzita Karlova v Praze, Filozofická fakulta,
nám. Jana Palacha 2, Praha 1
jako 9. svazek řady Varia

Typografická osnova František Štorm
Sazba z písma Skolar PE Lukáš Příbaň
Vytiskla tiskárna Nakladatelství Karolinum
Vydání první, Praha 2013